Ercan Ayboğa, Anja Flach ve Michael Knapp

Rojava Devrimi

Komünalizm ve Kadın Özgürlüğü
Savaş ve Ambargo kıskacında

Kitaba ilişkin bilinmesi gerekenler

Elinizdeki kitabın orijinali 2014 ve 2015 yıllarında Almanca dilinde üç yazar tarafından yazıldı ve Rosa Lüksemburg Vakfı'nın desteğiyle "VSA Verlag" adlı yayınevi tarafından Almanya'da yayınlandı. 2018 yılında Almanca dilinde 4. baskısı güncellenip basılarak önemli ilgi gören bu kitap, 2016 Ekim ayında "Pluto Press" adlı yayınevi tarafından İngilizce dilinde Birleşik Krallık 'ta yayınlandı. Bu kitabın İngilizce çevirisi ABD'de yaşayan yazar ve aktivist Janet Biehl tarafından yapıldı ve sonrasında üç yazar tarafından 2016 ilkbaharında güncellendi.

En başından beri kitabın Türkçe dilinde de basılıp yayınlanası için bir planlama yapıldı. Bu amaçla bir grup gönüllü İngilizce versiyonu temel alarak Türkçe çevirisini yaptı. Türkiye'deki siyasal gelişme ve zorluklardan dolayı gecikmeler ortaya çıkınca yazarlar kitabın basılmasını 2016 yılından daha ileri bir tarihe alma kararını aldı. Bu sırada tekrar Rojava'ya giden yazarlar, elde ettikleri bilgilerle Türkçe çeviriyi doğrudan Türkçe dilinde 2017 ve 2018 yıllarında güncelleyip genişletti. Bu gelişmelere redaksiyon çalışmaları da eklenince kitabın Türkçe dilinde yayınlanması 2018 yılında olması gerekirken 2019 yılına sarktı.

2016 yılından beri kitap ayrıca Farsça, Rusça, Yunanca, İtalyanca, İsveççe, Polonca, Slovence, İspanyolca dillerine çevrilip yayınlandı. Arapça ve Kürtçe çeviriler devam etmektedir.

Kitap Ağustos 2019'da yayınlandı. Ancak kitapta en son Eylül 2018'de içeriksel güncellenmeler yapıldı. 2018 yazın durum ve atmosferine göre yazıldı.

Kitapta kullanılan resimlerde eğer kaynak belirtilmemişse, resimler yazarlara aittir. Aksi durumda her resmin altında resimlerin sahibi belirtilmektedir.

Kapaktaki resim Rojava'da kurulmuş kadın köyü Jinwar'ı göstermekte ve Özgür Rojava Kadın Vakfı'na (WJAR) aittir.

Bu kitap herhangi bir yayınevi tarafından yayınlanmamaktadır. Herkes bu kitaba erişimde serbesttir. Kitabı elektronik ve basılı olarak istediğiniz gibi yayabilirsiniz, ancak bu kitaptan gelir ve para elde etmek yazarlar tarafından izin verilmemektedir.

--- İçindekiler ---

Önsöz - Asya Abdullah: Demokratik Özerklik Sisteminin Felsefesi

0. Giriş

1. Devrimin Art Alanı

1.1 Rojava Çoğrafyası

1.1.1 Afrîn Kantonu

1.1.2 Kobanî Kantonu

1.1.3 Cizîre Kantonu

1.2 Tarihsel Bir Değerlendirme

1.2.1 Tarih Öncesi ve Antik Tarih

1.2.2 Sömürgecilik, Pan-Arapçılık ve Baas Partisi

1.2.3 Baas Darbesi

1.2.4 Suriye Neoliberalizmi

2. Rojava'nın Kültürel Çeşitliliği

2.1 Kürtler

2.1.1 Ezidiler

2.2 Araplar

2.3 Ermeniler, Süryaniler ve Keldanîler

2.4 Küçük Nüfus Grupları

3. Demokratik Konfederalizm

3.1 PKK ve Paradigma Değişikliği

3.2 Demokratik Konfederalizm

3.3 Meclis Demokrasisi

3.4 Demokratik Kavramlar

4. Özgürleşme

4.1 Başlangıçlar Örgütlemek

4.2 Suriye'de Arap Baharı

4.3 İllegal Meclisler

4.4 Hewler Anlaşması
4.5 Devrim Kobanî'de Başlıyor
4.6 Diğer Yerlerin Kurtuluşu
4.7 Özgürleşmeden Sonra

5. Bir Kadın Devrimi
5.1 Rojava'lı Kadınlar
5.2 Devrimde Kadınlar
5.3 Kongreya Star
5.4 Üç Kantondaki Kadınlar
5.5 Eşbaşkanlık ve Yüzde 40 Kotası
5.6 Kadın Örgütleri
5.7 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Aynı Zamanda Bir Erkek Sorunudur
5.8 Aşırı İslam'a Karşı Kadının Kurtuluşu
5.9 Bakış Açısı

6. Rojava'da Demokratik Özerklik
6.1 Başlangıç ve Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekitîya Demokrat – PYD)
6.2 Devrimle başlayan yeniden örgütlenme
6.3 Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM)
  6.3.1 Dört Kademeli Meclis Sistemi
  6.3.2 Toplumsal Örgütlenme Alanları
6.4 Halep Komünü
6.5 Yüksek Kürt Konseyi (Desteya Bilind a Kurd - DBK)
6.6 Yerel Yönetimler
6.7 Yeni Öz Yönetime doğru ve Toplumsal Sözleşme
6.8 Demokratik Öz Yönetimler (Revêberiya Xweseriya Demokratîk)
6.9 Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu
6.10 TEV-DEM, Demokratik Özerk Yönetimler ve Demokratik Federasyon üzerine

7. Sivil Toplum Örgütlenmesi
7.1 Sivil Toplum Örgütleri Birliği (Saziyen Cîvaka Sîvîl - SCS)
7.2 Kültür ve Sanat Hareketi (Tevgera Çand û Hûner)
7.3 Rojava Gençlik Birliği (Yekîtiya Cîwanên Rojava)
7.4 Şehit Aileleri Derneği (Saziya Malbatan Şehîdan - SMŞ)

7.5 İnsan Hakları Derneği (Komela Mafên Mirovan - KMM)
7.6 Başka Sivil Toplum Örgütlenmeleri
7.7 Sivil Toplum Örgütlenmesi

8. Gül Kuramı: Savunma
8.1 Halk Koruma Birlikleri (Yekîniyên Parastina Gel - YPG)
8.2 Kadın Savunma Birlikleri (Yekîniyên Parastina Jin - YPJ)
8.3 Meşru Öz-savunma
8.4 Serêkaniyê'nin Özgürleşmesi
8.5 Til Koçer'in Özgürleştirilmesi
8.6 Eğitim ve Göreve Başlama
8.7 Teçhizat, Birlikler ve Taktikler
8.8 2014 yılında Serêkaniyê
8.9 Girê Spî ve Şengal'in Özgürleştirilmesi
8.10 Suriye Demokratik Güçleri (Hêzên Sûriya Demokratîk)
8.11 YPG ve YPJ'nin Önemi

9. Yeni Hukuk Sistemi: Uzlaşı Temel Noktadır
9.1 90'lar ve Özgürleşme Öncesi
9.2 Özgürleşmeden sonra Adalet Sisteminin Yapısı
9.3 Sulh Komiteleri
9.4 İlkeler ve Prosedürler
9.5 Özeleştiri ve yeniden yapılandırma
9.6 Asayîş

10. Eğitimin Demokratikleştirilmesi
10.1 Devrimden Önce ve ilk adımlar
10.2 Yeniden Yapılanma ve Pedagoji
10.3 Akademiler ve toplumsal eğitim
10.4 Zorluklar ve Perspektifler

11. Sağlık Hizmetleri
11.1 Özgürleşmeden Önce ve Sonra
11.2 Sağlık Meclisleri ve faaliyetleri
11.3 Özel bir kurum olarak Heyva Sor a Kurdistanê (HSK)

11.4 Zorluklar
11.5 Yeniden örgütlenme çerçevesinde Sağlık Meclisleri
11.6 Sağlık tartışmaları

12. Demokratik-Komünal Ekonominin İnşası
12.1 Baas Sömürgesi Altında Rojava'nın Ekonomisi
12.2 Ekonomide Temel Anlayışa Giriş
12.3 Özgürleşme Döneminde Ekonomi
12.4 Ambargo
12.5 Ekonominin Yeniden Örgütlenmesi
12.6 Toprak ve Tarım
12.7 Kooperatifler
12.7.1 Kadın Kooperatifleri
12.7.2 Karma Kooperatifler
12.8 Kooperatiflerle Gelişen Ekonomi
12.8 Özet, Zorluklar ve Geleceğe Bakış

13. Ekolojik Zorluklar
13.1 Ekolojik Toplum Anlayışı
13.2 Endüstriyel Tarım ve Bioçeşitlilik Kaybı
13.3 Su Kıtlıkları
13.4 Atık Tasfiyesi
13.5 Hava Kirliliği
13.6 Petrol ve Enerji
13.7 Ekolojinin Örgütlenmesi
13.8 Kısa Bir Sonuç

14. Devrimin Jeostratejik Yaklaşımı ve İttifaklar
14.1 Jeopolitik Çerçeve
14.2 Suriye İsyanın Militarize Edilmesi ve Gericileştirilmesi
14.3 Serêkaniyê ile Rojava'ya Karşı Başlayan Saldırılar
14.4 İslam Devleti (İD/İŞİD/DAİŞ)
14.5 ENKS ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY)
14.6. Kobanî Savaşı

14.7 AKP’nin Kürt Özgürlük Hareketiyle mücadelesi ve Suriye Savaşının Kobanî Direnişi sonrası gelişimi

14.8 Suriye Demokratik Güçleri

14.8 TC’nin Afrîn İşgal Saldırısı ve ‘Çağın Direnişi’

15. Çözüm Girişimleri ve Devrimin Perspektifler

15.1 Rojava ve Hegemonik Güçler

15.2 Suriye İçinde Çözüm Girişimi ve Önerileri

15.3 Uluslararası Dayanışma

15.4 Komünalizm ya da Barbarlık

Sonsöz – Cemil Bayık

--- Önsöz: Demokratik Özerklik Sisteminin Felsefesi ---

Kadın, erkek, renk, din, dil, mezhep, ırk, millet, ulus ve farklılıklar bizimle birlikte doğar. Tüm bu farklılıklara rağmen aynı bahçenin çiçekleri gibi hepimiz aynı ahlaki ve insani değerleri paylaşırız. Yeryüzündeki topluluk halinde yaşayan her canlı aynı ahlaki değerleri paylaşır. Sevgi, sadakat, aile, adalet ve güven, tüm toplulukların ortak değerleriidir. İhanet, zülüm ve sömürgecilik ise her toplum tarafından reddedilir. Tarih öncesinden günümüze değin, monarklar, despotlar ve tiranlar, insanları kendi çıkarları için şekillendirmeye ve ekolojik toplumu öldürmeye çalışıyorlarlar. Hak ve adalet adı altında toplumu ve doğayı boğmaya ve tahrip etmeye uğraşıyorlarlar. Her yeni kanun, yönetilenler tarafından bir lanet olarak değerlendirilirken, politika da “kandırma sanatı” haline geldi. Oysa gerçek adaleti tesis etmek, bireyler, toplum ve doğa arasındaki ilişkileri parçalamak yerine zenginleştirmek demektir.

Yöneten, yönetilenler üzerinde egemenliğini kurup meşrulaştırmak için yönetilenleri zayıf kılıp onları sınıflara, gruplara bölüp birbirine yabancılaştırırdı ve onları kendi aralarında savaştırırlar. Bireycilik, kimsenin kimseye güvenmediği bir bencilliğe dönüştü. Muktedirler, halklar arasındaki güvensizliği, rekabeti, adaletsizliği derinleştirirken, halklar da temel haklarını despotlardan kopartmak için defalarca ayaklandılar ve mücadele ettiler. Ve sendikalar ya da küçük yerel dernekler gibi örgütler kurup haklarına erişme umuduyla yüzlerce şehit verdiler.irken, temel haklarını despotlardan kopartmak için defalarca ayaklandılar ve mücadele ettiler.

Topluma ve doğaya yayılan bir sistem olarak devletin inşa süreci, egemenlerin kendi sömürücü hedeflerine ulaşmalarının aracı haline geldi. Devletin topluma yönelik baskıcı müdahaleleri kalıcı bir nitelik kazandı ve insanla doğa arasındaki ilişki giderek koptu. Böylece insanlar hem kendilerine hem de doğaya hiç olmadığı kadar yabancılaştılar.

Devlet toplumu küçük birimlere ayırır ve devletli zihniyeti, insanlığı toplumsal, politik ve ekonomik bir krize sokar. Tepeden tabana yayılarak genişleyen derin bir krizdir bu. Kapitalist sistem kendini tartışılmaz görür, ama kapitalist sistem içerisinde yaşayan canlılar artık buna inanmıyor. Kapitalizm, doğal afetler, salgın hastalıklar, yoksulluk, fakir-zengin arasındaki derin uçurum, ruhsal sorunlar, kapitalist sömürü ve savaşlar gibi, hepsi de insanların yaşamına hükmeden sonuçlar yaratmıştır. Bilim ve teknolojide muazzam bir ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen, insanı kaostan ve yıkımdan kurtarmanın yolu henüz bulunamamıştır. Sistemin değişimi reddetmesi, bizi belirsiz bir geleceğe sürüklüyor.

Tam da bu süreçte ayakta kalabilmek için alternatif modeller geliştirmeliyiz, bahsi bile geçmeyen toplumsal ekolojik felaketlerden bizi kurtaracak bir yol bulmalıyız. Çoğu yazar, filozof, akademisyen ve kuramcı, insanların kendi yaşamları üzerinde denetim sağlayabileceği, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırıldığı, etnik ve dini savaşların son bulduğu ve halklar arasında barış köprülerinin inşa edildiği, yoksulluğun ve sömürünün olmadığı, doğayla iç içe ve doğayı sömürmeyen demokratik alternatif bir modeli inşa etmek gerektiğini açıklamaya çalışıyorlar.

Yunan Mitolojisine göre, Efsaneye göre Pandora ona armağan edilen bir kutuyu açtığında tüm kötülükleri serbest bırakarak dünyaya salar. Kutunun açılmasıyla oluşan Duyulan korku üzerine Pandora’nın kutusu diye adlandırılan kutu tekrar kapatılır ama umut içineride kalır. Rojava, Ortadoğu’da Pandora’nın kutusunda gizli kalan umut gibidir. Halklarımızı kara delikten ve savaşın karanlığından kurtaracak bir umut.

Suriye’nin bir parçası olarak Rojava kantonlarında inşa edilen demokratik özerk yönetim modeli, devlet sisteminin toplumun en derin noktasına nüfuz eden gücünü sınırlandırarak toplumun bütün katmanlarının, kendi kimliklerini özgürce yaşayabileceği örgütlenmeler yoluyla aynı topraklar üzerinde birlikte yaşamanın zeminini oluşturmayı esas alır. Bu modele göre, hHer toplum katmanı, kendi toplumsal karakterine uygun olarak gelişmede ve kendi örgütsel yapılarını yaratma konusunda özgür olmalıdır.

Demokratik özerklik, Rojava kantonlarında, yasama meclisinde, yürütme meclisinde, yüksek seçim kurulunda, yüksek anayasa mahkemesinde, bölge meclislerinde, komünlerde, belediyelerde, kadın meclislerinde hayata geçirildi. Demokratik Özerk yönetim çerçevesinde, mMahkemelerin önünde bütün kişilerin ve oluşumların görev ve hakları eşittir. Demokratik Özerk yönetim uygulanan her kantonda halk, kantonun işlerini yürütmek için kendi özgür iradesiyle konseyler ve meclisler oluşturma hakkına sahiptir. Arap, Süryani, Asuri, Kürt, Türkmen, Çerkez, Ermeni, Roman, Hıristiyan, Müslüman ve Yezidiler, her anlamda çeşitlilik barındıran bir bölgede birlikte yan yana yaşıyorlar. Ve bu çeşitliliğin ortasında, özgür ve adil bir toplumsal düzen inşa edilmektedir. Cizîrê Kanton yönetimi, farklı etnik kökene sahip ve dine mensup herkesin özyönetimin tüm kademelerine katılabileceğini kabul etmiştir. Rojava kantonlarında kurulan demokratik kurumlar; köy, mahalle ve şehirlerde yaşayan bütün kesimleri kapsamaktadır. Bu sayede demokratik bir politik kültür bilinci hayata geçmektedir.

Rojava’da etnik kökene, dile, dine ve kültür farklılıklarına dayalı herhangi bir sınır çizilmeyecektir. Sınırların olmadığı, ortak bir özyönetimin hayata geçirildiği ortak bir yaşam, halklar arasında aslında modern ulus devletinin yarattığı düşmanlıklara son verecektir. Sokaklardantan köyelere, mahalleden şehirlere komünal sistem içinde toplumdaki herkesin karar alma süreçlerine katılımını örgütleyerek ve bu kurumların nasıl işleyebileceğine dair bilinç yaratarak, insanları, onlara neyin yararlı neyin zararlı olduğuna karar verebilecekleri düzeye ulaştırmayı umuyoruz. Böylece kurucu gruplar arasındaki farklıların çatışmayla keskinleşmesini engelleyebilecek, bunun yerine komünal bir ortak yaşama katkı sunabileceğiz.

Ulus devlet, Ortadoğu’da zamanla dini ve etnik gruplara acı, yıkım, katliam ve baskı getiren bir model haline geldi. Bu coğrafyada ulus devlet, etnik homojenlik olduğu varsayımıyla kuruldu. Diktatoryal ve totaliter rejimler, bizzat monarşik sistemi korumak adına halklar arasındaki farklılıkları yok saydılar. Bu rejimlerin tek paradigması, kendileri, aileleri veya aşiretleri için kâr elde etmekti.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da halklar geç de olsa bu tür rejimlere karşı ayaklandılar. Rojava’da biz de böyle bir rejime karşı ayaklanmanın parçası olduk. Fakat yıkım ve şiddet yerine üçüncü bir yolu tercih ettik. Bundan sonra aArtık hiçbir şey eskisi gibi olamazdı. Fakat nasıl olması gerektiği konusunda üzerine zaten zaten çoktandır önceden beri tartışıyorduk. Tekçi ve militarist ulus devlete alternatif bir model olarak, Demokratik Özerklik temelinde özyönetim modelini geliştirdik.

Demokratik Özerklik, belli bir toprak parçası üzerinde belli bir etnik topluluğu esas almaz. Toprağı daha ziyade herkesin kendi kimliğiyle özgürce yaşayabileceği bir yer olarak görür. Demokratik Ulus modeli, Arap, Kürt, Türkmen, Ermeni, Süryani ve diğer bütün halklara kucak açıyorar. Onları, kendi dilleriyle, dinleriyle ve kültürleriyle özgürce kendi kurumlarını inşa ederek bölgenin yönetimine etkin biçimde katılmaya davet ediyorer. Suriye'de Mmezhepleşmeye dayalı bir kaos ortamının Suriye’nin kaderi olduğu ve başka bir gelecek kurmanın imkansız olduğu hep

söylenilirr. Oysa Demokratik Ulus ve Demokratik Özerklik, bu propagandanın aksine, Rojava’da tüm halklara kucak açan bir model tahakkuk ediyor. olabileceğini gösterdi. Homojenleştirici, baskıcı ve özgürlükleri kısıtlayan modern kapitalist devletin yerine, eşitlik ve özgürlüğe dayalı yeni bir özyönetim modeli doğuyor. Ortadoğu, dini köktencilik ve milliyetçi, merkezi devletlerin olduğu, dini, kültürel ve etnik düşmanlıkların katliamlara ve kıyımlara yol açtığı bir coğrafya olmuşturagelmiştir. Bu anlamda Demokratik Özerklik sayesinde yaratılan özgürlük, sadece toplumun bütün kesimlerinde politik bilinci geliştirmekle kalmayacak, aynı zamanda ortak özsavunma sayesinde toplulukların komünal ve dayanışmacı ortak varoluşuna saldıranları yenilgiye uğratacaktır.

Ortadoğu'da kadınlar, diğer gruplardan çok daha fazla ayrımcılığa maruz kaldılar. “Demokrasiyi savunuyoruz” maskesiyle ortaya çıkan dünyadaki demokrasi sistemleri, kadınları hâlâ daha Rojava'daki kadar özgürleştiremediler. Demokratik Özerklik’te, cinsiyet eşitliği, eşbaşkanlık pratiğinde ifadesini bulur. Bu pratik, kadın örgütlenmesi tamamlanana kadar yürürlükte kalacak olan “positif ayrımcılık” ilkesine dayanır. Rojava'daki her kurumda kadınlar, katılımcıların en az %40’ını oluştururlar. Rojava’nın her yerinde, kendi meşru savunmasından ve toplumun güvenliğini sağlamaya ve aile içi sorunların çözümüne kadar her alanda kadınlar aktif bir şekilde rol alıyorlarr. Ortadoğu’da erkek egemen ve geleneksel aile yapıları, kadınlar üzerinde yoğun bir baskı uygularken, oysa Demokratik Özerklik modelinde özyönetim, yeni bir toplumsal düzen getiriyor. Rojava kantonlarında kadınlar, geleneksel ataerkil topluma, erken yaşta evliliğe, çok eşliliğe vb. karşı mücadele ettikleri sürece özne haline gelirler. Burada amaç, ataerkil zihniyeti tamamen ortadan kaldırmak ve kadınları her yönden özgürleştirmektir. Toplumun en küçük kurumunda bile güçlü bir kadın dayanışmasının gelişmesi desteklenmektedirir. Kadın meclislerinde, kooperatiflerde, akademilerde ve kadın merkezlerinde kadınlar, özgür bir yaşamın kuruluş sürecinin bütün aşamalarına bir özne olarak dâhil oluyorlarr. Halk meclislerinin olduğu her yerde bir de kadın meclisi oluşturulmuştur. Meclis üyesi kadınlar, tüm Rojavalı kadınlara devrimin amaç ve hedeflerini anlatıyorlarr. Kadın kooperatifleri ve atölyeleri, mesleki beceri konusunda kadınları eğitiyorr ve böylece onların ekonomik bağımsızlıklarını destekliyorlarer. Kadınlar, Demokratik Özerklik modelinin öncüleridir ve bu modelin geliştirilmesinde, uygulanmasında ve korunmasında sorumluluk alıyorlarrlar.

Suriye’nin geri kalanında, rejimin tekçi ve totaliter politikaları, farklı nüfus grupların birbirine tahammül edememesine neden oldularyol açtı. Hatta tüm halklar ve etnik gruplar birbirlerine güvenmekte zorluk çekiyorlar. Suriye rejimi yıllar boyunca toplumun oluşturan bütün kesimler arasında şüphe ve güvensizlik tohumları ekti. Suriye’de her nüfus grubuna, ayrı sınırları çizilmiş farklı bir yer tahsis edildi. Demografik anlamda biz yan yanayız ama birbirimizden ayrı yaşıyoruz. Bugüne kadar Ortadoğu'da merkeziyetçi, tekçi ve milliyetçi devlet sistemleri, toplumsal çeşitliliğimizi homojenlik adına sürekli yeniden biçimlendirmeye çalıştılar. Çeşitliliği zenginleştirici değil, problemli bir unsur olarak gördüler. Bu nedenle bölgemizin her köşesinde “azınlık sorunu” ifadesini duyuyoruz. Azınlıklara karşı katliamlar ve soykırımlar uygulandı ve evet birkaç tane de “etnik temizlik” yapıldı. Ama şimdi Kürtler, bu katliamcı ve soykırımcı politikalara karşı meydan okuyor. Bizim toplumumuz tıpkı bir mozaik gibi çeşitlilikten oluşuyor ve tekçi devlet ilkesi bu çeşitliliğe hiç uygun değil, ne kadar güç uygulanırsa uygulasın ayakta kalamayacaktır.

Bu yüzden Rojava’daki projemiz, birlikte yaşamak için bu mozaiği oluşturan herkesin önünü açmaktan ibaret. Rojava, yıkıcı, tekçi sistemlerin işlemediği gerçeğini göstermiştir. “Arap Baharı” dediğimiz sürece baktığımızda, mesela Tunus ve Mısır'da yine çoğunlukçu demokrasi denenmeye çalışıldı. Bunun altında yatan zihniyet ise şuydu: “Ben seçimi kazanıyorsam ve halk beni seçiyorsa, yasaları değiştirmek de dâhil her şeyi yapabilirim.” Katılımcılığın sıfır olduğu bir sistemden bahsediyorlardı. Rojava sistemi ise bunun tersine, katılımcı ve konsensüse dayalı bir sistemdir ve kendi özgün diliyle, kimliğiyle ve tekilliğiyle bütün halkları içeriyor. Bu yüzden Rojava Ortadoğu için yeni bir umudu ifade edieryor. Suriye bir ateş topu haline dönüşürken Rojava kendi içerisinde sağladığı barış sayesinde savaş ortamında bir adalet sistemi kurmayı başarabildi.

Bunun nasıl gerçekleştiğini açıklayan birkaç faktörden bahsedilebilir. Bu faktörlerden en önemlilerden biri Rojava'da kurulmak istenen sistemin zihniyeti ve mantığıdır. Rojava toplumunun çoğunluğunu oluşturan kadınların katılımını güvence altına alma isteğidir. Günümüzde Rojava’da feodal zihniyet zayıfladı ve yapısal çöküşe geçti. Ancak kadınların okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı hâlâ yüksek; dine değil geleneğe dayalı muhafazakârlık hâlâ mevcut. Tüm bu faktörler, Rojava’da yeni sistemin gelişmesine yol açtı. Ama en önemlisi, kadınları öne çıkaracak politik bir ideoloji ve örgütlenme çabasıydı. Demokratik özerklik, kadınların katılımını kolaylaştırıyordı.

Ayrıca kârları artıran ve doğaya zarar veren kapitalist modelin aksine kantonlar, toplumsal yararı merkeze koyan komünal bir ekonomi modeli benimsemiştir. Komünal örgütlenme sayesinde yurttaşların bilinci ve duyarlılığı arttı; doğaya saygı duymayı ve etik sorumluluk duygusunu içselleştirdiler. Ekonomi, insani bakış ve ekoloji, birbirinden ayrılamaz unsurlardır. Demokratik Özerklik, bunların birbirini tamamladığını düşünür; tahakküm ve sömürünün ötesinde, doğa ile insan arasındaki ilişkilerin karşılıklı birbirini güçlendirdiği bir ekonomi anlayışını benimsiyorer. Rojava kantonları, yukarıdan aşağıya örgütlenen kooperatiflere destek oluyorlarrlar; tüm fabrika ve işletmelerin halkın denetiminde olmasını güvence altına alıyorlarrlar. Böylece kaynaklar, adil bir şekilde bölüştürülebilir, bölüşümdeki eşitsizlikler giderilebilir ve adil bir ekonomik düzen geliştirilebilir. Demokratik Özerklik’te, ekonomik karar alım süreçleri halkın iradesine dayanır. Kantonların demokratik kurumları, nüfusun tamamını içermelidir, yurttaşlar arasında aidiyet ve sorumluluk duygusu yaratmalıdır ve yıkıcı pratikleri önlemelidir.

Sonuç olarak Rojava'da oluşturulan Demokratik Özerklik sayesinde merkezi olmayan demokratik bir sistem yaratıyoruz; Suriye’ye yayılan Demokratik Özerklik, tüm halkların, kimliklerin ve dillerin kendi rengiyle katıldığı ve kadınların özyönetimin ve yaşamın bütün alanlarında söz sahibi olduğu bir demokrasinin temeli olacaktır. Bunun için mücadele ediyoruz. Amacımız, özgürlük, barış, eşitlik ve adaleti sağlamaktır. Bu değerler uğruna savaşmak için her şeyimizi vermeye hazırız. Bugün Kobanê’de bunun mücadelesini veren isimsiz kahramanlar, sadece şehirlerini değil aynı zamanda bu değerleri de savunuyorlar. Onların silahlı mücadelesinden, bu aziminden, kararlılığındank ve etik değerlerinden beslenerek güçleniyor. Uğruna savaştıkları özgürlük kazanacaktır.

Asya Abdullah, TEV-DEM eş başkanı ve PYD eski eş başkanı

18 Kasım 2014

Kobanê kuşatma altındayken, Rojava (Kuzey Suriye)

0. Giriş

Tunus'ta 2011 yılında başlayan halk ayaklanmaları kısa süre içinde Suriye'yi de etkileyince, Kürtler'in tavrını ve yaklaşımını yakından takip edenlerin sayısı sınırlı kalıp Suriye'nin büyük şehirlerine bakıyorlardıdu. Rojava olarak tanımladığımız Suriye devletinin kuzeyindeki coğrafyada bulunan Batı Kürdistan'da bir demokratik, sosyal ve kadın devrimin ortaya çıkacağını çok az kişi öngörebiliyordu. 2011 yazında, Kürt Özgürlük Hareketi (KÖH), Demokratik Konfederalizm konsepti temelinde bir toplumu yeniden inşa etme amacını ilan ettiğinde, bunu da pek az kişi fark etti veya ciddiye aldı. Bunu ilan eden KÖH çizgisinde hareket eden Demokratik Birlik Partisi (PYD) ile çok sayıda sosyal hareket ve küçük örgütlenmeler tarafından kurulan in kurduğu Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM) idi.

Rojava'da yaşayan bütün halkların ve politik-sosyal aktörlerin katılımcı ve demokratik şemsiyesi olması için mücadele eden TEV-DEM ve onun üst karar organı olan Batı Kürdistan Halk Meclisi (MGRK) Suriye'deki çatışmalara dâhil olmadan, ama ondan da faydalanacak şekilde halkı örgütlemek için yoğun bir şekilde çalışıyordu. Oluşan bu yeni siyasal güç, fırsatı yakaladığı Temmuz 2012'de fırsatı yakaladı ve halk ayaklanmalarıyla, çoğunluğu Kürtlerden oluşan şehirleri ve köyleri birer birer Baas diktatörlüğünden özgürleştirdi. Devrimci-demokratik yepyeni bir siyasal sistemin temelleri artık hızlı bir şekilde atılıyordu, ancak yine ne dünya ne de Ortadoğu'da bunu önemseyen çok kişi vardıneredeyse kimse yoktu. Sadece önceden KÖH ile ortak çalışan veya dayanışan kesimler ilgi gösterdi. Böyle olmasının bir nedeni, Rojava'ya yönelik çok sayıda sağ, orta ve hatta "sol" kesimlerden 'Baas rejimi ile işbirliği' suçlamaları yaygın olmasıydı.

Bu durum, Ocak 2014'te Rojava'da Demokratik Özerkliğin ilan edilmesi ve peşinden kapsayıcı ve çoğulcu olan "demokratik öz yönetimlerin" Cizîre, Kobanî ve Afrîn bölgelerinde oluşmasıyla da pek değişmedi. Hâlbuki bu oluşumlar, Baas rejimiyle ve şovenist-selefi muhalefete alternatif "demokratik yol" olarak görülmelidir.

O zamanlarda Ne zaman ki yeni ortaya çıkan "İslam Devleti" (İD) örgütü (eski ismiyle DAİŞ, İŞİD) önce Şengal'e ve ardından Kobanî'yea bütün gücüyle kapsamlı şekilde saldırdı ve buna saldırılara karşı devrim güçleri başarılı bir direniş gösterdi. Bu direniş sonrası ildi, Rojava devrimi çok güçlü bir şekilde dünya gündemine girdi. Bunu sağlayan en temel güç, Eylül 2014 ve Ocak 2015 arası İD'ye karşı Kobanî'de kelimenin tam anlamıyla kahramanca direnen Halk Savunma Birlikleri (YPG) ve Kadın Savunma Birlikleri (YPJ)'dir. Rojava konusunda o zamana kadar kararsız duran veya pek bilgisi olmayan çok sayıda insan, hareket ve kuruluşlar ortaya çıkan güçlü halk ve özelde de kadın örgütlenmesini görebildiler. Bugün çoğu devrimci, demokrat, feminist, solcu, sosyalist, özgürlükçü, anarşist ve insan hakları grupları olmak üzere, Rojava olarak bilinen'yı da artık aşan Kuzey Suriye'deki yaşam biçiminin toplumsal özgürlüğü yaşayan bir bölge olduğunun farkındalar.

Kobanî direnişi sonrası Rojava Devrimi başarılı bir süreceç geçirerek, İD ve diğer şovenist-selefi-gerici güçler tarafından işgal edilen Rojava topraklarını 2015 yılı içinde özgürleştirdi. Sıra artık Rojava dışındaki coğrafyayı da özgürleştirmeye gelmişti. Güçlenen devrimi bütün Suriye halklarının devrimine çevirmek ve Suriye'de demokratik çözümün konumunu güçlendirmek

amaçlı askeri olarak Demokratik Suriye Güçleri (DSG/QSD/HSD) ve siyasi olarak Demokratik Suriye Meclisi (MSD) kuruldu.

Suriye savaşı artan bir şekilde her gün daha fazla insanıların öldürüyoröldüğü acımasız bir durumdur; şehirleri ve köyleri, ülkenin altyapısını ve doğasını yıkıma uğratıyoruyor. Yedi yıllık Suriye savaşı 20. yüzyılın en büyük zorla göçünü ortaya çıkardı ve bugün bu göç Lübnan, Ürdün, Türkiye veile Avrupa’da bugün bir “mülteci krizi” ne neden olup sağcı-popülist ve faşist kesimlerin güçlenmesini kolaylaştırıyor. Oysa Rojava, İD, Baas rejimi ve diğerlerinin yarattığı bu yıkım karşısında büyük oranda kendini korumakla kalmayıp çok sayıda mülteciyi de kabul ediyor. Bu ise Suriye’deki göç tartışmalarında pek dikkate alınmıyor.

Rojava Devrimi ve Suriye savaşı, Türkiye Cumhuriyeti (TC) coğrafyasının politik gündeminde büyük yer işgal ediyor. Türkiye sınırlarında, KÖH’e kendisini yakın veya bağlı hisseden ve Rojava Devrimi’ni destekleyen milyonlarca Kürt yaşıyor. Türkiye’deki devrimci, sosyalist, solcu, özgürlükçü ve diğer gruplar da devrime destek veriyor ve bunların çoğu KÖH’e olumlu bakıyorlar. Buna karşılık en baştan beri AKP ve diğer islamcı-muhafazakâr politik kesimler, siyaseten ve fiili olarak sahada bulunarak İD, El-Nusra, Ahrar el-Şam gibi selefi cihatçı grupları veya Etilaf gibi milliyetçi-şoven örgütleri desteklemektedirler. Ekim 2014’te Kobanî direnişi esnasında TC’de Rojava Devrimi’ni destekleyenler geniş bir halk ayaklanması düzenlediğinde, Türk devleti ve onun kontrgerilla kuvvetleri, şiddetle karşılık verdi ve 45 sivili katletti.

Bu ayaklanmaisyan 2013’deki Gezi direnişiyle birlikte devletin bastıramadığı toplumsal muhalefetin güçlü olduğunu gösteriyordu. Ardından 2015 Haziran’ındaki seçimlerden AKP çoğunluğu kaybedip sol-demokratik muhalefeti bir araya getiren Halkların Demokratik Partisi (HDP) % 10 barajını geçti.ince ve Bbundan bir hafta sonra YPG/YPJ Rojava’da Til Abyad’ı (Grî Spî) özgürleştirip Kobanî’nin izolasyonunu kırınca, Türk devleti 2013’te “çözüm süreci” dediği müzakerelerin amaçlarına ulaşmadığına karar verip KÖH ile tekrar KÖH ve Kürtlere karşı savaşı başlattı. Kürt sorununu çözüp tüm TC’de demokratik gelişme sağlanmasını kendi iktidarı açısından tehlikeli gördüğü için esaret altında tuttuğu Abdullah Öcalan ve PKK/KCK ile görüşme masasını tek taraflı devirip Kürt düşmanlığı üzerinden ırkçılığı güçlü şekilde geliştirdi.

2015 yazında AKP rejimi Kürt özgürlük hareketi ve HDP içinde yer alan kesimlere karşı nefret dolu ırkçı bir kampanya ve acımasız bir savaşı başlattı. Bu çerçevede İD’ye çok büyük ihtimalle Suruç ve Ankara’da kanlı katliamlar yaptırıp 1 Kasım 2015 seçimlerini kazandı. Bu defa MHP ile karanlık bir ittifağa girerek Cizre, Nusaybin, Silopi, Şırnak ve Sur gibi şehirlerde Kürt mahallelerinin çoğunu sistematik olarak yıktı. Büyük savaş suçları işleyerek en az 400 sivili katletti ve yüzbinlercesinin evlerini yıktı. 2016 Temmuz’undaki darbe girişimi sonrası AKP-MHP diktatoryası OHAL uygulaması ile asıl darbeyi yapıp başta Kürtler ve onunla ilişkili olan tüm demokratik kesimler olmak üzere tüm muhalefeti korkunç şekilde bastırma yoluna girdi. Bu ortamda 2017 Nisan’ındaki anayasa referandumunu aleni bir şekilde büyük hileler ile kazandılar. 2018 Haziran seçimlerindeki hileleri belki daha kapsamlıydı, ama daha az görünürdü. Böylece devlet diktatoryadan başka bir şey olmayan yeni siyasal sisteme geçiş yaptılar.

AKP ile Öcalan-PKK müzakerelerinde uzlaşılmayan iki temel noktalardan biri Rojava/Suriye olduğu ortada. AKP Kürtlere kısmi haklar vererek KÖH'ü bir bütünen kendi iktidar ve Ortadoğu stratejisine eklemlemek isterken, Öcalan Kürtler, Türkler ve tüm halklar arasında demokratik bir birlikteliği ön plana çıkarıyordu. AKP rejimi "Arap Baharı"nı fırsat bilip "Sünni eksen"de Suudi Arabistan ve Katar'la yaptığı ittifak sayesinde Ortadoğu politikasında belirleyici konuma gelmeyi umuyordu ki bunun için ilk yıllarda NATO'nun aktif desteğini aldı. Bunu da Suriye'de Baas rejimini önce ÖSO, sonra İD aracılığıyla devirerek yapmak istiyordu, ancak ortaya çıkan ve bu konsepte uymayan Rojava Devrimi bunun önündeki en büyük engeldi. İD'nin QSD tarafından sınırlandırılıp Rusya'nın Suriye savaşına dâhil olmasıyla TC'nin bu planları imkânsız hale geldi. ABD'nin QSD ile ortak operasyonlardan vazgeçmemesinin de etkisiyle 2016 yazında TC Rusya ile bir ciddi bir uçak düşürme krizini yaşadıktan sonra Suriye konusunda anlaşarak tekrar Suriye savaşına dâhil olabildi. TC'nin bu defa birinci hedefi, Suriye'de Kürtleri ve demokratik kesimlerin kazanımlarını yok etmekti.

2015 ve 2017 arası İD'nin Suriye'de ciddi oranda geriletilmesinde QSD'nin rolü belirleyici oldu. Önce 2016 yazında Minbiç, sonra 2017 sonbaharında Rakka ve Deyra Zor'un kuzey bölgelerinin özgürleştirilmesi, bunun temel taşları oldu. QSD olmasaydı çok büyük ihtimalle Baas rejimi marjinalleştirilmiş ve İD Suriye'nin çoğunu İD kontrolüne geçirmiş olacaktı. QSD'nin askeri başarılarına paralel olarak siyasi gelişmelerde Demokratik Öz Yönetimler (DÖY) ve MSD adımlar attılar. Bunun en önemlisi Mart 2016'da Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nun (KSDF) ilan edilmesi oldu. Bununla geliştirilmek istenilen hedefen "üçüncü veya demokratik yolun" tüm Suriye'de daha elle tutulur olmasıdır hedefleniyor. DÖY'lerde gelişen model 2016-2017'de özgürleştirilen bölgelere dea yayılmaya başladı ve farklı inanç ve etnik kökenden, sosyal ve kültürel bağlamdan çok sayıda insan, baskıcı Suriye devleti ve selefiler dışında kendi yaşamlarını katılımcı, demokratik ve kadınların aktif rolüyle örgütlenmeye başladılar. KSDF'deki devrimciler ve diğer siyasi aktörler toplumu öz-savunma dâhil bütün boyutlarıyla en güçlü şekilde örgütleme çabasına girdiler. KÖH ve KSDF, "ne kadar bir toplum güçlüyse o kadar kendisini askeri ve ekonomik saldırılara karşı koruyabilir" ilkesini temel alıyorlar. Bu çok gerekli çünkü İD'nin geriletilmesinden sonra dünya ve Ortadoğu'daki dengelerin, Suriye'ye kısa sürede bir siyasi çözüm getirmesi pek ihtimal değil. Yine, ABD'nin başını çektiği uluslararası koalisyon ile askeri işbirliğinin, içinde barındırdığı derin çelişkilerden dolayı uzun vadeli olmayacağı da ortadadır. Aynı zamanda KSDF, ayakta kalıp Rusya ve İran'ın aktif desteğiyle tekrar güçlenen Baas rejimiyle eninde sonunda bir siyasi çözümde buluşmak kaçınılmaz olduğunu bilerek Rusya'yla da ilişkiler kurmak için çaba gösterdi. Suriye'de KSDF'nin dışında neredeyse pek demokratik örgütlenmeler kalmadığı için de buna zorunluydulu. Böylece Rojava/KSDF, devrimci-demokrat ilkelerinden hiç bir zaman geri atmayarak bu güçlerle çok riskleri olan karmaşık ilişkileri sürdürmek zorundaydı.

2017 yılında Suriye'de siyasi çözüm için en çok bastıran KSDF olsa da bölgesel ve uluslararası dengeler buna imkân tanımadı. Bu çelişki dolu siyasi ortamda TC, Afrîn'e Ocak 2018'de işgal saldırısı başlatma fırsatını buldu. Rusya karşılığını aldıktan sonra TC'ye izin vererek bunu mümkün kıldı. ABD ve Avrupa'nın da işine gelen bu işgal saldırısıyla KSDF'nin bütün gerici güçlerce zayıflatılmak istendiği ortada olduğu tekrar anlaşıldı. Bloklar ne kadar karşıt olsa da

devrimci ve bağımsız bir çizginin ortaya çıkmasını istemezler. Afrîn'de büyük ve kahramanca bir halk direnişi gösterilse de 17 Mart 2018'de TC ordusu, Suriye'nin değişik bölgelerinden getirdiği çetelerle Afrîn kentine girebildi. TC işgalle birlikte Afrîn'i Kürtsüzleştirmek için en üst düzeyde faşizm uyguluyor olsa da, ancak 2018 yazına doğru Afrîn'de direniş tekrar güçlendi. Bu direniş kolay kolay da bitmeyecek ve bu direnişin başarılı olacağına inanıyoruz...

Mayıs 2014'te, Rojava'da devrimcilerin ve halkların demokratik yolu nasıl geliştirdiğini ilk elden öğrenmek için Rojava'yı ziyaret ettik. Rojava'yı nasıl özgürleştirdiklerini ve özsavunmayı nasıl örgütlediklerini öğrenmek istiyorduk. Doğrudan (radikal) demokrasiye dayalı bir toplumu nasıl inşa ettiklerini, komün ve halk meclisleri yoluyla karar alma süreçlerini nasıl çalıştırdıklarını, farklı inanç ve etnisitelerin nasıl yer aldıklarını, TC tarafından uygulanan ambargoya rağmen demokratik-komünal bir ekonomiyi nasıl örgütlerini ve elbette de Rojava Devrimi'nde kadınların kritik rolünü öğrenmek istiyorduk.

Hepimizr birimiz Almanya'da ve ara ara Kürdistan'da asırlık Kürt sorunu üzerine yla yıllarca çalışmıştıkkapsamlı bir şekilde uğraşmıştık. Rojava'ya gitme fırsatı, bizi daha önce olmadığı kadar heyecanlandırdı. İlk iki günü Güney Kürdistan'ın Silemani kentinde geçirdik; sonra (İD'nin burayı ele geçirmesinden bir kaç hafta önce) Musul'a, oradan Til Koçer'e geçtik. Sonra da Rojava'nın en doğu ve en büyük bölgesi Cizîrê'ye vardık. Bu bölgede bir ay boyunca Dêrîk, Serêkaniyê, Tirbespî, Qamişlo, Hesekê ve Amûdê şehirleri ile çok sayıda köyü gördük. Dört hafta boyunca 120 kişiyle görüşme yaptık, pek çok sohbete katıldık. Hem devrimci ve aktivislerin hem de sıradan insanların evlerinde kaldık. İstediğimiz gibi hareket ettik; çaldığımız her kapı bize açıldı. Dolayısıyla büyük bir açık yüreklilikle karşılaştık. Zorlu meseleleri de konuşabildik ve normal şartlarda gazetecilerin veya dışarıdan gelenlerin pek duyamayacakları özeleştirilere de tanık olabildik. Demokratik Özerkliğin yaşandığı bölgeyi ziyaret etmemizi mümkün kılan herkese, aktivistlere ve özgürlük savaşçılarına, özellikle de bu devrimin merkezindeki kadınlara minnettarız.

2015 yılının sonunda içimizden biriimiz kısa süreliğine, 2017 yılının başında ise bizden başka birimiz 2,5 aylığına Rojava'da bulunabildi. 2017 başı ile 2014 Mayıs'ı arasında epey fark vardı, en başta Kobanî direnişi yaşanmıştı ve Rojava artık Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'na (KSDF) evrilmişti. Rakka ve Deyr Ez Zor'un doğusu da özgürleştirilince artık QSD'nin kontrol ettiği bölgede Kürtler'den daha fazla Arap yaşıyordu. Başka bir deyişle, 2011 yılında başlayan ve kısa zaman içinde bastırılan Suriye Devrimi Rojava Devrimi ile evriliyor., bir anlamıyla 2011 yılında ezdirilen Suriye Devrimine evriliyor...

Bu kitap, 2014, 2015 ve 2017 yıllarında Rojava/KSDF'deki politik atmosfere dair gözlemlerimizi yansıtıyor, ancak 2018 yazına kadar Kuzey Suriye'de özgürleştirilen diğer alanları da kapsayacak şekilde yaşanan gelişmeleri de içeriyordâhil ediyor. Hâkim Bbilimin hegemonik otoritesinin tanımladığı "objektiflik" iddiamız yok. "Objektiflik" iddiasında bulunmak, aslında öznellikten kaçmaktır ve genellikle araştırmacının asıl amacını gizlemek için kullanılır. Üçümüz de farklı geçmişlere ve ilgi alanlarına sahip olsak da cinsiyet özgürlükçü, ekolojist, enternasyonalist ve sol bir bakış açısına sahibiz. Rojava'yla dayanışmamız açık ve samimi, bu yüzden sorunları ve zorlukları göz ardı etmiyoruz.

Rojava’daki kadın aktivist, devrimci ve savaşçılarla geçirdiğimiz zaman, bize kuşkusuz olarak Temmuz 2012’de bir özgürleşmenin ve bir gerçek bir demokratik-sosyal devrimin yaşandığını gösterdi. Aktivistlerin, toplumun bütün üyelerini karar alma süreçlerine gönüllü olarak katılmaya teşvik etmedeki sabrı, devrimci ilkeye bağlılıklarınınğın nadir görülen bir örneğidir. Milyonlarca gönüllü, ulus devlet dışı bir siyasi yapı inşa etmek için büyük bir çaba harcıyor, ambargo ve savaşa rağmen toplumsal adalet temelinde demokratik bir düzen oluşturuyorlar. Bu aynı zamanda komünal bir ekonomiye dönüşüyor.

Rojava Devrimi’nde, birkaç ciddi insan hakları ihlali yaşandı, ama tarihteki sol devrimlere bakarak, en kansız devrim örnekleri arasında olduğunu ve kendi hatalarından ders çıkarma çabası geliştirdiğini tespit edebiliriz. Rojava’daki aktivistler, geçmiş dünya devrimlerini inceliyor; hiyerarşi ve otoriterliğin tehlikelerine düşmemek için güçlü bir içsel adanmışlık duygusu yaratmaya çalışıyor.

Rojava Devrimiyle geniş büyük bir Kuzey Suriye coğrafyasına yayılan “demokratik/üçüncü yol”, Ortadoğu’nun boğulduğu çatışma, kıyım ve zorunlu göç krizine şu an görülen en sağlıklı ve tek demokratik çözüm. Aynı zamanda baskı ve sömürüye dünyada direnen ve özgür, eşit ve alternatif bir yaşam için mücadele eden herkes için bir umut ışığı haline gelmektedir. Kuzey Kürdistan, ve Türkiye, Güney Kürdistan ve Irak ve hatta Doğu Kürdistan’ın dâhil olduğu İran bu umudun yayılabileceği sonraki yerler olabilir; ki bizce olmalıdır. Suriye/Rojava ve Türkiye/Kuzey Kürdistan’daki politik gelişmeler, yıllardır bir biriyle yakından ilişkili ve etkilemektediriyici. Umutsuzluğa asla kapılmayalım... Eğer devrim Türkiye’ye sıçrarsa, onu yakalayalım ve yayalım!

Ercan Ayboğa

Anja Flach

Michael Knapp

Eylül 2018

1. Devrimin Art Alanı

Mevcut kayıtlara göre Kürdistan ismi, ilk defa 12. yüzyılın Arap tarih belgelerinde yazımında Doğu Toros Dağları'yla Zağros'un kuzey sıradağlarını buluşturan bölgeyi ifade etmek için kullanılmıştır. Başka bir tanımla, Yukarı Mezopotamya'yı, Anadolu'nun bazı küçük doğu kısımlarını, Ararat Platosu'nun önemli bölümünü, İran platosunun Kuzey Batı'sının küçük bir kısmını kapsayan Kürdistan, Ortadoğu'da bütünlüklü bir coğrafyadır. Tarım ve yerleşik hayatın başlangıcı olan bütün Ortadoğu coğrafyası, bir kaç bin yıldır yeşilliğini ve su varlıklarını yavaş yavaş kaybediyor. Bunun bir nedeni insan toplulukların tahribatları, diğeri nedeni ise iklimin gittikçe ısınması ve yağışın azalmasıdır.

1. Dünya Savaşı sonrası Kürdistan, Türkiye, Irak, İran ve Suriye devletleri tarafından bir sömürge olarak paylaşılmıştırıyor. Kürtlerin bügünkü sayısı tahminen 40 milyon civarında ve bunun 20 milyonu Türkiye, 10-14 milyonu İran, 5-6 milyonu Irak, 3 milyonu Suriye, yarım milyonu eski Sovyetler Birliği ve 1,5 milyonu Avrupa'da yaşıyor. Sonuç olarak, Böylece Kürtler, Araplar, Farslar ve Türklerden sonra Ortadoğu'daki en büyük etnik gruptur.

Kürdistan'ın jeostratejik önemi, coğrafik konumunun ötesinde petrol ve zengin su varlıklarından kaynaklanıyor. Suriye ve Irak'ın temel su varlıkları olan Dicle ve Fırat nehirleri, Kuzey Kürdistan'da (Bakur) oluşup asıl debisini buradan almaktadır.

Dilbilimciler, Farsçadan farklı olmakla beraber Kürtçenin Hint-Avrupa dil ailesinin İran koluna bağlı olduğunda hemfikirlerdir. Kürdistan'ın parçalara ayrılıp baskı altına alınmış ve Kürtçenin de çeşitli devletlerce yasaklanmış olması nedeniyle, birçok etnisitede olduğu için bir ortak ve standart bir Kürtçe yoktur. Kürtçe temelde beş farklı lehçeye ayrılır: Büyük lehçeler olan Kurmancî ve Soranî ile güneydoğu lehçeleri (Kirmanşahî/Kelhorî, Lekî), Goranî ve Kirmançkî (Kirdkî, Dimilkî veya Zazakî de denilir). Bu lehçeleri konuşanlar birbirilerini ilk etapta anlamaları zor olsa dasayılsa ve gramerde bazı farklılıklar olsa da bir ortak dil olarak kabul edilir. Kurmancî ve Zazakî lehçeleri standardize olmuş Latin alfabesini diğer lehçeleri ise yine standardize olmuş Arap alfabesini kullanırlar.

20. yüzyılın sonlarına kadar birçok Kürt, kökenini özellikle antik bir kabile olan Medlere bağlamaktaydı, daha geriye pek gidilmemekteydi. Bunda araştırmacılar kadar siyasi partilerin rolü de büyüktür. Örneğin PKK'nin 1978 tarihli ilk programında şöyle belirtmiştir: "Halkımız ilk olarak M.Ö. 1000 yıllarında, atalarımız Medler tarih sahnesine çıktığında bu toprakları yurt edinmektutmak istemişlerdir." Ancak 90'lı yıllarla birlikte Kürtlerin, bulundukları coğrafyanın eski yerlileri oldukları gittikçe yeni bilimsel bulguların etkisiyle kabul gördü. Kürtlerle Bağlantı M.Ö. 3000. binyıllardada yaşayan Guti ve Hurrilere kadar bağlantı bugün kurulabiliyor, ancak son beş bin yılda bugünkü Kürdistan coğrafyasına gelip yerleşen çok sayıda kabile ve halkın da yerli Kürtlerle farklı nedenlerle zaman içinde kaynaştığını da belirtmek gerekir. Bugün Kürdistan olarak tanımlanan topraklarıin önemli bir kısmında uzun süre Kürtler çoğunluk değildiler. Aynı şekil Kürdistan'ın dışında bazı bölgelerde yüzyıllar boyunca Kürt kavimleri çoğunluk oluşturabiliyordu. Bugünkü etnik konsolidasyon Osman İmparatorluğunda kurulan Kürt beylikleriyle daha çok gelişti.

Etnisitelerin Kürdistan'da ve çevresindeki coğrafyada değişimleri çoğu zaman devlet ve başka siyasi güçlerin zor kullanmasıyla gerçekleşti.

1.1 Rojava Çoğrafyası

1923'te, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yeni kurulan Suriye (Fransa mandası altında) ve Türkiye Cumhuriyeti (TC) devletleri arasında 822 kilometrelik rastgele bir sınır Lozan sözleşmesine göre çizildi[1]. Bu sınır Cerablus ve Nusaybin arasında Berlin-Bağdat demiryolunun rotasını takip ediyor. Bu sınırının hemen güneyinde Suriye içinde Kürt yerleşiminin yoğun olduğu üç bölge yaratıldı. Dörde bölünmüş Kürdistan'ın en küçüğü olan bu coğrafyaya Kürtler politik bilinçlenmenin sonucu Küçük Güney veya Batı Kürdistan demeye başladılar. Kürtçe "Batı" anlamına gelen "Rojava" kelimesi son yıllarda yaygınca kullanılıyor. Rojava'nın en doğusunda Irak ile sınır oluşturan Cizîre bulunuyor, Cizîre'nin doğu sınırının bir kısmını Dicle nehri ve güneydoğu sınırının bir kısmını Güney (Başur) Kürdistan tarafında kalan ve Ezidilerin ana yurdu olan Şengal dağının yamaçları oluşturuyor. Rojava'nın orta bölgesi Fırat nehrine dayanan Kobanî'dir ve en doğusu ise Hatay ve Halep'e sınır olan Afrîn'dir. Bu iki bölge Cizîre'ye nazaran coğrafik ve nüfus açısından daha küçüktür. Bu üç bölgenin arasındaki bölgelerde etnik olarak heterojen olan Kürtler önemli bir nüfus olsalar da çoğunlukta değiller.

Fotoğraf 1: Rojava'nın Cizîre kantonundan tipik bir manzara – tarım alanlarından oluşan düzlük ve Kuzey Kürdistan tarafında kalan Mardin dağları, 2014

Rojava'nın bu üç bölgesi tarih boyunca mevcut sınırlarıyla bir siyasi oluşum olmadılar. Genelde daha geniş bir beyliğe veya eyalete bağlı bölgelerdi. Örneğin Cizîre bölgesinin çoğu Botan beyliğin

[1] Daha sonra Hatay'ın TC'ye verilmesinden sonra sınır 911 km'ye çıktı.

kontrolü altındaydı, yine Kobanî bölgesi Pîrsus'un (Birecik) etkisi altındaydı. Son bin yıl içinde Afrîn yoğunlukta Kürtler (önemli kısmı Kuzey Kürdistan'dan gelip yerleşen) tarafından yerleşim görürken, Kobanî ve Cizîre bölgelerinde şehirlerin sayısı çok azdı ve yoğun olarak yerleşik olan Kürtlerin Arap göçebeleriyle karşılaştıkları bir coğrafyadır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı devletinin soykırımına uğrayan Süryani (Suryoye), Keldani ve Ermenilerin on binlercesi Cizîre bölgesine yerleştiler. 1925 Şex Sait İsyanı'nın bastırılmasıyla birlikte on binlerce Kürt de Cizîre'ye ve bazıları da Kobanî'ye yerleşti. 1960'larda nüfus kompozisyonu, kapsamlı bir toprak reformu ve Kürtlere karşı uygulanan "Arap Kemeriyle" değişime uğradı ve Arapların oranı – özellikle Cizîre ve ara bölgelerde – arttı. Zamanla değişik sebeplerle özellikle Hristiyan olan Suryoye, Keldani ve Ermenilerin genel nüfus içinde oranı düştü.

Suriye iç savaşı esnasında 2012 yılı Temmuz ayından itibaren Kürt Özgürlük Hareketi çizgisinde hareket eden Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM), halk isyanlarıyla Afrîn, Kobanî ve Cizîre bölgelerinden Baas rejimini adım adım çıkarıp özgürleştirdi. TEV-DEM Rojava'nın farklı siyasi güçleri ve halklarıyla Ocak 2014'te bir toplumsal sözleşme hazırlayarak "Demokratik Öz Yönetim"lerini oluşturdu. Bununla birlikte "Demokratik Özerklik" ilan edildi ve üç bölge kanton olarak ilan edildi.[2] Demokratik Öz Yönetimler çalışmalarına devam etseler de, Kuzey Suriye'de yeni özgürleştirilen bölgelerle 2017 yılında Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu adı altında yeni bir üst siyasi yapı hayata geçti.

Fotoğraf 2: Rojava'nın kantonları

1.1.1 Afrîn Kantonu

Üç kantonun en batıda olanı olan Afrîn, kuzeyde (Kilis ili) ve batıda (Hatay ili) ile Türkiye Cumhuriyeti (TC) tarafından çevreleniyor; doğusunda Şehba olarak tanımlanan ve Ezaz ile Til Rıfat

[2] "Alle kurdischen Kantone rufen Demokratische Autonomie aus," *Civaka Azad*, 31 Haziran 2014, http://bit.ly/1dUwqHQ.

yerleşim yerleri bulunuyor. Afrîn 2070 km^2 büyüklüğünde[3] bir alana ve sekiz ilçeye (Rojava'da Kürtçe olarak eyalet olarak tanımlanıyor) sahiptir: Afrîn merkezi, Şêrawa, Cindirês, Mabata, Raco, Bilbilê, Şiyê ve Şera. Afrîn kantonunun merkezinde, batıda TC sınırına kadar uzanan, güney ve doğusunda Afrîn nehrine inen, 1269 metre yüksekliğindeki Kürt Dağı'nı (Kürtçe *Çiyayê Kurd*, Arapça *Dschabal al-Akrad*) bulunuyor.

Afrîn şehri ticari yolların kavşak noktası olarak 19. yüzyılda Afrîn nehri kıyısında kuruldu. 1929'da nüfusu henüz 800 olan Afrîn kasabası, 1968'de 7 bin kişiye yer açtı. 2003'de bu sayı 36.562'e ulaştı.[4] 2011 yılında 366 köy dâhil bütün bu bölgede 400.000 insanın yaşamakta olduğu tahmin ediliyor. Halep'teki Kürtler 2013 ilkbaharında Suriye rejimi ve ona muhalif güçlerin yoğun saldırılarından kaçmak zorunda kalması ve Suriye'nin başka bölgelerinden gelen mültecilerin gelmesiyle, kantonun nüfusu 800.000 bini buldu. Çoğu yerleşimci Sünni Müslüman Kürtlerdir. Afrîn'nin kuzeyinde az sayıda Türkmen yaşarken, 10.000 Alevi Kürt de bölgenin ortasında bulunan Mabata şehrinde[5] yaşıyor. Bunların yanı sıra sayıları 10.000 ile 15.000 arası değişen yerleşimcilerin yaşadığı bir dizi Yezidi köyleri vardır. Kanton Dışişleri Koordinatorü Süleyman Cafer'e göre, nüfusun yaklaşık yüzde onu Araplardan oluşuyor. Diğer kantoların aksine, Afrîn'de aşiretler artık bir rol oynamıyor.

Ağırlıklı tepelik ve kısmen dağlık bölgelerden oluşan Afrîn, kadim zamanlardan bu yana göçebeler tarafından az kullanılmış ve bin yıllardır sürekli yerleşimin olduğu bir bölgeydi. Bu bakımdan Afrîn, iki dünya savaşı arası dönemiyle yeniden tarımla yoğun bir şekilde uğraşmaya başlayan diğer iki kantondan farklıdır.[6] Afrîn'de senelik 500 ile 600 mm arası yağışla Akdeniz iklimi görülür. Afrîn düzlüklerinin kızıl toprakları dizel motorlu su pompaları sayesinde yoğun bir şekilde tarımsal işleme tabi tutuluyor. Tarlalar çoğunlukla buğday, pamuk, narenciye, nar, kavun, karpuz ve incirden oluşuyor. Ancak bölgenin ana üretimi zeytindir. Bütün kantonda on beş milyon zeytin ağacı bulunuyor. Afrîn zeytini ihraç ediliyor ve yüksek kalitesiyle ünlüdür.[7]

29 Ocak 2014'te Afrîn, diğer iki kantondan hemen sonra Demokratik Özerkliği ilan etti.[8] Toplanan yasama meclisi Hêvi İbrahim Mustefa'yı kanton yönetim başkanı olarak seçti. Onunla birlikte Remzi Şêxmus ve Ebdil Hemid Mistefa'yı vekil olarak belirlendi.[9] Daha sonra 2016 yılında eş başkan sisteminin gelmesiyle erkek olan Dr. Osman Şêx Îsa seçildi.

2018 Ocağında Rusya devletinin onayıyla TC ordusu tarafından on binlerce şovenist-islamcı grupların mensuplarıyla başlattığı kapsamlı saldırısına karşı iki ay boyunca Afrîn halkı kahramanca direndi. Bütün devletlerin sustuğu bu saldırıda TC, hava filosunun yarısını yoğun şekilde devreye sokunca 17 Mart 2018'de Afrîn merkezi de işgal edildi. İlk günlerde 150 bin insan Afrîn'den Şehba kantonuna göç etti, ardından uygulanan işkence, talan ve kaçırmalar sonucu on binlerce insan daha bu zulümden kaçtı. İşgal sonrasından hemen sonra QSD Afrîn'de gerilla tarzında direnişe geçti ve yüzlerce işgalci Türk askeri ve çete üyelerini öldürdü.

3 Katharina Lange, "Peripheral Experiences: Everyday Life in Kurd Dagh (Northern Syria) during the Allied Occupation in the Second World War," der. Heike Liebau v.d., *The World in World Wars: Perspectives, Experiences and Perceptions from Asia and Africa* (Leiden, 2010), 401–28.

4 "Syria," City Population, Bakınız: citypopulation.de/Syria.html

5 Lieselotte Abid, "Die Religion ist für Gott—das Land ist für alle," der. Fritz Edlinger ve Tyma Kraitt, , S*yrien. Hintergründe, Analysen, Berichte* (Viyana, 2013).

6 Eugen Wirth, *Syrien, eine geographische Landeskunde* (Darmstadt, 1971).

7 Mohamed Cheikh Dibes, *Die Wochenmärkte in Nordsyrien*, vol. 13 of *Mainzer Geographische Studien* (Mainz, 1978).

8 "Democratic Autonomy Is Declared in Afrîn Canton in Rojava," *Med-Nuçe*, 29 Ocak 2014, http://bit.ly/1Qr3GlI.

9 Bakınız: https://www.youtube.com/watch?v=TLjfhCqR6f4

1.1.2 Kobanî Kantonu

Afrîn'in 98 km doğusunda uzanan Kobanî kantonu, üç kantondan en küçüğüdür. Kuzeyinde TC sınırı olan Kobanî kantonu, ortalama olarak denizden yaklaşık 520 metre yükseklikte kurulmuştur. Kobanî tahıl tarımı için önemli bir coğrafyadır. Fırat nehri Kobanî'nin Batı sınırını biçimlendirir. En üst su doluluğuna Nisan ayında, Kuzey Kürdistan'da karın erimesini takiben ulaşır.[10] Zengin su kaynakları nedeniyle Kobanî önemli bir bölgedir.

Kobanî şehri 1892'de kuruldu. Bağdat demiryolunu inşası boyunca bir Alman şirket yerleşimi şehrin kuruluşuna öncülük etti. Kobanî ismi, Almanca *Kompanie* [Anlamı: şirket] kelimesinin Kürtçe'ye uyarlanması sonucu oluştuğu büyük oranda kabul ediliyor. 1923'te çizilen yapay Türkiye-Suriye sınırı, Kobanî kantonunun tarihsel ve sosyal olarak sıkı ilişkisi bulunan Pîrsûs (Suruç) bölgesinden koparıldı. Bugünkü Kobanî'lilerin ataları kendi merkezleri olarak bugünlerde Kuzey Kürdistan ili Riha'nın (Urfa) ilçesi olan Pîrsûs'u kabul ediyorlardı. Demiryolunun kuzeyindeki TC sınır köyü Mürşitpınar, bir zamanlar Kobanî'nin kenar mahallesiydi. İlk defa 2010'da küçük bir sınır kapısı açıldı ve aynı dönemde mayınlar belli oranda temizlendi; daha öncesinde mayınlı sınırı geçmek çok riskliydi. Suriye devleti milliyetçileşince Kobanî şehrinin adı Ain al-Arab ("Arapların gözü" anlamına geliyor) olarak Araplaştırıldı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Kobanî nüfusunun büyük çoğunluğu aşiretler olarak göçebe bir yaşam tarzı içinde yaşıyordu.[11] Suriye iç savaşından önce Kobanî bölgesinde yaşayan 200.000'den fazla insanın[12] resmi kayıtlara göre 54.841'i Kobanî şehrinde yaşıyordu. TC'nin kuruluşundan sonra birçok Kürt TC'nin zulmünden kaçarak Kobanî'yi yuva edindi.[13] Kürtlerin yanında, Kobanî'de bir grup Türkmenler de yaşıyor. Ayrıca Osmanlı zulmünden kaçmış olan Ermeni aileler de 1960'lere kadar burada yaşıyordu. Ermenilerin çoğu 1960'larda, Halep gibi büyük şehirlere veya Ermenistan'a göçtüler. Kitlesel göçlerle 2014 yılında şehir nüfusu 100 bine yaklaştı ve kantondaki nüfus da yaklaşık 400 bini buldu.[14]

19 Temmuz 2012'de, Baas Rejimi'nin Rojava'dan atıldığı ilk şehir oldu. Birkaç hafta içinde tüm kanton özgürleştirildi. 27 Ocak 2014'de ilan edilen Kobanî Demokratik Öz Yönetimin başkanlığına yasama meclisi tarafından Enver Müslim seçildi. Enver Müslim vekil olarak Bêrîvan Hesen and Xalid Birgil'i atadı. Afrîn gibi Kobanî kantonu da mevcut Suriye rejiminin siyasal sistemine göre Halep eyaletine bağlıdır.

2013'ün sonlarındansonra, İD kenti ele geçirmeye çalıştı, fakat Mart ve Temmuz 2014'de olduğu gibi defalarca YPG (Yekîneyên Parastina Gel, *Halk Savunma Birlikleri*) ve YPJ (Yekîneyên Parastina Jinê, *Kadın Savunma Birlikleri*) tarafından püskürtüldü. Eylül 2014'ün ortasında İD büyük bir saldırı başlatıp, 6 Ekim 2014'te kente birlikleriyle ulaştılar. Afrîn ve Cizîre'den yalıtılan Kobanî, düşman tarafından kuşatıldı. Ancak direnen savaşçılar 2015 Ocağında Kobanî şehrini

---

10 Wirth, *Syrien*.

11 Günter Meyer, *Ländliche Lebens- und Wirtschaftsformen Syriens im Wandel: Sozialgeographische Studien zur Entwicklung im bäuerlichen und nomadischen Lebensraum* (Erlangen: Fränkische Geographische Gesellschaft, 1984).

12 "Course and Development of the Fighting in Kobanî," *Rojava Report*, 22 Temmuz 2014, http://bit.ly/1QeiBF9.

13 Kürtler, Kêtikan, Eledînan, Didan, Mîran, Ohiyan, Pîran, Kurdîkan, Şedadan ve Şexân aşiretlerine mensupturlar. Luqman Turgut, Hamburg, 9 kasım 2013 tarihli konferansa sunulan metin.

14 "Harvey Morris, "Kobanî Under Intense ISIS Attack, Excluded from UN Humanitarian Aid," Rudaw.net, 17 Temmuz 2014, http://bit.ly/1Qr2Wgr.

özgürleştirdi ve İD bütün kantondan kısa süre içinde çıkarıldı. İD'ye karşı verilen savaş sırasında halk neredeyse tamamen bölgeyi terk etti. Savaştan önce birçok yerli için Kobanî'de ait oldukları aşiret büyük önem taşıyordu. Rojava'da savaşırken yaralanıp da tedavi için Almanya'ya gelen yaralıların Kasım 2015'de söylediklerine göre savaştan sonra bir aşirete ait olmak artık pek de önem taşımıyordu. Bu da aşiret bağların önemini hızla yitirdiği anlamına geldiğinin bir işaretidir. Buna karşın toplumun TEV-DEM'e ve YPG/YPJ'ye olan yakınlığı arttı. Kobanî halkının dörtte üçü, 2015 yılı içinde % 70'i yakılıp yıkılmış olan Kobanî'ye geri döndü. 2018 yılına kadar kent büyük oranda yeniden inşa edildi.

Haziran 2015'de Cizîre ve Kobanî kantonları YPG/YGJ ve Burkan El Fırat'ın bir hamlesi sonucu Grî Spî'nın (Tel Abyad) özgürleştirilmesiyle birleştirildi ve Kobanî üzerindeki kuşatma kalktı. Grî Spî'de Kürt, Arap ve Türkmenlerden oluşan bir ortak yönetim oluşturuldu. Grî Spî ve çevresi özerk bir ilçe olarak Kobanî kantonuna bağlandı. 2017'de şekil alan Demokratik Kuzey Suriye Federasyonu'yla Grî Spî ayrı bir kanton statüsüne ulaştı.

2014 sonuna kadar Afrîn ve Kobanî kantonları arasındaki 98 km'lik alanın belli bir kısmı Cephet El-Akrat tarafından kontrol edilirken,[15] 2014'ün sonunda burası tamamen İD tarafından işgal edildi. 2016 Ağustos ayının başında YPG/YPJ'nin başını çektiği Suriye Demokratik Güçleri (SDG/HSD) tarafından Minbiç özgürleştirildikten hemen sonra Türk devleti Cerablus'u İD'nin elinden büyük oranda çatışmasız şekilde aldı ve Azaz ve El Bab'a kadar olan bölgeyi adım adım işgal etti. Böylece TC ordusu buranın özgürleştirilmesinin önüne geçti.[16]

1.1.3 Cizîre Kantonu

Cizîre (Arapça: El Cezîre, Süryanice: Gozarto) Rojava'nın üç kantonundan en büyüğüdür; batısında bulunan Kobanî kantonuyla arasında yerleşim çok azdır. Türkiye Cumhuriyeti ile 300 km uzunluğunda sınır komşusudur. Cizîre'in nüfusu, Kürtlerden, Süryanilerden, Araplardan ve Ermenilerden oluşuyor. Qamişlo, kantonun idari şehridir fakat şehrin bazı kesimleri henüz Baas Rejimi'nin kontrolü altında olmasından kaynaklı, yönetimin bazı bölümleri Amûdê şehrinde bulunuyor. Aslında Qamişlo bölünmüş bir şehrin güney yakasıdır. Diğer parçası sınırın kuzey tarafında bulunan Nusaybin'dir (Kürtçe: Nisêbîn). Cizîre boyunca doğudan batıya gidildiğinde, sağında Türkiye topraklarının içinde bulunan Cudi, Bagok ve Mardin dağları ve solunda da, yani güneye doğru, biraz uzak da olsa Şengal dağı görünür. Dêrîk ve Rimelan arasında bulunan Karaçox dağı, Cizîre kantonunda yer alan iki dağdan biridir ve deniz seviyesinden 750 metre yüksekliktedir. İkinci dağ, kantonun güneybatı sınırında Hesekê'nin 35 km batısında bulunan 920 metre yüksekliğindeki Kezwan (Arapça: Jabal Abdul Aziz) dağıdır. Cizîre coğrafyasına sonsuz buğday tarlaları ve birçok kasabanın adlandırılmasından sonra çok sayıda "Til[17]" hâkimdir: örneğin Til Koçer, Til Brak, Til Temir. Kanton'un büyüklüğü 23.000 km^2'dir ve Suriye devletinin Hesekê vilayetine denktir. Cizîre 2015 yılın sonunda 1,4 Milyon nüfusa sahipti. Yani ortalama olarak 60

[15] Cephat El-Akrat (Kürtçe: Enîya Kurdan, Kürt Öncü Tugayı), Suriye'de isyan eden bir gruptur; Esad rejimine ve ID'ye karşı diğer gruplarla birlikte savaşmaktadır. Bu grup Özgür Suriye Ordusu'nun bir parçası olarak oluşturulmuştur. Ağustos 2013'te ID'ya karşı savaştıktan sonra El-Akrat, PYD'yle bağlantısı olduğu gerekçesiyle ÖSO'dan ihraç edilmiştir.

[16] "Blick nach Kobanî—Reisebericht eines Aktivisten der Karakök Autonome," *Libertäre Aktion Winterthur*, http://bit.ly/1QA8eX6

[17] Kantonlar Yönetimi resmi web sitesi, 2.6.2015. Link: http://kantonrojava.com/amajeyek-ji-kantona-cizire-li-rojava-re/ "Til" kelimesi Kürtçe "bez, höyük, tümsek" gibi anlamlara gelmektedir. (ç.n.)

kişiye 1 km^2 düşüyordu. Toplam olarak burada 1717 köy var. Bu köylerden 1161'inde nüfusun % 54'ünü oluşturan Araplar yaşıyor. Bunun böyle olmasının bir nedeni savaştan dolayı Deir Ez-Zor ve Rakka'dan çok sayıda insanın Cizîre'ye göçmesidir. İkinci nedeni 2011 yılı sonrası Cizîre'li Arapların Kürtler ve Hıristiyanlara göre çok daha az dışarıya göç etmesidir. Bir başka nedeni ise 70'li yıllarda Arap Kemeri bağlamında 40'un üzerinde Arap köyün oluşturulmasıdır.

Cizîre nüfusunun yüzde 42'sini Kürtler oluşturuyor. Cizîre'nin 50 köyünde oturanların çoğunluğunu ve tüm nüfusun yaklaşık olarak % 3'ünü Süryaniler oluşturuyor. 48 köyün nüfusu ise Araplar ve Kürtler tarafından eşit şekilde, üç köy Araplar ve Suryanilerden, iki köy Suryaniler ve Kürtlerden oluşuyor.[18]

Tüm dört ana etnik grup Demokratik Öz Yönetimin 101 sandalyeli yasama meclisinde yer alıyor. Cizîre kantonun ilk başkanı olarak 2014'de Kürt olan Ekrem Hiso, onun vekilleri olarak Arap olan Hussein Taza Al Azam ve Süryani olan Elizabeth Gawrie seçildi. 2016'da kanton eşbaşkanları Arap ve erkek olan Şex Hemedi Diham El-Hadi ve Kürt ve kadın olan Hiwa Arabu'du. Cizîre kantonu eski Suriye sistemine göre dört mıntıkadan (Arapça: mintaqa) ve yeni siyasal sisteme göre iki kanton (Cizîre ve Hesekê) ve 13 ilçeden (eyalet) oluşmaktadır[19].

Fotoğraf 3: Qamişlo kenti, 2014

Dêrîka Hemko. Dêrîka Hemko (Suryanice: Dêrîk, Arapça: El-Malikiye) bugün 75,000 insanın yaşadığı, kuzeyde TC ve doğusunda Irak sınırına bitişik bir ilçedir. 2004'te Girkê Legê, Çil Axa ve Til Koçer eyaletleriyle birlikte (Suriye siyasal sistemine bu yerleşimleri bir mıntıka oluşturuyorlardı) toplam 189.634 insan yaşıyordu. Dêrik kentinde Kürtler ağırlıkta yaşıyorlar, bunun yanında ciddi bir Suryani Keldani ve Ermeni nüfusu da bu kentte mevcuttur. Sınırlı sayıda

[18] "Amajeyek ji kantona cizîrê li Rojava re . . . ," Kanton Rojava, June 2, 2015, http://bit.ly/1NMTl5W.
[19] Bakınız: http://www.ipsnews.net/2014/10/democracy-is-radical-in-northern-syria

Arap da ilçede yaşıyor. Aşiret örgütlenmesi özellikle Arap nüfusu arasında hâlâ önemlidir. Cizîre bölgesinde en çok yağış alan bu bölgede özellikle buğday, arpa, mercimek ve nohut yetiştirilmekte ve yaygın şekilde hayvancılık yapılıyor. Cizîre petrolünün önemli bir kısmı burada bulunuyor.

Qamişlo. Qamişlo şehri, Fransız ordusu tarafından 1926'da, idari bir şehir ve askeri bir garnizon olarak Nisebin kentine bitişik sınırın güney tarafında kuruldu. İlk yıllarda özellikle Türkiye'den gelen Hıristiyan mültecilere de ev sahipliği yaptı, öyle ki bugün bile birçok Süryani, Qamişlo'da yaşamaktadır. Suriye siyasal sistemine göre bugün eyalet statüsünde olan Til Hemis, Amûde ve Tirbespî Qamişlo mıntıkasına aitti ve toplam nüfusu 557 köy ile 2004'te 423.368'i bulmuştu 2004'te Qamişlo şehrinin nüfusu tek başına 184.231 idi.[20] 2012'den sonra gelen mültecilerden dolayı bu sayı % 20 ile 40 arası arttığı tahmin ediliyor.[21]

Burada yaşayan en büyük Kürt aşiretleri, Omerî, Hevêrkan, Milî, Aşîta ve Alîka'dır, ancak toplumsal yaşamda etkileri neredeyse hiç kalmadı. Sadece Qamişlo'nun güneyinde bulunan Arap aşireti Şammar'ın belli bir etkisi kaldı.

Serêkaniyê. Serêkaniyê (Arapçası: Ra's al-'Ain, Suryanice: Res Ayna) mıntıkasında bugünkü Dirbesiye ve Til Temir eyaletlerine dâhildir. Bu mıntıkada toplumunun çoğunluğunu Kürtler oluşturuyor, ikinci çoğunluktaki nüfusu Araplar oluşturuyor, ayrıca az sayıda Süryani ve Çeçenler nüfusu da burada yaşamaktadır. Ancak Serêkaniyê eyaletinde Kürtlerin ve Arapların sayıları tahminen eşittir. 2010'da bu iki eyalette toplam 100 bin insan yaşıyordu; mevcut yerleşimci sayısı tam bilinmese de şu anda eski sayıya yakın bir durum söz konusudur. Şehrin, M.Ö. 2000 yıllarında Mitanni İmparatorluğu tarafından kurulduğu söylenebilir. Sınır 1923'de oluştuktan sonra kuzey tarafına Türk devletince Ceylanpınar adlı yerleşim yeri kuruldu. Serêkaniyê eyaletinin 279 köyünün çoğu Arap köylerinden oluşmaktadır ve az sayıda da Kürt köyleri bulunmaktadır. Ayrıca birkaç Süryani ve Ezidi köyleri de bulunmaktadır.. Kasım 2012'de şehir Türkiye yönünden gelen Al-Nusra Cephesi ve bazı ÖSO grupları tarafından işgal edildi, ancak Temmuz 2013'e kadar devam eden direniş sonucu özgürleştirildi [bknz: 8.4].[22]

Hesekê. Hesekê şehri Fransız manda yönetimi ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki jenositlerden kaçan Süryaniler tarafından kuzeyden gelen Xabur (Arapça: Al-Khabur, Suryanice: Khabur) ve Çaxçax nehirlerin buluştuğu noktada kuruldu. 2004'de resmi verilere göre şehirde 188 bin insan yaşıyordu.[23] Bütün mıntıkada – buna Şedade ve Al-Hol ilçeleri de dâhil – 300 bin civarında insan yaşıyordu. İkinci dünya savaşı öncesi Hesekê şehirinin kuzeyine ağırlıklı olarak Kürtler ve o zaman henüz ikinci büyük nüfus grubu olan Süryaniler yerleşti. Az bir farkla üçüncü sırada Araplar yer alıyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrası Arap nüfusu değişik göçler sonucu yavaşça arttı. 2011 sonrası yaşanan savaş sonucu Suryani nüfusu çok azaldı ve bugün Arapların sayısı değişik göçler sonucu Kürtlerle eşittir. . Bölgedeki 595 köy arasında ayrıca birkaç Süryani köyü de mevcut.

---

20 "Syria," City Population, http://citypopulation.de/Syria.html.

21 Mako Qocgiri, "Aufbau der demokratischen Autonomie in Qamişlo," Civaka Azad, 1 Nisan 2013, http://bit.ly/1HgDc5W.

22 Jonathon Burch, "Kurds Seize Town on Syria-Turkey Border, Ankara Concerned," Reuters, 18 Temmuz 2013, http://reut.rs/1KFgXFK.

23 "Syria," City Population, citypopulation.de/Syria.html.

Fotoğraf 4: Til Temir’e yakın Xabur nehri ve uzakta görünen Qizwan dağı, 2017

20. yüzyılın ortalarına kadar geleneksel hayvancılık ve küçük çapta köy tarımı yaygın idi. Baas Rejimi’nin 1963’te başlayan toprak reformları sayesinde, büyük araziler, yarı göçebe hayvan yetiştiricileri arasında dağıtıldı. Toprak sahibi olanlar ilk etapta tahıl üretimini genişletmeye başlasalar da bu sınırlı kaldı. 70’lerde devreye giren Xabur Projesi kapsamında inşa edilen baraj ve kanallarla 16.000 km^2 arazinin sulanması ile modern makine ve su pompaların kullanımıyla endüstriyel tarım büyük bir coğrafyaya hâkim oldu. Ancak Suriye’nin artan nüfusunun gıda ihtiyacı için kurulan bu büyük sulama sistemlerinin giderek kurak alan ve bozkırlara doğru genişlemesi sonucu 2000’lerle kendisini gösteren yağış azlığı nedeniyle büyük bir su kıtlığı ortaya çıktı [bknz: 13.3]. Hesekê eyaletindeki su krizi içme suyunu da ciddi oranda etkilenince Serêkaniyê dolaylarından, yüksek verimliliğe sahip karst kaynak suları Hesekê şehirine kanallarla getirildi.[24]

1.2 Tarihsel Bir Değerlendirme

Eğer Mezopotamya’nın uzun tarihi bir saate sığabilseydi, o zaman ulus-devlet yalnızca bir saniye sürerdi. Bu kitabın odaklandığı bölgenin yakın tarihi, yalnızca onun son derece uzak geçmişinin bağlamında anlaşılabilir.

1.2.1 Tarih Öncesi ve Antik Tarih

Neolitik Devrimi’nin birbirinden bağımsız şekilde meydana geldiği üç bölge Mezopotamya, Çin ve Kuzey Amerika’dır. M.Ö. 15.000‘den itibaren insan soyu avcı ve toplayıcılıktan tarımsal

[24] Hans Hopfinger, *Erlanger geographische Arbeiten: Öffentliche und private Landwirtschaft in Syrien (*Erlangen, 1991).

yerleşikliğe geçmeye başlaması en çok Yukarı Mezopotamya'da, başka tanımlamayla "Verimli Hilal" bölgesinde, gelişti. Önemli bir teoriye göre, son buz çağının sonunda kendisini gösteren iklim değişikliği, insanları topladıklarını depolayıp kurulan ambarlarının çevresinde yerleşmeye yönlendirdi. Daha sonra M.Ö. 10.000yıllarında ortaya çıkan yoğun yağış seviyeleri tarımsal üretimin gelişmesine neden oldu ve böylece yerleşik hayata sistematik olarak geçmeyi daha avantajlı duruma getirdi.[25] Yerleşik hayata geçen topluluklar, daha önceleri sahip oldukları yaşam şekli olan yataylık ve kolektifliği kordular.

Bugüne kadar keşfedilen en eski Neolitik yapı, Kuzey Kürdistan'ın Riha (Urfa) şehrinin yakınlarında, Xerawreşk köyünde (Göbekli Tepe, İngilizcede *Potbelly Hill*) bulunuyor. Öyle görünüyor ki M.Ö. 10.500 yıllarında burası ya bir toplantı mekânı ya da bir tapınak kompleksiydi; kullanılan yekpare taş sütunlar yerleşik hayatın önceden var olduğunu gösteriyor. Batman'da keşfedilip belli düzeyde kazılan ancak daha sonra Batman Barajı Gölü'nün suları altına gömülen Hallan Çemi de ilk yerleşik hayata dair önemli bulgular sunar.

Neolitik dönemde toplumsal yaşam ve üretim kadın etrafında şekillenirdi. Ana-tanrıça etrafında gelişen kült, kadının yaşamın tüm alanlarında gösterdiği üretkenlik ve adalete saygı gösterirdi. Sonraki bin yılların tanrısallaştırmasına benzemeyen bu ana konsepti, bugüne kadar halen kendisini gösterebilen ana otoritesinin kabul edilmesinin temelidir. Neolitik dönemde zora dayalı ilişkiler söz konusu olmaması kadının bu toplumsal rolüyle doğrudan alakalıydı. Bin yıllarca var olan bu toplumsal düzen, insanlığın kolektif bilincini şekillendiriyor ve eşitlik ve özgürlüğe olan özlemimizi ayakta tutuyor. Cinsler arası iş bölümü özel mülkiyete ve hegemonik ilişkilere dayanmıyordu. Hiçbir kadın veya erkek başka birinin özel mülkiyeti değildi. Bütün ürünler eşit şekilde paylaşılıyordu. Neolitik toplum kendisini doğrudan doğanın bir parçası olarak görüp ekolojik ilkelere göre yaşıyordu.[26]

Asıl sormamız gereken soru, neolitiğin anaerkil toplumu nasıl aştığıdır. Bunun için tekrar Xerawreşk'e dönüyoruz. Burada olduğu gibi kült ve din, gök cisimleri yorumlayarak ekim ve hasat zamanlarını belirleme ihtiyacıyla başlar, ancak zamanla profesyonelleşir. Muhtemelen profesyonel rahipliğin ortaya çıkışı, uzman olarak rahiplerin tahıl ambarlarını kontrol edip yıldızları yorumladıkları, tarımsal üretimden muaf tutulup yaşamlarını çiftçilerin artı-ürünü sayesinde sürdürdükleri en erken toplumsal katmanlaşmalara öncülük etti. Neolitik toplumun da tanıdığı artı-değerinin büyük oranda ortaya çıkışı erkeğin avı geliştirmesi ve başka faaliyetleriyle mümkün oldu. Bununla toplumsal yapıda rolü güçlenen erkek, şaman ve bilgili yaşlılarla bir ittifaka girdi. Erkeğin hegemonyası için bu ittifakça geliştirilen bir ideoloji ile hiyarşi sistematikleşmeye başladı.

Bunun etkisiyle M.Ö. 5.000 yıllarda mitoloji, Neolitik Çağ'ın güçlü tanrılarının yerini ataerkil egemenliğe bıraktığı bir dönüşüm geçirdi. Hâlbuki önceki binyılda Tel Xelef kültüründe görüldüğü gibi mitoloji kadın eksenliydi. Tahıl ambarı, yani artı değerin depolandığı yer, ekonominin merkezi haline gelen, ihtiyaçların bölüşüldüğü tapınağa dönüştü.[27] Tapınaktaki rahipler, artı üretimin kaymağından faydalarını maksimize etmek için halkın emek gücünü din aracılığıyla kullandı.

---

[25] Klaus Schmidt, *Sie bauten die ersten Tempel: Das rätselhafte Heiligtum der Steinzeitjäger: Die archäolgische Entdeckung am Göbekli Tepe* (Münih, 2006), s. 37.

[26] Abdullah Öcalan: Die Befreiung des Lebens – Die Revolution der Frau. Link: http://ocalan-books.com/downloads/DE-Brosch%C3%BCre_3_Die-Revolution-der-Frau_3-Auflage_2018-08-15.pdf

[27] Heather D. Baker, "Wirtschaft und Verwaltung in Babylonien," Deutsches Archäologisches Institut, *Uruk: 5000 Jahre Megacity* (Petersberg, 2013), s. 275-81.

M.Ö. 4. binyılda Tel Brak (Cizîre Kantonu'nda) ve Uruk (Bugünkü Güney Irak) gibi büyük şehirlerde meydana gelen bu gelişme uygar toplum için zemin hazırladı. Yazı, sulama ve nakliyat gibi yenilikler, bu yerleşimlerle derin bir şekilde iç içe geçti. Amûde yakınında bulunan Urkeş'te (Girê Mozan) olduğu gibi yukarı Mezopotamya'nın ilk kent-devletleri ortaya çıktı.[28] Uruk'tan Babil'e kadar, patriyarkal egemenliğin yaygınlaştığını görürüz. Sümer ve Akad uygarlıklarında kadın yazıcılar ve yöneticiler görmek mümkünken[29], daha sonra M.Ö. ikinci binyılın başında daha merkeziyetçi devletlerin gelişmesi, kadının tamamen tahakküm altına alınması ve sömürülmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır.

Günümüz Rojava'sı bu yüzden, neolitik dönemin sonu ve antik tarihte son derece dinamikti. Kuzey Mezopotamya'nın yerlileri arasında olan Hurrilerle hegemonya savaşları içinde olan Aşağı Mezopotamya'dan yayılan Akadlardan sonra Asurlular ve Hititliler bu bölgeyi büyük oranda egemenliğine kattı, fakat M.Ö. 12. yüzyılda, batıdan Deniz Kavimleri'nin (Fenikeliler) gelmesiyle, bir boşluk doğdu.[30] Bundan faydalanarak bölgede Aramiler, Rojava/Kuzey Suriye ve onu aşan bir coğrafyada küçük prenslikler kurdular. Bu prenslikler, kendi yazma tarzlarını geliştirip çivi yazısı gibi var olan alfabeleri değiştirdiler: Böylece, Yunan, Latin, İbrani ve Arap yazısının alfabetik temellerini yarattılar. M.Ö. 8. yüzyılda, tekrar güçlenen Asurlular Arami prensliklerini kontrol altına almasına rağmen Arami dili etkin kalmaya devam edip Arapça ve İbraniceyi bir hayli etkiledi ve Suriye-Lübnan-Filistin hattı ile Batı Mezopotamya'da ortak iletişim dili haline geldi.[31] Sırasıyla Yeni Babil devleti, Pers İmparatorluğu, Büyük İskender'in Makedonyası ve Diyadok savaşlarından sonra M.Ö. 62'de, bugünkü Suriye, *Imperium Roma*'nın [Roma İmparatorluğu] parçası haline geldi.

M.S. 3. ve 4. yüzyıllarda ve sonraki Doğu Roma İmparatorluğu döneminde Hıristiyanlık Suriye, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'nun birçok bölgesinde en yaygın din haline gelse de Hristiyanlıktaki tanrı idrakının rol aldığı çok sayıda yorum ve tanımlamalar ortaya çıktı. Bu da çok sayıda yerel çekişme ve çatışmalarda rol aldı.

İslamın yayılmaya başladığı M.S. 632 yılında, Müslüman/Arap birlikleri Doğu Roma'nın elindeki Suriye'yi işgal etti. İktidardaki Emevi halifeleri başkentlerini Medine'den Şam'a alınca Doğu Akdeniz bölgesinin önemi arttı. 750'de Emeviler, hilafet tahtını Bağdat'a götüren Abbasiler tarafından devrildi. Daha sonra gelen prenslikler arasında parçalanma, merkezi otoriteyi zayıflattı ve 9. yüzyılda güçlenen Mısır devletinin etkisine kapı araladı. 1099'dan itibaren Avrupa'dan Haçlıların gelmesiyle uzun süre savaşlar Afrîn dâhil Suriye'nin batısını çok etkiledi. 1260'da Moğolları yendikten sonra Mısır'da iktidara gelen Memlükler, tüm Batı ve Orta Suriye'de hâkimiyeti elde etti; Cizîre bölgesi büyük oranda bunun dışında kaldı.

1517'da Osmanlı İmparatorluğu, Memlükleri yenip Suriye'yi istila ettiği zaman bugünkü Suriye nüfusunun en az üçte biri Hristiyan'dı. 18. yüzyılda Ortadoğu'da etkin olmaya çalışan Fransız devleti bu coğrafyaya ilişkin çıkarını bugünkü Suriye ve Lübnan'daki Katolikler üzerinden meşru kılmaya çalıştı. Fransa kadar etkili olmasa da Büyük Britanya devleti de Suriye üzerinde benzeri çalışmaları paralelinde yürüttü, ancak daha çok Filistin'e odaklandı. 19. yüzyılın başında zayıflamaya devam eden Osmanlı İmparatorluğu, Doğu Akdeniz'den Suriye'ye kadar olan bölgede hâkimiyet kazanan Mısır krallığına karşı oradaki gücünü kaybetmeye başladı. Buna ve birçok

[28] En eski şiirlerden biri olan Gılgamış Destanı'nda, kahraman Gılgamış, ilk defa bir şehir duvarına sahip olmuş olduğu söylenen Sümer şehri Uruk'un kralıdır.

[29] Vogel Helga, Antike Welt, 2015/2, https://www.academia.edu/11484361/Frauen

[30] Finkelstein, Isaac, *The Bible unearthed*, (2002), s. 105

[31] Marc van de Mieroop, *A History of the Ancient Near East, ca. 3000-323 B.C.* (Hoboken, NJ, 2007), s. 203.

isyana rağmen Osmanlı iktidarı Suriye'de 1918'e kadar bulunmaya devam etti. Birinci Dünya Savaşı, Suriye Halkları için, zorla askerlik, hastalık ve kıtlıkla damgalandı. Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşına, ittifak kurduğu Almanya ile girip kaybetti. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasında halkların boyunduruğa karşı isyanı da rol oynadı. Ancak imparatorluğun paylaşımı emperyalist güç olan Britanya ve Fransa tarafından yapıldı.

1.2.2 Sömürgecilik, Pan-Arapçılık ve Baas Partisi

Birinci Dünya Savaşı boyunca, Büyük Britanya, Osmanlı İmparatorluğu karşısında Haşimî Kral Faysal Ibn-Al Huseyin'in (1883-1933) ve Arap milliyetçi hareketinin desteğini "bağımsız birleşik Arap devleti" sözüyle güvenceye almaya çalıştı.[32] 16 Mayıs 1916'da, Britanya ve Fransa, iki sömürgeci gücün savaştan sonra Orta Doğu'daki çıkar sahalarını belirleyen Sykes-Picot Anlaşması'nı gizlice karara bağladılar; buna göre Suriye ve Lübnan Fransa'ya devrolunuyor, geri kalan Filistin, Ürdün ve Irak Büyük Britanya'ya devrolunuyordu. [33] Ancak savaş bittiğinde Britanya, Osmanlı karşıtı Arap milliyetçiliği ayaklanmalarına liderlik eden Faysal'a verdiği birleşik Arap devleti sözünü tutmaya yanaşmadı. 1918'de, Faysal Ürdün ve Lübnan'ı da içeren bağımsız bir Suriye Krallığı ilan etse de, Fransa ve Britanya'nın fiili müdahalesiyle 1920 yılında bu son buldu.

1920'deki San Remo Konferansı Kral Faysal'ı ve bu coğrafyada yaşayan tüm etnik, dini ve sosyal yapıları göz ardı ederek, Ortadoğu'yu Fransa ve Britanya'nın mandası altındaki bölgelere ayırdı. Fransa, Suriye üzerinde hak iddia etmek amacıyla bir ordu gönderdi ve Faysal'ı askeri yolla Şam'dan azletti.[34] Fakat Britanyalılar hâlâ Faysal'a yaltaklanmaktaydılar ve 1921'de ona Irak Mandası'nın kralı olarak taç giydirdiler.[35]

Fransız Mandası altında, klasik sömürgecilik yaklaşımı kapsamında Fransızlar bir komprador sınıfı beslemeyi, yani büyük toprak sahiplerini ve üst sınıfların diğer üyelerini sömürgeci iktidara bağlamayı denediler. Buna paralel olarak Fransa devleti, Hıristiyan, Alevi ve Durzi azınlıkların üyelerini ayrıcalıklı hale getirdi ve askeri ve yönetici pozisyonlara yerleştirdi.[36] 20'li yıllarda Fransa Suriye'yi, her biri farklı bir inancın hâkimiyetinde olacak dört devlete bölme amacındaydı fakat bu isyanlara yol açtı. Bu tartışmalar esnasında Kürtler de Cizîre merkezli beşinci bir özerk yapı talep ettiler. Büyük Britanya'nın da baskısı altında, Fransa, bu planından vazgeçip merkezi bir Suriye Devleti'ni Şam ve Halep merkezli olarak biçimlendirdi. Fransa faşist rejim altında tekrar güçlenen Almanya devletine yakınlık gösteren TC'yi kaybetmemek ve yanına çekmek için 1939'da, Hatay bölgesini Türkiye'ye verdi.

Fransız sömürgeci politikalarının önemli etkisiyle bir antitez olarak, Avrupa milliyetçiliği ve özellikle Alman romantizminden etkilenmiş olan milliyetçi ve Pan-Arabist söylemi Suriye'de gittikçe güçlendi.[37]

---

32 McHugo, John, *Syria, a Recent History*, E-Kitap, s. 952.
33 Bir İngiliz sömürgesi olan Aden dışında.
34 McHugo, John, *Syria, a Recent History*, E-Kitap, s. 1188.
35 Hourami, Albert, *Geschichte der Arabischen Völker*, s. 400.
36 Tyma Kraitt, "Das Scheitern des Damaszener Frühlings: Baschar al-Assads uneingelöste Versprechen," Edlinger and Kraitt, *Syrien*, s. 32f.
37 Stefan M. Kreutzer, *Dschihad für den deutschen Kaiser: Max von Oppenheim und die Neuordnung des Orients, 1914-1918* (Graz: Ares Verlag, 2012).

1940 yılında Fransa, Nazi Almanyası'nın işgaline uğrayınca ve Fransa'nın önemli bir bölgesinde Vichy rejimi kurulunca, Suriye kısa süreliğine Nazilerin etkisi altına girdi. Ancak Britanya'lıların desteğiyle 1941 yılında Fransız direnişçileri Suriye'yi kontrol altına aldı.[38] İkinci Dünya Savaşı 1945 yılında bitince Suriye'de işgale karşı isyanlar yaygınlaşmıştı ve Fransız birlikleri 15 Nisan 1946'da ülkeden ayrıldı.[39] İki gün sonra bağımsız "Suriye Cumhuriyeti" ilân edildi.

Yeni devlette eski yöneticiler orta sınıfı dışlayarak iktidarı ellerine aldılar, fakat giderek daha fazla Suriyeli, askeri kariyerleri veya eğitimleri sayesinde orta sınıflara yükseliyor ve büyük burjuvaziye karşı güçleniyordu. [40]Aynı zamanda kentsel proletarya da güç biriktiriyordu. Kırsal alanda, köylü halkın büyüyen toplumsal hareketi, muhafazakâr toprak sahiplerine meydan okuyordu. Keskinleşen çekişme, sosyalist ve komünist, ama aynı zamanda milliyetçi ve dinci hareketlerin serpilmesine yol açtı.[41]

1928'de Mısır'da kurulan ve 1945-46'dan beri Suriye'de etkin olan Müslüman Kardeşler, İslami adaleti sosyal taleplerle birleştirdi. Suriye'de çok daha güçlü olan bir hareket ise Pan-Arabist olan Baas (Arapça: yeniden uyanış) hareketiydi. [42]Seküler, milliyetçi ve anti-emperyalist bu yeni parti, Arap milliyetçiliğinin destekçilerine yeni kariyerler sundu. Arap milliyetçiliği özellikle Dürzîler, Aleviler, Hıristiyanlar ve geleneksel elitlere karşı mücadele eden ve ağırlıklı Arap Sünni olan orta sınıflar tarafından destekleniyordu.[43] Bir de, Suriye Komünist Partisi ve Suriye Sosyal Milliyetçi Parti sahnedeydi. Son iki parti de Büyük Suriye'yi (Suriye, Lübnan ve Ürdün'ü içeren) savunuyordu.

Pan-Arabist hareket, emperyalist sınır çizimi tarafından yaşamları parçalanmış insanlar için büyük bir çekiciliğe sahipti. Baas Partisi, radikal sosyalist hareketlere bir kanal açmak ve böylece onları kontrol etmek için sınırlı bir sosyalist politika sunuyordu. Fakat başından itibaren Pan-Arabizmi en başta Rojava'daki Kürt nüfusu olmak üzere, "Arap-olmayan" nüfus gruplarının dışlıyordu. Bu dışlamanın da etkisiyle, birçoğu Kürt Komünist Parti'ye ya katıldı ya da yakın durdu.[44] Bir süre sonra çok sayıda Kürt, milliyetçi bir çizgiye sahip ve 1957'de kurulan Kürdistan Demokratik Partisi'ne (PDK-S) destek verdi. Sonraki yıllarda Rojava'da kurulan Kürt partilerin ezici çoğunluğu PDK-S'den zamanla ayrılan kişiler tarafından kuruldu.

1948'de Suriye devleti, Filistin Savaşı'na, yeni kurulma aşamasında olan İsrail devletinin başlatmış olduğu savaşa, katıldı. İsrail devleti Arap devletlerini mutlak surette yenilgiye uğrattı, 750.000 Filistinliyi zorla yerinden etti (Arapça: *an-Nakba*, "Felâket") ve İsrail Devleti'ni kurdu. Bu mağlubiyet Suriye'nin içinde, hoşnutsuzluğu, daha doğrusu kitlesel bir istikrarsızlığı daha da derinleştirdi. Ordu bu kargaşadan yararlandı ve hâkimiyeti ele geçirdi. Askeri darbeler ve karşı darbeler dönemi birbirini izledi. 1949 ve 1956 arasında, Suriyeliler yirmi farklı hükümet ve dört farklı anayasa gördü.[45] Bu dönemde Suriye devleti, Sovyetler Birliği'ne anti-emperyalist ve Pan-Arabist modeli gerçekleştirmek için yakınlık gösterdi.

---

38 McHugo, John, *Syria, a Recent History*, E-Kitap, s. 1893.
39 A.g.e., s. 1956.
40 A.g.e., s. 1971.
41 Kraitt, "Das Scheitern des Damaszener Frühlings," s. 34.
42 Wieland, "Syrien und Irak," s. 92.
43 Hourami, Albert, *Geschichte der Arabischen Völker*, s. 497.
44 Katharina Lange, "Syrien: Ein historischer Überblick," Bundeszentrale für politische Bildung, 14 Şubat 2013, http://bit.ly/1EYMfSW
45 Kraitt, "Das Scheitern des Damaszener Frühlings," s. 33.

Sosyal istikrarsızlık devam edip Baas Partisi sol-komünist partileri kontrol edemeyince, iktidardaki ordu 1 Şubat 1958'de Mısır devleti ile Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni (BAC) ilan etti.[46] Arap halkların parçalanmışlığına çözüm olarak sunulan BAC'nin başkanlığını Mısırlı Cemal Abdel Nasır üstlendi. Nasırcılığın temel fikri, toplumun bütün alanları üzerinde güçlü bir yönetimin merkezi kontrolü anlamına gelen ve ulusalcılık adı altında kapitalist ve sosyalist düşünceleri birleştirerek bütün sınıfların çıkarına hareket etmesi gerektiğini savunan "Arap sosyalizmi" ideolojisiydi.[47] Onun merkeziyetçi ve devletçi politikası kamulaştırmayı, toprak reformlarını ve sendikaların yasaklanmasını da kapsıyordu. Otoriter yönünü hemen gösteren Nasır, kısa sürede Suriye'de tamamen kontrolü ele geçirmek için Baas partisi de dâhil bütün politik partileri kapattı. Bu yaklaşımda ne komünist örgütlere ne de haklarını talep eden Kürtlere yer yoktu, onları baskılaması gerekiyordu.[48] BAC ile yükselen Arap milliyetçiliği sonucu binlerce Kürt cezaevine girdi ve bazı bölgelerden Kürtler zorla göç ettirildi. Bu kapsamda 13 Kasım 1960 yılında Rojava'nın Amude kentinde bir plan çerçevesinde bir sinema yakılıp içinde olan 300 ile 500 Kürt çocuğu katledildi.[49]

Mısır merkezli hükümet ve Nasırcı devlet kontrolü, Suriye toplumundaki çeşitli sınıflar arasında hoşnutsuzluk yarattı. Bu yüzden 28 Eylül 1961'de hem alt sınıflar hem de Pan-Arabist fikirleri kendileri için bir tehdit olarak algılayan ve Suudi Arabistan ve Ürdün krallıkları tarafından desteklenen Suriye ordusu üst sınıflarla birlikte, Suriye Arap Cumhuriyeti'ni (SAC) ilan etti. Bu, Birleşik Arap Cumhuriyeti fikrinin sona ermesi demekti.[50] Eski elitler yeniden ülkeyi yönetmeye başladı. Suriye Arap Cumhuriyeti başından itibaren kendisini etnik olarak homojen bir Arap ulus-devleti olarak tanımlamıştı.[51] Bu katı ideoloji sonucu Kürtler üzerindeki baskı bu dönemde çok artmıştı. 1962'de Hesekê vilayetinde yapılan bir nüfus sayımına göre, sayıları 120.000 ilâ 350.000 arasında değişen Kürt, uyduruk gerekçelerle yurttaşlıklarını kaybettiler ve bu mağduriyet durumu nesiller boyunca Rojava Devrimi'ne kadar devam etti.[52] Kürtlerin önemli bir bölümünün artık herhangi bir yasal statüsü kalmamıştı.[53]

1.2.3 Baas Darbesi

8 Mart 1963'te Baasçı subaylar, eski elitlere ve Sünni seçkinlere karşı bir darbe düzenledi ve BAC resmi olarak ortadan kalktı. Darbeyi gerçekleştiren subaylar, baskın Baasçılarla ve daha az etkili Nasırcılarla birlikte iktidarı paylaştılar. Ordunun denetiminde "Devrim İçin Ulusal Konseyi" devletin merkezine yerleşti ve aynı zamanda ordu Baas Partisinin de merkezini oluşturdu.[54] Burada orduda kariyer yapmış olan orta sınıf mensuplar, kendilerini kentli oligarşiye ve toplumsal hareketlere karşı öne sürdü.[55] Baas Partisi gücünü şiddetle karşıtlarına, en başta Komünist Parti ve 1965'de isyana kalkışmaya çalışan Müslüman Kardeşler'e yöneltti. Baas Partisi özellikle Alevi,

---

46 *A.g.e.*, s. 34f.
47 Hourami, Albert, *Geschichte der Arabischen Völker*, s. 498.
48 Hourami, Albert, *Geschichte der Arabischen Völker*, s. 498.
49 Mac Dowell, *Modern History of Kurds,* S. 472.
50 McHugo, John, *Syria, a Recent History*, E-Kitap, s. 2500 ve devamı.
51 Wolf, "Ausländer im eigenen Land."
52 Değişikliklerin bazıları sayım yöntemlerinden, bazen bireylerin sayılmasından ya da Suriye'de genel geçer olduğu üzere, bazen de hane halkının sayılmasından kaynaklanıyor.
53 McDowall, *Modern History of Kurds*, sf. 475.
54 Lange, Katharina, "Syrien: Ein historischer Überblick" *Aus Politik und Zeitgeschichte* Apuz 8, online.
55 Raymond Hinnebusch, "Syria: From 'Authoritarian Upgrading' to Revolution?" *International Affairs* 88, no. 1 (2012): 95.

Dürzî, Hıristiyan ve İsmailî azınlıklarından yandaşlarını oluşturdu ve bazı durumlarda Baasçı ideallere karşı güç kazanmalarını önlemek için kentli olan orta-üst sınıftan Sünni nüfusu kayırdı.[56]

23 Şubat 1966'da gerçekleşen darbe, partinin yerel komutasının bir parçası olan hava kuvvetleri generali Hafız El-Esad'ın desteği sayesinde, Mısır'la birleşmeyi destekleyen Michel Aflaq liderliğindeki geleneksel Baas güçlerini devirdi. Esad savunma bakanı oldu. 1967'de İsrail Arap devletlerini "Altı Gün Savaşı"nda yenilgiye uğratarak Suriye'nin iç politik krizini derinleştirdi. 16 Kasım 1970'de Hafız El-Esad başka bir darbe ile iktidarı ele geçirdi ve bütün önceki politik liderleri hapse attı.

Hafız el-Esad baskı ve sosyal devleti birleştiren bir rejim yarattı. İşçi sendikalarını ve karşıtlarını ezdi fakat toprak reformları, kamusal iletmelerin devletin kontrolüne alınması ile orta ve işçi sınıflarının devlet hizmetine atanması sayesinde halk desteğini elde etti. Bir tür "yukarıdan devrim" sayesinde Alevilerin ötesine geçerek, Sünni nüfusun bazı kısımlarını entegre ederek ve özellikle onların seçkinleri ile kaynaşarak bu desteği sabitleştirdi. Fiili olarak *Başkanlık monarşisi* biçiminde özetlenebilecek bir sistem yarattı.

1990'lara kadar Suriye'de beklenen yaşam süresi sürekli arttı ve elektrik kullanımı yüzde 3'ten (1963) yüzde 95'e (1992) çıktı.[57] Fakat bu iyileşmeler Kürt bölgelerinde daha az görüldü. Rejim, içsel ekonomik sömürü için Rojava'yı bir iç-sömürgeye indirgeyerek, orada yaşayan Kürt halkını sosyal olarak dışlayıp sömürdü. Rejim, Kürtlerin topraklarına el koyarak ve on binlerce Arap yerleşimciyi "kamulaştırılmış" araziye yerleştirerek Kürt bölgelerinin "Arap Kemeri" adı altında Araplaştırılması politikasını başlattı [Bknz: 2.4].

Esad, en başından beri İsrail ile süre giden çatışmayı Suriye gizli servisinin ve ordusunun etkisini artırmak amacıyla kullandı. 1973 yılında Golan tepelerinde burayı 1967'de işgal eden İsrail'e karşı Mısır ile birlikte başlattıkları savaşta kısmi başarı göstermesi Esad'ı güçlendirdi. 1976'da Esad, FKÖ'nün etkisini sınırlamayı ve Lübnan'da güçlenen sol-akım fikirlerin Suriye'ye yayılmasının önüne geçmeyi umarak Lübnan'ı işgal etti[58]. Batı devletleri ve İsrail'den itiraz görmeyen Suriye birlikleri, Hıristiyan nüfusun desteğini de kazanarak sağ kanat Maruni milislerinin yanında savaştı. Suriye müdahalesi, Filistinlilere ve sol güçlere karşı katliamların gerçekleşmesini kolaylaştırdı. Örneğin: 1976'da Maruni güçleri, Beyrut yakınlarındaki Tel El Zataar mülteci kampında, çoğu Şii ve Filistinli üç bin insanı öldürürken Suriye askeri birlikleri izlemekle yetindi.

Esad'ın Lübnan'a müdahalesi Suriye'de, vatan hainliği suçlamalarının yanı sıra protestoları ve ayaklanmaları tetikledi. Esad şiddet uygulayarak bu ayaklanmalara cevap verdi, fakat ayaklanmalar toplumsal taleplerin eklenmesiyle yayıldı, şiddetlendi. En nihayetinde ayaklanmalar kaba güç kullanımıyla ezildi.[59] Kürtler ne bu protestolarda ne de daha sonra Müslüman Kardeşlerin silahlı isyanında yer aldı.

Suriye Lübnan'ın bazı kesimlerini 2005'e kadar işgal altında tuttu, fakat işgalden sonra orada, birçok başka şeyin yanında Hizbullah ile olan bağı sayesinde önemli bir politik rol oynamaya devam etti. Lübnan savaşının sonuna doğru güçlenen Hizbullah zamanla İran devleti ile bugünlere kadar devam eden sıkı siyasi ilişkilere girdi.[60]

---

56 McHugo, John, *Syria, a Recent History*, E-Kitap, s. 2595.
57 Muhammad Talab Hilal, "A Study of the Jazira Province from National, Social, and Political Aspects."
58 Manus I. Midlarsky, *The Internationalization of Communal Strife* (Londra, 1992), s. 112.
59 Kraitt, "Das Scheitern des Damaszener Frühlings," s. 41.
60 Bkz. Karin Kneissl, "Der Libanon, kleiner Nachbar mit Komplexen," Edlinger ve Kraitt, *Syrien*, s. 109 ve devamı.

1976’dan itibaren mezhepsel argümantasyona dayalı şiddet kampanyası başlatan ve özellikle Halep bölgesinde destek gören Müslüman Kardeşler, 1979 ve 1980 yılları arasında tekrar atağa geçti. Bunun 1979 İran devrimi sonrası iktidarı tamamen ele geçiren Şii İslamcılarla yakın askeri ve ekonomik ilişkiler kuran Suriye’ye karşı harekete geçen Batılı devletlerle de alakası vardı. NATO devletleri Müslüman Kardeşlere askeri ve ekonomik destek verdi. İran ve Suriye devletleriyle çekişen Irak da bu yıllarda NATO tarafından silahlandırıldı. Yine 1979’da Suriye, ABD’nin terörizmi destekleyen devletler listesine alındı.[61]

Tavrını sertleştiren Suriye devleti 1980’de, Müslüman Kardeşler üyesi olan herkesi ölümle cezalandırma kararını aldı. Müslüman Kardeşlerin silahlı isyanı 1982 yılında Hama kentinde yoğunlaşınca ve kenti büyük oranda ele geçirince, Baas rejimi tüm araçlarını devreye sokarak ayaklanmayı bastırdı. Baas rejimi, değişik tahminlere göre sayıları 10 ile 25 bin arası değişen insanı öldürerek büyük ölçekli bir katliam yaptı.[62] Toplumun belli kesiminde travmaya neden olan bu katliamdan sonra Suriye’de çok uzun süre hangi yönden gelirse gelsin ciddi bir muhalefet ortaya çıkmadı. Sonrasında Baas rejimi güvenlik aygıtlarını, geniş ölçekli ayrıcalıklardan faydalanan birliklerle genişletti.[63] Hama katliamından sonra Baas rejimi Aleviler’in Hama’ya göç etmesini teşvik edip devlet ve güvenlik kurumlarında özellikle işe aldı, devlet böylece kenti yeniden güçlü bir şekilde ele geçirdi.[64]

İktidarını sağlamlaştıran Baas rejimi ekonomik olarak zorlanmaya devam etti ve gelirleri toplumun yaşam şartlarını daha da iyileştirmek için pek yeterli olmadı. 70’lı yılların toprak reformları dışında kaynak ve zenginlikler hiçbir şekilde yeniden toplum içinde paylaşılmadı. Reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte, 90’dan sonra alınan dış destek imkânı da azaldı ve rejim ilk özelleştirmeleri gerçekleştirip sosyal hakları kısıtlamaya başladı.

1.2.4 Suriye’nin neoliberalleşmesi

Reel sosyalizmin çökmesinden sonra Batı devletleri, Suriye üzerinde baskıyı arttırdı ve Esad Batı’ya yönelik daha dikkatli bir yaklaşım geliştirdi. Taktiksel manevralar ve karşıtlarının bastırılması aracılığıyla, kendi askeri rejimini sabitledi – o kadar ki 10 Haziran 2000’deki ölümü üzerine, iktidar pürüzsüzce oğlu Beşar’a geçti.

Beşar Esad’ın yönetime gelmesiyle, politik özgürlükleri genişletileceği umuduyla bir “Şam Baharı” gelişti, fakat bu beklentide olanlar bastırılarak hayal kırıklığına uğradı. Dahası, otoriter sistem, babasının başlangıcını yaptığı neoliberalizme geçişi hızlandırdı. İktidar artık ekonomik liberalleşme ve özelleştirmeyi kullanmaya başlayıp kamusal kaynaklar akraba ilişkileri üzerinden kapitalist şebekelere dağıtıldı.[65] Esad’ın neoliberal reformlarına direnen partinin eski lider kadrosunun tüm üyelerini liderlik pozisyonlarından 2005’te uzaklaştırdı. Ayrıca geleneksel olarak devlete sadık olan sendikaları, ekonomik liberalleşmeye engel olarak gördüğünden dolayı finansal desteğini kesti.

Ekonomik liberalleşme, özellikle Körfez emirliklerinden gelen yabancı yatırımın yurtiçine akmasına yol açtı. 2000’lerin sonuna doğru Türkiye ile de ticaret hızlı bir şekilde artmaya başladı. Bu kapsamda Türkiye’deki hızlı ekonomik büyümeye katkı yapacak olan ve Türkiye, Lübnan ve

---

61 Jeane J. Kirkpatrick, “Dictatorships and Double Standards,” *Commentary,* 1 Kasım 1979, http://bit.ly/1dk4NXV.
62 Kraitt, “Das Scheitern des Damaszener Frühlings,” s. 42.
63 Kraitt, “Das Scheitern des Damaszener Frühlings,” s. 42.
64 McHugo, John, *Syria, a Recent History*, E-Kitap, s. 3479.
65 Hinnebusch, “From ‘Authoritarian Upgrading’ to Revolution?” s. 95.

Ürdün arasında yürürlüğe giren bir serbest ticaret bölgesine dâhil oldu. [66] 2000'lerde Suriye stratejik partnerleri olan İran ve Çin'le de ekonomik ilişkilerini güçlendirmek amacıyla büyük çaba gösterdi.

Geliştirilen neoliberal politikalardan toplumun küçük bir kısmı faydalanırken, kentsel ve özellikle kırsal nüfusun çoğunluğunu sefalete ve bir hayatta kalma mücadelesine sürükledi. Devlet mülkiyetindeki topraklar büyük oranda özelleştirildi, sübvansiyonlar önemli oranda kaldırıldı, ticarileştirilmiş tarım ve yeraltı sularını daha hızlı tüketildi, tarım girdilerinde fiyat kontrolleri kalktı, devletin sağlık kurumların hizmet kalitesi düştü ve uluslararası yatırımlardan dolayı büyük kentlerde kiralar patladı.[67] Serbest ticaret ve kontrolsüz ürünlerin girişine kolaylık sağlanması sonucu, Ortadoğu ekonomisinin belkemiği olan küçük dükkânlar ve atölyeler hiç olmadığı kadar zarar etti. Ücretler düştü ve 2010'da işçilerin yüzde 61'i ayda 190 dolardan az kazanıyordu.[68] Yatırımların yalnızca yüzde 13'ü üretime yönlendirilirken, büyük kısmı hizmet sektörüne ve turizm ile otellere kanalize edildi.

Bu gelişmeler sonucu sosyal sorunlar daha çok ağırlaştı, sosyal devletin yapısı büyük oranda kalktı, yolsuzluk tavan yaptı ve buna karşı çıkan herkese karşı devlet zulmü hemen uygulandı. 2007'den beri kendisini gösteren kuraklık tarımdaki gelirleri daha da düşürünce sosyal adaletsizlikleri daha da derinleştirdi. Özellikle Dera, Humus, İdlib ve Deyr Ez-Zor bölgeleri ile Rojava'dan giderek daha fazla insan büyük kentlere göç ederek kentsel proletarya sınıfını büyüttü. 2011'deki başkaldırının objektif nedenleri hazırlandı

2010'da Beşar Esad, Baas Partisi'nin yapısını en az direnç gösterecek hale getirdi. Öyle ki kararlar sürtüşme olmaksızın yerine getirilebilecekti. Memuriyet çoğunlukla rüşvetçi güvenlik güçleri tarafından temsil edilir oldu. Sonuç olarak, devlet ve Baas partisinin halkla arasındaki mesafesi büyüdü. Bunun da sonucunda 2000'lerin sonundan itibaren İslamcılık tekrar yavaş yavaş güçlendi.

Dış politikada Esad rejimi, özellikle 2000 yılıyla barış sürecinin ters gitmesinin ardından İsrail ile ilişkilerin normalleşmesini politik bakımdan olanaksız görmeye başladı. Aynı zamanda Esad tekrar Arap milliyetçiliği kartını oynadı ve Saddam Hüseyin ile ilişkiler kurdu. Onun 2003'te devrilmesinden sonra Irak'taki ABD işgaline karşı savaşanlarla ve daha sonra İslam Devleti'ne (İD) ve El Nusra Cephesi'ne destek verecek olan Irak El Kaidesiyle ilişki içine girdi. Ancak hesapları tutmayınca bundan kısa süre sonra geri adım attı.

66 Ruf, Werner, "Revolution und Konterrevolution in Nahost," s. 167.
67 Kraitt, "Das Scheitern des Damaszener Frühlings," s. 50.
68 Samir Seifan, alıntı Kraitt, "Das Scheitern des Damaszener Frühlings," s. 51.

2. Rojava'nın Kültürel Çeşitliliği

"İnançlara özgürlük ve saygı için biz Kürtler, Araplar, Süryaniler (Asuriler, Keldaniler ve Aramiler), Türkmenler ve Çeçenler olarak bu sözleşmeyi ilan edip kabul ediyoruz (...) Demokratik Öz İdareleri tarafından yönetilen bölgeler bütün etnik, toplumsal, kültürel ve ulusal oluşumların kendilerini örgütlenmeleri aracılığıyla ifade etmeleri için yapıcı mutabakata, demokrasiye ve çoğulculuğa açıktır."

Rojava Toplumsal Sözleşmesi

Ocak 2014'te Rojava'da Demokratik Özerkliğin ilan edilmesinin ardından Cizîre kantonu Demokratik Öz Yönetimi yürütmesinin başına üç kişi seçildi. Geçici hükümet kurulunda Kürtler adına Ekrem Hiso, Süryanileri temsilen Elisabeth Gewriye ve Araplar adına Husen Ezem yer aldı. Çünkü Cizîrê kantonu, farklı inanç ve kültürlere ev sahipliği yapan bir bölgedir. Burada Kürtçe, Süryanice ve Arapça resmi dil olarak kabul ediliyor.

Burada, TEV-DEM [bkz. 6.2] Dêrîk ofisi bulunuyor. Görüştüğümüz TEV-DEM temsilcisi kanton hakkında bize izlenimlerini şöyle ifade ediyor: "Kürtler, Süryaniler ve Araplar hep birlikte burada yaşıyor. Çok çeşitli bir toplumumuz var. Biz düşmanlık değil, dostluk istiyoruz. Toplumu hep birlikte inşa ediyoruz. Herkes kendi bayramını kutlamakta serbesttir. Bizde herhangi bir kısıtlama yok. Tüm bölgelerde sivil toplum örgütlerimiz mevcut."

TEV-DEM temsilcisi şöyle devam ediyor sözlerine: "farklı inançlarıyla bir arada yaşayan buradaki topluluklar, aralarında sağlıklı bir ilişki kurmuş durumda. TEV-DEM içinde Arap, Ermeni ve Arami haklardan üyeler bulunuyor. Ancak kimi durumlarda istisnai vakalar da yaşanmıyor değil. Bazı gruplar arasında ahlaki ve dini sınırlar konmuş bunların aşılması elbette kolay değil. Geleneksel olarak Kürtler ve Hristiyanlar hep iyi ilişkiler içinde oldu. Ancak devlet bu gruplar arasında çoğu zaman nifak sokmaya çalıştı. Okullardaki eğitim başta Arapça ve Kürtçe olmak üzere başka dillerde de veriliyor. Dêrîk'teki nüfusun yaklaşık yüzde 70'i konsey sisteminde örgütlenmiş durumda. Biz hizmetlerimizi kuşkusuz herkese sunuyoruz."

2.1 Kürtler

Kürtlerin bugünkü Suriye devletinin sınırlarındaki coğrafyada uzun bir geçmişi var. Ancak bu çalışmada kitabın kapsamını aştığı için Rojavalı Kürtlerin tarihlerine dair bütün detayları veremiyoruz. Kürtlerin ve özelde Rojavalı Kürtlerin tarihi hakkında farklı yorumlar yapılıyor. Rojavalı Kürtlerin tarihi Kuzey ve Güney Kürdistanlı Kürtlerin tarihiyle birlikte alınmasa yetersiz kalınacağı ortada. Kürtlerin dayandıkları ilk topluluk ve kavimler daha çok diğer üç parça Kürdistan'da yaşamış olsalar da, Rojava coğrafyasında da bunların yaşadıklarından hareket edebiliriz. Rojava coğrafyası son bir kaç bin yıl içinde yaşadığı topluluklar açısından çok değişkenlik gösterdiğini dikkate alırsak çok kültürlü bir mekândan bahsedebiliriz. Rojava coğrafyasında Kürtlerin en geç Ortaçağın ortalarından beri aralıksız olarak yerleşik ve yarı göçebe bir topluluk şekilde yaşadıklarını birçok kaynak belirtiyor.

Bu konuda İsmet Şerif Vanlı şunları belirtmiştir: "İslamiyet öncesi de Musul, Mardin ve Cizre'yi çevreleyen dağlarda yaşayan Kürtler, kış aylarını daha ılıman olan Cizîre bölgesine geçirdi. Halen

aynı aşiretler Cizîre'de yaşıyorlar, ancak Kürtler yerleşik hayata geçerken Arap Tai (Tayy) ve diğer aşiretleri göçebe yaşamaya devam ediyorlar."[69] Rojava'nın bazı bölgelerinde bir kaç yüzyıl önce Kürt aşiretlerin Arap aşiretleriyle konfederasyonlar kurması sonucu Kürtler bugünkü Suriye coğrafyasının çoğu yerine yayıldı, ancak daha sonra birçoğu ya asimile oldu ya da Kürt dilini ve mirasını unuttu.[70]

Bugünlerde Kürtlerin çoğunlukta bütünlüklü yaşadıkları bölgeler yukarıda tanımladığımız kantonlardır. Bunların dışında derli toplu yaşadıkları küçük alanlar var. En büyüğü Minbiç, Bab ve Jarablus, ikincisi Kobani kantonu, Rakka ve Tabka Baraj gölü arasındadır ve üçüncüsü İdlib eyaletinde sınır boyunca sıralanmış onlarca köydür. Ayrıca Suriye iç savaşı başlamadan önce, Şam'da ve Halep'in kuzeyinde (özellikle Şex Mexsud mahallesi) yarım milyon Kürt bulunuyordu. Bugünlerde bu sayı iki şehirde de % 30-40 azaldığı tahmin ediliyor (bkz 6.4).[71] Rojava ve Suriye'nin tamamında yaklaşık 3 milyon Kürt yaşıyor. Bunların ezici çoğunluğu Sünni inanç kökeninde ve Kurmancî lehçesi konuşuyor. Ayrıca Zazaca (Serêkanîye'de) ve Soranî lehçesiyle (Hesekê'de) konuşan çok küçük gruplar da mevcut. Pan-Arabizm gibi ırkçı bir düşünceden esinlenen Esad rejimi altında, ülkenin en büyük etnik azınlığı olarak Kürtler yoğun bir asimilasyon ve siyasal baskısı altında yaşadılar.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Suriye-Türkiye sınırı çizildiğinde, birçok göçebe Kürt aşireti, kendini sınırın bir yakasında buldu veya ikiye bölündüler. 1920'lerde ve 30'larda Türk ordusunun katliamlarına maruz kalan kimi Kürtler, Fransız Mandası altında bulunan bölgeye göç etti. Suriye'de işgalci konumdaki Fransızlar, tüm Kürtleri tarımla uğraşmaya teşvik etti.

1962 yılında devlet Hesekê vilayetinde bir nüfus sayımı yaparak Kürtleri, bu bölgede 1945 öncesinden beri yaşamakta olduklarını kanıtlamakla yükümlü tuttu. Kürtlerin ezici çoğu belge ve kimlik göstermesine ve o bölgede uzun yıllar yaşamış olmalarına rağmen, Arapça "yabancı" anlamına gelen *ecnebi* olarak ilan edildi. Bunların arasında 1920'lerde ve 1930'larda Suriye'ye göç etmiş olanlar ağırlıktaydı, fakat göç etmemiş çok sayıda Kürt keyfi şekilde *ecnebi* olarak tanımlandı. Hatta birçok ailenin sadece bir kısmı *ecnebi* olabiliyordu. Suriye vatandaşlıklarını kaybedenler, özel bir liste kategorisine girerek devletsiz ilan edilip mülkiyet hakları ellerinden alındı. Nüfus sayımını kaçıran Kürtler veya hiç bir belgesi olmayanlar, daha sonraları (Arapça'da "saklı" anlamına gelen) *maktumin* olarak sınıflandırıldılar. Bu kategoride olanlar *ecnebi*lerden çok daha fazla ayrımcılığa maruz kaldılar. Mesela pasaport başvurusu yapamıyor, kamuda çalışamıyor, sağlık veya sosyal hizmet sistemlerinden faydalanamıyorlar, çocukları üniversite okuyamıyordu. Elbette uluslararası yolculuk da yapamıyorlardı. Hatta bir otelde bile kalamıyorlardı. Bazı durumlarda yüksek eğitime erişimleri bile sınırlandırılmıştı. Böylece Kürtlerin birçoğu daha fazla yoksulluğa ve ayrımcılığa mahkûm edildiler.

Bu ırkçı uygulamanın zamanlaması tesadüf değildi. 1960 yıllarında Güney Kürdistan'da PDK-Irak öncülüğünde silahlı bir isyan başladı ve Cizîre'de kısa süre önce büyük petrol rezervleri bulundu. 60'lı yıllarda toplamda nüfusun % 20'sine denk gelen 120 bin ila 150 bin Kürt, vatandaşlıklarını kaybetti. Bunların üçte ikisi *ecnebi*, üçte biri *maktumin* statüsündeydi. Onların çocukları da bu yasal

---

69 İsmet Şerif Vanlı, *Kurdistan und die Kurden*, Göttingen und Wien, 1988, s.12.

70 Ayrıca bkz. Stefan Winter, "Die Kurden Syriens im Spiegel osmanischer Archivquellen," yayımlanmamış makale, Quebec Üniversitesi, Montreal, 2010, http://bit.ly/1KEQIzz

71 "Die Revolution in Westkurdistan—Teil 1," *Civaka Azad*, tarih belirtilmemiş, http://bit.ly/1QcsYpm

statüyü devraldı ve 2004 yılına gelindiğinde Rojava'da 200 bin *ecnebi* ve 100 bin *maktumin* bulunuyordu.[72]

Baas Partisi'ni iktidara taşıyan 1963 darbesinden sonra Hesekê iç güvenliğinin başı Muhammad Talab Hilal, Kuzey Suriye'nin Araplaştırılması için on iki maddeden oluşan bir plan geliştirdi. Kendi planını şu şekilde tanıtıyordu:

"Yarımada'nın çanları alarm veriyor ve bölgeyi kurtarmak için, bütün bu pisliğinden, tarihin süprüntülerinden temizlenene dek arındırmak için, coğrafi konumuna yaraşır bir şekilde Arap bilincini çağırıyor. Bu bilinç hazinelerini ve zenginliklerini yalnızca bu Arap yurdunun diğer illerindekiler ile birlikte sunabilir… Bugün örgütlenmekte olan Kürtler, Arap ulusunun bedeninin bir parçasında gelişmiş ve gelişmekte olan kötücül bir tümördür ve uygulayabileceğimiz tek tedavi yöntemi, onu kesip çıkarmaktır."[73]

Bu pasaj, Kürtlerin Suriye'de yıllar boyunca özerk kantonlar kurulana dek hangi tarzda yönetildiğini özetliyor. Kürtlere karşı ırkçı uygulamalar böylece ikinci aşamaya geçti. 1965'te karar altına alınan ve 1973 yılında Suriye'de iktidardaki Baas Partisi, başta Cizire bölgesi olmak üzere Rojava'nın büyük bir kısmını Araplaştırmak adına bir projeyi devreye koydu. Bunun resmi adı "Cizire bölgesinde model çiftlikler planı" daha yaygın olarak kullanılan adıyla "Arap Kemeri" idi. Bu proje, TC sınırı boyunca salt Arap yerleşimcilerinden oluşan bir güvenlik kordonunun kurulmasını içeriyordu ve bununla burada yaşayan Kürtleri topraklarından zorla göç ettirmeyi planlıyordu. Bu uygulama aynı zamanda, her zamandan daha fazla Kürtler için eğitimin reddedilmesi, "aranan" Kürtlerin Türkiye'ye iadesi, Kürtler için iş imkânlarının engellenmesi, Kürt nüfusu içerisinde bir böl-ve-yönet politikası, Kürt din insanlarının Araplarla değiştirilmesi anlamına geliyordu. Tabka Barajı Gölünden zorla yerinden edilen ve *maxmurin* olarak tanımlanan 4 bin Arap ailesi, 10-15 km genişliğinde ve 350 km uzunluğunda kurulan 41 köye yerleştirildi. Bazı tahminlere göre yaklaşık 2 milyon hektar büyüklüğünde verimli topraklar, tazminat verilmeksizin zorla 140 bin Kürdün elinden alındı. Kürtler devletin Al-Raad çölüne yerleştirme planına karşı başarılı şekilde itiraz edince Rojava'da kalabildiler ve önemli oranda yeni toprak sahipleri için amele olarak çalışmaya başladılar. Bir kısmı zamanla büyük şehirlere göç etti.

1986 yılında kitleselleşen Newroz kutlamalarına Baas rejimi saldırıp bir kaç sivili katlettikten sonra uzun süre Newroz kutlamalarına müdahalede bulunmadı. Öcalan'ın 1998'de Suriye'den çıkışına kadar Kürtler üzerindeki baskı biraz hafifledi. Ancak bu 13-14 yılda ne yasal olarak ne de fiiliyatta Kürtlerin hakları kabul edildi. 1999 yılıyla birlikte Baas rejimi 60'lı yıllardan belki daha fazla siyasi baskılarını Kürtler üzerinde arttırdı. Baskının zirvesi 2004 yılında Qamişlo'da bir futbol maçı sonrası faşist sivil güçlerle yapılan saldırılar ve katledilen 30 kişi idi. Bu zulüm politikası sonucu 2011 yılına girilirken iki bin Kürt siyasi tutuklu vardı.

Rejim, ülke içinde ekonomik sömürüyü gerçekleştirmek için Kürt bölgesini iç sömürgeye çevirerek Kürt halkını dışladı, inkâr etti. Bununla yetinmeyerek Kürtlere zulmetti. Merkezi ekonomi planlaması çerçevesinde Cizîre bölgesi ve Kobanî'nın neredeyse tamamı endüstriyel tarımın uygulandığı alana çevrildi. Bu uygulamayla birlikte tarımsal ve biyolojik çeşitlilik yok oldu. Afrîn'de zeytin üretimi çok artmasına rağmen üretim daha sınırlı şekilde uygulanabildi. Tarımsal ürünler kadar bölgede çıkarılan petrol da Rojava'nın dışında işlendi. Rejim bilinçli şekilde endüstrinin gelişmesini engelledi.

---

72 McDowall, *Modern History of Kurds,* s. 474-75.
73 McDowall, *Modern History of Kurds,* s. 474-75.

2.1.1 Ezidiler

Sayısı 800 bin ile 1 milyon arasında değişen Ezidiler, Kurmancî konuşan Kürt bir topluluktur. Güney Kürdistan, Kuzey Kürdistan ve Rojava bölgelerinde yaşıyorlar. Ezidi Dernekleri Federasyonu'nun bir belgesinde ifade edildiği üzere "Osmanlı İmparatorluğu döneminde en az 72 soykırıma" maruz kaldılar. Yirminci yüzyılda Ortadoğu'daki bütün İslam devletlerinde, Ezidiler en başta dini kimliğinden dolayı politik baskıyla karşılaştı. Fanatik Müslümanlar, şeriata dayanarak Ezidilerin semavi dinlere bağlı olmadığını savunuyor. Bu yüzden ya zorla din değiştirmeleri ya da öldürülmeleri gerektiğine inanıyorlar. Daha önce katliamlara belli oranda katılan Müslüman Kürtlerin çoğu, artık bugün Ezidileri eski Kürt kültürünün ve dilinin koruyucusu olarak görüyorlar. Ezidi Dernekleri Federasyonu'nun bir bildirisinde şöyle bir ifade yer alıyor:

> "Tektanrılı bir din olan Ezidi dini, bilhassa Kürdistan menşelidir. Tüm Ezidiler Kürt'tür (...) [İnançlarına göre] en yüksek melek olan Melek Tavus, Tanrı'nın temsilcisidir. Ezidi toplumunda kadın çok önemli bir role sahiptir, Tanrı'yla birlikte hayat verdiği için kutsal kabul edilmektedir. Ezidiler reenkarnasyona inanır. Ezidi inanışı, günümüz semavi dinlerinden çok daha eskidir. Barışçıl bir dine sahip olan Ezidiler, başka bir dine geçmeyi istememektedir. Ancak tarih boyu maruz kaldıkları sayısız katliam, bugüne dek uzanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu altında en az 72 kez katliama maruz kalmışlardır. (...) Ezidilerin toplam sayısı yaklaşık 1 milyondur. Çoğu (600.000) Güney Kürdistan'da, özellikle Şengal'de yaşamaktadır. Ezidiler, Kürdistan'ın merkezinde ikamet etmektedirler."[74]

350 bin Ezidi'nin yaşadığı kuzey Irak'taki Şengal, Ezidiliğin merkezi olarak kabul edilmektedir. 2014 yaz aylarında IŞİD'in saldırısına maruz kaldılar. (bkz. 14.9). Şu anki KDP'nin (Kürdistan Demokrat Partisi) liderliğindeki Barzani hükümeti, Ezidileri koruyamadı. Onları kendi kaderlerine terk ederek IŞİD'in zulmüne terk etti. Yaklaşık olarak 11 bin Peşmerge ve 200 komutanları Şengal bölgesinde halkın silahlarını elinden aldıktan sonra haber vermeden bölgeden çekildi.

Rojava sınırına yakın Şengal şehri ve birçok bölgesi, 2015 yılının Kasım ayında yeniden özgürleştirildi. Bu operasyonda Şengal Direniş Birlikleri (YBŞ - Yekîneyên Berxwedana Şengalê), Ezidi Kadınlar Birliği (YJÊ - Yekîneyên Jinên Êzîdxan), Halk Savunma Güçleri (HPG – Hezên Parastina Gel), Kadın Özgür Yıldızlar Birlikleri (YJA Star - Yekîneyên Jinên Azad en Star), Halk Savunma Birlikleri (YPG – Yekîneyên Parastina Gel), Kadın Savunma Birliği (YPJ – Yekîneyen Parastina Jinên) ve Peşmerge birlikleri yer aldı. Ancak halen Ezidiler üzerindeki tehlike bitmiş değildi. Şengalliler kendi topraklarına dönüyordu. Rojava'da cihatçılar fırsat buldukça Ezidilere saldırıyordu. Örneğin terör örgütü Al-Nusra Cephesi ve 'ılımlı' olarak tanımlanan Ehrar el-Şam 25 Kasım 2015'de özellikle Ezidilerin yaşadığı Afrîn ilçesine bağlı Basufan köyüne ağır silah ve toplarla saldırdı.[75] Bu bölgede yaklaşık yirmi beş köy bulunuyor ve Afrîn kantonuna bağlıdır. Ekim 2013'te Amûdê kentindeki bölgesel bir Yezidi merkezi olan Mala Ezîdiyan'da (Ezidi Evi)

---

[74] Hakim Fehmi Ibrahim, *ezidischer Soziologe aus Bielefeld*, Röportaj, Aralık 2015, Dergush.com.

[75] Bakınız: http://ezidipress.com/blog/syrien-terroristen-attackieren-ezidisches-dorf-basufan/

Rojava’da bugün 10 bin ila 15 bin Ezidi yaşıyor. Tirbespî tarafında da birçok Ezidi köyü bulunmaktadır. Esad rejimi altında Afrîn ve Azaz’daki Ezidiler Kürt nüfusla kaynaşmış durumda. Ancak Cizîrê’de, tıpkı diğer birçok Kürt gibi statüleri tanınmayan Ezidiler, yabancı olarak görülüyordu. Amude’deki Ezidi Cemaati sorumlularından Şêx Seyid Cindo o dönemde yaşadıklarını şu sözlerle dile getirdi: “Baas rejimi altında çok büyük baskı altındaydık. Evlilikler İslam dini şartlarına göre gerçekleştiriliyor, çocuklar İslam dinine zorlanıyordu. Dini bayramlarımızı kutlayamıyorduk. Rejim hiçbir zaman Ezidi görevliler atamadı ve sürekli rejimin bürokrasisi ile karşı karşıya kaldığımızdan tekrar tekrar polis ve diğer kolluk kuvvetlerinin kötü muamelelerine maruz kalıyorduk.”

“Bugün artık özgürüz,” diye sözlerine devam eden Şêx Seyid Cindo konuşmasına şuşekilde devam etti: “Baskı altında değiliz. 2014 Nisan ayı ortalarında, daha önce rejimin yasaklamış olduğu bir festivalimizi kutladık. TEV-DEM kutlama için bizi cesaretlendirdi.” Ezidiler, konseylerde örgütlendiğini ve TEV-DEM’in örgütlenmesini desteklediklerinin altını çizdi Şêx Seyid Cindo.

Ezidiler, Rojava’da kendilerini yalnızca YPG ve YPJ’nin koruyacağını söylüyorlar. Avrupa’nın, memleketlerinde güven içinde kalmalarına yardım etmek yerine kendilerini göçe teşvik etmesinden yakınıyorlar. Şengal katliamından sonra on binlerce Şengal’li Ezidi Almanya’ya göç etti ve bu göç devam ediyor. Bugün Kuzey Kürdistanlı birçok Ezidi Almanya’da yaşıyor. Ama Alman devleti, Türkiye’nin Ezidi köylerini tahrip etmesini görmezlikten geldi. 70’lere kadar sayısı 50 bin olan Kuzey Kürdistan’lı Ezidilerden sadece bir kaç yüzü duruyor. Bugün gerici güçlerin imhacı politikaları düşünüldüğünde, Ezidilerin uluslararası yardıma her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğu ortadadır.

2.2 Araplar

Fransız Mandasının ilk yılları olan 1921-22’de, Cizîrê’deki Araplar göçebeydi. Cizîrê’deki ilk Arap köyü, 1933 yılında kuruldu. 1920’li yıllar boyunca Kürtler ve Arap Şammar kabilesi sürekli çatışma halindeydiler. Arap aşiretleri Kürtleri Türkiye’den gelen göçmenler olarak tanımlıyordu ve bu tanım daha sonra Baas Rejimi’nin resmi ideolojisine dönüştü. 1945 yılında Kürtler ve Arap kabileleri arasında büyük çatışmalar çıktı ve bu savaş süresince 150 Kürt köyü yağmalandı.

1963’te Baas Partisi Suriye’de iktidara geldi ve ilk planlarından biri Türkiye sınırında Cizîrê kantonunda bir “Arap Kemeri” ile bölgenin demografisini Kürtlerden Araplara kaydırmaktı. 1973’te Hafız Esad devlet başkanı oldu ve Rojava’da Araplaştırma projesini uygulamaya başladı.[76]

Uzun yıllardır hareketin içinde bir aktivist olan Heval Amer, şöyle anlatıyor o süreci: “Kamu hizmetinde iş bulmak için (öğretmen, memur, vs.) Kürtlerin öncelikle Kürtlüklerini inkâr etmeleri bekleniyordu. Nüfusun yarısı devletin ajanı konumundaydı, zira iş bulmak istiyorsanız ajan olmaya zorlanıyordunuz. Kürtlerin kimliği yoktu; sadece 2011 yılında resmi olarak vatandaş statüsü kazandılar. Bundan önce çocuklarını kaydettiremiyor, evliliklerini yasallaştıramıyorlardı. Yalnızca on ikinci sınıfa kadar eğitim alabiliyorlardı. Babamın iki yüz dönüm arsası vardı. Köyümüzün adı Kaniya Nevî’ydi, burada 50 hane bulunuyordu. Ancak tüm topraklarımız bizden alındı; bölgede sadece iki Kürt evi kaldı. O günden sonra babam, vasıfsız işçi olarak çalışmak zorunda kaldı. Biz yedi kardeştik, beşimiz kızdı. Çok fakirdik.”

[76] Burada bahsi geçen Cizîre bölgesi kuzey Mezopotamya’yı ifade etmektedir.

Yerleşik ve Arap Kemeriyle gelen Arapların dışında, memur ve ‘güvenlik’ görevlisi olarak Rojava’ya gelen belli sayıda Arap da vardı. En az on binlerle ifade edilen bu sayının bir kısmı sabit diğer ise değişkendi. 2012’den itibaren polis-asker-istihbaratçıların çoğunun yanında diğer devlet görevlisi Arapların bir kısmı da Rojava’dan ayrıldı.

Sıra Kürt-Arap ilişkilerindeki en keskin tarihi dönemece geldiğinde, tarih 2004 yılını gösteriyordu. Qamişlo’da tarihi ayaklanma yaşandı. (bkz. 3.1). Bu ayaklanmada bazı Arap kabileleri (kimileri bugün rejime muhalif oldu), Baas Rejimi’ne katılarak Kürtlere karşı saldırıya geçtiler ve onlarca insan katledildi. Ekonomik faktörler de Arapları ve Kürtleri birbirine yabancılaştırdı. Bir TEV-DEM temsilcisi yaşanılan durumu şöyle açıklıyor: “Birçok Kürt, vatandaşlıkları ellerinden alınınca Şam’a gitti. Çocuklar okulu bırakmak zorunda kaldı ve Suriye kentlerinde ucuz işçi olmaya itildiler. O zamandan beri bazıları geri döndü. Bazı Arap kabile liderleri Kürtlerin Suriye’de yabancı olduğunu ve bu nedenle hiçbir hakka sahip olmamaları gerektiğini düşünüyor. Suriye’nin bir Müslüman Arap devlet olduğuna inanıyorlar.”

Bugün Esad Rejimi ile sıkı bağları olan Araplar, Kürtlerin eski topraklarını ve köylerini geri almalarından korkuyorlar. Heval Amer, Kürtlerin perspektifini şöyle anlatıyor: “Araplar şimdi toprakların bir kısmını satmak istiyor, ancak Kürt hareketi, ‘gerçekte bize ait olan toprakları kim neden alsın?’ diyor ve 2013 yılında dört yıllığına bütün toprak alım ve satımı yasakladı. Gelecekte devletin Araplara tazminat ödemesi ve toprakları gerçek sahiplerine iade etmesi gerektiğini düşünüyoruz.” Cizîrê’deki toprak sorunu çok hassas bir mevzu ve hâlâ çözülmeyi bekliyor.

Cihatçıların Til Koçer bölgesini yerle bir ettiği 2013 yılının Mart ayı, Kürtler açısında önemli bir aydı. Bölgede ikamet eden Arapların çoğu yakınlardaki Kürt köylerine kaçmak zorunda kaldı. Kürtler, her zamanki gibi gönülden kapılarını onlara açtılar. O vakitler, yaklaşık doksan aşiret temsilcisi, YPG’den yardım isteyecekti. Tarih Ekim ayını gösterdiğinde YPG, Til Koçer’i özgürleştirdi. Bölge sakinlerinin kalplerini kazandı ve kısa sürede çok sayıda kişi YPG’ye katılma kararı aldı. Gerçekten de birçok Arap ve Hıristiyan YPG ve YPJ’ye katıldı. En büyük iki Arap kabilesi olan Şarabiya ve Zubeyd’in YPG içinde çok sayıda üyesi bulunmakta. En önemli kabilelerden biri olan Şammar ise Kürtleri destekliyor.[77]

Bazı Arap ve Kürt aşiretleri birbirlerine güvensizlik beslese de, bu güvensizliği ortadan kaldırmak için TEV-DEM’in yoğun bir diplomasi faaliyeti gösterdiğine tanık olduk. Bazen Arap aşiretleri arasında da, kimilerinin cihatçıları (İD ve Al-Nusra) kimilerinin Kürtleri desteklemesi sebebiyle çatışmalar çıkıyordu. 1970 yılında en büyük aşiretlerden biri olan ve Til Hamis’te ikamet eden Şarabia, 2004 yılında Kürtlere karşı gerçekleştirilen saldırılarda yer aldı. Şarabia, geleneksel olarak Şammar[78][91] ile çatışma halinde oldu. YPG’nin Til Hamis’i özgürleştirmeye çalıştığı günlerde, aşiretin bir kısmı İD’yi destekledi. Bu durum, Ocak 2014’te YPG’nin o zamana kadar ki en büyük askerî yenilgilerinden birini yaşamasına yol açtı; yüzü aşkın savaşçı hayatını kaybetti.[79]

Arapların çoğu karışıklığa bulaşmamak umuduyla hiç bir tarafta yer almak istemediler. Fakat bu pek mümkün değildi. “Bölgedeki Arap kabileler genellikle o dönem en güçlü kimse onu destekliediler,” diyor Heval Amer, “Bazen İD, bazen devlet, bazen de YPG’yi destekliediler.

---

77 Carl Drott, “Arab Tribes Split Between Kurds and Jihadists,” *Carnegie Endowment for International Peace*, 15 Mayıs 2014, http://ceip.org/1DWrs3a

78 Tir Hemis alanının % 20'si Kürt, geri kalanı Araptır. Arapları arasında % 80'i Şarabiya ve % 20'si Şammar'dır.

79 İslamcı cepheye ilave olarak İD, Cephet El Nusra, Özgür Suriye Ordusu birlikleri Liwa Hamza da saldırılarda yer aldı.

Kürtlerin bir sözü var: Rüzgâr hangi yönden eserse... Ancak Rojava'daki Arapların çoğu , 2013 yılında saldıran İslamcılara artık sempati beslemiyor."

İD, öncelikle gaddarlığından dolayı korku yarattı. Bu nedenle Araplar İD'nin geri gelmesinden korkuyorlardı. YPG/YPJ'nin ve bunlara bağlı kuvvetlerin 2015 yılından itibaren kazandıkları zaferler arttı. Buna Kobanî, Girê Spî, Şengal ve Hol da dâhil oldu. Bu gelişme aynı zamanda YPG destekçilerinin de artmasına neden oldu. Kürtlere karşı ön yargılar da, böylece kafalarda silinmeye başlandı. Araplar için din ve laiklik ideolojisinin anlamı, aslında ikinci planda yer alıyor. YPG/YPJ, Cizire'de çoğunluğu oluşturan Arapların hakları için de savaştıklarını kanıtladı. Buna bir de su, elektrik gibi temel ihtiyaçlarını karşılanması da eklenince YPG'ye daha fazla destek vermeye başladılar.

Tüm bu sebeplerden ötürü TEV-DEM, Arapların da Demokratik Özerklik sisteminin bir parçası olmaları için büyük çaba gösteriyor ve çoğunlukla da büyük başarılar elde ediyor. Örneğin, eş başkanlık sisteminde [bkz. 5.6], her başkanlık pozisyonu bir erkek ve bir kadın arasında paylaştırılıyor. Bunun dağılımı da, yerel nüfusun çeşitliğine ve oranına göre yapılıyor. Kürtler, Araplar, Süryaniler, Ermeniler ve Çerkezler bu özerk yönetim modeli içinde yerlerini eşit ölçüde aldılar. Örneğin Cizîrê Konseyi'nin eşbaşkanları, Arap Şammar[80] kabilesinin başı Şeyh Hamedi Daham ve daha önce YPG liderlerinden biri olan Kürt Hediye Yusîf seçildi.[81]

Til Hemis, Til Brak, Şedade ve Al-Hol bölgeleri kurtarıldıktan sonra TEV-DEM bu alanlarda komünler kurmak için çalışma başlattı. İD işgali sebebiyle buralardan birçok Kürdün göç etmesinden dolayı nüfus birleşimi Arapların lehine değişti.

Şimdilerdeyse Arap kadınlar, bir kadın örgütü olan Yekîtiya Star'ın faaliyetlerini destekleme arayışında. Rojava, özellikle de Cizîrê kantonu, çeşitli etnik ve dini grupların Ortadoğu'nun bir arada eşitlikçi yaşam formuna doğru evrilmesinin muhteşem örneklerini ortaya koydu. Kültürel çeşitlilik, zenginlik olarak yeniden tanımlandı. Geçiş hükümeti kurulduğunda, eşbaşkanlardan biri olan Ekrem Hiso şöyle diyordu: "Gozarto/Cizîrê'nin özerk yönetiminden kazanacağımız deneyimle, geleceğin Suriye'sine bir model oluşturmak istiyoruz."

2.3 Ermeniler, Süryaniler ve Keldaniler

Jön Türkler tarafından 1908 yılında kontrol altına alınan Osmanlı İmparatorluğu, zamanla ırkçılığı geliştirerek kendi toprakları üzerindeki Müslüman olmayan topluluklara karşı baskıyı arttırdı. 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu toprakları içerisinde yaşayan Müslüman olmayan bütün haklara karşı cihat çağrısında bulundu. Birinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde 1915 yılında toplu kıyımlar başlayıp 1918'e kadar devam etti. Bu çağrının ardından gerçekleşen tehcir ve planlı ve sistematik katliamlarla 1 ile 1,5 milyon arası Ermeni, 100.000 ile 500.000 kadar Süryani, 100.000'den fazla Pontus Rum ve on binlerce Serhat Ezidisi tarihlerinin en büyük insan kaybını yaşadı. Bu soykırıma Süryaniler ('kılıç' anlamına gelen) "Seyfo" adını verdi, Ermeniler ise bu trajediyi, "felaket" anlamına gelen (Ermenice "Aghet") sözcüğüyle andılar. 1896 ila 1914-18 arasında yaşanan olayları 20. yüzyılda yapılan birçok tarihsel araştırma "soykırım" olarak tanımlandı. Kürt *aşiret*leri bir kısmı Osmanlı ordusuyla işbirliği yaparak soykırıma katıldı. 2013 yılında Kuzey Kürdistan'daki Kürt Özgürlük Hareketi, bu tarihi sorumluluğu kabul etti. Hamidiye alayları ve Kürt aşiretlerin Osmanlı

[80] Cizire bölgesinde yaşayan en büyük Arap aşiretlerinden biri, erken aşamda TEV-DEM ile ilişkiler geliştirdi.
[81] "Kurdish Canton Led by an Arab Sheikh," *BasNews*, 10 Temmuz 2014, http://bit.ly/1JqMOJJ

ordusuyla yaptığı işbirliği için kendi adına özür diledi. Türkiye hükümeti, bu suçları hâlâ inkâr etmekte ve soykırım olarak tanımayı reddetmektedir. Katliamlara ve tehcirlere maruz kalan halkların hayatta kalanları ve bugüne ulaşan nesilleri bu yalanla yaşamak zorunda bırakılıyor ve Türkiye'yi işlediği suçları kabul etmeye ikna çabaları hep sonuçsuz kalıyor.

Süryaniler, günümüzde küçük bir etnik azınlıktır. 1915 yılındaki Seyfo, modern Türkiye devleti tarafından hala kabul edilmiyor. Ancak diğer ülkeler tarafından tanınması toplumsal bellek açısından büyük önem taşıyor.[82] Aynısı Ermeniler için de geçerlidir. Ekim 2014'te Frankfurt Kitap Fuarı'nda Rojava için yapılan bir etkinlikte konuşan Kürt avukat Mahmut Şakar, Türkiye'de Ermenilere ve Süryanilere yönelik soykırımın devam ettiğini öne sürdü. Türkiye'de Kürt bölgesinde bulunan ve sokağa çıkma yasakları ile gündemde olan Nusaybin ilçesinden 2015'in Kasım ayında gelen bir rapor bunu onayladı. Süryani başkanı Yûhanna Aktaş'ın anlattıklarına göre Süryanileri sürmek amacıyla bilinçli olarak kiliselere ve önemli merkezlere saldırılar yapıldı.[83] Bugün hâlâ Türkiye hükümeti, Hıristiyan nüfusuna yönelik dışlayıcı politikalarını sürdürmeye devam etmekte.

Ermeniler

"Yalın ayak geldik, yalın ayak gideceğiz."[84]

Ermeniler, Suriye'de uzun bir geçmişe sahiptir. Bu topraklarda iki bin yıldır yaşıyorlar. Halep'teki Ermeni nüfusu, oldukça köklü bir geçmişe sahip olduğu özellikle vurgulanması gerekiyor. Ancak bugün Rojava'da bulunan Ermenilerin çoğu, Osmanlı'nın soykırımından kaçarak gelen mültecilerden oluşuyor. Tarih 1915 yılını gösterdiğinde Suriye'deki çölde toplama kampları oluşturuldu. Deyr ez-Zor'daki kamp, tehcire zorlanmanın diğer adı oldu ve ölüm yürüyüşlerindekiler için bir durak oldu. Suriyeli Araplar, katliamdan kaçan Ermenilere sığınak ve destek sunmakta tereddüt etmedi. Bu trajedinin anısına 1989-90 yıllarında Ermeni-Apostel Kilisesi tarafından Deyr ez-Zor'da bir anıt inşa edildi. Eylül 2014'te İD teröristlerince tahrip edilene kadar her yıl 24 Nisan'da on binlerce Ermeni bu anıtı ziyaret etti.[85]

Bugün Suriye'deki Ermeni nüfusun 100 bin civarında olduğu tahmin ediliyor. Bu nüfusun önemli bir kesimi Rojava'da yaşamaktadır. Qamişlo'da yaklaşık 12 bin kişi; Dêrîk mıntıkasında yaklaşık 100, Hesekê'de 80, Serêkaniyê'de ise yaklaşık 30 aile ikamet etmektedir. Bölgede çoğunluk Suriye Arapçası ve Batı Ermenicesi konuşulmaktadır. En yaygın dinsel cemaatler Ermeni Apostolik, Ermeni Katolik ve Ermeni Evanjelik kiliseleridir.

Dêrîk'teki topluluk 1915'teki soykırımın hemen sonrasında kuruldu. Burada Ermenice hâlâ konuşuluyor ve okullarda altıncı sınıfa kadar okutuluyor. Dêrîk'teki Ermeni rahip Dajad Akobian'ın verdiği bilgiye göre kentte yaklaşık 80 aile, yani yaklaşık 440 kişi yaşamakta; zamanında sadece birkaç kişi kenti terk etmiş. Akobian, Dêrîkli Ermenilerin çiftçi, zanaatkâr veya memur olarak çalıştığını belirtiyor. "TEV-DEM ile işbirliği içinde" olduklarını ve Ermeni toplumunun gerçekten

82 "Seyfo 1915—Ein Verbrechen gegen die Menschheit," Bethnahrin, http://bit.ly/1FIKRcl

83 Baknz: http://anfkurdi.com/kurdistan/li-nisebine-der-u-mizgeft-hatin-bombekirin

84 Jürg Bischoff, "Syriens Armenier fürchten um ihre Zukunft," *Neue Zürcher Zeitung*, 14 Nisan 2014, http://bit.ly/1DWqJPl

85 "ISIS-Kämpfer zerstören armenische Genozidgedenkstätte in Der ez-Zor," *HayPress: Armenische Nachrichten*, 22 Eylül 2014, http://bit.ly/1GSccrp

de her türlü katkıyı yapmaya hazır olduğunu vurguluyor: “Ermeniler hem Asayîş hem de YPG’de yer alıyor. Ermeni YPG savaşçılarımız da var.” Bir azınlık olarak Ermenilerin her daim iktidardaki güçlerle anlaşmaya mecbur bırakıldığını belirten Akobian, ülkeyi İslamcıların saldırılarına karşı savundukları için YPG’ye minnettar olduklarını belirtiyor.

Suriye’de 2011 yılında iç savaş başlamadan önce de Ermeni nüfusu Araplaştırma politikaları sebebiyle hâlihazırda düşüşteydi. Süryani Ulusal Konseyi verilerine göre, savaşın başlamasıyla birlikte birçok Ermeni önce Hesekê’ye, oradan da Ermenistan’a göç etti.[86] Cemaatin giderek küçülmesinin Akobian’a verdiği acı açıkça görülmekteydi.

Süryaniler

“*Bizler Aramiyiz, bizden düşlerimizi çalmaya kalkışmayın sakın! Biz ateşiz ve hep birlikte ışıldarız; yolunuzu bizimle aydınlatmak isterseniz, parmaklarınızı yakabiliriz!”*[87]

Süryaniler, Doğu ve Batı Süryani geleneklerinde bir dizi farklı kiliseye bağlı olan kökü Arami ve Asuri Hristiyanlara dayanıyor.[88] Mezopotam’yanın yerli halkı oldukları arkeolojik bulgularla kanıtlanmış durumda. Suryanilerin tarihteki izleri, M.Ö. 2500 yıllarında Asurlular ve daha da eskiye gidilirse M.Ö. 3000 yılında Akkadlara kadar uzanıyor. Anadilleri, aynı zamanda İsa’nın da dili olan Aramicedir.[89] Orta Doğu’nun İslamlaştırılmasıyla birlikte Süryaniler baskı ve katliamlarla karşı karşıya kaldı. Asimilasyona maruz kaldı ve bu yüzden de Süryani nüfusunda her geçen gün azalma yaşandı. Günümüzde bu anadili konuşan yalnızca birkaç yüz bin kişi kaldı. Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan Süryaniler, memleketlerine Bethnahrin adını veriyor. Süryaniler, dinlerinden bağımsız bir bütün olarak ele alındığında, Suriye nüfusunun yüzde 10-12’si kadarını oluşturuyor. Bazı kaynaklara göre, Suriye’de 900 bin ila 2,6 milyon Süryani yaşamaktadır.[90] Yaklaşık bir milyon Süryani, Suriye dışında, çoğunlukla Avrupa, Avustralya, Amerika ve Güney Amerika’da yaşıyor.[91] İç savaş sonucu Suriye’den en az 400 bin civarında Süryani’nin göç ettiği tahmin ediliyor.[92] Suriye’de bulunanların çoğu dil açısından artık Arapça konuşuyorlar. İslamlaştırma politikaları sonucu Suriye’deki nüfusunun neredeyse tamamı asimile edilmiş ve bunlar bugün kendilerini sadece Arap olarak tanımlıyorlar. En yaygın din cemaatleri Süryani Ortodoks, Süryani Katolik, Keldanî Katolik Kilisesi ve Doğu Süryani Kilisesi’dir.

---

86 Süryani Ulusal Konseyi, “Syriac Christians After Three Years of Civil War,” Suriye için Hristiyan Birlik, 7 Ocak 2014, http://bit.ly/1HeUJXW

87 “United Suryoye,” Suryoye.com

88 Batı Süryani geleneği, diğer adıyla Antakya Patrikliği şunları içermektedir: Antakya Süryani Ortodoks Kilisesi, Süryani Katolik Kilisesi ve Antakya Süryani Maruni Kilisesi. Doğu Süryani geleneği, diğer adıyla Seleucia-Ctesiphon Katolik Kilisesi, ise şunları içermektedir: Asurî Doğu Kilisesi, Antik Doğu Kilisesi ve Keldanî Katolik Kilisesi.

89 Tüm Arami dilleri Sami dil ailesine aittir. Antik Arami dili M.Ö. ilk binyılın başlarına dayandırılmaktadır. Bu dilden, yüzyıllar boyu yeni Arami dilleri türemiştir. Bugün, çoğunluğu Hristiyan olan yaklaşık 550 bin kişi, bu yeni Arami dillerinin yaklaşık on beşini konuşmaktadır.

90 “Syria Population 2014,” *World Population Review*, http://bit.ly/1Pg9LAR; yazara sağlayan Süryani Ulusal Konseyi, tarih belirtilmemiş.

91 Suriye Süryani Ulusal Konseyi başkanı Bassam Ishak’ın Michael Knapp’e verdiği röportaj, 4 Haziran 2014, http://bit.ly/1zGjgb2

92 Süryani Ulusal Konseyi, “Syriac Christians After Three Years of Civil War,” Suriye için Hristiyan Birlik, 7 Ocak 2014, http://bit.ly/1HeUJXW

Rojava'daki çoğu Süryani, Aramicedeki adı Gozarto olan Cizîrê kantonunda yaşamakta. Kendi verilerine göre, Gozarto'da nüfus 2011'de 200 binden 2017 yılında 100 bine düşmüştür.[93] Temmuz 2013'te El Nusra Cephesi ve İD, Rojava'ya saldırması sonucu Cizire'nin güneyinde ve Serêkaniyê'de de yaşayan iş insanları, rahibeler, rahipler, tanınmış kişiler kaçırılarak katledildi. Bunun sonucunda Türkiye ve Avrupa'ya kitlesel göçler gerçekleşti. Memleketlerinde kalan Süryanilerin çoğu TEV-DEM'le birlikte hareket etmeye başladı. Süryani Ulusal Konseyi, birçok Süryani'nin bölgeyi terk etmiş olmasına rağmen durumun düzelmesiyle birlikte geri döneceklerini vurguluyor.[94]

Süryanilerin en büyük partisi olan Süryani Birlik Partisi Başkanı İşo Gewriye, 2017 Şubat ayında Süryaniler hakkında bize bilgi verdi. Ona göre, Süryaniler kendilerini dini bir cemaat olarak değil bir ulus olarak görüyorlar. Kendilerinin de tıpkı Kürtler gibi aşırı baskılara maruz kaldıklarını anlattı. Gewriye, görüşlerinden dolayı hapis yatmış. Hapis yıllarında, kendisinden önceki başkanın rejim tarafından infaz edildiğini belirtti. Gewriye, Kürt hareketine minnetini açıkça belirterek şöyle dedi: "Bizler Çeçenler, Kürtler, Araplarla birlikte yaşayabiliriz. Zaten iki bin yıldır bir arada yaşıyoruz. Şovenist düşünceyi nihayet ortadan kaldırmak için PYD'li arkadaşlarımızın projesine tüm kalbimizle katılmak istiyoruz. Baas Rejimi ve önceki hükümetlerin tümü bize baskı uyguladılar. YPG'de ve diğer kurumlarda yer alıyoruz, ancak küçük bir parti olduğumuz için çok katkıda bulunamıyoruz." Irak'ta da Süryanilere yönelik bir soykırımın sürmekte olduğunu belirterek şunları dile getirdi: "Irak'ta eskide 4 buçuk milyon Hıristiyan yaşıyordu. Bugünse sadece 400 bin kişi kaldı. Bağdat'ta ise artık neredeyse hiç Hıristiyan yaşamıyor."[95]

Dêrîk kentinin güneyinde yaklaşık 500 hanelik bir Süryani Hıristiyan nüfus bulunuyor. Aramice konuşuluyor ve okullarda bu dil öğretiliyor. Süryani Ortodoks Kilisesi'nde rahip olan Murad Murad, *Dêrîk* adının aslında bir manastıra ait olduğunu belirtti. Kendisini kilisede ziyaret ettiğimizde, "Bizler buradayız ve birlikte direniyoruz," diyerek sözlerine şöyle devam etti, "Bizler burada biriz. Birbirimizle olan ilişkilerimizin daha da kuvvetlenmesini istiyoruz. Sevgi ve merhamet olduğu sürece bizler hep birlikteyiz, hepimiz kardeş gibiyiz ve Dêrîk'in bu bölgesini savunacağız." Söyledikleri daha önce görüştüğümüz Ermenilerin söylediklerini andırıyor. Murad, İslamcı teröristlerin saldırılarının başladığı günden beri hayatın çok daha zorlaştığını belirtti. Suriye'nin diğer bölgelerinden az sayıda olsa da Hıristiyan mültecilerin Dêrîk'e geldiğini ve burada ev kiraladığını, ancak kendi tahminine göre yaklaşık 700 kadar Hıristiyan ailenin de Dêrîk'i terk ettiğini ifade etti. Rojava'da yaşamın diğer tüm komşu bölgelerden çok daha iyi olduğunu, ancak birçok ailenin hem ekonomik sebeplerle hem de terör korkusuyla İsveç'e ve Almanya'ya göç ettiğini söyledi.

Murad, Süryani cemaatin TEV-DEM'in parçası olduğunu ve bölgeyi birlikte savunduklarını vurguladı. Kentin bir kısmı Hıristiyan Güvenlik Güçleri olan Sutoro tarafından korunmakta. Brüksel merkezli Avrupa Süryani Birliği üyesi David Vergili, Ocak 2014'te şöyle diyordu: "Rojava'daki Demokratik Özerklik bölgenin haklarının ortaklıklarını ve eşit statülerini tanır, halkların demokratik ve eşit temsiline dayanır. Süryaniler, yeniden inşa edilmiş bir Suriye'de ve

93 Süryani Ulusal Konseyi, "Syriac People in Syria," Christian Coalition for Syria, tarih belirtilmemiş, http://bit.ly/1dhKgUm

94 A.g.e.

95 Işo Gawriye'nin Michael Knapp'e verdiği röportaj, Qamişlo, Ekim 2013.

yeniden düzenlenmiş bir Ortadoğu'da haklarının ve pozisyonlarının garanti altına alınmasını sağlamak için savaşıyorlar. Rojava bu nedenle Süryanilerin beklentilerine uygun bir projedir."[96]

Fotoğraf 5: Dêrik'in en büyük Süryan Kilisesi, 2014

Keldanîler

Keldanî Katolik Kilisesi (Süryani-Arami), Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı ama Doğu Süryani ritüelleri olan bir doğu kilisesidir. Üyelerine Süryani de deniliyor. 17. yüzyıldan itibaren Doğu Süryani Hıristiyanları arasında Avrupa'dan Katolik misyonerler faaliyet göstermiş ve bu sebeple de kilisenin geniş kesimlerinde ayrılıklar ortaya çıktığı bilinmektedir.

2014 Mayıs'ında Dêrîk'teki Keldanî cemaatini ziyaret ediyoruz. Cemaat sözcüsü, bölgede 240 Keldanî ailenin, yani 1.200 kişi yaşadığını ifade ediyor. Yaklaşık 15-20 ailenin bölgeden ayrıldığını belirtiyor. Ortodoks Süryanilerden farklı olarak, Keldanîler doğrudan TEV-DEM'in örgütlenmesinde yer almakta ve Dêrîk TEV-DEM eyalet (ilçe) meclisinde de Kayser Moger adlı bir temsilcileri bulunmakta. Cemaat sözcüsü, kentteki yüksek güvenlik önlemlerinden ve Keldanî cemaatinin TEV-DEM'den aldığı çeşitli yardımlardan övgüyle bahsediyor: "Sabaha karşı 4'te bile kadınlar sokakta güvenle yürüyebiliyor," diyor ve ekliyor, "Ekonomik durumumuz iyileşti. Yeni Demokratik Öz Yönetimi destekliyoruz. Birçoğumuz Asayîş'te ve YPG'de yer alıyor. Süryanilerin kendi güvenlik kuvvetlerinin olmasına karşı çıktık; Süryanilerin tıpkı Kürtler gibi Asayîş'te yer almasını istedik. Biz Keldanîler, kendimizi yalnızca dini bir cemaat olarak değil aynı zamanda bir ulus olarak görüyoruz." Cemaat sözcüsü, Keldanîlerin yalnızca yüzde 60'ının kendi dillerini

[96] "3 Sprachen, 1 Land," *BasNews*, 13 Şubat 2014, http://bit.ly/1S7xI1v.

konuştuğunu ve bu sebeple diğer Aramilerden kolaylıkla ayırt edilebildiklerini belirtiyor. Cemaatteki insanlar genel olarak çiftçilikle geçinmekte ve birçok ürünün fiyatında yaşanan artış sebebiyle de ekonomik durumları şimdilik son derece iyi durumda.

Keldanî temsilcilerden biri, Dêrîk'te Demokratik Özerklik sistemini destekliyor. TEV-DEM'de yer alıyor. 15 günde bir gerçekleştirilen toplantıda, ortak faaliyetler değerlendiriliyor ve sonraki iki haftalık sürecin görevleri belirleniyor. Sağlık komitesi ve bir dil komitesi kuran Keldanîler, özellikle de kadınlar, Barış Anneleri komitesine katılıyorlar. Bunların yanı sıra bir sanat ve kültür komitesi ve bir folklor grubu da kurulmuş durumda.

Süryanilerin, (Aramice savunma/emniyet anlamına gelen) "Sutoro" adında kendi güvenlik güçleri bulunmakta.[97] Ekim 2014'te tüm Süryani partiler Cizîrê'de bir araya gelerek sıkı işbirliğinde karar kıldılar. Bağımsız güvenlik gücü istemeyen Keldanîler de dâhil olmak üzere tüm topluluklar Sutoro'yu ve Süryani Askeri Konseyi'ni destekleme kararı aldılar.

2014 Mayıs'ında gördüğümüz Sutoro'nun güvenlik şefi Melke Rabo, Dêrîk'te Sutoro ve Asayîş arasındakiilişkinin gayet iyi olduğunu, kentin hem içinde hem dışında güvenlik görevlerinde paylaşım yaptıklarını belirtti. "Gerekli olduğu durumlarda genel olarak Asayîş'le birlikte hareket ediyoruz. Biz Süryani toplumunun güvenliğinden sorumluyuz." Sutoro, Asayîş'i örnek alarak, kadınları da eğitiyordu ancak o zamanlar henüz hiçbir kadın üyeleri bulunmamaktaydı. Bundan yaklaşık 1,5 yıl sonra Eylül 2015'de Bethnarin Kadın Savunma Güçleri kuruldu. Sözcünün yaptığı açıklamada Süryani halkı kadar Süryani kadınları savunmak için kurulduklarını ve diğer halkların kadınlarıyla da doğrudan gericiliğe karşı birlikte çalışacaklarını belirtiyorlardı. Savaşta YPJ'yi örnek olarak alacağını da ekliyordu sözlerine sözcü.

Melke şunu da belirtiyordu: "Süryani toplumunun birleşik bir pozisyonu bulunmuyor; kimileri sistem için çalışıyor kimileri ise Kürtlerle birlikte ."

Melke'nin ses tonunda bir pişmanlık seziliyordu: "Bölgede bugün çok az Süryani yaşadığı için üzgünüz. Savaş sebebiyle çoğu bölgeyi terk etti. Bu bölgenin halkları, uzun ve ortak bir geçmişi ve geleneği paylaşıyor. Bizler burada uzun yıllar boyunca barış içinde birlikte yaşadık." Melke bize şunları söyledi: "Şu an sayımız çok az. Almanya'ya döndüğünüzde ekonomik ve güvenlik açısından şartlarımızın iyi olduğunu belirtebilirsiniz." Melke Süryanilere mali teşvik verilmesini destekleyerek onların vatanlarını savunmak yerine Avrupa'ya yerleşmesine sebep olan Avrupa göçmen politikasını eleştirdi. Bu sayede Avrupa'nın, Süryanileri Gozarto'dan sürgün etmek isteyenlerin ekmeğine yağ sürdüğünü belirterek halkına şöyle seslendi: . "Gidenler buraya geri dönmeli, memleketlerinden bu kadar kolay vazgeçmemeliler. Halkımız Suriye'deki tüm tarih boyunca hiçbir noktada bu kadar çok hakka sahip olmadı."

Süryaniler ve Aramiler, YPG ve YPJ olmasaydı memleketlerini sonsuza dek kaybetmiş olacaklarının ve Demokratik Özerklik sisteminin kendilerine eşit bir konum sağladığının farkındalar. Yakın tarihte ilk kez dilleri resmi olarak kabul edildi.

[97] Karlos Zurutuza, "Syrian Split Divides Christians, IPS, 4 Mayıs 2014, http://bit.ly/1GmEcVQ.

Fotoğraf 6: Hesekê'de büyük Süryani Kiliselerinden biri, 2014

2.4 Küçük Nüfus Grupları

Yukarıda sayılan grupların yanı sıra Rojava'da daha küçük nüfus grupları olan Çerkezler, Nawarlar, Türkmenler ve Çeçenler yaşamakta.

Suriye'de 100 ile 200 bin arasında Türkmen nüfus vardır. Bunlar Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Suriye'de kalmış olan Türkmenlerden oluşuyor. Geneli Halep, Şam, Homs, Hama, Lazkiye'de ve küçük bir kısmı Rojava'da yaşıyor. Türkmen olmalarına rağmen Türkmenistan'la doğrudan bağları yok. Rojava'daki Türkmenlerin sayısı tam olarak bilinmiyor. Suriye'de yaşayan Türkmenlerin çoğu asimile olmuş ve artık Arapça konuşuyorlar. İç savaşla birlikte Rojava'daki Türkmenler de kendi savaş birliklerini kurdular: Suriye Türkmen Ordusu gibi. Bu birlik Türk Devleti tarafından maddi ve manevi olarak desteklendi. Türk Ordusu 24.11.2015 tarihinde bir Rus savaş uçağını vurarak düşürdü. Pilotlardan bir tanesi Türkmen Birlikleri tarafından havada vurulup öldürüldü. Türkmen Birliklerin Tümen Komutan yardımcısı Alparslan Çelik Elazığlı bir Türk ve ülkücüydü.[98]

Uluslararası Af Örgütü'ne göre, Girê Spî YPG ve YPJ tarafından özgürleştirildikten sonra Türkmenler ve Arapların bir kısmı yerlerinden sürüldü. Fakat bu iddia Suriyeli Kürt İnsan Hakları Derneği (DAD) tarafından çürütüldü.[99] Girê Spî'de beş Türkmen köyü vardır.

[98] Bakınız: http://www.hurriyet.com.tr/mhpli-eski-baskanin-oglu-isidle-savasiyor-26773883

[99] Bakınız: http://anfenglish.com/kurdistan/statements-of-arabs-and-turkmens-from-gire-spi-reversed-in-istanbul

Ekim 2015'de Suriye Demokratik Güçleri (Kürtçe: Hezen Suriya Demokrat - HSD, Arapça: *Qūwāt Sūriyā ad-dīmuqrāṭīya - QSD*) kurulurken bu kuruluşa Türkmen Lîwa Al-Selcuki de katıldı.[100] HSD/QSD resmi sözcüsü Türkmen Talal Ali Silo, Türkmenlerin yıllar boyunca Kürtler ve Araplarla birlikte iyi ilişkiler içinde yaşadıklarını anlattı ve Suriye'yi hep beraber kurtaracaklarını ifade etti.[101]

Çeçenlerin Rusya'nın Kuzey Kafkasya'yı sömürgeleştirme politikalarından önce tahminen 19. yüzyılın başlarında buraya yerleştiği belirtiliyor.

Çerkezler ise 1878'den beri Rojava/Suriye'de yaşamaktadırlar. Bir kısmı Balkanlardan gelerek buraya yerleşti, kimileriyse Kafkasya'dan Türkiye'nin liman kenti Samsun'a, oradan Kayseri'ye (Uzun Yayla) ve oradan da Suriye topraklarına geçtiler. Osmanlı yönetimi bir kısım Çerkezi bilinçli bir şekilde Suriye'de stratejik yerlere isyankâr Araplara karşı kullanmak için yerleştirdi. Bu yerlerden bir tanesi de Minbiç şehriydi. Suriye'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak Fransız mandasına geçtiği 1920 yılında, Suriyeli Çerkezler hep isyankâr Araplara karşı tavır aldılar ve bu durum iki grup arasındaki ilişkileri ciddi oranda zedeledi. Tıpkı Kürtler gibi onlar da Araplaştırma politikasının hedefi oldu. Cizîrê'de şu an Sünni mezhebi benimseyen sayıları bir kaç bini geçmeyen Çerkez yaşıyor.

Nawarlar, Dom halkına mensup göçebe gruplardır. Konuştukları Domari dili, Hint-Aryan dil ailesine bağlı ve Roman dilinin Ortadoğu'da konuşulan versiyonudur. Bütün Suriye'de nüfusu 37 bin olduğu tahmin ediliyor. Savaş öncesi Nawarlar'ın en büyük topluluğu Halep'te yaşıyordu. Rojava'da Nawarlara "Qereçi" de deniliyor. Bugünlerde Qamişlo kenti yakınlarında yaklaşık yüz kadar Nawar ailesi güvencesiz koşullarda yaşamaktadırlar. Kürt aktivist Heval Amer şöyle anlattır: "Onlara ev verdik, ancak çadırlarında ve kulübelerinde yaşamakta ısrar ediyorlar." Nawarların çok iyi müzisyenler olarak bilindiği söyleniyor. Kürtlerin düğünlerinde Kürtçe müzik çalarak Kürt müziğinin bu bölgede gelişmesine katkı sağlamışlardır. Sosyal statüleri son derece düşük ve ön yargıların hedefi olup ırkçılığa maruz kalmaktadırlar.

[100] Bakınız: http://anfenglish.com/kurdistan/declaration-of-establishment-by-syrian-democratic-forces

[101] Bakınız: https://www.youtube.com/watch?v=TlGLL4FklhM

3. Demokratik Konfederalizm

3.1 PKK ve Paradigma Değişikliği

Demokratik Özerklik kavramını tanımlamak, çok yönlü bir yaklaşımı gerektiriyor. Bu kavramın kökenini, sadece Rojava'da yeşeren ütopyada değil, PKK'nin tarihinde de aranmalıdır. 1978 yılında aralarında Abdullah Öcalan ve Sakine Cansız'ın da bulunduğu Türk ve Kürt devrimciler, Kuzey Kürdistan'da, Marksist Leninist bir özgürlük hareketi olan Kürdistan İşçi Partisi'ni kurdular.[102] Türkiye'de o zamanlarda devrimci sol oldukça güçlüydü ve sosyalist devrim bir ihtimal olarak görülüyordu. Fakat o tarihlerde Türk solcularının çoğu, yeni kolonyal şovenizme ve Türk devlet ideolojisi olan Kemalizm tarafından pompalanan yeni sömürgeci şovenizm ve Kürt karşıtı ırkçılığa neredeyse tamamen teslim oldu. Bu nedenle PKK gibi Kürt devrimci bir örgütlenmeye gerek duyuldu.

12 Eylül 1980 tarihinde ordu, Türkiye'de üçüncü kez darbeyle iktidarı ele geçirdi. Bu olay anti-komünist ve ABD tarafından desteklenen 1973 Şili darbesinden esinlenerek ve ABD'ye danışılarak gerçekleştirildi. Türkiye tarihinin en zalim darbesi olması sebebiyle 12 Eylül Askeri Darbesi, toplumu uzun yıllar boyunca travmatize etti. Yaklaşık 650.000 kişi kısa sürede tutuklanırken, işkence hanelerde yüzlerce kişi kaybedildi. Büyük kitlesel desteğe sahip devrimci örgütler şiddet ve baskı yoluyla bastırıldı ve dağıtıldı.

PKK, darbeden kısa süre önce atılan adımlar sayesinde Lübnan'a yerleşmeyi başardı ve silahlı mücadeleye hazırlandı. Yaklaşık 400 savaşçı 15 Ağustos 1984'te darbeden sonra gerçekleşen ilk gerilla saldırısını yaptı ve var olan sessizliği bozacak bir süreç başlattı. Daha sonra yürüttüğü mücadele ve on binlerce savaşçısıyla dünyadaki en dirençli devrimci gerilla hareketlerinden biri oldu. PKK, hem Lübnan'da hem de Türkiye'nin geleneksel düşmanı Suriye'de yerleşti. Baas rejimi PKK'yi Türkiye'ye karşı bir kaldıraç gibi kullanabileceğini düşünerek, grubun Suriye sınırları içinde bir siyasi kamp kurmasına izin verdi. Suriye'nin bu yaklaşımını elbette var olan soğuk savaş ışığında anlamak gerekliydi. Türkiye NATO üyesi olduğu için, Suriye, Sovyetler Birliği tarafından destekleniyordu. Kuzey Kürdistan'da uygulanmasına başlanan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Suriye'de Müslüman Kardeşlere Türkiye'nin verdiği destek de dâhil edilince büyük resim daha da iyi anlaşılıyordu.

PKK, hem çok ihtiyaç duyduğu bu geri mevziyi tehlikeye atmamak için olabildiğince dikkatli olmak zorundaydı hem de Suriye'deki Kürtleri örgütlemek zorundaydı. Baas rejimi, Suriye'deki Kürt Hareketi'ni çok fazla siyasi tutukluyu elinde bulundurarak baskı altında tutuyordu. 1999'a kadar Kürt Özgürlük Hareketin'in temel hedefi, Kuzey Kürdistan'ı belli oranda özgürleştirmekti. 15 Ağustos 1984'de Türk devletine karşı Kuzey Kürdistan'da gerilla mücadelesi başlattıktan bir kaç yıl sonra Rojava'dan binlerce Kürt erkeği ve kadını bu silahlı mücadeleye katıldı. İran'da devrimci örgütlenmeler ancak 1999 yılından sonra oluşabilmişti.

Soğuk savaşın yarattığı şartlar içinde PKK Marksist Leninist bir özgürlük hareketi olarak mücadeleye başlasa da real sosyalizme başından beri eleştirel yaklaştı. Dünyadaki diğer kurtuluş hareketlerinden farklı bir perspektife sahip olan PKK, 90'ların ortasında askeri olarak en büyük

[102] Sakine Cansız 1979 ve 1992 yılları arasında siyasi tutsak olarak cezaevinde bulunmuştur. Daha sonra PKK'nin kadın hareketi içerisinde öncü figürlerden birisi olmuş ve kadın ordusu YAJK'ın kurucuları arasında yer almıştır. 9 Ocak 2013'te, Sakine Cansız ve kadın hareketinin diğer iki aktivisti Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez Paris'te öldürülmüştür.

gücüne ulaştı. 90'lı yıllara kadar temel hedefi sosyalist ve demokratik-merkeziyetçi bir Kürdistan kurmaktı. PKK, sömürge karşıtı özgürlük hareketlerinin var olduğu bir ortamda faaliyet gösterse de, Kürt sorununu, esasında toplumun demokratikleşmesi sorunu olarak yorumluyordu. Bu sebepten dolayı 90'lı yılların başından beri farklı modellerle ilgilenmeye başladı.[103]

PKK'nin Şam'da kurduğu Parti Akademisi'nde, binlerce kadro ve sempatizan eğitim gördü. (Kadrolar kendilerini militan olarak harekete adayan insanlardı. Özgürlük mücadelesi için yaşıyorlar ve özel hayatlarını bir yana bırakıyorlardı. Evleri ya da mülkleri yoktu; ailelerinden ve hatta romantik ilişkilerden vazgeçiyorlardı. Askeri alanda ya da diğer toplumsal alanlarda nerede ihtiyaç varsa orada savaşmaya hazırdılar.) PKK'liler politik ve toplumsal dinamikleri analiz ediyor ve özgür bir toplum için programlar geliştiriyorlardı. Bununla da sınırlı kalmadılar. Hem Öcalan'la hem de hareketin diğer figürleriyle tartışmalar yapıyorlardı. Bu yıllarda PKK, Suriye'deki sivil Kürtlerle yakın bağlantılar kurdu.

PKK, 1993'te YAJK (Özgür Kürdistan Kadın Birliği) olarak bilinen bir kadın ordusu oluşturdu. Bu Birliğin kendi eşbaşkanları vardı. Gerilla kadınlar, geleneksel ataerkil ve feodal rolleri reddetti ve özgürlük savaşçısı rolünü üstlendi, zira kazanacakları çok şeyleri vardı ama kaybedecekleri hiçbir şeyleri yoktu. YAJK'nin amaçlarından biri, gerilla ordusu içinde yeniden üretilmiş olan feodal toplumun geleneksel toplumsal ilişkilerini ortadan kaldırmaktı. YAJK, özerk kadın örgütlenmesi, eşbaşkanlık sistemi ve tüm bölgelerde kadınların yüzde 40 katılımı gibi ilkeler geliştirdi. Şimdi bu ilkeler Kürdistan'ın dört bölgesindeki hareket içinde uygulanılıyor.

90'ların ortasında PKK ve Türk ordusu arasında savaşın denge aşamasına geçtiği, iki tarafın birbirini alt edemediği görünmeye başlandı. 1993 yılından sonra, PKK, Türkiye'de siyasal-demokratik bir çözüm bulabilmek adına birçok kez tek taraflı ateşkes ilan etti. Fakat Türk devleti ve "derin devlet"in[104] elemanları durmadan bu adımları sabote etti.

Reel sosyalizmin çöküşünden sonra, ABD ve onun müttefiki Türkiye, PKK'yi sınırlarından atması için Suriye hükümeti üzerindeki baskısını arttırdı. Türkiye, GAP üzerinden Suriye'nin su kaynağını kontrol ederek ve 1998 yılında askeri müdahale tehditleriyle Suriye'yi PKK'yi ve Öcalan'ı Suriye'den çıkarmaya zorladı. PKK gerilla mücadelesini arttırarak ve bunu Türk şehirlerine de sıçratarak tepki verebilirdi. Ama bunun yerine Öcalan'ı da kapsayan önderlik, şiddet içermeyen bir çözümü tercih etti. Öcalan barış süreci için destek toplayabileceğini umut ederek Suriye'den Avrupa'ya geçti.

Fakat ne Avrupa ne de ABD demokratik süreci istedi. Daha sonra ne olduğu ise bilinen bir gerçektir. 15 Şubat 1999'da CIA - muhtemelen MOSSAD'ın desteğiyle – bir operasyonla Öcalan'ı, Kenya'da yakalanıp Türkiye'ye teslim etti. Öcalan ilk başta idama mahkûm edildi. Bu durum Türkiye'yi yıkıma götürecek bir iç savaşın patlamasının sınırına getirdi, ama Öcalan iç savaşı değil, barış girişimini sunmak ve görüşme talep etmek için yasal süreci kullanmayı tercih etti. İyi niyet göstergesi olarak, gerilla güçlerini Kuzey Kürdistan'dan Güney Kürdistan'a çekti. Türkiye ise bu geri çekilmeden askeri olarak faydalanarak beş yüzden fazla gerillayı öldürdü ve çözüme yaklaşmadı.

---

[103] Abdullah Öcalan, *Democratic Confederalism* (Cologne, 2011), s. 6

[104] "Derin devlet" Türkçede devlet içinde devlet yapılanmasını anlatmak için kullanılır. Bu terim ordu içindeki suikast ilişkilerini, istihbarat kurumunu, siyasi, yasal ve idari sistemleri, sağcı aşırılığı ve örgütlü suç uygulamalarını kapsar.

Öcalan, hücre hapsine mahkûm edilerek İmralı Adası'na konuldu ve adanın tek mahkûmu oldu. Bu süre boyunca Marksist teori ve pratiği üzerinde eleştirel çalışmalar yaptı. Yoğun olarak Murray Bookchin gibi özgürlükçü kuramcıların ve Immanuel Wallerstein, Michel Foucault gibi tarihçilerin yazıları konusunda çalışmalar ve okumalar yaptı. Öcalan, ayrıca Sümer mitolojisi, Atina demokrasisi, din, felsefe, arkeoloji, tarih, fizik ve daha pek çok kuramcı ve konu üzerinde çalışmalarını sürdürdü. Kendi pratikleri üzerine de bir eleştirel analiz geliştirdi. Bütün bu kaynaklardan faydalanarak, Rojava ve Kuzey Kürdistan'daki devrimlerin temelini oluşturacak Demokratik Konfederalizm ve Demokratik Özerklik modellerini geliştirdi.

3.2 Demokratik Konfederalizm

"*Ulus devlet ve Demokratik Konfederalizm arasındaki barışçıl birliktelik, devlet, özyönetimin temel meselelerine karışmadığı sürece mümkündür. Her hangi bir müdahale sivil toplumun kendisini savunmasını gerektirir."*[105]

Demokratik Konfederalizm kavramı, Ortadoğu tarihinin, Neolitik toplumun, eski Sümerlerin, Atina demokrasisinin ve mevcut kabile örgütlenmelerinin derinlemesine incelenmesiyle ortaya çıktı. Rosa Luxemburg'un geleneğinde demokrasi, ekonomik koşulları içerecek şekilde genişledi; toplumun bir parçası olarak ekonomi de demokratikleştirmeliydi. Bu noktada ekonominin toplumsallaşması, ekonominin ulusallaştırılmasından kavramsal olarak ayrıştırılması gerekliydi. Toplumsallaşmaya başka bir boyut katıyordu bu tezler. Mesela ekonomik kaynakların meclisler, topluluklar ve bunlarla ilişkili kooperatifler tarafından idare edilmesi bunun önemli bir ayağı olarak öne çıktı. Yani bu yeni bakış açısı, devletçiliği ya da özel mülkiyetçiliği değil komünalliği ifade ediyor.

Abdullah Öcalan ve PKK'nin paradigmasındaki değişimin izlerini, sadece batılı yazarları ve kuramcıları referans alarak takip etmek Avrupa merkezci bir yaklaşım olur. Bu değişim, daha çok klasik Marksist-Leninist ideolojiye dair derin bir tartışma ve eleştiriyle ilişkilidir.

Öcalan, kapitalist toplumu ve değişimin öncü faili olarak proletaryayı ele almak yerine, doğal veya organik toplum dediği, bir kaç 10.000 yıl öncesinden itibaren var olduğunu düşündüğü, metalaşma ve asimile edici bürokratların el sürmediği bir topluma odaklanarak başlar: "Neolitik dönem boyunca, 'ilkel sosyalizm' denilen bütünlüklü ve kadın etrafında şekillenen bir toplumsal düzen, devlet düzeninin icra ettiği pratiklerin hiçbirinin görülmediği bir toplumsal düzen kadınlar etrafında yaratıldı."[106] Öcalan o dönemde, gelişmenin o aşamasında kurumsal hiyerarşilerin var olmadığını ileri sürdü. Bu doğal ve organik toplum fikri, F. Engels, G. Childe ve diğerlerinin yanı sıra L. H. Morgan tarafından da geliştirilmiş olan "ilkel komünizm" kavramıyla benzerlikler taşır.

Oysa Marksist tarihsel materyalizm bakış açısından, ilkel komünizm aşaması, kölelik, feodalizm ve kapitalizmden sosyalizm ve komünizme giden yolculukta devletçi toplum tarafından zorunlu olarak aşılmak zorundaydı. Bu gelişme aşamaları teolojik ve determinist bir perspektif içinde biçimlendi. Bu yaklaşıma göre toplum karşı durulmaz bir şekilde ilerler.

---

105 Öcalan, *Jenseits von Staat, Macht und Gewalt* (Neuss, 2010), s. 32

106 Öcalan, Abdullah, "Women's Revolution: Neolithic Era," http://bit1y/296Nihg

Ancak Öcalan'a göre hiyerarşi, sınıf iktidarı ve devletçilik kaçınılmaz değildi, daha çok zorlamaydı: "Hiyerarşi ve bunun sonucu kaçınılmaz olarak devletin yükselişiyle, şiddet ve sahtekârlığın devreye girmesiyle ortaya çıktı. Doğal toplumun asıl güçleri ise yorulmadan direndiler ve sürekli olarak geri itildiler." Öcalan, Marksizm ilkesi olan gelişmenin zorunlu aşamalarının yerine radikal demokrasinin inşa sürecini devreye sokar.

Radikal demokrasiye ulaşmada kadınların rolü birincil önemdedir. Öcalan'ın dediği gibi, "Kadınların gerçekliği toplumsal gerekliği büyük ölçüde belirler. Dolaysıyla, kadınların özgürleşmesini kendi pratiğinin temeline koymayan hiçbir hareket gerçek ve kalıcı bir özgür toplumu yaratamaz. Bu sebepledir ki, iktidarı ele geçirmeye çalışan sosyalist ve ulusal kurtuluşçu çabalar arzuladıkları sonuçlara ulaşamadılar."[107] Gerçekten de feminizm Demokratik Konfederalizmin temel yapı taşıdır.

Anaerkil, komünal toplum devletçi ve ataerkil topluma yol verdi. Öcalan'a göre ataerkil, hiyerarşinin (Yunanca'da "kutsal kural" ya da kutsallıkla onaylanmış hükmetme) ve devlet baskısının oluşmasının temel sebebidir.[108] Kürt Özgürlük Hareketi için, temel toplumsal çelişki toplumsal cinsiyet ilişkilerinde yatar. Öcalan'ın bakış açısından, devlet merkezcilik, kapitalizm ve milliyetçilik ataerkil anlayışın sonuçlarıdır.[109]

Öcalan hem bu geçişi incelemek hem de mitolojiyi araştırmak için söylem analizini kullanır. Sümer mitlerinde, hiyerarşinin, ataerkinin, kadınların ve erkeklerin esaretinin nasıl oluştuğuna dair bilgi toplar. Bu mitler, kadınların nasıl baskı altına alındığını, toplumsal statülerinin nasıl düşürüldüğünü, yaşamda ve toplumda kadınlara özgü değerlerin nasıl yıkıma uğratıldığını anlatırlar. Kadın ve erkek kimliklerinin hegemonik koca ve onun "karısı" olarak şekillendirildiği toplum düzenini dile getirirler.

Bu analizde toplumun düşüşü, kadının düşüşüyle başlar. Gılgamış Destanı, erkek kimliğini bir hegemonya aracı olarak sunar, erkeklik bir ideoloji haline gelir. Gılgamış'ta hâkim olan ideoloji, kadınları insan olarak değil, erkeklerin haz nesnesi olarak görür. Destan aynı zamanda bireyi doğa-temelli kabile toplumundan koparır. Ataerkil kent-devleti doğayla zıttır. Doğa-erkek Enkidu, kadın cinselliğini ve fahişeliği kullanarak "şehirleşir", bireyleri bağımlı kılarak onların geçim kaynaklarını ve dolaysıyla özgürlüklerini yıkıma uğratır. Bu yüzden Gılgamış Destanı, köyden kovulmanın ve köyü terk etmeye zorlanmanın hikâyesidir. Babil'in Enuma Eliş Destanı gibi diğer destanlar da toplumsal statükonun ortaya çıkışını ataerkil iktidarın şiddet içeren süreci tanımlar. Tüm bu destanlarda anlatılanlar, devlet-tapınaklar ve Sümerlerin devletçi tahakküm modeli tarafından kontrol edilen antik çağ ekonomilerine dair arkeolojik çalışmalarla destekleniyor.

Öcalan, günümüzde kapitalist modernitenin devletçi toplumlarda metalaşma ve asimilasyonun halkları yıkıma uğrattığını, insanları birbirinden yalıttığını ve onları ulus devlet elitlerinin vesayetiyle yönetilecek amorf kitleler olarak tanımlar. İnsanları meclislerde bir araya getirmenin önemine dikkat çeker. Bu temelde, etkin yurttaşlar yaratmanın ne kadar anlamlı olduğuna vurgu yapar ve bunu kapitalist moderniteye ve ulus devlete alternatif oluşturmanın bir temeli olarak görür.[110]

---

107 Öcalan, Abdullah, *Jenseits von Staat, Macht und Gewald,* Neuss, 2010, s. 266 ve devamı.

108 A.g.e.

109 *A.g.e.*, s. 21 ve devamı.

110 Joost Jongerden ve Michael Knapp, "Communal Democracy: The Social Contract and Confederalism in Rojava," yayımlanmamış makale, Kasım 2017.

Öcalan'a göre "demokratik uygarlık" kavramı, devletçi uygarlaşmaya karşı her zaman var olagelmiş bir alt direniştir. Bu kavram, klasik tarihsel materyalizm ötesine geçen yeni imkânlar açar. Aslında, sömürgeleştirilmiş toplumlarda sanayi proletaryasını geliştirmeyi zorunlu kılan Avrupa merkezli ve eril bakış açısına dayalı bir yaklaşım olarak tarihsel materyalizmi eleştirir. Dahası, bu gezegen ve üzerinde yaşayan halklar açısından kapitalist sanayileşmenin artık sürdürülemez olduğunu iddia ederek ekolojik bir eleştiri sunar.[111] Bu temelde, Kürt özgürlük hareketinin yaklaşımı, demokratik uygarlığı güçlendirme ve demokratik moderniteyi geliştirmeyi önerir.

Modernist Kemalizmin ideolojisi, Ortadoğu'yu gelişmemiş bir bölge olarak tanımlar ve Kürtlerin yaşadığı bölgeleri "az gelişmiş" olarak küçümser. Bu anlayış bir bakıma klasik Marksizm anlayışıyla paslaşıyor. Oysa Ortadoğu'nun toplumsal dokusunun henüz kapitalizm tarafından bütünüyle tahakküm altına alınmamış olması bir avantajdır. Özellikle Kürtlerin yaşadığı bölgelerde, sosyalizm ve komünizme geçişi gerçekleştirmek üzere kapitalizm tarafından aşılması gereken feodal bir toplum yoktur. Aksine, Kürtlerin demokratik yaklaşımı, feodal toplumu pozitif açıdan değerlendirir ve Ortadoğu'yu henüz kapitalist modernitenin yabancılaşması ve otomasyonuna tabi kılınmamış bir coğrafya olarak görür. Bu yüzden modernist gelişme çizgisinin ötesinde bir gelişme çizgisinin, geleneğe ve topluma dair farklı bir bakış açısının imkânlarını sunar.

Dolaysıyla iki geleneğe sahibiz: Demokratik uygarlık geleneği ve devletçi uygarlık geleneği. Bu ikisi politik ve toplumsal terimlerle "Demokratik Modernite" ve "Kapitalist Modernite" olarak ifade edilebilir. Bu gelenekler, özgürleştirici içerikleri bakımından sınıflandırılabilir. Bu bakımdan devletçilik ve ataerkil düzen eleştirilmelidir. Kolektiviteyi öne çıkaran gelenekler ise kadınların toplumsal rolünü önemsemesi, toplumsal çatışmaların uzlaşma yoluyla çözülmesi, farklı toplumsal tekilliklerle birlikte varoluşunu geliştirmesi bakımından güçlendirilmelidir. Mesele iktidarı ele geçirmek değil, bu tarihsel uğrakta bir alternatif inşa etmektir.[112] Kürt yaklaşımı, insanları komün ve meclislerde bir araya getirip ilişkilendirerek ve öz-yönetim yoluyla halkları güçlendirerek kapitalist moderniteye ve ulus-devlete direnmekte ve pratik bir alternatif inşa etmektedir.

3.3 Meclis Demokrasisi

"*Tüm toplumsal ve siyasi grupların, dini toplulukların ve entelektüel eğilimlerin kendilerini yerel karar alma süreçlerinde doğrudan ifade edebileceği çalışır mekanizmaların yaratılması katılımcı demokrasi olarak adlandırılabilir."*[113]

Abdullah Öcalan

1871 Paris Komünü'nden beri, halk meclisleri (diğer tanımlamayla konseyler) üzerinden örgütlenmek Avrupa ve Rus sosyalist hareketlerinin ayrılmaz bir parçası oldu. 19.yy'ın sonlarından 20.yy'ın başlarına kadar, özellikle 1917 Rus Devrimi ve 1918 Alman ayaklanması sırasında, işçiler ve askerler devrimci proje olarak konseyleri oluşturduğunda, bu konseyler devrimci hareketlerin temel mekanizması konumuna geldi. Fakat bütün örneklerde, ya devrimin pekiştirilmesi (Sovyetler

[111] Murray Bookchin, *The Rise of Urbanisation and the Decline of Citizenship*, San Francisco: Sierra Club, 1986.
[112] Abdullah Öcalan, "Demokratik Konfederal Örgütlenme ve Demokratik Özerklik," yay. hz. Fırat Sezgin, *Demokratik Ulus Çözümü*, Neuss: Mezopotamien Verlag, 2012, s. 32.
[113] Abdullah Öcalan, Democratic Confederalism (Cologne, 2011), s. 26, http://bit.ly/1AUntIO.

Birliği gibi) ya da karşı devrimin üstün gelmesi (Paris Komünü ve Alman meclis hareketi gibi) ile konsey hareketi çok çabuk etkisiz hale geldi. Fransa ve Almanya'daki 1870-71 konsey hareketine karşı savaşan güçler, Paris Komünü'nü yıkma fikri üzerinde anlaşarak, hiçbir radikal demokratik projenin, hele hele de bunların Avrupa'nın ortasında gerçekleşmesine müsaade etmedi.

Hannah Arendt'in de dâhil olduğu birçok yazar, konsey hareketi üzerine fikirlerini paylaştı. Arendt, bu hareketi "demokrasinin kayıp hazinesi" olarak tanımladı.[114] Konsey hareketlerini, her devrimin kendi dinamiği ve temsiliyetine dayalı sistemlere alternatif olarak tarif eder.[115] Arendt'e göre, konsey insanların siyasi katılımına alan açarken, temsiliyete dayalı sistemler yapısal olarak insanları iktidardan dışlar.[116] Arendt, spontane konsey oluşumlarının devrimci sürecini toplumun heterojenliğinin göstergesi olarak kabul eder. Bu bağlamda Amerikan devrimi sonrasında, Thomas Jefferson'ın ABD'deki anayasa yapım sürecini eleştirdiğini hatırlatır. Jefforsan'a göre Amerikan Devrimi insanlara özgürlük getirmişti ama bu özgürlüğü kullanabilecekleri alanları yaratamamıştı.[117]

Arendt, toplumsal sorunların özyönetim fikri içine dâhil edilmesine karşı çıkmıştır. Bu sebeple de Jürgen Habermas tarafından sert bir şekilde eleştirilere tabi oldu. Habermas, Arendt'i devrim kavramını, tahakküm altındaki toplumsal sınıfların özgürleşmesi olarak anlamamakla itham etmişti.[118] Oysa Rosa Luxemburg, devrimci konsey ve meclisler, üretici sınıflara yasama gücünün bahşedildiği ilk teşebbüs olarak görür. Luxemburg, konseyleri işçi sınıfının bir kurumu olarak değerlendirip, konseylerin "bütünlüğü" (yani toplumun tamamını) temsil etmesi gerektiğini düşünüyordu. Luxemburgcu düşünce, sosyalist hareketlerin otoriter eğilimlerini dengeleyen bir düşünce.[119] Luxemburg sosyalist devrimin, kitlelerin radikal demokratik özyönetiminin örgütlenmesiyle gerçekleştirileceğini söyler. Yani iktidarın ele geçirilmesiyle değil.[120]

Luxemburg geleneğinin devamı olarak, Demokratik Konfederalizm, demokrasi konseptini ekonomik koşullara doğru genişletir. Yani toplumun bir parçası olarak ekonominin de demokratikleştirilmesi gerektiğine dikkat çekilir. Ekonominin toplumsallaştırılması ya da demokratikleştirilmesi, ulusallaştırmadan ayrı anlaşılmalıdır. Toplumsallaşma, serbest ekonomik kaynakların meclisler ve topluluklar tarafından yönetilmesi ve bu bağlamda kooperatiflerin oluşturulması anlamına gelir. Başka deyimle ekonominin toplumsallaşması komünalizmin ön plana çıkmasıdır, devlet ya da özel sektörün değil.

Luxemburg'un konsey/meclis kavramı kadınları, aileleri ve işsizleri içermiyor. 1970'lerde, hükümetin, politik örgütlerin, partilerin ötesinde ve sınıfı aşan bir politik öznellik temelinde bir politika geliştirmeyi amaçlayan tartışmalar yaygınlaştı.[121] Batıda, uluslararası özgürleştirme hareketlerine ve küreselleşme eleştirel hareketine ilham veren ve liberal demokrasiye karşı olan bir alternatif ortaya çıktı. Michael Hardt ve Antonio Negri, doğrudan katılım yoluyla temsiliyete dayalı

---

114 Hannah Arendt, *On Revolution* (New York, 1963), Bölüm 6 [*Devrim Üzerine*, çev. Onur Kara, İletişim Yayıncılık 2012].

115 Hannah Arendt, *Crises of the Republic: Lying in Politics; Civil Disobedience; On Violence; Thoughts on Politics and Revolution* (New York, 1969), s. 89.

116 A.g.e.

117 A.g.e.

118 Jürgen Habermas, *Philosophical-Political Profiles*, trans. F. G. Lawrence (Cambridge, MA, 1983), s. 171 ve devamı.

119 Gustav Auernheimer, "Revolution und Räte bei Hannah Arendt und Rosa Luxemburg," *UTOPIEKreativ*, sayı 201-201 (Temmuz-Ağustos 2007), s. 700

120 Rosa Luxemburg, *Gesammelte Werke* (Berlin, 1974).

121 Alain Badiou, Ethics: An Essay on the Understanding od Evil, Londra, 2002, s. 95-100.

sistemleri aşmayı önerdi. Böylece "çokluk" içindeki her bir "tekillik" radikal demokratikleşme süreci sayesinde ifade edilebilecekti.[122]

Demokratik Konfederalizm, toplumun radikal bir şekilde demokratikleşmesini kavramsallaştırıp bir konsept haline getirdi. Öcalan'a göre, "Merkezileşmiş yönetimin ve bürokratik iktidar uygulamasının aksine konfederalizm, politik öz-yönetim önerir ve burada toplumdaki bütün gruplar ve bütün kültürel kimlikler, yerel toplantılarda, genel sözleşmelerde ve meclislerde kendilerini ifade ederler. Böyle bir demokrasi, bütün toplumsal kesimler için politik bir alan açar ve farklı politik gruplara kendilerini ifade etme olanağı sağlar. Böylece bir bütün olarak toplumun politik bütünleşmesini geliştirir. Politika gündelik yaşamın bir parçası haline gelir."[123]

Öcalan, radikal demokrasinin geliştirilmesinde kadınların birincil rolünün önemine vurgu yapar: "Toplumsal gerçekliği büyük oranda kadınların gerçekliği belirler. Bu yüzden kadınların özgürleşmesini kendi pratiğinin temel parçası haline getirmeyen hiçbir hareket, gerçek, tamamlanmış ve özgür bir toplum yaratma şansına sahip olamaz."[124] Dolaysıyla cinsiyet eşitliği, Demokratik Konfederalizmin olmazsa olmazıdır. Kürt özgürlük hareketine göre temel toplumsal çelişki cinsiyet ilişkilerinde yatar. Bu fikir Kürt özgürlük hareketinde en derine kök salmış durumda. Devletsiz bir toplum kuracaksak eğer, ataerkinin üstesinden gelmek zorundayız. Bu fikir, Demokratik Özerklik'te bütün yerel yönetim düzeylerinde, hem özerk kadın kurumları hem de karma kurumlarda hayata geçirilmeye başlandı. (bkz. 5. Bölüm).

3.4 Demokratik Kavramlar

Kendi kaderini tayin etmeye dayalı ilerici bir sistem nasıl tasarlanabilir ve nasıl hayata geçirilebilir? Bu anlamda Öcalan'ın demokrasiye dair fikirleri birkaç kavramsal öneriyi içerir.

Demokratik Özerklik, komünün ve topluluğun merkezi olmayan yukarıdan aşağıya örgütlenmeyi ön gören bir fikre dayanıyor. Komün, belli bir yerleşim yeri veya alanı kapsayan öz yönetimin politik merkezi ve tabandan gelerek mahalleleri birbirine bağlayan birimdir. Halk meclisleri komünlere dayanır. "Demokratik Ulus ruh iken, Demokratik Özerklik bedeni ifade eder."

Demokratik Konfederalizm, toplumun özerkliğini, yani küçük ve kendi kendini yöneten merkeze bağlı olmayan birimler sayesinde kendini idare eden bir toplum geliştirmeyi amaçlar. Kendini toplumsal yapının her boyutunda yansıtan sürekliği olan bir toplumsal devrimi güvence altına alır. Bütün kurumlar, kendini örgütler ve yönetirler.

Toplumun kendini yönetmesi ulus devleti ve ikinci aşamada devleti ortadan kaldıracağı için Demokratik Konfederalizmde hem devlete hem de sınırlara ihtiyaç duyulmaz.

Ulus devlet, Suriye'de Araplaştırma ve Türkiye'de ise Türkleştirme politikalarında olduğu gibi dünya tarihinde kanlı bir iz bırakmıştır. Kimlik oluşturma ve bunun şiddet yoluyla kurulması aracılığıyla bir toplumsal homojenleştirmeye dayalıdır. Buna karşın Demokratik Konfederalizm, temelini farklılıklar üzerinde kurar.

Demokratik Konfederalizm, bugüne kadar yaygın olan federalizmden de farklıdır, çünkü federalizm yarı devletçiliği koşul olarak varsayar.

---

122 Michael Hardt and Antonio Negri, *Declaration* (2012), http://bit.ly/1gxKMPn [*Duyuru*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları 2012].

123 Abdullah Öcalan, *Democratic Confederalism*, s. 26.

124 Abdullah Öcalan, *Jenseits von Staat*, s. 266 ve devamı.

Demokratik Cumhuriyet, Demokratik Özerkliğe ve Demokratik Konfederalizme olanak sağlayan hakları güvence altına alma rolünü üstlenen ulus-devletin bir kalıntısıdır.[125] Demokratik Cumhuriyet, Türkiye, Suriye ve diğer devletlerin kökten demokratikleşmesine bağlıdır.

Demokratik Modernite, birey ve halkları güçsüzleştiren, homojenleştiren ve tüketim toplumu yaratan kapitalist moderniteye alternatiftir. Savsaklanmış bu modele karşı Öcalan, taban demokrasisi ile kendini yöneten "ahlaki ve politik toplum"u önerir.

Demokratik Ulus kavramı, ulus devlet kavramından farklıdır. Mevcut devlet sınırlarında zorla geliştirilmeye çalışılan ulus, ortak ahlak ile Demokratik Özerkliğin demokratik ve özgürleştirici kurumlarıyla dönüştürülebilir. Böylece Demokratik Ulus, ortak ahlaka, geniş radikal demokratik haklara ve özgürleştirici özelliklere dayalı bir nevi orta vadeli bir model olarak görülebilir.

[125] Jongerden and Akkaya, "Democratic Confederalism as a Kurdish Spring," s. 171.

4. Özgürleşme

“Rojava devrimi yeni doğmuş bir bebek gibi, nasıl büyüyeceğini bilmiyoruz.”

Heval Amer

4.1 Başlangıçları Örgütlemek

1990’ların sonunda, Suriye’de bulunan PKK merkezi ve lideri Abdullah Öcalan, Tecemu (Birleşme) adında bir muhalif parti oluşturmaya başladılar. Parti programı, Suriye’nin demokratikleşmesini talep edip Kürt sorunu için bir barışçıl çözüm içeriyordu. Parti oluşumu başlamasından kısa süre sonra takvimler 1998 Eylül’ü gösterdiğinde, Türkiye Suriye’ye savaş tehdidinde bulundu. Ufukta savaş görünürken, 9 Ekim 1998’da PKK lideri Abdullah Öcalan Suriye’yi terk etmek zorunda kaldı ve 20 Ekim 1998’de Türkiye ve Suriye devleti, Türkiye’nin Ceyhan şehrinde gizlice bir araya gelip müzakereye oturdu. Yapılan anlaşmada Suriye PKK’ye desteğini keseceğini ve onu çökerteceğini taahhüt etti.

Aylarca birçok ülkede bulunan Öcalan sonunda Kenya’dayken 15 Şubat 1999 tarihinde uluslararası bir komplo sonucu kaçırılıp Türkiye’ye teslim edildi. Heval Amer, bu olayı şöyle anlatıyor: “Serok [Kürtçe başkan anlamına geliyor ve burada Öcalan kastediliyor] tutuklandığında herkes ağladı. Dêrîk’te dönüşümlü bir açlık grevi başlatıldı. Her gün birkaç kişi bu greve katıldı. Beyram isminde bir arkadaş kendini ateşe vererek durumu protesto etti.”

Ceyhan anlaşması sonrası Suriye devleti PKK hareketine o kadar yoğun bir baskı uyguladı ki, hareket neredeyse hiçbir şey yapamaz hale geldi. Esad rejimi baskıyı hareketin tam yıkımına neden olması için artırdı. Dêrîk’den bir Yekîtiya Star temsilcisi olan Silvan Afrîn bu baskı ortamını şu sözlerle anlatıyor: “Önderliğimiz, Rojava’dan ayrıldığında çalışmayı bırakmadık, ama çalışma yürütmek giderek zorlaşmıştı. Baskılar had safhadaydı. Rejim Rojava’nın her tarafında pek çok insanı tutukladı. Çalışmalara devam ettik, ama gizlice… Bütün örgütlenme çalışmasını gizlice yürütmek zorundaydık. O süreçte sadece birkaç eylem yapabildik. Şehitlerimiz için eylemler ve Dünya Emekçi Kadınlar Günü için gösteriler düzenledik. Beş yüz civarında kadının katıldığı gösteriye bin asker gönderildi.”

Hanife Hüsen, adlı başka bir TEV-DEM temsilci ise süreç hakkında şunları dile getirdi: “Bu sırada 2005’te Lübnanlı politikacı Rafiq Al-Hariri öldürüldü ve yüksek rütbeli Suriye bürokratları bu cinayet için suçlandı. Sonuç olarak Suriye uluslararası alanda izole oldu. Etrafı düşman güçlerle, Lübnan ve Irak ile çevrilmişti. Böylece Türkiye komşuları arasında tek dostu oldu. Mısır ve İran aracılığıyla, Türkiye ve Suriye görüşmeleri derinleşti ve bu çerçevede Kürtleri soyutlama amacında ortaklaştılar. Aslında, Kürtleri ortadan kaldırmaya yönelik bir plan üzerinde gizlice anlaştılar. 2004 ve 2011 yılları arası bizim için gerileme ve ihanet dönemiydi.”

12 Mart 2004 tarihinde Qamişlo’dan Kürt takımı Al-Cihad ve Deir ez-Zor’dan Al-Fatwa takımı arasında, Qamişlo’da bir futbol maçı düzenlendi. Almanya merkezli insan hakları kuruluşu Pro Asyl’a göre, silahlı Arap Baasçılardan oluşan Al-Fatwa takımı, kaymakamın, Suriye istihbarat servisinin ve yerel belediyelerin onay ve organizasyonu ile otobüse bindirilip Qamişlo’ya gönderildiler.

Maç başlamadan önce silahlı ırkçı Araplar, Kürtleri provoke etmek için Saddam yanlısı Kürt karşıtı sloganlar attılar. Daha sonra stadyumda Kürtler de Saddam karşıtı Kürt yanlısı sloganlarla onlara

karşılık verdiler. Bunun üzerine organize olmuş bu Arap güruhu Kürtlere demir zincirler ve silahlarla saldırdı. Stadyumdaki güvenlik görevlileri kalabalığı sakinleştirmek yerine silahlı Baasçıları destekledi ve Kürt taraftarlara ateş açtı. Taraftarlar arasında panik yükseldi ve bu olayda sekiz Kürt ve dört Arap hayatını kaybetti. Sonrasında günlerce süren ve yüz binlerin katıldığı protestolar başladı. Bir başkaldırı şeklinde diğer şehirlere de sıçrayan protestoları, devlet şiddet uygulayarak bastırdı. Bu protestolar sırasında onlarca sivil insan katledildi, yaklaşık olarak 300 insan yaralandı.

Fotoğraf 7: Katliamın başladığı Qamişlo stadyumu özgürleşme sonrası, 2017

Hanife Hüsen,[126] bu olay ile ilgili, "2004'te Esad Rejimi Qamişlo'daki futbol maçını, yüzlerce Kürdü tutuklama ve partileri yasaklama fırsatı olarak kullandı." değerlendirmesinde bulundu.

Bir Kürt partisi olan PYD, bu katliamdan bir yıl önce kurulmuştu ve protestolarda öncü rol oynamıştı. Fakat[127] PYD'nin büyümesini engellemek ve partiyi bastırmak için gerici devletler ve Kürt Özgürlük Hareketi'ne açıktan karşı duran Kürtler her yolu denediler. Dönemin tanıklarından Hüsen, "Türkiye, Suriye devleti, KDP ve hain Osman Öcalan hep PYD'yi yok etmek istedi" yorumunu yaptı. Örneğin, 29 Kasım 2004'te, Şîlan Kobanî ve PYD kadrosunda yer alan dört öncü yönetici Musul yakınlarında öldürüldü. Hüsen sözlerine şöyle devam etti: "Şîlan Kobanî (Meysa Baksî) partinin ve Kürt Halk Kongresi Kongra Gel'in yönetimindeydi. Onlara izin vermemek ve mücadeleyi devam ettirmek konusunda kararlıydı. Fakat… öldürüldü. Onunla birlikte PYD

[126] 1990'ların başında Hüsen genç bir kadın olarak, PKK'nin kadın ordusu olan YAJK'ye katıldı. Rojava Devrimi başladığında Demokratik Özerklik'in kurulmasına yardım etmek için geri döndü.

[127] Abdullah Öcalanın küçük kardeşi Osman Öcalan yıllarca PKK üyesiydi. 2004'te örgütü bölmeye çalışan bir girişime katıldı. Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra PKK pek çok iç çatışma geçirdi ve yeni bir yön için çabaladı. Osman Öcalan hareketi milliyetçi-neoliberal çizgide konumlandırmaya çalıştı. Başarısız olunca pek çok üyeyi de beraberinde alarak gitti. Daha sonra PWD'nin bir koluna katıldı, o da çabucak söndü.

koordinasyon kurulu üyeleri olan Zekerya Îbrahîm (Zekerya Toros) ve Hîkmet Tokmak (Fuat) ile PYD üyeleri Haci Cumalî (Cîvan Kobanî) ve Nebû Alî (Cemîl Kobanî) de katledildiler. Korku ve baskı iklimi hüküm sürdü. Bu aşamada devlet bazı arkadaşlara öldüresiye işkence yaptı. İnsanlar tamamen özel hayatlarına çekilmişlerdi. Bu baskı rejimi 2011 ilkbaharına kadar da devam etti. Şubat 2011 tarihinde Halep'te bir hafta içinde yüz kişi tutuklandı. İnsanlar çok korkuyordu." Farklı TEV-DEM temsilcilerinin anlattığına göre, insanlar dehşete düşmüştü, dışarı çıkıp hareketi açık bir şekilde desteklemeye cesaret edemiyorlardı.

Bu yüzden örgütlenmeler tamamen gizli bir şekilde devam etti. Kürt özgürlük hareketi yeraltında yeniden örgütlenecekti. Sempatizanlar finansal olarak örgütü destekledi. Çok sayıda eğitimler ve toplantılar düzenlendi. O zamanlar, taban çalışması gizli bir şekilde yapılıyordu. Özellikle kadınlar bu dönemde erkekler ağır hapis cezalarına çarptırıldıklarından dolayı daha aktif oldular ve 2005 yılında Yekîtiya Star'ı kurdular. Yekîtiya Star'ın ilk üyelerinden biri olan Silvan Afrîn, "O zamanlar her mahallede on beş civarında üyemiz vardı. Bu sayı fena değildi, ama insanlar arasında yoğun korku vardı. Fakat biz bu duruma karşı sağlam bir duruş sergilemek için her şeyimizi feda etmeye hazırdık. İnsanlar hareketin idealleri ile uyum içerisindeydi. Bugün ise her mahallede 150 üyemiz var. "diyor.

Bir Arap kadını olan Aysa Afendi, o dönemi şöyle anlatıyor: "2008'de politik çalışmalarım sebebiyle tutuklandım ve Halep'e götürüldüm. Orada bir yıl kadar tutuklu kaldım ve durmadan işkence gördüm." Ama Aysa Afendi cezaevinden çıktıktan sonra boş durmadı. Çalışmalara devam etti. O günleri şu sözlerle ifade ediyor: "Biz kadınlar Arap kültüründe köle gibiyiz. Bu yüzden bu devrimden kazanacak çok şeyimiz var, fakat kaybedecek hiç bir şeyimiz yok. Aşiret yapısını ve çeşitli etnik sınırları tersine çevirmek zaman alıyor."[128]

Fotoğraf 8: 2011'de Kürtlerin Rojava'daki ilk yürüyüşlerinden biri, 2012, kaynak: anonim/internet

[128] Benjamin Hiller, "Die vergessene Front in Syrien," *Vice News*, http://bit.ly/1Hqh9b9. Özgürleşmeden sonra Kobanî'nin eşbaşkanı olacaktı.

Ağır baskılara rağmen öz örgütlenme devam etti ve ivme kazandı. Hüsen, dönemin gelişmeleriyle ilgili bilgileri şu şekilde paylaşmaya devam ediyor: “Sadece kadınlar açıktan hareket edebiliyordu. 2005’te Yekîtiya Star’ı kurdular ve iyi örgütlendiler. Eğitsel çalışmalar yürüttüler, toplantılar düzenlediler ve taban örgütlenmesi yaptılar. Fakat tüm bunlar hep çok riskli şartlar altında yürütüldü. Tutuklanan erkekler ağır şekilde cezalandırıldılar. Bu yüzden bütün örgütlenmeyi kadınlar yaptı.”

4.2 Suriye’de Arap Baharı

2010’un sonlarında ve 2011’in başlarında Tunus ve Mısır’da halk ayaklanmaları başladığı sırada, muhalif gruplar demokratik dönüşüm için iç dinamiklere dayanarak inşa ettikleri kampanyalar yürüttüler. Bu grupların eylemleri komşu ülkelerdeki muhalif gruplara ilham verdi ve bölgedeki Arap Baharı olarak bilinen değişimin kapısını araladı.[129]

Suriye’de diktatörlüğe karşı ilk büyük protestolar Güney Suriye kenti Dara ‘a’’da düzenlendi. Orada, Mart 2011’de on beş çocuk okul duvarlarına rejimle ilgili eleştirel yazılar yazmakla suçlanarak tutuklandılar. Mart ayında yine Dara ‘a’’da, bir duvara spreyle slogan yazdığı iddia edilen iki genç Suriye polisi tarafından tutukladı. Bazı kaynaklar bir gencin gözaltındayken öldüresiye işkenceye maruz kaldığını bildirdiler.[130]

Sadece gençlerin salıverilmesi için değil aynı zamanda politik reformlar ve yolsuzluğa son verme talebiyle de eylemler ve gösteriler patlak verdi. Polis göstericilere ateş açtı ve birkaçını öldürdü. Bu olaydan bir gün sonra düzenlenen cenaze töreni daha büyük bir gösteriyi beraberinde getirdi ve eylemler bütün ülkeye yayıldı.

Rejim, durumu sakinleştirmeye çalıştı fakat protesto dalgalarını dizginleyemedi. Her bölge ve tabakadan, hatta Baas Parti’sinin içinden bile insanlar Dara’a’da olanlarla ilgili öfkelerini ifade etmek için sokaklara aktılar. Güvenlik güçleri eylemcilere ateş etmemek üzere emir almışlardı, ama bu emire rağmen ateş ettiler. Tüm bunlar nihayetinde insanları silahlı bir isyana götürdü.

2011 ilkbaharında eylemciler, başta 1963’ten beri yürürlükte olan olağanüstü hale son verdiler ve bazı demokratik kazanımlar elde ettiler. Suriye Çalışma ve Sosyal Haklar Bakanlığı, Suriye vatandaşı olmayan Kürtlere artık çalışma hakkı ve vatandaşlıklarının verileceğini duyurdu. Fakat bunlar “gizlenmiş,” kayıtlı olmayan maktoumeen’leri kapsamıyordu. Bunun amacı belliydi, Kürtleri yayılan protestolardan uzak tutmaktı.

Tüm bunlara rağmen istihbarat servisinin ve güvenlik güçlerinin baskıları devam etti. Sosyalizm ve pan-Arabizm sözcüklerinin kaldırıldığı yeni bir anayasa yazılmaya başlandı.[131] 2011 yılının ilkbahar ve yaz protestoları sırasında, bazı Körfez Devletleri ve Türkiye ile sağlam bağları olan ve yer altında örgütlenme faaliyeti sürdüren Müslüman Kardeşler harekete geçmeye başladı.[132][145]

2011 Temmuz’unda bir zamanlar albay olan Riad Al-Asaad da dâhil olmak üzere eski askerler, Suriye muhalefetinin silahlı kanadı olarak Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)’nu kurdular. ÖSO, genel olarak Suriye’nin çoğunluğunu oluşturan Sünnileri içeriyordu. Körfez Devletleri ÖSO’ya finansal

---

129 Aldar Xelîl, Devriş Çimen’le yapılan röportaj, “Laßt uns die Einheit Syriens gemeinsam stärken,” *Kurdistan Report* 163 (Eylül-Kasım. 2012), s. 29–31.
130 Ruf, “Revolution und Konterrevolution in Nahost,” s. 163.
131 Wieland, “Syrien und Irak. s. 92.
132 A.g.e.

olarak arka çıktılar.[133] ÖSO, en baştan beri lojistik ve eğitim boyutuyla Türkiye tarafından desteklendiği için Kürtler tarafından baştan beri kaygıyla izlenmesine neden oldu.[134]

Kürt siyasi hareketler, - özellikle de gençlik örgütleri ve PYD - Esad rejimine karşı demokratik değişim için direnişi örgütlediler. Ancak protestoların askeri çatışmalara dönmesini istemiyorlardı. Fakat Suriye'deki başkaldırı iç savaşa sürüklenip, büyük oranda İslami bir boyut kazandı ve demokratik özelliği geri plana itildi. Rojava'daki Kürtlerin hiç biri, dış güçlerin muhafazakâr-cihatçı-ırkçı muhalefet ve Baas rejimi üzerindeki etkisinin son derece arttırması nedeniyle, bu yaklaşıma yüz vermediler. PYD merkezli Kürt Özgürlük Hareketi, bunlara uzak durdu ve üçüncü bir yol seçti. Ne rejimin tarafında olacaktı ne de gerici ana muhalefetin. Öz savunmasını yapacak mıydı? Evet. Suriye iç savaşına katılacak mıydı? Hayır.

Hanife Hüsen, rejim ve ana muhalefet arasında kalan Rojava'daki Kürt özgürlük hareketinin ilk dönemdeki pozisyonunu şu sözlerle anlatıyor: "Biz kendimizi üçüncü bir güç olarak konumlandırdık. Bizim Suriye'deki isyanda kesin hedeflerimiz vardı. Birincisi, Suriye'ye dışarıdan gelen hiçbir saldırıya izin vermemekti. İkincisi silahlı çatışmadan sakınmak ve son olarak diyalog yoluyla çözümler bulmak ve diğer demokratik muhalefet güçleriyle ittifak yapmak idi. Fakat biz kendimizi böyle konumlandırdığımızda insanlar bize saldırmaya başladı. Bizi rejimle birlikte çalışmakla suçladılar. Bu bir yalan. Rejim her zaman Kürtleri ezdi. Hatta biz bugün seninle konuşurken bile hapiste uzun zamandır tutulan insanlar var. Biz rejimle ortak çalışmayız. Suriye'deki muhalefetin çoğu İslamcı olduğu için bunlarla çalışamadık * devrim camiden çıkmaz."

"Abdullah Öcalan Rojava hakkında sadece birkaç cümle sarf etti, ama bu cümleler bizim programımız haline geldi. Öcalan 'Rojava halkını tanıyorum, Rojava halkı kendini örgütlemeli, siyasi oluşumlarını kurmalı ve öz-savunma güçleri oluşturmalıdır. Politik olarak hem rejimden hem de ana muhaliflerden bağımsız örgütlenebilmeliler.' dedi. Bu cümleler, bizim çalışmamızın temelini oluşturdu," diye sözlerine devam ediyor Hüsen.

4.3 İllegal Meclisler

Silvan Afrîn, o günlerde Kürt özgürlük hareketi aktivistlerin tartışma ve duruşlarına dair şunları dile getirdi: "2011 baharında protestoların yayılacağını tahmin ettik. Buna nasıl hazırlanacağımızı ve ne yapacağımızı konuştuk. Oldukça dikkatliydik. O bahar halk örgütlerini kurmaya başladık. Kendimizi nasıl koruyacağımız sorusu ortaya çıktı. Böylece Temmuz ve Ağustos'ta YXG'yi [Yekîtiya Xwe Parastina Gel, Özsavunma Güçleri] kurduk. Çoğu insan hâlihazırda devlet tarafından sindirilmiş olduğu için ilk başta sayı olarak azdık. Bütün azınlık grupları kuruluş kongresine davet ettik. Fakat savaş yeni başladığı ve son durumla ilgili birçok belirsizlikler olduğu için sadece bir avuç insan kongreye gelme cesaretini gösterdi. Bizi destekleyen tek parti PYD idi. Biz bunun için her zaman eleştirildik ama PYD sürekli taban çalışmasında yer aldı ve sayımız arttı. Silahlı birimleri illegal olarak kurduk. Kürdistan'daki pek çok insanın sakladığı silahları vardı; tüfekler, tabancalar, kalaşnikoflar. Altı ya da yedi hafta içinde YXG'nin öz-savunma komitelerini gizlice örgütledik."

Heval Amer ise, o dönemde örgütlenirken yaşadıklarını şöyle dile getirdi: "İlk katılanlar güçlü [politik] fikirleri olmayan sokaklardaki gençlerdi. Şehit cenazeleri gelmeye başlar başlamaz daha çok insan katılmaya başladı. En zengin olanlar ülkeyi terk ediyordu, fakat ben 2011'in sonunda

[133] "Bürgerkrieg in Syrien: Assad-Gegner erwarten 100 Millionen Dollar aus den Golf-Staaten," Spiegel, 2 Nisan 2012, http://bit.ly/1dhO6gk

[134] Karin Leukefeld, "Vom Aufstand zum Krieg," der. Edlinger and Kraitt, *Syrien*, s. 62. ve s. 65

evimi kiraya verdim ve Dêrîk'e geri geldim. Hemen hemen her ailede şehit olan birileri [PKK gerillası olarak] vardı. İlk başta bizim işimiz çok tehlikeliydi. Rejimin ajanları dört bir taraftaydı. Tüm Dêrîk'in içinde sadece bir [aktif] arkadaş vardı. Fakat zamanla bütün şehit ve tutuklu ailelerini ziyaret ettik. Herkes bir şeyler yapmak için hazırdı. Devlet bir aşamadan sonra bize çok yüklenmemeye başladı ve örgütlenenler birkaç kontrol noktası oluşturdu."

PKK Suriye'de 1980'lerden beri etkin olarak bulunuyordu. Binlerce kişi gerilla ordusuna katılmış ve pek çoğu yaşamlarını mücadeleye adamıştı. Suriye ayaklanması başladığında PKK Suriye'de otuz yıldır örgütlenme çalışması yapıyordu. 2011 yılı öncesi yoğun baskı örgütün pek çok yapısını dağıtsa da, yeni devrimciler yeniden örgütlenmek için şehit yakınlarıyla ilişkiyi yenilemeye özen gösterdi.

Şu anki PYD Eşbaşkanı Asya Abdullah, bu süreçle ilgili şunları dile getiriyor: "Hem parti olarak hem de hareket olarak, devrim başlamadan önce genel toplantılar düzenleyip kongrelerde değişim hakkındaki düşüncelerimizi tartıştık. Halk toplantıları sırasında insanların fikirlerini dinledik. Orta Doğu ve Suriye'deki durum hakkında detaylı bir analiz yaptık ve bu kritik süreçte davranışımızı değerlendirdik. Kongrelerde projeler önerildi, kararlar alındı ve yol haritası çizildi. Akabinde, Demokratik Özerklik projemizi duyurduk. Bunun sadece Batı Kürdistan için değil bütün Suriye için en iyi çözüm olduğunu düşünüyoruz."[135]

Hanife Hüsen ise, şunları belirtti: "Her Cuma günü düzenli olarak rejim karşıtı gösteri düzenlemeye karar verdik. eğer insanları sokaklara yönlendireceksek onları koruyabiliyor olmamız gerektiğini düşündük. Diğer türlü tekrar dışarı çıkmamaları için tek bir saldırı yeterli olacaktı." Halk meclisleri illegal olarak hâlihazırda duruyordu. 2011 Ağustos'unda PYD'nin girişimiyle meclisleri ileri bir aşamaya getirmek ve toplum içinde daha kapsayıcı olması için Batı Kürdistan Halk Meclisi (MGRK, Meclîsa Gela Rojavayê Kurdistanê) kuruldu. Hüsen'in anlatımıyla, "Rojava'nın genelinde delege seçimleri yaptık Rojava'nın politikasına şekil vermek için üç yüz kişi Halk Meclisi'ne seçildi." MGRK'nin Rojava koordinasyonu olarak 33 kişilik TEV-DEM (Demokratik Toplum Hareketi) koordinasyonu kuruldu ve zamanla kamuoyunda MGRK'den ziyade TEV-DEM ismi ön plana geçti.

Üçüncü yolun parçası olarak MGRK/TEV-DEM, Suriye'nin politik sorunlarına barışçıl demokratik bir çözüm önerdi ve 2011 sonbaharında Şam'da Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi'nin (NCC) kurulmasında en büyük parti olarak aktif yer aldı. NCC, şiddet içermeyen eylemleri destekledi ve dışarıdan müdahalelere karşı çıktı. Ayrıca Suriye için dini ya da etnik yönelimi olmayan yeni bir politik sistemi destekledi. NCC, Esad karşıtı eylemler askerileşirse daimi bir iç savaş olacağına ve partilerin Batı ile Çin, Rusya ve İran arasındaki çatışmada tuzağa düşürülmüş olacağına dikkat çekti.

NCC'ye karşıt olarak Suriye Ulusal Konseyi (SNC), Esad rejimine karşı çıkmak için Türkiye'nin desteğiyle ve Müslüman kardeşlerin hâkimiyetiyle Ağustos 2011'de İstanbul'da kuruldu. SNC, âdemi merkeziyetçi ve çoklu etnik yapıya sahip bir Suriye'ye karşı çıkıyordu (diğer kimlikleri tanısa da Arap kimliğine özel rol biçiyor), Kürt sorununu ikincil olarak görüp Baas sonrası çözülmesi gereken bir sorun olarak tanımlıyordu ve demokratik değişimi ve katılımı önemsiz görüyordu. MGRK, pek çok kez SNC ile buluştu fakat SNC'nin Türk devletiyle olan yakın ilişkisinden dolayı oluşturabilecek işbirliği için bir temel bulamadı.

[135] Asya Abdullah'la röportaj, Perwer Yas, "Die Demokratische Autonomie ist massgebend für ein demokratisches Syrien," *Civaka Azad*, 18 Ekim 2012, http://bit.ly/1ET2TrV

4.4 Hewler Anlaşması

PYD ve MGRK/TEV-DEM'in gelişimi, diğer Kürt partileri tarafından izleniyordu. Ekim 2011'de Rojava'da bulunan 16 civarında küçük Kürt partileri, Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS, Encûmena Niştimanî ya Kurdî li Sûriyê) adında bir koalisyon kurdular. ENKS'nin en önemli partisi 1957'de kurulan ve Barzani'ye çok yakın duran Suriye Kürdistan Demokratik Partisi'ydi (PDK-S). TEV-DEM'e de, zamanla bazı partiler katılmaya başladı. 2012'de üç parti TEV-DEM'e katılım kararı alırken, daha sonra iki parti daha katılım gösterdi. Böylece 2012 yılının sonuna doğru Rojava'lı Kürt siyasal partilerin çoğu TEV-DEM ve ENKS blokları altında toplandılar. Rojava'da partilerin ezici çoğunluğu 1957'de kurulan PDK-S'den zamanla kopup parti oluşturanlar olduğunu da hatırlatmakta fayda var. İşte Kürdistan'ın bir parçasında bu kadar çok parti çeşitliliği mevcuttur.

MGRK/TEV-DEM ve ENKS Hewler'de (Erbil), Güney Kürdistan hükümeti başkanı ve PDK-I lideri Mesud Barzani'nin himayesi altında toplanarak uzun tartışmalardan sonra bir anlaşmaya vardılar. İlham Ahmed, bu buluşmayla ilgili olarak, "Kürtlerin ideolojik olarak hiçbir zaman birleşemeyeceklerini biliyorduk fakat o koşullar altında politik birleşmenin gerekli olduğunu düşündük" sözlerini sarf etti. O dönemlerde, Suriye'deki savaş büyüyordu ve devlet ile ÖSO arasındaki kavga Rojava'ya yaklaşıyordu. TEV-DEM ve ENKS'nin birkaç ortak "ulusal" menfaati vardı. Bunların yanı sıra her iki tarafın yine de anlaşma yapmak için kendilerince nedenleri mevcuttu. TEV-DEM, özellikle Kürtlerin bölünmesini, birbirleriyle didişmesini ve bazı Kürt oluşumların başka dış güçler tarafından kullanılmasını önlemek istiyordu. ENKS ise daha çok Rojava'daki politik gelişmelerin kendisine yer bırakmadığını biliyordu, kendi güç kaybını durdurmak ve 2011'de kaybettiği nüfusunu geri kazanmak istiyordu.

İlham, "Böylece görüştük ve beraber çalışmaya karar verdik" dedi. TEV-DEM delegasyonunda iki kadın delege vardı, ENKS delegelerinin ise hepsi erkekti. Varılan 12 Temmuz 2011 tarihli Hewler Anlaşması iki grubun bundan sonra gücü paylaşacaklarını taahhüt ediyordu. Bu amaçla Yüksek Kürt Konseyi-YKK (Desteya Bilind a Kurd -DBK) kuruldu. YKK beşi TEV-DEM/MGRK'den, diğer beşi ENKS'den olmak üzere on üyeden oluşuyordu. Bu anlaşmadan sonra YKK, Rojava'daki en yüksek otorite olacaktı.

Burada hatırlatalım ki Hewler Anlaşması'ndan bir hafta sonra TEV-DEM tarihi bir fırsatı değerlendirerek Rojava kentlerinin birkaçını özgürleştirmeye başlamıştı, yani ENKS olmadan büyük devrimsel adımlar atmıştı. Bu gelişmelere rağmen, TEV-DEM Hewler Anlaşması'na bağlı kalacağını ve Kürtlerin birliğinin stratejik bir yaklaşım olduğunu belirtti.

İlham Ahmed bu anlaşmayla ilgili olarak şunları dile getirdi: "Bu anlaşma Kürt halkını çok mutlu etti. Suriye'deki Kürtler için işlerin nasıl olduğunu tüm dünya anlamak zorunda. Biz gücü elimizde tutmaya; Türkleri, Arapları ya da İranlıları kontrolümüz altına almaya çalışmıyoruz. Biz sadece kendi varlığımızı korumak, kendimizi yönetmek ve özgürce kültürümüzü yaşamak istiyoruz"[136] Hanife Hüsen ise "Yüksek Kürt Konseyi'nin kurulması iki tarafı bir araya getirmek ve bütün Kürt seslerini kapsama yönünde bir çabaydı. Kürtler için çok iyi bir gelişmeydi" diyerek Ahmed'e katıldığını belirtti.

Hewler Anlaşması, aynı zamanda Barzani'nin pragmatizmini gözler önüne serdi. Anlaşma, ENKS'ye kıyasla TEV-DEM'in gücünü ve TEV-DEM ile olası bir askeri çatışmanın riskli olacağını Barzani'nin fark ettiğini gösterdi. Barzani ENKS'ye alan açmak istiyordu ve Rojava'da pay sahibi

[136] "Die Revolution in WestKurdistan—Teil 3," *Civaka Azad*, n.d., http://bit.ly/1cfpVi7

olmak istiyordu. Bu yüzden Barzani aynı zamanda askeri pozisyonunu güçlendirmek için adımlar attı. KRG (Kürt Bölgesel Yönetimi)'nin kamplarında Rojava'dan kaçan Kürtleri eğiterek Rojava için kendi askeri gücünü oluşturduğunu şu sözlerle duyurdu: "Kürdistan'da Suriye'den pek çoğu genç erkek olmak üzere 10.000 – 15.000 arasında Kürt göçmen var. Bunlardan bir kısmı eğitimden geçti. Saldırı için değil savunma için eğitildiler. Yaşadıkları bölgede savunma sistemi yok, oradaki kaosu engellemek için hazırlar." Gerçek sayı o kadar olmasa da belli sayıda Rojavalı genci askeri bir eğitime aldığı doğruydu.

4.5 Devrim Kobanî'de Başlıyor

18 Temmuz'u 19 Temmuz'a bağlayan gece yerel saate göre gece birde, YPG Kobanî'ye giren ve çıkan yolları kontrolü altına aldı. Kısa süre sonra Kobanî'deki çok sayıda insan devlet kurumlarını işgal etti ve yönetimi ele geçirdi. O gece eyleme katılan Pelda Kobanî, deneyimini "Hangi binaları devralmamız gerektiğini, hangilerinin, örneğin fırınların, insanlar için faydalı olduğunu anladık"[137] cümlesiyle özetledi. İkinci adım olarak halk Kobanî'de Esad polisinin ve ordusunun olduğu binaların etrafını sardı. Bu halkın arasında silahlı olan insan sayısı çok azdı, parmakla sayılacak kadar azdılar. Halktan bir heyet askerlerle pazarlık etti. Kürt tarafı, askerler silahlarını bırakırlarsa güvenliklerinin sağlanacağını söyledi. Askerler büyük halk kitlelerine baktılar ve başka alternatiflerinin olmadığını görünce kabul ettiler. Bazıları Arap şehirlerindeki ailelerine dönerken diğerleri ÖSO'nun ihtiyatlılığıyla Kobanî'de kalmayı tercih ettiler.[138]

Hanife Hüsen, günleri şu sözlerle aktardı: "Devletin sağlam bir askeri gücü yoktu, sadece hükümet kurumları vardı. Onları çepeçevre kuşattık… ve sonunda teslim oldular. Rejim onlara yardım gönderemedi. Rejime'e ait tek bir asker bile bırakmadık, onlarla konuştuk ve gidip ailelerini almalarını söyledik. ÖSO'ya katılmak isteyenlerin Türkiye'ye gitmesine izin verdik." Heval Amer ise o gece hakkında şuna dikkat çekti: "Rejim güçlerinin giderlerken silahlarını almalarına izin vermedik. Bu yüzden arkalarında pek çok silah bıraktılar, ağır silahları bile bıraktılar." Özgürleşme kan dökmeden yapıldığı için Hüsen, "Bazı siyasi çevreler rejimin silahları bize hediye ettiğini söyledi. Fakat bu bir yalandı" ifadesini kullandı.

Pelda Kobanî, o günlerle ilgili, "Ertesi gün insanlar uyanıp da çatıların üstünde rejim bayraklarının değil bizimkinin dalgalandığını görünce afalladılar. Aylar sonra bile pek çok insan hâlâ rejim dönecek diye endişeliydi. İnsanlar rejim korkusunu o kadar içselleştirmişlerdi ki 19 Temmuz'daki eylemleri başta kavrayamadılar," yorumunda bulundur.

PKK örgütlenmeleri 1999 yılında Öcalan'ın kaçırılmasından sonra zayıfladı, fakat şimdi özellikle Rojavalı olan pek çok savaşçı geri döndü ve YPG'ye katıldı. Sonraki günlerde devrim Kobanî'den diğer şehirlere ve batı Kürdistan köylerine yayılırken, YPG'liler yöre halkı tarafından büyük bir sevinçle karşılanıyordular ve insanlar coşku içinde onlara pirinç atıyordu.

Vice News'den bir grup Amerikan gazeteci Kobanî'nin özgürleşmesinden bir hafta sonra şehre girmeye çalıştıklarında YPG kontrol noktalarıyla karşılaşırlar ve durumu şöyle bildirirler: "Kobanî Kürt kontrol noktalarıyla çevrili. Ağır silahlı savaşçılar girmeye çalışan her aracı inceliyorlar. Maskeli adamlardan biri bize 'ÖSO güçlerinin ve devlet yanlısı sabotajcıların girmesini engellemeye çalışıyoruz' dedi. Karakolda bulduğu pompalı tüfeği gururla bize gösterdi ve 'Bizim şehirlerimizin Homs ya da Idlib gibi kan gölüne çevrilmesini istemiyoruz,' dedi."[139]

---

137 Pelda Kobanî, yayınlamamış görüşme. Pelda Avrupa'da büyümüş ama daha sonra YPG'ye katılmış bir Kürt'tür.

138 "The Revolution in Westkurdistan—Teil 1," *Civaka Azad*, http://bit.ly/1QcsYpm

139 Hiller, "Die vergessene Front in Syrien."

Peki, neden Rojava Devrimi'nin 19 Temmuz 2012'de başlandığı söylenir. Bunun da bir hikâyesi var. 18 Temmuz sabahı Şam ve Halep'te ÖSO ve diğer muhalif silahlı gruplar rejime karşı büyük bir saldırı başlattığında, rejim ciddi sarsıntı geçiriyordu. Kürtler, bu grupların Rojava'yı ele geçirmesini engellemek için harekete geçer. Bu kısım doğru. Ancak bütün detaylarıyla değil. Gire Spi'de, Şubat 2017'de görüştüğümüz TEV-DEM dış ilişkiler çalışanı Muammer Aluşe, o tarihle ilgi rivayet edileni şu şekilde aktardı: "Haziran 2011'de artık kentlerimizin özgürleştirilme aşamasına geldiğine dair prensipte karar aldık. 18 Temmuz'da Şam ve Halep saldırıların dışında o gün sabahı rejimin Kobanî'nin 20 km batısında bulunan Şexler kasabasına giren ÖSO'ya saldırması da etkili oldu. ÖSO Kobanî'ye bu kadar yaklaşması da bizi alarma geçirdi. Artık rejim çok Rojava'da zayıflamıştı ve ÖSO risk olmaya başlamıştı."

Fotoğraf 9: Kobani'de özgürleşme günleri, Temmuz 2012, kaynak: anonim/internet

4.6 Diğer Yerlerin Kurtuluşu

Özgürleşme diğer şehirlere de yayıldı. Heval Amer bize "Eylem gözler önüne serilince insanlarda korku kalmadı; herkes katıldı, pek çoğu ellerinde sadece tahta sopalarla katıldı" dedi. Hanife Hüsen ise, devrimden sonra yaşananları şöyle dile getiriyor: "Kobanî'nin özgürleşmesinden sonra Dêrîk'te insanları durdurmaya çalıştık fakat önümüze geçtiler. Kontrol noktaları oluşturduk. İnsanlar 'Bize silah verin,' dediler ve biz de silahları dağıttık."

Dêrîk'in özgürleşmesinde bizzat silahıyla yer alan Baran o günlerde yaşananları "Dêrîk'te özellikle Kürt mahallelerinde pek çok askeri kontrol noktası vardı" diyerek anlatmaya başladı: "Dêrîk'te sadece güvenlik güçlerin dört binasını kuşattık, diğer kamu kuruluşlarına ilk etapta dokunmadık. Toplam sekiz silahlı grubumuz vardı. Elimizde iki BKC'nin dışında sadece Kalaşnikof vardı. Kuşatma tamamlandıktan sonra heyetler gönderip gitmeleri gerektiğini söyledik. Polis karakolu birinci gün teslim oldu. Silahlarını bırakıp diğer eşyalarını alıp gittiler." Baran dün olmuş gibi yaşananları anlatmaya devam ediyordu: "Elektrikler kesilmişti ve bekleme devam ediyordu. Çatışma olasılığını göz önünde bulundurduk, ama ateş açmadık. İkinci gün Devlet istihbaratı ve Siyasi polis binalarında bulunanlar teslim oldu. Onlardan da epey silah ele geçirdik. Aynı gün askeri istihbarat binasından bize ateş açıldı. Bir arkadaşımız yaralandı ve biri şehit düştü. Biz ateşi hemen kestik, kuşatmadaki sayıyı arttırdık ve içeridekilere akşam saat sekize kadar süre tanıdık. Sonunda istihbarat binasındaki dosyaları yaktıktan sonra teslim oldular. Araç ve silahlarıyla Qamişlo'ya

geçmelerine izin verdik. Ardından bu dört binanın önüne bekçi bıraktık ki talan edilmesin diye ve diğer kamu binaları da kolayca kontrol altına aldık. Kentteki Süryaniler, o günlerde sessiz kaldılar."[140]

Özgürleşme sürecinde Dêrik şehrinin yakınlarında birkaç şehitle sonuçlanan bir özgürleşme oldu. Amer yaşanılanları şu şekilde aktardı: "Girziro'da on iki gün boyunca bir ordu taburunu kuşattık. Bir asker ve Alevi bir subay öldürüldü, geri kalanlar teslim oldu. Askeri helikopterler geldi ve 2004'teki gibi bombalandık" Bu kuşatma 2013 Şubat-Mart'ındaydı ve özgürleşme sürecinin belli bir aşamaya gelmesinin önemli bir dönüm noktasıydı. Hüsen ise, bu konuda şu açıklamayı yapıyor: "Yüksek rütbeli subay dürbünlü tüfek ile öldürüldü – teslim olmayacaktı. Daha sonra onun birimi kuşatıldı. Arkadaşlar kuşattılar. Kavgayı önlemek istedik fakat onlara teslim olmazlarsa onları öldüreceğimizi de söyledik."

Çok uzakta Rojava'nın öteki ucunda, Afrîn özgürleşti. Alman gazetesi Frankfurter Rundschau, bu olayı şöyle bildirdi: "Pazar günü silahlı Kürtler hala Afrîn'de olan rejimin tüm kurumlarını kuşattı ve personelin teslim olmasını istedi. Sadece bazı askeri ajanlar direndi. İki saat çatıştılar fakat sonunda teslim oldular." 'İşte biz Afrîn'i böyle kurtardık,' diyor 2014'den sonra Silemani'de PYD temsilciliğini yapan siyasetçisi Xarib Hiso yüzünde bir gülümsemeyle. "İstihbarat ajanları hapse atıldı, sadece üç yaralı vardı. Karşılık olarak bir bombacı Afrîn'deki çok sevilen bir Kürt restoranını… harap etti. İki kişi hayatını kaybetti. Bu korkunçtu, fakat biz dengeyi korumaya devam ettik," diyor Kürt siyasetçi.[141]

Şehir şehir aynı model izlendi. Askeri üsler kuşatılmıştı ve sayısı azalan rejim askerilerine de çekilmeleri için tercih hakkı verildi. Halkların öz örgütlenmesi intikam arayan saldırıları ve yıkım eylemlerini önlemiş, altyapıyı da korumuştu. Bu yaklaşımın avantajları herkes için açıktı. İlham Ahmed, bu durum konusunda şunları dile getirdi: "Elimize silah alıp rejime doğrultmaya çalışmıyorduk. Biz barışçıl yollarla demokratik bir Suriye oluşturmak istedik. Bu seçimimiz için eleştirildik: 'Neden savaşmıyorsunuz? Direnmiyorsunuz siz,' diye. İzlediğimiz yolun daha iyi olduğunu düşündüğümüzü açıklamaya çalıştık. Ortadoğu kan dökülmesiyle biliniyor. Kürtler olarak bunun farklı olabileceğini, insanların kendi haklarını barışçıl yöntemler kullanarak savunabileceğini göstermek istedik."

Heval Amer, 2014 Mayıs'ında bizimle konuştuğunda sonradan yaşanan gelişmeleri şöyle anlattı: "Sonunda sadece Qamişlo kaldı. Durum kritikti. Pek çok aşiret orada yaşıyor ve federasyonları var. Çoğunlukla Kürtlerin olduğu mahalleleri adım adım özgürleştirdik fakat Qamişlo'nun merkezi, bir Arap mahallesi ve havaalanı ile çevresi rejimin elinde kaldı. Biz hiçbir zaman Suriye devletiyle savaşmak istemedik, biz savunma güçleriyiz. Savaşı biz başlatmış olsaydık rejim bizim şehirlerimizi bombalardı. Biz işleri diyalog seviyesinde çözmek istedik."

Qamışlo'dan sonra 2013 ilkbaharında YPG güçleri, TEV-DEM ile koordinasyon içinde Amude'den Hesêke'ye giden yolu ve çevresini özgürleştirmeye başladı. Bu özgürleşme rejimden ziyade El Nusra tarzı çetelerine karşı yürütüldü çünkü onlar Amude ve Qamişlo'ya epeyce yaklaşmıştı. Hesêke'nin özgürleşme süreci, şehrin kuzeyinde Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı mahallelerin özgürleşmesi bir kaç haftayı alan bir süreçti. Bu başarıyla devrimciler TC-Suriye sınırından içe doğru ilk defa açıldılar.

---

140 A.g.e.

141 Frank Nordhausen, "Zwischen den Fronten," *Frankfurter Rundschau*, 15 Eylül 2012, http://bit.ly/1QkDvyX

2012 Temmuz'undan itibaren yaşanan ve 2013 ilkbaharına kadar devam eden özgürleşme süreci içinde TEV-DEM komiteleri ilgili alanlarda devlet kurumlarının yönettiği kamusal kuruluşları ve birçok aracı toplumsallaştırdı. Kontrolü eline alınanların en başında petrol üretimi ve dağıtımı, buğday ambarları (silo), devlet çiftlikleri ve tarım alanları, hastane dâhil sağlık kuruluşları, belediyeler, sayısız kamusal binalar ve arsalar vardı.

Fotoğraf 10: Serekaniye'de özgürleştirilen bir köy, 2014

4.7 Özgürleşmeden Sonra

Bir zamanlar rejime ait olan ve insanların girmesine izin verilmeyen binalar kurtarıldıktan sonra, halk evlerine, kültürel merkezlere ve eğitim kurumlarına dönüştürüldü. Heval Amer, sürecişöyle dile getirdi: "Kobanî'de, polis binaları eski rejimin amblemlerinden hızlıca temizlendi ve önemli dosyalara el konuldu. İlk kez sivil halk için bodrumdaki işkence odasına girmek mümkün oldu. Duvarlardaki kan izleri hâlâ görünebilir durumdaydı. Burada kaç rejim karşıtı kişinin öldürüldüğünü kimse bilemez."[142] Dêrik eski mıntıka valisinin ofisi şu anda kadın özgürlük hareketinin genel merkezi olarak kullanılıyor.

Vice ekibi, o zamanki durumu şöyle aktardı: "[Kobanî'de] hayat normale dönmüş görünüyor. İnsanlar alışveriş yapıyorlar, öğrenciler bir sonraki derslerine yetişmek için acele ediyorlar, kadınlar akşamüstü iftar için ekmek alıyorlar. Bir kafede Hristiyan Arap yaşlı bir kadın, Maryam ile sohbet ettim [Vice muhabiri]. 'Savaşın bizim bölgemize ulaşabileceğini biliyoruz, özellikle Esad rejimi düştükten sonra yeni hükümet bize din özgürlüğü vermezse,' diyor Maryam. Fakat şu anda kendini Esad rejimi altındayken olduğundan daha güvende hissediyor. 'Biz burada Kobanî'de 1990'dan beri Esad'la savaşıyoruz. Kürt komşularımızı savunduk tabii ki. Kesinlikle şimdi vazgeçmeyeceğiz,'

[142] Hiller, "Die vergessene Front in Syrien."

diye ekliyor Maryam. Sadece Kobanî'de 250 kadar kişi şehit düştü. Pek çoğu Kürt haklarını savunmak için PKK'ye katıldı, diğerleri yürüttükleri politik işleri nedeniyle Suriye hapishanelerinde kayboldu. Kürtler, Hristiyan Araplar, Ermeniler ve Türkler yeni kazanılmış özgürlüklerini şekillendirmeye çalışırken, her dini ve etnik grubu temsil eden bu şehitler şu anda halkı birleştiriyor."[143]

Görüşmelerin yapıldığı zamanlarda Qamişlo tamamen kurtarılmamıştı, rejim destekçileri hâlâ şehrin bir bölümünde yaşıyordu. Havaalanı da yine o vakitler rejimin elindeydi. Hesekê ve Qamişlo kentlerinde sürekli olarak rejim provoke edip saldırdı, fakat YPG ve YPJ belirli bir seviyede karşılık verdi. Qamişlo'ya ilk gidişimizden sadece birkaç gün önce Mayıs 2014'te bir saldırı daha gerçekleşti. Suriye askerleri şehirdeki bazı stratejik noktaları ele geçirmeye kalkışıyordu. Bir diğer saldırı ise biz Hesekê'de iken yaşandı.[144] Qamişlo'daki bugüne kadar ki en büyük çatışma 2015 ilkbaharında Kürtlerin başarısıyla sonuçlandı ve rejimin iki bölgesinin bağları birbirinden koparıldı. Ondan sonra rejim bir daha saldırmadı. Hesekê'nin yarısından fazlasını kontrol eden rejim ise 2016 Ağustos ayında saldırıya geçince YPG, YPJ ve Asayiş güçleri güçlü karşılık verdi ve neredeyse şehrin tamamını ele geçirdi.[145]

Heval Amer bize, çalışmak için Suriye'nin başka bölgelerine —Şam, Raqqa, Hama, vb.—göçen pek çok Kürt'ün özgürleşmeden sonra Rojava'ya geri döndüğünü söyledi. Heval Amer, "Ajan olarak çalışanlar bile, herkes harekete geri kabul edildi. Çok dikkatli ilerledik… Rejim askerleri hala Qamişlo ve Hesekê'deydi, çok azı burada [Dêrîk ve Rimelan] kaldı… Fakat bazılarının çocukları Asayîş'e katıldı. Özgürleştirdiğimiz her yerde kutlama yaptık. Bunca yıllık baskıdan sonra bu az buz bir şey değildi. Bunu bu yüz yıl içinde göreceğimizi hiçbir zaman düşünemezdik. Arkadaşlar 'Başarıyoruz,' dedi, fakat biz buna inanamıyorduk," diye belirtti.

Heval Amer, Mayıs 2014'ta yaptığı konuşmasına şöyle devam etti: "Bence Dêrîk'in yüzde 40'ı bizi aktif destekliyor. Pek çok insan yozlaşmanın içinde çok uzun süre yaşadı, hâlâ özgür olduğumuza inanamıyor… Rejim halkı o kadar sindirmişti ki geri geleceklerinden korkuyorlar… Onları meclisler kurduğumuza; gençler, sanat ve kültür için kurumlar inşa ettiğimize inandırmaya çalıştık. Fakat onlar hâlâ inanmıyor…" Cizire bölgesinde Kürtler arasında devrime desteğin en az oldu kent Dêrîk olduğunu ve 2017 yılına doğru desteğin yavaş yavaş arttığını hatırlatalım.

"Özgürleştirdiğimiz her yerde savunma çalışmaları başlattık ve hiçbir şeyin harap olmamasını garantiledik… Halk kutlama yaptı. Araplar Suriye'nin öteki bölgelerinden buraya gelmeye başladı çünkü burada savaş yoktu artık… Rojava devrimi yeni doğmuş bir bebek gibi, nasıl büyüyeceğini bilmiyoruz."

Qamişlo Halk Meclisi'nin Eşbaşkanı Remziye Mihemed, insanların sonunda kendi geleceklerini belirleme hakkı elde ettiklerine vurgu yaptı ve şunları dile getirdi: "Bir Kürt kadını olarak Qamişlo Halk Meclisi başkanı seçilmek büyük bir onur benim için. Ve Qamişlo halkı için sonunda kendi temsilcilerini seçebiliyor olmaları olağanüstü. Biz Kürtler olarak yavaş yavaş haklarımızı talep ediyoruz ve bu giderek daha fazla coşku yayıyor. Bu devrim sürecinde önemli projeler yapıyoruz. Bütün mahallelerde meclisler kurduk. İnsanların şimdi kendi ihtiyaçlarını, isteklerini görebilmek ve kendi projelerini hayata geçirmek için bir fırsatı var. Elbette pek çok zorluk mevcut, özellikle su ve elektrik ile ilgili. Bu problemlerin hepsini halletmeye çalışıyoruz. Fakat sen bize, devlet olmadan

143 A.g.e.

144 "20 Regime Soldiers Killed in Clashes in Hasseke," Syriac International News Agency, 22 Mayıs 2014, http://bit1y/28MxHio.

145 "Rojava Public Security Forces Declare Ceasefire in Qamişlo," *ANHA*, 23 Nisan 2016, http://bit.ly/28JMkUL.

işlevinizi yerine getiremezsiniz ya da şehirler için su ve enerji bulamazsınız demeye çalışırsan itiraz ederiz. Evet, savaş ekonomik problemlere yol açıyor. Fakat bunların hepsine değineceğiz. Sadece şu anki şartlarda kolay değil. Ben olumlu düşünüyorum, Bütün problemleri tek tek çözeceğiz. Devrimin ortasındayız ve insanların ihtiyaçlarını karşılamak için sabah akşam çalışıyoruz. İnsanların büyük bir dayanışma ve karşılıklı destek içinde hareket etmeleri bize çok yardımcı oluyor. Evet, bazılarının yeni kurumlar hakkında korkuları var. Özellikle erkeklerin kadın komiteleri ve meclisleri ile ilgili sıkıntıları var. Fakat onları, bir toplumun özgürleşmesinin ancak kadınların özgürleşmesiyle mümkün olduğuna ikna edeceğiz.”

5. Bir Kadın Devrimi

"Belki de dünya tarihinde ilk defa kadınlar bir devrimin inşasında bu kadar aktif rol alıyorlar. Cephede savaşıyor, komuta kademesinde yer alıyor ve üretime katılıyorlar. Rojava'da kadını göremeyeceğiniz tek bir alan yok. Her yerde ve her şeyin içindeler."[146]

2014'ün ikinci yarısında Şengal (bkz. 8,9) ve Kobanî savaşları (bkz. 14,2), Batı'nın imkânsız olduğunu düşündüğü bir şeye dikkatleri çekti: Kadının merkezde olduğu bir Ortadoğu toplumu. Evrensel olarak ataerkil ve gerici olarak kabul edilen bu bölgede, Kobanî'deki direniş, Kürt kadınının imajını köklü bir şekilde değiştirdi.

Kobanî cephesi komutanı Meysa Abdo ve PYD Eşbaşkanı Asya Abdullah gibi Kürt kadınlar, kararlılık ve öz güvenle hareket ettikleri için övgü topladılar. Bunun sonucu olarak, burjuva bir gazete olan *Die Welt* bile "Kürtler, kadını ve erkeğiyle eşit olarak, Ortadoğu'da ciddi bir seküler aktör haline gelmiş ve bunun sonucu olarak, sivil toplumda muazzam bir ilerleme mümkün oldu."[147] diye yazıyor. *Elle* ve *Marie Claire* gibi kadın dergileri YPJ üzerine çok sayıda haber yayınlarken (bkz. 8.2), Avustralya'da tanınmış bir televizyon kanalı, *Kadın Devlet* isimli bir belgesel yayınladı. H&M gibi mağaza zincirleri ve moda dergisi *Madam,* PKK'li ve YPJ'li savaşçıların üniformalarından esinlenmiş modelleri sergilediler. Kırk yıldır süren çatışma tek seferde dünya sahnesinde göze çarpar bir hale gelmiş ve hatta şık görünür olmuştu. Peki, ama o görüntülerin arkasında ne yatıyor?

Kadınlar, Ortadoğu'da son dönemde yaşanan toplumsal uyanışlara hep dâhil oldu. Ama Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelerin çoğunda kadınlar yeni oluşturulan kurumlarda kendilerine bir yer edinemedi. Doğrusu radikal İslamcı örgütler iktidarı ele geçirdikten sonra, kadınlar öncekinden daha da umutsuz bir duruma sürüklendi. Mısır, Fas, Yemen, Filistin bölgelerinde Arap Baharı ayaklanmalarında kadınların rolüne dair yapılan 2013 tarihli bir çalışmada, ayaklanmaların ardından iktidarı elinde tutan siyasi grupların muhafazakâr ve ataerkil pratiklerde kendilerinden önceki iktidarları bile aştığı gözlemlendi.[148] Sadece Tunus'ta bundan farklı bir gelişme yaşandı.

5.1 Rojava'lı Kadınlar

Rojava'daki Kürt kadınlar, geçmişte yaşadıkları baskıları, hâlâ çok yönlü bir şekilde yaşıyorlar. Kürt oldukları için en temel haklarından, bazen vatandaşlıktan bile mahrum kaldılar. Kadın olarak da ataerkil egemenlik içinde sıkışmış durumdaydılar. Geleneksel toplumda, bir erkeğin aile "namusu" eşinin "saflığında" somutlaşır. Ortadoğu'nun büyük bir kısmında olduğu gibi kadınlara ve kızlara genellikle ticareti öğrenme ve ekonomik bağımsızlık şansı verilmezdi. Suriye'nin Kürt ağırlıklı kuzeyinde çok fazla iş imkânı olmadığı için erkekler Arap şehirlerine çalışmaya giderdi. Kadınlar için bu durum, söz konusu bile olamazdı. Evlilik onlara sunulan tek seçenekti ve birçoğu genç yaşta evlendirilirdi. Bazen çok yaşlı erkeklerin ikinci veya üçüncü eşi bile olurlardı. Üniversiteye gidebilen kızlar bile ekonomik olarak eşlerine veya babalarına bağımlı yaşıyorlardı. Yalnızca küçük bir kesim sağlık veya eğitim alanında iş bulabilirdi.

---

146 Zübeyde Sarı, "Rojava Devrimi karanfil kokuyor," *Özgür Gündem*, 8 Eylül 2013.

147 "Das Gute verkörpert Der Kurdische Widerstand", *Die Welt* 18 Ekim 2014.

148 Deutschland-Luxemburg E.V *Arabischer Frühling oder arabischer Herbst für Frauen? CARE-Bericht zur Rolle von Frauen nach den Aufständen im Mittleren Osten und Nordafrika*, 12 Eylül 2013, http://bit.ly/1MSa4k5

Kırk dokuz yaşındaki TEV-DEM temsilcisi, bize anne ve babasının onun PKK'nin gerilla gücüne katılmasından korktukları için evliliğe zorladıklarını anlatıyor. Yine de Suriye işgali altındaki Kürdistan'da 2007 yılında boşanma hakkı elde eden ilk kadınlardan biri o olmuş. Kürt kadın savaşçı Evin bize şunu hatırlatıyor: "Elbette her yerde olduğu gibi burada da ataerkil zihniyet hâkim ve toplumsal cinsiyet eşitliği kısık sesle bile dillendiremeyeceğiniz bir şey."

Ortadoğu'da tecavüze uğrayan kadınlar, genellikle aileleri tarafından terk edilirler, hatta bazen "namus cinayetlerine" kurban giderler. Ekonomik, siyasi ve cinsel baskıyı deneyimleyen erkekler, sonradan bunu psikolojik olarak telafi etmek için, aile bireyleri üzerinde şiddet eylemlerinde bulunmayı öğrenirler. Kızgınlıkları şeyleri ailelerinden çıkarmak, onların zalimlere meydan okumasından daha az risklidir. Ayrıca, toplum erkeklerin "namusunun", onların kadınları ve çocukları kontrol etme yeteneklerine bağlı olduğu varsayımını güçlendirmektedir. Bu olgu sadece İslam dünyasında değil, tüm dünyada yaygındır.[149]

Kadınlar, erkeklerle karşılaştırıldığında sosyal açıdan dezavantajlıdır. Ama buna rağmen, pek çok kadın, 80'ler ve 90'lar'da tabandan örgütlendiler. PKK ideolojisine göre kadının kurtuluşu olmadan toplumun özgürleşmesi imkânsızdır. Bu yüzden hareket onlara değerli bir konum ve eğitim sundu. 2014 yılındaki ziyaretimizde bize sık sık "Unutmamak gerekir, PKK'nin önderi yirmi yıl burada yaşadı. Eserleri buradaki insanların düşünce tarzını şekillendirdi. Bu bizim devrimimizin temelidir" denildi.

Kadın hareketinin amaçlarından biri de, kültürlerinin sömürülmesini azaltarak Kürt kadınlarının kendi kültürlerine yabancılaşmasını ortadan kaldırmaktır. Ayrıca kadınların kendi hayatları konusunda yetkiye sahip olmaları için onlarla birlikte hareket edip onların mücadelelerine ortak olmak gerekir. Kadınların özgün örgütlenmesi, her şeyden önce ataerkil akla karşıdır. İktidar, kadınları bölüp yalıtarak ayakta kaldığının bilincindedir. Kadın özgün örgütlenmesi de her alanda kadın özgürlüğü için her türlü yöntemi kullanarak bu tür yapılanmalara karşı kararlılıkla mücadele etmeyi öngörüyor.

Kadın hareketinin bir diğer ilkesi ise, ataerkil sistemde materyalist kültürün referans aldığı ideal değerlere karşı yeni bir estetik yaratmak, kendilerine özgü ifade yöntemlerini bulmak ve kadın bakış açısıyla sanatı ve kültürü yeniden şekillendirmektir.[150]

1990'lı yıllarda, PKK binlerce kadını bu şekilde cesaretlendirdi ve eğitti, kadınların katılım gösterebilecekleri alanlar yarattı. Kadınlar ev ev gezerek, kadınları tek tek ziyaret ederek onları örgütlenme çalışmalarına katmaya çalışıyordu. Hâlihazırda düzenli eğitim çalışmaları yapıyor ve kadın meclisleri düzenliyorlardı. Rojava'dan birçok kadın Kuzey Kürdistan'a giderek PKK'nin kadın ordusu olan YAJK'ye katıldılar. (bkz. 3.1).

5.2 Devrimde Kadınlar

Kadınlar, çeşitli nedenlerden dolayı Rojava Devrimi'nde öncü bir rol oynamıştır. İlk örgütlenme faaliyetlerinde önemli bir yerleri oldu. Hanife Hisên'in açıkladığı gibi, 2004 ve 2012 yılları

149 Anja Flach, *Frauen in Der kurdischen Guerilla : Motivation, Identität und Geschlechterverhältnis* (Köln, 2007).
150 Ceni Fokus Sayı 1, Der Hohe Frauenrat Koma Jinên Bilind, Düsseldorf 2011.

arasında, “sadece kadınlar siyasi işlev üstlenebildiler. Kendilerini çok iyi organize ettiler. Eğitim çalışmaları yaptılar, kongre düzenlediler ve tabanda çalıştılar. Ama hepsi çok yoğun baskı altındaydı. Daha sonra, örgütlenen ve tutuklanan erkeklere ağır cezalar verildi. Yani örgütlenme faaliyetleri de kadınlara düştü.”

İlham Ahmed “Otuz yıldır özgürlük mücadelesinde aktif olan altmış yaşında kadınlar vardı. Onlar okuma yazma bilmeseler bile, hareketin felsefesini biliyor ve kendi bilgilerinin yanı sıra bu felsefeyi paylaşıyorlardı,” diyor. Ancak kadınların çoğu okuma yazma biliyordu. 2011 yılı itibarıyla, çocukların yüzde 90'ından fazlası ilköğretim okullarına gidip üçte ikisi orta eğitime devam ediyordu.

Kadın örgütlenmesinin stratejik olduğunun kabul edilmesi belirleyici bir faktördür. PKK ideolojisine göre, doğanın ve toplumun sömürülmesini meşrulaştıran ataerkil sistem, ancak komünalitenin, ekolojik ekonominin ve taban demokrasisinin ataerkil olmayan ilkelerine dayanan yeni bir toplumun yaratılmasıyla ortadan kaldırılabilir.

Devrim başladığında, yüzlerce kadın inşa çalışmalarını desteklemek için Kürdistan'ın diğer bölgelerinden buraya döndü. Birçoğu PKK'nin kadın ordusunda (YJA Star) onlarca yıl mücadele etmişti. Savaş ve örgütleme becerilerinin yanı sıra, Demokratik Özerklik ile ilgili yıllardır edindikleri teorik ve pratik deneyimi de yanlarında getirdiler. Derik'ten bir kadın hareketi aktivisti olan Amara “Önderlik [Öcalan] kitaplarında örgüt modelini detaylı olarak tarif eder ve biz bu kitapları çok iyi biliriz,” dedi ve sözlerine şunu ekledi: “Artık gerekli olan sadece bunu hayata geçirmek.”

5.3 Kongreya Star

2005 yılında kurulan Yekîtiya Star (Yıldızlar Birliği) Rojava’da kadın hareketinin çatı örgütüdür. Star, Mezopotamya mitolojisinde, tanrıça İştar anlamına gelir ve günümüzde de ilahi yıldızlar demektir. Yekîtiya Star’ın adı, Şubat 2016’da yapılan altıncı kongrede, ‘Kongreya Star’ olarak değiştirildi.

Baas rejiminde, Yekîtiya Star eylemcileri tutuklandı ve işkence gördü. Bugün Batı Kürdistan’da TEV-DEM’in sosyal, siyasal ya da askeri çalışmalarında yer alan tüm kadınlar aynı zamanda Kongreya Star üyesi olarak çalışır. Kadınların ataerkil egemenliğin yetki ve şiddetinden ruhsal, duygusal, entelektüel olarak kurtulmasını sağlayacak kadın kurumlarını her alanda inşa etmek Kürt kadın hareketinin temel görevlerindendir.

Qamişlo'nun nispeten yoksul bir mahallesi olan Hilelî’de insanlar meclis sistemine güçlü bir destek veriyor ve hepsi birbirini tanıyor. Hilelî’de yaşayan ve kırk beş yaşındaki bir kadın olan Şirin İbrahim Ömer ise, “Biz komünde altmış aktif kadınız. Haftada bir kez eğitim çalışması yapıyoruz, birlikte kitap okuyup, okuduklarımızı tartışıyoruz.” diye anlattı.

Öncelikli hedeflerinin, Yekîtiya Star’ın kurulması sırasında bütün bir toplumu siyasi olarak eğitmek olduğunu anlatan Şirîn “Ayda iki kez mahalledeki kadınları ziyaret edip devrimin amaçlarını anlatıyoruz.“ dedi. Amaçları Kürt hareketinin bir parçası olsun ya da olmasın Hilelî'de yaşayan bütün kadınları evinde ziyaret etmek. “Biz KDP'li kadınlara bile gidiyoruz” dedi Şirîn ve sözlerine şöyle devam etti: “Birçok kadında hâlâ devletçi zihniyet var, kendilerini politik olarak

işlevli olabilecek insanlar gibi görmüyorlar. Bu kadınların bir sürü çocuğu var ve hepsi evde sorunlar yaşıyor."

Şirin, "Mahalle değişti. Devrimden önce pek çok kadın daha kızlık çağında, genç yaşta evleniyordu. Şimdi eğitimin onlara daha iyi bir yaşam verebildiğini görüyorlar." dedi ve "Eskiden insanların yirmi dört saat Arapça yayınlanan çok sayıda Türk programı izlemesi normaldi – fakat bu büyük bir sorundu. Ama sonra elektrik kesildi ve bu insanların başka bir şey düşünmeleri için zihinlerini özgür bıraktı." diye devam etti. Şirin taban çalışması sayesinde, "Mahalledeki herkesi artık tanıyoruz" dedi.

Kadınlara komünler ve konseyler hakkında on günlük bir eğitim programı sunuyorlar. Kadınlar haftada bir iki saatlik bir eğitime geçiyorlar. Kitabın yazarlarından biri de bu eğitim çalışmalarından birine, Kongreya (bundan sonra Yekîtiya yerine Kongreya kullanılacak) Star yönetiminden Zelal Ceger'in Dêrîkli kadın meclislerinin temsilcileriyle görüşmesi sırasında katıldı. Zelal, şu andaki durumun kapsamlı bir analizini yaptı ve ardından da, yalnızca TEV-DEM'li kadınların değil, komündeki bütün kadınların ziyaret edilmesinin önemine vurgu yaptı. Bu şekilde o ailelerin de komün sistemine katılabileceğinden bahsetti. Zelal Ceger, bu konuda şunları söyledi: "Bilgili değilsen, çalışamazsın. Kadınların topluma katılması için kendilerini eğitmesi gerekir. Ataerkil tahakküm, bölünmeler yaratarak ve kadınları yalıtarak gücünü korumaktadır."[151][164]

Cenger, şu eklemeyi de unutmuyor: "Onların kendine güvenen kadınlar olmalarını istiyoruz. Köylere gidip oradaki kadınlarla da konuşuyoruz." Dêrîk kadın merkezinden Adile, "Biz orada olduğumuzda birçoğu bizimle konuşmaya cesaret edemiyor, ama daha sonra, gizlice, bize geliyorlar" diyor ve şöyle devam ediyor: "Az, yani sembolik miktarda para topluyoruz. *Ronahî* adında, Arapça ve Kürtçe olarak yayınlanan haftalık bir gazete dağıtıyoruz. Herkesin alabileceği kadar ucuz bir gazete. Artık bir araya geldiğimizde, eskiden olduğu gibi dedikodu yapmıyoruz. Bunun yerine, siyasi gelişmeler ve kadınların örgütlenmesi hakkında konuşuyoruz."

Kadın hareketi *Dengê Jiyan* adında kadın tarihi ve "demokratik aile" gibi konular üzerine güncel siyasi analiz makaleleri içeren bir gazete yayımlıyor. Gazete son zamanlarda meclis tarafından kabul edilen, örneğin aile hukukuyla ilgili haberleri de yayınlamakta. Ayrıca kadınlar, Yüksek Anayasa Komisyonu'na yasa önerdi ve bu yasa komisyonda onaylandıktan sonra, Rojava'daki herkes için bağlayıcı oldu. Sonuç olarak, çocukluk çağında evlilik, zorla evlendirme, *berdel* ve çok eşlilik yasaklandı.[152]

İnsanlar bunları yaşamaya başladıkça, kadın hareketinin değerlerinin yeni kurulmakta olan toplum üzerinde büyük bir etkisi oldu. Yasama ve yürütme yalnızca bir geçiş sürecini ifade ediyor ve asıl amaç bütün hukuk sistemini etkisizleştiren ahlaklı bir toplum.[153]

Adile, Kongreya Star'ın inşa edilmesinin birçok insanı değiştirdiğini ifade ediyor ve aile sorunlarının artık barış ve uzlaşı meclisleri tarafından çözüldüğünü söylüyor. (bkz. 9.2). Ve ardından bize şunları aktarıyor: "Eğer bir erkek bir kadını döverse, en az bir ay hapis cezası alır. Daha önce kadınların hiçbir hakkı yoktu. Oysa bugün kadınların kendi mahkemeleri bile var.

---

151 Zelal Ceger, Derîk, 2014 yılı Mayıs ayında bir mahalle toplantısında konuşma.

152 *Berdel* bir ailede başka bir kadın karşılığında kadını evlendiren ya da ailenin kan davası için bir çözüm olarak bir kadını diğer aileye veren geleneksel bir evlilik uygulamasıdır. Ataerkil aile, feodal mülkiyet ilişkileri ve aşiret kurumları bu uygulamayı kolaylaştırdı.

153 "Malbata Demokratik û hevratiya azad" [Birlikte Demokratik Aile ve Özgür Yaşam], içinde *Bir jin Xweseriyademokratik* [Kadınların Demokratik Özerkliği] (Dengê Jiyan, 2013).

Malaja jin (Kadın Evi), *Asayîşa jin* (Kadın Asayiş) ve mahkemeler karşılıklı olarak birbirlerini destekliyor. Erkek ve kadın arasında problemler olduğunda bunları kayıt altına alıyor ve erkekle konuşuyoruz. Çoğu kez erkekler eşlerini terk ediyor. Eğer eşini terk eden bir erkek nafaka ödemiyor ve çocuklarına destek olmuyorsa ve bu sorunu konuşarak çözemiyorsak o zaman mahkemeye başvuruyoruz. Ayrıca küçük yaşta evlendirme vakalarını tespit ediyor ve araştırıyoruz. Türkiye'de gerçek bir evlilik piyasası var. Kızlar internet üzerinden satılıyor."

Qamışlo Kadın Merkezi aile içi şiddeti araştırıp, belgeleyerek kadınları destekliyor.[154] Asayîşa Jin (Kadın Asayiş), aile içi şiddet vakalarında kadınlara yardım etmesi için çağrılabiliyor. Şirin, "Hileli'de eşini döven bir adam artık toplumsal hayattan dışlanıyor" diyor. Bu yüzden eşini dövme vakaları ortadan kalktığını söylemek yerinde olur.

Hemen her gün Kürt ve Arap yerleşim yerlerinde yeni kurulan kadın komünlerinin haberleri Rojova basınında yer alıyor.[155] Komünler kadın meclisine delegeler göndermektedir. Qamişlo Halk Konseyi Eşbaşkanı Remziye Mihemed, şehirde kadınları örgütlemenin zorluklarını şöyle anlatıyor: "Kadınların potansiyelini en üst düzeye çıkaramayan bir toplumda büyük bir zayıflık vardır. Biz insanların bu gerçeğin farkında olmasını sağlamak için mücadele ediyoruz. Çünkü hoşumuza gitsin ya da gitmesin, rejim ve Arap zihniyeti, yıllarca erkeklerimizin zihnini biçimlendirmiştir. Biz şimdi bu zihniyetten sıyrılmak için elimizdeki her şeyi kullanmak zorundayız. Biz kadınların Qamişlo'da öncü bir rol oynamasını güvence altına almak için çalışıyoruz. Çalışmalarımız şimdiden şehirlerde meyvelerini verdi. Birçok aile şimdiden toplumsal hayatta yer alsın diye kızlarını teşvik ediyor."[156]

Komünlere ek olarak Rojava Devrimi, kentlerde, ilçelerde ve mahallelerde bir meclisler sistemi de oluşturdu (bkz. 6.3). Karma meclislere paralel olarak kadın meclisleri de öncelikli olarak Kürt şehirlerinde ardından da Şam, Halep, Rakka ve Hesekê'de ve sonra diğer şehirlerde ve köylerde kuruldu: "Kongreya Star kadınların siyasi çıkarlarını ve demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü toplumun yaratılmasını teşvik etmek amacıyla, kantonların bütün şehirlerinde ve aynı zamanda Kürt nüfusun yoğun olduğu Suriye şehirlerinde kadın meclisleri kurdu. Bunlar birbirine bağlıdır ve tüm kadınlar için karar organıdır."[157] Qamişlolu otuz beş yaşında bir aktivist olan Nuha Mahmud, sayısız cinsel şiddet mağdurunun kadın meclisleri ile temas kurduğunu anlatıyor.

5.4 Üç Kantondaki Kadınlar

Türkiye'nin Rojava üzerindeki ambargosu (bkz. 12.3) yüzünden 2014 yılında Afrîn veya Kobanî'ye seyahat edemedik. Ama bize kadınların örgütlenmesinin üç kanton arasında farklılık gösterdiği söylendi.

Afrîn'de, en batıda kalan kantonda kadınlar çok daha bilinçli. TEV-DEM konsey üyesi İlham Ahmed'e göre "Toplum içinde erkeklerin etkisi çok zayıf. Kadınlar hem aile içinde hem toplumda erkeklerle bir arada var olabilmeyi başardılar. Çocuklar kadınlara akın ediyor. Afrîn kadınları, güçlü bir gelişme potansiyeline sahip. Kadınların evde kalması ve ev işlerini yapması fikri Afrîn'de çok nadiren duyulur."

---

154 Bakınız: http://www.azadiyawelat.info/?p=31446

155 Bakınız: http://en.hawarnews.com/yekitiya-star-establishes-all-women-commune-in-til-temir/ , http://en.hawarnews.com/women-establish-commune-center-in-efrin/

156 "Die Revolution in Westkurdistan—Teil 8," Civaka Azad, n.d., http://bit.ly/1PpKLr3.

157 Rosa Zilan, "Frauen als treibende Kraft," *Civaka Azad*, nd, http://bit.ly/1Fs5ER8.

Afrîn'li kadınlar erkeklerle birlikte ağır tarım işi yapan, kendinin çok farkında olan ve kurumlarda eşit temsil edilen kadınlardır.

Afrîn kadınları böylece kendilerini eğitmek ve örgütlemek için iyi bir temele sahipdi. Birçok kadın Demokratik Özerklik örgütlerinde ve kadın meclislerinde yer alıyor. "Afrîn'de aşiret yapıları özel bir rol oynamamaktadır" diyor Evin ve "orada daha çok Kürt toplumunun küçük burjuva özellikleri vardır. Güçlü ataerkil kurumlara sahip, ama müşterek değerlerin kapitalist toplumda olduğu gibi tahrip edilmemiş olduğu feodal aşiret yapıları Kobanî kantonunda halen devam etmektedir."[158][171] diye ekliyor.

Suriye iç savaşı sırasında, İlham Ahmed, savaşın bir sonucu olarak Suriye'nin savaş altındaki bölgelerinden pek çok insanın Afrîn'e geldiğini belirtiyor. Birçoğunun Afrîn ile bir ilgileri olmadığını hatırlatıyor. Onların mafyavari oluşumlarının kadına yönelik şiddeti de beraberinde getirdiğine işaret ediyor. İlham Ahmed kadına yönelik şiddet ve fuhuş için "Bu büyük bir sorun haline geldi. Afrîn demokratik özerk yönetimi liderliği eğitim, seminerler, projeler ve atölyeler aracılığıyla bu olaylar hakkında insanları bilinçlendirmek ve sorunları azaltmak için çalıştı." diye ekliyor.

Kobanî'de feodal aşiret yapıları oldukça etkili. Sonuç olarak İlham Ahmed'in aktardığına göre devrimden önce Kürt hareketi Kobanî'de zayıf bir konumdaydı. "Aşiretler siyasi partilerden daha önemlidir," diyor ve şöyle devam ediyor: "Onlar toplumu bir arada tutuyor ve siyasi partilerin aksine, devrime karşı değiller. Devrim sırasında Kobanî'nin aşiretleri de daha açık bir hale geldiler. Birçok insan özgürleşmeyi istiyordu. Burada PYD popüler, ayrıca diğer partiler de mevcut, ama bunların etkisi çok az ve sadece küçük bir tabanları var. Devrimin burada çok büyük bir etkisi oldu." diyor Ahmed Mayıs 2014'teki söyleşimizde.

"Devrimden önce kadınlar ve kızların kentte yalnız yürümesi imkânsızdı." diyor bize ve "Bunun bir nedeni de okulların olumsuz bir rol oynamasıydı. Kamuda çalışan öğretmenler ve yetkililer kızlara cinsel saldırıda bulunuyordu. Kadınlar ve kızlar etrafta özgürce hareket etmesin, örgütlenmesin ya da işe gitmesin diye rejim de bu saldırıları görmezden geliyordu. Ama devrim sırasında cinsel saldırılar son buldu ve sorumluları cezalandırıldı. Bu olumlu bir sosyal iklimin ortaya çıkmasına izin verdi. Kobanîli kadınlar daha sonra çok daha özgürce devrimci çalışmalara katılabildi. Dahası, bu kadınlar eskiden yoğun bir baskıya uğradıkları için, büyük bir devrimci potansiyele sahipti." diye ekliyor.

Savaşçı Evîn, Kobanî kantonunun "kapitalist bir toplumdaki henüz yok olmamış toplumsal değerleri" olduğunu söylüyor. Ancak Kobanî'de devrimden önce hareketin zayıf olması dolayı daha sonra Demokratik Özerklik inşasında birçok sorunla karşılaşılıyor. Başta kadınlar harekete tüm enerjilerini, kalplerini ve ruhunu verdi. Daha önce kadınlar sadece Kobanî mahallelerindeki dokuz karma mecliste etkinlerdi. Örneğin, Kobanî'de bir kadın evi (*mala jinan*) tüm kadınların kendi kararlarını alması mümkün olsun diye bir kadın meclisi oluşturmayı başardı. 2013 yılının baharında, 135 kadın, yereldeki kadınların sorunlarını çözmek için Kobanî kadın meclisine katıldı. Bütün meclisler etkin bir cinsiyet kotası [yüzde 40] gözetmek ve meclislerin iki eş sözcüsünden biri kadın olmak zorundadır (bkz. 5.5).

[158] A.g.e.

2014-15’teki İD saldırıları Kobanî’de büyük bir yıkıma neden oldu. Ama Kobanî, 27 Ekim 2015 tarihinde kantondaki bütün insanları bağlayan bir karar çıkardı ve çocuk evliliklerini yasakladı.[159]

Fotoğraf 11: Toplantıda kadınlar, çizen: Janet Biehl

5.5 Eşbaşkanlık ve Yüzde 40 Kotası

İkili önderlik ya da eşbaşkanlık ilkesi (*hevserok*) Rojava'da her yerde uygulanıyor. İster bir komünde ister bir mahkemede, her yerde liderlik iki kişiye aittir ve bunlardan biri, kadın olmalıdır. PYD'nin iki eşbaşkanından biri olan Asya Abdullah temsil hakkıyla ilgili şunları söylüyor: “Suriye'de muhalif olduğunu iddia edilenlere bakın, aralarında tek bir kadın bulamazsınız. Kendinize sorun, toplumun bazı kısımları hiç bir şekilde temsil edilmediği halde, nasıl bir devrim istiyor olabilirler? Onlar erkek ve kadınların eşitliğini göz ardı ederek nasıl hâlâ özgürlük ve demokrasi hakkında konuşabilirler? Kadınların özgür olmadığı bir toplum nasıl özgür olabilir?”[160]

Tüm karma cinsiyetli kurumlarda cinsiyet kotası uygulanıyor. Yani her komisyon, her meclis, her liderlik pozisyonu, her mahkeme, her yerde kadınlar ve erkekler en az yüzde 40 kotayla bir aradalar. Rojava'da yeniden inşa çalışmalarına katılan kadınların oranı bir hayli yüksektir. Örneğin Afrîn'deki sivil toplum, politik ve askeri kurumların yüzde 65'inde kadınların öz örgütlülüğü vardır: Bu örgütlülük, ortak yönetim, meclisler ve komisyonlarda bulunmaktadır. Kırk dört belediye kurumunda çalışanların yüzde 55'i kadındır. Tarım sektöründe, bu oran yüzde 56'dır ve Kürt

[159] Bakınız: http://www.bestanews.com/13447/kobani-canton-declares-women8217s-laws&dil=en

[160] Asya Abdullah, Pınar Öğünç ile röportaj, “Kadın özgür değilse demokrasi olmaz” *Radikal*, 22 Ağustos 2013, http://bit.ly/1QovIQD.

enstitüleri ve öğretmen sendikalarında kadınların oranı yüzde 70'tir.[161] Eğitim sektöründe, öğretmenler arasında kadınların oranı daha da yüksek. Kobanî'de yaklaşık yüzde 80 ve Tirbespî'de neredeyse yüzde 90'dır.[162] Kadınlar, kendi sorunlarını ele alan radyo istasyonlarını bile kurdular. Kobanî'de on genç kadın, böyle bir istasyonda çalışıyor.[163]

Eşbaşkanlık yalnızca kadınların ve erkeklerin temsilini değil iktidarın merkezciliğini dağıtmak ve tekelciliğe karşı mutabakata dayalı karar almayı yerleştirmeyi de amaçlıyor.

PYD Eşbaşkanı Asya Abdullah hedefleri konusunda şunları dile getiriyor: “Amacımıza ulaşmak için önümüzde hâlâ uzun bir yol olduğunu biliyoruz. Biz geçmişteki başarısız devrimlerden derslerimizi çıkardık. Onlar her zaman 'önce devrimi yapalım, sonra kadınların haklarını veririz' dedi. Ama devrimden sonra, tabii ki, bu olmadı. Bizim devrimimiz, bu eski hikâyeyi tekrarlamıyor.”[164]

Fotoğraf 12: Dêrîk’te Kadın Meclis Toplantısı, 2014

5.6 Kadın Örgütleri

Kadın Eğitim ve Araştırma Merkezleri (Navenda Perwerde û Zanist Jinê)

Rojava’da kadınlar sadece Kürt illerinde ve köylerde değil, aynı zamanda büyük bir Kürt nüfusa sahip Arap şehirlerinde de kadın eğitim ve araştırma merkezleri kurdu. 2011 yılından bu yana, iki kadın akademisinin yanı sıra yirmi altı eğitim merkezi açıldı.[165] Kadınlar bu merkezlere kendi aile

[161] “Efrin'de Kadınlar,” Ajansa Nûçeyan a Firatê (kısaca ANF), 25 Eylül 2013, http://bit.ly/1KjMLzi.
[162] *Hawar Haber Ajansı*, 3- 26 Ekim 2013
[163] *Hawar Haber Ajansı*, 21 Eylül 2013.
[164] Asya Abdullah, Pınar Öğünç ile röportaj, “Kadın özgür değilse demokrasi olmaz” *Radikal*, 22 Ağustos 2013, http://bit.ly/1QovIQD
[165] “Die Revolution in Westkurdistan—Teil 8,” *Civaka Azad*, n.d., http://bit.ly/1PpKLr3

ve toplumsal çatışmalarını getiriyor ve diğer kadınlarla birlikte konuşarak çözüm buluyor. Merkezler ayrıca bilgisayar kullanımı, dil, dikiş ve ilk yardım dersleri sunuyor. Kültür sanat atölyesi, sağlık ve çocuk sağlığı ile ilgili dersler de dâhil olmak üzere çok sayıda seminer düzenleniyor. Kadınlar ihtiyaç duydukları şeye kendileri karar veriyorlar. İlham Ahmed "Kadınlar gelecekte kadın meseleleri hakkında başkaları değil kendileri karar alabilsin diye kelimenin tam anlamıyla bir temel atıyoruz. Burada yeni bir bilinç ve öz-farkındalık ortaya çıkmaktadır" diyor.

Diğer kadın örgütleri için Kadın Eğitim ve Araştırma Merkezleri onların buluşma noktaları haline de gelmiş durumda. Serêkaniyê Kadın Eğitim ve Araştırma Merkezi temsilcisi bize şunları söylüyor: "Komün sistemi sayesinde her aileyi tanıyoruz. Ailelerin ekonomik durumlarını, kimin karısını ve çocuğunu dövdüğünü biliyoruz." Serêkaniyê kadın merkezini ziyaretimiz sırasında, böyle bir soruşturmaya tanık olduk. İki yaşlı Arap kadın gelip yardım istedi. Boşanmadan sonra nafaka talep ediyorlardı.

Kadın Eğitim ve Araştırma Merkezlerinin öncelikli görevi, politik olarak kadınları eğitmek ve örgütlemek, kendi sosyal alternatiflerini geliştirsinler diye ataerkil bilginin mantığını kırmalarını sağlamak. CENÎ, Barış İçin Kürt Kadın Ofisi bize şu bilgiyi aktarıyor: "Kadınlar gerçeği araştırmak, sonra yeni bilgi ve yeni öğrenme ile realiteyi değiştirmek, daha güzel bir yaşam ve özgür bir toplum elde etmek için yeniden yapılandırma amacıyla teşvik edilmektedir."[166]

2011 yılından beri Kongreya Star, kadın ideolojilerini güçlendirici görevler üstlenen akademiler kuruyor. PKK gerilla ordusundaki kadınlar jineoloji kavramını geliştirdi. Bunun anlamı kadın bilimidir. "Jin" Kürtçe'de kadın anlamına gelmektedir, "loji" ise Yunancadan gelen ve bilim için kullanılan bir kelimedir. Bununla birlikte "Jin" Kürtçede yaşam anlamına gelen "Jiyan" sözcüğünden türemiştir. Jineoloji ve bununla ilgili tartışmaların hedefi, şu anda egemen sınıflar tarafından kontrol edilen kadınlara toplum bilimde alan açmaktır. Kürt kadın hareketleri, bilgi ve bilimi toplumsal alandan ayıran, elitleştiren, gücün temeli yapan değil, tersine toplumu birbirine bağlayan bir güç olarak önemsemektedirler. Bilgi tekelleri ortadan kaldırılmalıdır. Jineoloji iyi bir yaşam vizyonunu geliştirmek istemekte ve bunu meclis üyeleri hayata geçirmektedir; böylece teori ve pratik sürekli iç içe geçme şansı buluyor.

Rimelan'da bir akademinin yöneticisi Dorşîn Akif'in ifade ettiği üzere, Kürt kadınlar, Jineolojiyi on yıllarca süren gerilla deneyiminin sonucu olarak görüyorlar. Rimelan Akademisi'nde öğrencilere önce Jineolojiye dair genel bir bakış açısı veriliyor. Akif akademi konusunda şu bilgiyi aktarıyor: "Jineoloji kadınlardan çalınan ve bugün kadınların yeniden ele geçirebilecekleri bir tür bilgi sunmaktadır. Bizler kadınların tarihte yok sayılmışlığını aşmaya çalışıyoruz. Mevcut toplumsal ilişkiler içerisinde kavramların nasıl üretildiğini ve yeniden nasıl ürettirilebileceğini kavramaya uğraşıyor ve sonra da kendi kavrayışımızı ortaya koyuyoruz. Tarihte kadınların rolünü inceleyip onları görünür kılarak gerçek bir tarih yorumu oluşturmak istiyoruz.[167] Kadının tarihteki rolüne bakarak onu daha da görünür kılan bir yorum geliştirmek istiyoruz. Hegemonik bilimsel anlayışlara alternatif olabilecek bilimsel yöntemleri izlemek istiyoruz. Özellikle de tek amacının insanların beraber varoluşlarını sınıflandırmak ve bilimsel endüstriler yoluyla birbirinden koparmak olmayan

166 "Aufruf zur Unterstützung der Frauenakademie in Amed und zur Frauendelegation im Sommer 2012 nach Kurdistan," CENÎ, n.d., http://bit.ly/1EYDFbx

167 Janet Biehl, "Two Academies in Rojava", Ecology or Catastrophe, 2015, http://www.biehlonbookchin.com/revolutionary-education/

sosyal bilimler alanında bunu yapmak istiyoruz. Bu alternatif toplumsal sorunların kapsamlı bir anlayışını mümkün kılarak çözümler üretebilmemizi sağlayabilir."

Kadın meselesi artık sadece hukuki ve siyasi bir mesele değildir. Mesele, kadınların bir parçası oldukları ve mücadele ettikleri bütün toplumsal sorunlarla uğraşabilecek kadar güçlendirilmesidir. Mesela Kürt hareketi içindeki bazı kadınlar, kendilerine has ifade biçimlerinden yararlanarak yeni bir estetik anlayış oluşturma arayışındalar. Kadınlar, kadın bakış açısından yola çıkarak yeni bir sanat ve kültür ortaya çıkarmak istiyorlar.

Genç Kadın Hareketi (Tevgera Jinên Ciwan)

Gençlik Konfederasyonu'ndan Doz Kobanî, "İşimizin en önemli parçası kadın çalışması. Başkanımız [Abdullah Öcalan] doğru bir şekilde, kadın özgürlüğü olmadan, toplum özgür olamaz diyor. Bu yüzden özellikle genç kadınlara hitap ediyoruz ve eğitim çalışmaları yapıyoruz. İlk önce uygarlık tarihini ve ataerkilliğin beş bin yıllık geçmişini keşfetmeye çalışıyoruz. Öncelikle, ataerkil dönemden önce toplumda kadının konumunu ve erkeğin o dönemden itibaren tüm dönemlerde kadına ne yaptığını açıklıyoruz. Bu tartışmalar bizim için çok önemli" diyor.

Rimelan'da 16 Mayıs 2014 tarihinde düzenlenen üçüncü Cizîrê Genç Devrimci Kadınlar konferansına katıldık. Kantonun her yerinden gelen yaklaşık 230 genç kadın önceki yılın çalışmalarını değerlendirmek ve gelecek yıl için yeni hedefler belirlemek için burada bir araya geldi. Kadınlar genel olarak Ortadoğu'da kadınların rolünü analiz etti ve geleneksel kadın rollerini reddetti. Bedenlerinin metalaştırılmasını karşı çıkarak, kapitalist moderniteyi tartıştı. Hanife Hisên, yaptığı açılış konuşmasında şunları ifade etti: "Ortadoğu'daki Kürt kadınları olarak biz bu imajlara karşıyız. Eğer demokratik, eşitlikçi bir toplum inşa etmek istiyorsak, ilk olarak kadın sorununu çözmek zorundayız. Tüm baskının temeli bir sistem olarak kapitalist moderniteyle ilişkili olarak, kadınların ikinci konuma itilmesidir."

Konferansın başlıca temalarından biri "[Devrime] gençlerle başladık ve gençlerle başaracağız" idi. Bütün kadınlar büyük bir azim ve sakinlikle konuştu. Ailelerin hâlâ genç kadınları siyasi angajmandan uzak tutmaya çalışması gibi, örgütlenme çalışmalarının önündeki engelleri de değerlendirdiler. Katılımcılar aile içinde daha fazla çalışma yapmaya karar verdi. Onlar eğitim çalışmalarına çok yüksek bir değer atfediyordu. Birkaç rapor birçok genç kadının hâlâ reşit olmayan evliliklere zorlandığına işaret etti. Tartışmalar samimi ve canlıydı. Genç kadınlar on beş kişilik koordinasyon meclisi seçti ve gericiliğe ve kadınların ezilmesine karşı ideolojik ve politik mücadeleyi örgütleme ve eğitimi güçlendirmeye karar verdi.

Suriyeli Kadınlar Derneği (Însyatîfa Jinên Sûriyeyê)

Kongreya Star, Rojava'da yaşayan farklı etnik gruplardan kadınlar arasında işbirliği kurulması için çok çaba gösterdi. 2013'ün Mart ayında Suriyeli Kadınlar Derneği kuruldu. İlk konferansa katılan kadınlar arasında Ezidiler ve Süryaniler, Kürtler ve Araplar vardı. Dernek konsey sisteminin bir parçası değildi, ama Kürt, Arap ve Süryani kadınlar Suriye'ye yönelik yeni bir demokratik anayasayı, ülkedeki tüm kadınların ve tüm halkların haklarını garanti altına alacak bir anayasayı yazmak için birlikte çalışıyordu.[168] Bu dernek ayrıca birçok yasa hazırladı ve kadınların kurtuluşu konusunda çok sayıda forum düzenledi.

[168] "Information Dossier: Zu den Massakern in Westkurdistan (Rojava)," CENÎ, 2013, http://bit.ly/1Ajhooy.

Dêrik kadın merkezinde, Suriyeli Kadınlar Derneği başkanı Zîhan Davut ile bir araya geldik ve konuştuk. Zîhan kendileriyle ilgili olarak bize şunları anlattı: “Devrim başladığında, Arap Baharı'ndaki gibi olumsuz deneyimlerin yaşanmasını istemiyorduk. Kadın haklarının yasaya bağlanmasını istiyorduk. Bugüne kadar, birey olarak kadınlar burada hiçbir hakka sahip değildi. Biz sadece Rojava'da değil tüm Suriye'de bunu değiştirmek istedik.[169] Burada en çok çalışanlar ve örgütlenenler kadınlardır. Rojava'daki Arap kadınlara ulaşmak zor çünkü onlar haklarını bilmiyorlar. Bir toplantıya katılmak için eşlerinden izin almak zorundalar. Ama biz yavaş yavaş onlarla teması kuruyoruz. Bu arada örgütümüzde çok sayıda Arap kadın da var.”

Süryani Kadın Derneği (Huyodo da Nesge Suryoye b’Suria)

Daha sonra Zîhan Davut, Süryani Kadınlar Derneği'ne kadar bize eşlik etti. Genç bir Süryani kadın bize şunları anlattı: “Biz burada kadınları örgütlemeye başladık ve başladığımızdan bu yana, kadınların toplumsal konumları şimdiden gelişti. Bazılarımız Kongreya Star'dan esinlenerek bir dernekte örgütlenmeye karar verdi. O zamandan beri özellikle Qamişlo'dan çok sayıda kadın çalışmalarımıza katıldı.”

Bu genç kadına göre, çok daha büyük bir tabu olmasına rağmen aile içi şiddet Kürt ailelerde olduğu kadar Süryani ailelerinde de mevcut. Zîhan Davut bize Süryani toplumunda çok az sayıda kadının doktor, avukat olarak çalışabildiğini ve ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu söyledi. Başka bir genç bir kadın, bir zamanlar Süryani kadınların kendilerini Kürt kadınlarından daha ilerici gördüklerini belirtti. Ama şimdi Kürt kadınlarının yaptıkları örgütlenme ve tartışmalar sayesinde kendilerini özgür hissettiklerini dile getirdi. Süryani kadınların Kürt kadınlarından esinlenerek tamamen yeni roller -örneğin Asayiş’e katılmak gibi- benimsemeye başladığını ifade etti.

Devrim, Süryani kadınların açıkladığı gibi, fikir alışverişinde bulunma, birbirlerinden öğrenme ve karşılıklı olarak birbirlerinin anlayışını geliştirmek için kadınların önünü açtı. Hesekê'de birçok Süryani yaşıyor, bu yüzden 13 Ekim'de Süryani Kadın Merkezi orada açıldı. Kadınlardan biri “Bizim toplum ne yazık ki çok parçalanmış ve birbirleriyle rekabet eden birçok parti ve örgüt var,” diye yakındı.

Kürt Kadın Basın Birliği (RAJIN)

“Ataerkil hegemonyanın üstesinden gelmek için.”

“Kadın görünür hale gelmeli ve kendi tarihini yazmalı” Rojava kadın hareketi, bu ilkeyi çok ciddiye alıyor. Kantonlarda radyo ve TV'den haber ajanslarına kadar tüm medyada kadınlar ortalamanın üzerinde temsil ediliyor. Yine de bu kadınların hepsi gazetecilerin birlik halinde örgütlenmesinin çok önemli olduğunu düşünüyor.

Kürt Kadın Basın Birliği (RAJIN) 2013 yılında Kandil dağlarında kuruldu. 2014 yılı Mayıs ayında Rojava’daki Kürt kadın gazeteciler, ilk toplantılarını Qamişlo’da düzenledi ve Rojava Kürt Kadın Basın Derneğini (RAJIN Rojava) kurdu. YJA'nın “Demokratik Ulus için Özgür Kadın”

[169] Bu konferans Kuzey Kürdistan'ın Diyarbakır (Amed) şehrinde 31 Mayıs-2 Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleşti ve 26 Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkesinden 250 kadın katıldı. Sonuç bildirgesi şu adreste bulunabilir: http://bit.ly/1IT81xC.

kampanyasının parçası olarak düzenlenen bu konferansta, “Gurbetelli Ersöz onuruna, özgür kadın, özgür basın ve özgür bir toplum” sloganını benimsendi. (Gurbetelli Ersöz Türkiye'de 1990'lı yılların başlarında Kürt gazetesi *Özgür Gündem’in editörüydü*. 10 Aralık 1993 tarihinde tutuklandı ve gazete yasaklandı. Altı ay sonra serbest bırakıldı, ama ona karşı açılan davalar devam etti ve artık bir gazeteci olarak iş bulamaz hale geldi. 1995 yılında PKK gerilla ordusuna katıldı. 7 Ekim 1997 tarihinde, KDP tarafından kurulan pusuda hayatını kaybetti.[170])

Qamişlo'da RAJIN Rojava kurucu toplantısına yetmiş delege katıldı. Bunların yanı sıra YPJ basın ofisi, Kongreya Star koordinasyon konseyi üyeleri İlham Ahmed, Zelal Ceger ve Medya Mihemed de konferansta yer aldı. Bu konferansta 7 Ekim Kürdistan'da kadın gazetecileri anma günü olarak ilan edildi.

Açılış konuşması yapan Medya Mihemed, özgürlük mücadelesi konusunda şunlara dikkat çekmişti “Biz tarihsel olarak özgür olan ama bizden çalınan kimliğimizi kurtarmak için mücadele ediyoruz. Kürt kadınları PKK'de özgürlük mücadelesini seçtiğinde, onlar özgür yaşam mücadelesini de seçti. Biz şimdi özgür bir toplumu yaratma yönünde kararlı adımlar attık. Şimdi basından söz ederken, medyayı ataerkil zihniyetle ilişkisi bağlamında konuşuyoruz, çünkü erkek hegemonya medyanın tüm alanlarında egemen. Ama mücadele alttan alta bunu kırıyor… Basındaki kadınlar tarafından yürütülen mücadele özgür basının temeli haline gelecek.”

Konferansta önemli kararlar alındı. Bunlardan biri de toplumsal cinsiyet bilinciyle ilgili oldu. RAJIN üyelerine, toplumsal cinsiyet bilinci ve dilin günlük kullanımına ilişkin sorumluluk ve görev verildi. Bu görev, basın birliğinin (Azad-YRA) üzerinde örgütlenmelerde yer alan bütün erkek üyelerini de kapsıyordu. Konferansta, ayrıca kadınların medyanın teknik ve mesleki yönlerine entegre edilmesi, Rojava'da bir kadın radyo istasyonu kurulması ve bir kadın medya akademisi açılması gerektiğine karar verildi.

Fotoğraf 13: Rajin merkezi, Qamişlo, 2017

Rojava Özgür Kadın Vakfı (Weqfa Jina Azad a Rojava)

2014 yılında Qamişlo'da kadınların yaşamlarını iyileştirmek ve kadın örgütlülüğünü desteklemek amacıyla Özgür Kadın Vakfı kuruldu. İlk adım olarak, Qamişlo'da kadınlar arasında bir anket

[170] “Gurbetelli Ersöz—Ein Leben für Gerechtigkeit,” http://bit.ly/1EiQclf.

yapıldı. Ankete katılan kadınların yüzde 73'ünün küçük ailelerde yaşadığı görüldü. Yüzde 92'si, ekonomik durumlarını iyileştirmek için eğitime ihtiyacı olduğunu söyledi. Yüzde 60'ı çocuk bakımı için destek istediğini dile getirdi. Araştırmanın sonuçları, savaş ve ambargodan da öncesinde, kadına yönelik kurumsal şiddetin Qamişlo'da yaygın olduğunu ortaya koydu.

Vakıf kadın sağlığı merkezleri ve anaokullarında projeler geliştirmekte ve kadın kooperatiflerinin ve kadın parklarının oluşturulmasını desteklemektedir (bkz. 12.5). Hatta bir kadın köyü de planlanmaktadır. Vakıf kadınların durumu hakkında şu tespiti yaptı: "Önceden var olan şiddet ve süregelen savaş yüzünden Suriye'deki kadınlar ve çocuklar her gün travmatik olaylar yaşıyor. Böyle köklü sosyal sorunlar uzun vadeli ve geniş çözümler gerektirir. Tüm önemli projeler için, acilen paraya ihtiyaç var."[171]

Fotoğraf 14: WJAR merkezi, Qamişlo, 2017

Jinwar Köyü

Kuzey Suriye'nin Cizre Bölgesi'ndeki Dirbesiye kentine yakın bir yerde inşa edilen Jinwar Köyü 25 Kasım 2018 Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü'nde açılacak. Kongreya Star öncülüğündeki kadın örgütleri tarafından, 2016'nın 25 Kasım'ında ilk temelleri atılan Jinwar Köyü, Kuzey Suriye'deki kadın örgütlerinin, Abdullah Öcalan'ın paradigmalarında dikkat çektiği "Tanrıça İştar" ve "kendi kendine yeten kadın" gerçeğinden esinlenerek ortaya çıkarıldı. İlk kadın köyü olan Jinwar, dünyada da birçok kadın örgütü tarafından yakından takip ediliyor. İnşası için birçok mühendis ve kadın örgütünün bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunduğu Jinwar, 30 haneden oluşuyor. Köydeki tüm evlerin topraktan yapıldığı Jinwar'ın inşa sürecinde, dünya kadın hareketlerinden birçok temsilci köye gelerek incelemelerde bulunmuştu.

Komünal bir yaşamın esas alındığı Jinwar'a şu ana kadar okul, sağlık ocağı, akademi, müze, fırın, hastane, yemekhane ve köylülerin hayvanlarını koyabileceği ahır yapıldı. Fizibilite çalışmaları ve

[171] Bakınız: http://www.weqfajinaazad.org/en/index.php/support-us

inşa sürecinde de, kadınların Jinwar'da kendilerini güvende hissedebileceği bir yaşam alanı olması hedefiyle hareket edildi.

Kurumlaşma sürecine de giren Jinwar'a bugüne kadar 9 aile yerleşti. Jinwar Meclisi Komite üyesi Rûmet Heval, Jinwar'a ilişkin önemli bilgiler verdi. Rûmet Heval, "Jinwar kadınların sadece sığınabileceği bir yer değil, hem kendilerini oluşturabilecek hem de kadın kimliği ile kendini inşa edebilecek bir köy. Şimdiye kadar birçok aile başvuruda bulundu. Gerek Kobani'den, gerek Tıltemir'den ve gerekse de Şengal'den IŞİD'den kaçan ve Rojava'da bulunan kadınlar yer almakta. Bu köy tüm kadınların güvenebilecekleri sığınak olmaktadır. O yüzden kadınlar Jinwar'a akın ediyor" dedi.

Jinwar'ın işleyişinin köy meclisi tarafından oluşturulacağını söyleyen Rûmet Heval, konuşmasına şöyle devam etti: "Burada 9 anne ve enternasyonal kadınların yanı sıra herkes Jinwar'in meclisinde yer alıyor. Köyün geleceği, işleyişi ve köy yerleşkesini ilgilendiren her konuda bu meclis karar sahibi. Bu anlamda da bir sözleşme temelinde katılımlar gerçekleşecek. Köye yerleşmek isteyenler için önceliği Kuzey Suriye'nin özgürlüğü için savaşırken şehit düşenlerin ailelerine verdik. Yine dul ve kimsesiz kadınlara da, Kongreya Star ve Kadın Evi yönetimine başvuruları alındıktan sonra köye yerleşme imkanı sunduk. Ayrıca şuan için köyümüzün geçim kaynağı olarak tarım ve hayvancılığı esas aldık. Kendi kendimize yetmenin ardından ise bunu çevremizde bulunan köy, mahalle ve ilçelere de taşımayı hedefliyoruz."

Açılışa sayılı günün kaldığını belirten Rûmet Heval, heyecanını şu sözlerle dile getirdi: "Şu anda hepimizde ciddi bir heyecan var. Bir yandan köy donatılıyor, temizliği yapılıp hazır hale getiriliyor, bir yandan da pankartlar hazırlanıp burada emeği geçen herkes tek tek davet ediliyor. Artık inşa süreci bitiyor, kurumsallaşma süreci başlıyor. Bizde bunun heyecanını ve coşkusunu çok derinden yaşıyoruz." Rûmet Heval son olarak, tüm kadınları 25 Kasım günü yapacakları olan açılışa davet etti.

Fotoğraf 15: Jinwar kadınlar tarafında inşa edilirken, 2018

5.7 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Aynı Zamanda Bir Erkek Sorunudur

Kendilerini özgürleştirme girişiminde bulunan kadınlar, ciddi zorluklarla karşı karşıya kalıyorlar. “Devrimde rol oynamak isteyen bir kadın çok sayıda engeli aşmak zorundadır. Böyle bir durumda kadının ailesi, özellikle erkekler ona bir sürü sorun yaratıyor. Bir erkek işten eve geldiğinde, onun için her şeyin hazır bulunduğunu görmeyi umuyor. Kadını mülkiyeti olarak kabul ediyor, bu yüzden erkek eve geldiğinde, kadının onu rahat ettirmek için orada olması gerekiyor. Dolaysıyla kadının evi terk etmemesi gerekiyor. Bütün sosyal kurallar ve sözleşmeler bu yolla eşini sömüren erkeğin ayrıcalıklı konumunu destekliyor. Ve birçok erkek eşlerini dövüyor. Birçok durumda kadınlar politik olarak aktif olmaya çalıştığında, erkekler onları seçim yapmaya zorluyor: Ya siyasi çalışmaların ya ben.

“Bu seçimi yapmak zorunda kalan birçok kadın, eşlerini değil mücadeleyi tercih ediyor ve politikada etkin olmak için evlerini terk ediyor. Bu tercihi yapan kadınlar, özgürlüğü tanıma olanağı buluyor ve bunu tanımaya başladıktan sonra da bundan vazgeçmek istemiyor. Ekonomik bağımsızlığını kazanan birçok kadın eşleriyle olan ilişkilerini tekrar gözden geçiriyor.” sözleriyle açıklıyor İlham Ahmed, erkek kadın arasındaki mücadeleyi. Aralık 2015’te Hamburg’dan gelen bir kadın delegasyonunun raporuna göre, Dêrîk’de Asayîşa Jin’de çalışan 58 kadından 30’u bir yıl içinde eşinden boşandı. İlham Ahmed, ”Bu da erkekleri gerçeği kabul etmeye, bu sorunla yüzleşmeye ve değişmeye zorluyor. Ayrıca kadınların toplumdaki çalışmalarının kabul görmeye başladığını görüp, kadınlara boyun eğdirmek yerine destek olmak gerektiğinin de farkına varıyorlar.” diyor.

Kobanî Halk Mahkemesi üyesi Osman Kobanî, cinsiyet eşitliğini oluşturmada yeni hukuk sisteminin rolünü şöyle vurguluyor: “Toplumsal cinsiyet kentimizdeki en önemli meselelerden biridir. Bazı erkeklerin birkaç eşi var. Genellikle bu adamlar kız çocuğu doğuran kadınlar yerine erkek çocuğu doğuran kadınlara değer veriyor. Trajik bir durum bu, çünkü onlar eşlerine ikinci sınıf insanlar gibi davranıyorlar. Halk mahkemesinde bu zihniyeti kırmaktan sorumluyuz. Bize gelen kadınlarla ilgili vakaların çoğu boşanma davalarıdır.”[172]

Kadınlar Kürdistan'da mücadele içinde çok uzun yıllar boyunca öz-farkındalık kazandı. Aileonurunu temsil ederek onları evle sınırlayan, kadınların geleneksel ataerkil rolünü reddediyorlar. Kadınlar eski rollerini üzerlerinden atmayı ve yeni özgürlük savaşçısı rolüne girmekte hiç zorlanmıyorlar, çünkü kadınların kazanacağı çok şey, kaybedeceği çok az şey var. Binlerce kadın savaş birimlerine katılıyor. Kent ve köy meclislerinde daha aktif hale geliyor.

Devrimci ayaklanma ve kadınların rolünün hızla dönüşümü birçok erkek için neredeyse bir şok etkisi yarattı. Yaptığımız görüşmelerde şu ifadeyi sık sık duyduk: “Burada kadınlar her şeyi üstlendi!” Öte yandan karma kurumlarda erkeklerin toplumsal cinsiyet sorunuyla başa çıkmasına yardımcı olmak için eğitim çalışmaları da yapılıyor. Genç erkekler de çok yeni roller üstleniyorlar, askeri birimlerde kadınlarla aynı görevleri gerçekleştirmek zorundalar, ekmek yapmak, yemek pişirmek ve çamaşır yıkamayı öğrenmek durumundalar. Toplumsal cinsiyetçilikle mücadele ve cinsiyet eşitliğinin ortaya konulabilmesi zorlu ve uzun bir süreç olacaktır.

Rojava’da beş ayını geçiren Hollandalı gazeteci Wladimir Van Wilgenburg bir söyleşide şunları söyledi:

[172] “Revolution in Westkurdistan—Teil 5,” Civaka Azad, n.d., http://bit.ly/1JslHhp.

“Rojava’daki kadınlar hiç olmadıkları kadar güçlü bir konumdalar. PYD’ye karşı olan partiler bile bu konuda “erkekler olarak hiçbir iktidarımız kalmadı” şeklinde şakalar yapıyorlar. Çocuk yaşta evlilikler yasaklandı. (Suriye yasaları tarafından izin verilen) çok eşlilik de Rojava’da yasaklandı. Kanton yönetimleri kadınlarla ilgili yasaları, halk arasındaki çeşitli itirazlara rağmen çıkarmaya çok hevesliler. Önemli mevkilerde birçok kadın yer alıyor. Barzani’ye yakın duran partilere baktığınızda ise güç sahibi kadınların sayısı sıfıra yaklaşıyor. YPG saflarında pek çok kadın olmasına rağmen zorunlu hizmet yalnızca erkekler için var.”[173]

Fotoğraf 16: Dirbesiye’de 8 Mart kutlaması, 2017

5.8 Aşırı İslam’a Karşı Kadının Kurtuluşu

“*Bu kadınlar sadece kendilerini değil Suriye’deki tüm kadınlarını savunuyorlar.”*

Asya Abdullah

Aşırı İslamcı güçler Rojava ve Güney Kürdistan'a saldırdığında, aynı zamanda sert bir biçimde kadınlara saldırıyordu. Bu bir kadın kırımıydı. İD tarafından kaçırılan kadınlar ya İD militanlarına ‘verildi’ ya da bir mal gibi pazarlarda ‘satıldılar’. Görgü şahitleri itaat etmeyen kadınların göğüslerinin ve başka uzuvlarının kesildiğini belirttiler.[174]

[173] Bakınız: http://www.diken.com.tr/in-rojava-ypg-pkk-separate-closely-linked/
[174] CENÎ, İD hakkında bilgi kitapçığı

İD üyeleri kendi ideolojilerini paylaşmayan kadınlara ve çocuklara bile tecavüz etmenin *helal* olduğunu düşünüyor.[175] 18 Haziran 2014'te Musul'da bir İD müftüsü şunu duyurmuştu: "Maliki adına çalışan askerlerin ve siyasetçilerin eşleri ve kız çocukları İD üyelerine *helaldir*."

Tecavüz ve kadına yönelik cinsel şiddet, kadınların fiziksel ve kişisel bütünlüğüne yapılan işkenceyi, mutlak ve uzun süreli aşağılamayı ifade ettiği için, savaşta kasıtlı kullanılan bir yöntemdir. Bu anlamıyla tecavüz, erkek aile üyelerinin kadını korumak için kendi ataerkil görevlerini yerine getirmemiş olduğunu gösterme iddiasındadır. Tecavüz böylece etkilenen ailenin "onurunu" (*namusunu*) zedeler, çünkü çoğu Ortadoğu toplumunda tecavüz kadın için utanç verici olarak kabul edilir. Tecavüz tehdidi intikam ve zorla göçü provoke etme amacı olan bilinçli bir savaş aracıdır.

Asya Abdullah'a göre, Hesekê bölgesinde 2013 yazında, "İD tarafından çok sayıda Ermeni kadın kaçırıldı, tecavüze uğradı ve katledildi." Asya Abdullah, "Bu bölgede Kürtler, Araplar, Hristiyanlar, Dürzîler, Sünniler, Aleviler hep birlikte dostça yaşıyordular. Bu huzurlu bir arada yaşama durumunun kendisi [radikal İslamcı] gruplar tarafından saldırılacak bir unsurdu. Bugün Kürtlere saldırıyorlar, ama onların hedefi halkların birlikteliğini ortadan kaldırmaktır. Gözlerini özellikle Kürt kadınlarına diktiler, çünkü Kürt kadınları savaşta çok aktif bir rol oynuyor. Bu kadınlar sadece kendilerini değil tüm Suriye kadınlarını savunuyor."[176] ifadelerini kullandı.

Ağustos 2014'te İD, Yezidi ve Hristiyan köy ve kasabalarına saldırdı ve yedi binden fazla kadını esir aldı. Bu kadınlar defalarca tecavüze uğradıktan sonra köle pazarlarında bir mal gibi satıldı. Bazıları savaş ganimeti olarak cihatçılara verildi ya da evlenmeye zorlandı. Cihatçılar, çocukları da seks kölesi olarak sattı. Kadınların eline cep telefonu verip ailelerini arattılar ve yaşadıkları zulmü anlattırdılar. Bazı kadınlar, tutuldukları yerleri bombalasınlar diye orduya haber vermeleri için ailelerine yalvardı, çünkü sürekli tecavüze uğramak yerine ölmeyi tercih ediyorlardı. Bu kadınlardan biri ailesine şöyle sesleniyordu: "Günde otuz kez tecavüze uğruyorum. Tuvalete bile gidemiyorum. Lütfen burayı bombalayın. Yoksa zaten bir şekilde kendimi öldüreceğim."[177]

Kürt kadın hareketi, kapitalist ataerkilliği "tecavüz kültürü" olarak zaten nitelemişti.[178] İD kapitalist ataerkilliğin aşırı sömürücü kültürünün en uç formlarından biridir. Dilar Dirik'in yazdığı gibi "İD tarafından kullanılan yöntemler ve aygıtlar 2014 yılında bütün dünyaya egemen olan devlet merkezci, kapitalist, ataerkil dünyanın yöntemleridir. İlerici olarak kabul edilen dünyada kadınlara yönelik şiddetin aşırı bir versiyonudur."[179]

Aşağıda İD'nin 26 Haziran 2014'te Türkmen köylerinde uygulanmasını emrettiği yasalardan bir kaçı yer alıyor:

---

175 *Helal* (Arapça) İslam hukuku tarafından "izin" verilen anlamındadır.

176 Asya Abdullah, Pınar Öğünç ile röportaj, "Kadın özgür değilse demokrasi olmaz" *Radikal*, 22 Ağustos 2013, http://bit.ly/1QovIQD

177 "'I've been raped 30 times and it's not even lunchtime': Desperate Plight of Yazidi Woman Who Begged West to Bomb Her Brothel After ISIS Miltiants Sold Her into Slavery," *Daily Mail Online*, 21 Ekim 2014, http://dailym.ai/1RKHMhx

178 1970'lerden bu yana, feminist hareket, cinsel saldırıları ve şiddetin sadece bireysel suçlar değil, aynı zamanda sosyal faktörlerin sonucu olduğunu anlamıştır. Kürt kadın hareketi toprak işgali, orduların konuşlandırılmasını, toprak ve insanların sömürülmesini tecavüz kültürünün bir parçası olarak tanımlar. Bkz. Anja Flach, "Jineolojî—Radikales Denken aus Frauensicht: Bericht von der ersten europäischen Jineolojî-Konferenz in Köln," *Kürdistan Raporu* 173 (Mayıs-Haziran 2014), 43–50, http://bit.ly/1URHYfJ

179 Dilar Dirik, "Die kurdische Frauenbewegung und der Islamische Staat: Zwei gegensätzliche System in Kobanê," *Kürdistan Raporu* 176 (Kasım-Aralık 2014), 20–21, http://bit.ly/1M4ES5d

Kadınlar yüzlerini tamamen örtmek zorunda.

Kadınlar yanlarında bir erkek olmadan evden dışarı çıkamaz.

Kadınlar yanlarında bir erkek olsa dahi markete gidemez.

Eğer bir ailenin iki kızı varsa birini İD'ye vermek zorundadır. Kocası cephede ölen bir kadın, başka bir İD savaşçısına verilir.

Eğer bir kadın üç aydan fazla kocası olmadan yaşarsa, İD savaşçılarının seçtiği bir erkekle evlendirilmelidir.

Yalnızca silahlı savunma değil, politik hareketlenme ve toplumsal katılım yoluyla İD karşısında sürdürülebilir bir güç oluşturulabilir. Rojava'daki kadın hareketi bu yüzden yalnızca askeri bir tehdit olarak değil, ideolojisi, özgürlük mücadelesi ile İD'nin bütün egemenlik taleplerini yok edebilecek güce sahiptir. Bu yüzden Rojava'da kadını merkeze koyan toplum İD'nin tam karşında yer alıyor. Rojava'da politik olarak etkin pek çok kadın, kadınların her yerde örgütlenmeyi hedefleyen bir fikir üzerinden hareket ediyor. Kendilerini İslamcıların vahşetine karşı savunmasının ve kadın olarak yeni bir rol üstlenmenin mücadele açısından mühim olduğuna dikkat çekiyorlar. Kadınlar için mücadele edilmesini istediklerini dile getiriyorlar.[180]

5.9 Bakış Açısı

Rojava'daki tüm kadınlar, kadın örgütlerine katılmıyor. Birçok yerde kadınlar, halen erkeklere ve ailelerine ekonomik olarak bağımlı durumdalar. Birçok kadın kendi kaderlerini tayin edebilmek için gerekli bilinç ve yeteneğe sahip değil. Birçok kız öğrenci başlangıçta katılım için heyecanlıydı. Ama sonra çekildiler, çünkü burada kendi bireysel hayallerini gerçekleştirme imkânları yoktu. Burada savaş yüzünden birçok hayallerinden vazgeçmeleri gerekiyor. Özellikle eski rejimde ayrıcalıklı olan kadınlar ve erkekler devrim öncesi zamanlara dönmeyi arzuluyor. Özyönetim sistemi büyük çalışma gerektirir ve genelde bunun karşılığında da herhangi bir ödeme olmaz. Altmış yıllık diktatörlük ve Baasçı yönetimden sonra, birçok kişi, yeni bir devletin eninde sonunda yeniden ortaya çıkacağını ve kendi özel hayatlarına çekilmenin mümkün olacağını sanıyor. Oysa Demokratik Özerklik daha çok katılım gerektiriyor.

Kadınlar halen kadın özgürlüğü yolunda önemli adımlar atıyorlar. Bunlardan en önemlisi örgütlülüğü başarmaktır. Kadınlar güçlü örgütler kurduklarında, başka bir yaşamı nasıl hayal edecekleri konusunda kendilerini ve birbirlerini netleştirdiklerinde ve hayallerini gerçekleştirmek için örgütsel güçlerini kullandıklarında, karşılaşabilecekleri bütün yapısal baskılara karşı kullanabilecekleri bir silaha sahip olurlar. İlham Ahmed'in işaret ettiği gibi, kadınlar çok önemli fedakârlıklar yaptı, o yüzden pes etmeyecekler.

Rojava'da devrim olduğundan bu yana Abdullah Öcalan'ın devletin, gücün ve şiddetin ötesine geçen ve kadının özgürleşmesine dayalı bir toplum paradigması, Kürt toplumu için çok daha somut hale dönmüş görünüyor. Örneğin Köln'de kadın meclisinde aktif olan bir aktivist şunları ifade etti: "30 yıldır PKK içinde örgütleme yapan biriyim. Öcalan'ın bütün kitaplarını okudum. Fakat içimde hep 'Kürt devleti için mücadele etmeliyiz' diye düşündüm. İlk olarak Rojava devrimi ile birlikte, Arap ve Süryani kadınlardan oluşan kadın meclisinin kuruluşuyla, kadın merkezli devletsiz bir toplum kurmanın ne anlama geldiğini gerçekten anladım."

[180] "How Refugees Resist and Why They Don't Need YourHelp," *Karawane*, 22 Haziran, 2016, http://bit.ly/28TCSeR

Kadın aktivistlerin öncülüğüyle gerçekleşen Rojava devrimi, Ortadoğu'da yeni bir kadın anlayışının oluşmasına vesile olabilir. Şengal'de Arap ve Ezidi kadınlar bunu örnek alarak organize olmaya başlamışlardır. Hatta bu gelişme Avrupa'da bile heyecan uyandırmaktadır. Ayrıca Almanya'daki feministler de Rojava'daki akademik sisteme dayalı bu eğitim çalışmasını keşfetmeye başladılar.[181]

Rojava'da Kürt kadın hareketi, KJK (Komalên Jinên Kurdistan) sisteminin bir parçası olmamasına rağmen ideolojik olarak KJK'ye yakındır[182] KJK'nin beyan ettiği amaç, Kürdistan'da başlayan kadın özgürlük devrimini Ortadoğu'da gerçekleştirmek ve dünya kadın devrimini hedefliyor. Bu hiç de azımsanabilecek bir amaç değil. 1993 yılında kadın askeri kuvvetleri kurulmaya karar verildiği sırada çok az kadın buna gerçekten inanmıştı. Bugün bu kadın askeri kuvvet diğer askeri kuvvetler gibi İD'ye karşı başarıyla savaşıyor. Kürt kadın hareketi birkaç hak talep etmenin yeterli olmadığının farkına vardı. Onun yerine radikal bir şekilde sistemi eleştirerek bir alternatif geliştirdiler. Kadın özgürleşmesi bütün bir toplumun sorumluluğu haline geldi. Ahlak ve özgürlük seviyesinin belirleyicisi haline geldi.

[181] Anja Flach, "Ansätze für eine feministische Neuorganisierung in der BRD, Feministische Akademien" *Kurdistan Report 182*, Aralık 2015.

[182] Bakınız: http://www.kjk-online.org/hakkimizda/?lang=en

6. Rojava’da Demokratik Özerklik Modeli

6.1 Başlangıç ve Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekitîya Demokrat – PYD)

2003’te Demokratik Birlik Partisi (PYD) kurulmadan önce, Rojava Kürt Özgürlük Hareketi aktivistleri illegal komiteler ve çalışma grupları oluşturmaya başladı. Örgütlenmek ve politik gelişmeleri tartışmak, küçük gruplara Kürtçe dil eğitimi vermek, barış komiteleriyle toplumsal adaleti geliştirmek ve kadınların öz örgütlenmesini geliştirmek için PKK’nin inisiyatifiyle komiteler kurdular. 2003’ten sonra zor şartlar altında PYD, kendi parti çalışmasının dışında bu çalışmalara çok sayıda insanı bir araya getirmeye çalışmaya başladı.

Mart 2011’deki Suriye ayaklanmasının başlamasından kısa bir süre sonra PYD, uzun ve amansız bir çatışmanın başlayacağını öngördü. Bu yüzden Rojava’da ve Suriye’de Kürt nüfusunun yoğun olduğu diğer bölgelerde halk meclisleri oluşturulması yönünde bilinçli bir karar aldı. Öz yönetim kurumları olan meclisler, parti yapılarından bağımsız olarak en geniş kesimleri örgütleyip, Demokratik Özerkliği hayata geçirmeyi hedefliyordu.

PYD, pratik bir model olarak Kuzey Kürdistan’a (Bakur), yani sınırın öte yanındaki Kürt Özgürlük Hareketi’nin deneyimlerinden faydalanıyordu. Demokratik Toplum Kongresi (DTK/KCD), Kuzey Kürdistan’da ve Kürt nüfusunun yoğun olduğu yerlerde 2007’den beri halk meclisleri ve başka öz örgütlenmeleri oluşturuyor. Kuşkusuz, Türk devletinin bölgedeki varlığının güçlü bir şekilde devam etmesi, özellikle de Türkiye’de 2002 sonrasında neoliberal kapitalizmin canlanması, radikal demokratik örgütlenme çabalarını sınırlandıran bir faktördür. Bunun yanı sıra devlet baskısı, DTK destekli halk meclislerini tutuklamalarla zaman zaman dağıtsa da bir süre sonra kendini toparlayan ve öz-eleştiriden geçiren bir yapılanma söz konusudur. Bu tarz bir öz yönetim örgütlenmesinin gelişmesi, Bakur’u fiili bir ikili yönetim tarzıyla karşı karşıya bırakmıştır.

2011'in ilkbaharında örgütlenme hızlandı ve hareket, beklenenden daha kısa bir sürede çok sayıda halk meclisi kurdu. Yalnızca birkaç ay içinde, Rojava’nın büyüklü küçüklü bütün şehirlerinde ve Halep’te işleyen bir meclis sistemi hayata geçmişti. Kendisini PYD’li hissetmeyen (düşman da olmayan) ve öz örgütlenmenin yararlı bir adım olacağını düşünen herkes bu yeni demokratik yapılara ilgi göstermeye başladı. Ancak bu ilk dönemde nüfusun çoğunluğu Kürt olmayan (en başta Arap, Süryani) bölgeler ile ENKS’yi destekleyen Kürt nüfusunun yoğun olduğu yerlerde halk meclisleri neredeyse hiç kurulmamıştı.

Bütün zorluklara rağmen halk meclisleri, devletten bağımsız ve devletle doğrudan çatışma içinde olmayan güçlü bir yapı teşkil etmeye yeterliydi. Baas rejimi, bu dönemde esasen Kürtlerle açık bir çatışmayı istemediği ve bunun yerine Kürtlerin yaşamadığı bölgelerdeki ayaklanmayı bastırmaya yoğunlaştığı için, Kürtlerin yeni öz örgütlenmelerine saldırmadı. Kürtlerin çoğu da, o aşamada mevcut şartlarda devletle silahlı bir çatışmaya girmek istemiyordu. Suriye’deki muhalefetin başını çeken gerici-milliyetçi-islamcı kesimler rejimden öz olarak çok farklı olmayarak Kürtlerin temel haklarına kayıtsız kaldı. Bunun için Kürtlerin ezici çoğunluğu iki tarafa da mesafeli durmayı tercih etti. Hatta silahlı eylemlere girişmeyerek giderek sayısı artan bir kesimi halk meclisleri aracılığıyla kendi örgütlenme biçimine dâhil ediyordu. ENKS, ulusalcı-İslamcı muhalefetin çatı örgütü olan SNC’ye biraz daha yakın dursa da aslında onunla anlaşamıyordu.

2011’in Haziran ve Temmuz aylarında Rojava’da neredeyse bütün Kürt partileri ortak toplantılar gerçekleştirdiler. Fakat değişik sebeplerle bir ortak ağ ve ittifak kurulamadı. Bunun sonucunda partilerin çoğu iki blokta toplanma süreci başladı. Sağ ve siyasette ortada duran partiler, PDK Iraq

ve Barzani’ye yakın duran PDK-S etrafında ve siyasette sol-ortada bulunan partiler ise PYD’nin motor gücüyle bir araya gelmeye başladılar.

6.2 Devrimle başlayan yeniden örgütlenme

Temmuz 2011’de halk meclislerini kuran PYD ve başka devrimci kesimler, Demokratik Toplum Hareketini (TEV-DEM) ilan ettiler. 2011 Ağustos ayı itibariyle, Rojava Kürtlerinin yarısına yakınını TEV-DEM çatısı altında örgütlendiler. O ay, Rojava’dan ve Suriye’nin örgütlü kentlerinden gelen yaklaşık 300 temsilci Batı Kürdistan Halk Meclisi’ni (MGRK) kurmak için bir araya geldi. Bir araya gelen temsilciler , halk meclislerini ve düzenli kurumları geliştirmeyi hedefliyordu. MGRK’nin kuruluş kongresinde 33 kişiden oluşan bir TEV-DEM koordinasyon oluşturuldu ve tüm yapıyı bundan sonra hem TEV-DEM hem de MGRK olarak tanıttılar. Böylece bu sistem ile en başta tüm halklara ve partilere açık olduğunu ve tek bir partinin hâkimiyeti olmayacağının ilanı yapıldı. TEV-DEM farklı partileri, grupları ve bireyleri katılmaları için davet etti ve zamanla Kürt partilerinin birçoğu bu daveti kabul etti. 2013 yılı itibariyle TEV-DEM 'e katılan ve 2018 yılına kadar değişmeyen partiler şunlardır:

1) Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekitîya Demokrat), itici güç olmasına rağmen özel bir statüsü yok.

2) Kürdistan Liberal Birliği (Yekîtiya Lîberal a Kurdistanê)

3) Kürdistan Komünist Partisi (Partiya Komunista Kurdistanê)

4) Kürdistan Yurtsever Birlik Partisi (Partiya Kombuna Niştimaniye Kurdistanê)

5) Suriye Kürdistan Demokrat Partisi (Partiya Demokratî Kurdistan li Suriyê, PDK-S, Barzani ile yakın bağları olan ve aynı ismi taşıyan PDK-S ile karıştırılmamalıdır)

6) Kürdistan Barış ve Demokrasi Partisi (Partiya Aşitiya u Demokrata Kurdistanê)

2011’in yazında Kürtlerin örgütlenme şekli gelişip netleştiği zaman Suriye’nin kentlerinde devletin baskısı çok arttı ve Özgür Suriye Ordusu adı altında silahlı muhalif kesim ortaya çıktı. Halk isyanı yerini yaygın silahlı çatışmalara dönüştü. Buna paralel olarak 2011 ikinci yarısında devletin Rojava’da siyasi otoritesi yavaş yavaş zayıflamaya devam etti. Kriz ve çatışmaların etkisiyle ekonomide de zayıflama işaretleri belirdi. Ancak kamu hizmetleri yürütülmeye devam edildi. Devletin zayıflayan bu konumunu kendi açısından değerlendiren TEV-DEM güçlenmek üzere devletle çok doğrudan karşı karşıya gelmeden yavaş yavaş devreye girdi ve mahalle meclisleri daha fazla görev üstlendi. 2011 yılında halk meclisleri, örnek alabilecekleri geçmiş bir pratik ve somut deneyim olmadığı için (Kuzey Kürdistan'daki örgütlenme çok derin ve güçlü örgütlenme değildi), bir mahallenin tüm sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara nasıl çözüm geliştirecekleri konusunda henüz fazla yetkin değillerdi. Ancak mahalle meclisleri her geçen ay ve her yürüttükleri tartışma ile neleri yapabileceklerini daha iyi anlamaya ve devlete karşı gerçek bir alternatife dönüşmeye başladılar. Halk ise, özellikle adalet, sosyal dayanışma ve güvenlik meselelerinde çözüm bulmak için giderek bu meclislere yöneldi. Başta ENKS olmak üzere diğer partiler, yeni siyasal durumda toplumun sorunlarına nasıl cevap vereceklerine dair hiç bir şey sunmadıkları için bu dönemde TEV-DEM karşısında ciddi bir şekilde zayıflamaya başladılar.

2012 baharı itibariyle, mahalle toplantıları çok geniş katılımlı hale gelmeye başladı. Yüzbinlerce insan mahalle toplantılarına görev almaya oldukça hevesli olarak akın ediyorlardı ve bu sayı

toplantı yerlerinin alabileceğinden çok fazlaydı. Böylece, mahalle meclisinin tüm mahalle sakinlerinin kendilerini temsil etmelerine izin verecek kadar geniş olduğu gerçeği daha da belirgin hale geldi. Bu yüzden, örgütlenmenin güçlü olduğu yerlerde örgütlenmeyi ileri taşımak için TEV-DEM, sokakları temel alarak komünler oluşturdu. Şehirlerde, komünlerin oluşturulması çok daha fazla insanın aktif hale gelmesinin önünü açtı.

Devlet, 2012 baharında Suriye'nin her yerinde silahlı çatışmaların yaygınlaşmasıyla Rojava'da gücünü şehir merkezlerine, kamu binalarının olduğu sokaklara, askeri ve polis merkezlerin çevresine ve güçlü destek aldıkları mahallelere (ağırlıklı Arap ve Süryani) yoğunlaştırmaya başladı. Çöplerin toplanması gibi temel hizmetler devletin denetiminde olan belediyeler tarafından hâlâ sunulsa da daha seyrek ve kısıtlı olmaya başladı.

Haziran ve Temmuz 2012'de Suriye'de savaş ciddi şekilde kızışmaya başladı ve Rojava'daki aktivistler, Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan'a yakın duran Suriye'li silahlı örgütlerin artan saldırıları karşısında TEV-DEM nasıl bir tavır alacağını tartışıp hazırlıklar yapmaya başladı. Tartışılan olası gelişmelerin başında Baas rejiminin ÖSO ve diğer silahlı muhalif güçler tarafından devrilmesi ve/veya dış müdahale ve bunların karşısında alınacak tavırlar geliyordu. Devrimcilerin bir kısmı bunu bir olasılık olarak ciddi bir şekilde tartışsa da, Rojava toplumun çoğunluğu ile Suriye ve uluslararası kamuoyu, Rojava'dan bir halk ayaklanmasının olabileceğini beklemedi. Ama öyle oldu. Bunun başarısı Mart 2011'den beri Rojava'nın köy ve mahallelerinden geliştirilen öz örgütlenmede saklıydı elbette. Bu örgütlenme çok kısa sürede gerçekleştirilmiş olmasına rağmen sağlam politik öngörüler sayesinde bu başarıldı.

Rojava devrimcileri birbiriyle çatışmayı derinleştiren ne devleti ne de milliyetçi -cihatçi muhalefeti istiyordu ve uygun anı bekleyip harekete geçti. İkinci gücün Rojava'ya girmesi toplum açısından felaket getirecek sonuçlar doğurabilecekti, bir baskıcı güçten diğerine geçişe halkın tahammülü yoktu. Özgürleşme hamlesine 18 Temmuz 2012 sabahı Şam ve Halep'te büyük saldırıların olduğu ve rejimin sarsıldığı gün karar verildi. Ne ENKS ne de Rojava'daki diğer kesimlerin bu dönemi kendileri açısından değerlendirecek kapasitesi ve hazırlığı vardı.

Kobanî'de başlayan 19 Temmuz Devrimi'nin sonucu olarak artık devlet ve onun kurumları yoktu. TEV-DEM Rojava'nın özgürleştirilmiş şehir, mahalle ve köylerinde siyasal, ekonomik yaşam ile savunma açısından belirleyici bir oluşum haline geldi, ama aynı zamanda çeşitli komisyon ve kurumlarıyla, bundan sonra çeşitli toplumsal sorunları çözmek ve temel hizmetleri örgütlemek zorundaydı. Halen halkın önemli bir kısmının, özellikle de Cizîrê'de, sürecin dışında kalmaya devam etmesi bu işi daha da zorlaştırıyordu. Halk meclisleriyle oluşturulan komiteler, Rojava devrimi, eleştirenlerin öngördüğü gibi zorunlu bir geçiş dönemi olmadı. Tersine bilinçli bir siyasal projenin parçası oldu.

6.3 Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM)

Rojava Devrimi'nin motoru olan TEV-DEM, kuruluşundan itibaren sürekli değişiklikler geçirmektedir. Bununla birlikte devrim süreciyle inşa edilen kuruluşlar da sürekli bir değişim yaşamaktadır. Bu değişimler, yaşanan ve ilerde yaşanabilinecek zorlukların aşılması, toplumun daha fazla öz örgütlenmeye katılması ve radikal demokrasinin geliştirilmesi yönünde gerçekleşiyor. 2014 yılında kurulan Demokratik Öz Yönetimler ve 2016 yılında inşasına başlanan Demokratik Kuzey Suriye Federasyonunu tam kavramak TEV-DEM'i anlamaktan geçiyor. TEV-DEM'de yaşanan değişimleri bu iki yapıyla ne kadar paralel ve iç içe yürüdüğünü bu bölümde aktarmaya çalışacağız.

Her bir değişimden önce çoğu zaman aylarca süren tartışmalar yapıldı ve hiçbir önemli yapısal karar tek oturumda alınmadı. Mayıs 2014'te edindiğimiz izlenimlerden sonra çok sayıda değişiklik olduğunu Ekim 2015'de yaptığımız ikinci ve Şubat-Mart 2017'de yaptığımız üçüncü ziyarette ve tüm bu yıllar boyunca yaptığımız röportajlarda da görebildik.

Fotoğraf 17: Tev-Dem Logosu

6.3.1 Dört Kademeli Demokratik Sistemi

TEV-DEM'in Rojava'da 2011 yılından itibaren oluşturduğu yapıyı iki boyutlu olarak anlamak lazım. Birincisi aşağıdan yukarıya doğru belirlenen, bir piramit gibi aşamalı olarak örgütlenen toplam dört kademeden oluşuyor. İkincisi ise alan (Kürtçe: saha/qada) olarak tanımlanan sosyal hareketlerin (kadın, ekonomi, adalet, savunma gibi) kendine özgü örgütlenmesidir. Her kademe bu alanlarda komitelerle (komisyon da denilir) örgütlenir.

TEV-DEM sistemin kademeleri aşağıda açıklanmaktadır.

1) Komün

TEV-DEM sistemi içinde en temel kademe ve piramidin tabanında olan komün (Kürtçe: Komîn) toplumun öz örgütlenmesinde çok kritik bir rol oynar. Komünler, şehirlerde genellikle 30 ila 170 arasında haneyi ve kırsal kesimde bir köyün tümünü kapsamaktadır. Ancak Hesekê ve Qamişlo'da, bir komün sayısı 2017 yılın başına kadar yoğun yapılaşmanın ve az örgütlülüğün olduğu yerlerde 1000'i aşabilen hanelerden oluşuyordu. Anlaşıldığı üzere komünlerin sayısı kişi sayısına göre değil hane sayısına göre belirlenmektedir.

Hesekê'de görüştüğümüz ve bir mahalledeki halk meclisinin eş başkanı olan Mamoste Abdulselam bize komün hakkında şu bilgileri aktardı: "Bulunduğumuz mahallede bir komün yaklaşık elli haneden oluşur. Yaşadığım Mifte mahallesinde yirmi dokuz komün, diğer mahallede ise on bir komün bulunuyor." TEV-DEM'den Çınar Sali ise bize şu bilgileri verdi: "Komün, Demokratik Özerklik sisteminin en küçük birimi ve temelidir. İnsanların farklı ihtiyaçlarını karşılamaya uğraşır. Diyelim ki oturduğunuz sokakta bir şeye ihtiyacınız var. Eski sistemde bir dilekçe vermek ve Şam'a gönderilmesini beklemek zorundaydınız. Dilekçenizin işleme konulması ve yanıt verilmesi yıllarca sürerdi. Bizim sistemimizde komün devreye girer ve mümkün oldukça kısa sürede çözmeye çalışır, bundan dolayı da çok daha etkili."

Özgürleştirilen Kuzey Suriye'de toplam komün sayısı 2017 yılının başında 4 bini buldu. Örgütlenme faaliyetleri ise hızla devam ediyor. Çünkü halen komünün olmadığı çok sayıda köy ve sokak var. 2015 yılının sonundan itibaren özgürleştirilen alanları düşünürsek, Minbiç ve Raqqa dâhil, komün kurulacak yerleşim yerlerinin sayısı artmış durumda ve kurulabilecek komün sayısı orta vadeli ikiye rahatça katlanabilir. Afrîn bölgesinde ise bütün köy ve sokaklar 2015 yazında birer komün kurmayı başardı. Kobanî bölgesi 2014 yılında yaşadığı büyük yıkımdan sonra yerleşim yerlerin tamamına yakınında komünleri örgütleyebildi.

Ayda bir (istisna durumunda iki ayda bir), meskûn sokaklarda yaşayan herkesin çağrıldığı bir komün asamblesi (genel kurul) düzenlenir. Komün kuruluş asamblesinde her komün yapacağı tartışma ve alacağı kararlarla birlikte bir koordinasyon oluşturur. Koordinasyonun en üstünde eş başkanlar yer alıyor. Erkek olan eş başkanı asambleye katılan herkes seçer, kadın eş başkanı ise sadece kadınlar seçer. İhtiyaç üzerine bu seçimi ayrı bir toplantıda da yapabilir kadınlar. Eş başkanların yanında bir yardımcı ile TEV-DEM'in belirlediği alanları (saha/qada) dikkate alınarak komitelerin oluşturulması için geçici görevlendirilme seçimle yapılır. Bu komitelerin eş sözcüleri bulundukları komite tarafından seçilirler ve komün koordinasyonunda yer alır. Koordinasyon düzenli olarak haftanın belli bir günü ve saatinde bir kez toplanır. İlgili komünde ikamet eden herkes, isterlerse sadece toplantıyı dinlemek, bir eleştiri yöneltmek veya tavsiyede bulunmak için, bu toplantılara katılabilir. Toplantılar ilk yıllarda çoğunlukla mahalle halk meclisinin merkezi olan halk evinde (*mala gel*) yapıldı. 2014 yılından itibaren örgütlenmenin gelişmesiyle komün evinde (*komingeh*) bunlar devam etti.

Koordinasyona seçilen kişiler, komün çoğunluğunun isteklerini karşılamazsa, yaptıklarından dolayı ağır eleştirilere maruz kalırlarsa, görevlerinden azledilebilirler.[183] Cizîrê'de bu şekilde azledilenlerin örnekleri de olduğu belirtiliyor. Dêrîk'teki Kongreya Star üyesi bir kadın iktisatçı olan Silvan Afrîn 2014'de komün sistemini şöyle açıklıyor: "Başlangıçta sadece Kürt mahallerinde komünler kuruldu, ama şimdi Arap mahallelerinde de kuruluyor. Komüne herkes katılabilir, TEV-DEM ya da PYD üyesi olmanız gerekmez. Toplantılar herkesin katılımına açıktır, mahalledeki herkes kendi sorunları hakkında konuşabilir, Arap, Kürt, Süryani, kim olursa olsun herkes bu toplantılara gelebilir." 2017 Mart ayında Xelil'in evinde kalıyoruz. TEV-DEM üyesi olan Xelil, Hesekê'de devrimin başından beri mücadele veriyor. Şedade'nin köylerinde komün kurma çalışmalarını bize şu şekelde aktardı: "İlk komün fikrini açıklarken herkes bize saygılı davransa bile bize inanmadılar. İnandırıcı olmak için İD işgalinden yeni kurtulmuş birçok insanı arabayla komünlerin olduğu Kürt ve Arap köylerine getirdik ki inansınlar." İkinci zorluk erkek köylülerin birçoğu kadınları hiç bir şekilde çalışmalara katmamak istemesiydi. Xelil, bu direncin kırılmasının bir kaç hafta sürüdüğünü belirtti.[184]

Bir komün ve bir mahalle arasındaki büyüklük ve kapasite açısından fark çok büyük olabildiği için 2014 yılında 'komîngeh'ler (Kürtçe olan bu kelimenin anlamı 'komün mekânı/evi') kurulmaya başlandı. Komîngeh ortalama 5 ile 7 komünün buluştuğu ve bazı konularda ortak örgütlendiği bir ara kademedir. Her bir komîngehin mekânı normal ve rutin toplantıların dışında geniş katılımlı toplantıları için de kullanılabiliniyor. Birçok komünün kapasitesi (maddi/teknik ve özellikle insani açıdan) bazı çalışmalar için yeterli olmayabiliyor. Örneğin bir barış (sulh) komitesinin kurulması için yeterli nitelikli insan bulunamayınca bir Komîngehe bağlı komünler ortak bir barış komitesi oluşturabilirler. Bazen bir komün geliştirdiği bir fikri veya projeyi Komîngehe ortak uygulanması

[183] Zorunlu vekâlet, bir görevliyi, tıpkı bir milletvekilinin durumunda olduğu gibi, kendi başına karar almaktan ziyade, sadece sorumlu olduğu vatandaşların dile getirdiği isteklere göre politikalar uygulama konusunda bağlar –ç.n.

[184] Zorunlu vekâlet, bir görevliyi, tıpkı bir milletvekilinin durumunda olduğu gibi, kendi başına karar almaktan ziyade, sadece sorumlu olduğu vatandaşların dile getirdiği isteklere göre politikalar uygulama konusunda bağlar –ç.n.

için taşıyabilir, bu kapsamda kooperatif bile olabilir. 2017 yılına gelindiğinde Rojava'da komünlerin ezici çoğunluğu kendilerine birer Komîngeh oluşturmuşlardı. Komîngeh ara bir kademe olduğu için ne bir asamblesi ne de ayrı seçilmiş bir koordinasyonu vardır, komünlerin eşbaşkanları daha çok Komîngeh düzeyinde çalışmaları yürütürler.

Fotoğraf 18: Dêrîk'te bir komingeh merkezinde komün eşbaşkanların yaptıkları toplantı, 2014

Komünler ilk yıllarda TEV-DEM'in oluşturduğu dokuz sahada (alanda) birer komite oluşturmak için çabalarken 2015 yılıyla birlikte bunda bir değişikliğe gidildi. Bu değişikliğe göre bir komünde olabilecek komite sayısı yine dokuz olarak belirlendi, ama komiteler içerik/başlık açısından biraz farklılaştı. Pratikte ise 6 sahada komiteleşme öncelikli olarak görülüyor. Bu altı komite şunlardır: Barış (sulh), örgütleme, ekonomi, kadın, ekoloji (temizlik, ağaç, park vs.) ve savunma. İKS, temel ihtiyaçları sağlıyor. Bunlar arasında sağlık, mazot, alış-veriş, organizasyon ve belediyelerle iletişim yer alıyor.

Her komün için bir isim şart değil, isim olmadığı müddetçe de cadde ismiyle tanımlanır. Ancak komünlerin yaklaşık % 99'u kendisine bir özel isim seçiyor. Seçilen isimler o komünden son yıllarda şehit düşmüş bir insanın veya o komünün tanıdığı veya sevdiği bir şehidin ismidir.

Fotoğraf 19: Rojava’da tipik bir halk toplantısı, çizen: Janet Biehl

2) Mahalle Halk Meclisi

TEV-DEM sistemin bir üst kademesi, şehirlerde mahalle halk meclisleri ve kırsal kesimde köyler topluluğu halk meclisleridir. Şehirlerdeki mahalle meclisleri genellikle 7 ila 30 komünden, kırsal kesimdeki köyler topluluğu meclisleri ise 7 ila 12 köyden oluşur. Mahalle meclislerinde temsil edilen komün koordinasyonlarından, mahalle meclisinin asamblesini oluşturur. Genelde bir mahalle veya köyler topluluğu halk meclisinin asamblesinde 100 ile 300 kişi bir araya gelir. Mamoste Abdulselam, mahalle meclisleri hakkında şunları söyledi: “Hesekê’de on altı mahalle meclisi var ve her meclis on beş ila otuz kişiden oluşuyor.” 2016 yazında Hesekê’nin neredeyse hepsi kurtarıldığı için mahalle halk meclislerin sayısı yavaş da olsa artmaktaydı.

2017 yılında ziyaret ettiğimiz Qamişlo’nun Korniş Mahallesi halk meclisine kısa süre öncesine kadar 18 komün bağlıydı. Halk Meclisi Eşbaşkanı İzzedin, bu sayının her hafta arttığını belirtti. Bunun nedeni de bir kaç yıl önce kurulan komünlerdeki çok yüksek olan hane sayısıydı. Bu sayı en fazla 170 ile sınırlandırıldığı için yenilerine ihtiyaç duyuluyordu. Bundan dolayı bizzat bu çalışmada yer ala Tekoşer bu sayının 70’e kadar bile çıkabileceğini söyledi.

Halk meclis üyeleri, ilk toplantıda erkek eş başkanı seçer. Bazen Kongreya Star kadın mahalle meclisi toplayıp, kadın eş başkanı seçebiliyor. Eş başkanların toplam bir tane de yardımcısı seçilir. İki eş başkan da bu görevi iki defa ikişer yıllığına toplam en fazla dört yıl yapabiliyor. Oluşturulması gereken ve istenilen komitelere geçici iki yetkili (kadın ve erken) seçilir. Ta ki ilgili komiteler oluşturulup kendi toplantılarında eş başkanlarını seçene kadar. Komün kademesinde olduğu gibi koordinasyon, eşbaşkanlardan ve her bir komitenin eş sözcüsünden oluşur. Genellikle haftada bir halk evinde toplantı yapılır.

Halk meclisine bağlı komitelere, ilgili komite üyelerin onayı ile dışarıdan aktivistler de dâhil olabilirler.

Mahalle halk meclisi asamblesi olarak her ayın 23’ünde toplanır ve aradaki haftalarda ise mahalle koordinasyonu olarak bir araya gelirler. Haftalık toplantılarına, mutlaka belediye, Asayiş, Kongreya

Star ve bağlı komünler, Şehit Aileler Kurumu, Gençlik Hareketi, TEV-DEM eyalet koordinasyonu ve başka ilgili kurumlardan birer kişi katılım gösterir. Kendi cephelerinden aktarım yaparlar ki herkes aynı bilgiye sahip olsunlar. Bu durumu hemen burjuva demokrasileriyle karşılaştırıyoruz: Bir belediye veya Asayiş coğrafik olarak altında bulunan bir yapıya böyle düzenli bilgi aktarır mı?

Halk meclisinin mekânının (halk evinin) genel halk toplantılarına uygun olmasına dikkat edilir. Uygun alan veya salon olmasa da bu ortak emekle yaratılır. Bu merkezlerin bazıları, rejim tarafından terk edildikten sonra kamusallaştırılan, bazıları kiralık, bazıları ise ortak bir çaba ile inşa edilen binalardır. Halk meclisleri, kullanabilecekleri binanın enerji açısından verimli olup olmadığına da dikkat eder. Bilhassa kerpiç evler tercih edilir. Bir halk evi her gün açıktır, sürekli mutlaka bir eşbaşkan veya yardımcısı bulunur. Gece bir kişi nöbete kaldığı için aslında halk evi 24 saat açıktır. TEV-DEM'in oluşturduğu sistem incelenirken, bilinmesi gereken başka bir nokta ise, hem komünlerde hem de mahalle meclisi düzeyinde yapılan tüm çalışmaların gönüllük temelinde yürütüldüğüdür.

Fotoğraf 20: Dirbesiye ve Qamişlo'da 3 ayrı mahalle halk evlerin dış görüntüsü, 2017

3) Eyalet Halk Meclisi

Üçüncü kademe eyalet (TC standartlarına göre ilçe) halk meclisidir ve çevresindeki köylerle birlikte tüm bir şehri kapsamaktadır.[185] Mahalle ve köyler topluluklarının koordinasyonları, kendi halk meclislerini eyalet halk meclisi kademesinde temsil eder. Her eyalette genelde 7 ila 20 arasında

[185] Afrîn bölgesinde (kanton) sekiz eyalet (ilçe olarak da tanımlanır) (Afrîn, Cindirês, Reco, Bilbilê, Şêrawa, Mabeta, Şêra, Şiyê) var, Cizîrê bölgesinde şu an örgütlü olan 12 eyalet var (Dêrîk, Til Koçer, Çil Axa, Girke Lege, Tirbespiye, Qamişlo, Amudê, Dirbesiye, Serêkaniye, Til Temir, Hesekê, Til Hemis). Kobanî'deki eyalet sayısı daha az (Kobanî, Şexler, Şirin, Gire Spî). Yeni özgürleştirilen alanlarda tartışma ve çalışmalar sürdüğü için bu eyaletlerin sayısı ve düzenlemesi değişebilir.

mahalle ile köy topluluğa bağlıdır. Bir eyalet halk meclisinde genelde 100-150 delege bir araya gelir.

İkinci kademeye benzer şekilde üçüncü kademede de bir araya gelen delegeler (mahalle ve köy topluluklarının koordinasyonları) tarafından sekiz sahada komiteler kurulur ve eş başkanlar ile yardımcısı seçilir. Üçüncü kademedeki koordinasyon, çok daha geniş bir coğrafyayı temsil ettiği için komün ve mahalle meclislerine göre toplumdaki temsil boyutu çok daha fazla ve çeşitlidir. İlk iki kademede halkın en geniş katılımı hedeflenir ve bunlar doğrudan ve taban demokrasisi açısından en önemli yapılanmalardır. Bu yüzden MGRK'de faal olarak yer alan sosyal hareketler, siyasi partiler ve pek çok STK, meclis sistemine ilk olarak bu üçüncü kademede dâhil olur. Eyalet koordinasyonunda yer alan her bir siyasi parti genelde beş üye ile temsil edilir. PYD ve diğer partiler arasında herhangi bir ayrım yapılmaz. Eyalet halk meclisinde kadın hareketi Kongreya Star, gençlik hareketi YCR (Yekîtiya Ciwanen Rojava), eğitim hareketi gibi oluşumlar da beşer delege ile temsil edilmektedirler. İlk iki kademeye göre farklı olan, oluşturulan eyalet halk meclisinin koordinasyonuna TEV-DEM kavramının kullanılmasıdır. Bunun bir önemli nedeni geniş temsiliyetinde yatmaktadır. Her bir eyaletin TEV-DEM'i genellikle 20 ila 30 kişiden oluşur.

2014 yılıyla birlikte Rojava'da yaşanan yapısal değişimlerden TEV-DEM sisteminin ilk üç kademesi ciddi bir değişikliğe uğramadı ve ilk kurulduğu mekanizmayla çalışmalara 2017 yılına kadar devam etmekteydi.

4) En üst kademeler ve Batı Kürdistan Halk Meclisi (MGRK)

TEV-DEM sistemi 2011 yılında inşa edilmeye başlandığında en yüksek kademe, tüm eyalet halk meclislerinden oluşan Batı Kürdistan Halk Meclisi (MGRK) idi. 2011 Ağustos'unda kurulan MGRK'nin koordinasyonu (bunun adı da TEV-DEM)her üç kantondan 10 ile 12 arası olmak üzere 33 kişiden oluşuyordu. Daha özgün olarak Halep'in delegeleri Rojava TEV-DEM'ine katıldı. Bu 33 kişiden her biri Rojava'nın tamamı için oluşturulan sekiz saha (alan) komitelerinde yer alıp en üst düzeydeki koordinasyonu üstleniyorlardı. Bu koordinatörler doğrudan eyalet düzeyindeki aynı sahanın komite üyeleriyle ortak çalışıyorlardı, ancak onlara ne hüküm ne de konumdan alma hakkını veriliyordu. 2012 yılında gerçekleştirilen ikinci MGRK kongresinde Abdulselam Ahmed ve Sinam Muhammed tekrardan eşbaşkanlar olarak seçildiler.

İD, El-Nusra Cephesi ve diğer şovenist-cihatçı örgütlerin 2013 yazında Rojava'ya karşı artan saldırıları, TEV-DEM aktivistlerinin bir kantondan diğerine hareket etmesini zorlaştırdı. Cizîrê ve Kobanî arasındaki gidiş gelişler 2013 sonbaharı itibariyle tamamen kesildi ve ondan sonra TEV-DEM'in kurumları bölgeler (kantonlar) üstü bir araya gelemediler. Haziran 2014'e kadar, sarp dağlık alanlar boyunca Kobanî ve Afrîn arasında gizli şekilde hareket etmek mümkündü, ancak bu da sadece bazı temel ihtiyaçlar için kullanılıyordu. Bundan dolayı artık üç kanton ve Halep kendi başlarına örgütlenmek durumunda kaldılar. Kantonlar bu dönemden sonra ayrı bir kademe olarak TEV-DEM sistemi içinde oluşturuldu. Rojava kademesinde MGRK en üst kurul olarak artık bir araya gelemediği için Rojava seviyesinde bir genel koordinasyon oluşturuldu. TEV-DEM Rojava Kantonları Genel Koordinasyonu hiç bir zaman bir buçuk yıldan daha kısa sürede toplanamazken, bazı sahalarda fiziki olarak uzun aralıklarla bir araya gelmeyi başardı. 2015 Haziran'ında Kobanî ve Cizîrê kantonları arasında bulunan Grî Spî'nin (Tel Abyad) özgürleştirilmesiyle birlikte bu iki kantonun bir birine bağlanması başarıldı, tekrar doğrudan kantonlar arası ortak çalışma mümkün oldu.

2011 ve 2012'de geliştirilen TEV-DEM siyasal sistemi içinde yukarıda da belirtildiği üzere bir sahaya ait dört kademede oluşturulan komiteler ayrı bir sosyal hareket oluşturdu. Buna göre, bir komite aynı alanla ilgilenen ve üstünde ve/veya altında bulunan komitelerle sürekli iletişim içinde olur. Bir komite aynı alanda çalışan aynı kademedeki komşu komitelerle de ihtiyaç üzerine ortak çalışır. Örneğin ekonomi sahasında tüm kademelerde bulunan tüm komiteler TEV-DEM Ekonomi Hareket adı altında bir araya gelir, ortak toplantı ve kongreler düzenlerler. Yine kendi çalışmaları üzerine tartışmalar yürütürler ve bu tartışmaları halk meclisleri ve komünlere taşırlar. Bazı sahaların alt sahaları vardır. Bunlar da ayrı bir hareket olarak bir araya gelirler. Örneğin kültür ve sanat, ideoloji sahasının bir parçasıdır, dört kademenin komün ve halk meclislerinde çalışan ve kültür ve sanat alanında aktif olan insanlar kültür ve sanat hareketinde bir araya gelebilirler.

TEV-DEM, devrim sürecinde toplum içinde zamanla desteğini arttırdı, Kürtler arasında büyük bir sempati elde ederek 1-2 yıl içinde açık bir şekilde çoğunluğun desteğini aldı. Devrim geliştikçe, toplum örgütlendikçe, tehlike arz eden güçlere karşı savunma başarılı oldukça bu destek arttı. İlk başta, halk meclislerindeki katılımcıların neredeyse hepsi Kürtlerden oluşuyordu. Hiçbir zaman ne PYD ne de TEV-DEM Kürt olmayanları dışlıyorlardı ancak devrim süreciyle birlikte örgütlemede öncelik Kürtlere veriliyordu. 2012 devrimi ile birlikte, bölgenin farklı etnik gruplarının ve kültürlerinin kapsanması TEV-DEM'in başlıca özelliklerinden biri haline geldi. Bu temelde bu çabanın sonucu olarak Kürt olmayan nüfusun bir kısmı, özellikle Keldaniler ve bazı Araplar TEV-DEM'i desteklemeye başladı. TEV-DEM, Kürt olmayan kesimlerden ciddi destek alsa da yine de çoğunluğa ulaşamadı. Bunun bir kaç nedeni var. En önemlisi 20. yüzyılın ilk yarısı ve öncesine dayanan olaylar; Süryanilere ve Ermenilere uygulanan soykırım bunlar arasında büyük bir role sahiptir. Bunun yanı sıra,Baas rejimin son on yıllarda sürdürdüğü politikalar yine bunda önemli bir rol oynuyor. TEV-DEM ve devrim süreciyle birlikte Kürtler, Süryanilere ve Ermenilere karşı yaklaşımlarını aktif bir şekilde gözden geçirdi. İlişkilerini düzeltme yoluna gitti. Suriye'deki politik gelişmelerin hızlı seyretmesi karşısında halkların ortak tavır alması da kaçınılmaz bir noktaya geldi. Şimdi yaşanan şey, Kürtler ve Kürt olmayanlar arasında uzun süren bir güven inşa etme sürecidir.

6.3.2 Toplumsal Örgütlenme Alanları

TEV-DEM toplumu bir bütün olarak örgütlemek için, her dört kademede Kürtçe'de 'qada/saha' anlamına gelen dokuz temel toplumsal alan oluşturdu. Faaliyetlerin çoğu bu alanlarda kurulan komiteler aracılığıyla gerçekleşti ve toplum gittikçe artan bir şekilde doğrudan ve aktif bir şekilde kendisini yönetti. Bununla ilerleyen yıllarda kurumlaşmada nitel ve nicel olarak giderek ilerleme yaşandı. Böylece Rojava'da yıllarca bastırılmış olan devasa bir toplumsal enerji serbestçe açığa çıktı.

TEV-DEM sistemine sağlık alanı doğrudan dâhil edilmedi. Sağlık alanının özel konumundan dolayı özgün örgütlenmesine karar verildi, ancak demokratik işleyiş sağlık alanı için de geçerli ve sağlık alanında oluşturulan meclis ve diğer örgütlenmeler TEV-DEM ile birlikte çalışıyor (bkz. 11. Bölüm). Bazı yerlerde, 2014 yılına kadar yerel özgün koşullardan veya kapasite yetersizliğinden dolayı alanların örgütlenmesi en alttaki iki kademede (komün ve mahalle meclisi) eksikti, ancak sonradan bu örgütlenme büyük oranda tamamlandı. Komünlerde komiteler zamanla dokuz alana göre değil, özgün durumlara göre daha az sayıda yeniden düzenlendi (bknz. 6.3.1). Komite üyelerinin sayısı sınırlandırılmadı. Normalde, komün düzeyinde bir komitede beş ila on kişi bulunabilirken, ancak ilgi daha fazla olduğunda, bu sayı yirmiye kadar yükselebilir.

TEV-DEM gittiği sistem yapılanmasında, ilk etapta oluşturulan sekiz alan ve örgütlenme tarzı aşağıda veriliyor. Bu örgütlenme modeli zamanla ihtiyaçlara göre, özellikle de 2014 yılın başında kurulan Demokratik Öz Yönetimler'den dolayı değişimlere gitti. Aşağıda alanlar tanıtılırken bu değişimlerin bir kısmı belirttiriliyor. Daha kapsamlı bir şekilde demokratik federasyon projesiyle ve sonraki bölümlerde yaşanan değişiklikler ele alınmaktadır.

Kadınlar (Jîn). Kürt özgürlük hareketi içindeki kadınların uzun süren mücadelesinin bir kazanımı olarak kadınlar, özgün ve güçlü örgütlülüklerini geliştirdiklerini hatırlatalım. Bu Rojava Devrimi'nden önce başladı. Böyle bir gelişmenin de ürünü olarak kadınlar, devrime aktif katılımı ve oluşturulan kurumlar, TEV-DEM sisteminin tüm kademelerinde özerk bir güç olarak en başından beri varlık gösteriyorlar. Rojava'daki özgür kadın hareketi Yekîtiya Star (Tanrıçaların Birliği) 2005 yılında kuruldu ve 2015'de ismini Kongreya Star (Tanrıçaların Kongresi) olarak değiştirdi.

TEV-DEM sistemiyle birlikte inşa edilen her halk meclisi ve komüne paralel olarak bir kadın meclisi veya kadın komünü inşa edildi. Bugün neredeyse istinasız olarak her halk meclisinin bir kadın meclisi vardır, ayrıca komün düzeyinde bu yönde hızlı bir gelişme mevcuttur. Kadın meclisleri ve komünler hem halk meclisi ve genel komünün parçasıdır hem de Kongreya Star örgütlenmesinde yer alırlar. Kadınların örgütlenmesi yerel düzeyde mekânsal olarak özellikle her mahallede bulunan kadın evleri (Kürtçe: mala jîn) aracılığıyla gerçekleştirilir. Komünlerin halk meclisleri ve komünleri içinde diğer alanlara göre daha fazla özgünlüğü vardır. Her halk meclisinin ve komünün kadın eş başkanını sadece kadınlar tarafından seçilir ve bu alanlarda % 40 temsil kotası uygulanır. Bu kota diğer alanlar için de geçerlidir. Böylece komitelerde erkek ağırlığın olmasının da önüne geçilir.

Kongreya Star'da kadın örgütlenmesinin (kadın meclisleri ve komünleri, kadın evleri) dışında diğer çalışma alanları arasında kadın barış komiteleri, eğitim (çok sayıda akademiler aracılığıyla), kadın ekonomisi (Kürtçe: aboriya jîn), savunma (Asayiş-Jîn, YPJ), her şehirde bulunan çok amaçlı kullanılan kadın merkezleri, kadın diplomasisi ve kadın basını da bulunmaktadır. Tüm bu alanlarda çalışan kadın örgütleri, eyalet ve kanton düzeyinde düzenli şekilde kadın meclisleri olarak toplanıp gerekli görülen konularda konferanslar ve başka faaliyetler düzenlerler. Üst düzeydeki kadın meclislerine Demokratik Özerk Yönetimin Kadın Komitesi (kadınlar açısından ihtiyaç olan yasaların çıkarılması için kritik kurum), diğer halkların kadın örgütlemeleri ve başka kadın örgütleri de dâhil edilir. Kongreya Star'ın bir başka çok önemli görevi diğer alanlarda kadın özgürlüğü tartışmaların teori ve pratikte hayat bulmasıdır.

Savunma (Parastin). Her bir **s**avunma komitesi, coğrafi konumu gereği, kendi güvenliğini sağlamak için çalışır. Çınar Sali'nin bize açıkladığı üzere, savunma komitesi en küçük savunma birimidir. Her komünde üç kişi savunma komitesinde yer alır. Silvan'ın anlattıklarına göre "Savunma komitesinin üyeleri gençlerle konuşur, onları hazırlar ve bölgenin savunulması için örgütler. Bazı durumlarda sadece YPG,YPJ veya Asayiş değil ayrıca genel nüfusun çoğu savaşmak zorunda kalır." Savunma komitesi, savunma alanında kurulan bütün örgütlenmelerle birlikte sıkı bir şekilde çalışır. Alt kademelerin savunma komiteleri devrimin en başından beri Asayiş ile ortak çalışmak sorumluluğu vardır. Asayiş ikinci kademeden sonra halk meclislerin aylık toplantılarına düzenli katılıp rapor verir. Asayiş TEV-DEM sistemin parçası olarak eyalet ve kanton savunma meclislerinde yerini alır. YPG/YPJ kurulduğunda resmi olarak TEV-DEM sistemin parçası olmamış olsa da düzenli bir şekilde eyalet ve kanton halk meclisleri ve TEV-DEM sıkı bir şekilde ortaklaşır.

Görüldüğü gibi sistem öyle geliştirilmiş ki, ne Asayiş ne de YPG/YPJ kendisini toplumdan fazla soyutlayabiliyor. Diğer siyasal sistemlerin aksine toplum ile iç içe geçmiş durumdalar.

Eylül 2014'te İD'nin Kobanî'ye düzenlediği saldırıdan sonra, sistematik şekilde komünlerde yerel halktan oluşan HPC (Hêzên Parastina Civak – Toplum Savunma Güçleri) adlı savunma komiteleri kuruldu. Burada yer alanlar kesinlikle profesyonel değiller. Bir mahalle saldırıya uğradığında, HPC,Asayîş ve YPG olmadan da kendi savunmasını oluşturacak bir örgütlülük olarak yaygınlaşıyor. Savaş halinde, HPC köy, sokak ve mahallenin ilk savunma hattını oluşturmakla yükümlüdür. Ayrıca, savaş ve istikrarsızlık koşullarından istifade etmeye çalışan uyuşturucu satıcılarını ve başka suç örgütlerine engel olur. 2017 yılına kadar HPC iki kongre düzenledi.

Ekonomi (Aborî). Rojava'nın ekonomisi büyük oranda tarıma ve belli oranda petrol üretimine dayanmaktadır, ekonomide sanayi yok gibidir. Tüm kademelerde oluşturulan ekonomi komiteleri aracılığıyla Rojava'nın ekonomisi yeniden örgütlenmektedir. Ekonomi komiteleri, dükkânlar, inşaat faaliyetleri, tarım ve diğer üretim alanlarından, petrol, gaz ve gıda maddelerinin tedarik edilmesi ve bütün kamu işletmelerinin yönetiminden sorumludur. Devrim süreciyle oluşan kritik ve belirsiz ortamda TEV-DEM'in öncellikli hedefleri var. Bunlardan bir tanesi, her yetişkin bireyin geçim kaynağına sahip olmasıdır, kendisini ve varsa ona bağımlı olanları geçindirebilme yeteneğini göstermesidir. Bunun yanında ekonomik rant çevrelerin ortaya çıkmasını engellemek ve aynı zamanda devrime katkıda bulunabilecek durumda olan ekonomi komiteleri oluşturmak hedefleri arasındadır. 2013 yılına gelindiğin, TEV-DEM Ekonomi Hareketi, ekonomik alandaki uzun vadeli amaçlarını ifade edip ona göre hareket etmeye başladı. Demokratik ve komünal bir ekonomi geliştirmek için kooperatifler gibi alternatif ekonomi biçimlerinin yaygınlaştırmasına başlandı. 2013 ve 2014'de onlarca küçük kooperatifler özellikle tarımsal üretim alanında kuruldu, bunun için devletin el konulan toprakları kullanıldı. Sonraki yıllarda kooperatif sayısı arttı ve ticaret ile sanayide de ilk kooperatifler oluştu. Genelde az gelirli ve yoksul insanlar bu kooperatiflerde çalışmaktadırlar. 2016/2017 yıllarına gelindiğinde ekonomik sorun toplumda yaygınca tartışılan bir konu olmaya başladı ve buna cevap olmak için ekonomi alanı yeniden kapsayıcı şekilde örgütlendi. Her kantonda en üst düzeyde her kesimi dâhil eden Ekonomi Meclisleri var ve bu meclisler ekonomi alanında birinci karar mercileridir.

Siyaset (Siyasî). Siyasi komiteler örgütlenmenin her kademesinde mevcuttur , ama asıl önemli olan eyalet ve kanton düzeylerinde de olmasıdır. TEV-DEM sistemine dâhil olan bütün politik partileri ve başka siyasi örgütlenmeleri kapsayan siyasi komitelerin temel görevi, TEV-DEM dışındaki örgütlenme, kuruluş ve partilerle ilişkiler kurup diplomasi faaliyetleri yürütmektir. Suriye'deki zorlu süreç göz önünde bulundurulduğunda diplomasi faaliyetlerin ne kadar karmaşık ve hassas çalışma olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Bu komitelerin ikinci önemli sorumluluğu, kent ve kırsal alanda belediyelerin kurulup geliştirilmesini yürütmektir. 'Halk belediyeleri' su, temizlik, yeşil alan, imar, kentsel gelişme gibi alanlardan sorumlu olduğunu dikkate alırsak siyasi komitelerin sorumluluğu daha artmaktadır. 2015'de iki kantonda yapılan seçimlerle yeni bir aşamaya geçen belediyelerin sorumluluğu Demokratik Öz Yönetim'lere devredildi. TEV-DEM'in dışında başka kesimlerin temsiliyetine de önem verilmektedir.

Sivil Toplum (Civakî Sîvîl). Sivil Toplum komiteleri meslek gruplarını, hemen hepsi küçük olan esnafı, tüccar, işçi kuruluşları ve atölyeleri örgütlemeye başlayarak 2012 yılında çalışmalarına başladı. Dikkat çekici şekilde, serbest çalışanlar, küçük de olsa işverenler, kooperatif tarzında örgütleyenler ve ücretli çalışanlar olarak tanımlayabileceğimiz kesimler, bu komitede de işbirliği halinde oldular (bkz. Bölüm 7.1). 2015 yılında başlayan tartışmalardan sonra 2016 yılının başında

bu alan tamamen yeniden örgütlendi. Emekçi diyebileceğimiz maaşlı çalışanlar (özel veya kamu) ve az gelirli serbest çalışanlar Emekçi Komitesi (Komiteya Kedkaren) olarak ayrı örgütlendiler. Bir çeşit işveren olan esnaflar, üreticiler ve tüccarlar, ticaret ve sanayi olarak ayrı örgütlenip ekonomi alanına dâhil olurken, kooperatiflerde çalışanlar özgün örgütlenmeye gidip ekonomi alanın parçası oldular.

Özgür Toplum (Civaka Azad). Özgür Toplum komiteleri şehit ailelerini, gençleri, öğrencileri, insan hakları aktivistleri, entelektüeller gibi çevreleri örgütlerler. Bu komiteler, ilk bakışta temsilî demokrasi ve diktatör devlet sistemlerdeki STK ve sendikalara tekabül eder gibi görünse de aralarında önemli bir fark vardır. Civaka Azad komitelerinde bir araya gelen sivil yapılar, halk meclislerinde de yer alarak karar mekanizmasına diğer alanlarla eşit düzeyde dâhillerdir. Bundan dolayı batılı devletlerde "NGO" olarak tabir edilen "hükümet dışı örgütler" ile eş anlamlı değiller. Ayrıca Rojava'da devrim sürecine çok aktif olarak yer almayan önemli sayıda dernek veya sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır.

Adalet (Âdalet). Adalet komiteleri, temel olarak barış komiteleri (Komîteya Levhatin) olarak tanımladığımız yapılardan oluşur. İlk barış komiteleri, 90'lı yıllarda başlangıçta illegal olarak Rojava'nın birçok şehrinde kuruldu. 2011'de başlayan devrim süreciyle asıl olarak mahalle/köy topluluğunun halk meclisleri tarafından yaygın biçimde örgütlendi. Barış komiteleri 2011 ve 2012 yıllarında iç toplumsal barış ve uyumun sürdürülmesi bakımından oldukça önemliydi. Bu komiteler, devrim ilerledikçe komünler veya komîngeh düzeyinde de örgütlenebildi. Her bir barış komitesinin 5-7 arası üyesi ve eş sözcüleri bulunmaktadır ve barış komitelerinde de cinsiyet eşitliği bir ön koşuldur. Bu komiteler, ihtilafları uzlaşma yoluyla çözmeye çalışarak, faaliyet alanlarında adaleti tesis eder. 2016 yılında ihtilafların % 80'nini başarılı şekilde çözebilmişlerdir. Eğer konsensüse dayalı çözüm mümkün değilse, bu durumda üst aşamadaki adalet divanı devreye girer. Gerekli durumlarda ise, geniş katılımlı adalet platformları oluşturulur. Her kantonda birer tane temyiz mahkemesi de vardır. Adalet alanın örgütlenmesi halk meclisleriyle organik bağı olan eyalet ve kanton düzeyinde var olan adalet meclisleri tarafından gerçekleştirilir.

Ev içi şiddet ve kadına yönelik diğer hak ihlalleri söz konusu olduğunda, kadın hareketinin oluşturduğu kadın barış komiteleri devreye girer. Dolaysıyla Rojava'da ataerkil şiddet hakkındaki hükümlere erkekler karar vermez.

İdeoloji (Îdeolojî). İdeoloji komiteleri, bütün eğitim ve bilgilendirme çalışmalarından sorumlu olarak oluşturuldular. Rojava'da ve genelde Ortadoğu'da ideoloji sözcüğünün, Batı devletlerinde olduğu gibi olumsuz anlamı olmadığı ortada. Özgürleşmeyle birlikte Baas rejiminden çok sayıda okul ve başka eğitim kurumları devralındı ve özgürce eğitimi geliştirmek için dönüştürülmeye tabi tutuldular. Kürtçe öğretimi yaygınlaştırmak için, derslerin çoğu Kürt çocukları için Kürtçe dilinde yeni demokratik müfredatlara dayanılarak verilmeye başlandı. İdeoloji komiteleri, TEV-DEM sistemiyle ilgili aktivistlerle ortak çalışmalar yaptılar, akademiler açtılar. Bu akademiler, bütün alanlarda eğitime duyulan yaygın toplumsal ihtiyacı karşılarlar. Halk meclisleri ve komünler için seminerler ve toplantılar düzenlerler; ihtiyaç halinde herkes bu seminerlere ve toplantılara katılabilir. Okul ve akademilerin dışında önemli alt alanlar basın-yayın ile kültür ve sanattır. (bkz. 7.2)

6.4 Halep Komünü

Halep, iç savaştan önce 2 milyonu aşan nüfusuyla Suriye'nin ikinci en büyük şehriydi. Suriye'nin ekonomik merkezi olmasının yanı sıra bütün kültürlerden ve toplumsal sınıflardan insanlara ev sahipliği yapıyordu. Kürtlerin çoğunlukla yaşadığı kuzey Halep'te, 2011'den itibaren TEV-DEM kendi öz gücüne dayanarak taban ve konsey demokrasisinin ifadesi olan halk meclislerini kurdu. Bunlar kısa sürede gelişmiş bir düzeye ulaştı ve Suriye'nin geri kalanı ve Rojava için örnek haline geldi. Ama Suriye devletinin, ÖSO ve cihatçıların 2013'te başlattığı yoğun bombardımanlar yüzünden bu meclisler büyük oranda bastırıldı.

2011'de başlayan Suriye ayaklanması sırasında, Halep'te yarım milyondan fazla Kürt yaşıyordu. Bunlar, ayaklanmadan önceki yıllarda Rojava'dan, özellikle Afrîn bölgesinden, çoğunlukla ekonomik nedenlerle Halep'e göç etmişlerdi. Yaygın ayrımcılık nedeniyle Kürtler şehrin kuzeyinde, özellikle Eşrefiye ve Şêx Maqsûd mahallelerinde toplu halde yaşamaya başlamışlardı. Suriye'deki çoğu KDPS'den ayrılmış olan geleneksel Kürt partileri, en güçlü desteği bugünkü Cizîrê kantonundan alırken, solcu Kürt özgürlük hareketi, öncelikle batı bölgelerinde sağlam bir zemin buldu.

PKK, bilindiği üzere, 1979'da Kuzey Kürdistan üzerinden ülkeye giriş yaptı ve aşamalı olarak Rojava, Suriye'nin merkezi ve Suriye işgali altındaki Lübnan'a geçti. PKK özellikle Kobanî, Afrîn ve Halep'te Kürt halkının desteğini kazanmaya çalıştı ve Halep'te hızlıca destek kazandı. PKK'nin önemli militanları ve hatta Abdullah Öcalan, zaman zaman burayı ziyaret etti. Çok sayıda Suriyeli Kürt genci, 1980'ler ve 1990'larda, Kuzey Kürdistan'daki silahlı mücadeleye katıldı ve bugün Kobanî savunmasında görülebileceği üzere buradaki Kürt özgürlük hareketiyle yakın bağlar kurdu.

PKK'nin burada erkenden güç kazanması, 2003 yılında Halep'te kurulan PYD'nin hızlı ve nispeten güçlü bir şekilde gelişmesini sağladı. Mart 2011'de, çok sayıda PYD aktivisti, hâlihazırda Halep'te olduğundan, Kürtler hızlı şekilde örgütlenebildi.

Ermeni gazeteci Ewan Suveyda Mahmud, Kürt özgürlük hareketiyle yıllardır çalışmaktaydı. Mahmud, 2011 yazından itibaren iki yıl boyunca Halep'te yaşadı ve bu yüzden oradaki olayların önemli bir tanığı oldu. O süreçte halkın kendini nasıl örgütlediğini öğrenmek için onunla oturup uzunca konuştuk. Bize, meclislerin çok çabuk kurulduğunu anlattı ve şunu söyledi: "Ancak, başta büyük ölçüde sivil bir örgütlenme vardı, askeri güçleri yoktu."

Halep Meclisleri

Mahmud sözlerine şöyle devam etti, "Halep'teki TEV-DEM çatısı altında kurulan siyasal sistem, dört alana ayrılmıştı: Eşrefiye, daha büyük bir mahalle olan Şêx Maqsûd'daki iki alan ve daha küçük iki mahalle olan Haydariye ve Midan'ı kapsayan alandı. Eşrefiye ve Şêx Maqsûd işçi sınıfına ev sahipliği yaparken, küçük burjuvaların yoğun olduğu Haydariye'de çok sayıda Arap yaşamaktaydı. Midan'da ise Kürtler Ermenilerle yan yana yaşıyorlardı ve durumları kayda değer biçimde daha iyiydi. Halep alanlarının MGRK'de, Kobanî ve Afrîn'le aynı sayıda delegesi vardı.

Bu dört alanın her biri yaklaşık otuz ana sokaktan oluşmaktaydı. Bir komün 100 ile 500 haneden oluşarak büyüklükleri açısından Rojava'daki büyük komünlere tekabül etmekteydiler. Ancak burada, bu örgütlenme birimleri ilk başlarda "sokak halk meclisi" ismi altında anıldı. Yüzlerce insan bütün sokakları bu yeni meclis sistemine bağlamak için gece gündüz çalıştı. Aktivistler, aileleri kazanmak için, haftanın beş günü çalışıp, gece yarılarına kadar onları evlerinde ziyaret ettiler. Kimse dışarıda kalmamalıydı. 2012 yılının başında, meclisler bir kez düzenli ve istikrarlı işleyişe

ulaştığında, bu dört alanın her birinde gençlik komiteleri kuruldu. Gençler bu komitelere katılmak için öyle bir akın etti ki, alt grupların oluşturulması gerekti.

Kısa bir süre içinde kadın meclisleri oluşturuldu ve önemli bir güç kazandılar. Binlerce kadın, kadın meclisi toplantılarına düzenli olarak katıldı ve kadın sorununu karma meclislerde ve toplumun genelinde daha ayrıntılı bir şekilde gündeme getirdiler." Ewan Suveyda Mahmud, bize kadınların kısa zamanda ataerkil sistem hakkında farkındalık kazandığını söyledi. Hem kadın hem de gençlik meclisleri, genel halk meclislerinde komiteler olarak etkin biçimde katıldığını da ifade etti.

Ewan Suveyda Mahmud o dönemde neler olduğunu şu şekilde anlatmaya devam etti, "Bölgesel (yani Halep) ve alan düzeyinde ve birkaç tane de sokak meclisi (komün) düzeyinde TEV-DEM sisteminin temel alanları dikkate alınarak yeni komiteler ihtiyaç doğrultusunda kuruldu.

Tüm alanlarda örgütlü yapılar özel oluşturulan bir halk evinde toplanırdı; halk evleri alanda yaşayan herkes için yirmi dört saat boyunca açıktı. Bu meclislere aynı sokaktan veya alandan gelen vatandaş istediği konuyu gündeme getirebilirdi. Kadın ve gençlik meclisleri 2012 yılında, Halep bölgesinin genelindeki etkinlikler için birer merkez oluşturdu. Bunun yanı sıra Kürt dili öğretimi için de bir kurum oluşturuldu. Bu kurum, devletin bu Kürt mahallelerinin ikisinden de sürülmesinin ardından okullardaki dil öğretimini koordine etti. Meclisler daha iyi işlemeye başladığında ve hayat daha iyi örgütlendikçe, özellikle 2012 yazında, az ancak kayda değer sayıda Kürt olmayan nüfus Eşrefiye ve Şêx Maqsûd'daki meclislere katıldı. Ancak, 2013 saldırıları gerçekleşmeseydi, halk çok daha fazlasını başarabilirdi çünkü meclislerde temsil edildiğini hissediyordu."

Mahmud, faaliyet alanlarının iyi tanımlanmış olması sayesinde Halep meclis sisteminin etkin biçimde işlediğini şöyle anlattı: "Bugün Cizîrê'deki meclis sistemiyle kıyaslandığında, Halep'teki meclis sistemi kesinlikle çok daha iyi yapılandırılmış ve disipline edilmişti. Bunun bir nedeni elbette gayretli bir siyasal örgütlenme çalışmasıydı ancak bir diğer nedeni belki de Halep'teki karmaşık siyasal durumdu. TEV-DEM sisteminde adet olduğu üzere, bütün kademelerdeki meclislerin, bir erkek ve bir kadın olmak üzere iki eş başkanı vardı ve bu eş başkanlarla birlikte mevcut komitelerin sözcüleri ilgili koordinasyonunu oluşturuyordu. Bu koordinasyon ise daha üst kademelerde kendi meclisi temsil ediyordu.

Düzenli bir aylık takvim oluşturuldu. Her ayın 20'sinde, sokak meclislerin (komünlerin) komiteleri (kadın ve gençlik meclisleri dâhil) toplanırdı. Her ayın 21'inde sokak meclislerin (komünlerin) koordinasyonları bir araya gelirdi, bazen bu toplantılar genişletilip bütün sokak halkının çağrıldığı genel kurula (asambleye) dönüştürülürdü. Ardından, ayın 22'sinde alan kademesindeki komiteler (kadın ve gençlik meclisleri dâhil) ve 23'ünde bölge halk meclisi koordinasyonları buluşurdu. Ayın 24'ü ve 25'inde komünlerin koordinasyonlarından oluşan halk meclisi bir araya gelirdi. Halep bölgesi halk meclisi ise 26'sı ve 27'sinde toplanırdı.

Şüphesiz, bu zor anlaşılacak radikal demokratik sistemi oturtmak için pek çok tartışma ve toplantının yapılması gerekliydi. Mahmud bu konudaki düşüncelerini şu sözlerle dile getirdi: "Bunların etkinliklerini geliştirebilmelerinin tek yolu buydu. Çok fazla sayıda meclis ve komite olduğu düşünülebilir. Ancak bu, bir radikal demokraside karar almak ve bütün halkın katılımı için gereklidir. Binlerce insan siyasal olarak kapsadığında, bu, toplum ve siyasal yaşam açısından son derece anlamlıdır."

Halep ve çevresindeki politik tartışma, buradaki ileri düzey siyasal örgütlenmeye, Kürtler, Kürt olmayanlar ve gayrimüslimler arasındaki ve çeşitli siyasal gruplar arasındaki çok yönlü ilişkilere bağlı olarak oldukça yoğundu. Sokaklar ve alanlar, çoğu zaman pratik bazen de teorik yönelimli

haftalık seminerler ve dersler düzenledikçe tartışmalar ve siyasal eğitim hızla ilerledi. Halep'in bir üniversite kenti olmasının da sayesinde bu tartışmalara çok sayıda öğrenci de katıldı. Sistemin 2011 ile 2013 yılları arasındaki canlılığı bugün hâlâ hissedilebilir. Çünkü Halep'teki TEV-DEM sistemi Rojava'nın yapısı için model olmuştur. Dahası, Afrîn kantonundaki meclislerin önemli aktivistleri Halep'ten geldi. Dolaysıyla Afrîn'teki sistem, şaşırtıcı olmayan bir biçimde gayet iyi işledi.

Halep Komünü Savunması

Eşrefiye ve Şêx Maqsûd'un saldırı altında olmaması nedeniyle 2011 yılında meclislerde herhangi ciddi bir savunma sistemi örgütlenmemişti. Mahmud o zamanı şöyle belitti, "2012 baharına kadar, Halep'te savaş neredeyse hiç hissedilmiyordu ve devlet, her zamanki gibi varlığını sürdürüyordu. TEV-DEM Halep'te bazı savunma birimleri kurdu ancak bunlar gizliydi. Bu birimlerin üyeleri az sayıdaydı ve asla halk arasına askeri kıyafet giyinerek ve silah taşıyarak çıkmazlardı. Örneğin, düzenli olarak Cuma günleri gerçekleştirilen demokrasi yanlısı gösteriler sırasında, göstericileri muhtemel saldırılardan korumaya hazır biçimde geride pek görünmeyecek şekilde dururlardı."

Fakat 2012 baharında Kürt mahallelerinde yeni korkular baş gösterdi. Baas rejimi ya da ÖSO savaşçıları, hiç bir uyarı yapmadan mahallelere rastgele ateş açarak insanları yaralıyor ve öldürmeye başlamıştı. Bu nedenle mahalle sakinleri, TEV-DEM aracılığıyla gençlerin bazılarını silahlandırarak YPG birimlerini oluşturdu, ayrıca katılım konusunda ilgi de çoktu gençler arasında. Savunma birdenbire bütün diğer meselelerden öncelikli hale geldi. Ancak bu birimler sistematik ve profesyonel olarak eğitilmedikleri için saldırılarla pek başa çıkamadılar. TEV-DEM bunun üzerine Rojava'daki YPG komutanları ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre, Halep YPG'sine kabul edilmek için Rojava'da temel bir askeri eğitimden geçmek gerekiyordu. Birkaç hafta içinde, üç bölgeden tecrübeli YPG savaşçıları, Halep'in iki büyük mahallesinde güçlü bir askeri kuvvet kurulmasına yardımcı oldu. Mahmud'a göre, şehir için "savunmanın amacı, mahalleleri dışarıdan gelecek saldırılara karşı korumaktı."

"Bunun yanı sıra" diye devam eden Mahmud, "Eşrefiye ve Şêx Maqsûd mahalleleri yüksek bir tepe üzerine kuruludur ve bu yüzden askeri anlamda stratejik bir öneme sahiptir. Bu konum, Kürtler için onları imha veya sürgün edilmekten ve hatta askeri olarak daha güçlü olan devlet ile ÖSO arasında ezilmekten koruyan ek bir güvenlik sağlıyordu. "dedi.

Temmuz 2012'de, ÖSO ve diğer silahlı muhalif güçler, Şam ve Halep'e aynı anda saldırı başlattığı için bu durum neredeyse bir gecede değişti. Çevredeki kırsal alanlarda bulunan isyancılar, başta Sünni Arap mahalleler olmak üzere pek çok mahalleyi işgal etti ve kontrolü ele almaya başladı. İlerleyen günlerde ve haftalarda, silahlanmış olan YPG, Eşrefiye, Şêx Maqsûd, Midan ve Haydariye'nin tüm giriş noktalarına bariyerler kurdu ve nöbetçiler yerleştirdi. Nihayet, ÖSO'nun o zamana kadar kontrol edilemeyen ilerleyişi denetim altına alındı.

YPG üyelerinin sayısı birkaç hafta içinde dört haneli sayılara ulaştı; silahları karaborsadan ve Rojava'dan temin ettiler. Daha sonra, 2012 sonbaharında iç güvenliği sağlamak yani suça, kadına yönelik şiddete ve alkol bağımlılığına karşı çalışmak üzere Asayîş (bkz. 9.6) kuruldu. Bunların sayısı daha azdı ve halk meclisleri tarafından seçilerek Halep halk meclisine karşı sorumlu tutuluyorlardı. YPG ve Asayîş arasında açık bir ayrım vardı. YPG gerekli olmadığı sürece halkın arasına karışmıyordu.

Yaz aylarında, Halep'teki savaş giderek daha zalim ve yıkıcı hale geldi, Eşrefiye ve Şêx Maqsûd militan öz örgütlenme sayesinde bu durumun dışında kaldı. 2012 yazından 2013 baharına kadar, bu

iki mahalle dışındaki Kürtler ne olup bittiğini anlayınca güvenlikleri için bu iki mahalleye sığındılar. “Devlete mensup elitlerinin bazıları bile ailelerini Kürt mahallerine gönderdiler,” diyen Mahmud sözlerine şunları ekledi: “çünkü bu mahalleler en güvenli yerlerdi. Ağırlıklı olarak kadınlar ve çocuklar geldi. Yeni gelenler silahlı değildi ve herhangi bir tehlike arz etmiyorlardı. Bu durum değişmediği sürece halk meclisleri onları kabul etti.”

Ancak ileriki aylarda savaş bu iki mahalleyi de rahat bırakmadı. Mahalleler Halep’in merkezinde değildi ancak stratejik topografyaları onları savaşın sonucu açısından kritik hale getirdi. Saldırgan taraflar da -bir yanda rejim, diğer yanda ÖSO ve öbür silahlı muhalif gruplar- taraf seçmesi için YPG’ye baskı yaptı.

Arap-Sünni Körfez devletlerinin paraya boğduğu ÖSO, 2012 yazında, Kürt mahallelerinde sistematik olarak konut satın almaya başladı. ÖSO üyeleri, Kürt ailelerin yaşadığı binalarda ev satın alıyordu. Bu aileler özellikle merkez sağ PDK-S (M. Barzani'ye yakın) ve Azadî partilerini destekleyen, politik olmayan veya meclis sisteminde çok fazla örgütlenmemiş ailelerdi. ÖSO üyelerinin silahlarını dışarıda da taşımaya başlamasıyla dikkatleri üzerine çeken bir ağ açığa çıktı. Asayiş ve örgütlü TEV-DEM’liler bunun farkına varınca ÖSO’nun silahlarını bırakıp mahalleleri terk etmesini istedi.

Müzakereler başladı ve meclis ilk aşama olarak ÖSO’nun Şêx Maqsûd’dan Eşrefiye’ye doğru çekilmesini talep etti. Ramazan ayında, 19 Ağustos 2012’de 3 binden fazla kişi bu talebi destekleyen bir gösteri yaptı. Ancak ÖSO geri çekilmek yerine binalardan insanların üzerine ateş açtı. YPG ve Asayiş bu saldırıya karşılık verdi, saatler süren çarpışmada on üç sivil hayatını kaybetti ve belli sayıda ÖSO militanı öldürüldü. O gün, insanlar hem politik hem de askeri olarak kendilerini daha iyi örgütlemek zorunda olduklarını fark ettiler.

Halep’in kuzeyindeki hastane kapalıydı ve doktorların çoğu çoktan kaçmıştı. Bu yüzden yaralılarla, birkaç aylık temel bir ilk yardım eğitimi almış olan genç insanlar ilgileniyordu. Ama bu ve diğer çarpışmalar, ÖSO’yu Şêx Maqsûd ve Eşrefiye’den sürdü. İki mahallenin giriş noktalarındaki kontroller kimsenin içeri giremeyeceği şekilde güçlendirildi. Sonraki aylarda, ÖSO bu iki mahalleye ateş açmaya başladı, ama bunu belli bir uzaklıktan yaptı.

Kürtler rejimden yana olmadıkları için rejim güçleri giderek daha baskıcı hale geldi. Askeri müdahalede bulunan ordu, daha sonra helikopterler ve uçaklarla bir kaç defa hedeflere saldırarak her seferinde birçok kişinin ölümüne sebep oldu. YPG savunma eylemleri düzenledi ve bu eylemler saldırganların ciddi kayıplar vermesine neden oldu.

Mahmud’un hatırlattığı gibi durum hızla kötüye gitti. “Devlet elektriği kesmişti ve gıda ve erzak bulmak giderek zorlaşıyordu. Tüm sözlerine rağmen devletin fiili bir gıda ambargosu vardı. Bu mahalleleri terk etmek ya da buralara geri dönmeye çalışmak her zamankinden daha tehlikeli hale gelmişti. Şeker daha öncesine göre beş kat pahalanmıştı. Bazen mazot yokluğundan dolayı ekmek de olmuyordu. Bir keresinde beş gün boyunca hiç ekmek bulunamamıştı. Pirinç, çocuklara süt yerine verebilmek için çok uzun süre pişiriliyordu. 2012-2013 kışı oldukça sert geçmişti. Isınmak için plastik ve tahtadan olan her şeyi yaktık. Buna rağmen insanlar Halep’te kalmaya devam etti, ne de olsa birçoğu altmış yıldır orada yaşıyordu.”

Kürtler, uzun süredir Baas rejimiyle işbirliği yapmakla suçlanıyor. Rejim 2012 ve 2013’te Halep’te Kürtlere yaptıklarıyla bütün bu ithamları bir defa daha çürütüyordu. TEV-DEM Mart 2013’te yıllardan sonra ilk defa güvenlik sebebiyle Newroz’u Halep’te kutlamama kararı aldı. Devlet bütün gösterileri bombalıyordu. 2013 Newrozu’nda durum halk açısından dayanılmaz haldeydi. Devlet ve

ÖSO, Halep'te egemenlik sağlamak için birbirlerine yönelttikleri saldırıları giderek arttırıyordu. Kürtlerin tarafsızlığı, savaşın sonucunu belirleyebilecek iki stratejik mahallenin denetimini ellerinde bulundurdukları için iki tarafı da kızdırıyordu, fakat TEV-DEM biri ya da diğeri tarafından kullanılmaya direniyordu. Durum hiç de iyi değildi.

Hâlâ Eşrefiye'de olan az sayıdaki ÖSO üyesinin mahalleden çıkmasını devlet talep ediyordu ve buraları bombardıman altına tutmak için bunu gerekçe olarak kullanıyordu. İlginç biçimde, devlet sivil kayba ve hasara neden olan birçok bombardımanın ardından üzüntüsünü dile getirmesine rağmen pratikte değişen bir şey olmadı. Rejim güçlerinin, Kürtlerin denetimi altındaki mahallelere girmesine izin verildiğini öne süren ÖSO, aynı şekilde davranıyordu ve rejim güçlerine Eşrefiye'de bulunduğu noktalardan ateş açıyordu. 2013'te YPG güçleri 2012'ye göre askeri donanım ve eğitim açısından daha iyi konumdaydı ama yine de silah bakımından devletle ve ÖSO güçleriyle eşit olması çok güçtü. Bu ara YPJ kurulmuştu ve YPG ile birlikte halkını savunuyordu.

İki karşıt tarafın ambargosundan dolayı daha iyi savunma silahları ele geçirme yönünde çok fazla umut yoktu. Afrîn'den neredeyse hiçbir şey gelemiyordu. Eşrefiye'yi ve Şêx Maqsûd'u savunmak her zamankinden daha zor hale gelmişti çünkü bu iki mahallede de artık oldukça yoğun bir yerleşim vardı. YPG/YPJ her bir savunma eylemini ve savaş operasyonunu dikkatlice düşünmek zorundaydı; saldırıya çok açıktı. Dahası artık devlet de, dolaylı yoldan misket bombalarıyla yüzlerce insanı katletme tehdidiyle şantaj yapmaya çalışıyordu.

Nisan 2013'te, bu korkunç durumun ortasında, Halep halk meclisi toplu ölümleri ve uzun süren bir gıda kıtlığını engellemek ve Halep'in kuzeyinde direnmeye devam ettirebilmek için halkın çoğunluğunu Afrîn ve Rojava'nın diğer kesimlerindeki güvenli yerlere taşımaya karar verdi. Böylece halkın yüzde 75 ila 80'i Rojava'ya, özellikle Afrîn'e doğru yola çıktı. Tahliye aceleye gelmişti ve yeterince planlanmamıştı. Karar verilir verilmez, insanlar halk meclislerin denetimindeki yollara aktı; bütün zorluklara rağmen yaklaşık 400 bin kişi güvenli bir şekilde tahliye edildi. Geri kalanlar ağırlıklı genç insanlar olsa da aralarında çocuk ve yaşlılar da vardı.

Bu göçle birlikte Halep'teki örgütlenme sistemi değişime uğradı. Sistem sadeleştirildi ve askeri ihtiyaçlar doğrultunda yeniden biçimlendi. Önceki yaş grubu ve toplumsal tabaka çeşitliliği artık pek kalmamıştı. YPG/YPJ, böylece Halep'i iyi bir şekilde savunabiliyordu ve savaşın diğer tarafları ona kolayca saldıramıyordu. Güçlendirilmiş askeri durum gıda tedarikinin istikrarlı hale gelmesini sağlamıştı. 2013 yazında ve sonbaharında, ÖSO bileşenlerinin yanı sıra İslamcı ve diğer silahlı muhalif gruplar Afrîn'e büyük bir saldırı düzenledi fakat geri püskürtüldü. 2013 sonu itibariyle İD, muhalif silahlı grupların birçoğunu kentin kuzey ve doğu bölgesinden sürünce, bölgede askeri dengeyi çok değiştirdi.

Ocak 2014'te neredeyse bütün silahlı muhalif gruplar İD'e karşı harekete geçerek onu Halep'in kuzeyinden ve Ezaz'dan çıkardılar. Bu ara güçlenen YPG/YPJ, 2014 baharında ÖSO ve cihatçı gruplarla ateşkes imzaladı. Halep şehrinde de var olan El-Nusra da bu ateşkese uydu. Yeni koşulların bir sonucu olarak, rejimin kontrolünde olmayan bölgelere gelen gıda ve temel ihtiyaç maddelerinden Halep'teki Kürtler de uzun bir süre yararlandı.

Bundan sonra Halep'teki Kürtler, her zamanki gibi tarafsız kaldılar ve yoğun yürüyen savaşa müdahale etmediler. Ateşkesin ardından sokaklar daha güvenli hale geldi ve insanlar Halep ile Afrîn arasında gidip gelmeye başladılar. Zamanla az sayıda Kürt Halep'e geri dönse de Kürt mültecilerin ezici çoğunluğu Afrîn'de kaldı çünkü Halep şehri artık üzerinde dumanlar tüten bir harabeydi. Bu

durum, savaş devam ettiği sürece değişmeyecekti. Mülteciler artık yeni yerlerine yerleşmiş ve siyasal ve toplumsal olarak yeni siyasal sistemle iyi bir şekilde bütünleşmiştiler.

2014 Haziran'ında İD'nin Musul'u alması yüzünden ve 2014 yılının sonundaki büyük Kobanî savaşının Halep'teki Kürtlere etkisi fazla olmadı. 2015'in başında İD'nin Halep'e kuzey doğudan yaklaşması da pek bir şey değiştirmedi. Fakat 2015 Haziran ayında YPG/YPJ'nin Grî Spî'yi (Tel Abyad) almasıyla Halep'te Kürtlere karşı saldırılar yavaş yavaş artmaya başladı ve 2015 sonunda yoğunlaştı. El-Nusra, Ahrar Ur-Şam ve diğer şoven-cihatçı silahlı grupların, Türkiye'nin Rojava Kürtlerine saldırganlaşan tutumu sonucu bu saldırılara karar verdiği ortadaydı. Halep'e yapılan saldırılara paralel olarak Afrîn'e de saldırılar artmaya başladı. Sürekli ve yoğun saldırılara rağmen YPG/YPJ savunduğu alanları koruyabiliyordu. YPG/YPJ ile şoven-cihatçılar arasında 2016'nın başında kısa süreliğine ateşkes yapılınca bu defa devlet Kürt mahallelerinde ikişer defa uçaklarla saldırı düzenledi. 2016 yazında şoven-cihatçı güçler Kürtlerin ellerinde tuttukları mahallelere saldırıları yoğunlaştırdılar ve kimyasal ve diğer yasaklı silahları kullandılar. Bunun sonucunda 200'e yakın sivil katledildi, ama YPG ve YPJ direnip bir sokak bile kaybetmedi. 2016'nın sonuna doğru Rusya-Türkiye pazarlıkların da sonucunda Baas rejimi Rusya ve İran'ın aktif desteğiyle Halep'i aylar süren kanlı bir operasyonla şoven-cihatçı güçlerden alabildi. Kürtler bu kanlı muharebede tarafsız kaldılar ve taktiksel olarak akıllı davranıp doğuya doğru dört tane küçük mahalleyi şoven-cihatçı güçlerden özgürleştirdiler. Baas rejiminin tehditlerine rağmen buraları terk etmediler, araya Rusya da girince fiilen ateşkes uygulandı ve sonrasında buraları da aynı siyasal modelle örgütlemeye başladılar. Şubat 2017'den sonra Şex Mahsud'tan başlamak üzere bütün özgürleştirilen mahallelerde tekrar komünler kurulmaya başlandı. Çatışmaların durması halk belediyelerini de aktifleştirdi, özgürleştirilen mahallelerde yeni halk belediyesi kuruldu ve kentteki harabeleri ile hafriyatları kaldırılmaya başlandı. Yaşam yavaş da olsa Halep'in bu kesimine de geri dönüyor.

2015 yılının sonundan 2016 sonuna kadar olan gelişmelerle şoven-cihatçı güçler ile devletin Halep'teki Kürtlere karşı tutumunun özünde hiç de değişmediğini gösteriyor. Suriye'yle ilgili askeri ve siyasi dengeler ciddi olarak değişmediği müddetçe bu siyasette değişiklik olması pek mümkün görünmüyor. Bir başka ilginç nokta ise: Aralık 2016 ile birlikte Halep'te özgürleştirilen alanın şehrin en az % 25'ini kapsaması dünya basının dikkatini çekmemesidir.

Ewan Suveyda Mahmud, bir yıldan daha uzun bir süre sonra meclis sistemini şöyle değerlendirecekti: "Halep'te iyi işleyen bir sistemimiz vardı. Demokratik Özerklik koşullarımıza uygun bir yapılanma olduğu için hızlıca uygulandı. İnsanlar toplumsal ve politik olarak hızla aktif hale geldi ve tüm yaşamlarını yeniden örgütlediler. Çok zor koşullara rağmen oldukça başarılıydılar. Halep halk meclisinin, şehirde yalnızca etnik veya dini olarak değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal olarak da farklı olan özel bir dinamiği vardı. Suriye Halep'siz düşünülemez ve bugün hâlâ şehir üzerinde mücadele sürüyor. Başlangıçta, buradaki meclis sistemi Rojava'nın üç bölgesine kıyasla çok daha güçlüydü. Afrîn, Kobanî ve Cizîrê'den aktivistler Halep'teki sistemi incelediler ve ondan çok şey öğrendiler. Bugünkü Halep'i anlayabilmemiz için 2011'de geliştirilen ve 2013'e kadar iyi işleyen Halep radikal demokrasisini (diğer deyişiyle Halep Komününü) iyi incelememiz gerekir. Ne yazık ki Halep'in, Suriye'nin kuzeyinde küçük bir adaya benzer konumda olması nedeniyle askeri bakımdan savunulması zayıf noktasıydı. Hem devlet hem de ÖSO, Kürtleri kendi kanlı savaşlarına sürüklemeye çalıştılar, ancak halk 400 bin insanın tahliyesi anlamına gelse bile iki tarafın da kuklası olmamanın gururunu yaşadı. Kuzey Halep'te örgütlü Kürt halkı, ölmemek veya öldürmemek için tarafsız kalmak istedi.

Halk, Rojava'da olduğu gibi, savaştan uzak kalmak ve yıkıma dayanmak için çok çaba sarf etti. Suriye'deki diğer halklarla yan yana, özgür ve adil bir yaşam için mücadele etti. Kadınlar ve erkekler özgürleşmiş, bağımsız ve demokratik-komünal bir toplum kurdular. Ocak 2013'te Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez Paris'te öldürüldüğünde, on binlerce insan devlet tarafından bombardımana tutulma ihtimalini göze alarak gösteri yaptılar. İnsanlar, kendi kurdukları emeğe sahip çıktılar. Eşrefiye, Şêx Maqsûd, Haydariye ve Midan'dan insanlar her bir araya geldiklerinde, gururla nereli olduklarını söylerler: Yani, Halep Komünü'nden!"

6.5 Yüksek Kürt Konseyi DBK (Desteya Bilind a Kurd - DBK)

TEV-DEM ve ENKS'nin Hewler Anlaşması'nı imzalamasından bir hafta sonra TEV-DEM, YPG'nin de desteğiyle, ENKS'nin hiç bir role sahip olmadığı 19 Temmuz Devrimi'ni başlattı. Buna rağmen, Rojava şehirlerinin özgürleştirilmesinden birkaç gün sonra, TEV-DEM özgürleştirilmiş alanların Hewler Anlaşması'yla oluşturulmuş olan Yüksek Kürt Konseyi'ni en yüksek siyasal otorite olarak tanıdığını beyan etti. Kürtler arasında resmiyette kurulan yeni birliğin geliştirilmesi ve Kürtlerin bu kritik dönemde birbirine karşı kullanılmaması çok önemli görülmekteydi. DBK içindeki tartışmalar yeni bir siyasal yapının nasıl olacağı sorusuna yöneldi. İlerleyen haftalarda DBK özgürleştirilmiş alanlarda yeni yönetimi koordine etmek için pek çok kez toplandı. Bu zamanda bile TEV-DEM ve aktivistleri, Rojava'nın çoğu bölgesinde en temel güce sahipti.

Taraflar, Kasım 2012'de Hewler'de ortak bir Kürt askeri liderliği tayin etmek amacıyla ek bir sözleşme üzerinde mutabakata vardı. ENKS bunu, YPG'nin yanı sıra ikinci bir askeri gücün kurulacağı şekilde yorumladı ve bunu talep etti. TEV-DEM ve YPG, ikinci bir askeri gücün, nihayetinde Kürtler arasında bir çatışmaya neden olabileceğini söyleyerek buna itiraz etti. Güney Kürdistan'da da iki parti, PDK-I ve YNK, 1994'ten 1998'e kadar birbirine karşı savaşmıştı ve bu durum Güney Kürdistan'da yeni çatlaklar yaratmıştı. Halen de Güney Kürdistan askeri olarak fiilen ikiye bölünmüş durumdadır. İkinci bir askeri güç oluşturmak yerine, o zamana kadar Güney Kürdistan'da eğitilmiş olan 1700 ENKS savaşçısının özgünlüğünü koruyarak YPG komutasına dâhil olmasını önerdiler.[186] Fakat ENKS bu öneriyi reddetti.

ENKS, genellikle kayda değer kurumları veya tabandan gelen aktivistleri olmamasına rağmen özgürleştirilmiş alanlarda doğrudan daha fazla yetki talep etti. Bu çerçevede ENKS, radikal demokrasinin ifadesi olan halk meclisleri ve bu halk meclisleri tarafından oluşturulan halk belediyeleri doğrudan DBK'nin kontrolü altına almak ve böylece bu radikal demokrasi sistemini hükümsüz kılacak taleplerde bulunuyordu. Bu talebi meşrulaştırmak için Hewler Anlaşması'nı referans gösterdi ve Hewler Anlaşması'nda öngörülen ortak yönetim kurulana bir geçiş süreci önerdi.

TEV-DEM, ENKS'nin taleplerinin Hewler Anlaşması'nın ötesine geçtiğini söyleyerek, buna tüm DBK komitelerinin eyalet ve mahalle halk meclisleriyle eşit düzeyde işbirliği yapabileceğini söyleyerek karşılık verdi. Fakat mevcut meclis sistemine dokunulmaması gerektiği konusunda ısrarcı oldu. Rojava'da daha eşit bir iç dengenin kurulması ve ortak yönetim oluşturulması konusunda kısmi ilerlemelerin sağlanması, yine ENKS tarafından DBK'nın Suriye Ulusal Koalisyonu'na (SUK) Kürtlerin kolektif haklarına ilişkin az şart öne sürerek dâhil olmasını talep etmesi, TEV-DEM ile ENKS arasında sorun yarattı.

[186] Irak PDK'si ilk başta 6 bin kişiyi eğitmek istedi. Bunlar büyük oranda PDK denetiminde olan Güney Kürdistan'daki Rojavalı mültecilerin kamplarından geldi. Ancak aradaki zamanda silahlı Rojavalıların sayısı 1700'den bilinmeyen bir sayıya düşürüldü.

İD, El-Nusra ve ÖSO bileşenleri Rojava'nın üç bölgesine 2013 yazında yoğun saldırılar düzenlediğinde ENKS ve PDK-Irak büyük oranda sessiz kaldı, hatta birçok yardımın ulaşmasına bile izin vermedi. Bu yüzden, 2013 yazından sonra bu durum TEV-DEM'de memnuniyetsizlik yarattı. ENKS ve PDK Irak, TEV-DEM'in Rojava için destek almak üzere umutsuzca kendilerine başvuracağını ve onların taleplerini kabul edeceğini umuyorlardı. Böylesine bir soğukkanlılık, onların Rojava'nın içinde bulunduğu zor durumu kendi politik amaçları için kullanmaya nasıl da istekli olduklarını yansıtıyordu. Ama bekledikleri olmadı, şoven-cihatçıların saldırıları 2013 yazında geri püskürtüldü ve yeni bir süreç başladı.

ENKS'de örgütlenen partiler ve onların iktidar politikalarını düşündüğümüzde Murray Bookchin'in aşağıdaki sözlerini akılda tutmak işe yarayabilir:

"Tabandan gelen halk örgütlenmeleri ile iç içe geçmeyen partiler, terimin klasik anlamıyla politik değildirler. Aslında bu partiler, bürokratik ve katılımcı politika ile katılımcı yurttaşlığın gelişimine karşıdırlar. Gerçekten de politik yaşamın öz birimi, yerel düzeyde kurulan yönetim ve onun parçası olan değişik formlarıyla alt birimleridir.[187]"

6.6 Yerel Yönetimler

Rojava'da 2012'de başlayan özgürleşmeyle başta şehirlerde olmak üzere kamu hizmetlerinin sürdürülmesi savunmadan sonra acil bir konu olarak hemen gündeme geldi. Özgürleşmeden önce, yerel yönetimler çok zayıf da olsa kamu hizmetlerini yerine getiriyordu ve yerel yönetimlerin yönetimi merkezi olarak devlet tarafından atanıyor ve denetleniyordu. Devlet aşamalı olarak Rojava'dan çıkarıldıkça, TEV-DEM var olan belediyeleri tasfiye etmedi veya buradaki personeli tamamıyla işten çıkarıp yerine başka insanları çalıştırmadı. İlk adımda sadece belediye başkan ve başkan yardımcılarının görevlerine son verip personeli çalıştırmaya devam etti ve böylelikle kamu ve temel hizmetlerin kesintiye uğramadan devam etmesini büyük oranda sağladı. Çöplerin toplanıp sokakların temiz tutulması, içme suyu ve kanalizasyon hizmetleri gibi çok önemli işlerin, belediyelerin topluca analiz edilene ve toplumun gereksinimlerini daha iyi karşılayacak şekilde yeniden düzenlenene kadar mevcut haliyle sürdürülmesi kritik derecede önemliydi.

Eyalet halk meclisleri, özgürleşmeyle belediyelerin kontrolü TEV-DEM'in siyasi komitesine devretti. Bu adımla tüm belediyeler TEV-DEM'le düzenli iletişim içinde eyalet halk meclisine karşı sorumlu olacaktı. İlk haftalar geçtikten sonra belediyelerde rejime çok yakın ve Baas milliyetçisi olan çalışanlar da adım adım değiştirilmeye başlandı. Birçok şehirde dışarıdan gelen bazı uzman elemanlar özgürleşmeden hemen sonra Rojava'yı terk etmesiyle kadrolarda eksiklik de söz konusu oluyordu. Belediyelere bir süre sonra eş başkanlık sistemi getirildi ve eş başkanlar eyalet veya bir defaya mahsus toplanan şehir halk meclisleri tarafından seçildi. Bundan sonra tüm belediye personeli belediye eş başkanlarıyla düzenli olarak kendi çalışmalarını ilgilendiren gündem maddelerini tartışmak ve halk meclislerine öneriler sunmak için buluşması gerekliydi. Bu oluşum daha önce belediye meclislerin rolünü üstlenerek belediyelerde geçici bir çeşit demokratikleşme geliştirdi.

[187] Murray Bookchin, *The Rise of Urbanization and the Decline of Citizenship*, San Francisco, 1987, s.245.

Fotoğraf 21: Kobanî belediyesinin eski model itfaiye aracı, 2017

Özgürleşmeyle birlikte belediyelerin mevcut bina ve altyapı araç ve gereçlerin çoğu devralındı. Bu altyapı şimdi TEV-DEM sisteminin parçası haline gelen belediyeler tarafından kullanılabilir durumdadır. Suriye devleti, kentlerde kurduğu belediyelerin örgütlenme yapısı Avrupa ve Türkiye'ninkini örnek almıştı; yıllar önce, kırsal kesimde ortalama yedi ile on köyü kapsayan bir belediye oluşturmuştu. Böylece kırsalda da belli düzeyde kamu hizmetlerin yürütülmesi konusunda daha zayıf da olsa bir altyapı vardı. Birçok şehirde belediyelerin bazı araç gereçleri özgürleşme sürecinde kayboldu veya çalındı, ancak bu çok sınırlı kaldı. Daha büyük sorun ise bazı uzmanların ayrılmasıyla oluşan boşluk veya devletin bazı önemli bilgi, done ile imar ve başka planları beraberinde götürmesiydi. Rojava'nın iki büyük şehrinde Qamişlo ve Hesekê'de rejimin kentin bir kısmını tutmasının sonucu olarak belediyecilik ve kamu hizmetleri konusunda farklı bir süreç yaşandı. Çünkü bu iki kentte özgürleştirilmeyen mahallelerde belediye binaları ve araç-gereçler bulunuyordu. Devlet bu iki kentte belediyeyi elinde tutuyor ve sadece kendi mahallelerine hizmet getiriyordu. Bu nedenle, TEV-DEM bu iki şehirde devralınacak belediyeler yerine yeni belediyeler kurup onlara çalışma yeri olarak yeni binalar inşa etmek ve araç-gereç bulmak zorunda kaldı.

2012 sonbaharında Qamişlo'nun birçok mahallesi özgürleştirilince, çöplerin toplanması bu büyük şehirde sorun haline geldi. Devlet kontrolündeki yerel yönetiminin temizlik kamyonları özgürleştirilmiş bölgelere gelmeyip çöpleri toplamayınca ve yeni oluşturulan belediyeler kurulma aşamasında olup yeterli araca sahip olamayınca, birkaç hafta içinde sokaklar çöp yığınına döndü. Durum günden güne kötüleşiyordu, bu nedenle gençlik hareketi (Ciwanen Şoreşger) bir kampanya düzenlemeye girişti. Sonuç olarak, geniş bir halk desteği ile sokaklarda yığılmış çöpler birkaç gün içinde temizlendi. Neyse ki çöp depolama alanları özgürleştirilmiş alanlardaydı. Ama Qamişlo'da diğer şehirlere nazaran ayrıca deneyimli personel ve bilgi eksikliği vardı. Meclisler ciddi bir zorlukla karşı karşıyaydı ama bu konuyu ele almak üzere harekete geçerek, kısa bir zamanda hem personeli hem kamyonları kalıcı bir temelde düzenledi.

Çöp sorunu tam güç bela çözülmüştü ki, 2012-13 kışı acil ısınma sorunlarıyla çıkageldi. Rojava ve tüm Suriye'nin ısıtma sistemi Cizîrê'de bol miktarda bulunan petrole dayalı olmakla birlikte çıkarılan petrol Batı Suriye'ye rafine edilmek üzere gönderildiği için kendi petrol rafinerisi yoktu. Üstelik öz yönetimin neredeyse hiç mazot veya kalorifer yakıtı rezervi yoktu ve son kalanlar da hızlıca tüketilmişti. Sadece az miktarda kaçak mazot Güney Kürdistan'dan Cizîrê'ye getirilmişti. Suriye'nin içinde de mazot kaçakçılığı yapılıyordu ama mevcut miktar ihtiyacın çok gerisindeydi ve pahalıydı. Sadece hali vakti yerinde olanlar mazotla ısınmanın bedelini karşılayabiliyordu. Halkın geri kalanı başka çözümler bulmak zorundaydı. Ne yazık ki pek çok ağacı, hatta şehir parklarındaki ve köylerdeki ağaçları bile kestiler. 2012-2013 kışında, zaten az sayıda ağacı olan Cizîrê ve Kobanî'de sistematik bir ağaç katliamı yaşandığını söyleyebiliriz. Bu durum Afrîn'de daha farklıydı. Çünkü burada hâlâ ormanlar ve meyve bahçeleri içinde yakılabilecek pek çok zeytin ağacı vardı. Hesekê şehrindeki Kürt mahalleler 2013 yılının başından itibaren daha yavaş olarak özgürleştirildiği ve Qamişlo tecrübesinden de faydalanıldığı için çöp ve mazot sorunu burada çok daha sınırlı biçimde yaşandı.

2013 yazında, meclisler nihayet petrolden, daha büyük miktarda mazot rafine etmeyi başardı, böylece bir sonraki kış için ağaçların tamamen kesilmesini engelledi. Dahası 2014'de artık birçok parkta kesilenlerin yerine ağaç bile dikildi ve yeni şehir parkları kurulmaya başlandı. Yerel yönetimler bu sorun üzerinde yoğun biçimde çalışıyor ve sonraki yıllarda özgürleştirilen bütün şehirlerde parklar kurulmasına ve mevcut olanların iyileştirilmesine devam ediyor.

Fotoğraf 22: Qamişlo'nun Hileliye mahallesinde insanlar kendi sokaklarını temizlerken, 2017

Halk Belediyeleri

Uzun bir tartışma sürecinden sonra, 2013 yılında, belediyeler "halk belediyeleri" olarak tanımlanmaya başlandı. Çöplerin toplanması ve tasfiye edilmesi, içme suyunun sağlanması ve atık suyun tasfiyesi, yapılaşmanın denetlenip planlanması, yeşil alanların düzenlemesi ve trafik akışı gibi temel hizmetlerin halk belediyelerinin görevi olması gerektiğine karar verildi. Halk

belediyeleri, bu tür sorunları ele alıp çözmeye çalışıyorlardı, ama politik temsiliyet iddiaları yoktu ve genel siyasal tartışmalarda önemli bir rol oynamıyorlardı. Siyasi temsiliyet birinci düzeyde halk meclisleri aitti ve halk meclislerin kararları halk belediyeleri için yön vericiydi.

Rojava'nın en büyük iki şehrinden biri olan Qamişlo, yerel yönetimde özel bir yeniden yapılandırmaya girişti. Tüm şehir için bir "büyükşehir halk belediyesi" kurulmasının yanı sıra, Avrupa ve Türkiye'nin büyük şehirlerinde olduğu gibi altı mahallede de belediyeler kuruldu. Daha sonra alt kademe belediyelerin sayısı ikiye düşse de bu sistemde değişiklik olmadı. Ana belediyenin, önceki belediyeden gelen bazı personel ile deneyimli bir kadrosu varken mahalle belediyelerinde her şey sıfırdan yeniden inşa edilmeye başlandı. Hesekê 2016 yılında büyük oranda özgürleştirilince belediyenin çalışma alanı elbette genişledi ve Şedade ve Hol başta olmak üzere yeni özgürleştirilen yerlerde de temel hizmetlerin sağlanması konusunda sorumluluk aldı. 2017 yılının ilk yarısında Hesekê'nin de bir çeşit büyükşehir belediye statüsüne alınması konusunda değişik formüller tartışılıyordu.

Mali sıkıntılardan dolayı halk belediyesinin personel sayısı sınırlı ve belediye için az sayıda ekipman alımı yapılabiliyor. Ambargo pek çok şeyi imkânsız kılıyor. Personele verilen ücret, yine de Suriye koşullarına göre ortalama bir ücret. Halk belediyelerinin finansmanı genel olarak az ve esas olarak 2014 yılından beri demokratik özyönetimlerinden geliyor, Suriye rejimi maddi olarak belediyelere hiçbir destek vermiyor. Diğer gelir kaynakları da görece az çünkü verilen hizmetler için çok cüzi miktarda vergi ve harç alınıyor. Devrimin geçiş aşamasından sonra inşaat izinleri için bir harç konuldu. Bununla birlikte su hizmetleri ve çöplerin toplanması için de bir miktar para elde edildi. Hanelerin ödemekle yükümlü olduğu bu harçlar aylık bir ya da iki dolar kadardır. En yoksul aileler harçtan muaf tutuluyor.

Genel şartlar dikkate alındığında, halk belediyeleri durumu oldukça iyi idare ediyor. Devrimden önce olduğu gibi, hasar görmüş içme suyu ve atık su borularını büyük gecikmeler olmadan tamir edebiliyorlar. Şehirlerde istisnai durumlarda bazen ortalıkta ufak tefek çöpler yayılsa da, sokaklar çoğu zaman oldukça temizdir. 2014 yılında bazen çok miktarda çöp şehrin dış mahallelerin kenarlarında yığılmış şekilde görülürken, 2017 yılında buna hiç rastlamadık. Çöplerin toplanması yeterli düzeydedir, sistem yavaş ama gelişmektedir. 2014 yılından artan bir şekilde ana kara yollardaki pek çok çukur asfaltla doldurulduu. 2015 yılından itibaren ise ilk defa şehir dışındaki kara yolları asfaltlandı, 2017 yılından itibaren kente giriş yolları genişletildi.

Ancak halk belediyelerinin büyük yatırımlar yapacak mali ve teknik kapasiteleri neredeyse hiç yok. Mevcut siyasi durum ve ambargo birkaç yıl daha devam ederse durum daha kritik hale gelebilir. Kritik meselelerin başında içme ve atık su borularının değiştirilmesi, içme suyu tesislerinin yenilenmesi, gelişmiş bilgisayar sistemlerin temin edilmesi ile değişik makinelerin yenilenmesi geliyor. Yine yeni otobüslerin Rojava'ya getirilememesi ulaşımı ciddi oranda olumsuz etkiliyor. Bazı araç-gereç ve malzemeler Güney Kürdistan'dan kaçak yollarla yüksek miktarda para karşılığında sokulabiliyor. Ancak bu, büyük ekipman ve makineler için mümkün değildir.

Rojava'nın yerel yönetimlerini diğer ülkelerden farklı kılan bir özelliği vardır. O da belli çalışma ve kampanyalar için halk meclisleri ve komünlerden gelebilecek geniş halk desteğidir. Bu çok önemlidir, çünkü mali ve bazı teknik kısıtlamalar, yüzlerce insanın belli bir süre için gönüllü çalışmasıyla giderilebilir.

Fotoğraf 23: Hesekê belediye eş baskanı ile görüşürken, 2017

Halk belediyelerinin çalışmaları 2014’te bir düzen kazanınca, bu defa yönetimin genel yerel seçimler yoluyla seçilmesi gündeme getirildi. Bunun başlıca nedeni, 2014 başında Rojava’da kurulan demokratik öz yönetimlerde temsiliyet bulan yeni ve TEV-DEM dışı kesimlerdi. Bunlar daha çok klasik parlamentarizmi benimsiyor ve belediyelerde bir şekilde yer bulmayı talep ediyorlardı. Bu kesimler belediye yönetimlerin belirlenmesine dâhil edilmeseydi demokratik meşruiyet sorgulanır hale gelirdi. Bundan dolayı demokratik öz yönetimler yerel seçimlerin yapma kararını aldı. 13 Mart 2015 tarihinde Cizîre kantonunda her biri bir eyaleti kapsayan 12 belediyenin (yoğun İD saldırılarından dolayı Til Temir'de seçimler ertelendi) belediye meclis üyeleri seçimleri yapıldı. 11 Ekim'de de Afrîn kantonundaki belediyeler için seçimler yapıldı. Bu iki seçim ciddi bir sorun veya kargaşa çıkmadan gerçekleşti. Seçimlerin, bağımsız bir seçim kurulunun gözetiminde gerçekleştirilmesi, öz örgütlenmenin yarattığı örgütsel kapasiteyi de gösterdi. Karşılaşılan ve çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri, seçmen listelerinin oluşturulmasıydı. Bu sorun, özellikle TEV-DEM bünyesindeki komünlerin çalışma yaptığı sokaklarda seçmenlerin belirlenip, seçmen kartının dağıtılmasıyla büyük oranda aşıldı. Komünlerin organize olmadığı yerlerde de dolaşılıp bazı istisnalar dışında kapsamlı seçmen kaydı yapıldı. Bunun için iyi çalışan büyük bir organizasyon oluşturuldu. Bütün seçmenler oy kullanmış olmasa da seçmenlerin ezici çoğunluğuna ulaşılıp oy kullanmaları sağlandığı için, her hangi ciddi bir meşruiyet sorunu yaşanmadı. Bugüne kadar hem Rojava'da hem de Suriye'de gerçekten demokratik seçim yapılmadığı göz önüne alındığında, bu seçimlerin demokratik yaşam adına son derece önemli olduğu unutulmamalıdır.

Yapılan seçimlere adaylar her hangi bir parti adına değil bireysel başvuru yaparak katıldı. Dolaysıyla seçimde bir partinin programı ve propagandası söz konusu değildi. Bireysel başvurunun dışında seçimlere siyasi parti veya örgüt belirtilmeden liste ile de katılmak mümkündü. TEV-DEM, halk meclisi toplantıları düzenledi ve bu toplantılara belirlediği listelerle seçimlere girdi. Çok farklı kesimlere engel konulmadan bu seçime girme olanağı verilmesi önemli bir adımdı. Cizîre’de her bir eyalette seçilen belediye meclis üyelerin sayısı 15 ile 31 arasındaydı. Afrîn'de ise sekiz ilçede alt

kademe belediyeler için yaklaşık 400 meclis üyesi seçildi. Meclis üyelerinin seçiminde % 40 cinsiyet kotası uygulanması, kesinlikle Rojava devriminin demokrasi fikrinin tezahürüydü.

Bilinen belediye seçimlerinin aksine Rojava'da kimse doğrudan belediye başkanlığı için aday olamıyor. Seçilen meclis üyeleri tarafından bir kadın ve bir de erkek belediye eş başkanı seçiliyor. Meclis üyelerinin içinden en fazla oyu alan kadın ve erkek adaylardan birer kişi belediye eş başkanı oluyor. Seçim sistemine göre tek büyükşehir belediyesi olan Qamişlo için ayrıca seçim yapıldı. İki alt kademe belediyesi (Qamişlo Rojhilat ve Qamişlo Rojava) seçimden sonra bir araya gelip büyükşehir belediyesi için iki eş başkan seçti. Bu seçimler iki yılda bir yapılıyor.

Bu seçimlerle 2012'den beri geliştirilen halk belediyeciliği uygulamasının, parlamenter demokrasideki belediyecilik uygulamasına dönüşmesi olarak algılanmamalıdır. Rojava'nın en önemli dinamiği olan komün ve halk meclisleri, demokratik özerkliğin olmazsa olmazıdır. Halk belediyelerinin hiyerarşik olarak kendini halk meclislerinden daha üstün görüp hareket etmesi pratikte söz konusu değil. Zira seçilen belediye meclis üyelerin çoğunluğu TEV-DEM'in meclislerine yakın kişilerden veya doğrudan bu halk meclislerinden gelmektedir. Yine de seçimle göreve gelen insanlardan oluşan halk belediyesinin zamanla yabancılaşma riski yaşadığı doğru. Böyle bir yabancılaşmanın engellenmesi ancak halk meclislerinin belediye meclisleriyle geliştirdiği interaktif ilişki ve tartışma mekanizmasının geliştirilmesine bağlıdır. Güçlü halk meclisleri ve komünler demek çok aktörlü toplum, birbirini denetleyen kurumlar ile geniş ve yapıcı tartışmaların yaşanması demektir. Yani şekilden ziyade devrimci öz burada yabancılaşma ve klikleşmenin önündeki en önemli garantördür.

2017 yılında yenilenmesi gereken seçimler 2016 yılında başlatılan demokratik federasyon çalışmasıyla yeni bir çerçeveye oturdu. Bunun nasıl geliştiğini daha sonraki bölümlerde açıklanmaktadır.

6.7 Yeni Öz Yönetime doğru ve Toplumsal Sözleşme

TEV-DEM sistemi, 2013’te kendini bir önceki yıla göre daha sağlam bir zemine oturttu. Demokratik öz yönetim somut bir biçim alıyor ve türlü zorluklarla daha iyi baş edebiliyordu. Halk meclisi ve komün toplantılarına yapılarına fillî olarak katılmayanlar arasında bile bu sistem giderek daha olumlu bulunuyordu. Üç kantonda yaşayan ve temel demokratik ilkeleri kabul eden herkes TEV-DEM sistemindeki tartışmalara katılabilirdi.

2013’e gelindiğinde Suriye’de çoğu siyasi parti ve toplumsal kesim TEV-DEM sistemine mesafeli yaklaşıyordu. Suriye'de yalnızca sol muhalefetin bir kesimi, Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi (NCC) TEV-DEM’in geliştirdiği siyasal sistemi kabul etmişti. Rojava’da Kürt olmayanların çoğu da devrim sürecinden uzak duruyordu. Ancak önemli bir kesim bu sisteme artık yakınlaşmaya başlıyordu; Dêrîk’teki Keldani topluluğu, TEV-DEM’in parçası olarak eyalet meclisinde yer almaya karar vermişti. Hatırı sayılır bazı Araplar da meclislere katılmıştı, Araplar arasında aktif destek boyutuyla göze çarpan aşiret ise Cizire’de önemli gücü olan Şammar aşiretiydi. Rojava’da o zamanlar Kürt olmayanların belki de en fazla yüzde yirmisini TEV-DEM ile birlikte hareket ediyorlardı. TEV-DEM, hızlı siyasi gelişmeler olurken bile, Kürt olmayanların TEV-DEM’e katılımının çok yavaş olduğunu düşünüyordu. Özellikle Cizîrê’de Kürtlerin desteği yetersiz olarak görülüyordu. Ancak % 50’yi biraz geçen bir oran devrimin arkasında olmasına rağmen bu destek Afrîn, Halep ve Kobanî’de olduğu gibi yüksek değildi.

Farklı grupların devrim demokratik sürecine katılma konusunda tereddüt etmesinin sebeplerinden biri, doğrudan ve tabandan demokrasiye anlam verememeleri ve parti temelli siyaset düşüncesine büyük değer atfetmeleriydi. Rojava'daki Kürtlerin ezici çoğunluğu da 2011'e kadar benzer durumdaydı. Suriye'den pek farklı olmayan şekilde Rojava'da partiler ve siyasi örgütler, neredeyse istisnasız, etnik ve dini kimliklere göre örgütlenmişti. Bununla birlikte Kürt olmayan kesimlerin çoğu, yani Rojava halkının çoğunluğu Kürt ve destekçilerine karşı belli ön yargıları olduğu için TEV-DEM sisteminin içine tamamen girmekten çekiniyordu. Bu bağlamda ayrı bir önemli boyut, Kürt olmayanların önemli bir kesimi azınlık Baas rejimiyle hâlâ bağını koparmamıştı ve TEV-DEM'de yer almanın devlete karşı düşmanca bir tutum olarak algılanacağını düşünüyordu. Ayrıca kitlesel olmadıkları için bazı Kürt parti ve örgütleri halk meclisleri ve komünler içinde kaybolacaklarını düşündüler.

2013 yazında Rojava'ya, özellikle de Cizîre bölgesine karşı saldırılar engellendikten ve Yüksek Kürt Konseyi fiilen çalışmayınca yeni bir girişim ihtiyacı ortaya çıktı. Eylül 2013'te TEV-DEM yeni bir süreç başlattı. Etnik köken ve dinden bağımsız olarak istisnasız tüm Rojava halklarının yer alabileceği geniş ve demokratik bir öz yönetimin inşası için çağrı yaptı. Bu çağrı, ayrımcı ve faşist olmadıkları sürece ENKS dâhil tüm siyasi partiler, örgütler ve gruplara açıktı. Önerilen ortak yeni demokratik yönetim olabildiğince çok sayıda sosyal kesimi ve kültürel grubu kapsayacaktı. TEV-DEM dışındaki gruplarla onlarca görüşme yapıldı ve sonuçta örgütlü veya değil elliden fazla Kürt, Arap, Süryani ve başka halklardan partiler ve gruplar bir araya geldi.

TEV-DEM'in iki temel amacından biri Rojava'da daha fazla kesimin ortak bir demokratik, öz ve özerk yapıda bir araya gelmesini sağlamak ve Rojava'da daha fazla meşruiyet yaratmak ve böylece Rojava'da bazı kesimlerin karşı tarafa geçmesinin önünü geçmekti. Diğer amacı ise Suriye, Ortadoğu ve dünyada meşruiyet elde edip ve işbirlikleri geliştirerek Suriye'de siyasal çözüm sürecinin dışında kalmayıp ona bir demokratik nitelik kazandırmak ve bir statü elde etmekti. O zamana kadar Rojava devrimiyle dayanışma gösterenler yalnızca Kuzey ve Doğu Kürdistan'daki Kürtlerin çoğunluğu, Güney Kürdistan'daki Kürtlerin bazıları ve Türkiye gibi diğer bazı ülkelerde birkaç sol-demokratik-devrimci grup ve kesimlerdi. Bunların dışında, Rojava'daki süreci izleyen çok olsa da Rojava'nın herhangi ciddi bir bölgesel veya uluslararası desteği yoktu. Suriye'deki savaş tarafları, Türkiye devleti ve aynı zamanda Güney Kürdistan hükümeti Rojava'ya ambargo uyguluyordu.

Yine 2013'de, Rojava'da radikal siyasi unsurları merkezine alan bir taban demokrasinin uluslararası düzeyde olumlu karşılanıp kabul edilmesinin zor olduğunu düşünüyordu. Çünkü ya bu istenilmiyor veya anlaşılmıyor ya da böyle bir denemeye güven duyulmuyordu. Oysa savaş ortamında olunmasına rağmen Rojava'da yaklaşık bütün kesimlerin yer aldığı ortak, demokratik ve özerk bir öz yönetim, tüm Suriye için demokratik ve barışçıl bir perspektif sunma fırsatı yaratıyordu. Elbette uluslararası düzeyde hem devletler tarafından hem de demokratik-devrimci kesimler tarafından kabul görme potansiyeline sahipti. 2013'de pek gelişme sağlayamayan NCC'nin yanı sıra diğer sol ve demokratik gruplarla birlikte burjuva ve milliyetçi kesimler de barışçıl ve adil bir şekilde bir arada yaşamın nasıl mümkün olabileceğinin somut bir örneği görebilirlerdi.

Tüm bu nedenlerden dolayı başta siyasi partiler olmak üzere değişik kesimlerden oluşan, bir parlamentosu olan "geçici bir ortak idare fikri" gittikçe güçlendi. Bir parlamento ve geçici hükümet oluşturulur ve kısa sürede seçimler yapılırsa hem daha fazla kesim Rojava'da bir araya gelir hem de Suriye ve uluslararası düzeyde Rojava'nın dikkate alınması sağlanırdı.

Eylül'de başlayan tartışmaların ilk aşamasında, yeni, ortak ve kapsamlı bir öz yönetimin ilkeleri ele alındı. Ekim 2013'te tartışılmak üzere tüm Rojava toplumuna sunulan bir "toplumsal sözleşme" taslağı hazırlandı. Taslak üzerine tartışmalar üç ay boyunca sürdü ve öneriler toplandı. Bu bölgede daha önce hiç görülmeyen büyük bir dinamik açığa çıktı.

Fakat ENKS bu demokratik sürece katılmayı reddetti. TEV-DEM'in Kürtlerin yalnızca küçük bir bölümünü temsil ettiği, herhangi siyasal idareler kurma hakkı olmadığı ve bunu sadece Yüksek Kürt Konseyi aracılığıyla yapabileceği görüşünü ısrarla sürdürdü. ENKS Yeni demokratik öz yönetimde çok sayıda yeni parti ve grubun yer aldığını görmezden geliyordu.

ENKS'de yer alan üç parti ENKS'nin bu itirazı ölçüsüz ve aşırı olduğunu düşünüp yeni ortak öz yönetimin Rojava'daki tüm halkların çıkarları için en iyi seçenek olduğunu savundular. Partiya Demokratika Çepa Kurdî li Surîyê (PÇKS, Suriye Kürtleri Demokratik Sol Partisi), Partiya Çepe Kurd (PÇK, Kürt Sol Partisi) ve Partiya Demokrat a Kurdî li Sûriyê (PDK-S, Suriye Kürt Demokrat Partisi), 2013 sonu ve 2014 başında ENKS'den ayrılmaya karar verdiler. Bir kısmının üyeliğine ise, ENKS tarafından son verildi. Tüm bu süreçte iki büyük blokta yer almayan Kürdistan Yeşiller Partisi gibi bir kaç küçük Kürt partisi de yeni yönetime dâhil olma kararı aldılar.

Demokratik Öz Yönetim (Revêberiya Xweseriya Demokratîk) olarak tanımlanan yeni siyasal rejime katılan önemli partilerden biri Suriye Süryani Birlik Partisi'dir. Bu parti, Cizîre'de çok güçlüdür ve Suriye'deki beş Süryani partisi içinde en büyüğüdür. Partinin 2012'den itibaren TEV-DEM ile gelişen olumlu bir ilişkisi vardı. Süryaniler bu partinin aktif katılımı sayesinde Kürtlere daha olumlu bakmaya başladı. Ancak birçok Süryani'nin halen çekimser kalmasının nedenlerinden biri Birinci Dünya Savaşı sırasında birçok Kürdün sadece Ermenilere karşı değil aynı zamanda Süryanilere karşı da soykırıma katılmış olmalarıdır. Diğer nedeni ise Kürt toplumun önemli kısmında olan muhafazakar yaşam tarzıdır. Son on yıllarda Kürt özgürlük hareketi pratiği ile çok sayıda Süryani'nin güvenini kazanması ve TEV-DEM'in 2011 yılından beri sergilediği pratiğiyle Süryani ile Kürtler arasındaki güven daha da artmaya devam ediyordu.

6 Ocak 2014'te, geniş katılımlı bir komisyon, toplumsal sözleşme için tüm teklifleri hem ayrı ayrı hem de birbiriyle kıyaslayarak ele aldı ve bu temelde toplumsal sözleşme taslağına son şeklini verdi. Bu toplumsal sözleşme, daha ilk maddesinde sistemin özgürlükçü, çok kültürlü ve cinsiyet eşitliğine dayalı olması gerektiğini kabul eder. Kürtlere özel bir liderlik atfetmez. Kürtçe, Arapça ve Süryaniceyi Cizîrê Kanton'unun üç resmi dili olarak kabul eder. Kobanî ve Afrîn'de resmi diller Arapça ve Kürtçe olarak belirler. Sözleşme, Ezidiler ve Süryaniler gibi küçük etnik veya dini grupların hakların koruma altına alır.[188]

Toplumsal Sözleşme öz yönetim bölgesinden "Rojava" dan resmi olarak bahsetmez. Bunun yerine, üç özerk bölgeler ve kantonlardan bahseder. Bu sözleşme "Cizîrê, Kobanî ve Afrîn özerk bölgelerinde yaşayan halkın bir 'toplumsal Sözleşmesi'dir. Bu özerk bölgeler, Suriye topraklarının bütünleyici parçalarını oluşturuyorlar. Toplumsal Sözleşme' de,[189] bu yapının, bütün Suriye için bir model olduğunu özellikle vurgulanır. Sözleşmede şu ibare de bulunmaktadır: "Bu 'toplumsal sözleşme'yi kabul eden bütün şehirler ve bölgeler, demokratik özerk yönetimin parçası olma hakkına sahiptir."

[188] Yüksekova Haber, Rojava'nın Toplumsal Sözleşmesi - 1, 18 Ocak 2014, Bakınız: http://www.yuksekovahaber.com.tr/haber/rojavanin-toplumsal-sozlesmesi-1-121143.htm

[189] A.g.e.

Ekonomi ile ilgili 42. Madde'de ise şu ifade ediliyor; "ekonomik icraatların amacı, genel refahı sağlamak, insanların ihtiyaçlarını karşılamak ve onurlu bir yaşam tesis etmektir. Tekelcilik, hukuken yasaktır. İnsan hakları ve sürdürülebilir gelişme güvence altına alınır."

Şunu vurgulamamız gerekir ki Toplumsal Sözleşme, 2011'den beri uygulanan TEV-DEM/MGRK meclis demokrasisini yansıtmaz; adları bile geçmez. Tam anlamıyla her alanda devrimci ya da radikal demokrasiyi içermez. Buna rağmen, elli parti ve örgütün bir araya gelip hemfikir olmasıyla iyi ve çok demokratik bir uzlaşı oluşturulmuştur. Bu da olumlu bir uzlaşmayı ifade eder. Örneğin elli parti ve örgütün hepsi, ulus devleti ve merkezi rejimi reddetme ve cinsiyet eşitliği, demokrasi, ekoloji, gençlik ve sosyal haklar konularında hemfikirdir. Muhtemelen bazı hususlar hâlâ eksik ve bazı şeyler muğlak olarak tanımlanmış olabilir. Ama uluslararası anayasalarla karşılaştırıldığında, Rojava'nın Toplumsal Sözleşmesi ilerici olmanın yanı sıra dünyanın en gelişkin anayasa veya toplumsal sözleşmelerinden biridir.[190]

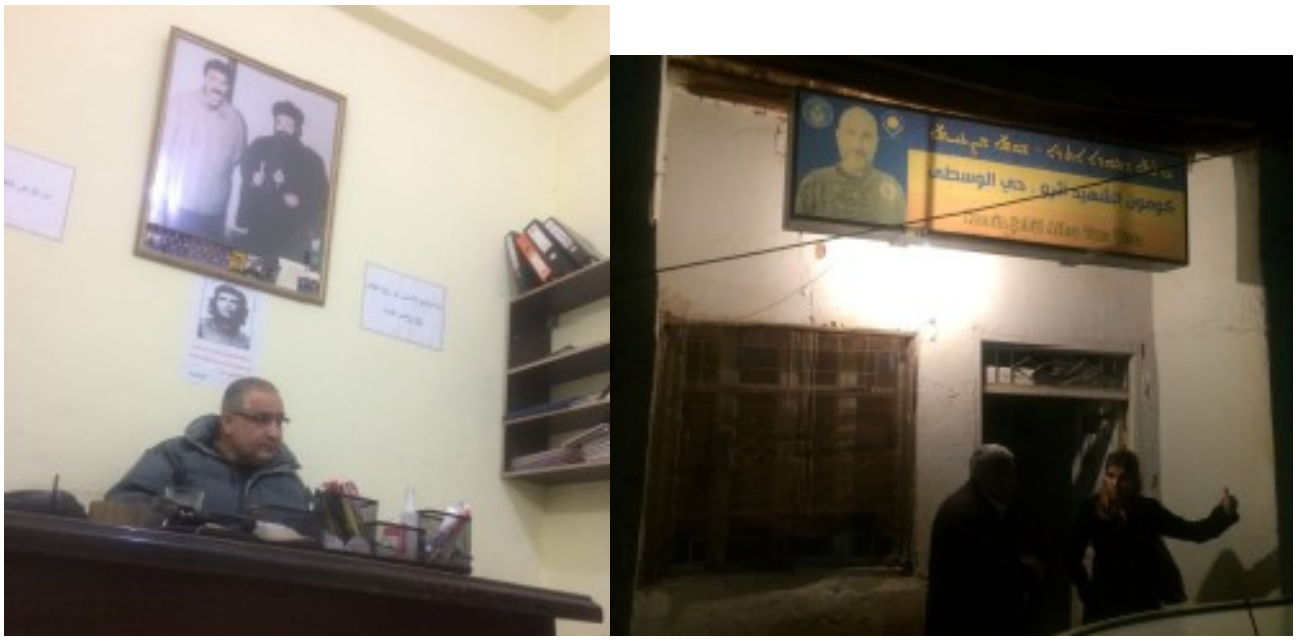

Fotoğraf 24: Qamişlo'da hristiyanların ağırlıkta yaşadığı mahallenin komününde görüşme gerçekleştirirken, 2017

6.8 Demokratik Öz Yönetimler (Revêberiya Xweseriya Demokratîk)

2014 Ocak ayının başında Birleşmiş Milletler, ABD ve Rusya, Suriye'deki çatışmayı çözmek için Cenevre II adıyla uluslararası bir konferans düzenleyecekti. Rojava aktörleri aylar boyunca Kürtlerin orada temsil edilmesini sağlamaya çalıştı ancak uluslararası ve bölgesel güçlerden hiçbiri aylarca süren diplomatik çabalara rağmen buna sıcak bakmadı.

Uzun süredir hazırlığı Cizîrê, Kobanî ve Afrîn'de bir araya gelen çok sayıda aktörler tarafından yapılan Demokratik Özerlik ilanı, 2. Cenevre Konferansı'ndan birkaç gün öncesine denk getirilmesi bu konferansın katılımcılarına da bir mesajdı. Bu ilanla birlikte aylardır hazırlanan Toplumsal Sözleşme de kabul edildi. Üç kantonda Demokratik Özerklik ilanları sırayla ilan edildi: 21 Ocak'ta Cizîrê'de, 27 Ocak'ta Kobanî'de ve 29 Ocak'ta Afrîn'de ilan edildi. Yüz binlerce insan Rojava şehirlerinin sokaklarında kutlama yaptı.

[190] A.g.e.

İlan edilen ortak Demokratik Özerklik ve aynı zamanda kabul edilen Toplumsal Sözleşme'ye göre her kantonda "Demokratik Öz Yönetim" (Revêberiya Xweseriya Demokratîk) olarak bilinen bir geçici yönetim oluşturuldu. Demokratik Öz Yönetim (DÖY)'ın temel organları dört yılda bir seçilmesi planlanan bir yasama meclisi (Kürtçe: meclisâ zagonsaz), ondan oluşturulacak bir yürütme kurulu (revêberî/tenfisî) ve dört yılda yapılacak yerel seçimlerle belirlenecek halk belediyeleridir. Bu organlar, anayasa mahkemesi ile birlikte bir kantonun (daha önce bölge denildi) yönetim ve idari yapısını oluştururlar

Demokratik Öz Yönetimi'nın (DÖY) yürütme kurulu için Cizire'de ilk etapta 22 bakanlık (wezaret) kuruldu, diğer iki kantonda bu sayı 16-17'den daha azdı. DÖY'de yer alan parti ve gruplar arasında mümkün oldukça dengeli şekilde bakanlıklar dağıtıldı. Bu çerçevede birçok küçük parti de birer bakanlık sahibi oldu. TEV-DEM kantonlarda en belirleyici güç olsa da, demokratik öz yönetime katılımı geniş bir yelpazeye yaymak için Cizîrê'de bakanlıkların yarısından daha azına sahip oldu. Yasama meclislerindeki üye sayısı 70 ile 90 arası olarak belirlenip her parti, örgüt ve etnik-dini-sosyal katman yasama meclisinde yer aldı. 2015 yılının sonuna doğru iki karar alındı. Birinci karar olarak her üç kantonda "bakanlık" sayısı 13-14'e düşürüldü. İkinci karar olarak, mevcut isim, komite (Desta) olarak değiştirildi. Bunun nedeni sadece formalite icabı değildi ve bu değişim daha geniş bir tartışmanın parçasıydı, aşağıda bu konuyu daha detaylı açıklayacağız.

DÖY'ün ilk iki yılında, bakanlıkların oluşumunda kadın-erkek eş başkanlık ilkesi uygulanamadı. Zira TEV-DEM'e dahil olmayan partilerde ve örgütlerde etkin olarak çalışan kadın sayısı çok azdı. Bu yüzden söz konusu parti ve örgütler gücün erkek ve kadın eşbaşkanlar arasında "paylaşılmasına" itiraz ettiler. Dolaysıyla iki bakan yardımcısının olduğu her bakanlıkta bu vekillerden en azından birinin kadın olması öngörüldü. Eşbaşkanlık sistemi de ilk etapta üç kantonun yürütme ve yasama kurulları başkanları için de uygulanmadı.

Mayıs 2014'te Amude'de Cizîrê yürütme başkanı Kürt olan Ekrem Hiso, yardımcısı Süryani olan Elizabeth Gewriye ve birkaç bakan ve milletvekili ile bir araya geldik. Görüşme gayrı resmiydi, doğrudan ve hatta zorlayıcı sorular sorma imkânımız bile oldu. Bakanlara her bir bakanlıkta kaç kişinin görevli olduğunu sorduk ve bize sayının ondan az ve çoğu zaman beş kişi olduğunu söylediler. Yaklaşık üç yıl sonra tekrar Rojava'ya gittiğimizde bu sayının zorluklardan ve maddi imkânsızlıklardan dolayı yavaş artırıldığını ve 2017'de çoğu komitenin (artık bu isim kullanılıyordu) 30-40 civarına ancak ulaştığını öğrenebildik.

Onlara, o zamana kadar ne tür yapısal gelişmeleri veya projeleri başardıklarını sorduk. 2011'den beri belli bir başarıyla örgütlenen TEV-DEM, özgürleşmeden sonra birinci derecede yaşamı düzenlediğini, ancak şimdi ortada başka bir sorun olduğunu ve yapılar arası geçişin nasıl olacağı tartışıldığını ve bu tartışmaların sanılandan daha zor olduğunu bize anlattılar.

2014 Mayıs'ında Rojava'da iken Cizîre'deki DÖY'ün ilk büyük projelerinden birine tanık olduk. Derîk yakınlarında sayısı gittikçe artan mülteciler için yüzlerce aileyi barındırabilen bir kamp oluşturuldu. Kürdistan Komünist Partisi'nden bakan Dijwar Ehmed Axa, kamptan dolayı sıklıkla Kürt medyasında yer alıyordu. Kamptaki işlerin çoğunu TEV-DEM sisteminin komiteleri yapıyordu. Görüşmelerimizde, bunun çekişme içinde değil, uyumla gerçekleştirildiği vurgulandı. Kamp açılışında böyle bir uyumu görsek de temel sorunlar halen ortadaydı.

TEV-DEM tabanı doğrudan demokrasiyi daha çok ifade ederken, yeni oluşan Demokratik Öz Yönetim (DÖY) ise kanton düzeyinde, yani daha çok üstten gelen parlamenter demokrasiyi ifade

ediyordu. DÖY'e gereklilik ortada olsa bile TEV-DEM gibi bir dinamik yapıyı arka plana itmek yanlış olacağı düşüncesi sadece TEV-DEM üyeleri tarafından ifade edilmiyordu.

TEV-DEM bünyesinde olan birçok kamu kuruluşu ve şirket de DÖY bünyesine alındı. Özellikle petrol ve tarıma ilişkin kuruluşlar, asayiş ve başka kuruluşlar ve o tarihe kadar resmi olarak bağımsız olan YPG/YPJ artık DÖY'in bir parçası olmaya başlamıştı. Bu aşamalı olarak gerçekleşmeye başladı ama dünyada eşsiz bir deneyim olduğu için tartışmalar bitmemişti.

Hayata geçirilen ve daha fazla toplumsal kesimleri demokratik sürece başarılı şekilde dâhil eden DÖY'lere ENKS karşı çıktı. Lobi faaliyetleri yürütmeye devam edip PYD'nin Suriye rejiminin ortak bir projesi olduğunu iddia etti.[191] Hâlbuki WikiLeaks tarafından yayınlanan bir belgeye göre, ENKS lideri Abdulhakim Başar, 2009 yılında CIA ve Suriye istihbaratına bilgi aktarıyordu.[192] 2014 yılının başında Rojava'ya karşı Güney Kürdistan tarafından devreye konulan ambargoyu ENKS partileri açıkça destekledi. El Partî liderlerinden biri olan Muhammed İsmail, 2014 yılındaki bir röportajında şunları anlatmıştı: "Rojava'ya her türlü yardım malzemesinin girmesine izin veremeyiz, çünkü PYD gelen bütün yardımları kendi kontrolü altına alıyor ve bunları insanlardan aldıkları başvurulara göre dağıtıyor." ENKS'nin mantığı basitti: TEV-DEM ve DÖY'e dâhil olan herkes, PYD'ye bağlıydı.[193] Bu mantık uyarınca, meclislerin gelen yardımları koordine etme ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırma çabaları, aslında PYD'nin kendi politik çıkarları için bu yardımlara el koymasıdır.[194] ENKS'nin bu yaklaşımı kasıtlı bir çarpıtma olduğunu belirtmemiz gerekir.

2015 yazında eşbaşkanlık sistemi Kongreya Star'ın da üzerinde durmasıyla işleyişe konuldu. Cizîrê ve Afrîn kantonlarında, yürütme ve yasama kurullarının başında, biri erkek diğeri kadın iki eşbaşkan olması gerektiğine karar verildi. Bununla birlikte DÖY'ün bütün kurumlarını temsil eden bir eşbaşkanlık (Hevseroken Hakimiye Kantone) oluşturuldu. Cizîrê'de, kanton eşbaşkanlığına Arap kökenli bir erkek olan Sheikh Hamedi Daham ve Kürt bir kadın olan Hediye Yusîv (2016 ilkbaharına kadar bu görevi yaptı, sonra onun yerine Hîwa Arabu geldi) seçildi. Yürütme kurulunun başına Kürt bir erkek olan Abdulkerim Saroxan ve Süryani bir kadın olan Elizabeth Gewriye ve yasama kurulunun başına Kürt bir erkek olan Hakem Xelo ve Süryani bir kadın olan Nazira Gewriye seçildi. Afrîn'de yürütme meclisi eşbaşkanı olarak Hevî Mustafa'ya Osman Sheikh eşlik etmeye başladı. Savaştan fazlasıyla etkilenen Kobanî'de ise bu değişiklik henüz yapılmadı ve yürütme meclisine hâlâ Enver Muslîm başkanlık ediyor.

Demokratik Öz Yönetimler planlamasında 2014 yılında içinde yasama kurulu ve halk belediyeleri için seçimler gerçekleştireceğini kamuoyunda ilan etmişti, ancak hem İD'nin 2014'teki Kobani saldırısı hem de teknik-bürokratik hazırlıklarda gecikmelerden (tecrübe eksikliği de etkili) dolayı 2015 yılının başında yerel seçim kararı alındı. Cizîrê ve Afrîn'de 2015 ilkbaharında yapılan seçimler, gelecekte yapılacak her türlü seçimler için önemli bir deneyim oluşturdu.

Suriye'nin diğer bölgeleri savaş yüzünden cehenneme dönmüşken, Rojava'da hem TEV-DEM hem de DÖY ile çok sayıda olumlu gelişmeler yaşandı. İnsanlar kendi inisiyatifleri ile kapsamlı demokratik iddia ve pratiklerle ortak yönetimler oluşturdu. Bu bölge modern tarihte hem ilk defa demokrasi ile tanıştı hem de etnik ve dini ön yargı ve milliyetçiliklerin geriletilmesi konusunda

191 Nilüfer Koç, "Die Rückkehr des hegemonialen Krieges in Kurdistan," *Kurdistan Report*, no. 175, Eylül-Ekim 2014, http://bit1y/1MFMmcs.

192 ABD Şam Elçiliği, "No Dividend on SARG-Kurdish Backchannel Talks," WikiLeaks, 25 Kasım 2009, http://bit1y/1lHhEBg. SARG "Suriye Arap Cumhuriyeti Yönetimi" anlamına gelir.

193 Bu iddia sorgulanabilir. Mayıs 2014'te PYD'nin Rojava'da yaklaşık bin üyesi vardı, 2017'de bu sayı 1500'ü buldu. Temel amacı üye sayısını hızlı bir şekilde artırmak değil, daha çok güçlü kadrolarla Rojava'da demokratik süreci geliştirmektir. On bir parti, 2014'de kurulan Demokratik Öz Yönetiminde yer aldı.

194 Nick Brauns, "Embargo gegen die Revolution," *Kurdistan Report*, no. 171, Ocak-Şubat 2014, http://bit1y/1cJL6rE.

ciddi adımlar atıldı. Kürtler, Hristiyanlar ve Sünni Araplar arasında ciddi bir güven artışı yaşandı. Kobanî'nin İD tarafından büyük oranda işgal edilip yıkılması bu gelişmeyi durduramadı. Halkların samimi temelde yakınlaşması çok önemlidir. Zira Ortadoğu ve çevresindeki bölgelerde yönetimi elde tutan ulus-devletçi iktidarlar, bölgedeki kültürel farklılıkları her zaman ırkçılık ve çatışmalara açık tutarak kullandılar. Halkların kardeşliği kadar en az önemli olan kadınların büyük sayılarla örgütlenip kendilerini özgürleştirmesi toplumda demokratik anlamda büyük değişimler yarattı. Dolayısıyla Rojava'da yaşananlar bu bölge için alışıldık bir durum değil ve devrim niteliğinde olduğu apaçık ortada.

Kobanî 2015 yılının başında başarılı bir şekilde savunulduktan sonra yeni bir sürece girildi ve Rojava'yı aşan gelişmelerin hızla yaşanmasına neden oldu. Cizîrê ve Kobanî'de elde edilen askeri başarılar ve bu başarılarla ağırlıklı Arapların yaşadığı alanlar özgürleştirildi. Bu gelişmeler, Ekim 2015'te YPG/YPJ öncülüğünde Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG; Kürtçesi: Hêzen Sûriya Demokratîk – HSD; Arapçası: Qūwāt Sūriyā ad-Dīmuqrāṭīya - QSD) oluşturulmasını beraberinde getirdi. HSD güçleri bütün halkları eşit düzeyde içine alma temelinde Rojava'nın dışındaki Kuzey Suriye bölgelerine ve hatta tüm Suriye'ye hitap eden bir savunma gücü olarak oluşturuldu. 2015'in sonuna kadar savaşçıların büyük çoğunluğu YPG/YPJ'li iken, 2016 yılıyla bu hızla değişmeye başlayıp YPG/YPJ'nin dışındaki kurulan güçler savaşçıların yarısına sahipti. Bu da özellikle Arapların bu mücadeleye katılımını göstermektedir.

Bu askeri gelişmeye paralel olarak bütün Suriye'ye hitap edecek bir siyasi ittifak arayışı 10 Aralık 2015'te Suriye Demokratik Meclisi'nin (Meclisa Sûriya Demokratîk - MSD) Dêrîk'te kuruluşuyla ilk sonucunu verdi. 2014 başında kurulan DÖY'ün oluşumu olmasaydı böylesi önemli bir adımın atılması mümkün olmazdı şüphesiz. MSD politik bakımdan, özgürleştirilmiş bölgelerde Demokratik Özerkliği oluşturma ve tüm Suriye'de demokratik-federal bir sistem kurmayı amaçlıyor.[195] Demokratik Öz Yönetimler'de yer alan bütün siyasi güçler, örgüt ve şahıslar, MSD'de de yer aldılar. MSD'nin mevcut eşbaşkanları Kürt bir kadın olan İlham Ahmed ve Arap bir erkek olan Riad Darar'dır. Bu adım, Suriye'deki demokratik ve sol güçlere yeni ve etkili bir güç kazandırdı. İlk defa Suriye'yin her yerinden katılımlarla elle tutulur bir perspektif sunuluyor. 2016'dan beri, uluslararası ve bölgesel güçlerin çoğu, şoven-islamcı-gerici muhaliflerden ve şovenist-diktatör Baas rejiminden ayrı üçüncü bir gücün mevcudiyetinden bahsetmeye başladı. Rojava'da 2014 ve 2015'de yaşananların etkisi sonucu 2016 başında düzenlenen Cenevre 3 görüşmelerine TEV-DEM'den olmayan bazı MSD üyelerine izleyici statüsüyle davetiye geldi. Ancak MSD içinde bir ayrıma neden olabilecek bu yaklaşım MSD tarafından reddedildi. Her şeyden önemlisi, Suriye'de giderek daha fazla bir kesim, Demokratik Suriye Meclisi'ni dikkate alıp yaptıklarını izliyordu. Kuzey Suriye'nin dışından Suriye'nin Gelecek Hareketi gibi bağımsız-demokratik duruşu olan bazı örgütler açıkça MSD ile hareket ediyor veya olumlu ilişkiler kuruyordu.

[195] MSD üyelerinin bir kısmı daha önce 2011'de başlatılan, ama Suriye içinde etkili olamayan Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi'ne bağlıydı. Az sayıda SDM üyesi ise Suriye Ulusal Koalisyonu'na katılmıştı.

Fotoğraf 25: Cizîre Kantonu Meclisi Kadın Yasasını onaylarken, 2015, kaynak: Birgit Haupner

6.9 Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu

2016'nın başına gelindiğinde, HSD'nin askeri başarısıyla üç kantonun dışında özgürleştirilen bölgelerin sayısı hızla arttı. Bu durum yeni koordinasyona ve siyasi bir formüle ihtiyaç duyuyordu. 2016 yılına kadar kantonlar arası bir koordinasyon olsa da, savaş, ambargo, ekonomik zorluklar ve siyasi belirsizlikler nedeniyle daha güçlü bir iş birliği ihtiyacı elzemdi. Kantonlar koordinasyonu yetersiz kalıp ihtiyaçlara gittikçe daha az cevap olabildi, özellikle ortak irade belirtmekte ya yavaştı ya da eksikti. Yine Suriye düzeyinde derinleşen savaşa karşı üçüncü ve demokratik yolu daha iyi kavratacak boyutu da içinde barındırma talebi vardı. MSD koordinasyonundan, Demokratik Öz Yönetim (DÖY) ve yeni özgürleştirilen bölgelerden siyasi temsilciler, bir araya gelip geniş bir alanda daha iyi bir ortak yaşamın ve idarenin nasıl geliştirilebileceğine dair tartışmaya başladı. Oluşturulan tertip komitesi ilkeleri önce tartıştı ve tartışmaların sonucu olarak en başta ulus devletin reddi kararı çıktı.

Sonuçta 16 ve 17 Mart 2016'da otuz bir politik parti ve 151 delege Rimelan'da bir toplantı gerçekleştirdi. Bu delegeler, DÖY'leri, kantonların dışında yeni özgürleştirilen bölgeleri ve Şehba gibi henüz kurtarılmamış bölgeyi temsil ediyordular. Toplantının ikinci gününde Arapça metne alınan bir deklarasyonla "Kuzey Suriye/Rojava Federal Sistemi"nin ilanı gerçekleştirildi.[196]

Deklarasyonla Rojava dâhil Kuzey Suriye'yi kapsayacak yeni bir federatif bölge oluşturulacağı ilan edildi. Aynı zamanda kendilerinin demokratik bir Suriye'nin bir parçası olduklarını vurgulayıp bu adımın topraksal ayrılma olmadığını belirttiler. Hatta bu adım Suriye'nin bölünmesini orta-uzun vadeli engelleyecek tek yol olarak tanımlandı. Deklarasyona göre üç mevcut kanton federasyonun bir parçası olarak kalmaya devam edecek, temsilcileri hazır bulunan bölgeler, yeni federatif oluşuma kendilerinin belirleyeceği tarzda ait olacaktı. Elbette bu kapsamda yeni kurtarılan veya kurtarılacak bölgeler de, isterlerse ya Kuzey Suriye/Rojava Federal Sistemine katılacak ya da başka

[196] "Final Declaration of the Rojava Northern Syria Democratic Federal System Constituent Assembly," *Kurdish Question*, 17 Mart 2016, http://bit.ly/28YG8K0.

demokratik formüller tartışılacaktı. Deklarasyonda yeni bir Toplumsal Sözleşme hazırlanacağı belirtilip 2014'de kabul gören Toplumsal Sözleşmenin ilkesel olarak doğru bulunsa da otomatik olarak temel alınmadığı anlamına geldiği de ifade edildi. 151 kişilik (2016 sonbaharında Minbiç bölgesi ile bu sayı 165'a çıktı) meclis üyeleri otuz bir üyeden ve iki eşbaşkandan oluşan bir koordinasyon komitesi seçti. Eşbaşkanlar olarak Kürt bir kadın olan Hediye Yûsîv ve Arap bir erkek olan Mensur Selum seçildi. Deklarasyonla birlikte yol haritasını ve yöntemleri belirleyen bir siyasi belge de meclis tarafından kabul edildi.

Baas yönetimi, Suriye Ulusal Koalisyonu ve Türkiye, bu deklarasyonu hemen kınadı. ABD daha diplomatik şekilde yeni oluşumu kabul etmedi ve bu tür adımların diğer Suriyeli kesimlerle daha uyumlu tarzda olmasını talep etti. Biraz şaşırtıcı olan Baas rejimine yakınlığıyla bilinen Rusya'nın bu deklarasyonu memnuniyetle karşılamasıydı. Deklarasyona farklı ve ağırlıklı olumsuz tepkilerin verilmesi, uluslararası ve bölgesel güçlerin, bazı olumlu sözlere rağmen halen Rojava ve Kuzey Suriye'deki demokrasi projesini siyaseten desteklemediklerini gösteriyordu. 2014'deki Demokratik Özerklik deklarasyonuna bölgesel ve uluslararası güçler neredeyse hiç yorum yapmazken, bu defa yorum yapmaları devrim güçlerinin aştıkları mesafeyi gösteriyordu.

Deklarasyonun yayınlanması, Rojava Devrimi'nin nasıl ilerleyeceğine dair yeni bir fikir oluşturdu. Yeni oluşan siyasal yapı, Suriye savaşının durdurulmasına ve siyasi bir çözümün bulunmasına yönelik politik bir çözüm önerdi ve bu konuda diğer güçleri de kendi fikirlerini ifade etmeye zorladı. Federasyonun ilanı en geniş anlamıyla, âdemi merkeziyetçiliği ve demokratikleşmeyi ilerletmek için atılan önemli bir adımdı. Her şeyden önce Suriye halklarına önemli bir mesajdı.

27 ile 29 Kasım 2016 tarihlerinde "Kuzey Suriye/Rojava Federal Sistemi"nin 165 kişilik kurucu meclisi önemli bir toplantı yaparak, toplum içinde uzun tartışmalar sonucu hazırlanan toplumsal sözleşmeyi kabul etti. Hediye Yûsîv'in bize detaylı olarak anlattığına göre yüzlerce toplantı ile hazırlanan ilk taslak toplumun bütün kesimlerine sunuldu ve çok katılımlı bir tartışma süreci yaşandı. Bu toplantıda alınan ikinci önemli kararla yeni siyasal yapının ismini şu şekilde değiştirildi: Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu (KSDF - Kürtçe: Federaliya Demokratîk a Bakûrê Sûriyê; Arapça: al-Fidirāliyya al-Dīmuqrāṭiyya li-Šamāl Suriyā). Göze çarpan ilk nokta, isimden Rojava kelimesinin çıkarılmasıydı. Bu yeni yapıya dâhil olan bazı Kürt partilerin itirazından dolayı epey bir tartışma yaşandı. Bu Kürt partiler Kuzey Suriye kelimelerin çıkarılmasını talep etmediler, ancak Kuzey Suriye coğrafyasının büyük oranda ağırlıklı Kürt veya Kürt orjinli olduğunu belirtip bunun isimde yansımasını istediler. Ancak yeni siyasi yapının coğrafik alanında yaşayanların tahminen yarısı Kürt olmadığı ve tüm halklara eşit düzeyde açık olduğu için etnik veya dini referanslı tanımlamadan vazgeçilmesi argümanı sonucunda, bu karar Kürt partileri tarafından sonunda kabul gördü. Bu noktada 2016 Mart'ında ilan edilen yeni oluşuma karşı en baştan beri şoven Arap çevrelerin saldırıları çok yoğun olduğunu ve bu saldırıların amacının özgürleştirilen coğrafyada Arapların demokratik sürece katmaktan alıkoymak olduğunu da hatırlatalım.

Kasım 2016'daki toplantıdan sonra kurucu meclis 2017 Ocak ortasında toplanıp Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu (KSDF) yapısında bir değişikliğe daha gitti. Bundan sonra kurucu meclis "yasama meclisi" olarak çalışmaya devam edecek ve ayrıca "yürütme kurulu" (revêberî) oluşturulacaktı. Hediye Yûsîv ve Mansur Selum yasama meclisin eşbaşkanları olurken Kürt bir kadın olan Foza Yûsîv ve Süryani bir erkek olan Senherib Bersam da yürütmenin eşbaşkanları olarak seçildiler. Bu toplantıda Toplumsal Sözleşme bir kaç teknik değişiklikle kamuoyuna sunuldu.

Toplumsal sözleşmenin yayınlanmasından sonra, Ortadoğu ve uluslararası düzeyde daha önce mesafeli duran bazı kesimlerden olumlu tepkiler geldi. Bunların arasında Arap Birliği ve birçok AP milletvekili de vardı. Hediye Yûsîv, bu konuda şunu söyleyecekti: “Kamuoyuna görüş belirtmeyen birçok çevre bize acele ettiğimizi, daha beklememiz gerektiğini belirttiler. Biz bilinçli olarak çok beklemek istemedik çünkü zamanında çözüm projesiyle hazır olmamız ve olası her türlü görüşmelere güçlü girmemiz gerekiyordu. Diğer güçlerden gelecek önerilerden çok olumlu şeylerin çıkması beklenilmez çünkü onlar ağırlıklı olarak kendilerini düşünürler”. Ocak-Şubat 2017’de Rusya’nın Suriye hükümetine tartışma amaçlı sunduğu bir anayasa taslağının ortaya çıkması hiç de şaşırtıcı değildi. Bu taslakta Kürtlere kültürel haklar ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi öngörülmesi, KSDF tarafından ilkesel olarak olumlu karşılanacak bir girişim olarak görülse de yetersiz bulundu. Çünkü konu artık Kürtleri aşmıştı ve büyük bir coğrafyada fiilen çok ileri düzeyde bir özerklik hayat bulmuştu.

2017 yılın başında İD’nin Suriye’deki başkenti olan Raqqa çevresine ve Haziran 2017’de Raqqa merkezine yönelik özgürleştirme hamleleri başlayınca Raqqa siyasi tartışmaların merkezine gelmeye başladı. Tartışmaların bir boyutu Raqqa ve çevresi KSDF’ye ait olup olmayacağıydı. Özgürleştirilen Tabqa’da olduğu gibi inşa edilen sivil meclisin kurulması kararını, Kuzey Suriye aktörlerinin vereceğini belirtilerek son nokta konuldu.

27 ve 28 Temmuz 2017’da toplanan KSDF Yasama Meclisi çok önemli kararlar aldı. Bunun için Cizîrê, Kobanî, Afrîn, Raqqa, Minbiç, Girê Spî ve Şehba’dan delegelerle toplantı yaptı. Bu toplantıda Seçim Yasası ve İdari Bölgeler Yönetim Yasası’nın kabulü ile hem idari yapı yeniden düzenlendi hem de onu takip edecek aylarda yapılacak seçimlerin takvimi oluşturuldu. İdari yeniden yapılanma yapılırken tarihi, demografik, kültürel ve ekonomik özellikler ve coğrafik bütünlük dikkate alındı. Kamuoyunun beklemediği tarzda Kuzey Suriye üç bölgeye (heremi) ayrıldı. Daha önce takriben bir kantona denk gelen bölgelerin isimleri doğudan batıya doğru şunlar: Cizîrê, Fırat ve Afrîn. Kanton kavramı yok olmadıve bu kavram bölgelerin alt kademesi için kullanıldı. Qamişlo ve Hesekê kantonları Cizîrê bölgesine,, Kobanî ve Gire Spî kantonları Fırat bölgesine ve Afrîn, Şehba ve Minbiç kantonları Afrîn bölgesine alındı. Kantonların altındaki kademeye eyalet denildi, bir eyalet bir şehiri/kasaba ve çevresini kapsar. Eyaletin altında ilçe gelir, ancak bazı eyaletlerin ilçeleri yoktur (örneğin Dirbesiye eyaletinde olduğu gibi). Eyaletin altındaki detaylı düzenleme kantonların kendi kararlarına bırakıldı. Dikkat çeken bir nokta ise yeni özgürleştirilme aşamasında olan Raqqa/Tabqa bölegelesinin henüz bu idari düzenlemeye dâhil olmamasıydı. Minbiç ilkesel olarak Afrîn bölgesine ait görünse de bu konuda kesin kararın verilmesi sonraki zamana bırakıldı.

KSDF Kurucu Meclisi Üyesi Ebdulqadir Miwehid, alınan bu kararlara ilişkin şu değerlendirmeyi yaptı: “Ülkemizin içinden geçtiği bu koşullarda, Kuzey Suriye’nin demografik ve siyasi haritasını gözden geçirdik. Seçim Yasası için de iki ihtiyaç kendisini dayatıyordu. Birincisi eski demokrasi ayıplarından uzak kalınmalıydı; ikincisi ise, yerel toplumların kendini yönetebilmesi için aktifleştirilmesiydi.” Bu yeni federal sistemin bir birlik sağladığını ve birbirini tamamladığını ifade eden Miwehid, konuşmasının devamında şunları dile getirdi: “İdari Bölgeler Yönetim Yasası ile her bir toplum kendi özgün özellikleri çerçevesinde örgütlenebilecektir. Federal sistemle her bölge kendini güçlü bir şekilde yönetecektir.”

Yeni düzenlemeye göre Kuzey Suriye düzeyinde karar alıcı merci Kuzey Suriye Demokratik Halklar Kongresi olacaktır. Alınan karara göre seçim tarihleri şöyle düzenlendi: 22 Eylül 2017’de komünler, 3 Kasım 2017’de belediyeler, eyaletler ve kantonlar, 19 Ocak 2018’de de bölge ve Kuzey

Suriye Demokratik Halklar Kongresi seçimleri. Komün seçimleri hedeflenen tarihte % 70 katılımla gerçekleştirildi ve yaklaşık 3800 civarı komünün eş başkanları bu seçimde seçildi. Belediye ile eyalet ve kantonların halk meclisleri seçimleri 4 hafta gecikmeyle 1 Aralık 2017 tarihinde başarıyla gerçekleştirildi. % 69 katılımın olduğu seçimlerde kantonlara göre değişik liste ve bağımsız adaylar seçimlere girdi. Demokratik Ulus listesi Rojava'nın 4 kantonunda 4621 meclis üyesi ile bütün meclis üyelerin ezici çoğunluğunu kazanırken, Suriye Kürtleri İttifakı Listesi dört kantonda % 1-4 arası oy aldı ve bağımsız adaylar genelde meclis üyelerin % 3-6'ısını alabildi. Afrîn ve Kobanî kantonlarında Suriye Kürtleri Demokratik Birlik Partisi (Yekîtî) seçimlere girerek oyların % 3-6'sını aldı. Şehba kantonunda oyların ezici çoğunluğunu Şehba'nın Geleceği Listesi aldı. Minbiç bu seçimlere katılmadı. Seçimlere Güney Kürdistan'dan çok sayıda bağımsız gözlemci geldi. Seçimlere itirazlar yerelde tek tük yapıldı, genel olarak seçimlerin özgür bir ortamda yapıldığına dair gözlem yapıldı.

Bölgeler ve Kuzey Suriye Demokratik Halklar Kongresi'nin seçimleri 2018 Ocak ayının ilk günlerinde yapılan açıklamayla ertelendiği ilan edildi. Bunun nedeni diğer iki seçimde yaşanan eksiklikler ve gelen yeni talepler gösterildi. 19 Ocak 2018'de TC ordusunun Afrîn'i işgal hareketi başladığından dolayı bu seçimler 2018 yılında gerçekleştirilmedi.

Kuzey Suriye'nin Toplumsal Sözleşmesi ve yeniden yapılandırma

Demokratik Öz Yönetimlerle birlikte hazırlanan toplumsal sözleşmeye göre yeni toplumsal sözleşmenin hazırlık süreci bu defa çok daha uzun sürdü ve demokratik ve kapsayıcı oldu. 2016 Mart'ından bir ay sonra ilk taslak hazır oldu ve sürece dâhil olan aktörlere ve olmayanlara da görüş için yollandı. ENKS'nin dışında neredeyse herkes Haziran ayına kadar görüşlerini bildirdi, ülkenin dışında yaşayan Kuzey Suriyeliler bile katkılarını sundular. Dêrîk'te toplanan ve meclis tarafından seçilen bir özel komite tüm bu görüşleri ikinci bir taslağa yazdı ve Temmuz ayında ikinci taslak kamuoyuna tekrar sunuldu. Şubat 2017'de Qamişlo'da konuştuğumuz 165 kişilik yasama meclisin eş başkanı Hediye Yûsîv "haftalarca harıl harıl çalıştık. Odalara kapandık. Bu yoğunluk ancak çok kritik bir çalışma olduğu için kaldırılabildi. Biz toplumda mutlaka herkese ulaşmak istiyorduk. 2013-2014'de hazırlanan toplumsal sözleşmede bu istenilen düzeyde yapılamamıştı" sözleriyle bu dönemi anlattı. Bundan sonra Rojava ve Kuzey Suriye'nin diğer bölgelerinde sayısız halk toplantıları düzenlendi. Taslak okunup saatleri alan tartışmalar yürütüldü. Hediye Yûsîv bu aşama için şunları belirtti: "Afrîn'den Dêrîk'e yüzlerce halk toplantısında daha önce üzerinde durmadığımız ve düşünmediğimiz noktalar tartışıldı. Bu tartışma döneminde örgütler kendi tabanlarıyla da özel tartışmalar gerçekleştirdiler. Süreci planladığımız gibi altı ayda bitiremedik. Sekiz ayda bitirebildik." Bu tür toplantıların dışında meclisin özel oluşturduğu bir diplomasi komisyonu, değişik düzeyde parti, örgüt ve siyasi hareketlerle görüşmeler yapıldı. Mart 2016'daki deklarasyondan sonra başta Araplar arasında önemli kaygılar ve asimile veya göç edilme korkusu oluştuğunu belirten Hediye Yûsîv, bunda tabii ki art niyetli kesimlerin anti propagandası da etkili olduğunu da ekledi. KSDF'nin başarılı olmasında belki de en önemli kritik nokta Arapların bu sürece güçlü şekilde dâhil etmekti.

Kasım 2016'daki yasama meclisi 2. defa toplandığında ciddi ilerleme sağlanmıştı, Minbiç'ten delegelerin katılması bunun en önemli göstergesiydi. Ocak 2017'de son şekliyle kamuoyuna açıklanan toplumsal sözleşme incelenirse ilk göze çarpan konu Kuzey Suriye coğrafyasında yaşayan halkları ve inançları tek tek saymasıdır. Ulus devlet tarafından hiçe sayılan kültürel zenginlikler sözleşmede göze çarpıyor ve ulus devlet ağır bir şekilde eleştiriliyor

Demokratik federalizm öz itibariyle DÖY'lerde ifade edildiği gibi demokratik özerklikle aynıdır ve Rojava/Kuzey Suriye'nin özgün şartlarına göre düzenlenmiş bir demokratik özerklik formülüdür. Toplumsal sözleşme genel olarak gözden geçirilirse 'Demokratik Öz Yönetimler'de bulunan çoğu madde ve vurguların yeni toplumsal sözleşmede daha toparlanmış, derinlikli ve kapsamlı bir şekilde ele alındığı görülür. Daha ilk paragrafta göze çarpan, iç içe geçen üç coğrafik tanımın kullanılmasıdır: Kürdistan, Mezopotamya ve Suriye.

Toplumsal Sözleşme'nin ikinci paragrafındaki bir cümle Demokratik Konfederalizm'in paradigmasındaki üçayağı belirtiyor ve bu dikkat çekicidir. Sözleşmenin girişinde toplumda bulunan her birey, topluluk, etnisite, inanç, sosyal sınıf, cinsiyet ve her türlü katmana ve onun örgütlerine, her konuşulan dile ve yaşamın her türlü değer ve şekillerine yer veriliyor ve daha sonra maddelere geçiliyor. Yüzyıllardır baskı ve katliamlar sonucu sayıca az olan Süryaniler ve Ezidiler gibi topluluklara meclis oluşumlarında kota uygulanıyor.

Toplumsal Sözleşme ile KSDF demokratik bir Suriye'nin parçası olduğunu çok açıkça belirtiliyor. Bu da KSDF'nin uzun vadeli yaşam bulmasının bütün Suriye'nin demokratikleşmesiyle doğrudan ilişkili olduğu gerçeğini ortaya koyuyor.

Ekonomik alanda son yıllarda geliştirilen politika kendisi "toplumsal ekonomi" ve "ekolojik endüstri" terimleriyle ve "öz yeterlilik" hedefiyle göstermektedir. Toplumsal Sözleşme'de çalışma, çalışma şartların iyi olması ve konut haklarıyla birlikte sağlık hakkına da yer verilmektedir. Ayrıca, sözleşmede tekelleşmeye karşı duruşla birlikte su, toprak ve değişik kaynakların kamu kontrolünde olduğu dile getirilmektedir.

Sözleşmede birçok madde bulunuyor. Bu maddelerde kadınların yaşamın bütün alanlarında istisnasız olarak eşit temsil edilmesi, kadın haklarının en geniş şekilde yerine getirilmesi ve "demokratik aileden" bahsedilmesi gibi birçok konu bulunuyor.

Toplumsal Sözleşmede çok sayıda bireysel haklardan ve onların özgürce kullanımı sıklıkla dile getiriliyor. Toplumsal Sözleşmede bir mültecinin kendi onayı dışında kendi ülkesine geri gönderilmesinin mümkün olmadığı da ifade edilmiştir. Mültecilerle ilgili bu hak dünyada belki bir kaç ülke veya siyasal sistemde vardır

Toplumsal sözleşme çok detaylı bir şekilde KSDF ile gelecek siyasal sistem açıklanmaktadır. DÖY'e ise bu konuya pek yer verilmemiştir. Siyasal sistemin merkezine komünler konulup tabanda insanların kendi yaşam alanında mümkün oldukça çok karar almasını öngörmektedir. Bir toplumda taban ne kadar örgütlü ise toplumun geneli o kadar etkili şekilde örgütlüdür. Komünlerin üstündeki bütün kademelerde (mahalle/ilçe-hat, eyalet ve kanton) temel karar alıcı kurum olarak halk meclisleri mevcuttur (üç büyük bölge istisnadır, buralarda kantonların koordinasyonu mevcuttur). Onun da üstünde Kuzey Suriye Halklar Kongresi mevcuttur. Tüm bu organlar yeni sisteme göre seçimlerle belirlenecek, bu organlarda üyelerin % 40'ı temsil ettiği coğrafyada toplumun değişik sivil örgütlenmelerinden oluşacak. Bunların arasında kadınlar, gençler, emekçi/sendikacılar, sayısı az olan kültürel kuruluşlar, meslek kuruluşlar, STK'lar, sosyal hareketler, sosyal katmanlar ve başka gruplar var. Bu tarz bir model birden ortaya çıkmadığı, TEV-DEM'de ilk uygulanmaya başladığını ve böylece belli tecrübeye sahip olduğunu hatırlatalım. Her bir halk meclisi ihtiyacı doğrultusunda komiteler oluşturur ve faaliyetlerin çoğunu bunlarla gerçekleştirir. Eş başkanlar bu komitelerin eş sözcüleriyle ilgili kademede yürütme kurulunu oluşturur. Bu uygulama TEV-DEM sisteminde olduğu gibi işliyor. Halk meclisleri adalet ve savunma sistemin yönetici üyelerini de büyük oranda seçimle belirler ve onlar üzerinde bir demokratik kontrol mekanizmasına sahip olurlar.

En başından beri bu toplumsal sözleşmenin uzun bir süreliğine ideal siyasal çerçeve olduğu iddia edilmiyor. Toplumdaki değişimlerin hızlı olduğu gerçeği dikkate alınarak toplumsal sözleşmede gerekli görülen değişikliklerin koordinesi için “toplumsal sözleşme konseyi” oluşturuldu. Çalışma metotları hazırlanacak bir yasaya göre belirlenmesi planlanıyor ve konsey üyelerinin hepsinin hukukçu olmamalarına özen gösteriliyor. Bunlardan önemli bir kısmının da, toplumun değişik kesimlerinden gelmesi öngörülüyor. Toplumsal sözleşme konseyinin bir başka görevi de değişik kademelerde alınacak karar ve yasaların birbiriyle çelişmemesine dikkat etmek ve yapılacak seçim ve referandumların yasallığına dair kontrolünü sağlamaktır. Toplumsal sözleşmedeki değişiklikler kantonların onayı ve Kuzey Suriye Demokratik Halklar Kongresinin % 75 onayıyla değişebilir.

Hukuk sistemine geniş yer ayırdıktan sonra sona doğru ilgi çekici bir kaç madde daha var. Toplumsal Sözleşmede referandumun değişik kademelerde yapılma hakkı belirtiyor. Eğer bir kademe temel hakların ihlal edildiği görüşünde ise üst kademenin aldığı bir karara itiraz edebilir. Bir kişi bir meclis veya başka kamusal kuruma üst üste iki defadan fazla seçilemeyeceğini de ifade etmeliyiz.

6.10 TEV-DEM, Demokratik Öz Yönetimler ve Kuzey Suriye Demokratik Federasyon üzerine

Rojava’da devrim ve özgürleşme TEV-DEM’in örgütlenmesiyle başladı. TEV-DEM kurulurken henüz Kürtlerin çoğu tarafından destek almıyordu. Bugün yeni inşa edilen sisteme Kürtler arası aktif destek % 70’in üstüne çıktı. Büyük emekler ve bedeller verilerek bu aşamaya gelindi. Bunda emekçi kitlelerin dışında kadınların kitlesel katılımı belirleyici oldu. Kadınların katılımı olmadan ne özgürleşme olurdu ne de kurumlaşma başarılı şekilde geliştirilirdi. Uzun süre devrimci gelişmeler üç bölgeyle (kanton) sınırlı iken, 2018 yılında gelinen aşamada devrim Rojava’yı çevreleyen bölgelere sıçradı ve gittikçe yayıldı. Artık Arap, Süryani ve diğer halklardan on binlerce insan aktivist olarak bir şekilde hızlı gelişen bu süreçte yer alıyor. Kürtlerin dışındaki halklar uzun süre mesafeli durduktan sonra karşılıklı çabalar sonucunda yaşam alanları ortakça İD faşizmine karşı başarılı şekilde savunuyorlar.

KSDF’de herkes, yeni inşa edilen devrimci-demokratik sisteme doğrudan katılmasa veya onaylamasa bile bu sistemden çok yönlü yararlanmaktadırlar. Hiç bir kesim kültürel veya sosyal konumundan dolayı ayrımcılığa maruz kalmıyor. Hem Rojava ve bütün Kuzey Suriye’nin savunmasında hem de mevcut kıt kaynakların eşitçe paylaşımında TEV-DEM ve DÖY’ün ne kadar önemli rol oynadığının farkındalar.

TEV-DEM kurulup örgütlenirken Demokratik Konfederalizm teorisi ve konseptinde belirtilen radikal demokrasiyi temel aldı. Komün, halk meclisleri, kooperatif ve akademilerin merkeze alındığı, yeniyi ve devrimi hep ilerletme mücadelesini temel alan bir sistem adım adım inşa edildi. 2013 yılının sonuna doğru TEV-DEM başarılı olsa da, Suriye’de savaş genişleyince ve bazı eksiklikler ortaya çıkınca, yeni bir adım olan Demokratik Öz Yönetimleri yeni siyasal gruplarla inşa etti. Bu adım sayesinde diğer halkların devrim ve demokrasi sürecine katılımının önü açıldı ve meşruiyet arttı. Stratejik olarak doğru olan bu adım beraberinde başka sorunlar getirdi. Devrimin fiili yürütücüsü TEV-DEM, DÖY çatısı altındaki yeni örgütlenmelerde nasıl yer alacaktı?

TEV-DEM’in yasama meclisleri, yürütme kurulları ve bakanlıkları (sonradan komite şeklini alan) ile ilişkisi ne olacaktı? TEV-DEM feshine mi karar verecekti ya da bir sivil toplum örgütlenmesine mi devam edecekti? Bunlar çok kritik sorulardı. Bir devrim süreci yaşansa da insanlardaki iktidar

eğilimi ve hırsı bitmemişti elbette ve sadece Rojava'ya özgü olmayacak şekilde kendisini sürekli değişik biçimlerde gösterirdi.

TEV-DEM komün ve halk meclislerinde bu sorulara ilişkin yürüttüğü tartışmalarda mutlaka devrimin motoru olarak devam etmesi gerektiği görüşü çok ağır bastı. Aynı şekilde DÖY'lerin de demokratik özerkliği ve Suriye'de demokratik çözüm yolunu yaygınlaştırmak açısından vazgeçilmez olduğu ortaya konuldu. DÖY'lerde yer alan ve TEV-DEM'li olmayan kesimler de TEV-DEM'siz DÖY'lerin pek başarılı olmayacaklarını kısa sürede çok iyi anladılar. Güçlü olan TEV-DEM olmadan DÖY'ler de başarılı olamazdı.

Bir toplumda birbirine iki ayrı siyasal örgütlenme sistemi, birbirine olumlu bir şekilde iç içe geçse de, bir sistematiği olmaksızın uzun vadeli yeni riskleri getirebileceğini ve yetki çekişmeleri yaratabileceği de görülüyordu. Bundan dolayı 2014 başından itibaren TEV-DEM kantonlar düzeyinde artık toplanmamaya başladı. Bununla birlikte en üst düzeyde kararlar DÖY'lerin üç kantondaki yasama meclisleri, yürütme kurullarına ve onların Rojava düzeyindeki koordinasyonuna bırakıldı. TEV-DEM zaten DÖY'ün kritik parçasıydı ve tüm TEV-DEM organları, DÖY'lerin aldıkları kararları uygulamak için aktif devreye giriyordu. Ancak TEV-DEM yine de eyalet, ve mahalle/hat düzeyinde örgütlenmeye ve toplanmaya devam ediyordu ve buradaki tartışmalardan elde edilen sonuçları DÖY'lere aktarıyordu. 2014 Eylül'de İD'nin Kobani ve Cizire'ye başlattığı büyük saldırılarından dolayı 2015 yazına kadar tüm bu tartışmalar bir süreliğine yavaşladı, ama hiç durmadı.

2015 yılında derinleşen tartışmalarda bir radikal demokratik sistemi, aynı mekânı paylaşan parlamenter/temsili demokrasiyi ifade eden sistemle nasıl birleştirileceği üzerinde duruldu. Dünyada buna benzer tecrübe ve örnek olmaması hem işi zorlaştırıyordu hem de daha fazla düşünüp yoğunlaşmaya teşvik ediyordu. Rojava'da bürokratikleşme, yolsuzlaşmaya ve yabancılaşmaya karşı özellikle TEV-DEM düzeyinde sürekli mücadele yürütüldüğü için devrimci bilinç hiç kaybolmadı ve kaybolmamasına çok önem veriliyor. Aranan çözüm formülünde bu etkili oldu.

Bu sırada en alt kademede, yani sokaklarda, komünlerin sayısı gittikçe artıyordu ve tüm halklar 2015 yılıyla beraber ya komünlerde daha fazla yer alıyorlardı ya da yeni komünlerini kuruyorlardı. Kooperatiflerle komünlerin artması radikal demokrasinin gelişmesindeki ısrarın ifadesidir. DÖY'ler kurulduktan sonra TEV-DEM kendi siyasi örgütlenme modelini yeni ortaklarına daha doğrudan anlatma imkânına sahip oldu. Çünkü artık doğrudan birlikte çalışıyorlardı. Örneğin DÖY'lerde yer alan Arap Ulusal Komitesi ve Süryani Birlik Partisi, toplumu tabanda güçlü örgütleme araçları olan komün, halk meclisleri, kooperatifleri ve akademilerin yaratacağı dinamiği gördüler ve acaba benzeri şekilde bunları uygulayabiliriz mi diye tartıştılar. Bu tartışmanın etkisiyle Arap ve Süryaniler arasında komünlerin kurulması kolaylaştırıldı.

2015 yılıyla birlikte yürütülen uzun tartışmalardan sonra ikili sistemin bir araya getirme formülü için adımlar atıldı. Önce bakanlıklara artık komite (desta) denildi, her kantonda sayıları 13'e düşürüldü ve onların bünyesinde bütün toplumsal aktörlerin bir araya geleceği birer meclis kuruldu. Böylece TEV-DEM'in 2011-2012'de oluşturduğu 8 +1 toplumsal alan (saha) modeli artık tamamen değişime uğrayıp yeniden düzenlendi. 2015 yazına kadar TEV-DEM'in 8+1 alanı halen vardı ve DÖY'lerle biraz kompleks olan bir çeşit koordinasyon mevcuttu. Uzun bir tartışma ve kararlaşma süreci sonucu, DÖY'lerde kurulan 13 komite, toplumsal alanlara denk geliyordu artık; yani DÖY ve TEV-DEM denkleşmesi sağlandı. 13 toplumsal alanda kurulan yeni meclisleri kendi alanındaki temel yasama organı olarak anlamak gerekir. Bu yeni toplumsal alan meclisleri DÖY'lerin bir

organıdır aynı zamanda, doğrusu yasama kurulunun bir parçasıdır. Bundan sonra her bir toplumsal alana ilişkin alınacak kararlar, toplumdaki tüm aktörleri aktif kapsayacak şekilde örgütlenen bu meclislerde temel olarak alınacaktır. Örneğin Cizîrê ekonomi meclisinde yer alan aktörler şunlar: Cizîrê DÖY komitesi, tarım, ticaret, sanayi, kooperatifler ve kadın ekonomisi. Buna ek olarak sınırlı sayıda değişik siyasi parti, TEV-DEM ve önemli toplumsal örgütlenmelerden birkaç kişi yer alıyor. Alınan kararların uygulamasından 13 kişiden oluşan Cizîrê ekonomi komitesi artık sorumludur. Bu yeniden düzenleme ile DÖY'in ekonomi komitesi Cizîrê ekonomi meclisinde birçok aktörden biridir ve ekonomi alanında daha önce olduğu gibi tek başına kararlar alamıyor (resmi olarak tek başına kararlar alabilme yetkisi elinde olsa da tek başına kararlar almıyordu). DÖY ekonomi komitesi uygulama konusunda artık tek başına hareket etmese de önemli konumunu sürdürüyor. Dışarıya doğru ekonomiyi temsil görevini DÖY komite eş başkanları yürütmeye devam ediyorlar. Cizîrê kanton yasama meclisi, Cizîrê ekonomi meclisinin aldığı kararları diğer alanlarla uyumluğu konusunda analiz edip öneriler sunabiliyor ve sonunda yasallaşması konusunda son adımı atıyor.

Bu yeni düzenleme ile her toplumsal alanda kararların geniş toplumsal kesimler tarafından verilmesiyle insanlık tarihinde parlamenter sistemler bağlamında belki de hiç bugüne kadar uygulanmayan bir formül geliştirildi. Karar mekanizması bir veya iki kişinin elinden alınıp daha fazla kesimler arasında dağıtıldı. Bu formül Rojava'da toplumsal her kesimi dâhil eden, toplumu bir bütün olarak gören ve kimseyi diğer kesimlere egemenlik kurmasına izin vermek istemeyen yaklaşımın sonucudur. Bu sadece mevcut aktörleri uzlaştırmayı hedeflemiyor, ayrıca demokrasiyi de yeni tanımlıyor. Demokratik katılım bir kaç yılda bir-iki seçimde oy kullanmaktan ziyade, sürekli alınan kararlara toplumu en geniş şekilde katmaktan geçer. Örneğin Cizîrê ekonomi meclisleri kanton, eyalet ve mahalle düzeyinde aylık toplantılar yapar, Cizîrê ekonomi komiteleri ise haftalık bir araya gelirler. Başlangıçlarda yaşanan tüm zorluklara rağmen bu yeni sistem gittikçe oturmaya başladı.

2016 Mart'ında Kuzey Suriye/Rojava Federal Sistemin ilanı yapıldığı sırada toplumsal alanların yeniden örgütlenmesi şekil almaya başlamıştı. 2016 yılının sonuna doğru yeni federal sistemin mekanizması belli olunca, örgütlenen toplumsal alanlarla uyumluluk sorunu çok zorluk yaşanmadan çözüldü.

KSDF'nin toplumsal sözleşmesi kabul edilmesi, Hêdiye Yûsîv'e göre TEV-DEM ve DÖY'lerin aslında birleştirilmesidir. "KSDF ile ikili sistem ve işleyiş konusunda kafa karışıklıkların aşılmasında büyük katkılar yapılıyor. Komün ve halk meclislerine önemli yer verilerek devrimin bu kazanımları tam resmiyet kazanıyor. Aynı zamanda halk meclislerin % 60'ının seçimlerle belirlenmesi meşruiyet sorununu da ortadan kaldıracak çünkü bize karşı olan herkes bizim sistemimize çok dikkatlice bakmaktadır. Ayrıca, bugünkü dünyada hemen herkes bu sistemi radikal demokrasiyi gerçekleştirebilecek bir sistem olarak görmemektedir." diye devam ediyor Hêdiye Yûsîv bizimle yaptığı görüşmede.

Her bir halk meclis üyelerinin % 40'ı ilgili coğrafyada bulunan toplumsal örgütlenmelerden oluşması çok önemli bir özelliktir. Bir halk meclisinin % 40'ının toplumun örgütlenmelerinden gelirse, halk meclisinde bir parti veya siyasi hareket çok daha zor şekilde çoğunluğu elde etmiş olur. Bu da halk meclisinde yer alan bütün veya çoğu aktörleri uzlaşıya ve bir kesimin diğerinin üstünde egemenlik kurmasını engellemeye yönlendirecektir. Kararların hepsi olmasa da konsensüse yakın bir şekilde alındı ve devrim süreciyle birlikte, bundan sonra da böyle olacaktır.

Komünleri hiç bir şekilde muhtarlığa benzetmemek gerekir. İyi çalışan bir komünde tüm haneler ayda bir toplanır, sorunlarını tartışıp kararlar alırlar. Kararların uygulanmasından da haftalık

toplanan komün koordinasyonu sorumludur. Temmuz 2017'da kabul edilen seçim ve idari bölgeler yasasıyla seçilen komün eş başkanları bir komünün çoğunluk kararıyla görevinden her zaman alınabilecek olması önemli bir boyuttur, bu yabancılaşmayı da sınırlandırıyor. Yani halkın çoğunluğu gerekli gördüğü zaman eş başkan ve koordinasyona müdahale edebilir. Ancak bunu yapması için bilinç ve örgütlülük lazım. Bu da gittikçe Rojava'da yaygınlaşıyor. Bir siyasal sistemin veya toplumun ne kadar özgürlükçü olup olmadığını anlamak için resmi işleyiş ve yasalara bakmak yetersiz olur. Önemli olan yürütülen tartışmalar ve devletçi ve ataerkil zihniyetle yoğun bir mücadele yürütülmesidir.

KSDF'nin geliştirdiği siyasal örgütlenme modeli daha yeni hayata geçildiği için pratiğini ve etkisini fazla tartışamıyoruz. Ancak 2011 yılından beri uygulanan başarılı bir demokratik halk örgütlenmesine dayanarak başarılı olacağına inanıyoruz. Bu modelin nasıl gelişeceği konusunda çok heyecanlıyız ve herkesi detaylı şekilde takip etmesini tavsiye ediyoruz. KSDF ile gelen model tüm halkları, kadınları, sınıfları ve diğer toplumsal kesimleri daha fazla derin demokratik temelde bir araya getirmek potansiyelini taşıyan ve çağımızın dünyasında olmayan bir model. Savaşlar içinde büyük zulüm gören Ortadoğu halkları için ise hayati bir çıkış yoludur.

7. Sivil Toplum Örgütlenmesi

Birçok kişi, toplum ve devlet arasında kavramsal bir ayrım yapmakta güçlük çeker. Antonio Gramsci bir keresinde sivil toplumu burjuva devletinin temeli, bir çatışma alanı olarak tanımlamıştı.[197] Gramsci sivil toplumu, egemen sınıfların hegemonya üretimi ve dolaysıyla rıza üretimi için kullandığı bir araç olduğunu ve mevzi savaşında devrimciler tarafından ele geçirilmesi gerektiğini varsaymıştı. Oysa bugün sendikalar ve sivil toplum örgütlenmesi, Kapitalist modernitenin hegemonyasına artık sınırlı da olsa bir rıza ürettiği ve sivil toplumu politik katılımın bir aracı olarak etkisizleştirdiği görülüyor.

1992'de Francis Fukuyama "tarihin sonunu" öngördüğünden bu yana, neoliberal kapitalizm, sözde alternatifsizlik üzeri kendi hegemonyasını üretmektedir.

Günümüzde kapitalist ülkelerde sivil toplum, kapitalist moderniteye karşı çelişkileri sınırlandırma rolünü üstlenmiş durumda. Örneğin Avrupa devletleri göçmenlere yönelik asgari insani muamele yapmayı reddediyor ve bunu kendisi açısından ücretsiz olan "sivil toplum angajmanı" üzerine yıkıyor. Parlamentarizm gibi temsili siyasal sistemler, insanların politik sürece aktif katılımını zayıflatıyor ve yönetilen büyük bir insan kitlesi yaratıyor. Özellikle Avrupa ve Amerika'daki mevcut temsili sistemler, sivil toplumun sistematik olarak apolitikleşmesi için çaba harcıyorlar. Bireyin politik olarak kendisini ifade etme biçimi dört yılda bir yapılan seçimlere, insanlar ise yönetim nesnelerine indirgenmiştir.[198] Apolitikleşme, topluma teslimiyet ve siyasete bıkkınlık aşılayarak, politik hegemonyayı sağlama alan ve bununla da toplumsal çatışmaları önleyen bir stratejinin parçasıdır.

Bunun tersine, Kürt özgürlük hareketi, devleti bazı toplumsal grupların ve sınıfların menfaati için kâr elde etme aracı olarak görür. Devlet insanları izole etmenin ve otoriteye bağlılığı pekiştirmenin yollarını arar.[199] Kürt özgürlük hareketine göre, devletin karşısında, binlerce yıldır devletin sömürgeleştirdiği ve kendine tabi kıldığı toplum bulunmaktadır.[200] Kürt özgürlük hareketi anti-devletçiliğiyle Gramsci'nin sivil toplum kavramını, devleti yenmek için sivil toplumu güçlendirmeyi önermek için kullanır. Devlet yapısını ele geçirmeye yönelen Bolşevik stratejinin aksine, Öcalan ideolojik ve politik sivil toplum mücadelesini tıpkı Gramsci gibi askeri çarpışmanın bir nevi yerine geçen bir "mevzi savaşı" olarak görür.[201] Güçlü bir sivil toplum, kendini devletin idari yapılarından kurtarmaya, böylece karşı bir hegemonya inşa ederek, toplumun tüm parçalarını etkinleştirmeye, meclis ve komünlerde kendini ifade etmesini sağlamaya çalışır.

Baas diktatörlüğü on yıllar boyunca sivil toplumu siyasi olarak dışladı. Oysa bugün Demokratik Özerklik sayesinde politikleşen bir sivil toplum, devletçiliğe olan gereksinimi tamamen ortadan kaldıramasa da en aza indirmeyi amaçlıyor.[202] Bunun gibi süreçler kendiliğinden gelişmez; aksine tüm Demokratik Özerklik alanlarında yaşanan toplumsal sorunlara çözümler üreten geniş bir sivil toplum ağı sayesinde yürütülür. Sivil toplum örgütleri hem etkin eğitim çalışmaları yapar hem de toplumu örgütler. Tüm bu örgütlerin kendi tüzükleri vardır ve bu örgütler halk içinde örgütlenip

197 Antonio Gramsci, *Gefängnishefte* (Hamburg, 1991-99), vol. 4 [*Hapishane Defterleri Cilt 4*, çev. Barış Baysal, Kalkedon Yayınları, 2014].

198 Antonio Negri ve Michael Hardt, *Declaration*, http://bit.ly/1Ny3yjT [*Duyuru*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 2013].

199 Abdullah Öcalan, *Jenseits von Staat, Macht und Gewalt* (Neuss, 2010), s. 263.

200 Abdullah Öcalan, *Democratic Confederalism*, s. 12-13, http://bit.ly/1AUntIO.

201 Bkz. Tamir Bar-On, "From Marxism and Nationalism to Radical Democracy: Abdullah Öcalan's Synthesis for the 21. Century," *Kurdish Issue*, 25 Nisan 2015, http://wp.me/p4jvjX-d8.

202 Öcalan, *Jenseits von Staat, Macht und Gewalt*, s. 263.

TEV-DEM’in yasama ve yürütme kurullarında karar almak ve seçimlerinde oy kullanmak üzere delege gönderme hakkına sahiptir.

Rojava’da Demokratik Özerkliğin devlet işleyişinden farkını Sivil Toplum Örgütleri Birliği’nden [bkz. 7.1] Fedekar Hesen bize anlattı. Sivil toplumun demokratik özerklikteki rolünü şu şekilde tanımladı: “Rojava ve özellikle Cizîrê muazzam bir yeraltı ve yerüstü zenginliğine sahip. Devlet sistemi altında tüm bu zenginlik devlete aitti ve topluma ait hiçbir şey yoktu. Devlet bu zenginlikleri toplum için kullanmıyordu. Petrol meselesini düşünelim: Petrol buradan çıkarılıyor, fakat rafine edilmek için başka yere götürülüyordu. Elde edilen kârların hiçbiri halka gitmiyordu. Petrol halka ait topraktan çıkarılmasına rağmen çok yüksek fiyatlarla yeniden halka satılıyordu.

İnsanlar ev yapmak istediğinde Baas rejiminin onayını almak zorundaydı ve bu izni almak genellikle çok uzun zaman alıyordu. Devletin izni olmadan bir bahçe kurmak bile mümkün değildi. Bir ağaç dikilemezdi. Kurduğumuz mevcut özerk sistemin belli düzenlemeler yapması gerektiği açık, ama devletin yaptığının aksine bizim amacımız ekolojik bir toplum inşa etmektir.”

Rojava’da bugün sivil toplumun bir önceki devlet sisteminden farklılığı net olarak ayırt edilebiliyor. Baas rejiminde olduğunun aksine, halkın iradesi önde ve merkezde yer alıyor. Dahası, tüm sivil toplum kurumlarındaki pozisyonlar, halka hizmet etmekle yükümlü. Bu pozisyonlar üyeleri tarafından her zaman denetlenebiliyor. Fedekar Hesen diyor ki “Baas rejimi devleti, tüm kararların tepeden aşağı uygulanması istiyordu, hane halkı seviyesinde bile. Her hangi bir karar, hane halkı için hiçbir anlam taşımasa da uygulanmak zorundaydı. Devlet, kendi kültürlerinden koparılmış bir köleler toplumu istiyordu. Oysa Demokratik Özerklik, toplumun görüşlerine saygı gösteriyor ve toplumsal özyönetim yaratmanın yollarını arıyor. Bu, aynı zamanda sivil toplum örgütlenmesinin de amacıdır.”

Tüm bu belirttiklerimizi dikkate alarak Rojava’dan bahsederken, klasik sivil toplum örgütü kavramını genişletmeliyiz. Heyetimiz, 2014’de Sivil Toplum Örgütleri Birliği’ni ziyaret ettiğinde bu klasik kavrama ne kadar da bağlı olduğumuzu fark ettik. Bir insan hakları ya da insani yardım örgütü bekliyorken, temel olarak mesleki gruplardan oluşmuş bir örgüt bulduk. Temsili ve burjuva parlamenter sistemlerde, sendikalar ve diğer örgütler, çalışma koşullarını iyileştirmeyi bir güç meselesi olarak görmek zorundadır. Alıştığımız modele göre, 4-5 yılda seçilen bir yasama ve ondan çıkan bir yürütme kurulun kararları alması ve toplumda geri kalan tüm toplumsal örgütlenmelerin bu kurullara yönelik lobi yürütmesidir. Demokratik Özerklik’te ise bu kurumların toplumu ilgilendiren kararların halk meclisi seviyelerinde doğrudan temsili söz konusudur. Görebildiğimiz kadarıyla, Rojava’daki sivil toplum örgütlerinin görevi daha geniş bir biçimde tanımlanmış durumda. Sivil toplum örgütleri halk meclislerinde, kendilerine özel bir kota tahsis edilmesini sağlayacak kadar temsiliyete sahipler.

7.1 Sivil Toplum Örgütleri (Saziyen Cîvaka Sîvîl - SCS)

Rojava’da sivil toplum örgütlenmesi tüm alanlarda çok yönlü çalışma yürütmektedir. Bize anlatılana göre :“Şehirlerde her aile ya bir atölye ya bir dükkân işletiyor ya da bir şekilde ticaretle bağlantılıdır. Bundan dolayı toplumsal örgütlenmeyi Rojava’da tartışınca en kritik çalışmalardan biri, ticaret, iş, üretim ve maaşlı çalışanların alanlarına ve bununla birlikte ekonomiye bütünlüklü bakıp toplumun birliği hedeflenmelidir. Var olan farklılıklar keskin ayrıştırmaya neden olmamalıdır.

Bu çerçevede sivil toplum örgütlenmesi tüm bu kesimleri bir çatı altında bir araya getirip çatışmalar ile yasaların çiğnenmesini ve ihlal edilmesini engellenmelidir." Demokratik Konfederalizm'in devlet eleştirisi ve komünal bir ekonomiyi desteklemesi, 2012 yazında başlayan özgürleşme sürecinde TEV-DEM tarafından inşa edilen "Sivil Toplum Örgütleri" kuruluşunun (SCS) temel ilkelerinden birisidir. "Devlet sistemi özellikle toplumun emek gücünü sömürdü ve işçi haklarını ayaklar altına aldı. Demokratik Özerklik'te ise, sivil toplum örgütleri bu tarz problemleri ahlaklı siyaset ve ekolojik toplum esaslarına göre çözüyor. Toplumun birliği temeldir. Bu örgütler toplumu bir arada tutuyor. Toplumun günlük ihtiyaçlarını gidermek için ihtiyaç duyulan birliği garanti altına alıyorlar. Tabii ki, bunu demokratik ve komünal hayatın bir parçası olarak yapıyorlar. Sivil toplum örgütleri, toplumun kendini organize edişidir."[203]

2014 Mayıs'ında Cizîre merkezli SCS'yi ziyaret ettiğimizde, aralarında otuz iki tane sivil toplum örgütünün kısa süre önce birleştiğini öğrendik. 2017 Mart'ında tekrar SCS'nin olduğu binaya gittiğimizde çok farklı bir gelişmeyle karşı karşıya kaldık. Ama önce 2014 yılındaki durum ve tartışmalara bakalım.

Dükkânlar, şirketler, kooperatifler ve atölyeler, çalışma koşullarını tartışmak ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmek için ekonomik birlikler içinde devrimle bir araya gelmişlerdi. Sosyal sorumluluk, mülteciler dâhil herkesin yeterince beslenebilmesini sağlamak üzere, diğer şeylerin yanında özellikle gıda ve yakıt fiyatlarını kontrol etmeyi içeriyordu. Bu çalışma bütün toplum açısından 2012 yılında çok önemliydi. Çünkü devletin otoritesi yıkılmıştı ve birçok sahada örgütlenmeye ihtiyaç vardı. Örneğin, ısınma yakıtının Dirbesiyê ve Tirbespî'deki fiyatına beş liralık bir ayar uygulandı. Bu ekonomik öz örgütlenme, kapitalist ekonominin yıkıcı yüksek kâr isteğinin önüne geçmede ve özellikle de işçi haklarını korumada alınan tedbirlerden biriydi.

SCS merkezinde konuştuğumuz Hesekê eyaleti SCS'nin eşbaşkanı Fedekar Hesen'e göre "Baas rejimi altında, işçilerin haklarını talep etmesi imkânsızdı. Düşük maaşlar, hak ihlalleri ve benzeri konularda ağzını açamazdın. Açtığın zaman, hakkında soruşturma açılırdı. Haklarını arayanlar devletin düşmanı sayılırdı. 'Devleti bölmeye çalışmakla' suçlanıp hapse atılırlardı. Fakat Demokratik Özerklik, işçi hakkı ihlallerini cezalandırılması gereken bir suç olarak görüyor. Burada herkesin ekolojik ve demokratik bir toplum temelinde yaşamını örgütleme hakkına sahiptir."

SCS'nin çözdüğü sosyal problemlerden birisi de taksi ve minibüs şoförleri arasındaki anlaşmazlığı ortadan kaldırmak oldu. Minibüsler düzenli olarak şehir dışında çalıştıkları halde, yolcularını evlerinin kapısına kadar götürmeye başladılar. Bu da taksicilerin ciddi miktarda gelir kaybetmesine neden oldu. Sivil Toplum Örgütleri Birliği bunun üzerine, her şehrin merkezine, minibüslerin rahatlıkla ulaşabileceği merkezi bir otobüs istasyonu inşa etme kararı aldı.

Demokratik Özerklik, tüm mesleki grupların, sorunlarını birlikte çözebilecekleri ve üyelerinin mesul tutulabileceği sivil toplum örgütlerine katılmalarını öneriyor. Qamişlo Halk Meclisi'nden Remziye Mihemed üyelik aidatlarının aylık yüz lira (2014 yılında) olduğunu, toplanan paranın temel ihtiyaçların giderilmesi için harcandığını ve üyeliğin gönüllü olduğunu anlattı. Mesela, ilk etapta SCS çatısı altında kurulan öğretmen komiteleri, öğretmenden kaynaklı şiddet problemiyle başa çıkıyor ve öğretmenleri bundan mesul tutuyordu. Tüccar komiteleri ise işletmeleri koruyup, temel gıda maddelerinin fiyatının tırmanmasını engelliyordu. SCS'ye bağlı yerel hizmet komiteleri, su ve elektrik sağlanmasından sorumluydu, bu çalışma daha sonra kurulan belediyelere devredildi. Mihemed, bunların dışında çok çeşitli sivil toplumu örgütleme amaçlı komiteler TEV-DEM'in parçası olan SCS tarafından kurulduğunu söyledi. Tüm bu anlatılanlardan halk meclisleri,

[203] Nergiz Botan, "Rojava Devriminde sivil toplum nasıl çalışıyor?," ANF, 21 Ağustos 2014.

komünler ve sivil toplum örgütleri sadece savaşın getirdiği değişimlerle başa çıkmakla kalmıyordu, aynı zamanda yeni ekonomi ve toplum yapılarına dair somut tasarılar sunuyordu [bkz. Bölüm 12].

SCS'yi aslında bir nevi Rojava devriminin ilk yıllarında bir çok sivil toplum örgütünün kurulmasında inisiyatif güç olarak görmek gerekir. İhtiyaç nerede varsa orada bir girişimle bir örgütlenme yaratmaya çalışıyordu. Kurulan birçok sivil toplum örgütü yeterli öz gücüne ulaşınca kendi özgün örgütlülüğü temelinde yeniden özgünce örgütlenip doğrudan TEV-DEM sisteminde yer almaya başlıyordu.

2014/2015 yıllarında Rojava kendisini İD terörüne karşı başarılı şekilde savunduktan sonra birçok alan yeniden örgütlenmeye başladı. Bunun içinde ekonomi en başta geliyordu. Bir taraftan ekonomi modeli daha ileri düzeyde tartışılırken, diğer yandan ambargo gibi yeni zorluklar ortaya çıkıyordu. Aynı zamanda toplumun ihtiyaçları artıyor, emekçilerin zor şartları önemli sorun olarak kendisini dayatması gündeme geliyordu. Bütün bunlar sivil toplum örgütlenmesinde temelinde SCS'de köklü reformlara gidildi.

2016 yılında artık SCS kurum olarak kapatıldı. Ticaret, sanayi, tarım ve kooperatif alanları ekonomi alanın önemli birer parçası oldular. Demokratik Öz Yönetim ve kadın ekonomisi ile birlikte her biri eşit şekilde ekonomi politikasını tartışıp aldıkları kararları uyguluyorlardı. Emekçilerin çoğu ise Emekçiler Komitesi (Komîteya Kedkaren) olarak ayrı bir örgütlenmeye gittiler. 2017 yılında SCS'yi buluruz diye düşündüğümüz binada Emekçiler Komitesi'nin merkezini gördük. Bu komitenin kurulması geçici bir dönem aktif olan SCS'nin aşılması anlamını da beraberinde getiriyor. Rojava'nın ekonomisi dayanışmacı özelliklerini geliştirse de halen kapitalist ve savaş ekonomisi de içeriyor. Bu da sömürülenlerin ve kendi işini kurmuş olsa da az gelirli emekçilerin olduğu anlamına geliyor. Doğrudan bir 'işveren' tarafından sömürülen insanlar kadar doğrudan birine bağlı çalışmayan, sadece kendi emeğine dayanan insanlar Emekçiler Komitesinde bir araya geliyorlar [bkz. Bölüm 12].

7.2 Kültür ve Sanat Hareketi (Tevgera Çand û Hûner)

Rojava'nın zenginliği olan farklı kültürlerin, her yerde ve her şekilde temsil edilmesi ve geliştirilmesi Demokratik Konfederalizm'in temel ilkesidir.[204] Kültür ve Sanat (Çand û Hûner) hareketi, kültürün geliştirilmesine adanmış bir sivil toplum örgütüdür. Bu kurumun temeli, devrimden çok önce, 1988'de kültür hareketinin örgütlenmesiyle atıldı. İlk başta illegal olarak örgütlendi. Şu ana kadar farklı etnik ve dini grupların kültürel kurumlarını konfederal bir şekilde birbirine bağlamayı başardı. Hedefinde Rojava'nın her şehrinde kültür akademileri kurmak var.

Kültür ve Sanat, yalnızca geleneksel kültürü korumaya değil, aynı zamanda yeni politik ve toplumsal koşullar temelinde yeni bir özgürleştirici kültür yaratmaya çabalıyor. Toplumsal çelişkiler açıkça tartışılıyor ve tiyatro ve başka alanda eserlerle topluma sunuluyor. Mesela 2013'de kurulan Amûdê Kültür ve Sanat Akademisi, daha ilk yılında ders veren ve tiyatro çalışmaları yapan yüz kadar etkin üyeye sahipti. Amûdê Kültür ve Sanat Akademisi'nin gençlik grubunun Rojava'dan Güney Kürdistan kamplarına, Türkiye ya da Avrupa'ya kaçışlara dair bir oyunu sahneledi. 2014'de gösterilen oyunu seyrettik. Oyunun mesajı, insanları, Rojava'yı bırakmak yerine kalmaları için

[204] "Doğrudan demokrasiyle toplum irade ve güç olur," Yeni Ozgur Politika, 23 Aralık 2010, yeniozgurpolitika.org/arsiv/yazdir.php?hid=66247.

cesaretlendirmekti. Kültür ve Sanat tarafından sahnelenen oyunların çoğu özgün bir nitelik taşıyorlar.

Serêkaniyê'deki akademi 2014'ün başlarında kurulmuş ve Mayıs ayı itibariyle arasında birçok Arap ve Çeçen'in de bulunduğu 170 tane üyesi vardı. Akademide tiyatro, medya ve edebiyat etkinlikleri için uygun tesisler mevcut. Adını Halep'te 2006'da şehit olan ve kültür alanında yıllarca önemli emekleri bulunan Yekta'dan alan müzik grubu Koma Şehîd Yekdar'ı barındırmanın yanında akademide çocukların etkinliklerine ayrılmış bir alan da yer alıyor. Bütün etkinliklere her yaştan insan iştirak ediyor. Kültür ve Sanat aynı zamanda, kurduğu akademilerle yakın işbirliği yaparak kendi kütüphanelerini de işletiyor.

2017 ilkbaharında Kültür ve Sanat kurumunun hem Cizîre kantonu hem de bütün Rojava merkezini ziyaret edip çalışanlarıyla görüştük. Faaliyetlerde gelinen son aşamayı sorduk. Gittiğimiz merkez bir akademi ve Tirbespî kentinin biraz çıkışında bahçeli bir binaya Ekim 2015'de taşınmış. Rojava'da kültür sahası temel olarak beş alana ayrılıyor: Halk oyunları (govend), tiyatro (şano), Sinema (Sînema), Resim ve müzik (muzîk). Bulunduğumuz binanın daha önce devletin bir kültür kurumunun mekânı olması sorun değil, önemli olan içeriktir diyor karşımızda oturanlardan biri olan Ferhat. Kültür ve Sanat hareketi, Baas rejimin kültür binalarını genel olarak her şehirde kültür merkezlerine dönüştürmüş ve büyük devlet tesislerini de kültürel, teknik ve politik konularda karşılıklı paylaşımlarda bulunmaları için halka açmıştı.

Fotoğraf 26: Tirbesi yakınlarında bulunan Cizire Çand u Huner merkezi, 2017

2011'de devrim süreci başlarken 80'li yıllardan beri yürütülen bir emek söz konusuydu, çalışmalar sıfırdan başlamadığını kısa sürede bu kadar hızlı örgütlenmenin gelişmesi yoksa anlaşılmayacağını

biz de yaptığımız her görüşmeyle anlamaya başladık. Evlerde yıllardır eğitim gören insanlar sorumluk alıp TEV-ÇAND'ı (Tevgera Çand u Huner, Kültür ve Sanat hareketi) kurması bunun göstergesi. Her eyalette bir kültür ve sanat mekânın açılması özgürleşme süreciyle çok somut hedef haline geldi ve her şehirde bir yıl içinde böylesi bir mekân açıldı.

Tirbespî'deki akademi 56 öğrenciyle ilk eğitim dönemine başladı. 2017'nin Ocak ayında başlayan ikinci eğitim döneminde, bu sayı 150 civarındaydı. Bu akademi merkezinin amacı diğer akademi ve kültür-sanat merkezlerine eleman yetiştirmektir. Bundan dolayı da her devre 15 aylık bir süreyi kapsıyor. Bu öğrencilerin hemen hepsi günlük gelip gidiyor, sadece yolu uzun olanlar bazen akademide kalabiliyor. Normalinde yaş sınırı 18 olsa da, öğrenciler arasında çok yetenekli olan parmakla sayılır sayıda 16-17 yaşında olanlar da var. Çocuklara kültür-sanat eğitim ve kurslar her şehirde bulunan merkezlerde veriliyor ki buna özellikle önem veriliyor. Şimdilik gelen bütün öğrenciler Kürt, ama yakın zamanda diğer halklardan öğrencilere de eğitimlerde yer vermek istediklerini belirtiyor akademinin çalışanları.

Devredeki her program sadece pratikle sınırlı değil, teori de belli öneme sahip. Ferhat, fikirleri olan ve tartışabilen öğrenci istedikleri için onlara teorik bilgi veriliyor. İşte öğrencilerin en çok zorlandıkları nokta bu olduğunu söylüyor. Nedenini sormuyoruz, çünkü Baas rejimin eğitim sistemi ezbere dayalı, çoğu gerçekleri dışlayan ve çok otoriter olduğunu hem okuduk hem de daha önce de duyduk. Yine de bu bize görüşmede hatırlatılıp öğrencilerin zamanla bu zihniyeti kırmaya başladıklarını söyleniliyor bize. Buradan başka önemli bir noktaya geçiyoruz. Eğitim müfredatının ikinci bölümünde karşılıklı öğrenme ve öğretme esası geliştiriliyor, yani öğrenciler de bazı dersleri düzenli vermeye veya derinleştirmeye başlıyor. Bazen çok kısa sürede bu konuda ilerleme sağlanıyormuş. Devletçi kültür eğitim sistemlerinde öğrencilere yıllar sonra ancak o noktaya gelebilirken, Rojava'da bu bir yıl sonra olabiliyor. "Bu akademide eğitim alan herkesi öğretmen olmaya teşvik etmekteyiz" diye devam ediyor Ferhat, "Rojava'da devrimcilerin eğitim konusuna stratejik olarak farklı bakmamızla ilgilidir bu pratik."

Ardından akademinin bütün odalarını gezmeye çıkıyoruz. Her bir odanın kapısı bizi ayrı bir dünyaya getiriyor. Yürürken etrafımızda asılı resimler ve heykeller var. Birçok odada insanlar bir şeyler üretiyor. İster resim, heykel, film, govend veya müzik olsun. Yürürken Ferhat'a devrim sürecinde estetiği ve propagandayı soruyoruz. Verilen cevap ilginç: "Sanatı basit bir propaganda aracı görmek çok yanlış ve ileride yabancılaşma yaratır. Ancak sanat toplumun çelişkilerini ve hissiyatlarını ifade etmeli. Estetiğin gelişmesi üreten sanatçıya kalan bir şey, kimseyi yöntemleri konusunda zorlamıyoruz. Toplumun önemli bir kesimi artık estetiğe yönelik daha fazla görüş ve eleştiri belirttiğinin farkındayız. Ancak bu kendi dinamiğiyle gelişmeli ki daha orijinal olsun."

2015 Nisan'da önemli bir adım atılarak Dirbesiye merkezli Rojava film komünü (Fîlm a Komîna Rojava) oluşturuldu. Bunda dışardan gelen bir kaç sinema yönetmenin de rolü oldu elbette, ama artık Rojava'da da belgesel ve film çeken kişiler çıktığını unutmayalım. Açıldıktan sonra dışarıdan gelen bütün film yapımcıların uğrak merkezi oldu. Aynı şekilde burada da herkes kendi bildiğini seminerler ve eğitimlerle paylaşıyor. Film komünün de etkisiyle 2017 yılına kadar sayısız belgesel çekildi. Toplumdaki değişik sivil toplum örgütleri ve sosyal hareketler de kendi belgeselini çekmeye yönelik adımlar atıldı. Bunlardan biri Qamişlo merkezli Gençlik Sinema Komitesi'dir. Bu ekip gençlerin sorunlarını ele alan belgeseller çekmekle yükümlüdür.

7.3 Rojava Gençlik Birliği (Yekîtiya Cîwanên Rojava)

Rojava'da devrimci gençlik "Rojava Gençlik Birliği" (YCR- Yekîtiya Cîwanên Rojava) adı altında örgütlenmektedir. Baas rejimine doğrudan muhalif olan Suriye Gençlik Komitesi'nden çıkan "Devrimci Gençlik Hareketi"nin (Tevgera Cîwanên Şoreşger) de devamıdır. Gelinen aşamada üyeleri Rojava'da öz yönetimin geliştirilmesine çok önemli rol alıyorlar. YCR'nin Rojava koordinasyon üyelerinden Harun Bozan, devrim süreci başlangıcından şöyle bahsediyor: "Her bölgede, her köyde, her şehirde gösteriler düzenledik ve ayaklanmada aktif bir rol oynadık. Fakat komünleri ve konseyleri oluşturmak da çok önemliydi. Yeni kurumlar inşa ederken bile, eylemlerimizle devlet sistemini zayıflattık. Devrimci Gençlik, Esad'a uzun vadeli alternatif önererek diğer Kürt gençlik gruplarından farklılaştı. Onlar sadece, 'Esad gitmeli' dediler. Ama Esad gittikten sonra neler olabileceğini bilmiyorlardı. Grup ideolojik olarak Başkan Apo'nun felsefesi etrafında seferber oldu. Apocu gençlik olarak, enerjimizi, eylem kabiliyetimizi ve gençlik ruhumuzu devrimin hizmetinde nasıl kullanmamız gerektiğini tam olarak biliyorduk."[205]

Devrim süreci başlarken Rojava'lı gençlerin önemli bir kısmı Suriye'nin büyük kentlerinde ya çalışmak ya da okumak için bulunuyorlardı. 2011-2012 döneminde birçoğu diğer gençler gibi sokağa döküldü, ancak her zaman çok örgütlü değildiler. Devlet üzerlerine ateş açınca Kürt gençlerin önemli bir kısmı Apocu gençlik olarak örgütlenip sistemle bağını tamamen kestiler. YCR'nin bir aktivisti 2016 yılında verdiği bir röportajda[206] şunları diyor: "Üniversite'de aldığımız eğitim ile rejimin bizi bir uzantısı haline getirmek istediğini anladık. Bir kısmımız Rojava'ya geri dönme kararı aldı"

Devrimci gençlik 2011'de başlattığı örgütlenme faaliyetlerini 2012'de tüm şehir ve köylere yaymaya çalıştı. TEV-DEM sistemi içinde her eyalet ve mahallede birer YCR komitesi var, her komingehde de birer gençlik komitesinin ortaya çıkması için emekler devam ediyor; ki epey mesafe kat edilmiş durumda. Örgütleme çalışmaları okullara da yayılmış, özellikle de liselerde YCR çok aktif. Örgütleme çalışması, ilgili mahallenin komitesi için değil, daha çok gençlerin her okulda kendi örgütlülüklerini artırmasına dayanıyor. Bunun amacı, gençler kendilerini okulda daha güçlü ifade etsinler ve toplumsal bilinci erken geliştirsinler.

Faaliyetlerini daha etkili yürütmek için YCR kendisine mekânlar açıyor. Bu çerçevede Baas rejiminden kalan binaları işgal ettiler ve toplumsal öz örgütlenmede kullanılmak üzere kullanıma açtılar. Her eyalette bir gençlik merkezini bulmak artık mümkündür. Gençlik tiyatro grupları, ele geçirdikleri rejim binalarında oyunlarını sahnelemeye başladılar.

Bugün YCR hâlâ protestoları örgütlüyor, örneğin Güney Kürdistan Yönetimi'nin ambargosuna karşı eylemler, Öcalan'a uygulanan uluslararası komployu kınamak için yürüyüşler düzenliyor. YCR her kantonda birer gazete çıkarıyor.

Komünlerde daha çok gençlere ulaşmak için YCR her komüne özgü seminerler düzenliyor ve bununla gençlerle düzenli irtibata geçmeye çalışıyor. Yine de Dêrîk'ten bir aktivist gencin anlatımına göre "Genel olarak bizim işimiz komünlerden farklı. Komün, su ve elektrik tedarikindeki sorunları ve ailesel problemleri çözmek için varken, biz gençliği devrim için örgütlüyoruz. Gençlerin birçoğunun devrim ve devrimin hedefleri hakkında çok az bilgisi var."

Bize, temel meselelerinin yalnızca kendi eğitimleri değil toplum genelinin eğitimini ilerletmek olarak gördüklerini ve bu eğitimin vurgusunun siyasi eğitim, tarih, demokratik değerler ve

[205] Harun Bozan, "Rojava'da devrimin öncüsü ve savunucusu gençler," Röportaj, *Yeni Özgür Politika*, 21 Mayıs 2014.

[206] Kurdistan Report, sayı 183, 2016: http://www.kurdistan-report.de/index.php/archiv/2016/43-kr-183-januar-februar-2016/384-wir-haben-jung-begonnen-und-jung-werden-wir-siegen

kadınların özgürleşmesi üzerine olduğunu anlattılar. Çok farklı sosyal çevrelerden gelen gençler bir araya gelip birbirlerinden öğreniyorlar. Öğrenciler dersleri kendileri organize ediyorlar ve dersler öğrencileri öğretmene dönüştürmeyi amaçlıyor. Cuma günleri siyasi eğitime ayrılmış, diğer geceler ise film izlemeye, ek derslere ve spor etkinliklerine ayrılmış durumda.

Kürdistan'da, gençlik terimi daha geniş bir yaş aralığını kapsıyor ve on iki yaşından otuz iki yaşına kadar olan insanları içerebiliyor. On sekiz ve üstü yaşlarda olanlar başka önemli bir role sahip. Onlar komünlerini ve mahallelerini ID ve diğer terörist grupların saldırılarına karşı savunuyorlar. "Özsavunma birliklerimizi sokak sokak örgütledik" diyor Harun Bozan. "Bu grupları eğittik. Bekçi olarak görev yaptılar ve koruyucu önlemler aldılar. İnsanlar saldırı altında kaldıklarında, ilk iş olarak güvenliklerini sağladık. 2014 yılının sonuna doğru HPC (Toplumsal Savunma Güçleri, Hezên Parastina Civakî) kurulmadan önce bu çalışmaya başladığımızı dikkat çekmek isterim"

Gençlik hareketinin iki özgün oluşumu daha var. Kadın ve erkeklerden oluşan karışık bir yapılanma. Bunlardan bir tanesi, Suriyeli Kürt Öğrenciler (Xwendekarên Kurd li Suriye), diğeri ise Devrimci Genç Kadınlar (Jinen Ciwnen Şoreşger) hareketleridir.[207]

Temsili siyasal sistemler, gençliği yönetilmesi gereken kesim olarak görür. Oysa Demokratik Özerklik'te gençlik, öz örgütlenmede merkezi bir rol oynuyor ve toplumun dönüşümünde kilit bir öneme sahiptir.

Fotoğraf 27: Qamişlo'daki büyük gençlik merkezi, 2017

Demokratik Özerklik modelini örnek alan YCR, TEV-DEM sisteminin gençlik boyutunu örgütlüyor. TEV-DEM bünyesi altında komün, mahalle, eyalet ve kanton düzeyinde oluşturulan

[207] Ercan Ayboğa, *Yeni Özgür Politika*, 28 Haziran 2014.

meclis ve komiteler ile gençlik merkezleri bulunuyor. YCR olarak yaptıkları tartışma ve aldıkları kararları TEV-DEM ve Demokratik Öz Yönetim'e taşıyorlar. Böylece kendilerini Rojava'da daha güçlü temsil edebiliyorlar. Günlük olarak kendi konum ve ihtiyaçları için sürekli daha yaşlılara karşı ayrı bir mücadele yürütmeleri gerekiyor.[208] Gençlik mücadelesi, özü itibariyle toplumsal devrime yönelmiştir ve gençlerin yaşlılar tarafından bastırıldığı gerontokrasiye (yaşlılar yönetimi) karşıdır.

Gerontokrasi sistemi, deneyimi yaşla bir tutuyor ve yaşlı insanların daha fazla deneyime sahip olduğu, dolaysıyla karar alma süreçlerine daha çok katılma hakkı taşıdıkları sonucuna varıyor. YCR bu konuda şunu diyor: "Gerontokrasi, toplumun yönetilme tarzı ve kim tarafından yönetildiği anlamında kurumlarda ifadesini bulur. Ayrıca toplumun genç insanlara dair içkin bakışını da yansıtır. Biz de genç insanlar olarak kendimizi böyle bir toplumun karşısında bulduk. Deneyim sadece yaşla ilgili değildir, zira yaşam tarzları, ideolojiler ve ideolojinin hayata geçirilme biçimleri de önemlidir. Deneyim, ikna ve iradeye de bağlıdır. Bu yüzden bağımsız ve özerk örgütlenmelerimiz içinde gerontokrasi sistemine karşı çıkıyoruz. Eğitim, gençler arasında bilinci artırmada olduğu kadar kendimizi savunmada da önemlidir. Gençler, kendi kimlikleriyle kendi sistemlerinin inşasına dâhil olabilecek yetkinliktedir. Ayrıca kendi eğitimimizi sağlamak için gençler tarafından örgütlenen akademilerimiz de mevcut."[209]

7.4 Şehit Aileleri Derneği (Saziya Malbatan Şehîdan - SMŞ

Şehit Aileleri Derneği savaşta her toplum için büyük önem taşıyan, savaşta öldürülenlerin aileleriyle ilgilenen bir kurumdur. Rojava'da Şehit Aileleri Derneği (SMŞ) özgürlük mücadelesinde hayatını kaybetmiş şahısların ailelerine psikolojik destek sağlıyor, onların toplumsal bağlarını sürdürüyor, yaslarını paylaşıyor, cenaze hizmetleri ve mezarlık işleri ile ilgileniyor. Bunlara ek olarak, maddi yardımda bulunuyor, hatta dul kalanların ailelerine, dullara ve öksüzlere gıda tedarik ediliyor. Ayrıca öldüren sivillerin ailelerine de yardım örgütlüyor.

2014 Mayıs'ında, çarpışmalarda hayatını kaybeden YPG, YPJ savaşçıları ile Asayiş üyelerin sadece Qamişlo'da 400 ailesi vardı – 2017 yılında bu sayı en az iki katına çıktı. Büyük çatışmalar olunca Qamişlo'da özel olarak inşa edilen şehitlik mezarlığında her hafta en az bir cenaze töreni düzenleniyor. Bunlara ek olarak, HPG'nin (Hêzên Parastina Gel, Halk Savunma Güçleri) ve ARGK'nin (Artesa Rizgarîya Gelê Kurdîstan, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu), Kuzey Kurdistan dağlarında geçen mücadelelerde hayatını kaybeden savaşçıların 250 ailesi var. Rojava devrimi başladıktan sonra HPG'den şehit haberleri neredeyse gelmemeye başladı. SMŞ HPG/ARGK ya da YPG/YPJ ayrımı yapmaksızın, özgürlük mücadelesinde hayatlarını kaybeden aileleriyle ilgileniyor. Ayrıca, başka yerlerden göç eden şehit ailelerine de barınma ve gıda sağlamaya dönük çaba sarf ediyor.

Şehit Aileleri Derneği'nde görev yapanların, sadece hal hatır sormak için değil aynı zamanda ailelerin ihtiyaçlarını belirlemek ve onları sosyal etkinliklere dâhil etmek için de ziyaret ederken gözlemledik. Toplum içinde ağı büyüyen SMŞ siyasi faaliyetlere de irtibatta olduğu aileleri düzenli olarak çağırıyor, örneğin ambargoya ve düşman güçlerinin saldırına veya saldırı risklerine karşı yürüyüşlere veya şehit düşmüş olanların cenaze törenlerine aktif katılıyor.

Faaliyetlerini yürütmek için her eyalette SMŞ'nin bir merkezi bulunuyor. Bu merkez faaliyetlerin koordinesinde önemli rol oynuyor, şehit aileler için bazen burada özel toplantılar düzenliyor,

[208] Ercan Ayboğa, *Yeni Özgür Politika*, 28 Haziran 2014.

[209] Hanna Kohlmann ve Michael Knapp, "Wir haben jung begonnen und jung werden wir siegen," *Kurdistan Report,* no. 183 (Ocak-Şubat 2016), http://bit.ly/28R4SFX.

SMŞ’nin örgütsel toplantıları gerçekleştiriyor. Bu merkezlerde o eyaletten olan her bir şehidin mutlaka bir fotoğrafı asılır. Birçok yerde sayı yüzlerle ifade edildiği için her bir merkez fotoğraflarla dolmuş durumda. SMŞ’ye benzer birer kurum Rojava’nın dışında kurtarılan bölgelerde de kurulmaya başlandı. Bu konuda SMŞ destekte bulunuyor. Minbiç’te bir şehit kurumu 2017 yılın başında aylar süren hazırlıklar sonucu kuruldu.

Fotoğraf 28: Rojava şehitlerinin bulunduğu bir mezarlık, 2017

7.5 İnsan Hakları Derneği – KMM (Komela Mafên Mirovan

Rojava ve artan şekilde Kuzey Suriye’deki insan hakları aktivistleri son derece önemli bir görevle karşı karşıyadır. Bunlar arasında, Rojava ile savaşan grupların yaptığı baskı ve katliamları belgelemek ve araştırmak da yer alır. Yine aynısını Rojava’nın güvenlik güçleri için de yapmak zorundalar. Rojava güvenlik güçleri, yani Asayîş ve Sutoro, ilk başlarda sadece gönüllülerden oluşuyordu ve savaş koşulları nedeniyle, eğitimlerinin çoğunu görevlerini yaparken almak zorunda kalıyorlardı. Birkaç yıl geçtikten sonra Asayîş profesyonelleşerek ve eğitimler daha sistematik ve kapsamlı hale gelebildi.

Her toplumda, güvenlik güçlerini denetlemek insan onurunu muhafaza etmenin kilit unsurudur. Güvenilir ve şeffaf bir mekanizma oluşturulmazsa, kaygılar ve eleştiriler yaygınlaşır. İnsan Hakları Derneği (Komela Mafên Mirovan - KMM) işte bu denetlemeyi güvence altına almak adına 2013 yılında kuruldu. KMM’nin Demokratik Öz Yönetim’de (DÖY) özel bir konumu var ve diğer sivil toplum veya insan hakları kuruluşlarından ayırt edilir pozisyonu vardır. KMM’nin Rojava içindeki insan hakları ihlallerine ilişkin bir kaç çalışması var. Bu çalışmaların başında güvenlik güçleri elemanlarına insan haklarıyla ilgili farkındalık kazandırmak için düzenli eğitim vermektir. Asayîş’in kendi eğitim programı sürekli gelişmekte, buna KMM de genelde olumlu bulmakta, fakat yine de KMM tarafından Asayîş’in pratiği yüksek evrensel kriterler açısından yetersiz görülüyor. KMM’nin yeterince kapasitesi olmadığı için yapmak istediği bütün eğitimleri henüz veremiyor. “Aksi takdirde DÖY tarafından bir sınırlama yok” diyor KMM Cizîre’den Hogir. Bundan dolayı ileri eğitimleri verebilecek kişiler yetiştirme hazırlığı var. Son yıllardaki iyileşmeden dolayı Asayîş’e karşı toplumun şikâyetleri hissedilir şekilde düştü. Hogır’ın deyimiyle “Daha önce KMM Cizîre’ye

2015’de ayda 3-4 şikâyet gelirken bu sayı 2017’de iki ayda bir şikâyete düştü.” Eğitim konusunda dikkatleri çeken bir hedef önüne koydu KMM: Cezaevlerinde olan mahkûmlara insan hakları konusunda eğitim verilmesi. Bununla amaç mahkûmlara ne tür hakları olduğu ve onlara cezaevi idaresi tarafından nasıl davranılması gerektiğini anlatmaktır. Bu noktada hatırlatalım ki ne tutsaklar ne de toplumun ezici çoğunluğu bu konuda yeterli bilgiye sahipler.

KMM’nin ikinci önemli çalışması cezaevlerinde kapsamlı denetimler gerçekleştirmektir. KMM’den Axîn yaptıkları çalışmalara dair bize şunları anlatıyor: “Raporlarımızı hazırlamak için Asayîş’in hapishanelerini her seferinde haber vermeksizin görmeye gittik. Örneğin geçen ay Qamişlo’daki Asayîş karargâhlarını haber vermeden ziyaret ettik. Hiçbir işkence veya kötü davranış vakası ile karşılaşmadık. Tüm işkence iddialarını soruşturacağız.” 2017’de KMM’yi tekrar ziyaret ettiğimizde bize benzeri tecrübe ve tespitler aktarıldı. 2015 ve 2016’da KMM’liler birkaç defa savaş tutsakları kategorisinde olan İD’li tutsakları da özel cezaevlerinde görmüş ve kötü muamele konusunda şikâyetleri olmadıkları bildirilmişti. Genel olarak bir koğuşta 8 kişinin kalması olumlu değerlendiriliyordu. Çünkü bu durumda sosyal ilişkiler kurabiliyorlardı. Yeni cezaevlerinde bu sayı artabilirmiş. KMM 2017 yılında 2-3 ayda bir her cezaevini denetlediğini, ancak bunu daha sık da yapmak istediğini belirtti.

Yakın zamanda Tel Maruf’a yakın şehirlerin uzağında uygun olan bir yerin yeni cezaevi olarak kullanılması planlanıyor. Burada tutuklular daha serbest hareket edip, meslekler öğrenip çalışabilme imkânına sahip olabilecekler. Yeni cezaevinde tutuklular zamanlarının daha çoğunu binaların dışarıda geçirebilecekler. KMM buna olumlu bakıyor ve buranın hazırlanmasını yakından izliyor.

Rojava’da dolaşırken ve şehirlerin dışında olan kontrol noktalarında geçerken kendimizi çevredeki devletlerde olduğundan daha çok rahat hissettiğimizi belirtmemiz gerekir. Kontrol noktalarındaki tüm saldırı ihtimallerine rağmen Asayîş elemanları çok sakin ve kabalıktan uzak davranıyor. Kontrol noktalarının birinde bir kişinin gözaltına alındığına şahit olduk. Asayîş elemanları kişiyi gözaltına alırken, kabalıktan uzak, sadece prosedürleri uyguladılar. Orada konuştuğumuz insanlar da olanları teyit ettiler ve Asayîş elemanların her zaman böyle davrandıklarını söylediler.

BM İnsan Hakları Komiserliği 2017 başında yayınladığı bir raporda HSD/QSD güçleri tarafından hiçbir etnik temizlik yapılmadığını belirtmişti. Bu raporun yayınlanmasıyla birlikte bu iddiaya ilişkin iddialar kamuoyu tarafından daha az bahsedilmeye başlandı ve gündemden çıktı. KMM ile yaptığımız görüşmemizde KMM’nin kadın Eşbaşkanı Evin Cuma, bu konuya dair çok sayıda Arap köyünü gezdiklerini belirtti ve bölgelerin özgürleştirilmesinden sonra Kürtlerden daha çok Arapların evlerine geri döndüğünü belirtti. Özellikle Arapların evlerine geri döndüğünü belirtti. Tel Abyad ve Minbiç’te etnik temizlik konusunu kime sorduysak aynı cevabı verdiler.

Görüşmemizde konu değişerek 2016 yılından beri TC sınırında hızla yapılan duvara geçiyoruz. Türk devleti ördüğü duvarı Rojava/Suriye tarafına ortalama 20-30 metre girerek yaptığından dolayı 40 bin dönüm kadar arazi işgal edilmiş ve en az binden fazla aile mağdur olmuş. KMM o zamana kadar kaç aile mağdur olmuş, ne kadar arazi işgal edilmiş olduğunu tespit etmek için bir rapor hazırlıyordu. Kesin sayı rapor bitince verilecek ve uluslararası düzeyde girişimler düşünülüyor. KMM şu anda en çok üzerinde durduğu konulardan biri bu sınır ihlali. Rojava’da sınır boyunca gidip gelince bu ihlalin boyutu gerçekten de çok büyük olduğunu görüyoruz.

KMM’nin üzerinde durduğu başka konu kendi yapısını yeniden örgütlemek ve daha aktif hale gelmektir. Kuzey Suriye’de siyasal gelişmeler ne olursa olsun güçlü bir insan hakları örgütüne ihtiyaç duyulacağı ortada. İçinde daha fazla hukukçu ve daha fazla yerelde aktif üye gerekiyor. Üye

sayısının arttırılması için çalışmalar yeni başlatılmış. Artan üyelerle hem çalışma kapasitesi hem de aidatlar aracılığıyla mali kapasitenin arttırılması önemli bir ihtiyaç.

KMM, ilerleyen görüşmede insan haklarından neler anladıklarını açıkladılar. Buna sadece hareket, ifade ve inanç özgürlüğü ve hukuksal süreçlerin işletilmesi değil, vicdanlı yaklaşım, eğitim, sağlık, konut, iş, ayrımcılığı sınırlandırma gibi boyutları da dâhil edilmesi gerektiğini belirtiyorlar. Elbette devrimcilerin bu yöndeki geliştirdikleri tartışmaları KMM olarak yasa ve ahlaka uygulatmak istediklerini belirtiyor Evin Cuma. Hatta doğanın hakları da olduğu hatırlatılıyor, ancak bu konuda tartışmaları henüz ciddi anlamda başlamadığını belirtiyor.

2017 yılında yaptığımız incelemede insan hakları alanında ilerleme sağlandığını tespit edebildik. Tüm zor şartlara, özgürlük mücadelesinde artan sayıda hayatını kaybeden insanlara ve 2015 yılından beri artan katliam amaçlı bombalı saldırılara rağmen toplumun temel ve insan hakları yerine getiriliyor. Hakların hayat bulması sadece yasalar, hukuksal yapılar ve güvenlik güçleri ile sınırlı değil aynı zamanda toplum eğitilmesi ve demokratik örgütlenmesi ile cinsiyet özgürlükçü, komünal ve ekolojik yaklaşımın gelişmesini de kapsıyor.

Fotoğraf 29: İnsan Hakları Derneği’nin bir elemanı ofiste çalışırken, 2017

7.6 Başka Sivil Toplum Örgütlenmeleri

Yukarıda ele alınan ve TEV-DEM’de yerini alan sivil toplum örgütleri, devrim sürecinde başından beri yer alan ve toplumdaki en önemli sivil oluşumların arasında yer alıyor. Elbette TEV-DEM’in yukarıda ve diğer bölümlerde ele aldığımız kurumların dışında çok sayıda sivil toplum kuruluşu da var. Özgürleşme sürecinde sayıları az da olsa, 2013 yılıyla birlikte farklı büyüklükte sivil toplum örgütlerin sayısı gittikçe artmaktaydı. 2017 Mart ayında Demokratik Öz Yönetim’de (DÖY) kayıtlı dernek sayısı 160’ı geçmişti.

Bunların içinde önemli biri olan DOZ ile bir görüşme gerçekleştirdik. DOZ 2013 yılında Halep Üniversitesi'nde aktif olan bazı öğrenciler öncülüğünde kurulmuş. UKSSD adıyla değişik siyasi arka plandan gelen toplam 72 üniversite öğrencisi 2011 gönüllü olarak toplumun ihtiyacı olan eğitimleri vermeyi kendisine hedef koymuşlar. İlk etapta kurum tarafından Kürtçe, Arapça, Fransızca, İngilizce ve Türkçe okuma-yazma dili, bilgisayar, matematik vs. dersleri verilmiş. 2013 yılında çalışmaların ağırlığı Cizîre kantonuna kaymış. Öğretmenler de çalışmalara katılsa da aktif kişi sayısı azaldığı görülüyor. 2013/14'de kırtasiye gereçleri dağıtmaya ve başka alanlarda kurslar vermeye başlamışlar. Zamanla Qamişlo merkezinde bir ofis kurup uzun vadeli projeler de gerçekleştirmişler. Yine sağlık, eğitim konuları üzerine birkaç broşür basıp dağıtmışlar. Bunun haricinde bize bahsettikleri ağaç dikimi ve temizlik kampanyaları ilgimizi çeken projelerinden biri. , Bu projeleri ancak başvurular sonucunda aldıkları hibelerle (bir kısmı İtalya'dan UPP'den) yürütmeyi başarabilmişler. DOZ'da gönüllülük azaldığı için hibelere başvurarak ayakta kalabildiklerini kurumun üyesi olan Habib bize anlatıyor. Sonra ofislerindeki odaları gösteriyor. Habib hedef kitlelerinin 2016 ve 2017 yıllarında ağırlıklı çocuklar ve kadınlar olduğunu belirterek arada bir kültürel etkinlik de düzenlediklerini ifade ediyor. Kurum önemli projelerini Ezidilerin ağırlıkta yaşadığı Newroz kampında uygulamış. DÖY'le ilişkileri nasıl olduğunu sorunca gayet iyi olduğuna ilişkin cevap aldık ve Rojava'da yaşananın bir devrim olduğunu belirtiyor Habip. "Eksikliklere rağmen Rojava'nın gidişatı genel olarak iyi ve herkese yaşam alanı var" diyor Habip görüşmenin sonuna doğru.

Fotoğraf 30: DOZ'un merkezinde görüşme yaparken, 2017

Ertesi gün Habip ile benzeri bir çalışma yapan Mandela House isimli derneğe gidiyoruz. Orada masa başında oturan üç kişiyle sohbet ediyoruz. Bu dernek aynı şekilde az sayıda insandan oluşuyor ve belli konular hakkında araştırma yapıyor. Yaptıkları araştırmaları ve faaliyetleri kitaplaştırmışlar.

Bizim anladığımız bu iki dernek bir çeşit sosyal hareket olarak başlamışlar. Ancak sonra gönüllülüğe dayalı üyelerinin sayısı ciddi oranda azalınca aldıkları hibelerle çalışmalarını sürdürmeye başlamışlar. Rojava'da bunlar gibi en az iki-üç düzine dernek daha var. Bizce yürüttükleri çalışmalarının mutlaka bir değeri var. Ancak dünyanın birçok yerinde olduğu gibi "profesyonel STK"ya dönüşmüşler, artık sosyal hareket olarak kendilerini tanıtamazlar ki öyle iddiaları da yok. Belli alanlarda uzmanlaşmış sivil kurumlara her toplumda ihtiyaç vardır. Ancak bu

kurumlar bu devrim sürecinde kendilerini Avrupa'da gibi bir sivil toplum kuruluşu gibi görürlerse ve gönüllülüğe çok önem vermezlerse geniş kitleler ile bağı ciddi oranda azalır. Hatta sürecin dışına itilirler. Toplumu izleyen veya lobicilik üzerinde yoğunlaşan bir konumda olurlar. Son olarak, bir parlamenter/temsili sistemleri olmadığı için çok da etkili olmayabilir. Bu türden bir sivil toplum yaklaşımı Rojava devriminin öz düşüncesiyle çelişkilidir.

Burada not düşerek bazı dernek ve sivil oluşumların DÖY'e kayıtlı olmadığını belirtelim. Bunların çoğunun ENKS'ye yakın olduğu ve bütün devrimsel süreci ve DÖY'ü reddettiğini bilmekte fayda var. ENKS'ye paralel olarak bunların da konumu toplum içinde gittikçe zayıfladığı için pek etkileri artık yok.

2017 yılında Rojava'da yaptığımız çalışmalarda, 2015'le birlikte birçok yeni STK'nın Rojava'da değişik maddi yardımları sürekli dağıttığını da öğrendik. Rojava dışından gelen finanslarla çalışan iki kişiyle doğrudan tanıştık. Biri Kobanî'de, diğeri ise Hesekê'de belli yerleşim yerlerinde yoksul olan insanları tespit edip gıda, giyim, sağlık malzemesi gibi yardımlar dağıttıklarını bize anlattılar. Anladığımız kadarıyla en az bir kaç bin aile bu yardımlardan faydalanmışlar. Belki de bu tarz STK'lar on binlerce aileye yardım ulaştırıyordur. Buna HSK ile birlikte göçmenlere yönelik çalışan uluslararası hümanist yardım kuruluşlarını dâhil etmiyoruz. Bu STK'ların bir kısmı DÖY'e kayıt olup çalışmalarını yürütüyorlar. Bu STK'larla belki de en az onlarca, hatta yüzlerce insan çalışıyordur.

Yukarıda bahsettiğimiz STK'ların varlığı elbette maddi veya bilgi olarak bir yardımı dokunuyordur. Özellikle maddi ve malzeme yardımı alan insanlara kısa vadede mutlaka önemli bir destek de oluyordur. Ancak Filistin veya dünyanın başka çatışmalı ülkelerde olduğu gibi bu tarz STK'lar yayılmasının olumsuz etkileri de var. Rojava'da en başta ingilizce bilen veya "projecilik" konusunda tecrübesi olan çok sayıda genç insan aldıkları iyi maaştan dolayı gönüllü faaliyetlere pek katılmıyor ya da DÖY'de maaşlı da olsa çalışmak istemiyorlar. Bununla birlikte STK iş bulma pazarı oluşturuyor ve bu başka gönüllü çalışmaları da kısıtlayabiliyor. İkinci önemli husus, yardımlardan faydalanan insanların bu tür yardımlara alışması ve başka çözüm arayışlarına daha az girişmesidir. Yani bu durum insanların kendi potansiyelini (kooperatifçiliği de kastediyoruz) kısa veya uzun vadeli tam kullanamamasına neden oluyor. Üçüncü olumsuz etkisi ise, dışarıdan gelen maddi yardımlarla daha fazla sivil toplum kuruluşunun yerelde kaynak yaratmaktansa dışarı bakmalarına neden olmasıdır. Bu da toplumun dışa bağımlılığını genel olarak arttırıp kendi öz gücüne dayanmamasını beraberinde getiriyor.

Kendilerini Kuzey Kürdistan'daki Kürt Özgürlük Mücadelesi'nin parçası olarak gören sivil toplum örgütleri ve sosyal hareketlerin çoğu 2007-2010 yılları arasında finans, projecilik ve maddi anlamda profesyonelleşme konularını genişçe tartıştılar. Bu tartışmaların sonucunda, bağımsız yaklaşımın temel alınmasında hemfikir oldular. Tartışmalar sonucu ortaya konulan net ilkeler ve yüksek kriterlerin yerine getirilmesi durumda, hibelerden faydalanabileceğine dikkat çektiler. Bundan sonra sivil-sosyal alan kendi ayakları üzerinde daha sağlam durdu. Aynı yaklaşım Rojava'da da prensipte fiilen görülüyor, ancak bunun tartışması yetersiz şekilde yürütülüyor. Rojava'da savaştan dolayı klasik ve dış finans kaynaklı STK'ların sayısı henüz sınırlı olsa da ileride siyasal şartların değişmesiyle (örneğin savaşın durmasıyla) bazı riskler bizi bekliyor. Elbette devrime yakın olmayan STK'lar yasaklanmamalı ve fiili olarak engellenmemelidir. Çünkü bu demokratik anlayışa terstir. Hibeciliğe kaymamak için insani önemi olan bu konuda eleştirel bir bilince sahip olmak ve alternatifler oluşturmak için insani ve mali kapasiteyi geliştirmelidir.

7.7 Sivil Toplum Örgütlenmesi

Rojava devrimi, devletsiz bir yeni toplum biçimi yaratıyor. Bu bölümde sadece örnek olarak seçilen birkaç sivil toplum örgütü kısaca ele alındı, diğer bölümlerde ele alınan Heyva Sor veya Kongreya Star'ın oluşturduğu çok sayıda sivil örgütlerini burada özel olarak belirtmeye gerek duymadık. Devrim sürecinde aktif olarak yer alan bütün bu sivil örgütleri ortak belli ilkelere sahipler. İnsanlar meclis, komün, akademi, kooperatifler halinde ve ayrıca özgün olarak kendi hareketinde örgütleniyorlar. Rojava, devletçi bir toplum değil, aksine sivil, yani vatandaş (civitas) tarafından tasarlanan bir toplumdur. Klasik, profesyonel ve dış kaynaklı hibelere dayanan STK'lar da Rojava'da var olması bu temel özelliği değiştirmiyor.

Klasik sivil toplum örgüt tanımı, Rojava için geçerli değildir çünkü Demokratik Öz Yönetim modelinde komünler, halk meclisleri, kooperatifler, akademiler, yukarda tanıtılan ve başka sivil toplum örgütleri ortak bir platformda bir araya gelip kararlar alabiliyor.. Çoğu 'sosyal hareket' olarak da tanımlanabilecek sivil toplum örgütleri, sahip oldukları bilgiyi öz yönetim kurumlarıyla paylaşıyor, öneri ve eleştiriler kadar desteklerde de bulunuyorlar. Böylece toplumsal gelişmeyi teşvik edip demokratik öz yönetimi tamamlıyorlar. Başka tanımlama ile demokratik konfederal yapılanmadan bir açıdan bağımsızlar. Ama kurum olarak halk meclisi düzeyinde yer alarak oy kullanan delegeleri ile demokratik öz yönetimi geliştiriyorlar.

Bu bölümü Fedekar Hesen'in şu sözleri ile bitiriyoruz: "Baas rejiminde kimse hakları için çekinmeden ve açıkça konuşamıyordu. Fakat bugün işçiler bir meseleyi gündeme getirdiklerinde, bunu yapma haklarının koruma altında olduğunu görüyorlar ve bundan dolayı daha enerjik bir şekilde katılmaya başlıyorlar. Bugün toplumsal örgütlenmenin önündeki engeller daha çok başka alanlarda yatıyor. Bunlardan biri, rejim tarafından hor ve küçük görülmüş bir toplumun aktif ve her seviyede siyasi ve toplumsal olarak müdahil konuma doğru dönüşümüdür."

8 Gül Kuramı: Savunma

> *“İD’nin terörist militanları, yalnızca bölgedeki devletlerin ve Batı’nın askeri üstünlüğünün işe yaramadığını açığa çıkartmakla kalmadı, aynı zamanda bu devletlerin ve değerlerinin ne kadar boş olduğunu da gösterdi... Beklenmedik savaşçı ruhlarıyla tüm dünyaya ahlaki üstünlüklerini kanıtladılar ve küresel topluluğun güvenilirliğini test ettiler. Kürtler bir şehri kaybedebilirler, fakat küresel topluluk çoktan tüm değerlerini kaybetti.”*[210]

Rojava her şeyden önce radikal demokrasi mücadelesi verdiği, kâr yönelimli kapitalist ekonomiyi reddettiği ve savunma güçlerinde ataerkil düzenle çatışan pek çok kadın, yönetim üzerinde hak iddia ettiği için, Rojava, İD’nin ve onunla ittifak yapan çevrelerin saldırısına maruz kaldı. 2014’ün Eylül’ünde başlayan Kobanê savunmasından beri Kobanê’deki kadın savaşçılar bir simge haline geldi, Orta Doğu’daki kadınlar için yeni bir örnek oluşturdular. Deyim yerindeyse “kötü”ye[211] karşı zaferin simgesi oldular ve NATO devletlerinin ve onların İslamcı müttefiklerinin militarist, ataerkil şiddetini ve yalanlarını açığa çıkardılar. YPG ve YPJG’ye duyulan heyecan muazzamdı. Amerikalı YPG gönüllüsü Jordan Matson, Facebook sayfasında dünyanın dört bir yanından YPG’ye nasıl katılacağını soran binlerce mesaj aldığını yazdı.

YPG ve YPJ, zaten Eylül 2014’ten beri radikal İslamcı milislere (Al-Nusra ve İD) karşı silahlı direnişle karşılık veriyorlar ve o zamandan bu yana yaklaşık 600 savaşçısını kaybetmiş olmasına rağmen, dünya kamuoyundan hiçbir tepki çıkmadı.

8.1 Halk Koruma Birlikleri (Yekîniyên Parastina Gel - YPG)

Qamişlo ayaklanması hunharca bastırıldıktan sonra 2004’te Suriyeli Kürtlerin çoğu, bir öz-savunma gücü kurmak gerektiğine ikna oldu. Bu yüzden illegal olarak öz-savunma birimleri oluşturmaya başladılar ve artık Esad rejiminin bir sonraki saldırısına karşılık vermeye hazırdılar. Cizîrê kantonunda bir komutan olan Şîlan Karaçox’un bize anlattığı gibi ilk YXG birimleri, genç insanların bir araya geldiği küçük gruplardan oluşan resmi olmayan bir güçtü: “Bazen biri tutuklandığında veya rejim Kürtlere saldırdığında eyleme geçiyordu.”[212]

Komutan Sîpan Hemo’ya göre, Temmuz 2012’de öz savunma güçleri Kürt bölgelerinin özgürleşmesinde büyük rol oynadı. Dêrîk’te rejimle sert çarpışmalar yaşandı, fakat sonunda rejim birlikleri geri çekildi ve 19 Temmuz Devrimi ilan edildi.[213]

Ne Türk hükümeti ne de Güney Kürdistan Başkanı Mesut Barzani, PKK veya başka aktivistlerinin Rojava’ya gitmesini ve YXG’ye katılmasını engelleyebildi. Eski bir PKK gerilla komutanı olan Xebat Dêrîk, artık sayıları binleri bulan savaşçıları kapsayacak yeni bir örgütlenmenin gerekli olduğunu fark etmişti. 2012 yazında YXG’yi YPG içinde yeniden yapılandırmaya girişmesinin nedeni buydu. 2013 yılının başında kuruluş konferansını gerçekleştiren YPG, hiçbir partiyle ilişkisi olmadığını ve yalnızca Rojava’daki bütün halkları temsil eden Kürt Yüksek Konseyi’ne (KYK)

---

210 Aras Masif, “Kobanê und die Heuchelei des Westens,“ *Kurdische Nachrichten*, 8 Ekim 2014, http://bit.ly/1Spt6D8.
211 Andrea Seibel, “Der kurdische Widerstand verkörpert das Gute,” *Die Welt*, 18 Ekim 2014, http://bit.ly/1QEU64b.
212 Fabio Bucciarelli ve Eduardo Matas, *Rojava: A Newborn Country*, 2014, vimeo.com/79114978.
213 Michael Knapp, “Die Verteidigungskräfte von Rojava—YPG/YPJ,” *Kurdistan Report*, sayı 172 (Mart-Nisan 2014), http://bit.ly/1duOmrM.

bağlılığını ilan etti. Dêrîk bu süreci “Politik ve askeri güçleri birbirinden ayırmaya başlamıştık” diye özetledi.[214]

YPG’nin kurulmasının ardından ilk kamplar oluşturuldu ve bir eğitim akademisi kuruldu. YPG yalnızca Kürtleri değil, tüm nüfusu temsil edecekti. Süryaniler, Araplar, Türkmenler, Çeçenler ve diğer toplulukların yanı sıra başka inanç sistemlerinden ve siyasal eğilimlerden gelen insanları da kapsıyordu.

Genişletilmiş savunma güçleri mutlak surette gerekliydi. 2013 yazında, devrimin birinci yıl dönümünde savaş patladı: Al-Nusra Cephesi, İD ve ÖSO birlikleri önce Serêkaniyê’ye, hemen ardından da Afrîn, Kobanî ve Hesekê’deki diğer yerlere saldırdılar.[215]

Fotoğraf 31: Til Xenzir‘de YPG savaşcıları, 2014

8.2 Kadın Savunma Birlikleri (Yekîniyên Parastina Jin - YPJ)

“Sanki hapisten çıkmışız gibi.”

YXG 2011’de kurulduğunda kadın ve erkeklerden oluşan karma bir güçtü, üç kişilik kurmay kadronun ikisi kadındı. Bölge komutanı olan Şîlan Karaçox, kadınların savunma güçlerine katılımını topluma kabul ettirmenin uzun zaman aldığını söyledi: “2011’e geldiğimizde hâlen bir avuç kadar kadın vardı. Ailelerin, kızlarının katılmalarına izin vermeleri için daha fazla güvene ihtiyacı vardı. Bazen kızlarının belli bir kadın komutanın yanında olmasını istiyorlardı. Bu çok uzun

214 “YPG: Kürdistan devrimi ve demokratik Suriye için savaşıyoruz,” *Yeni Özgür Politika*, 20 Ocak, 2014, http://bit.ly/1NjIdef.

215 “STK’ların söylediğine göre cihatçılar Suriye’de çatışmaların sürdüğü Kürt kasabalarından çıkarıldı.” Now, 18 Temmuz 2013, http://bit.ly/28YKvE3. Suriye İhlalleri Belgeleme Merkezi, “Kavurucu güneş altında”, Ağustos 2015, , http://bit.ly/28QY7Dr. “Angriffe Al Qaida naher Gruppen auf kurdische Selbstverwaltung,” *Civaka Azad*, n.d., http://bit.ly/28OxlLO.

zaman alan bir tartışmaydı. Ama bu durum sonunda bir toplum özgürleşmesinin ancak kadınların özgürleşmesiyle kazanabileceğinin anlaşılmasına kadar sürdü."

PKK'nin kadın ordusu olan YJA-Star'da savaşan kadınlar, Rojava'ya dönmeye başladılar. Zira başlangıç eğitimi için onların on yıllar boyunca edindikleri askeri deneyimine ihtiyaç vardı.[216] Bu süreci anlatan Karaçox "Başlangıçta bir evde birkaç kişi birlikte yaşıyorduk. Genç insanlara nasıl silah kullanılacağını öğretiyorduk. Erkekler silahları hemen ellerine alıyordu, ama kadınlar için silah çok daha yabancı ve alışık olmadıkları bir şeydi. Bu yüzden çok zorlanıyorlardı ve biz de bu konuya önem vererek çok çabalıyorduk. Sonrasında da savunmanın ne olduğuna, insanların kendilerini nasıl savunabileceğine dair kuramsal tartışmalar yürüttük. Bu süreç ailelere güven verdi ve sahada çok sayıda kadın bize katılmaya başladı." dedi. Temmuz 2012 devrimiyle ve YXG'nin YPG'ye dönüşmesiyle birlikte binlerce kadın katılım için akın etti. Kadın savaşçılar hem Rojava'nın savunmasında, hem de kadınların özgürleşme mücadelesinde olmazsa olmaz olarak görülüyordu. Bu yüzden 2013'ün başında özerk kadın birlikleri oluşturuldu. YPJ, 4 Nisan 2013'te YPG'ye benzer bir şekilde kuruldu. YPG'nin karma birliklerindeki tüm kadınlar otomatik olarak YPJ'nin üyesi haline geldi. Şîlan Karaçox bize şunları söyledi: "İlk başta her kantonda tek bir kadın taburu vardı, sonrasındaysa bu sayı her eyalet başına bir tabura çıktı." Hemen ardından her eyalette bir YPJ merkezi kuruldu ve kadın savunma akademileri oluşturuldu.[217] Neredeyse her gün yeni kadın birlikleri oluşturuluyordu.[218][231]

Mayıs 2013'te, ilk YPJ savaşçısı Afrîn şehrinin savunmasında şehit düştü. Bu kişi, 1991'de aynı şehirde doğan Meryem Mihemed idi. Mevcut durum, Rojava'daki bütün halkların gerekirse silahla kendilerini savunması ve yeni bir toplum kurmasını gerektiriyor. Gazeteci Berfîn Hezîl, bir radyo röportajında Rojava'da her yaştan tüm kadınların yüzde ellisinin saldırganlara karşı gerektiğinde kendilerini savunabilmek için silah eğitimi aldığını söylüyordu.[219][232]

Devrimci Bir Dönüşüm

Mizgîn Mahmoud, YPJ'ye katılan bir başka genç kadın. Bir röportajında "Genç bir Kürt kadını olarak Kürt devriminde kendi sorumluluğumu üstlenmeye hazırım. Bu yüzden insanları korumaya yardım etmek için YPJ'ye katılmaktan hiç korkmadım. Hem kontrol noktalarında, hem de şehirlerde bulundum. Bir gün bunları çocuklarıma anlatacağım. Bu toprakları çocuklarımız için inşa ediyoruz ki onlar kendilerini yönetebilsinler, savunabilsinler diye. Elbette kendi okullarında kendi dillerinde eğitim görebilsinler diye. "diyordu.[220]

---

216 Kadınların YJA'ya katılımı hakkında yazan genç yazar Dilar Dirik, kendi kuşağı açısından silahlı Kürt kadın savaşçıların sıra dışı olmadığını yazar. Dilar Dirik, "Western Fascination with 'Badass' Kurdish Women," *Jin, Jiyan, Azadi* (blog), 17 Şubat 2015, http://bit.ly/1IvKPVd.

217 Cenî Informationsdossier zu Rojava, 13 Kasım 2013.

218 ANF, 9 Mart 2013; Hawar News, 30 Ağustos 2013; Kurdpress, 4 Ekim 2013.

219 "Frauen kämpfen um's Überleben und gegen religiösen Faschismus," *Global Dialoge—Women on Air,* radyo yayını, 14 Ekim 2014, http://bit.ly/1QEVNi1.

220 "Die Revolution in Westkurdistan—Teil 8," Civaka Azad, n.d., http://bit.ly/1PpKLr3.

Fotoğraf 32: YPJ Savaçcıları, 2014

Ekim 2014'te, Kobanê'de bir YPJ savaşçısı olan Destan, ANF muhabiri Sedat Sur'a şunları anlattı: "O zamana kadar bir kadının bir erkekle tam anlamıyla eşit olabileceğine hiç inanmazdım. Örneğin ailemde eşitlik anlayışı yoktu, her zaman erkeklerin sözü geçerdi ve ben o zamanlar bunu hayatın normal bir parçası olarak görüyor ve bunu meşru kabul ediyordum. Erkek egemenliğinin hayatın doğal bir parçası olmadığını tam tersine hayatın doğasına bir müdahale olduğunu YPJ saflarında kavradım ve bu bende müthiş bir özgürlük duygusu yarattı... Bu savaşın en önemli kazanımı, bana göre Kobanê'de feodal değer yargılarının kırılmasıdır." Genç bir YPJ militanı olan Ronahî, insanların sokaklarda silahlı kadınlar görmeye giderek alıştığını anlattı. Artık kadın imgesinin hızla değiştiğini ifade ederek şunları söyledi: "Bunun olabileceğine hiç inanmazdım. Bu sanki hapisten çıkarılmışız gibi bir his."

Bazı bölgelerde kadınların silahlı güçlere katılımı artık tartışma konusu bile değil. Şîlan bu süreç hakkında bize şunları anlattı: "Kendi sistemimiz var. Afrîn, Hesekê, ve Serêkaniyê'de bağımsız misyonumuzu yerine getiriyoruz. Sistemimiz kendine yetiyor."

"Savaş sırasında YPG ile birlikte çalıştık. Her karar en az 30-35 kadının katılımıyla alındı. Kobanî'de erkek savaşçıların sayısı kadar kadın savaşçı vardı, Afrîn'de ise kadın savaşçıların oranı yüzde 35-40 arasındaydı. Kobanî çok feodaldir, bu yüzden başlangıçta kadınların katılımı çok zor oldu. Ama sonra baraj patladığında kadın katılımcıların sayısı arttı. Qamişlo'da da her mahallenin – toplam altı mahalle var- en az bir kadın birimi var ve çoğunda bir tabur bulunuyor."[221]

[221] Balint Szlanko, *Among the Kurds of Rojava,* Macar televizyonu için hazırlanan film, 2 Ekim 2013, http://bit.ly/1G501oS.

Kobanî'de Destan ise şunları söyledi: "Kadınlar ön cephede savaştı. İD silahlarına karşı en güçlü savunmayı gerçekleştirdikleri söylenebilir. Pek çok kadın kahramanca bir direnişle hayatını kaybetti. Örneğin Ekim 2014'ün başlarındaydı. Kobanê'deki durum vahimdi. Tanksavarlar yoktu. YPJ savaşçısı Arîn Mirkan kendini el bombalarıyla birlikte havaya uçurarak bir tankı durdurdu. Arîn Mirkan direnişin simgesi haline geldi. Şimdi bize düşen görev, eylemde hayatını kaybeden herkesin, özellikle de kadınların mücadelesini devam ettirmek."

Kobanê savaşının sonrasında Rojava'daki kadın savaşçılar dünya kamuoyu tarafından takdir edildi ve şaşkınlıkla karşılandılar. Sansasyonel Batı medyası, Meysa Abdo'nun Kobanê cephesinin eş komutanı olduğunu yazdı. Bunun haber olmasının nedeni kuşkusuz silahların erkek tahakkümün bir simgesi olması ve silahlı kadın savaşçıların bu tabuyu yıkmasıydı. Silahlı kadınlar toplumsal cinsiyet farklarının aşılmasının bir sinyalini verdiler. Ayrıca silahlı kadınlar, erkeklere karşı bir tehdit olarak algılandığından erkeklerin ayrıcalıklarını tehlikeye düşürdüler. Bu bir savaş ya da vahşet değildi, kadın militanlara karşı rahatsız olan sıkı sosyal yapıların sarsılmasıydı. Dünyanın her yerinde direnen kadınlar cinsel vahşete maruz kalıyor. Zira kadınların militanlaşması devletin ve askeri yapıların ve bununla ilişkili olan sosyal düzenin erilliğine karşı bir saldırı gibi algılanıyor.

Bir kadın savaşçıya "YPG içindeki erkekler buna nasıl tepki verdi?" diye sorduk ve bize "Kabul etmek zorundaydılar. Bizim hareketimizin felsefesi budur. Beş bin yıldır işleri erkekler yönetiyor." yanıtını verdi.

Serêkaniyê'de bir komutan olan Bengîn Melsa, Kürt olmayan kadınların da YPG'ye katıldığını belirterek şunları dile getirdi: "Pek çoğu ülkesini savunmak için geliyorlar. Bir süre burada kaldıktan sonra savaşçıların amaçlarını daha iyi anlıyorlar. Bizi daha iyi tanıyorlar. Saflarımızda az sayıda Arap ve Süryani kadın var. Araplar dil konusunda sıkıntı çekiyorlar ve genellikle Kürt kadınlarından daha fazla içe kapanık oluyorlar. Ataerkil kurumlar onlara daha çok nüfuz etmiş durumda. Açılmaları için uzun bir zaman gerekiyor."

Gelgelelim feodal evlilik anlayışına. Çocukları harekete katılan pek çok ailede bile feodal anlayış hala etkisini gösteriyor ve egemen durumda. Yine de kızlarının kararlarını destekliyorlar. Çünkü kadroların romantik ilişki içine girmediklerini biliyor ve inanıyorlar. Kürt hareketi, bu konuyu on yıllardır etraflıca tartışıyor. Hareket içindeki kadrolar arasında romantik ilişkilerin yasaklanmış olmasının bir nedeni, bu kadrolar arasında eşitliğe verilen önem. Romantik ilişki içindeki eşlerden birinin diğeri üzerindeki ayrıcalığı, eşitlik kavramına ters düşüyor.[222] Londra'daki Haringey Dayanışma Grubu'ndan Zaher Baher 2014'te Rojava'yı ziyaret etmiş ve bu konudaki izlenimlerini şöyle aktarmıştı: "Konuştuğumuz kadınlar ve erkekler, devrim sürecinde oldukları için [aşkın, seksin, ilişkilerin] bu aşamada uygun olmadığını ve devrimin başarıya ulaşması için her şeyi vermek zorunda olduklarını düşünüyordu."[223] Savaşçı Cûdî Osse, *Kadın Devlet* filminde, savaşçıların silahları, ölümü ve savaşı sevmediğini, ellerinde olsa âşık olmaktan mutlu olacaklarını anlatır. Fakat şu anda asıl önceliklerinin ülkeyi savunulmak olduğunu belirtir. Buradan bakıldığında evlenme ve "romantik" konularında YPG ve YPJ kadroları çoğu zaman evli olan Asayîş elemanlarından ayrılmak zorunda.

---

222 Anja Flach, *Frauen in der kurdischen Guerilla: Motivation, Identität und Geschlechterverhältnis* (Cologne, 2007), s. 113 ve devamı.

223 Zaher Baher, "The Experiment of West Kurdistan (Syrian Kurdistan) Has Proved that People Can Make Changes," Libcom.org, 26 Ağustos 2014, http://bit.ly/18rMBsZ.

8.3 Meşru Özsavunma

YPG ve YPJ, tıpkı Kuzey Kürdistan'daki HPG gerilla ordusu gibi, meşru öz-savunma ilkesine bağlıdır. Bu ilkeye göre tüm askeri faaliyetler, tepkisel bir doğaya sahiptir. Askeri güçler saldırıya uğradıklarında, misillemeyle karşılık verirler, ama aynı zamanda siyasal mücadelenin kapısını da açık bırakırlar.

"Bizim kuramımız, kendini savunabilen gül kuramıdır" diyor TEV-DEM'den Çınar Sali. Ve şöyle devam ediyor konuşmasına: "Her varlık, kendi yaşam tarzına, diğerleriyle ilişki kurma ve geliştirme biçimine göre öz-savunma yöntemleri yaratmalıdır. Burada amaç, düşmanı yok etmek değil, onu saldırmaktan vazgeçmeye zorlamaktır. Gerilla savaşçıları, bunu askeri anlamda bir savunma stratejisi olarak tartışır, ama bu diğer alanlarda da işe yarıyor. Özsavunma, kendini güçlendirme yöntemidir. YPG ve YPG, savunmaya böyle bir anlam yükler. Ulusal ordular devlete hizmet eder, ama halkı savunmasız bırakır."

Savunmanın temel görevi, Demokratik Özerklik'in kazanımlarını korumaktır, ama savunma aynı zamanda Demokratik Özerklik fikirlerinin yayılması için insanları eğitmek ve bu fikirleri geleceğe taşımak gibi ideolojik ve politik yükümlülükler de taşır.

YPG ve YPJ, normalde saldırgan bir mücadele yürütmez. Örneğin Qamişlo'da, havalimanı hâlâ Esad rejiminin denetiminde. Görüştüğümüz insanlar, rejimi defetmenin kesinlikle mümkün olduğunu, ancak bunun bir kızışmaya ve şehrin bombalanmasına yol açacağını, bu yüzden kabul edilemeyeceğini ifade ettiler. Öte yandan rejim Hesekê yakınlarındaki YPG kontrol noktalarına saldırdığında, YPG misilleme saldırılarında bulundu. Kürt olsun ya da olmasın, İD ve Al-Nusra'nın denetimi altındaki bölgede nüfusun çoğunluğu, YPG/YPJ, hatta yakın zamanda Suriye Demokratik Güçleri tarafından özgürleştirilmeyi destekliyor, tıpkı Til Abyad ve Shaddadi'de olduğu gibi.

YPG sözcüsü Redur Xelîl'e göre, Rojava dört bir yandan tehdit altındaydı ve bu durumda öz-savunma, 2012'deki özgürleşmeden sonra çok daha önemli hale geldi: "Rejim ve diğer silahlı gruplar bize saldırmadıkça kimseye saldırmadık. 16 Temmuz 2013'ten beri, Dêrîk'ten Afrîn'e, Al-Nusra'lı radikal grupların, İD ve diğer İslamcı grupların saldırısı altındayız. Aynı zamanda Türk ordusu da bize saldırdı. Türk keskin nişancılar iki arkadaşımızı öldürdü. Açıkça İslamcıları desteklediler ve doğrudan bize saldırdılar."[224]

7 Temmuz 2014'te Cizîrê'de durumun kötüleşmesi üzerine, yasama konseyi zorunlu askerlik uygulamasını devreye soktu. İlk etapta 18 ve 30 yaş arasındaki bütün erkekler altı aylık temel askeri hizmeti yerine getirmek zorundaydı. Kadınların askeri hizmete girmesi, gönüllülüğe dayalıydı, çünkü kadınların askere alınması sosyal açıdan henüz kabul görmüyordu. Acil durumda herkes, köyünü veya kasabasını savunmaya hazır olacaktı. Karar ilan edildikten sonra binlerce genç insan YPG/YPJ'ye katıldı. Kasım 2015'te Cizîrê kantonunda Kürt, Arap ve Suriyeli gençler yedi alanın güvenliğini tesis etti.[225]

Afrîn kantonunda zorunlu askerlik uygulaması 2015'in başlarında yürürlüğe kondu ve ilk etapta 18 yaş üzeri 200 genç askere alındı. Bu öz-savunma birlikleri, YPG/YPJ'nin bileşeni değiller ama gerekirse onlara katılabilirler. Öz-savunma birlikleri genellikle YPG/YPJ tarafından kurtarılan

[224] Bucciarelli ve Matas, *Rojava: A Newborn Country.* Türk saldırıları için bkz. "YPG: Türk Ordusu Rojava Bölgesi'ne saldırdı ve yurttaşı öldürdü", *ANHA*, 17 Kasım 2015, http://bit.ly/28TQZBL; "Türk Ordusu Rojava'ya saldırmaya devam ediyor, iki çocuk öldürüldü", *ANHA*,16 Şubat 2016, http://bit.ly/1TKAtaW; "Türk Ordusu havan topuyla Qamişlo'ya saldırdı", *ANHA*, 5 Nisan 2016, http://bit.ly/22bxCD9.

[225] "Sê sal ji Şoreşa 19'ê Tîrmehê," *ANHA*, 13 Temmuz 2015, http://bit.ly/1NVKtGQ.

bölgelere gitmekte ve daha ziyade lojistik işleri yürütmektedir. Kurşungeçirmez yelek ve kask giyen birlikler sadece öz-savunma birlikleridir.

Bağımsız Hollandalı gazeteci Wladimir Van Wilgenburg, 2017 Ocak ayında da şu izlemini paylaşıyordu: "YPG son günlerde özellikle Manjib ve Shabadi'de olmak üzere pek çok Arabı kendi saflarına alıyor. (…) Kantonlarda askerlik zorunlu tutuluyor. Böylece Hristiyanları da içine alan yereldeki tüm halk buna dâhil oluyor. Ancak bu Hristiyanların ön saflarda savaşacağı anlamına gelmiyor."[226]

YPG ile aynı cephede yer alan ve ülkelerine geri dönen enternasyonalistler ile de görüştük. Ocak 2017'de onlarla yaptığımız bir görüşmede, birçok Arapın da artık YPG'ye katıldığını bize söylediler. Öyle ki Arapların YPG'deki sayısı Kürtlerin sayısına ulaştığı dile getirdiler. Bunun birçok nedeni olduğunu, bunun başında Arapların da artık devrime olumlu bakmasının neden olduğunu da söylediler.

Ayrıca 2015'in başında savunma meclisleri (Bkz. 6.3) köy ve mahalle komünlerinde öz-savunma birlikleri kurdular. Bunlar her yaştan sivil insanlardan oluşuyordu. Örneğin Qamişlo'daki savunma meclislerinin bütün üyeleri, bir araya geliyor, kendi liderlerini seçiyor ve askeri eğitimler düzenliyordu. Öz-savunma birliklerinin görevi, caddeleri ve mahalleri gözetlemek ve Asayîş'i desteklemekti. Çatışma esnasında geri hizmetlerden sorumluydular. YPG/YPJ ve Asayîş, öz-savunma birlikleri ve savunma meclisleri, hep birlikte koordineli bir savunma ağı oluşturuyordu.

8.4 Serêkaniyê'nin Özgürleşmesi

11-13 Mayıs 2014'te Cizîrê kantonunun batı sınırında yer alan Serêkaniyê'yi ziyaret ettik. Burada nüfusun büyük bölümünü Kürtler ve Araplar oluşturuyor. Bunun yanında Süryaniler, Ermeniler ve Çeçenler de yaşıyor.

Serêkaniyê şehri, 1920'lerde Suriye-Türkiye sınırının çizilmesiyle güney tarafında kaldı ve sınırın kuzey tarafına Türk devleti Ceylanpınar adı altında yeni bir şehir kurdu. İki tarafta aynı toplumun insanları yaşadığını düşünürsek bölünmüş bir şehirden bahsetmek çok yanlış olmaz [bkz. 1.2]. Suriye işgali altında tuttuğu Serêkaniyê'ye Ras Al-Ayn olarak yeniden adlandırıldı. Şehri çevreleyen "Arap Kemeri" kapsamındaki yeniden iskân programı sırasında 1960'larda inşa edilen Arap köyleri halen önemli sayıda var. Bununla çoğunlukta olan Kürtlerin sayısı zamanla Araplarla eşitlendi.

Kasım 2012'de 3000 civarında ağır silahlı elemanlarıyla İslamcı gruplar olan Al-Nusra ve Ghuraba al-Sham birlikleri Türk sınırını geçerek Serêkaniyê'ye girdiler.[227] O esnada şehirde sadece 39 YPG savaşçısı vardı. Savaşçıların ikmalle bağlantıları kesildi. Rejim güçleri geri çekildi. YPG kendini sınırlamaya karar verdi, zira ÖSO'ya karşı rejim saflarında savaşıyor olarak görünmek istemiyordu. Dört gün süren çatışmalardan sonra Al-Nusra ve ÖSO birlikleri Serêkaniyê'yi işgal etti. Nüfusun büyük bir kısmı kaçarak şehri terk etti.

Sonrasında İslamcılar, Süryani ve Ermenilerin evlerini yıkmaya ve hatta Arap nüfusa baskı uygulamaya başladılar. Rejim taraftarı olduğu varsayılanları ve gerçek rejim taraftarlarını halka açık olarak infaz ettiler. Nüfusa zorbalık ederek ve kötü davranarak bir terör hâkimiyeti kurdular. Serêkaniyê'nin yalnızca doğu kısmındaki Sinah direnmeye devam etti.

---

226 Bkz. http://www.diken.com.tr/in-rojava-ypg-pkk-separate-closely-linked/

227 "In Syria, Clashes Between Arab Rebels, Kurds," Washington Post, 28 Kasım 2012, http://wapo.st/28UkMwB.

İstiladan birkaç gün sonra, 18 Kasım'da, Al-Nusra bir YPG kontrol noktasına saldırdı ve Al-Nusra'nın birkaç destekçisi Kürt Yüksek Konseyi bayrağını yaktı. O andan sonra tüm görüşmeler durduruldu ve halk konseyinin Eşbaşkanı Abid Xelîl görüşmeye gittiğinde cihat yanlıları onu öldürdü.

Bunun üzerine hiç kimse çeteleri yenebileceklerine inanmamalarına rağmen, YPG birlikleri İD ve Al-Nusra'ya karşı savaş ilân etti. Sonraki aylarda şiddetli çatışmalar ve ateşkesler birbirini izledi. Bu çatışmalar sırasında 35 YPG savaşçısı öldü.

Serêkaniyê'nin yaklaşık beş kilometre ötesinde, büyük çoğunluğu Arap nüfusundan oluşan Til Xelef kasabası bulunuyor. Bu kasabanın kenarında Geç Neolitik dönemden kalma, çömlekçiliğiyle bilinen ve uluslararası bir üne sahip arkeolojik bir alan olan Tell Halaf olarak bilinen bir tepe bulunuyor. Bütün bir devire (MÖ 6000'da başlayan Halaf dönemi) orada bulunan çömlekler için oranın adı verildi. Antik çağda Aramilerin yaptığı ünlü Kapara Sarayı orada bulunuyordu. Al-Nusra ve İD bu tepeyi işgal etti ve orayı Serêkaniyê'yi bombalamak için bir topçu mevziisi olarak kullandılar. Bu işgal döneminde kültürel mirastan kalan varlıkları ya tahrip ettiler ya da kaçırarak kara borsalarda sattılar.

Bu sırada YPG ve Al-Nusra birlikleri arasında bir mevzi savaşı yaşandı. Kimi kez cepheler arasında yalnızca 50 metre vardı. Ağır silahlar kullanıldı. Köy ve köy halkı ağır bir şekilde hasar gördü ve YPG ile YPJ köyü çetelere karşı savundu. Çeteler askeri olarak üstün gelemeyeceklerini anladıklarında bir terör stratejisine başvurdukları anlatıldı bize. İD birçok intihar saldırısı yaptı ve bir tanesi 2014 yılın başında Serêkaniyê'nin belediye binası önünde gerçekleşti. 11 kişi saldırıda öldü, ölenlerin altısı sivildi. İntihar bombacıları Cezayir'den gelmişti.

Beş aşamalı ateşkes ve açık savaştan sonra, YPG nihayet yeterince güçlendi ve Haziran 2013'te silahlı halkla birlikte bir hücum başlattı. YPG'nin üst düzey yerel komutanı Sîpan Hemo, şöyle diyordu: "Serêkaniyê savaşıyla birlikte, Rojava'ya halkı koruyabileceğimizi gösterdik. Asıl önemlisi, bütün mezheplerin kutsal yerlerini özgürleştirdik ve bölgedeki bütün etnisite ve dinlerden gelen insanların güvenliğini güvence altına almayı görevimiz bildik. Bunun ardından Süryaniler savunma birliklerine katılmaya başladılar. Binler gönüllü oldu, silahları kimi kez yalnızca sopalar ve taşlardı."[228]

YPG hücumu nihai saldırısına başlayınca çeteler geri çekildi. YPG Al-Nusra'yı ve ganimet ümidiyle çetelere katılmış savaş fırsatçılarını şehirden defetti. Çeteler pek çok kültürel malı satmış gibi görünüyordu: Asayîş, iki kamyon dolusu arkeolojik bulgunun yerinden edildiğini saptadı. Çetelerin zulmünden çok çekmiş olan halk, YPG zaferini coşkuyla karşıladı.

YPJ'nin Serêkaniyê'deki Günlük Hayatı

Serêkaniyê'deki cephede hareketli bir kadın birliğinde iki gün geçirecek kadar şanslıydık. Onların günlük hayatlarına ortak olduk. Nöbet tuttuk, spor yaptık, beraberce yemek yedik, cephedeki birliklerle dönüşümlü olarak yer değiştirdik, insanlarla temas kurduk.

Bağımsız YPG birlikleri, ilk başta karma birliklerde savaşan 15-20 kişilik kadrodan oluşsa da YPJ kurulunca kadın birlikler bağımsız olarak savaşmış. YPJ birlikleri şimdilerde yaklaşık otuz kadından oluşuyor ve çatışmalı bölgelerin yakınına, Cizîrê'nin neresinde ihtiyaç varsa oraya

[228] Jonathon Burch, "Kurds Seize Town on Syria-Turkey Border, Ankara Concerned," *Reuters*, 18 Temmuz 2013, http://reut.rs/1KFgXFK; Knapp, "Verteidigungskräfte von Rojava"; David Wagner ve Giorgio Cafiero, "In Kurdish Syria, a Different War," *Foreign Policy in Focus*, 5 Eylül 2013, http://bit.ly/28OEmYG.

konuşlandırılıyor. Dîlan bize “çoğu kadın bir savaşçı olacağını hayal bile edemezdi” diyor. 18 yaşındaki Sakîne Cansız, bize askeri eğitim aldıktan hemen sonra Til Hemîs’te savaştığını ve yaralandığını söyledi ve bacağındaki kurşun yarasını gösterdi. Eğitimden sonra doğrudan cepheye gitmenin normal olup olmadığını sorduğumuzda “Ben istedim, çünkü orada bizden çok az insan vardı, burada ise çok genç vardı” diye cevap verdi.

Kadınlar iyi yetişmişler ve siyasal olarak eğitimliler. Eğitimleri altı ay sürüyor. 23 yaşında olan ve iki kez yaralanan Melsa, taburdaki her kadının cephede komutan olabileceğini söyledi. Komutanlar seçimle değil, önderlik tarafından belirleniyor.

Fotoğraf 33: YPJ Komutanı Melsa, Serêkaniyê, 2014

Cihatçılar savaşırken ölürlerse doğruca Cennet’e gideceklerine inanıyor. YPJ komutanı Rûken Jîrik bize şu bilgileri veriyor: “her bir cihatçının boyunlarına cennetin anahtarını asıyor ve Muhammed ile yemek yiyebilmek için bellerine bir kaşık koyuyorlar. Savaşa giderken amfetamin içiyor ve onların arkasındaki çılgınlar tarafından cepheye sürülüyorlar” Melsa ise cihatçılar hakkında şunları dile getiriyor: “İntihar etmeye gönüllü oldukları için ölüm korkuları yok, zira cennete gideceklerini, ama bir kadın tarafından öldürülürlerse cennete gidemeyeceklerini düşünüyorlar.” Başka bir kadın savaşçı ise “Bu yüzden kadınlardan korkuyorlar. Onlarla çatışmaya girdiğimizde yüksek sesle zılgıt çekiyoruz ki sesimizi duysunlar” ifadelerini kullanıyor.

Melsa, bize Til Xelef çevresinde, Arap nüfusunda İD destekçilerinin olduğunu söyledi. “Bir hafta önce iki yüz YPG ve YPJ savaşçılarıyla bir operasyon yaptık ve teker teker tüm evlere gittik. Bazı Araplar İD’yi destekliyor. Sorun şu ki, Arapların birleşik ve ortak bir pozisyonu yok.”

Tabur komutanı Avesta, Til Xelef’te İD çeteleriyle savaştıkları yerleri gösterdi. “Burada 24 saat boyunca çömeldik, Temmuz ayıydı ve hava çok sıcaktı. İçme suyu bile yemek pişirecek kadar sıcak geliyordu. Arkadaşlar geceleyin arabalarla su, ekmek ve yiyecek getiriyordu. Pek çoğu buraya gelirken yolda öldü veya yaralandı.” Ceylanpınar’dan geçen sınır sadece 100 metre ötedeydi.

Çiçek savaşın “bir mevzi savaşı” olduğunu söyledi ve şöyle devam etti: “Bizimle düşman arasında en fazla 50 metre vardı. Gün boyunca karşılıklı bekledik. Bazen onlar saldırdı, bazen biz... Diğerlerini korumak için herkes ön cephede olmak istiyordu. Oranın etrafındaki bölge düzlüktü ve

kendimizi nasıl savunacağımızı bilmiyorduk. Nasıl bir yerde olduğumuzu anlayana kadar pek çok kayıp verdik. Öldürülenlerin silahını hemen alıyorduk. Çatışma olmadığında şarkı söylüyorduk. Çarpışmalar arasında eğitim görüyor, okuyor ve kadınlar olarak bu savaşta oynadığımız rolü tartışıyorduk. Düşmana kararlılığımızı göstermek için bağırıyor ve onları korkutuyorduk. Moralimiz çok yüksekti.

Cephedeki birlikler, sık sık dönüşümlü olarak değişiyordu ki yorgun olmayalım. Gereksiz zayiatları önleyebilmek için çok disiplinli davranıyorduk. Ne zaman biri düşse, hemen onun hakkında ve onun neden savaştığı hakkında konuşuyorduk, böylece moralimizin bozulmasını engelliyorduk. Yeni gelenlere her zaman yardım ediyorduk."

Til Xelef, Kasım 2013'te özgürleşti. Bize anlatılanlara göre "çeteler buradayken halk işkence görüyordu, kötü muameleye maruz kalıyordu. Ama YPG buradayken rahatça uyuyabiliyorlar."

"Orhan artık Cennette"

Serêkaniyê'den batıya doğru giderken heyetimiz, mısır tarlaları ve köylerin arasından geçerek YPG ve YPJ'nin bir ay önce cihatçıları yenerek tekrar ele geçirdiği Til Xenzir'e ulaştı. Burası gidebileceğimiz alanın en batısıydı. 96 km mesafede seyrek Arap yerleşimlerinin olduğu şeridin ötesinde cihatçıların kuşatmasındaki Kobanê kantonu vardı. Tepeye tırmandık. En tepeden cihatçıların Mabruka adlı küçük şehrin kenar mahallelerindeki mevzilerini seçebiliyor, havan mermisi seslerini duyabiliyorduk.

Diğer yönde, iki adım ötede Türk sınırı uzanıyordu. Artık Til Xenzir cihatçıların elinde olmadığı için tanklar Türk sınırına getirilmişti. Geceleri tepe Türkiye tarafından ışıklandırıldığından çetelerin YPG'nin hareketlerini gözlemesi kolaylaşmıştı. Çatışmalar aralıklarla devam ediyordu.

Til Xenzir'deki komutan, Türk sınırı yakınında cihatçı çetelerin kurduğu karaborsa pazarının bulunduğu Demhani'yi gösterdi ve "Cihatçılar orada, Türk ordusunun ve Türk devletinin gözleri önünde, Rojava köylerinden yağmaladıkları ganimetleri (musluktan ev kapısına kadar her şeyi) satıyorlar. Bir köyü işgal ettiklerinde taşınabilir her şeyi (sigortaları, kutularını ve duvardan söktükleri kabloları bile) alıyor ve geriye kalan ne varsa yok ediyorlar.

İhtiyaç duyduklarında her zaman sınırı geçerek Türkiye'ye geçiş yapabiliyorlar. YPG ve YPJ'den düzinelerce kişi buna şahit olmuş. Örneğin sadece birkaç gün önce yirmi iki kamyon geçiş yapmış. Ayrıca Kuzey Kürdistan'daki tanıklar Türk hastanelerinde yaralı cihatçıları gördüklerini bildirmişler. Bütün bunlar olup biterken Türkiye, doğrudan İD ve Al-Nusra'ya silah taşıyan binden fazla kamyonu Suriye'ye gönderdi. "dedi.[229]

Araçlar içindeki cihatçı birliklerin Türk sınırında birbirleriyle buluştuklarını ve bir şeyler alıp verdiklerini defalarca gördük. 22 Ocak 2015'te birkaç Al-Nusra aracı sınırı geçerek Rojava'ya girdi

[229] Türkiye'nin İD ile bağlantılarını ele alan kapsamlı bir çalışma için bkz. David L. Phillips, "Research Paper: ISIS-Turkey Links," *Huffington Post*, 7 Mart 2016, http://huff.to/1Iaatvo.
- Türklerin İD'nin yanı sıra diğer gruplarla bağlantıları için bkz. Allen McDuffee, "Activists: ISIS Is Now Launching Attacks from Inside Turkey," *Atlantic*, 29 Kasım 2014, http://theatln.tc/1FIBSUA;
- Bassem Mroue, "Islamic State Group Attacks Kobani from Turkey," Associated Press, 29 Kasım 2014, http://apne.ws/11DS506;
- Barney Guiton, "'ISIS See Turkey as Its Ally': Former Islamic State Member Reveals Turkish Army Cooperation," *Newsweek*, 11 Temmuz 2014, http://bit.ly/28X1kR1;
- Natasha Berland, "Senior Western Official: Links Between Turkey and IS Are Now 'Undeniable,'" *UK Business Insider*, 28 Temmuz 2015, http://huff.to/1Iaatvo;
- Humeyra Pamuk ve Nick Tattersall, "Exclusive: Turkish Intelligence Helped Shop Arms to Syrian Islamist Rebel Areas," Reuters, 21 Mayıs 2015, http://reut.rs/1mt9pzG.

ve iki YPG savaşçısını öldürdü. Sınırından girdikleri ülkenin, yaklaşık elli kilometre ötede bir noktada konuşlanan Alman askerlerin olduğu bir NATO devleti olduğuna dikkat çekilmelidir.

Yerel YPJ taburlarındaki bazı savaşçılar bize cihatçıların arkalarında bıraktığı bıçakları gösterdi. "Bu bıçakları öldürdükleri YPG savaşçılarının boğazlarını kesmek için kullanıyorlardı," diyor YPJ komutanı olan Avesta ve tanık olduklarına şunu da ekledi: "Ölenler arasında Türkler de vardı ve birisinin telefonu vardı. Telefondan evini aradık ve biri 'Orhan'la mı görüşüyorum?' diye sordu. 'Orhan artık cennette' diye bir yanıt verdik."

8.5 Til Koçer'in Özgürleştirilmesi

Cizîrê kantonunun diğer ucunda, Mart 2013'te, İslamcı Al-Nusra Cephesi, Til Koçer ve çevresindeki köylere baskın yaptı. Kenti işgal ederek sınır kapılarını ele geçirdi ve çoğunluğu Arap olan yerli halkı tehcir etti. Evlerini terk etmek istemeyenleri vahşice öldürerek internet üzerinden kafası kesilmiş cesetlerin videolarını yayınladı. Kentin sakinleri Dêrîk, Qamişlo ve Rimelan'a kaçtı. Bunlar yerli halk tarafından okullara, camilere, kiliselere ve Tev-Dem'in kurduğu halk evlerine yerleştirildi. Herkes battaniye, gıda, bebek maması ve ilaç getirerek mültecilere yardım eli uzattı. Bu sırada İslamcılar, Til Koçer'i ve civarındaki köyleri bir üsse dönüştürdü.

90 kabile liderinden oluşan bir delegasyon YPG'ye işgalcileri çıkarması için talepte bulunduğunda, bu istek geri çevrilmedi. İslamcılar kentin girişlerine mayın döşemişlerdi, ancak birlikler karanlıkta ilerleyerek mayınları etkisiz hale getirdi. Evden eve geçerek kent merkezine ulaştılar. YPJ kumandanı Şîlan Afrîn, "son derece dikkatli ilerlemek zorundaydık" diye anlatıyor o dönemi ve sözlerine şunları ekliyor: "Kent nüfusu çoğunlukla Araplardan oluşuyordu. Bizim yaptığımız bir şeyden ötürü tek bir çocuk ölseydi, bütün bir kavim bize düşman kesilebilirdi." İslamcılarla temasa geçtiklerinde çatışmalar epey sertleşti. Bazen üç ya da dört saat süren çarpışmalar yaşandı. Araplar da YPG ve YPJ saflarında cihatçılara karşı savaştılar. Çatışmalarda beş ya da altı YPG ve YPJ savaşçısı hayatını kaybetti. Buna karşın onlarca İslamcı öldürüldü.

Özgürleştirme operasyonu on gün sürdü ve Til Koçer Ekim 2013'e kadar YPG/YPJ'nin kontrolünde geçti.[230] Teröristler kaçtı ve arkalarında birkaç tank, ağır silah, araba ve çok sayıda savaş mühimmatı bıraktı. Til Koçer'in özgürleştirilmesiyle YPG ve YPJ yerel halkın sevgisini kazandı ve birçok kişi YPG'ye katıldı.

Bize defalarca kez Al-Nusra ve İD militanlarının İslam'ın adını kirlettikleri söylendi. Yerel halk ayrıca bize bu bölge için gerçek bir projeleri bulunmuyordu; sadece yağma ve katliam için geldiklerini, Kürtler, Araplar, Süryaniler, Ezidiler dâhil herkes ülkeyi savunmaya hazır olduklarını ve birçok yerde genç ve yaşlı siviller silahlara sarılarak İslamcı çeteleri geri püskürtmek üzere mevzilere katıldığını da söylediler

23 yaşındaki Melsa, YPJ'nin bağımsız gezici müfrezelerinden birinde yer alıyor. Serêkaniyê ve Til Koçer'in özgürleştirilmesinin yanı sıra bir dizi başka eylemde de görev yapmış. Birkaç kez yaralanmış. Bize en son yarasını gösterdi. Bir saçma belinin sol tarafını sıyırmış. "Bu yaklaşık bir ay önce Serêkaniyê'de oldu," diyor ve ekliyor: "Artık bir önemi yok. Öyle çok yaralandık ki. Artık sanki sudan geçiyoruz da ıslanmıyoruz gibi. Bir bölgeyi özgürleştirdikten hemen sonra başka bir bölgeye geçiyoruz."

---

[230] Carl Drott, "Arab Tribes Split Between Kurds and Jihadists," *Carnegie Endowment for International Peace*, 15 Mayıs 2014, http://ceip.org/1DWrs3a.

Melsa, operasyon sonrasını şöyle anlatıyor: “Til Koçer’i özgürleştirdiğimiz gün, kent inanılmaz derecede pisti. İslamcılar her yeri yıkmıştı. Hiçbir şey inşa etmemişler, sadece yağmalayıp soymuşlardı. Her yerde içtikleri haplar ve geride bıraktıkları çöplere rastlıyorduk. Yerli halkların İslamcılara çete demesinin bir sebebi var. İnsanlar geri geldi ve bize sarıldı, bizi öptü, bizi ağırladı. Bazı kişiler uzun yolculuklar yaparak bize hediyeler vermeye geldi, kimisi bir kap yoğurt kimisi kendi yaptığı peynirden getirdi.”

Kentin özgürleşmesinden sonra bazı Arap kadınları da savaşmak istedi. “Burada kadınlar kendi evlerine hapsolmuş durumdalar; en başta onlarla temasa geçmek epey zordu” diyen Yekîtiya Star’dan Rûken Afrîn “Ancak Til Koçer’in özgürleştirilmesiyle birlikte sanki bir baraj yıkılmış oldu, pek çok kadın YPJ’ye katıldı.”dedi.

YPG ve YPJ, Til Koçer’de Araplardan oluşan birkaç tabur kurdu. Yeni savaşçılardan biri, “Hepimiz için durum 180 derece değişti. Şimdiki durum Esad rejimi hâkimiyetindeki durumdan katbekat iyi. Buradaki çoğu Arap aynı görüşteler.” diyor YPJ komutanı Rûken Jîrik, bölgede Araplara hizmet eden bir kesim olan *abid*lerden (Arapça köle anlamına geliyor) geldiğini belirtiyor. Bölgede kölelik sistemi henüz tamamen kaldırılmış değil. Dolaysıyla YPG ve YPJ tarafından özgürleştirilmek çifte etki yapmış. “Bize katılmak isteyen herkesi kabul edemiyoruz.. Öyle çok var ki, adım adım ilerlemek durumundayız.” diyor Rûken.

Fotoğraf 34: Til Koçer’de Araplardan oluşan bir YPG birimi, 2014

Bazı Arap kadın savaşçılarla tanışma fırsatı bulduk. Bu kadınlar henüz yeni politik ve askeri eğitimlerini tamamlamış fakat daha görevlendirmeleri yapılmamıştı. Askeri üniformalarının üzerinde bize ilk başta tuhaf gelen başörtüleri vardı. Berivan, Til Koçer’in kurtarılmasından sonra

babasının kendisini YPJ'ye getirdiğini ve kızının Kürt kadınları gibi sağlam bir konumda olmasını istediğini belirtti.

Bu kadınların hiçbiri savaştan korkmuyordu. "Bizim kadınlarımız normalde yirmi dört saat evdedir" diyor Bêrîvan ve ekliyor, "İlk başta elimize silah almaya korktuk. Ancak buradaki arkadaşlıklar ve ilişkiler hoşumuza gidiyor. Demokratik Özerklik projesinin Suriye genelinde bir etki yaratmasını ümit ediyoruz."

2016'da Kobani ve Afrin arasındaki bölgede faaliyet gösteren Şehba Kadın Savunma Birliği kuruldu. Bu birlik genel olarak Arap kadınlarından oluşuyor.

8.6 Eğitim ve Göreve Başlama

Şehîd Şîlan Kadın Askeri Akademisi

Meysa Baksi olarak da bilinen Şehîd Şîlan Kobanî, 29 Ocak 2004'taki bir saldırıda Musul'da öldürüldü. PYD liderinden biri olan Kobani, bugün adı her üç kantondaki kadın askeri akademilerinde mevcut. Komutanlar burada eğitim görüyor ve bütün öğrenciler kadrodan. Birçok şeyin yanı sıra tarih, siyaset, doğa, toplum ve silahlar üzerine kapsamlı bir eğitim alıyorlar.

Bir sabah şehrin uzağında bir kırsalda olan Cizîrê'deki kadın askeri akademisini ziyaret ettik. Burası YPJ konferansından hemen sonra Rojava'da kurulan ilk kadın askeri akademisidir.Eğitim gören kadınlar bize kadınların kendi silahlı kuvvetlerine sahip olmasının ve kendilerini savunabilmesinin çok önemli olduğunu açıkladılar.

Oradayken 20 yaşındaki Tolhildan'la tanıştık. Kendisi, akademiye 2011 yılında henüz savaşacak yaşta olmadığı yaşlarda kaydolmuştu. Altı kardeşi vardı. Bir kız kardeşi YPJ'de, bir erkek kardeşi de YPG'deydi. Babası bir PYD üyesiydi. Hâlihazırda Serêkaniyê ve Til Koçer'de savaşmış. Yirmi yaşındaki dokuz kardeşli Ararat da YPJ'ye 2011'de katılmış. Ülkeyi ve kadınları savunmayı amaçladığını anlattı bize. Annesi Kongreya Star'da, bir erkek kardeşi ise YPG'deydi. Til Hemis, Serêkaniyê ve Hesekê'de savaşmış. Artık silahlı kuvvetlerdeki erkekler ve kadınlar arasında hiçbir fark görmediğini söyledi.. Kendisi YPJ'nin sözcülerinden biri ve video-fotoğrafçılık eğitimi almış. Ama bütün bilgilerin kolektifleşmesi gerektiğini, savaşçıların birbirlerine çok şey öğreteceğini vurguladı.

Altı kardeşi olan 21 yaşındaki Serhildan da 2011'den beri YPJ'de. Babası komün işleriyle uğraşıyordu, annesi ve bir kız kardeşi Yekîtiya Star'da, bir erkek kardeşi de YPG'deydi. YPJ'ye katıldığında çok naif olduğunu söyledi, siyasal eğitim ilk başta kendisi için zor olmuş. 12. sınıfı bitirmiş olsa da pek anlamamış. Sekiz aylık eğitim sürecinden sonra Hesekê ve Til Hemis'teki çarpışmayı görmüş. İD'nin savaş becerisini pek ciddiye almadığını söyleyerek şunları ekledi: "Savaşamıyorlar. Direnemiyorlar. Kaçıp gidiyorlar."

Jîn de 21 yaşında ve YPJ'ye 2011'de Til Temir'den katılmış. Bize yaşadıklarını şöyle sözlerle anlattı: "Çeteler köyümüze Ekim 2011'de saldırdı. Bir akrabam öldürüldü. Okula gitmek istiyordum, fakat devrim başladığında YPJ'ye katıldım. Annem benim için korkuyordu ama katılmak istedim, tüm gece tartıştık. Ailem 'yapamazsın' dedi, yine de katıldım. Fiziksel olarak hiçbir sorunum yoktu, köyde zaten ağır iş yapmıştım. Saldıranlar arabalarla geldi. Bir avuç insandık

ama savaşarak karşılık verince kaçtılar ve arabalarını bırakıp gittiler. Ağır silahları vardı ama doğru düzgün kullanmasını bilmiyorlardı. Bazen Arap köyleri çeteleri desteklerdi. Tim komutanı oldum ve şimdi takım komutanıyım. Bir çatışmada komutan en öne geçer. Ne kadar öndeysen o kadar sıkı savaşman gerekir. Kadınlarla erkekler arasındaki fark, erkeklerin hemen öne gitmeleri. Biz dikkatlice bir taktiği değerlendiririz ve asla kaçıp gitmeyiz. Kaçıp giderlersek arkadaşlar ölür. Savaşta yoldaşça sevgi çoktur. Çok karşılıklı yardımlaşma ve destek verme vardır. Bir keresinde bir arkadaş beni kurtarmak için kendini ateş hattına atmıştı."

Fırat adlı bir İspanyol enternasyonalist bize kadınların çok daha disiplinli olduğunu söyledi. Örneğin eğer yeni bir askeri karargâh kurulursa, kadınlar hemen güvenliği arttırmak için çifte duvar örürler ya da erkeler uyumaya gittiğinde kadınlar halen birçok işle uğraşırlar.

Şehîd Jînda Savunma Akademisi

"Savunma en önemli şeydir."

Şehîd Jînda Savunma Akademisi'ni ziyaretimizde 12'si kadın 35 savaşçının katıldığı bir ders işleniyordu. Çoğunluğu kadın olan öğretmenler, kuzeyde YJA Star'la birlikte savaşmışlardı. O gün eğitimin çoğu siyasetti. Öğrenciler her sabah beşte kalkıyor, spor yapıyor ve yedide başlayan derslere katılıyordu.

Ne konu açarsak açalım, herkes Rojava savunmasının şu anda en önemli şey olduğunu söyledi. Ayrıca bize her yerde askeri birliklere ihtiyaç duyulduğu için, bir yer kurtarıldığında oranın kalıcı bir silahlı güçle korunamadığını söylediler. Deneyimli savaşçılar bize, İD bir yere saldırdığında sadece YPG'li savaşçıların değil, Asayîş üyelerinin ve hatta sivillerin yani herkesin silahlarına sarılmak zorunda olduğunu bize söylediler.. Kadrolar orada liderlik ettikleri sürece siviller kararlılıkla mücadeleye katılıyorlar da dediler.

Ziyaretimiz sırasında mutfakta yemek pişiren ve temizlik yapan iki erkek gördük. "Bizim için normal bu, evde de yapıyorum. Evliyim ve iki çocuğum var."dedi onlardan biri. 19 yaşındaki Hasekêli Cila lafın arasına girerek erkeklerden bazılarının yemek pişirmesini bilmediğini, ama birbirlerine öğrettiklerini söyledi. Kadın ve erkek arkadaşlar arasındaki ilişkiler rahat ve yoldaşça. Neredeyse tüm savaşçıların harekette veya YPJ ya da YPJ'de çok sayıda kardeşi ve kuzeni var. Çoğunun şehit olmuş bir yakını veya akrabası var. Arap komutanı Şirîn bize ancak bir kuzeni öldükten sonra köyde YPG'yi destekleme kanaati oluştuğunu anlattı.

YPG/YPJ Merkezleri

Her büyük şehirde insanların kayıt yaptırıp katılabileceği bir YPG/YPJ merkezi (Kürtçede, *navend*) mevcut. *Navend* aynı zamanda askeri kuvvetleri dışarıdan temsil ediyor ve ailelerle YPG ve YPJ'deki çocukları arasındaki ilişkileri düzenleme görevini üstleniyor. Temel askeri eğitim aldıktan sonra savaşçılar, ulaşım yollarındaki güvenliği sağlamaya atanıyorlar; zira İslamcı intihar bombacılarının Kürt bölgelerine araçlarıyla girdikleri biliniyor.[231]

[231] Szlanko, *Among the Kurds of Rojava.*

Serêkaniyê YPJ *navend*'inde komutan olan Bengîn Melsa'ya kimlerin bu merkeze katılabileceğini sorduk. “Eğer katılacak kişi çok genç ya da daha çocuksa kabul edemiyoruz. Ya da ailelerinde çok şehit varsa. Bir sağlık sorunu da reddetmeye dayanak oluşturuyor. Ve genellikle anneleri kabul etmiyoruz. Yalnızca birkaç kadın YPJ'de bizimle savaşmak için kocalarından ve çocuklarını ayrıldı. Çok nadir rastlanan istisnai durumlarda, zorla evlilik tehdidi altındaki veya aile şiddeti gören 14-15 yaşındakileri kabul ediyoruz.” 18 yaşın altındaki kızlar günlük YPJ hayatına katılıyor ve hareketi, ilkelerini ve ideolojisini biliyorlar ama askeri eylemlere katılmıyorlar.

YPG ve YPJ, on sekiz yaş altı gençlerin askere alınmasını, askeri personele zarar vermeyi amaçlayan mayın döşemeyi ve cinsel şiddeti yasaklayan uluslararası sözleşmeyi Haziran 2014'te imzaladı.[232] Pascal Bongard idaresindeki Cenevre Çağrısı Heyeti Rojava'yı ziyaret etti ve 18 yaş altındakilerin askeri birimlere katılımıyla ilgili yasayı uygulamak konusunda hâlen sıkıntılar olduğunu açıkladı. Bunun sebebi, YPG'nin münferit durumlarda, belli şartlarla, on sekiz yaş altındakileri kabul etmesidir.

Fotoğraf 35: YPJ Komutanların da katıldığı bir tören, 2014

8.7 Teçhizat, Birlikler ve Taktikler

Kendi şehirlerini savunmak için YPG ve YPJ milislerine katılan savaşçılar, aileleri varsa aylık yaklaşık 100-120$ civarı maaş alıyorlar; kadro olarak katılanlar ise hiç para almıyor. Tüm milis kuvvetleri, esas olarak hafif silahlarla savaşıyorlar. Yani Kalaşnikoflarla, elde taşınabilen RPG tanksavar roket atarlarıyla, DSK makineli tüfeklerle ve Rus yapımı Dragunov nişancı tüfekleriyle savaşıyorlar. Ayrıca kamyonetler üzerine konan DŞK ağır makineli tüfekler de kullanılıyor. İslamcı çetelerden ele geçirdikleri ya da Suriye ordusunun arkasında bıraktığı birkaç tankları da var.

[232] “Syrian Kurdish Armed Non-state Actor Commits to Ban Anti-Personnel Mines, Sexual Violence and Child Recruitment,” *Cenevre Çağrısı*, 16 Haziran 2014, http://bit.ly/1S49Xon.

Hem üç kantonun, hem de bölgelerin birer savunma bakanı var. Kuvvetlerin örgütlenme modeli PKK gerilla ordusundan alınmış. Bir takım 8 ya da 9 kişiden oluşuyor; iki takım bir bölük, iki bölük ise bir tabur oluşturuyor.

YPG ve YPJ esasında tipik birer gerilla ordusu: Hızlıca saldırıyor ve hızlıca geri çekiliyor. İlk başta kuvvetlerini topluyorlar, sonra tuzak kurmak için dağılıyorlar. Ancak bu taktik, Rojava'nın düzlüklerinde her zaman işe yaramıyor. Savunma güçleri köyleri ve şehirleri korumak için buldozerlerle hendekler kazıyorlar, bu hendekler de havan mermileri ve diğer ağır silahlara karşı kalkan oluyorlar. Binaları ve tarım makinelerini askeri teçhizat olarak kullanmak üzere zırhla kaplıyorlar. Şehir savaşında binaların içinden güvenle geçebilmek için iç duvarları yıkıyorlar. Kobanê'de İD'nin daha iyi teçhizatlı olma avantajı varken, savunma güçlerinin ise yerel bilgisi vardı.

Ama YPG ve YPJ'nin belirleyici avantajı ülkeleriyle ailelerini savunmaları ve müşterek bir vizyon paylaşmalarıdır. Karşı tarafın da sadık savaşçıları olmasına rağmen bunların çoğu paralı askerlerden oluşmakta, bu yüzden bölgeyle ve bölge insanıyla çok az temasları var. Dêrîk'te şehit olmuş savaşçıların cenazesinde Almanya'dan gelmiş ve keskin nişancı olarak eğitilmiş bir kadın savaşçıylatanıştık. Bize İD çetelerinin yetersiz eğitim aldığını ve pek çoğunun beceriksiz savaşçılar olduğunu anlattı: "Ölmeye geliyorlar ve uyarıcıyla uyuşturuluyorlar. Cezaa'da karşı karşıya geldik, biz iki yüz kişiydik, onların sayısı ise altı yüzdü ama yine de onları yendik."

8.8 2014 yılında Serêkaniyê

Mayıs 2014'te Serêkaniyê'yi ziyaret ettiğimizde savaştan zarar gören şehir yeniden inşa ediliyordu. Nüfusun yaklaşık yüzde sekseni geri dönmüş, malzeme tedarik etme koşulları çok zor olmasına rağmen yeni bir hayat inşa etmeye çalışıyorlardı. Ambargo yüzünden fazla ticaret yapılamadığı için bölgenin mali durumu sıkıntılıydı.

Biz şehre varmadan iki hafta önce, belediye binası bombalı bir saldırıdan hasar görmüş. Herkes bu patlama, yarattığı dehşet ve yaralılar hakkında konuşuyordu. Orada çalışanlar olay sonrasında yıkımı, etrafa saçılmış vücut parçalarını gösteren videolar çekmiştiler.

Yıkılan ve zarar gören duvarlar ve pencereler tamir edilirken belediye yönetimi geçici yerlerde ikamet etmişler. Bu sırada belediye çalışanları ise halkın en acil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmış. Mali bölümden yirmi yaşlarındaki bir kişi bize durumu şöyle açıkladı: "Kendi özgür irademizle geldik, parasız çalışıyoruz. Şehrin darmaduman edildiğini gördük ve yardım etmek istedik. İnsanlar belediye yönetimi için mobilya bağışladı ve artık bir sandalyemiz, bir masamız ve sıramız var. İlk başta ne yapıyor olduğumuzu bilmiyorduk ama öğreniyoruz." Meclis sistemi yürürlükteydi ve işliyordu. Her köyde şehir meclisine bağlı meclisler vardı.. Kürtler ve Araplar beraberce şehri adım adım yeniden inşa ediyorlardı. Diğer yerlerde olduğu gibi Serêkaniyê'de de meclis sistemi ve eşbaşkanlık uygulaması başlatılmıştı bu yüzdenşimdi şehrin biri Kürt erkek ve diğeri Arap kadın olmak üzere iki belediye başkanı var.

Belediye yönetiminin önemli görevlerinden biri, önceki rejimin sahip olduğu toprakları bölüştürmekti. Meclisler, öncelikle, Arap Kemeri politikasının sonucu olarak mevcut durumda toprak sahibi olmayan Kürtlere toprak dağıtıyordular. Çoğu zaman şehit düşmüş askerlerin ailelerine ve ailelerin büyüklüğüne göretoprak veriliyorlardı. Şimdiye kadar Serêkaniyê bölgesinde tarım kooperatiflerine öncelik verilerek yaklaşık 10.000 dönüm arazi dağıtıldı.

Buğday ve pamuk Serêkaniyê'deki ana mahsullerdir. Sulama için kullanılacak suyun yerin 200 ila 500 metre altından çekilmesi gerekiyor, pompalar elektrikle çalışıyor ama elektrikler kesik. Bu yüzden şimdilik dizel benzinle çalışan jeneratörler kullanıyorlar. Dizel benzin, Rimelan bölgesindeki petrolden rafine ediliyor. Büyük jeneratörler gürültüyü ve çevresel zararı en asgari düzeye çekiyor ve kesintisiz güç tedarikini güvence altına alıyor ama yeterince jeneratör yok. Yine de araziler oldukça verimli. Topraktan elde edilen gelirin yüzde otuzu meclislere gidiyor, yüzde yetmişi ise tarım işçilerine kalıyor.

Şu ana kadar yeni iktisadi projelerin yalnızca birkaçı hayata geçirilmiş ve bu projeler arasında kadınların çalıştırdığı bir fırın da var. Ekonomiden sorumlu sözcülerden biri olan Süleyman Pote, bölgenin ekonomisi için yapılan planları anlattı. Fiyatlar normalin yüzde on beş altında olacak şekilde kooperatifler için bir pazar oluşturuluyor.. Ambargo yüzünden pamuk işleme makineleri mevcut değil, ama kooperatif bir tekstil fabrikası inşası planlanmış, böylece pamuk yerel olarak işlenebilecek ve bu da bölgeye yönelik giyim üretimine destek olacak.

8.9 Girê Spî ve Şengal'in Özgürleştirilmesi

Cihatçılar, 500 köy ile Suluk ve Ain Issa adlı iki kasabayla çevrili 15.000 nüfuslu Girê Spî'yi (Tel Abyad) 2012'de işgal etti. Şehir, Kobanî ve Cizîrê kantonları arasında yer alıyor; Serêkaniyê'nin 100 km batısında ve Kobanî'nin 60 km doğusunda bulunuyor. Türkiye-Suriye sınırı şehri ikiye bölüyor ve şimdi Türkiye'nin elinde olan kuzey kısmının adı Akçakale. Girê Spî stratejik açıdan önemli bir konuma sahip olduğu için Suriye devleti tarafından daha 1960'ların başında Araplaştırılmış, yerel Kürt nüfusun büyük kısmı sürülmüştü.[233]

Girê Spî'yi ele geçirmek cihatçılar için elzemdi, özellikle de İD için çünkü burası Suriye'deki başkenti olan Rakka ile Türkiye arasında doğrudan bağlantı kurmayı sağlıyordu. 15 Haziran 2015'te Burkan Al-Fırat ve bazı ÖSO gruplarıyla ortak bir operasyon düzenleyen YPG ve YPJ, Girê Spî'yi ve çevresini işgalden kurtardı.[234] Bu zafer manidardı. Zira bu artık Kobanê ve Cizîrê'nin coğrafi olarak birleşebileceği ve Cizîrê'nin Kobanê'ye destek sağlayabileceği anlamına geliyordu.[235] Ayrıca bu zafer, İD'nin Türkiye ile kısa yolda bağlantı kurmasını da engelleyecekti.[236]

Girê Spî, Ekim 2015'te Demokratik Özerklik ilan etti ve resmi olarak Kobanê kantonunun demokratik özerk yönetiminin parçası haline geldi. Bir Kürt kadını olan Leyla Mustafa ve bir Arap erkeği olan Mansur Salum, idare meclisinin eşbaşkanlığına seçildi ve komisyonlar oluşturuldu. Girê Spî'deki tüm etnik gruplar, Kürtler, Araplar, Türkmenler ve Ermeniler, bu çalışma gruplarında temsil edilmektedir.

---

233 Elke Dangeleit ve Michael Knapp, "Tall Abyad/Girê Spî: Angelpunkt im Kampf gegen den IS," *Telepolis*, 2 Temmuz 2015, http://bit.ly/1QDkadR.

234 Burkan Al-Fırat (Fırat Volkanı), Fırat bölgesini savunmak amacıyla YPG/YPJ komutası altında farklı direniş gruplarının oluşturduğu bir koalisyondur. Bu koalisyon, İD'nin Kobanê 'ye saldırmasından beş gün önce 10 Eylül 2014'te oluşturuldu. Koalisyona dâhil olan gruplar arasında YPG/YPJ, Al-Tawhîd Brigade,Liwa Thuwar ar-Raqqa, Shams Al-Shamal Brigade,Seraya Jarabulus,Jabhat al-Akrad, Siwar Umunaa El-Reqa, El-Qesas Brigade ve Lîwa al-Jihad Fî-Sebîlillah sayılabilir. "YPG und FSA gründen gemeinsames Angriffzentrum," *Kurdische Nachrichten*, 10 Eylül 2014, http://bit.ly/1SUiagz.

235 Dangeleit and Knapp, "Tall Abyad/Girê Spî."

236 Mayıs 2015'in sonunda Türkiye'deki Cumhuriyet gazetesi, Türk istihbarat servisi MİT'in İD'ye silah verdiğini gösteren resimleri ve görüntüleri yayımladı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, gazetenin genel yayın yönetmeni Can Dündar'ı alenen suçladı ve Dündar Kasım 2015'in sonunda tutuklandı. Mayıs 2016'da "devlet sırlarını ifşa etmek" suçundan beş yıl on ay hapis cezasına çarptırıldı. "Devlet işi yapıyorduk," *Cumhuriyet*, 11 Haziran 2015, http://bit.ly/1O24Ok9; "Amnesty International Calls on Turkey to Release *Cumhuriyet* Journalist," *Today's Zaman*, 18 Aralık 2015, http://bit.ly/1TWcJxQ.

Şengal'in Özgürleştirilmesi

2014 yazında terörist İD çeteleri, Kuzey Irak sınırlarında bulunan Şengal şehrine yaklaşıyor ve orada yaşayan 350.000 Ezidi'ye saldırmaya hazırlanıyordu (Bkz. 2.1). Güney Kürdistan'da KDP yönetiminin on yedinci bölge başkanı Serbest Babirî "Peşmerge, kanının son damlasına kadar Şengal halkını savunacak" açıklaması yaptı. Ancak Peşmerge halka hiç haber bile vermeden geri çekildi. 11.000 Peşmerge ve onların 200 komutanı, sadece Ezidileri savunamayacaklarını kanıtlamakla kalmadı, aynı zamanda onları silahsızlandırdı. KDP'ye gelince, Ezidileri çatışma bölgesinden çıkarmayı bile başaramayarak Ezidilerin kaderini İD'nin ellerine terk etti. Ezidi gazeteci Hayri Demir "Tarih bize Ezidilerin satıldığını ve ihanete uğradığını daha kaç kez gösterecek"[237] diye yazdı.

3 Ağustos'ta İD, Şengal şehrine saldırdı ve işgal etti. Beş bin Ezidi'yi öldürdü, yine o kadar kadını ve kız çocuğunu da esir alarak köleleştirdi. (Şengal İD'den kurtarıldıktan sonra sayısız toplu mezar bulunacaktı.)[238] On binlerce Ezidi, Şengal Dağı'na kaçtı.[239] Ama hiç yiyecek ve temel malzeme olmaksızın orada kapana kısıldılar. Yaşadıkları dehşet büyüdükçe YPG, YPJ ve PKK, kapana kısılmış Ezidilerin geçmesi için bir güvenlik koridoru açtı ve 200.000 Ezidiyi oradan çıkarıp Cizîrê'ye getirdi. Özel ya da kamuya ait bütün arabalar, mültecileri güvenli bir şekilde taşımak için sınıra gönderildi. Pek çok Ezidi Güney Kürdistan'a ya da Türkiye'ye kaçtı ama yaklaşık 6000 kişi Derîk yakınındaki Newroz mülteci kampında kaldı.

2015'te Yekîneyên Berxwedana Şengalê (YBŞ) ve Yekîneyên Parastina Jin a Şengalê (YPJ-Şengal, Şengal Kadın Savunma Birlikleri) kuruldu.

2016 Şubat'ında YPJ-Şengal adını Yekîneyên Jinên Êzîdxan (YJÊ, Ezidi Kadın Birliği) olarak değiştirdi. Bu birliklere YJA Star ve YPJ Birlikleri tarafından eğitim verildi. Amaç Ezidi kadınların bir daha asla savunmasız kalmamasıydı. Eğer bu birlikler 2014'te de var olsaydı Ezidi kadınlara karşı yapılan katliam önlenebilirdi.

12 Kasım 2015 sabahı Şengal'i kurtarmak için büyük bir operasyon başlatıldı. Bu operasyona katılanlar arasında Şengal direniş birlikleri, YBŞ ve YJÊ, Ezidi kadın birlikleri; HPG ve YJA Star (PKK güçleri); Rojava'dan YPG ve YPJ ve Peşmerge birlikleri vardı. Kurtarma operasyonunda 7500 savaşçı yer alarak İD'yi geri püskürttü.

Şengal kurtarıldığında toplam 170 PKK ve YPG savaşçısı hayatını kaybetti. Ama zaferden sonra Peşmerge zaferin kendilerine ait olduğunu ve hatta PKK güçlerinin operasyona katılmadığını iddia etti.[240]

YBŞ ve YJÊ gibi Ezidi güçleri PKK tarafından eğitildi ama yeni tehditlerle de karşı karşıyalar. Türkiye, PKK Şengal'i terk etmezse kenti işgal etmekle ile tehdit ediyor. Erdoğan, Barzani yönetimindeki Kürt bölgesel hükümeti üzerinde baskı oluştururken, Barzani Şengal üzerinde kontrol sağlamaya çalışıyor.[241]

---

237 Hakim Fehmi İbrahim, Yezidi sosyolog, Bielefeld'de yapılan röprtaj, Aralık 2015.

238 "Weiteres Massengrab nahe Sindschar entdeckt," Tagesschau.de, Nov. 28, 2015, http://bit.ly/1lEhW2x.

239 Föderation der Ezidischen Vereine e.V., "Sengal ist befreit—die Befreiungsaktion Sengals ist ein wichtiger Schritt für die Menschlichkeit," *Civaka Azad*, 13 Kasım 2015, http://bit.ly/1I0E4hJ.

240 "Barzanî: 'Nur die Peshmerga haben Shingal befreit, keine andere Einheit war beteiligt,'" *Êzîdî Press*, 13 Kasım 2015, http://bit.ly/1TIjNhi.

241 Bkz. https://www.heise.de/tp/features/Nordirak-Jesiden-befuerchten-erneut-Vertreibungen-3605217.html

İD için Şengal'i kaybetmek, tıpkı Girê Spî gibi, stratejik bir yenilgiydi. Daha sonra Hesekê'nin tamamen özgürleştirilmesiyle birlikte İD, Musul ve Rakka yolu üzerindeki doğrudan kontrolünü de yitirdi. Ezidiler ise hâlâ güven içinde değiller. 25 Kasım 2015'te Al-Nusra Cephesi ve onun "ılımlı" müttefiki Ahrar al-Şam terör militanları, Afrîn'de Basufan Ezidi köyüne ağır silahlarla saldırdı.[242]

8.10 Suriye Demokratik Güçleri (Hêzên Sûriya Demokratîk)

10 Ekim 2015'te Suriye Demokratik Güçlerinin (SDG) oluşturulduğu ilan edildi (Arapça Qūwāt Sūriyā ad-dīmuqrāṭīya - QSD; Kürtçe Hêzên Sûriya Demokratîk - HSD). Otuz gücün katılımıyla kurulan bu askeri ittifak şemsiyesi altındaki bazı örgütlerin isimleri şöyleydi: YPG/YPJ, Al-Sanadid Kuvvetleri,[243] Süryani Askeri Konseyi, Burkan Al-Fırat Operasyon Merkezi, Rakka Devrimciler Tugayı, Shams al-Shamal (Kuzey Güneşi Bölüğü), Lîwa Al-Selcuki, Al-Jazira Tugayı, Jabhat Al-Akrad, Jaysh Al-Thuwar,[244] Lîwai Al-Tehrîr ve Lîwai 99 Muşat.[245] SDG'nin siyasi karşılığı olarak 10 Aralık 2015'te Suriye Demokratik Meclisi (Meclisa Suriya Demokratik) kuruldu. Daha sonraki süreçte, SDG, Kürtlerden, Araplardan, Süryanilerden ve diğer etnik gruplardan oluşan birleşik bir savaş gücüne dönüştü. SDG, Suriye'yi İD'den kurtarmayı ve kendi kendini yöneten demokratik Suriye'yi kurmayı hedefliyordu. SDG, Cizîrê kantonundaki öz-savunma güçlerinin yanı sıra Suriye Arap Koalisyonu içinde yer alan yaklaşık binlerce Arap savaşçıdan oluşuyor.

Kasım ayının ortasında sadece birkaç gün içinde SDG müttefikleri güney Hesekê'de, Xatuniye ve Hol şehirleriyle birlikte 196 köyü kapsayan 1362 kilometrekarelik bir alanı kurtarabildi.[246] Arap nüfus, bölgeyi kurtaranları coşkuyla karşıladı.[247] SDG, 19 Şubat 2016'da Cizîre kantonunda İD'nin kontrolü altındaki son büyük şehir olan Al-Shaddadi'yi kurtardı. 2016 kışında küçük operasyonlarla Cizîre ile Kobanî kantonları arasındaki alanları kurtardı.

Bu operasyonlardan sonra Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu (Bkz. 6.9) içino zamanki öncelik, Afrîn ve Kobanê kantonları arasında, Türkiye sınırı boyunca uzanan 98 kilometrelik bölgeyi özgürleştirmek olmalıydı. Şehba veya Kuzey Halep (Minbiç'in dahil olduğu) olarak bilinen bu bölge Ocak 2014'ten beri İD'nin elindeydi. 2015 yazında Türkiye, Kuzey Kürdistan'da savaşın başlamasına paralel olarak YPG/YPJ'nin bu bölgeye geçmemesi için Fırat Nehri'ni "kırmızıçizgi" ilan etti. YPG/YPJ savaşçıları nehri geçtiği takdirde Türk askerleri onlara saldıracaktı. Böylece, Ekim 2015'te YPG savaşçıları Fırat nehrini botlarla geçme işareti verdiklerinde Türk ordusu onlara birkaç kez saldırdı. Bundan sonraki süreçte Türk ordusunun saldırıları sınır boyunca sistematik hale geldi, çoğu zamanlar günlük olarak saldırılar gerçekleştirildi.

---

242 "Syrien: Terroristen attackieren êzîdîsches Dorf Basufan," *ÊzîdîPress*, 25 Kasım 2015, http://bit.ly/1NN0AuS. Ayrıca bkz. "Al-Qaeda Militants Bomb Kurdish Villages near Aleppo," *ARA News*, 14 Kasım 2015, http://bit.ly/1J2Zt4G.

243 Al-Sanadid Kuvvetleri, sınırın her iki tarafında bir milyon nüfusa sahip en büyük Arap aşireti Şammar aşiretinin militanlarından oluşmaktadır. Al-Sanadid, İD'ye karşı mücadele eden YPG/YPJ güçlerini desteklemek için aşiret lideri Şeyh Hamidi Daham al Hadi tarafından 2015'in başında kuruldu. Başında ise Hamidi al Hadi'nin oğlu Bandar al Humaydi vardır. "Al Sanadid Forces: 'We Go Wherever the YPG Goes,'" *ANHA*, 15 Temmuz 2015, http://bit.ly/1QloVtR.

244 Cephet El-Akrat, Lîwai 99, Special Operations Center 455, Lîwa Al-Selcuki, Ahrar Al-Zawiya, Lîwa Sultan Selîm, Lîwa Şuheda Al-Atarib birliklerini içeren Devrim Ordusu.

245 "Declaration of Establishment by Democratic Syria Forces," *Kurdish Question*, 15 Ekim 2015, http://bit.ly/1J3aVxj.

246 "HSD veröffentliche eine Bilanz über die Operation im südlichen Hesekê," *ANF*, 16 Kasım 2015, via ISKU, http://bit.ly/1I0FmJC.

247 "Heseke QSD Köylüler Karşılama 1," *ANF*, 27 Kasım 2015, YouTube, http://bit.ly/1RKHoiS.

YPJ/YPJ Türk devletinin tehditlerini es geçerek birkaç günlük operasyon sonucunda 25 Aralık 2015 tarihinde Fırat nehri üzerinde bulunan Tişrin Barajı'nı özgürleştirdi. ABD uçakların da destek verdiği bu operasyonla Fırat Nehri geçildi ve Türk devletinin bunun önüne geçebilmek için yapabileceği hiçbir şeyi yoktu. 2 ay sonraözgürleştirilen Tişrin Barajı'nın hidroelektrik santrali tamir edilerek tekrar işletilmeye başlandı.

31 Mayıs 2016'ta SDG, Minbiç'i kurtarmak için kapsamlı bir operasyon başlattı. Operasyonun kısa süre içinde adı "Abu Leyla" olarak değiştirildi. Bu ad, operasyonun başında İD tarafından öldürülen herkes tarafından sevilen bir Arap-Kürt komutanın anısına konmuştu. Bu komutan, Kobanî'nin özgürleştirilmesinde çok önemli bir rol oynadı. Operasyon öncesi Minbiç halkının önemli temsilcileriyle ilişki kurularak çok sayıda Minbiçli'nin de aktif katılması sağlandı, bu kapsamda SDG çatısı altında Minbiç Askeri Meclisi kuruldu. Operasyon birkaç gün içinde Cerablus ve Rakka arasındaki bağlantı yolunun yanı sıra yüz tane köy kontrol altına alındı.[248] Zorlukları olan operasyonun sonucunda 12 Ağustos 2016'da SDG Minbiç'i özgürleştirdi.

2016 Ağustos ayında Afrin Kantonu'nu Kobani'den ayıran bölgeye bir işgal harekâtıyla Türk ordusu girdi. Türk ordusu Şehba bölgesinde "Fırat Kalkanı" adıyla yürüttüğü işgale ağırlıklı olarak ÖSO adı altında varlık gösteren gerici güçleri de kattı. Bu işgal harekâtına resmi gerekçe olarak Kilis'e düzenli atılan roketler ve 20 Ağustos'ta Antep'te gerçekleştirilen ve 54 insanın ölümüne neden olan İD'nin intihar saldırısı gösterildi. İşgalde yer alan birlikler arasında Sultan Murad Bölüğü, Şam Cephesi (Al-Jabha Al-Shamiya), Sunni-Salafist grupların oluşturduğu ittifak yer aldı. Bu ittifakta, Suudi Arap cihatçı Nour Al-Din al-Zeki hareketinin desteklediği radikal Salafist Ahrar Al-Şam ve diğer selefi-cihatçı gruplar da vardı. İşgal harekâtında ilkin 25 Ağustos'ta Türkiye ve Kuzey Suriye arasında en önemli sınır şehirlerinden biri olan Jarabulus Türk ordusu tarafından ele geçirildi. Ancak Türk ordusu bu şehri almak için bir kurşun bile atmamıştı. Çünkü Türk ordusunun şehire girmesinden bir gün önce Minbiç tarafından SDG Jarabulus'a doğru operasyon başlatması İD'nin şehri Türk ordusuna bırakmasında önemli oldu. İki gün Türk ordusu ve SDG arasında çatışmalar yaşandı, ABD'nin devreye girmesiyle ateşkeş Sacur deresi boyunca fiili olarak devreye girdi. Birkaç ay içinde İD'ye karşı zorlanan Türk ordusunun desteklediği çeteler Azaz'a kadar olan koridoru ancak alabildiler ve ardından binlerce Türk askeriyle ortak şekilde Al-Bab kentine doğru yöneldiler. Türk destekli bu gruplar, Al-Bab'ta Fırat Kalkanı operasyonunda daha da zorlandı, üç ay boyunca kentin girişinde takılı kaldılar ve resmi olmayan bir anlaşma sonucu 25 Şubat 2017 tarihinde kenti teslim aldılar. Birkaç gün sonra Türk ordusu çeteleriyle SDG tarafından Minbiç çevresinde özgürleştirilmiş yerlere, özellikle de Arima kasabası olan alana, saldırmaya başladı. SDG kendisini başarılı şekilde savunurken ne ABD başka gücün desteğini aldı, SDG bütün saldırıları püskürttü ve bu da SDG'nin geldiği aşamayı gösteriyordu. Başarısız olan saldırıları tamamen durdurmak için Arima çevresinde SDG ve Türk destekli çeteler arasınaSuriye anlaşması sonucu Suriye askerleri yerleştirildi. Ondan sonra Türk ordusu buraya büyük saldırılargerçekleştiremedi.

Ne Rusya ne de ABD Türk ordusunun işgal harekâtına karşı durdu ve hatta bu durum İD terörizimine darbe diye nitelendirdi. Buranın yakın bir zamanda SDG tarafından özgürleştirileceği beklenirken Rusya ve ABD tarafından Türk devletine alanın açılması siyasi ve askeri çıkarlarlarının uyuşması olarak yorumlanabilir. İki Uluslararası güç Rojava Devriminin daha fazla güçlenmesini

[248] "Arab-Kurdish Coalition Captures More than 105 Villages and Farms from ISIS as part of Manbig Operation," *ARA News*, 15 Haziran 2016, http://bit.ly/28VVOQt.

istemiyor ve SDG ve Türk ordusunun Fırat Nehrinden Afrin'e kadar olan bölgede sürekli çatışma içinde olması çıkarlarına uygun görüyorlar.

Özellikle de El Kaide'yle sıkı bağları olan Ahrar Al-Şam'ın katılması yüzünden ABD, Türkiye'nin ABD özel güçleri tarafından yapılan hava saldırılarının koordinasyonuna katılımını reddetti. Türkiye'nin işgal hamleleri Almanya gibi Avrupa ülkeleri tarafından açıkça desteklendi, eleştiri hiç olmadı. AB devletleri sürekli olarak Türkiye Devletine Leopar II tankları, hava keşfi ve başka silahların yedek parçaların teminine devam ediyor.

Türkiye işgal harekâtıyla birlikte YPG ve YPJ'nin Minbiç'ten çekilme talebini daha güçlü şekilde ifade etti ve aksi takdirde Minbiç'e saldıracağını bildirdi. 17 Kasım 2016'da YPG/YPJ Minbiç'ten çekildiğini resmi olarak ilan etti. Bu çekilmeyle birlikte YPG/YPJ Türkiye'nin saldırgan politikasının yarattığı gerginliğe daha da tırmanmasına ve Kürt YPG/YPJ'nin Arap kentlerini işgal ettiği iddialarına engel olmak istedi. Ama geri çekilmenin asıl nedeni Türkiye'nin talebi değil, Minbiç Askeri Konseyi'ndeki eğitimin iyi bir noktaya gelmiş olmasıydı. Demokratik özerklik paradigmasını taşıyan güçlerin herhangi bir yeri işgal etmesi söz konusu olamazdı. Minbiç Askeri Konseyi sözcüsü Adnan Abu Amjad, YPG ve YPJ'ye teşekkür ederek: "Abu Leyla Akademisinde artık kendi güçlerimizi yeterince eğitmiş olduk. Özerk Kuzey Suriye'nin içindeki Şehba bölgesi içinde Minbiç şimdi çok etnik kimlikli bir konsey tarafından yönetiliyor" açıklamasını yaptı.[249] Türk Devleti yine de Minbiç üzerindeki saldırılarından vazgeçmedi; özellikle de Şubat-Mart 2017'de yapılan yoğun saldırılar bunun parçasıydı. Bu saldırıların bir amacı SDG birliklerini Rakka operasyonundan alıkoymaktı – ki SDG Rakka operasyonu başladıktan sonra bu yönde birkaç defa açıklama yaptı ve ABD'yi Türk devletinin saldırılarında konusunda harekete geçmeye zorlamak istedi. ABD yönetimi Türkiye'yi Minbiç'e yaptığı saldırıları sonlandırmasında etkili oldu. Bunun için 2017 Mart ayının ilk günlerinde Minbiç'e herkesin göreceği şekilde askeri birlikleri yolladı. Bu, SDG tarafından diplomasinin kendini savunmak açısındanasıl kullanıldığına bir örnektir.

Rakka Hamlesinde SDG ve Amerikan Özel Kuvvetleri

Ekim 2015 başında ABD, "ılımlı isyancıları" İD ve Esad'a karşı savaşmaları için yürüttüğüeğitim programının önemli kısmını iptal etti.[250] Birkaç gün sonra ise ABD Ordusu, yeni kurulan SDG'ye silah ve mühimmat vererek ilk defa YPG/YPJ'yi açıkça desteklemiş oldu.[251] Rojava'ya elli kişilik bir özel kuvvet gönderildi ve 2016 yazında Rakka'nın özgürleştirilmesi için 250 kişi daha gönderdi. Daha sonra 2017 yılında bu sayı bini bulmuş olsa bile bunlar koordinasyon amacını aşmadılar, asıl savaşan güç hep SDG oldu.

6 Kasım 2016'da SDG bir basın açıklamasıyla Rakka'yı ID'den özgürleştirmek için "Fırat'ın Gazabı" adlı bir operasyon başlattıklarını ilan etti. YPG, YPJ, MFS (Suryoye Askeri Konseyi), Rakka Devrimleri Taburu ve Tel Abyad'ın Devrimci Tugayları bu hamlenin içindeydi. Bu kara kuvvetleri ABD'nin hava saldırıları ile destekleniyordu. SDG'leri ayrıca bazı orta ağırlıkta silahlarla donatılmıştı. SDG ve ABD'nin işbirliğinin iki taraf için de bir taktik olduğu belliydi.

---

249 Bakınız: http://en.hawarnews.com/raqqa-fighters-our-mission-completed-in-manbij-we-head-for-raqqa/

250 "Lavrov: Little Doubt US Arms Delivered to Syrian Opposition to Fall into Terrorists' Hands," *RT*, 13 Ekim 2015, http://bit.ly/1lWItYr.

251 Roy Gutman, "Syrian Arab Militias Dispute They Received U.S. Airdrop of Ammunition," *McClatchy DC*, 20 EKim 2015, http://bit.ly/1RKH6J0, "Declaration of Establishment by Democratic Syria Forces," *Kurdish Question*, 15 EKim 2015, http://bit.ly/1J3aVxj.

ABD, SDG tarafından Türkiye'nin saldırganlıklarına karşı büyük fedakârlıklarla kurtarılmış Minbiç'i korumakta destekçi olmuştu. Ancak bunu halkın iyiliği için değil kendi stratejik çıkarları için yapmıştı. ABD# SDG'nin Rakka'ya özgürleştirme hamlesi başlatmasında çok ısrarcı ve aceleci oldu ve İD'nin gücünü bir an önce kırmak istedi. ABD bu operasyonun Musul'un özgürleşmesine paralel olmasını istedi, ancak Türk devletinin saldırılarından dolayı gecikme yaşadı. ABD'nin Orta Doğu'daki yaklaşımı her açıdan pragmatik olsa da dar çıkardan öte olmadığını Kürtler özellinde bir daha görüyoruz. ABD, Erdoğan rejiminin Kuzey Kürdistan'daki suçları ve Türk ordusunun sınır boyunca sistematik şekilde Rojava'yı bombalaması karşısında sessizliğini koruyor. SDG'nin Rakka'yı özgürleştirme hamlesini desteklemelerinin tek nedeni Suriye'de İD'ye karşı askeri bir zafer elde etmenin yolunu aramaları, daha önce kendisine bağlı Suriye'de askeri gruplarını kurmada başarısız olması ve yine Suriye rejiminin Rusya ile birlikte İD'yi tek başına Rakka'dan çıkarmasının önüne geçmekti. Rakka'ya ortak askeri operasyon düzenlemede baskısını arttıran Türkiye'ye ABD, SDG'yi tercih etmesinin nedeni olarak da SDG'nin Rakka hamlesi için hazır bulunan 12.000 Arap savaşçısını gösteriyordu.

Uzun vadede süregelen bir İD tehdidinden kurtulmak için Kürtler ve onlarla birlikte hareket eden diğer demokrasi güçleri, ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyonla birlikte çalışmaları kaçınılmazdı. Zira silah bakımından oldukça zayıflar ve herhangi bir hava gücünden yoksunlar. Her ne kadar Kuzey Suriye Demokratik Federasyon bünyesindeki güçler ilk olarak Kobanî ve Afrîn kantonlarını birleştirmek istemiş olsalar da İD'nin başkentinin özgürleştirilmesi her durumda stratejik bir hedefdi. YPG ve YPJ sözcülerine göre 2017'nin başlarında halen binlerce kadın İD elinde köle durumundaydı. Rakka ve Musul üzerindeki eş zamanlı saldırılar bu nedenle stratejik öneme sahipti.

SDG kadın sözcüsü Jiyan Şex Hassan, SDG'nin Rakka hamlesine katılan 30,000 savaşçısının yarısı Kürt ve diğer yarısı Arap olduğunu söyledi. Arapların yaklaşık yüzde 80'i Rakka bölgesinden. YPJ kadın sözcüsü Nesrin Abdullah "Binlerce kaçırılmış kadın özgürlüklerini bekliyor"[252] diyor.

Rakka son birkaç on yıl içinde büyük bir şehir olmuştu. 1970'lerde 37,000 olan nüfus 2011 gibi 260 bine çıktı. Suriye iç savaşının erken dönemlerinde Halep, Homs ve Idlib'den sürülen 800,000 insan bu bölgeye yerleşirken, Rakka "devrimin oteli" olarak kabul ediliyordu. 2013 yılının başında Rakka islamcı selefi grup Ahrar Al Şam tarafından işgal edilmişti. Bununla birlikte Uwais al Qaranicamisi gibi Şii sığınakları da fethedilmişti. Aynı yılın Ağustos ayında ise şehir İD'ye teslim edildi ve terör hükümdarlığı kuruldu. Şimdi kentteki nüfusun neredeyse tamamı Sünni Araplardan oluşuyor. Önceki nüfus sayımında kentin yüzde 20'sinin oluşturan Kürtler, İD'nin şehri almasından sonra kenti terk etti. Nüfusun yüzde birini oluşturan Rakka Hristiyanları da tıpkı laik Araplar gibi kenti terk etti. Yaklaşık 5000 İD savaşçısı, kaçanlardan kalan mal ve mülke aileleriyle birlikte el koydular. SDG için Rakka'yı ele geçirmek hiç de kolay değil. SDG, Rakka'dan çok daha küçük olan Minbiç kentini ele geçirmek için toplamda 73 güne ihtiyacı olacaktı. Bu süreçte 300'den fazla SDG savaşçısı yaşamını yitirdi. Kasım 2016'da başlayan Rakka hamlesinin yukarıda dile getirilen nedenlerden ve bölgenin büyük olmasından dolayı zamana ihtiyacı vardı. Rakka şehrine yönelmeden önce çevresindeki stratejik yerleri almak gerekiyordu. 21 Mart 2017'de bir hamle ile Tabka Barajı gölünün diğer tarafına geçilip Tabka şehrine yönelindi ve Nisan ayında 100 binden fazla nüfusu olan kent az zarar görerek özgürleştirildi. Ardından sulanan büyük Rakka ovası özgürleştirildi. 6 Haziran 2017 tarihinde SDG, Rakka hamlesiyle kenti kuşatmak ve özgürleştirmek için harekete geçti. Ekim 2017'ye gelindiğinde kentin en az %85 özgürleştirildi. Ancak bu savaş

[252] Bakınız: http://civaka-azad.org/die-befreiungsoffensive-auf-raqqa/

SDG için diğerlerinden çok daha zordu. İD bütün gücüyle kendisini savunuyor, her tarafı mayınlamış, intihar saldırıları günlük yapıyor. Üstelik bu esnada sivilleri kalkan olarak kullanıyor ve onlarcasını katlediyordu. Havadan bombalama ve intihar saldırıları sonucu kentin en az yarısı yıkıldı.

Trump başkanlık müzakerelerinde İD'ni Obama'dan daha kısa sürede ve hızlı biçimde yeneceğini ve "Suriyeli Kürtleri" desteklemek gerektiğini ilan etmişti. Trump ABD Başkanı olduktan sonra SDG'ye mühimmat, araç ve başka hafif-orta ağır silah yardımını arttırdı. 2017 yılı boyunca bu destekler düzenli şekilde İD karşıtı uluslararası koalisyon tarafından yapıldı. Bu yardımlarla Eylül 2017'de Deyr Ez-Zor'un doğusundaki bölgeye "Cizre Fırtınası" hamlesi başlatıldı. O esnada Suriye Rejimi, Rusya ve İran'ın desteğiyle Deyr Ez-Zor şehrine hızlı bir şekilde yaklaşıyordu. İki güç Eylül ayının sonuna doğru alanda yaklaşınca Rejim ve Rusya uçakları SDG güçlerini iki defa bombaladı. Bu saldırılar SDG'nin daha fazla şehre girmemesi ve Petrol ve Gaz yatakları ile tesislerini almaması için uyarı amaçlı yaptılar. Sonra saldırılar görüşmeler sonucu dursa da SDG hızla alanları özgürleştirmeye devam ediyordu.

ABD, kendisi de federal bir devlet olmasına rağmen Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nu politik olarak desteklemiyor, bu çerçevede 17 Mart 2016'da yapılan Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu deklarasyonu Rusya tanımış olsa bile tanımıyor ve uluslararası görüşmelere dahil etmiyor. Pekçok gözlemci ve aktivist, ABD'nin Rojava'yı kendi radikal demokratik projesinden uzaklaştıracağından korkuyordu. Hazira 2016 tarihi itibariyle, Rojava, ABD'nin niyeti ne olursa olsun onun hava kuvvetlerinden yararlanmaya devam ediyordu, bu durum hem askeri olarak onları belli düzeyde koruyor hem de kendi siyasi modelini uygulamasını daha mümkün kılıyor. ABD ordusunun desteği olmadan tek başına ayakta kalamayacağı iddialar abartılı. Elbette ABD'siz birçok şey daha zor olur. Ancak kendisi hem siyasi-ideolojik hem de örgütsel-savunma boyutuyla sürekli güçlendirdiği için, hiç bir güç gelip öyle işgal edemez.

Rojavalı Kürtler ve müttefikleri, Suriye'de uluslararası güçler olan ABD ve Rusya ile bölgesel güçlerin arasındaki çelişkilerinden faydalanıyorlarTaktiksel olarak koalisyon ortağı oldukları ABD ile uzun bir yol kat ettiler. Ancak ABD ve Rusya da aynı şekilde QSD ve Kuzey Suriye Güçlerini kendi çıkarları için kullanmak için her şeyi yapıyorlar. Bir Amerikan düşünce kuruluşu olan Washington Enstitüsü şöyle diyor: "Washington PYD'nin daha fazla Amerikan desteği talebini, onun Rusya'ya daha fazla mesafe koymasını şart koyması açıkça belirtiyor. Aynı şekilde ABD, PYD'nin Suriye rejimiyle olan ilişkilerini, ABD'nin PYD'yi Batılı güçler tarafından desteklenen Suriye muhalif güçleriyle olan ilişkilerini düzeltilmesi çabalarına mani olacağını belirtiyor."[253]

ABD hem NATO üyesi Türkiye'yi hem de SDG'yi kendi amaçları için kullamaya çalışacaktır. Washington Enstitüsü bir starteji belgesinde Suriyeli Kürtleri, PDK gibi bir istekli ortağa dönüştürebileceğini anlatıyor. Onlara göre ABD, PYD'yi PDK gibi kullanalabilirdi, ama PYD'nin Rojava halkını ilkesel olarak, PDK'nin ise Kürdistan'daki burjuvazinin çıkarlarını temsil ettiğini anlamada başarısız oldular.

[253] Bakınız: http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus150_Clawson.pdf

8.11 YPG ve YPJ'nin Önemi

Açıktır ki, devrimin en başında özenle geliştirilen öz savunma güçleri olmasaydı Rojava var olamazdı ve Kürtler de topraklarından sürülürdü. İD tehdidi altındaki tüm nüfus grupları bunu kabul ediyorlar. Nitekim İD diktatörlüğüne boyun eğmek istemeyen bazı Arap kabileleri öz savunma güçlerini destekliyorlar.

Uluslararası medyanın büyük çoğunluğu, YPG ve YPJ'nin başarılarını ve fedakârlıklarını sürekli göz ardı ediyorlar. Ve hatta birçok defa YPG/YPJ savaşçıları Peşmerge olarak adlandırıyorlar. Oysa Kobanê'yi İD'ne karşı kararlı bir şekilde savunan YPG ve YPJ'nin yanı sıra PKK'nin askeri başarıları, onlara nihayet Orta Doğu'da önemli bir bölgesel güç olarak uluslararası düzeyde tanınırlık kazandırdı. Kadınların silahlı mücadeleye katılması stratejik önemdedir - Peşmergenin savaşta kadınları dışta tutmasıyla tam bir tezat oluşturuyor.[254] Zira kadınların katılımı olmadan toplumsal cinsiyet eşitliğinin önü de açılamazdı. Kadınların mücadelesi, Orta Doğu'daki cinsiyet rollerini radikal bir şekilde dönüştürme arayışındaki bir devrimci kültürün tam kalbinde oluşuyor. Kadın güçlerinin varlığı, Demokratik Özerkliğin ilerici ruhunu dünya kamuoyunun gözleri önüne serdi ve Kobanê'yle uluslararası dayanışmayı daha da büyüttü.

YPG ve YPJ savaşçıları, genellikle uyuşturucunun etkisinde zorla askere alınan İD ve Al-Nusra'nın paralı askerlerinden çok daha yüksek bir motivasyonla savaşıyorlar. Sadece Kürt bölgelerinde değil Suriye'nin her yerinde özsavunma güçleri oluşturulmuş olsaydı bunca acı yaşanmayacaktı. Hanife Hisên, Mayıs 2014'te PKK lideri Öcalan'ın bu noktayı neden önemsediğini bize şöyle anlattı: "Neden sadece Kürt bölgelerinde örgütleniyorsunuz?" Bu sorunun yanıtı şimdi SDG'nin ve Demokratik Suriye Konseyi'nin kurulmasıyla verilmiş oldu.

Modern silahlara sahip olmaması nedeniyle SDG güçleri, gereğinden çok fazla zayiat veriyor. 2017 ilkbaharında hesaplanan verilere göre altı binden fazla savaşçı hayatını kaybetti. Batı devletleri, Körfez Krallıkları ve Türkiye başlangıçta daha şoven-gerici Suriye muhalif güçlerini, ki buna ikinci etapta İD dahil oldu, silahlandırmamış olsaydılar, Suriye'de bu kadar aşırı sayıda ölümler yaşanmayacaktı. 2017 yazına gelindiğinde uluslararası koalisyon "ılımlı muhalifleri"ne yönelik yürüttüğü silahlandırma ve eğitim programını bitirdi. Fakat yine de Türk devletinden Afrîn kantonuna sürekli saldıran Ahrar al-Şam gibi gerici güçlere silah ve başka destekler devam ediyor. NATO devletleri bunun çok iyi farkındalar, fakat değişik hesaplarından dolayı ses çıkarmıyorlar.

YPG/YPJ tarafından özgürleştirilen bölgeler, kendilerini yine de bir kıskacın içinde buluyor. Savunulması gereken yüzlerce kilometrelik bir sınır var ve ambargo halkı zorluyor. Gerici-şovenist örgütler, çoğunlukla ABD birliklerinden doğrudan veya dolaylı olarak ele geçirdikleri modern silahlarla ve donanımla savaşırken, Rojava savunma güçlerinin kullandığı silahlar çok daha sade ve hafif. Örneğin savaşçıların ne kaskları ne de kurşungeçirmez yelekleri var. En son ABD'nin gönderdiği silahların bu denge farkını belli oranda küçülttü.

Silahları eski bile olsa YPG/YPJ savaşçıları cesurca savaşmaya devam ediyor. Yalnızca ülkelerini değil, uzun zamandır hayal ettikleri Demokratik Özerklik'i de savunuyorlar. Hol'de YPG

[254] Irak'ta 1991'den önce Baas rejimine karşı başkaldırılarda birkaç kadın Peşmerge saflarında savaştı; bkz. Peruin, Oliver Piecha'nın yaptığı röportaj, "Ich war dort die einzige Frau," WADI, güz 1993, http://bit.ly/1LgcqNx. En tanınan savaşçı, 1974'te Bağdat'ta idam edilen Leyla Qasim'dı; portresi şimdilerde pek çok YPJ kurumunda asılıdır. Ancak şu sıralarda Peşmerge kadınları savaşmaya kabul etmiyor. Judit Neurink, "No Frontline Deployment for Female Kurdish Troops," Rudaw.net, 28 Kasım 2014, http://bit.ly/1dLbZw8.

komutanın dediği gibi “Biz hepimiz için savaşıyoruz!”[255] ABD ve Avrupa da dâhil olmak üzere bütün dünya Orta Doğu’da demokratik özyönetimden başka alternatif olmadığını kabul etmek zorunda.

[255] “Kurdische Terroristenjäger: Diese Kämpfer treiben den IS vor sich her,” T-Online, 2 Aralık 2015, http://bit.ly/1NN9OHt.

9. Yeni Hukuk Sistemi: Uzlaşı Esastır

Temmuz 2012‘de Rojava’da başlayan özgürleşme süreciyle birlikte, Suriye rejiminin hukuk sistemi Rojava’da artık tamamen işlemez hale geldi. Elbette halk ve onların arkasında duran siyasal hareket, sadece Baas rejimini, onun ‘güvenlik güçlerini’, resmi kuruluşlarını ve istihbarat kurumlarını değil, aynı zamanda daha az görünür olmakla birlikte eski hukuk sisteminin çalışanlarını da açıkça reddetti.

Ancak eski hukuk sistemini ortadan kaldırmak kadar yeni hukuk sisteminin nasıl olacağını tartışıp karar vermek de oldukça önemliydi. Tahakkümden henüz kurtulmamış, toplumsal olarak ve toplumsal cinsiyet açısından tamamen özgürleşmemiş bütün toplumlarda, özellikle arka planda boğuşmak zorunda oldukları bir savaş varsa, yani çatışmalar, şiddet, hırsızlık ve soygun varsa, düşük bile olsa ‘suç’ sayılan olaylar görülür. Yani ‘suç’ların nedenleri toplumsal ilişkilerde, insan ve doğanın sömürüsü, iktidar ve siyasal baskılardır.

Rojava’da inşa edilen yeni sisteminin hukuk ve adalet alanında en göze çarpan özelliği, sulh komitelerinin (Kürtçe: *komîteya levhatin*) varlığıdır. Bu komiteler mahallelerde ve sokaklarda toplumsal barışı sağlar ve suç vakalarıyla sosyal adaletsizliği çözüme kavuşturur. İlk sulh komiteleri, daha Baas rejimi iktidardayken 1990’larda Rojava ve Suriye devlet sınırları içinde Kürt nüfusun çok olduğu şehirlerde Kürt siyasi aktivistler tarafından kuruldu. Devlet bu komiteleri hukuk üzerindeki tekeline bir tehdit olarak gördüğü için, bu komiteler mevcut hukuk sistemine paralel olarak yer altında işliyordu.

9.1 90’lar ve Özgürleşme Öncesi

90’lı yıllarda sulh komiteleri nasıl kurulup işlediğini öğrenmek için Qamişlo’da bulunan adalet akademisinde en başlardan beri bu komitelerde yer alan Bavê Zerdeşt ve Abla Xelîl ile 2017 Mart’ında uzun uzadıya görüştük. “İlk adım 94 yılında Serok Apo’nun girişimleriyle atıldı. Toplumun ileri gelenleri arasında büyük bir grup bir araya gelip çalışmalara başladı. İlk ekipte yer alan 17 kişi arasında kadın yoktu ancak” diye giriş yapıyor sözlerine ilk adımların tanığı olan Bavê Zerdeşt ve ekliyor,“Sulh Komitelerin ilk yıllarından itibaren üzerinde çalıştığı konular arasında en başta hırsızlık, kadın ve çocuklara karşı şiddet, kaza ve kan davaları vardı. Kısa sürede uzlaşıya dayalı çözüm arayışlarıyla halkın memnuniyetini de yakalayan sulh komitelerini devlet de yakından takip ediyordu.” Bavê Zerdeşt, çalışma ve hareket tarzlarını, devletin müdahale hakkını vermeyecek şekilde organize ettiklerini belirtip sözü Abla Xelîl’e bırakıyor: “1996 yılında pamuk işçilerini taşıyan bir araç kaza yapıp 7 kadın emekçinin ölümüne neden oldu. Yurtsever olmayan ölenlerin akrabaları Arap patronuyla olan sorunu devlet tarafından çözülemeyince iki taraf da bize geldi. Biz resmi olmayan ve benim de yer aldığım kadın evini de araya sokarak başarılı bir çözüm geliştirdik. Toplum arasında çelişki yaratmak isteyen devlet bizim yöntemimizi çözemiyordu.”

Sulh Komitesi en önemli sınavını, 2004 yılında Qamişlo’da katliam yapıldığı sıralarda verdi. Bizzat kendisinin de o günlerdeki görüşmelerde yer aldığını belirten Bavê Zerdeşt, devletin amacını boşa çıkardıklarını belirtti. Hem katliamın protesto edilmesi, hem de halkların düşmanca birbirine girmesini engellenmesi sayesinde sulh komitesi o zor günlerde sağlam bir yapıya dönüştü. Uluslararası komplodan sonra devletin baskısı Kürtler üzerinde daha da artmasına rağmen bu komiteler kapsamlarını biraz daha sınırlandırılarak varlıklarını sürdürdü.

Sulh Komitesi, devrim öncesi sorunların açığa çıkmasınıbeklemeden harekete geçti. Özellikle de kan davalarının çözümüne büyük önem verdiklerini anlatıyor Bavê Zerdeşt. Kendisinin bulunduğu Qamişlo Sulh Komitesi, Cizîre bölgesinin diğer şehirlerdeki komiteler arasında koordinasyonu sağlıyor. Koordinasyon içinde olan Sulh Komiteleri deneyimleri günden güne arttırdıkça, e lde ettikleri ciddi tecrübelerle toplum arasında sorunları azaltarak devrimin daha kolay gelişmesine katkı sunuyorlar.

2011 ilkbaharında Suriye'de halk ayaklanmaları başlayınca Kürtlerin geneli gibi Sulh Komiteleri de hareketlendi, artan rol sonucu ele aldığı davaların sayısı artmaya başladı. Rojava'da hızlıca halk meclisleri ve köy komünlerinin kurulması ile Ağustos 2011'de MGRK'nin toplanmasıyla Sulh Komiteleri için de yeni dönem başladı.

Devrim süreciyle Rojava'da hukuk yerine adalet terimi daha çok kullanılmaya başlandı. Adalet sistemini kurup yaymak için MGRK'nin kuruluşuyla birlikte ilk olarak Rojava düzeyinde çalışan bir Adalet Divanı (Dîwana Edalet) oluşturuldu. 5'er kişi Afrîn ve Kobanî'den ve 11 kişi Cizîre'den olmak üzere 21 kişilik Adalet Divani birinci dereceden yeni adalet sistemini kurup geliştirmekten sorumlu oldu. Bu adımdan hemen sonra Afrîn, Kobanî ve Cizîre düzeyinde de birer Adalet Divanı TEV-DEM kanton meclisi tarafından seçimle oluşturuldu. Adalet Divanı'ndan sonra bir de çıkarılacak kanun ve yasalara ilişkin bir Kanun Meclisi (Meclisa Zagonsaz) kuruldu. Üçüncü olarak da yürütmeden sorumlu olan İdari Meclis (Meclisa Tenfisi) devreye girdi. Bu divan ve meclislerin yarısı kadınlardan oluşması dikkat çekicidir.

Abla Xelîl geçiş sürecinişöyle anlattı: "Önce Sulh Komitesinin adı 'Sulh ve Adalet Komitesi' (Komîteya Levhatin û Edalet) olarak değiştirildi. Eylül 2011'de yeniden örgütlenme başlayınca bize avukatlar dahil yeni kişiler katıldı. Adalet Divani üyelerin de girişimiyle Sulh Komitemizin elemanların hepsi yeniden halk meclisleri tarafından seçildi. Adım adım her mahallede bir Sulh Komitesi kuruyorduk. Ancak henüz bir yerimizyoktu, gizli toplanıyorduk çünkü devletten tehditler geliyordu. O zaman baro bile bizi tehdit etti. Dikkatli olmalıydık çünkü ilk etapta daha Asayîş de yoktu." Özgürleşme sürecine kadar TEV-DEM örgütlenmesinin ciddi olduğu her mahallede halk meclisiyle birlikte birer Sulh ve Adalet Komitesi oluşturuldu.

Rojava'nın şehir ve köylerinin özgürleşme sürecinde ve hemen sonrasında Sulh ve Adalet Komiteleri sayesinde hukuki açıdan bir kaos veya ciddi bir kafa karışıklığı yaşanmadı. Özgürleşmeye kadar bu komitelerin oluşturulmadığı yerlerde eldeki modele göre bu komiteler hemen kurulmaya başlandı. Sulh ve Adalet Komiteleri artık adaleti sağlamak için gidilecek yerler haline geldi.

Fotoğraf 36: Sulh komitelerinde yer alan Abla Xelîl ve Bavê Zerdeşt, 2017

9.2 Özgürleşmeden sonra Adalet Sisteminin Yapısı

Rojava'da bugünkü hukuk sisteminin yapısını anlamak için, onun 2012 yılından bu yana geçirdiği gelişimi incelememiz gerekir. Temmuz 2012'de şehirler ve köyler özgürleştirildikten hemen sonra, eyaletlerde eksik olan adalet divanları (diwana adalet)kuruldu. Bir şehir ve çevresindeki köyleri kapsayan alandan sorumlu olan ve ağırlıklı avukatlar ve kanaat önderlerinden oluşan adalet divanları kuruldu. TEV-DEM aracılığıyla kurulan adalet divanı, devrim sürecinde önemli bir görevi yerine getirdi. Kentler özgürleşince var olan mahkeme ve cezaevleri de bu konseylerin kontrolüne geçti. Bu konseylerin yaptığı ilk işlerden biri, bütün siyasi tutukluları serbest bırakmak oldu. Zaten hemen hepsi Kürt siyasi hareketlerden olanlardı. Yaptıkları ikinci iş ise cinayet davaları dışında kalan alacak-verecek, hırsızlık, arazi anlaşmazlığı ve boşanma gibi davalarda tarafları uzlaştırmaktı, ki bu konuda genellikle başarı elde ettiler. Böylece cezaevleri kısa sürede boşaldı. Devletin mahkemeleri kapatılıp elemanları görevden alındı, onlara artık ihtiyaç yoktu. Adalet divanları her eyalette bir halk mahkemesi (*dadgeha gel*) kurma çalışmasına başladılar. Bu mahkemelerin yargıçları ilgili eyaletin TEV-DEM halk meclisi tarafından seçildi. Yeni mahkemeye paralel savcılığa (*dozgerî*) benzer ve üç kişiden oluşan bir kurum oluşturuldu. Bu kurumlar yeni oluşturulunca % 40'lık kadın kotası uygulandı. Abla Xelîl Qamişlo'daki süreci şöyle anlattı: "Qamişlo'da da gecikmeden bir halk mahkemesini kurduk, üyeleri halk meclisi tarafından seçildi. Mahkemeyi sivil ve cezai diye ikiye ayırdık ve Asayîş ile koordinasyonu sağladık. Halk mahkemesinin halk meclisine karşı sorumluluğu var, hesap vermek zorundadır. Kararlar halk adına alınıyor, prensipler toplumsal ahlakın ayrımcı olan yönlerin çıkarılması sonucu belirlendi. Sulh ve Adalet Komitelerin çözemediği davalar ve ağır davalar halk mahkemesine taşınılırdı. Halk mahkemelerinde görülen davaların giderleri davalılardan alınmazdı. Bazen hızlı alınan kararlardan toplum gayet memnun olurdu. Her gün çalışıyorduk, çoğu zaman akşama kadar çalışmalar devam

ediyordu.” Kararların konsensüse göre verilmesi hedeflendiği, bunun birçok örnekte mümkün olduğunu, ancak olmayan durumlar da düzenin ortaya çıktığını aktardı Bavê Zerdeşt.

Eyalet düzeyindeki adalet divanları, özgürleşmeden sonra aylar ilerledikçe yargıçları, avukatları, savcıları, hukukçuları ve egemen sistemden yolunu ayıran diğer insanları kendi bünyesine alıp genişledi, temsil düzeyi kısa sürede çok arttı. Bu kişilerin çalışmalara dâhil olması adalet divanlarda hukukçu olmayanların da yer alması özelliğini değiştirmedi.

Özgürleşmeyle atılan bu adımlardan sonra bir yıllık süre içinde yeni bir hukuk sistemi kuruldu. Ancak kurulan yeni hukuk sistemi Rojava devrimcileri tarafından sürekli yeniden bir değerlendirmeye tabi tutuluyor. Kanton ve eyalet düzeyindeki adalet divanları ve adalet meclisleri buna diğer hareket ve örgütlenmelerle irtibat halinde öncülük ediyor. Birkaç yıllık tecrübeden çıkarılan eksiklikler ve eleştiriler ışığında bir yeniden yapılanma süreci 2016’da başladı. Ancak önce 2012 yılıyla kurulan ilk sistemi ele alalım.

Rojava’nın her yerinde tabanda kurulan sulh komiteleri, devrimin başından bugüne kadar yeni hukuk sisteminin temelini oluşturmaktadır. Özgürleşmeden sonra sulh komiteleri ilk olarak yaygın şekilde mahalle düzeyinde kuruldular. 2013 yılından itibaren komünler düzeyinde de sulh komiteleri inşa edilmeye başlandı. Sulh komitelerinin amacı taraflardan birini ya da diğerini suçlayıp tek taraflı yargılamaktan ziyade, çatışan taraflar arasında bir uzlaşı sağlamaktır. Bununla birlikte toplum içindeki uzlaşı ve adaleti yaymaya önemli katkı sunmaktır. Karar normal durumda uzlaşıya dayalı alınır, yalnızca istisna birkaç vakada uzun tartışmalardan sonra çoğunluk kararı çıkar ortaya. Mümkünse yanlış davrandığı tespit edilen ‘sanığı’ dışlamak ya da hapsetmek yerine, onun davranışının ne kadar zarar verici ve incitici olduğu ve bunun arkasında yatan toplumsal nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılır. Mesele taraflar arasında uzun uzun tartışılır, ev ziyaretleri yapılır ve tanıklar dinlenir, zira uzlaşma ve yakınlaşmanın daha kalıcı bir barışa vesile olacağına inanılır. Sulh komitesi tarafından bir uzlaşma ile çözülemeyen cinayet gibi zor davalar, sulh komiteleri tarafından değil doğrudan üst basamaklardaki komiteler tarafından görülür.

Bir sonraki basamakta yukarıda bahsi geçen halk mahkemeleri (*dadgeha gel*) gelmekteydi. Halk mahkemesinin yargıçları (*dadger*), adalet divanları ya da toplumdaki herhangi bir kişi veya kurum tarafından önerilebilinirdi. Eyalette TEV-DEM’in kurduğu halk meclisleri gelen önerileri değerlendirdi ve her bölge için 5 ile 11 arası değişen üye seçilirdi. Diğer adalet sistemlerinin aksine, adayların hukuk geçmişi olması zorunlu değildi, hatta genelde bir kaç üye hukuki meslek geçmişi olmayan kişilerden seçilirdi. Hukuk eğitimi alan ve almayanlar arasında bir dengenin kurulması bilinçli olarak istenmekteydi. 2014’de Demokratik Öz Yönetim’ler (DÖY) kurulduktan bir süre sonra yargıçların seçilmesini, TEV-DEM halk mahkemeleri ile DÖY’lerde yer alan parti grupların gönderdiği bazı delegeler üstlendi.

Halk mahkemesinde bir dava sonlandıktan sonra, taraflardan biri davayı temyiz mahkemesine taşıyabilir (*dadgeha istinaf*). Rojava'da bu mahkemelerden iki tanesi Cizîre'de, birer tanesi de Kobanî ve Afrîn'de olmak üzere toplam 4 tane kuruldu. Temyiz mahkemelerinde yargıçlar hukuk uzmanı olmak zorundadır ve kanton düzeyindeki halk mahkemeleri tarafından seçilirler. Temyiz mahkemesinden sonra da taraflardan biri davayı daha üst düzeye her kantonda kurulan bölge mahkemesi (*dadgeha neqit*) taşıyabilir. Buranın vereceği prensiben karar kesindir. Hem temyiz hem de bölge mahkemesi kurulduktan sonra görece az sayıda davayı ele aldı ve genel adalet sisteminde sınırlı bir role sahiptir.

Tüm bu mahkemelerin üstünde 2014 yılın başında oluşturulan bir tane de ‘anayasa mahkemesi’ (*dadgeha hevpeyman*) vardır; bu mahkemenin yedi yargıcı DÖY’le birlikte kabul edilen Toplumsal Sözleşme’yi temel alarak varılan tartışmalı kararları ele alır. Her kanton için bir ‘savcı’ (*dozgeri*) kanton halk meclisi tarafından seçilirdi (2014’ten sonra DÖY yürütme organı tarafından) ve toplum yararı adına çalışma yükümlülüğü altındalar. Temyiz, bölge ve anayasa mahkemesinin yargıçları, hem bir alt mahkemenin üyeleri hem de halk meclisleri tarafından seçilirler.

Hukuki sistemin en üstünde her bir kanton için bir adalet meclisi (*meclisa adalet*) kuruldu. Cizire’deki adalet meclisinde yer alan 23 kişi şunlardan oluşur: Ocak 2014'te demokratik özerkliğin ilanıyla kantonlar düzeyinde kurulan adalet bakanlığından üç temsilci, adalet divanlarından on bir kişi (yani her eyalet/ilçe), anayasa mahkemesinden yedi kişi ve barodan iki kişi. Kamuya yönelik açıklamaları adalet meclisinden bir kişi yapar. DÖY geçiş yürütme organından yalnızca üç temsilcinin ve toplumun alt kesimlerin örgütlenmesi olan adalet divanların her birinden birer kişinin olması, bilinen devletlerin adalet (hukuk) sistemlerinden farkı açısından önemlidir.

Adalet meclisleri, hızla değişen ve demokratikleşen toplumda adalet sisteminin toplumun ihtiyaçlarını karşılamasından sorumludurlar. En büyük öncelikleri de adalet sisteminin ileriye dönük inşasıdır. Adalet sistemi yeni yasal kuruluşların işlemesi konusunda büyük problemlerle yüzleşmektedir. Toplumsal Sözleşme temel alınarak yeni yasa taslakları hazırlanmakta ve Demokratik Öz Yönetimin yasama meclisine sunmaktadır. Ama yepyeni bir toplum inşasının söz konusu olduğu dikkate alındığında, hazırlanan yasalar ilk aşamada yaşamın her alanını ve ihtiyaçlarını bütünüyle karşılayamadığı için, mevcut Suriye yasalarının ırkçı, gerici, sömürücü olmayan ve Toplumsal Sözleşmesi ile çelişmeyen kısımları geçici de olsa referans olarak alındı. Suriye hukuk sisteminin her yasa, düzenleme ve ilkesi detaylı incelemeye tabi tutulmakta, demokratik olmayan unsurlar elenmekte, yenileri ile değiştirilmekte ve gerektiğinde yeni kısımlar eklenmektedir. 2014’de DÖY’lerin kurulmasından sonra ilk başlarda her bir kanton diğerinden belli konu ve noktalarda farklı bir yasa çıkarabiliyordu ki bu karmaşıklığa da neden oluyordu, ancak bu 2016 yılıyla birlikte bu tamamen aşıldı ve yasalar artık her kantonda aynıdır. Daha da ötesi, adalet meclisleri askıda kalmış olan teknik ve idari sorunlar üzerine de tavsiyelerde bulunurlar. Aynı zamanda avukatların sorunları ve talepleri de burada tartışılır ve ortak çözümler geliştirilir. Adalet meclislerin ilk yıllarda tüm tecrübesizlik ve eksikliklere rağmen, birçok yoğun ve farklı tartışma ve görüşler eşliğinde bir çok alanda çözümler üretebildiğini de söyleyebiliriz.

Bu saydıklarımızın dışında bütün bu hukuk sistemini daha nesnel şekilde derinlemesine analiz eden bir oluşum daha var: Adalet akademisi. İlki 2013 yılında Qamişlo’da kuruldu, daha sonra 2014’de Afrîn ve 2015 sonunda Kobanî kantonlarında da birer tane açıldı. Adalet akademisinin öncelikli amaçlarından biri, adalet sisteminde yer alacak uzmanları yetiştirmek. İkincisi sözleşme, yasa ve yönetmelikleri gözden geçirip mevcut hukuk kurumlarını, özellikle de adalet meclis ve divanlarını araştırma ve tavsiyelerle desteklemektir. Üçüncü görevi ise, uzun vadeli geliştirilecek adalet anlayışı ve sistemini tartışıp geleceğe yönelik önerilerde bulunmaktır. Bavê Zerdeşt talebin ve ihtiyacın çok büyük olmasından dolayı bu üç akademinin yeterli olmadığını 2017 yılında olmasa da 2018 yılında Rojava Üniversitesi’nde bir hukuk fakültesini açmak istediklerini vurguladı.

9.3 Sulh Komiteleri

2013’de yaygınlaşan komünler güçlü yapıya ulaştığında Sulh Komiteleri kurulması gündeme geldi. 2017 yılına kadar ciddi sayıda komün birer Sulh Komitesi kurabildi, ancak halen bunu yeterli

düzeyde yapamayan çok sayıda komün var. Bu durumlarda 2015 yılından sonra yaygınlaşmaya başlayan ve genellikle beş ile on komünü bir araya getiren “Komîngeh”ler devreye giriyor. Bu konuyu Bavê Zerdeşt şöyle anlattı: “Son yıllarda ciddi gelişme olsa da komünlerin bir çoğu halen güçlü ve toplumsal sorunları uzlaşı temelinde gerçekten çözecek güce sahip Sulh Komiteleri kuramıyor. Bu durumda bir vaka veya dava için ilgili Komîngehe çatısında olan her komünden biri kadın olmak üzere iki kişi toplanıp çalışma yürütür. Komîngeh düzeyinde olan Sulh Komiteleri iyi bir pratik gösteriyorlar.”

Sulh komitelerin üyeleri, komünlerde bütün hanelerin katıldığı genel bir oturumda seçilmektedir (bkz. 6.3). Komîngeh düzeyindeki Sulh Komitesi ise her komünden iki kişinin katılımıyla, yani 10-14 arası kişiden oluşur.

Bir sulh komitesi beş ila dokuz kişiden oluşur ve %40 cinsiyet kotası uygulanır. Üyelerin çoğu sulh yargıcı değildir, demokratik olarak ve cinsiyet eşitliği gözetilerek seçilirler. Arabuluculuk yapma işinde ve uzlaşıda genellikle deneyim sahibidirler ve üyelerin çoğu kırk yaşın üzerindedir. Bu komitelerin prosedürleri çok ayrıntılı olarak yazılmamıştır. İşleyiş ve ilkeler, 90’lı yıllardan beri pratikle geliştirilmiş ve çoğu sözlü olarak aktarılmıştır. Ancak özgürleşmeden sonra zaman ilerledikçe bazı prosedürler daha fazla yazıya dökülüp prensip ve rehber ortaya çıkmıştır, bu prensiplerden biri,bir davanın bir ay içinde çözülmesi gerektiğidir. İhtiyaç durumunda ve iki tarafın kabulü ile bu süre ayrı bir kararla birkaç hafta uzatılabilmesi mümkündür.

Sulh komitelerde yer alan üyeler komünler tarafından iki yıllığına seçilir. Ancak bir üye görevini yerine getirmese bir süre sonra görevinden düşürülebilir. Komün genel kurulu yerine yeni bir kişiyi seçer. Böyle bir mekanizma ile seçilen kişilerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirilmesi konusunda daha hassas davranmaları sağlanır.

Sulh komiteleri özgürleşmeden sonra ikili bir yapı şeklinde örgütlenmeye başladıKarma komitelerin yanında kadın evleri (mala jin) bünyesinde her mahallede kurulan ‘Kadın Sulh Komiteleri’ oluşturuldu. Kadın Sulh Komiteleri ataerkil (patriyarkal) şiddet, zorla evlendirme, birden fazla kişiyle evlenme gibi kadınların haklarını ihlal etme durumlardan sorumludur. Bu komiteler Rojava’da diğer kadın kurumları gibi Kongreya Star’a da bağlıdır (bkz 5.3). Kadınların sadece yer aldığı Sulh Komitelerin özgürleşme sonrası fazla gecikmeden oluşturulmasında itici kuvvet kadınların örgütlenmesi ve talepleriydi. Kadın Sulh Komiteleri beş kişiden oluşur ve üyeleri mahalle düzeyinde toplanan kadın meclisi tarafından seçilir. Arkasında güçlü bir kadın örgütlenmesinin bulunması Kadın Sulh Komitelere ek destek vermekte ve toplumda dikkate alınmasını kolaylaştırmaktadır. 2015 yılıyla birlikte kadın evlerinde savcı pozisyonda kadınlar görevlendirildi. Bu yapılanma üzerinde kadınlara karşı şiddet ve haksızlıklar daha iyi takip edebilme fırsatı ortaya çıktı. Kadına yönelik şiddet vakalarında altı ay ile üç yıl hapis cezası uygulaması var. Bu yapılar ayrıca kamusal alanda toplumda etkili olmaya çalışırlar. Kadına karşı baskı ve şiddetin artık kabul edilmeyeceğini toplum gittikçe daha fazla anlamasına katkı sağlarlar. Kadına yönelik şiddetin geçici ve kolayca affedileceği bir şey olmadığını vurgulamak için şöyle bir kural da var: Şiddete maruz kalan kadın şikâyetinden vazgeçse bile şiddet uygulayan kişi en az altı ay hapis cezası alır.

Kadınları ilgilendiren yasalar uzun bir hazırlıktan sonra 2015 sonbaharında üç kantonun yasama meclisleri tarafından kabul edildi. Bir yıldan fazla Kongreya Star’ın bastırmasıyla bu gerçekleşebildi, kadın aktivistlerin bir çok noktada ve yerde muhafazakâr erkek zihniyetini aşması gerekiyordu. Yasa paketinde kadınların tamamen eşit ve her türlü ayrımcılığın yaşamın tüm alanlarında yasak olduğuna dair güçlü vurgular var. Pozitif ayrımcılık da önemli bir yer

kapsamaktadır, ki bu kapsamda kadınlara zorunlu askerlik uygulanmamaktadır. Abla Xelîl yasalarda başlık parasının da yasak olduğu belirtti. On yıl önce belli oranda uygulanan başlık parası artık sadece Kürtlerin % 1'i uyguluyormuş. Abla Xelîl kadın mücadelesi sonucu Arap toplumunda başlık parası uygulaması düşüş de olsa halen yaygın olduğunu da belirtti. Yasalar kadının boşanma hakkını da garanti altına alıyor. Son yıllarda boşanmada artış olduğunu, bunu mültecilik ve ekonomik nedenlerin dışında kadınların kendi haklarını anlayıp talep etmelerinden de kaynaklı olduğunu ekliyor Abla Xelîl. "Çıkarılan kadın yasaları Arapların ağırlıkta yaşadığı yerlerde de tartışılmaya başlandı, özellikle Minbiç'te bu yasaların yakın zamanda resmileşeceğini bekliyoruz. Gire Spî'de tepkilere rağmen yasallaştı" diye devam ediyor konuşmasına Abla Xelîl.

2011 yılından beri yayılan Sulh Komiteleri toplumun geniş bir kesimi tarafından bugün kabul görülmektedir. Kürt olmayanlar da kendi aralarındaki çatışma ve sorunları çözmek için ya mevcut Sulh Komitelerine başvuruyor ya da kendileri birer Sulh Komitesi kuruyorlar. Toplumun çoğu , demokratik öz örgütlenmenin nasıl bir dinamik yaratacağını görmeye başladı. Dolayısıyla bu komiteler olumlu bir etki yarattı, çekişme ve çatışmaların yanı sıra, işlenen suçlar özellikle de hırsızlık azaldı. 2016'nın başından itibaren barış komitelerinin ve halk mahkemelerinin ele aldıkları dava sayısı düşmeye başladı. TEV-DEM'in çok daha az örgütlü olduğu yerlerde de böyle bir durum söz konusu. Yine kadın hareketinin çalışmaları sayesinde "namus" cinayetleri kayda değer oranda azalmıştır. Rojava'da adalet konusunu görüştüğümüz herkes bu düşüşten bahsetmesini, Abla Xelîl bize sayılarla teyit etti. 2016 yılında Cizîre kantonunda Sulh Komiteleri tarafından ele alınan davalarda %10 civarında düşüş olduğunu, 2016 yılında toplam ele alınan yaklaşık 11 bin davadan 8 binin üstünde başarıyla uzlaşı sağlandığını belirtti. Yani Sulh Komiteleri davaların % 75'ini çözmesiyle yerelde olan çoğu toplumsal çatışmaların uzlaşıyla bir çözüm kavuşturmuş. Daha önceki yıllara göre başarıyla çözülen dava oranında artış devam ediyormuş.

Sulh Komiteleri, Rojava toplumunda, özellikle devrim süreciyle, en başarılı şekilde çalışan kurumlardan bir tanesi ve çok kritik role sahip. Yerelde ve komünlerde insanlar dayanışma içerisinde hareket edebiliyor, beraber karar alabiliyor, öz savunmasını sağlayabiliyor. Toplumdaki var olan sorun ve ihtilaflar, feodal üstü yaklaşımlar kapsamında ele alınıyor ve çözülüyor. Bu sorunlar üst bir otorite veya yargının devreye girerek çözülmesi yerine, yerelde toplum tarafından demokratik ve şeffaf şekilde çözümüler üretiliyor. Toplumun buna alışması zaman alsa da belli bir kesimin 90'lardan beri toplumsal adalet alanında çalışması bu durumun ciddi oranda aşılmasını sağladı. 2017 yılında gelinen aşamada bu yaklaşımın nüveleri alınmaya başlandı. Toplum sorun ve çelişkilerini kendi içinde çok daha az şiddete başvurarak tartışıp çözmeye çalışıyor.

9.4 İlkeler ve Prosedürler

Yeni hukuk sisteminin ilkelerine göre tutuklanan kişi, suçlu veya cezalandırılacak biri olarak değil, rehabilite edilebilecek biri olarak görülmektedir. Biri suç işlediği gerekçesiyle tutuklanmışsa amaç sadece onun iddia edilen suçu gerçekten işleyip işlemediğini tespit etmek değil, aynı zamanda bu kişiyi suça iten nedenleri ortaya çıkarmaktır, çünkü her bir suçun nedeni toplumsal ilişkilerde aranmalıdır. Yine bu tespit ve tartışma çabası, sadece elit bir hukukçu kesim tarafından yürütülmemekte, olabildiğince geniş bir kesimtarafından yürütülüyor. Bırakın kapitalist ve "demokratik" olduğunu iddia eden devletleri, kendine sosyalist-devrimci diyen ve yirminci yüzyılın son çeyreğinde yıkılan sistemler bile böyle farklı bir yaklaşımı pratik olarak pek ortaya koyamadı. Buna benzer alternatif yaklaşımlar, sadeceChiapas'taki Zapatistalar gibi radikal demokratik hareketler ve topluluklarda deneyimleniliyor.

Yeni hukuk sisteminin oluşturulmasında dikkate alınması gereken başka bir gelişme ise mahkeme salonlarının yeniden düzenlenmesi oldu. Bu düzenleme uyarınca mahkemede bulunan herkes aynı seviyede oturmaya başladı. Böylece, dava görülürken mahkeme heyetini, avukatları, sanıkları ve izleyicileri birbirinden mekânsal olarak ayıran hiyerarşik düzenin aşılması mümkün hale geldi.

Ölüm cezasının devrimle birlikte kaldırıldığını söylemeye bile gerek yok. Ömür boyu hapis cezası (azami ceza geçici olarak 20 yıl şeklinde kabul edildi) yalnızca cinayet, işkence ve terör suçlarında verilebilmekte. 2017 başlarına kadar tüm Rojava'da sadece 80 kişi ömür boyu hapis cezasına çaptırıldı.

Bu yaklaşımın bir sonucu olarak hapishaneler eğitim kurumları olarak yeniden değerlendirildi. Bir adli komite üyesinin bize anlattığınagöre, Rojava'nın hukuk sistemi komiteleri, hapishane koşulları konusuyla özellikle ilgilenmektedir: "Tutukluları zaten özgürlüklerinden mahrum bırakıyoruz, bunun ötesinde onları bir de hapishane koşulları ile cezalandırmak istemiyoruz."

Rojava'da yapılar klasik cezai yaptırımlardan uzak duruyor ve rehabilitasyona uygun farklı yaptırımları hedefine koyuyorlar. Sulh komitesi, adalet platformu veya adalet divanı bir veya birden fazla kişinin ağır olmayan bir 'suç' işlediğini tespit etmişse ve komite maddi-personel olanaklara da sahipse, uzun süredir tartışılan birçok alternatif yaptırımın uygulanması için olanaklara sahip oluyor. En başta tartışılan alternatif yaptırım eğitimdir. Eğitim birçok cezalandırılan kişi için mecburi olmaya başladı, yani içeride veya dışarıda kişi düzenli şekilde farklı eğitimlere katılmakta ve samimi şekilde ikna olabiliyor. Henüz çok yerel ve sınırlı düzeyde olan başka uygulananlar ise şunlardır: Komün genel kurulunda özeleştiri vermek, bir toplumsal-siyasi görevi varsa dondurmak, üyesi olduğu kurumdan çıkarılmak, okuma yazma öğrenme kurslarına katılmak, hareket alanını sınırlandırmak, bir kooperatifte veya toplum hizmetinde belli bir süre çalışmak, mensubu olduğu komünden geçici olarak uzaklaştırılmak, toplumsal tecrit uygulamak ki bu bazıları için en büyük cezadır, bazı sosyal-kültürel haklardan geçici olarak mahrum bırakılmak.

9.5 Özeleştiri ve yeniden yapılandırma

2015 yılıyla birlikte kurulan adalet sistemi yoğun bir eleştiriye tabi tutulmaya başlandı. Bu eleştirilerin merkezinde, halk mahkemeleri vardı. Eleştiriye göre halk mahkemeleri giderek mevcut hiyerarşik hukuk sistemlerindeki mahkemelerin bazı özelliklerini almaya başlamıştı veya var olan eski alışkanlıkları üzerinden atamamıştı. Halk mahkemelerine gelen davalarda sanıklar hakkındaki kararlar, geniş bir toplumsal katılımla değil, küçük bir grup insan tarafından alınmasının getirdiği sorun aşılamıyordu. Yürütülen davalar ve verilen kararlarda adalet sisteminin özündeki ilkeler bazen pek dikkate alınmıyordu. Radikal demokrasinin ifadesi olan halk mahkemesi yargıçları seçilmiş olsa da, üyeleri iyi niyetle hareket etseler de, bu pratik, halk mahkeme yargıçların zamanla toplum geneline yabancılaşma ve elitleşmesine neden olmaya başlamıştı. Örneğin bir sanığın iddia edilen suçu niye işlediği halk mahkemelerinde ya ele alınmıyor ya da geçiştiriliyordu. Bir kişiyi 'suça' iten nedenler ortaya çıkmayınca ve bunlar toplululuk/toplum tarafından ele alınmayınca rehabilitasyon çok sınırlı gerçekleşir. Böylece bu yaklaşım toplumsal barışa istenilen katkıyı yapamıyordu.

Yürütülen tartışmalarda halk mahkemelerine karşı sulh komitelerin daha ön plana çıkması gerektiği vurgulanıp sulh komitelerin toplumun bir öz örgütlenmesi olduğu dile getirildi. Bu eleştiri geçen yılların tecrübesiyle şöyle açıklanılıyor: Gönüllülerden oluşan sulh komitelerini halk mahkemeleriyle karşılaştırdığımızda, sulh komitelerinin sorunları çok daha çabuk ve kolay çözdüğü

ve daha uzun vadeli sonuçlar elde ettiğini görebiliriz. Bunun nedeni ise belli ki sulh komitelerinin ilgili taraf veya taraflarla değişik mekânlarda, hatta evlerinde doğrudan iletişime geçerek ısrarlı bir şekilde konuşması ve tarafları konsensüse dayalı çözümde bir araya getirmesidir. Bu yüzden sulh komitelerinin çalışma süreci, halk mahkemelerinden çok daha dolaysız işliyor.

Sulh komitelerine vurgunun arkasındaki motivasyon kısaca bütün adalet sisteminde demokrasi ve katılımcılıktan vazgeçmemekti ve bürokrasi ile iktidara karşı mücadelenin devam edilme iradesiydi. Eleştiri ve özeleştiriden vazgeçmeyerek adalet sisteminin toplumdan yabancılaşmasına karşı mücadelenin önemi yaptığımız tartışmalarda kendisini açıkça gösteriyordu. Yürüyen tartışmalarda ortaya konulan hedeflerin gerçekleştirilmesinin ancak örgütlü toplumla olabileceği ortadaydı, kendi öz örgütlemelerini kurmamış toplumun adalet alanında da başarılı olması mümkün değildi. Bu öz örgütlenmelerin başarısı toplumsal durum ve onun merkezinde olan zihniyetle alakalıdır, diyor Bavê Zerdeşt. İktidarcı, kapitalist ve/veya geçiştirici zihniyetle başarı mümkün değildir. Demokrasi, özgürlük ve dayanışmayı esas alan değerlerin sürekli ele alınıp tartışılmasıyla değişimin mümkün olabildiğini Kürt Özgürlük Hareketinin 40 yıllık mücadele tarihi gösteriyor.

2015'de başlayan tartışmalar sonucu adalet sisteminde bazı önemli değişikliklere gidildi. Ancak adalet sistemi halen katı olmadığınıve değişime açık olduğunu da belirtelim.

İlk çıkan sonuç sulh komitelerin daha da güçlendirilmesiydi. Sulh komitelerin bütün adalet sisteminde daha güçlü şekilde yer alması amaçlı eyalet düzeyinde bir Sulh Komiteleri Koordinasyonu kuruldu (Rêveberiya Komîteya Levhatine). Genelde 5 ile 7 kişiden oluşan bu koordinasyonların bir başka görevi kendi eyaletinde sulh komitelerin olmadığı komünlerde birer tane kurmak ve mevcut sulh komitelerine destekte bulunmaktır. Güçlenen sulh komiteleri eskiye nazaran çok daha fazla davaları ele alıp çözüyor, çok istisna ve ağır davalar üste aktarılıyor.

Eyalet düzeyinde Adalet Divanı (diwana adaleta bajer/eyalet – Hesekê ve Qamişlo'da bajar denilir) aynı isimle çalışmaya devam ediyor, ancak bu kurumun rolü adalet sisteminde biraz arttı. Adalet divanı 2014 yılında kurulduğundan beri TEV-DEM halk meclisi ile DÖY'de yer alan diğer parti ve örgütlerin temsilcilerin bir araya gelmesiyle (Meclisa Gela Bajer/Eyalet) iki yılda bir seçilir. Önceki döneme göre her aday için akademik yeterlilik isteniliyor. Adayın hukuk okumuş olması şartı yok, ancak belli bir eğitim seviyesi isteniliyor; bunu da kanton düzeyinde bir akademik kurul tespit ediyor. Aday önerilerini eyalet düzeyindeki adalet meclisi yapar; adalet meclisine her insan bir ön öneride bulunabilir. Adalet divanı üyesi sayısı beşe düşürüldü. Çok önemli bir fark olarak halk mahkemelerin sorumluluklarını üstlenir. Adalet divanın bir üyesi suç işlendiği tespit edilirse o üye değiştirilir. Böyle bir durumun Dirbesiye eyaletinde tecrübe edildiğini öğrendik. Bir Ağır vaka yaşanılırsa(cinayet gibi) ve sulh komitelerin çözemediği davalar adalet divanına gelir ve davanın ağırlığına göre nasıl hareket edileceğine karar verilir.

Adalet divanı kendisine gelen bütün davalarınkendisi mi yoksa özel kurulacak bir adalet platformu tarafından mı ele alınacağına dair bir karar alır. Eğer divan davayı ele alırsa alacağı karara temyiz mahkemesinde (*dadgeha istinaf)* itiraz hakkı bulunuyor. Yani temyiz hakkına dokunulmuyor. Bugün Cizîre'de dört, Afrîn'de iki, Kobanî'de bir ve Minbiç'te bir tane temyiz mahkemesi çalışmaktadır. Daha önce her bölgede (kantonda) var olan bölge mahkemeleri gerekli görülmeyip kaldırıldı.

En üst seviyede bulunan anayasa mahkemesinin (dadgeha hevpeyman) ismi dadgeha desturî olarak değiştirildi. İlkesel kanun ve konuların ele alındığı bu mahkemede bugüne kadar henüz çok az dava

ele alınmıştır. Sekiz kişiden oluşan yargıç ekibi DÖY, yasama meclisi tarafından seçilir, öneriler ise adalet divanları ve diğer adalet kurumları tarafından yapılabilinir.

Bütün adalet sistemin en üstünde adalet meclisi sorumluluğuna devam eder, ancak sayısı ve temsiliyeti arttırılarak devam eder. Her eyalet adalet divanı, anayasa mahkemesi, bölge (kanton) ve baronun dışında kadın evleri, adalet alanında yer alan bütün kurumları kapsayacak hale geldi. Örneğin adalet akademileri ve eyalet düzeyinde kurulan Sulh Komiteleri Koordinasyonları da delegelerini adalet meclisine gönderirler.

Yeniden yapılandırma kapsamında bir de İD ve diğer terör örgütlerine karşı yürütülen savaş ve mücadelede tutuklananlar için bir Halk Savunma Mahkemesi (*dadgeha parastina gel*) kuruldu. Burdaki tutuklu sayısı tüm Kuzey Suriye'de en az 500 olduğunu ifade edebiliriz, ancak bu konuda henüz bir açıklama yapılmadığı için kesin bir sayıyı belirleme zordur.

Yeniden yapılandırmada ön plana çıkan olgulardan biri adalet platformlarıdır. Eğer adalet divanına gelen bir davanın kapsamı büyük ve/veya ağır ise (cinayet, büyük hırsızlık vs.) , adalet platformunun çağrılmasına karar verilir. Adalet platformu bu dava için özel toplanır ve ortalama 100 kişiden oluşur. Adalet platformunda yer alanlar ilgili eyaletin sivil toplum kuruluşların, toplumsal örgütlenmelerin üyeleri vebelli alanlardan uzmanlardan oluşur. Davayı hazırlayan adalet divanı davaya göre her seferinde adalet platformun üyelerinde biraz değişikliğe gidebilir. Adalet platformunu yöneten adalet divanı önceden gelecek üyelere davayla ilgili yazılı bilgi aktarır, ayrıcaplatform toplandığında öncelikle davanın içeriğinidetaylı bir şekilde gelen bütün üyelere rapor olarak sunar. Ardından önce sanıklar akibinde avukatlar konuşur. Sonraki adımda ise geniş bir tartışma başlar. Amaç davayı aynı gün karara bağlamaktır, sadece özel durumlarda ikinci bir toplanma gerekliliği doğar. Soru ve tartışma uzun sürdüğüiçin genelde bir dava beş ile on saat arası sürer. Tartışmaların detaylı ve uzun sürmesinin bir nedeni, ele alınan "suç"un neden gerçekleştiğini açığa çıkarmak ve topluluk açısından sonuçlarını elde etmektir. Elbette konsensüsle karar alınması amaçlanmakta, ama gerekirse son ihtimal olarak oylamaya başvurulmaktadır. Alınan karara itiraz hakkı yoktur.

Normal durumlarda, Adalet divanı davayı hassasiyetle hazırlayıp bu kadar geniş bir çevreye sunmaya özen gösterir. Ayrıca çok dikkat edilen bir başka nokta da adalet platformlarında görülen davaların propaganda amaçlı açık bir davaya dönüşmemesi ve karar alınıncaya kadar kimsenin topluluk içinde önceden yargılanmamasıdır. Buna yönelik önlemler önceden alınır: Örneğin işleyişin herkes tarafından takibinin sağlanması ve duygusallığın çok ön plana çıkarılmamasına özen gösterilir. Hemen değişik halk mücadelelerinde kurulan geniş katılımlı "halk/devrim mahkemeleri" insanın aklına gelebilir, fakat adalet platformların gittikçe derinleşip adalet yayan bir adalet sisteminin parçası olduğunu da unutmayalım. Adalet divanı 2015 yılından bu yana zaman zaman uygulanan bir yöntem olarak görebiliriz. Adalet platformları hukuk sisteminin nasıl demokratikleşebileceğine dair ve yabancılaşmaya karşı da bir deneme olarak da görebiliriz. Bizce adalet platformları tüm risklerine rağmen sadece Rojava açısından değil, dünya açısından da çok özel bir deneyime işaret ediyor. Elde edilecek orta vadeli sonuçlara göre yürütülecek tartışmalarla devam edip etmeyeceği ve devam ederse ne tür değişikliklere tabi tutulacağı belli olacak

9.6 Asayîş

Rojava'da devrim başladıktan sonra, siyasal hareketinin görevleri de farklılaştı. Radikal demokrasinin iddialarını karşılayarak yeni bir güvenlik anlayışı kaçınılmaz oldu. Hedef, milis gücü

tarzından kaçınacak ve yabancılaşmaya olanak tanımayacak bir güvenlik gücünü kurmaktı. Devrim sürecinin başlamasıyla mahalle ve eyalet düzeyinde kurulan halk meclisleri özgürleşmeden bunun ilk adımını küçük güvenlik gruplarıyla attılar. Özgürleşme sonrası TEV-DEM bu sorunu geniş olarak tartışıp çözümler geliştirmeye başladı. Bunun sonucunda, "güvenlik" anlamına gelen Asayîş kuruldu. Devletin polisi özgürleşme hareketiyle birlikte kısmen bölgeyi terk etti. Şehirde yani güvenlik sistemi geliştirilmek isteniliyordu. Asayîş'e yüklenen görev, devleti yöneten iktidarı savunan polisin aksine toplumu savunmaktadır. Rimelan'da tanıştığımız bir Asayîş akademisi hocasının da aktardığı gibi "bizler kendimizi, devletin değil toplumun savunması için kurulmuş güvenlik güçleri olarak görüyoruz." Yani Asayîş, statükocu gücün ya da devletin iktidar yapısını korumaz, farklı gruplardan oluşan herkesin özgür ve kendi kararını verebilen toplumu mümkün kılmakla yükümlüdür. Bu hedeflenip uygulanırken yeni bir güçlü hiyarşi veya iktidarın oluşmaması için de sürekli iç mücadele ile ve eğitim kadar kendi içinde demokratik örgütlenmeyi temel alıp toplumun demokratik örgütlenmelerine hesap vermek hayati önemdedir.

Özgür ve bağımsız bir hayat için fiziksel güvenlik olmazsa olmazıdır. Yani bugün Rojava'da bir şehir veya köy İD, El-Nusra veya bir devlet tarafından saldırıya uğrarsa, Asayîş, orayı savunmak için YPG/YPJ ile birlikte halkın yanında savaşacaktır. Aynı zamanda Baas rejimi, Türkiye veya PDK'den gönderilen ajanların saldırıları ile de karşı karşıya kalmaktalar. Birçok insan bize, "Asayîş olmasayadı hiç birimiz burada yaşayamazdık" hatırlatmasını yapıyor.

22 Mayıs günü Hesekê şehrine ulaşır ulaşmaz ne demek istediklerini anladık. Rejim askeri birlikleri özyönetim bölgesinin bir kısmını ele geçirmeye çalışıyordu, ama Asayîş buna izin vermiyordu. Başarılı bir şekilde direnen Asayîş'in iki üyesi Hesekê'deki Kürt mahallesini savunmaya çalışırken hayatını kaybetti. Ertesi gün genç bir yoldaş eşliğinde bir çatıya tırmanarak, yüz binlerin yaşadığı şehri yukarıdan görebildik. O zamanlar bu şehrin %35'i öz yönetim ile yönetiliyordu. Geri kalanı ise rejim tarafından yönetiliyordu. 2016 Ağustos'unda Hesekê'nin neredeyse tamamı özgürleştirildi. Durduğumuz yerden belki de iki kilometre ötede şehrin kenarından itibaren Hesekê'nin dış mahalleleri ve arkası cihatçı çeteler tarafından yönetiliyordu. Aralarında ikiye bölünmüş şehirden gelen genç bir kadının, Berfin'in de bulunduğu pek çok kişi terörist rejimden kaçmak zorunda kaldı. Berfin bize, cihatçıların şiddet ve uzuv kesme uygulamaları ile idare edilen aşırı katı, başına buyruk bir şeriat yönetimi uyguladıklarını anlatıyor. Bu yüzden orada bir tişörtle dahi yürüyemediğine dikkat çekiyor. Hesekê'de de, Serêkaniye'de olduğu gibi, parmakları kesilmiş halde sigara içen pek çok insan gördük. Asayîş tarafından korunan bölgelerdeki görece barışçıl ve toplumsal açıdan özgür ortamın özel bir anlamı var. Suriye'deki kanlı savaşa rağmen, Asayîş sayesinde Rojava Ortadoğu'nun en güvenli yerlerinden birisi.

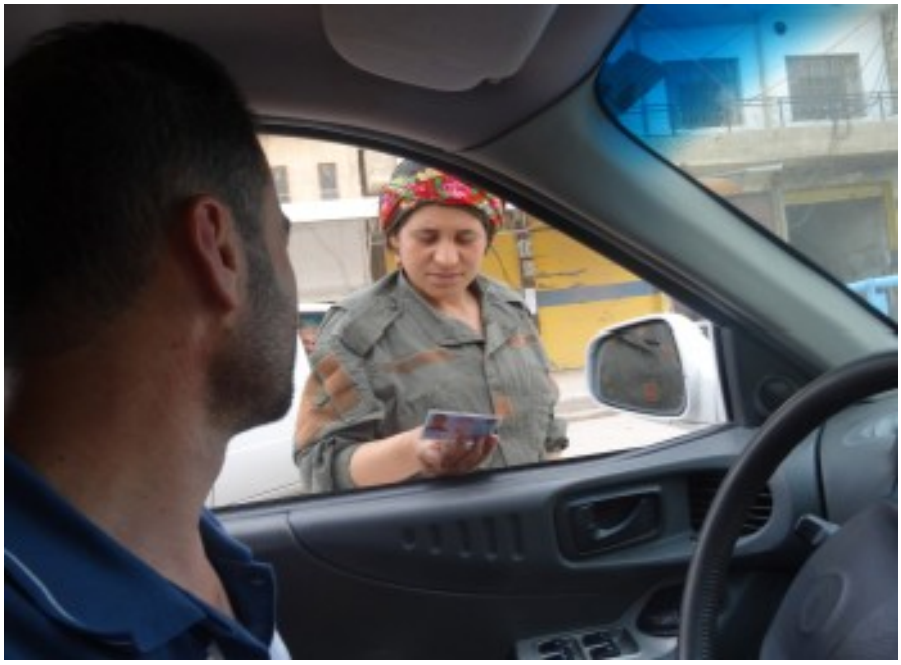

Fotoğraf 37: Asayiş kontrol noktasında Asayiş-Jin üyesi bir aracı kontrol ederken, 2014

Toplumsal Görevleri

Asayîş'in bir diğer önemli toplumsal görevi de iç güvenliği sağlamaktır. Yani sulh komiteleri veya adalet hareketinin diğer kurumlarının çözemediği çatışmalara müdahale etmektedirler. Bununla kast edilen şey özellikle yeni suç ve hak ihlallerin önüne geçmek için hazır bulunmaktır. Böylece bu durum, bölgede yaşanabilecek ihtilaf ve çatışmalara karşı önlem almayı mümkün kılar. Asayiş'in, sıklıkla müdahale ettiği vakalar arasında cinayet, tecavüz/taciz, şiddet olayları ve uyuşturucu satışı vardır.

Rojava ve Kuzey Suriye'nin diğer bölgelerindeki demokratik kurumlara bağlı olan ve onlara hesap vermekle yükümlü olan Asayîş, hiç kimseyi mahkeme kararı olmadan 24 saatten fazla gözaltında tutamaz. Daha sonra, gözaltına alınan kişi, savcı tarafından ya serbest bırakılır ya da DÖY Hukuk Komitesinin Cezaevleri İdaresi'ne (Rêveberiya Girtîgeha) bağlı cezaevlerine gönderilir.

Rojava'nın adalet sisteminin temel perspektifi, cezalandırma değil yeniden topluma kazandırma ve eğitim üzerine kuruludur. Amudê'de önceden hapse girmiş, ancak oradayken Asayîş'in ilkelerinden çok etkilenerek bu kuvvete katılmış bir Asayîş üyesi ile tanıştık ve Asayîş'e bu şekilde katılan tek kişinin o olmadığını da öğrendik.

Tutuklamanın bir ceza olmamasını hedefleyen Asayîş, en iyi hapishane koşullarını sağlamak için çabalıyor. Terörizm suçlamasıyla Tirbespî'de tutuklu bulunan Bashar Abdulmecid Mussa'yı 2014'de hapishanede ziyaret ettiğimizdebunu biz de gözlemledik.Ona tutuklanması ve hapsedilmesi hakkında sorular sorduk. Bize bu süreçte Asayîş'in kendisine çok iyi muamele ettiğini söyledi. Fiziksel olarak hiçbir kötü muameleye maruz kalmadığını göstermek için vücuduna bakmamıza izin verdi. Ailesiyle görüşebiliyordu. Sergilediği rahat tavır, her hangi bir zor kullanımına veya kötü muameleye maruz kalmadığının kanıtıydı. 2017 yılında Asayîş'in Hesekê'deki gözaltı amaçlı inşa ettiği odaları ziyaret ettiğimizde de gözaltında bulunan bir kişi gayet rahattı ve koşullarve davranış konusunda herhangi bir şikâyeti yoktu. Bu konuda 2017 yılında görüştüğümüz İnsan Hakları Derneği'nden (KMM) Hogir şunları belirtti: "İlk yıllarda rejimin elinden alınan cezaevleri kullanılmaya devam edildi, ancak buralar tüm yeni düzenlemelere rağmen tutukluların topluma

kazandırma amacına, yani rehabilitasyona, pek uygun değillerdi. Bundan dolayı şu an üç yeni cezaevinin inşaatı devam ediliyor. Ayrıca yakın zamanda Qamişlo'nun 15 km uzaklığında Tel Maruf'a yakın uygun olan bir yerin yeni cezaevi olarak kullanılması planlanıyor, köy gibi bir yerde burada tutuklular daha serbest hareket edip, meslekler öğrenip çalışabilecekler. Tutuklular çok daha fazla zamanlarını binaların dışında geçirip farklı alanlarda ortaklaşabilecekler. Biz bunu olumlu buluyoruz".

Tutukluların haklarına saygı gösterildiğini garanti altına almak için KMM komisyonlarının istedikleri zaman bütün hapishaneleri ziyaret etmesine ve tutuklulara sınırsız erişim sağlamasına izin veriliyor. Bu dışarıdan gelen uluslararası alanda çalışan insan hakları örgütleri için de geçerli. Mart 2014'de Rojava'ya gidip incelemelerde bulunan ABD'li İnsan Hakları İzleme (Human Rights Watch) raporunda belirttiği üzere hapishaneler yerel ve uluslararası insan hakları örgütlerine incemeler amaçlı açıklar.

Bir Asayîş üyesi, sınırı aştığında ya da kuralları ihlal ettiğinde, hemen açığa alınmaktan kendisine hukuki işlem başlatmaya ve hapis cezasına kadar uzanan sonuçlarla karşılaşabiliyor. Devrimin ilk yıllarında daha sık karşılaşılan ölçüsüz Asayîş gücü 2017 yılında artık çok ciddi oranda azalmış durumdaydı. Şikâyetler özellikle ev arama ve gözaltı durumlarında ortaya çıkıyordu. Bu değişimin toplumdaki eleştiri ve Asayîş üyelerine verilen sistematik eğitimlerin önemli payı var. Asayîş'te görev yapanlar eğitimlerini tamamladıktan sonra bile her on beş günde bir insan hakları eğitimi almaya devam ediyorlar. KMM , Asayîş'e eğitim verenler arasında ve sürekli Asayîş'i gözlemliyor.[256] [Benzer konularda KMM ile yapılan röportajın ayrıntılarına bknz. Bölüm 7].

Devrime mesafeli ve karşıt duran çevreler tarafından çok dile getirilmesine rağmen Rojava'da siyasi tutsak olduğuna dair hiçbir kanıt bulamadık – "terör" tutuklularını (İD gibi katliamlar yapan veya yapmak isteyenleri) siyasi saymıyoruz. Siyasi tutsak olup olmadığını Asayîş'e, mahkemelere, halk meclislerine ve Rojava'da karşılaştığımız düzinelerce aktiviste ve insana sorduk, hepsi olmadığını söyledi.. 2014 İnsan Hakları İzleme raporun da bunu teyit ediyor. Çeşitli muhalif siyasi partilere (en başta ENKS) mensup kişiler, adli suç işlemekten ötürü tutuklandıklarında, ilgili partilerin propaganda aygıtları, bu tutuklamaların siyasi olduğu yönünde propaganda yapıyor.[257] Birçok defa ENKS'lilerin gözaltına alınma durumu oldu. Ancak nedenleri siyasi değil farklıydı. Bunlardan bir tanesi ENKS bildirim yapmadan düzenlediği yürüyüş sırasında yaşanan gözaltılar. Bu durum bir kaç defa yaşanmış. Ancak olay izin ile ilgili bir durum değil, bildirim ile ilgili, yani kurumsal olarak oradaki mecut sisitemi tanımama ile iligi bir durummuş. Bu tür durumlarda genelde tartışmalar sonrasında ENKS üyeleri 1-2 günlüğüne gözaltına alınmış. Ayrıca,faal olan bazı ENKS bürolarının Demokratik Öz Yönetimi'ne bildirilmeme ısrarından dolayı bu bürolar kapatılınca büroda bulunanların bir kısmı bazen kısa süreliğine gözaltına alınmış. Ancak bu durumlarda gözaltına alınan hiç kimse tutuklanmamış. Son dönemde çok tartışma yaratan bir olay şöyle: 2016 yazında bir insan kaçakçısı çetesinin elemanları tutuklandı. Bunlar arasında Felemez Hibdo gibi bazı ENKS üyelerinin de olması, kamuoyunda kara propagandaya dönüştürüldü. Yaptığımız araştırmalar sonucunda, tutuklananlar arasında hiç politik tutsak olmadığı kanaatine vardık. Asayîş'in bu tür raporları etkisiz kılmak için kamusal tanıtım projelerinden yararlanabileceğine ikna olduk.

Bugün Rojava ve Kuzey Suriye'de Asayîş karakol sayısının 200'ü geçtiğini söyleyebiliriz, bunun yanı sıra patlayıcı ve silah araması yapan 100'ün üstünde kontrol noktası bulunuyor. Son iki yılda

256 "Asayîş birimlerine 2 bin insan hakları broşürü," *ANHA*, 3 Aralık 2015.

257 Human Rights Watch, *Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-run Enclaves of Syria*, 19 Haziran 2014, http://bit.ly/1F093Da . Ayrıca bkz. "PYD Responds to Human rights Watch Report," Peace in Kurdistan, Temmuz 2014, http://bit.ly/1edIeVm .

bu sayı kentlerde artan ve yüzlerce sivilin ölmesine neden olan bombalı saldırılarından dolayı arttırılmak zorunda kalındı.[258]

Yapı ve Örgütlenme

Asayîş görevlileri genelde çalıştıkları yerde yaşıyor ve önemli bir kısmı düzenli olarak evlerine gidiyorlar, geri kalanı Asayîş yurtlarında yaşıyorlar. Kıyafetlerinde herhangi bir rütbe nişanesi yoktur. Bunun nedeni, hiyerarşi sınırlamak. Buna biz dikkat çekince hiyerarşi asıl olarak zihin ve bilinçte aşılabileceğini de Asayîş üyelerin birçoğu vurgular. Her bir üye, mevcut üst alt kademelere rağmen diğerine eşit oranda davranması ve kararların kolektif tarzda alınması için emek verilmesi ilkelerinden biridir. Devrimin ilk döneminde tamamen gönüllü olan Asayîş görevi bir süre sonra toplumda ekonomik zorlamalar yaşanınca100 ile 150 ABD doları arası değişen bir "fon" alır ki bu diğer alanlardaki fonlardan pek farkı yok. Eğer geçindirmesi gereken ailesi varsa Asayîş üyelerin bir çoğu ikinci bir işte de çalışırlar.

2014 yılında Qamişlo'da Asayîş'in başkanı olan ve kendini komünist olarak tanıtan Heval Ahmed, bize Asayîş'in yapısını anlatan ilk kişi oldu. Bize uygulanan demokratik işleyişe göre komutanların her düzeyde seçimle geldiğini söyledi. Ayda bir 30-45 kişiden oluşan bir Asayîş ekibin tüm üyelerinin toplandığını ve her şeyi tartışmaya açabildiklerini söyledi. Hiyerarşi ve yabancılaşmaya sürekli bir mücadele yürütmek için yapının karşısına çıkan komutanlar düzenli olarak kendi birimlerinin karşısına çıktıklarını ve sadece öz-eleştiri yapmakla kalmaz üyelerden de eleştiri alırdıklarını da ifade etti. Bu aylık toplantılar çerçevesinde normalinde bir yıllığına seçilen komutanlar, öneriler üzerine görevden alınabilir ve yerine yenileri seçilebilir. Her ekip günlük işlerde daha küçük birimlere bölünür, bunların her biri kendi başkanının seçer. 2014 yılında Asayîş üyelerin % 25'i kadın iken bu sayı sonraki yıllarda yavaş bir artış sağlamaya başladı. 2015'de Asayîş'in de Rojava'daki diğer kurum ve örgütlenmeler gibi eşbaşkanlık sistemine geçmeye başladığını öğrendik. 2017 yılında Rojava'da, Asayîş'te demokratik tartışma ve gelişme daha da gözle görülür hal almıştı. Bunu hem yaptığımız Asayîş ziyaret ve görüşmelerinde hem de sokakta Asayîş'i izlerken görebiliyorduk.

Asayîş'in niye polis olmadığını bize anlatılanlardan ve gördüklerimizden çok rahatça anlayabiliyorduk. Yaygın hiyerarşik devlet yapılanmalarında polis şefleri, bir defa seçilmezler ve komuta ettikleri üyelere karşı eleştiri vermezler. Tam tersine alt birimler üzerinde tahakküm kurmaya çalışırlar. Bunun dışında Asayîş'in koordinasyonda yer alanlar düzenli olarak ilgili mahalle veya hatta (onlarca köyün bir araya geldiği coğrafya) halk meclisi koordinasyon toplantılarına katılırlar. Toplantılarda hem kendi açılarından gelişmeleri aktarırlar hem de halk meclislerin öneri ve eleştirilerini alırlar. Bu tarz bir sistemsel ilişkilenme Asayîş'in hesap verebilirliğini ve kontrolünü arttırıyor.

Asayîş cinsiyet açısından karma bir kurum, ancak ayrıca özellikle patriyarkal şiddet ve kadın istismarı konularında müdahale eden kadın birlikleri de bulunuyor: Asayîşa Jin.

Asayîşa Jin'in arkasındaki bir temel düşünce, kadınların kadınlarla çok daha rahat ve açık iletişim kurabilmesidir. Unutmayalım ki tecavüz, taciz ihbarı ya da aile içi şiddet gibi konularda bazı kadınlar karma ya da tamamen erkeklerden oluşan Asayîş kurumlarına başvuru yapmaktan çekiniyorlar. Ama ağırlıklı siyasi genç kadınlardan oluşan Asayîşa Jin üyeleriyle rahatça

[258] "Asayîş birimlerine 2 bin insan hakları broşürü," *ANHA*, 3 Aralık 2015.

konuşabiliyorlar. Bunu sağlamak için de Asayîşa Jin kadın meclisleri ve diğer kadın kurumları ile yakın bir ilişki içerisindeler.

Son yıllarda Asayîşa Jin gittikçe yaygınlaştı ve artık neredeyse tüm hat ve mahallelerde örgütlenmektedir. Asayîşa Jin'in başlı başına fiziki varlığı bile toplumda ataerkil ve gerici düşünceli erkeklerin olası suç teşebbüslerini sınırlandırıyor, veözellikle de yakınlardayaşayan kadınlara güç veriyor.

Fotoğraf 38: Asayiş Jin Serêkaniye merkezi, 2014

10. Eğitimin Demokratikleştirilmesi

Devrimden hemen sonra Rojava'nın eğitim sistemi daha çoğulcu, demokratik, açık ve hem öğrenciler hem de öğretmenler nezdinde daha katılımcı bir hale geldi. Bunun ilk adımı, önce kamusal alanlarda, sonra da okullarda başlatılan Kürtçe öğretimi oldu. Rojava'nın özgürleşmesinden sonra her yerde sayısız akademi kurulup eğitim topluma genişçe yayılmaya başladı. Eğitim, 2015 yılından itibaren okullarda büyük oranda anadilde eğitim verilmesiyle yeni eğitim sisteminin ilk adımları atıldı. 2016 yılında iki üniversitenin kurulmasına kadar olan süreci, Rojava'nın eğitim emekçileriyle ile 2014 ve 2017 yılları arasında görüştük ve bizzat yerinde inceledik.

Bu bölümde, eğitim olgusuna devrimin motorlarından biri olarak Rojava ve tüm Kuzey Suriye'de ele alınıyor.

Fotoğraf 39: Serêkaniyê'de Kürt dili eğitimi, 2014

10.1 Devrimden Önce ve ilk adımlar

Berîvan'ın belirttiğine göre Rojava'da Kürtçe eğitim hareketinin kökleri 1993'e kadar uzanıyor. O zamanlar Suriye'de yaşayan PKK lideri Abdullah Öcalan, Kürt dilinin özel evlerde öğretilmesini önermiştir. Rojava'daki birçok yerde bu öneri siyasi aktivistlerce dikkate alındı. 1999'dan sonra Suriye devletinin yoğun baskısı, halkın kendisinin örgütlediği Kürtçe öğretimini büyük oranda kesintiye uğrattı. Yine de bazı bölgelerde gizlice devam ettirildi; öğrenciler ve öğretmenler her defasında farklı bir evde buluşuyor ve derslere 10-15 kişi katılıyordu.

Bir başka gelişme daha Rojava'daki eğitim sistemine olumlu katkısı oldu. 90'ların sonunda 12 binden fazla Kuzeyli Kürt mülteciye ev sahipliği yapan Güney Kürdistan'daki Maxmur (*Türkçe:*

Mahmur) mülteci kampında bir okul sistemi kuruldu. Güney Kürdistan'da iki egemen parti olan KDP ve PUK'den bağımsız olarak, Rojava'da konuşulan bir lehçe olan Kurmancî öğretiliyordu. Maxmur'da Kürt Özgürlük Hareketi burada özgürce bir eğitim sistemini geliştirme imkânına sahip oldu. Maxmur kampından on bir öğretmen Rojava'da aşırı baskıların Mart 2011'den sonra aşama aşama kalkmasından sonra dil öğretim ve eğitim çalışmalarını desteklemek amacıyla Rojava'ya gidip orada bir yıl kaldılar.

Suriye'de Mart 2011'de isyanların başlamasından bir kaç hafta sonra Baas rejimi Rojava'daki mekanizması zayıflayınca evlerde Kürtçe tekrar daha yaygın şekilde öğretilmeye başlandı. 2011 yazında TEV-DEM'in (bkz. 6.2) kuruluşuyla birlikte, artık bir eğitim politikasıyla koordine edilen Kürt dili öğretimi daha çok yerde hayata geçirildi. Gönüllüler birçok köyde eğitim verirken, şehirlerde özel evlerde yapılan dil eğitimi daha açık şekilde yapılmaya başlandı. Buralarda 2011'den önce baskılara rağmen Kürtçe eğitimi alma riskini bile üstlenen gönüllüler çalıştı. 2012'nin başlarından itibaren TEV-DEM, dil okulları için belli mekânlar tahsis etti: "Hiç olanağımız olmadığı durumlarda bazı yerlerde ahırları bile okullara çevirdik."[259] Derslere sadece çocuklar ve gençler değil, her yaştan insanlar katılıyordu. Halkın ezici çoğunluğu Kürtçe'yi günlük yaşamında konuşsa bile okuyup yazamıyordu. Talebin fazla olduğu yerlerde, gruplar yaşlara göre ayrılabiliyordu.

2014 yılında Qamişlo'da ilk defa karşılaştığımız eğitim hareketi çalışanı olan Berîvan ve Dildar ile eğitim konusunda sohbet ettik. Çalışanlar, mevcut öğretmenlerin olabildiğince çok sınıfta ders verdiğini belirttiler. Ancak şunu hatırlatmayı da unutmadılar: "Ama 2011'de sadece birkaç düzine insan dil öğretebilecek donanıma sahipti."Bu sayı üç milyon insana yetecek kadar değildi, belki en fazla bir kaç bin insana ulaşabilirlerdi. Hızla bir şeyler yapılmalıydı. Bu yüzden iyi olan bazı öğrenciler Kürtçe okuma yazmayı ve grameri öğrenir öğrenmez Kürtçe dil dersleri vermeye başlıyordu. Böylelikle Kürtçe dersleri kendiliğinden yayılıyordu. Bu esnada Kürt Dil Kurumu (Kürtçe: *Saziya Zimanê Kurdî - SZK*) adı altında bir dil kurumu oluşturularak, dil ve eğitim alanında kurumsallaşma alanında büyük bir adım atıldı. Bütün okul ve diğer aşanlardaki dil çalışmaları SZK çerçevesinde yürütüldü devrimin ilk aşamasında. SYK'nin yanında 2012 yılında Öğretmenler Birliği (*Yekîtiya Mamosten*) adı altında Kürtçe dil dersleri veren öğretmenler örgütlenmeye başladılar. İlk iki yıl içinde özellikle Yekîtiya Mamosten çok aktifti ve birçok yeni adımda önemli rol oynadı.

Temmuz 2012'de Rojava'nın özgürleşmesi "bize yeni bir durum ve önceden hayal bile edemeyeceğimiz imkânlar sağladı" diye açıklıyan Berîvan o yaz, artan öğretmen talebini karşılamak için "TEV-DEM kurumları, yüzlerce öğretmenin eğitilmesine karar verdi."dedi. Eylül 2012'de okullarda, özellikle Afrîn'de, Kobanî'de ve Halep'in Kürt mahallelerinde ek ders olarak yaygın Kürtçe dil öğretimi başlatıldığını da ifade etti. Fakat Cizîre kantonunda sınırlı Kürtçe eğitim verilebiliyordu, çünkü burada TEV-DEM'in örgütlenme düzeyi yetersizdi ve çok az Kürtçe öğretmeni vardı. Dahası, 2012 sonbaharından önce Cizîre'de pek çok bölge henüz özgürleştirilmemişti. Ama bir yıl sonra Cizîre'de durum değişti ve Kürt nüfusun yaşadığı neredeyse bütün alanlardaki okullarda Kürtçe eğitimi başlatıldı. Rejimin Qamişlo ve Heseke'de tuttuğu mahallelerde Kürt sayısı zaten çok azdı.

2012 ve 2013'te, yani Kürtçe öğretim başlatıldığında, dersler seçmeliydi ve haftada en az saat veriliyordu. Dildar ve Berîvan'ın ifadesine göre, eğitim hareketi Kürt öğrencilerin derslere kendi inisiyatifleri ile kayıt yaptırmasının önemli olduğunu düşünüyordu. Fakat gerçek durum,

[259] Dilbilimci Dêriki, "Rojava'da dil devrimi silahlı mücadele ile başladı," DIHA—Dicle Haber Ajansi, 13 Nisan 2014.

beklentileri aştı ve neredeyse bütün Kürt öğrenciler kayıt yaptırdı. Kürtçe öğrenmek onlar için heyecan vericiydi ve iyi sonuçlar alınıyordu. Dildar, sadece bir kaç Kürt öğrencinin bu derslere kayıt yaptırmadığını belirtti. ENKS'yi destekleyen veya başka çeşit devrimden uzak olan bazı kesimlerin aileleri, siyasi nedenlerle çocuklarının Kürtçe derslerine katılmalarına izin vermedi. Buna rağmen bu çocukların birçoğu Kürtçe dil derslerine katılmayı tercih ediyordu.

Dildar ve Berîvan'a öğrencilerin ve genel olarak bütün insanların Kürtçe öğretiminde kullanılan Latin alfabesini nasıl kabul ettiklerini sorduk. İkisi de bunun kesinlikle bir problem olmadığını ve karşı konulmadığını söyledi. Güney Kürdistan'da durum farklı ve büyük tartışmalar var. Aslında Kürtçe ile ek olarak Latin alfabesi dersi de verildiği için çoğu bundan memnun durumda.

2013'ün sonbaharında, düzenli olarak öğretmen yetiştirmek ve yeni bir eğitim sistemini geliştirmek için Qamişlo'da Kürt Dil, Tarih ve Edebiyat Akademisi'ni (AZDW) kuruldu. Berîvan ve Dildar da bu kurumda çalışıyordu. Diğer iki kantonda da benzer akademiler kuruldu: Afrîn'de Viyan Kürt Dili ve Eğitimi Akademisi ile Kobanî'de Ferzad Kemanger Kürt Dili ve Eğitimi Akademisi. 2014'te dil eğitimi henüz yetersizdi, ama önemli olan buradaki çalışan ve devrelere katılan öğretmenlerin çok azimli olmalarıydı. Ondan sonra da pek çok dönem tamamlandı.

Mayıs 2014 ayında Cizîrê kantonunda 1.300, Afrîn ve Kobanî'de 900'er ve toplamda 3.100 Kürtçe öğretmeni vardı; bunlar okullarda zaten resmi çalışan öğretmenlere ek olarak ders veriyorlar. Kobanî'nin İD saldırısından dolayı sayı sıfırlanıp sonra tekrar hızla arttı. Öğretmenlerin ezici çoğunluğunun kadın olması dikkat çekicidir, birkaç defa sayı sorduğumuzda hep % 80 civarında bir rakam verildi. İkinci nokta öğretmenlerin ezici çoğunluğun genç olması ve daha önce hiç öğretmenlik yapmamasıydı. Bu öğretmenlerin temel işi öğretmen olmaktır. Böyle olunca da geçimlerini sağlamak için Demokratik Öz Yönetimi'nden maaş alıyorlar. Devrimden önce de Rojava'da çalışmaya başlamış ve halen çalışan öğretmenler, maaşlarını hâlâ Suriye devletinden almaya devam ediyor. Ancak bunların sayısı 2015 yılından beri ciddi oranda düştü.

Akademilerin ve eğitim hareketinin hedefi yalnızca okullarda Kürtçe dilinin iyi şekilde öğretilmesi değil; aynı zamanda bütün derslerin iyi derecede Kürtçe dilinde verilmesi ve öğrencilerin kendilerini demokratik, ekolojik ve cinsiyet bakımından eşitlikçi bir toplum kurmaya adayacakları bir yaşama hazırlamaktır.

10.2 Yeniden Yapılanma ve Pedagoji

Rojava'nın özgürleşmesinden sonra hâlihazırda var olan okullar eğitim dili olarak Arapça kullanmaya devam etti. Fakat Baas ideolojisini ve Suriye'nin politik yönetim sistemini anlatan dersi vermeyi durdurdular. Eski rejim döneminde öğrenciler şovenist yürüyüşlere katılmaya, birlikte marş söylemeye mecburdu. Bu zorunluklar da kaldırıldı. "Bu öğrenciler için zehirdi, kesinlikle kabul edilemezdi," diyor Dildar. Bayrak ve resim gibi Baas rejimine ait bütün politik simgeler, baba ve oğul Esad'ların heykelleri kaldırıldı. Okullarda görev yapan rejim yöneticileri buna karşı çıktı fakat devlet artık iktidarda değildi ve bu nedenle yardım çağrıları bir şey değiştirmiyordu. Dişlerini gıcırdatarak değişimlere ayak uydurdular. "Bir kaç yönetici karşı koydu. " diyen Dildar, "bu nedenle eğitim hareketi onları zorunlu izne çıkardı. Fikirlerini ne zaman değiştirirlerse, o zaman işlerinin başına geri dönebilecekler."dedi.

Eğitim hareketi, Kürt dili derslerine katılanların yetkinlik belgesi almasını okul yönetimlerine kabul ettirmek için çok uğraştı. İlk başta devrim sonrası genelde görevinden alınmayan okul yöneticileri bu talebi reddetti. Suriye İçişleri Bakanı, bunu yapmamaları için uyarı mektubu gönderdi. Dildar ve

Berîvan bu mektupları görmüşler. Fakat nihayet 2013'ün yazında, özgürleşmiş bölgelerde, Kürtçe dersi öğrencilerin sertifika aldığı dersler arasına girdi. Bu tarihi bir andı, çünkü Suriye devleti bunu kabul etmek zorunda bırakılmıştı. Dildar bunun anlamının hafife alınmaması gerektiğini belirtti. Daha sonra atılan diğer önemli adımlar için bir nevi başarılı sınav olmuştu.

Devrimin Rojava ve Kuzey Suriye'deki okul öğrencilere etkisi unutulmaması gereken önemli bir noktadır. Bundan sonra artık çocukların korkusuz şekilde okula gidip gelebilmeleri, rahatça ana dillerini konuşabilmeleri, dayak korkusuyla karşı karşıya kalmamaları ve çok daha nitelikli ve doğru bilgi edinebilmeleri mümkün olmaya başladı. Daha önce askeri kışlaya benzeyen okullarda çocuklar binaların çevresine bahçe ekiyorlar, yapıları renklendiriyorlar ve rahatça oyun oynayabiliyorlar.

Dil okullarında iki aşamalı olarak genellikle her hafta dört ile on saat arası eğitim veriliyor. Öğrenciler önce grameri ve imlayı, sonra da dil tarihi hakkında eğitim alıyor. Bu şekilde daha iyi öğrendiklerini söylüyor Berîvan. Eğer yeterli öğretmen yoksa bazen iki sınıf birleştirdiklerini de ifade etti.

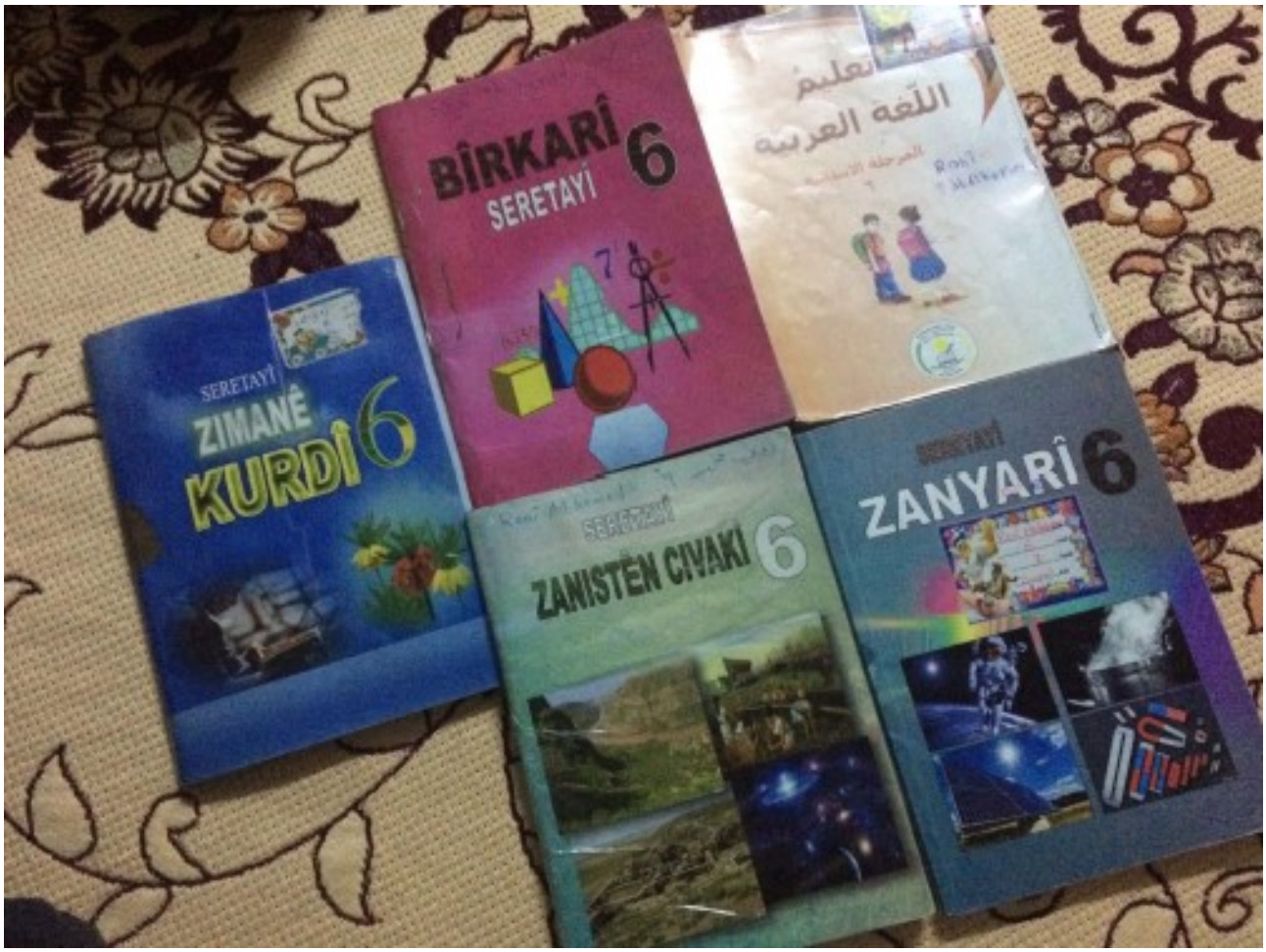

Fotoğraf 40: Ilk okulda kullanılan yeni kitaplar, 2017

2014 yılının başından beri çoğunlukla Arap öğrencilerin bulunduğu okullardan da Kürtçe dil dersi için talepler artan bir şekilde geliyor. 2014 öğretim yılı başında bu talep doğrultusunda Arapların olduğu birkaç okulda Kürtçe dil öğrenim dersi verildi. Dildar bu gelişmelerden memnun, ona göre bu Demokratik Özerkliğin farklı toplumsal kesimler açısından başarıya ulaştığı anlamına geliyor ve

bu konuda haklı, zira sonraki eğitim öğretim yılı boyunca Kürt olmayan topluluklardan gelen talep devam etti.

Bir diğer önemli gelişme de çok sayıda Süryani öğrencisi olan okullarda Süryani dili öğretiminin başlatılmasıdır. Bu süreç, Eylül 2013'te yerli Süryanilerin kendi anadillerinde bir dil ve eğitim enstitüsünü kurmalarıyla Derîk şehrinde başlatıldı. Aslında bu uygulama daha kolay oldu, çünkü Süryaniler devrim öncesi Baas rejimi altındayken özel okullarda kendi anadillerinde dil kursları açabiliyorlardı. 2015 yılı itibariyle Süryani çocukların çoğu okullarda Kürt çocukları gibi kendi anadilinde dil öğrenimini görmeye başladılar. Ermenilerin sayısı az da olsa Qamişlo ve gecikmeli de olsa Derik'te de benzeri ilk adımları atılabilindi. Dildar ve Berîvan, Rojava'daki diğer etnik grupların, örneğin Türkmenler ve Çeçenlerin de yakın zamanda benzer bir yol izleyeceklerini görmekten memnunlar.

Rojava'daki eğitim hareketi ilk yıllarında sürekli hızlı bir örgütlenme ve kurumsallaşma yaşadı. Bu durum 2017 yılına kadar da devam ediyordu. İlk yıllarda SZK bir nevi öncü rol oynarken, 2013 yılından sonra her üç bölgede birer akademinin kurulmasıyla bu biraz daha değişti.

Qamişlo'daki Kürt Dil, Tarih ve Edebiyat Akademisi'nde (AZDW) Cizîre'den gelen onlarca genç öğretmenin büyük bir heyecanla eğitime katıldıklarını izledik. Kuşkusuz böyle bir heyecanları olmasaydı, üç aydan daha fazla bir zaman boyunca her gün, günde on bir saatlik bir çalışmayı sürdüremezlerdi. 2014'deki ziyaretimizden bu yana üç aylık periyotlardan oluşan en az 12 dönem 2016 yılında tamamlandı ve çok sayıda eğitimci mezun oldu. 2016 yılında akademi yerini değiştirip kurulan Rojava üniversitesine bıraktı.

Öğretmenler akademide Kürtçe ders nasıl daha etkili şekilde vermenin dışında Kürt tarihi ve edebiyatı, asimilasyon tarihi, pedagoji, Demokratik Ulus ideolojisi ve kadın bilimi (*jineoloji*) öğreniyorlardı. Ayrıca çalışma grupları oluşturuldu ve bunların bazıları eğitim dönemi bittikten sonra da çalışmalarına devam ediyordu. Bölge tarihi ve arkeolojisine odaklanan ve arkeolojik alanlara gezi düzenleyen çalışma grubu bunlardan biriydi.

Bir grup öğretmen, Kürt halkının kullandığı bütün sözcükleri bir toplamak gibi zahmetli bir işi üstlenerek bir Kürtçe sözlük çalışması başlatmıştı. Bu çalışmaya öğrenciler ve ailelerinin yanı sıra elli ve yetmiş yaş arasında olan ve eski rejimin asimilasyon politikalarına rağmen Kürtçeyi çocukluğunda öğrenen bir grup yaşlı da dâhil oldu. Öğretmenlerin öncülüğündeki bu çalışma grubu, Kürdistan'ın diğer bölgelerinde kullanılan mevcut Kürtçe sözlüklerin eksikliklerini tekrarlamamaya kararlıydı. Öğretmenler ve öğrenciler, kendi inisiyatifleriyle başka konular üzerinde de çalışacak uzun vadeli ve daha zorlu bir çaba gerektiren çalışma grupları da oluşturdular.

AZDW'de öğretmen-öğrenci ilişkileri gelenekselliğin dışında paylaşıma ve kolektif tutuma daha fazla değer atfediyor. Akademide çalışanlar kendilerini öğretmen olarak görmüyorlar ve öğrencilerle eşit ilişki kuruyorlar. Herkes birlikte yemek pişiriyor, spor yapıyor ve temizlik işleriyle uğraşıyor. Akademi binalarının etrafındaki arazi, tarım amaçlı kullanılıyor ve bu sayede topluluk toprak ve doğa ile olan bağını kaybetmiyor. Bazı tarlalarda (yaklaşık yirmi dönüm büyüklüğünde) akıllıca bir sulama sistemi kurulmuş ve meyve ağaçlarıyla sebze yetiştiriliyor.

AZDW kurulduktan kısa süre sonra okullardaki eğitim sistemine ilişkin çok daha ilkesel tartışmalar yürütülmeye başlandı. Tartışmalar temel olarak iki eksenin nasıl daha doğru yaklaşım ve yöntemlerle gerçekleştirileceğine dair tartışmalardı. Birincisi okullardaki derslerin tamamen ana

dilde, yani Kürt çocuklar için Kürtçe, verilmesi; ikincisi okul eğitim sisteminin demokratikleşmesi. Birinci eksen için 2013 sonbaharında Afrîn'de bazı okullar pilot uygulama olarak seçildi. 2014'de Kobanî'de de bazı ilkokullarda buna yönelik hazırlıklara başladı, ama Eylül 2014'teki İD saldırısı yüzünden bütün planlar askıya alındı. Afrîn'de Kürtçe dilinde verilmeye başlanan dersler matematik, spor, el sanatları ve tarih-sosyal dersleridir. Bu iş deneyimi sırasında iki önemli zorluk yaşandı. Birincisi, tüm bu derslerde kullanılan Arapça terimlerin yetkin bir çevirisini yapmak; elbette sabır, kararlılık ve zaman gerektiriyordu. İkincisi ve daha zor olan ise yıllardır çocuklara öğretilen müfredatta gizli olan devletçi, hiyerarşik, ataerkil-cinsiyetçi, ırkçı düşünceleri ve içerikleri temizlemekti. Bunları müfredattan çıkarmak, ancak alternatif bir dille mümkün olabilirdi.

2014'de AZDW'de iken, kurulan çalışma grupları orta öğretimde ve yüksek eğitimde verilecek üç önemli dersin Kürtçe dilinde vermek için hazırlık yapmaktaydı. Bunların ilki "Demokratik Ulus" dersiydi ve bu ders Rojava devriminin geliştirmek istediği toplumsal model hakkında bilgi verir. İkincisi "Coğrafya ve Tarih" dersiydi ve bu derslerle yeni bir dille çevre ve geçmiş hakkında bilgi veriliyor. Üçüncüsü ise "Kültür ve Etik" dersiydi.

Dildar ve Berîvan, o dönemin bazı sorunlar ve aksaklıkların dışında okullarda yeterince kitap, defter ve gerekli diğer temel materyaller bazen bulmak imkânsız olduğunu söylediler. Çok az sayıda kitap ve çalışma materyali mevcut olduğundan bunlar defalarca kullanılıyordu. Bunun temel nedeni Türkiye, Güney Kürdistan'daki PDK'nin başını çektiği Bölgesel Kürt Yönetimi ve İD'nin dayattığı ambargo sonucu, Rojava'ya eğitim malzemesinin girişinin ya engellenmesi ya da sınırlandırılmasında yatıyordu. Ancak bugüne kadar bu durum çok değişmese de, zamanla yaratılan imkânlarla Rojava'da tam bağımsız bir eğitim politikasının habercisi olan ilk kitap 2015'in sonbaharında basılabildi.

Rojava'nın eğitim sistemindeki ikinci köklü değişiklik 2015 sonbaharında okullarda başlayan yeni eğitim yılıyla geldi. Artık Afrîn'deki ilkokullardan edinen iki yıllık tecrübe ve üç yıldan beri devam eden yoğun tartışmalar geri bakılıyordu. 2014'de üç kantonda başlayan çalışmalar sonucu 2015'de birinci ile üçüncü sınıflar için yeni demokratik ve Kürtçe dilini temel alan bir müfredat hazırlandı. Afrîn'in neredeyse hepsi ve Cizîre'nin belli pilot bölgelerindeki ilkokulların birinci ile üçüncü sınıfları arasında Arapça'dan Kürtçe dil eğitimine geçildi. 2017 yılının Mart ayında Dildar "Elbette sadece Kürt çocukları için geçerli olan bu adım normal şartlara göre çok aceleci ama devrim şartlarına göre gerekliydi. "dedi. Yaklaşık üç yıl sonra tekrar aynı konuyu ele almak için oraya gittik.

Yeni adımlarla bundan sonra özgürleştirilmiş tüm alanlarda her çocuk kendi anadilinde eğitim görmek imkânına sahip olacaktı. Bu esnada birkaç yıl içinde Süryani eğitim çalışanları da, kendi ana dillerinde ilk üç yılı Süryanice okutulması için çalışmalarını tamamlayacaklardı. Bunun yanında Arapça da demokratik esaslara göre yeni bir müfredat hazırlanacaktı. Ortaokul ve lise için Kürtçe eğitim ise bir kaç yıl içinde aşamalı olarak geliştirilecekti. 4. sınıftan itibaren ortakça Arapça ve Kürtçe öğrenilecekti (bazı yerlerde kısmen Süryanice), bunun dışında 1-2 ders daha ortak görülebilecekti.

Ancak gelişmelerin seyri farklı gelişti. Dêrîk'te ENKS'nin bu eğitim hamlesine karşı örgütlediği bir yürüyüşe[260] sadece bir kaç yüz kişi katılmış olsa da toplumun önemli bir kısmında kısa süre çok sayıda soru işareti oluşmaya başladı. En temel soru işareti üç yıl Kürtçe eğitim görecek çocuğun

[260] "Rojava Revolution Has Created the Ground for Kurdish Education," *ANHA Hawarnews*, 29 Ekim 2015, http://bit.ly/28UK1Rl.

geleceğine ilişkindi. İlk etapta Kürtçe öğrenen çocuklar Arapça ile devam etmesinin çelişkisi ortaya çıktı.

Bu eleştiri ve kaygılar üzerine başlayan ve birkaç ay süren tartışmalar sonucu bütün süreci hızlandırma kararı alındı. Bütün eğitim sistemi Kürt çocuk ve gençler için Kürtçe'ye çevrilecekti! Radikal olan bu kararın ne kadar da doğru olduğunu 2017 yılında görüştüğümüz Dildar ve diğer eğitim emekçileri de teyit etti. 2016 yazına yoğun bir çalışma temposuyla tüm ilkokulları, ortaokulları ve liseleri kapsayan müfredatlar Kürtçe için hazırlandı. 70 kadar insan aylarca bu konuya yoğunlaştı ve büyük bir başarı elde ettiler. Bu insanlarla aynı mekanda birkaç gün geçirdik ve erken uyanıp akşam karanlığına kadar çalıştıklarını ve hiç bir zaman motivasyon ve pozitif duruşu kaybetmediklerine şahit olduk. 2016 sonbaharında çok daha fazla ilkokul Cizîre ve Kobanî'de Kürtçe eğitime geçti. Ortaokul ve liselerdeki Kürtçe eğitime geçiş ise Afrîn ve Kobanî'de başladı, Cizîre'de 2017 yılında pilot proje olarak başlayabilir. 2016 yılında Cizîre'de çoğunlukla Kürtçe eğitim veren okullara giden öğrenci sayısı 2015'e göre 4300'den 12 bine çıktı. 2017 yılında bu sayının üçe veya dörde katlanması bekleniyor. Cizîre'de toplam 226 bin Kürt öğrencisi olduğunu düşünürsek bu sürecin bir kaç yıl rahat alacağını söyleyebiliriz.

Cizîre'de yaşayan Arap çocukları için Arapça dilinde ayrı ve demokratik bir müfredat hazırlandı. Demokratik duruşla Arap eğitim emekçileri tarafından hazırlanan müfredat Kürtçenin bire bir çevirisi değildir. Örneğin edebiyat, tarih ve toplumsal yapı dersleri içerik bakımdan Araplara uygun şekilde 2016 sonbaharına hazırlandı. Arapça dilindeki eğitimi ilerletmek için 2017 yılı içinde Heseke'de özel bir akademi kurulacaktı. Süryanice için de tüm okul süresini kapsayan bir süreç başladı ancak bu dildeki gelişmeler biraz daha yavaş. Kürtçe ve Arapça müfredatlar hızlı hazırlandığı için 2017 sonbaharına iyileştirilerek tekrar kamuoyuna sunulacaktı.

Okullardaki bu eğitim hamlesiyle birlikte 3. sınıfa kadar sınıfta kalma durumu ortadan kalktı. Küçük çocukların böyle bir ihtimalle baskı altına almak yanlış olduğundan hareketle bu karar alındı ve bunun daha da yaygınlaştırılması tartışılıyordu. Ortakça ve dayanışma içinde eğitimin okullarda geliştirilmesi önemli bir yaklaşım. 4. sınıftan itibaren verilen karnelerde derslerin yarısı için notlar sayı olarak veriliyor, gerisi yazılı değerlendirmelerdir. Sınıfta kalmama kararı gibi bu da toplumda ilk başta bazı kaygılar olmuş olsa bile büyük oranda olumlu karşılanıyor.

İD'nin işgalinden dolayı Kobanî bölgesinin Cizîre ve Afrîn'e göre çok farklı bir durumu var. Tüm yıkıma rağmen olağanüstü bir çalışmayla 2015 sonbaharında neredeyse bütün öğrenciler Kobanî'ye geri döndü ve yeniden inşada öncelik verilerek onarılan okul binalarında eğitim başladı. İD işgalinden önce sayıları 900 olan öğretmenlerin çoğu (yüzde 75'i) 2015'de geri döndü ve sayısı 300 olan okullardan 257'si yeniden açıldı.[261] 2016 yılında ise açılan okul sayısı 300'e çok yakınlaştı. Özgürleştirilen coğrafya büyüdüğü için (Gire Spî ve Sirrîn gibi eyaletleri dâhil edersek) Kobanî bölgesinde olan toplam okul sayısı çok daha fazla. Kobani yeniden inşa kapsamında atılan büyük adımların arasında 1 Şubat 2016'da görme ve diğer engelli ve özel eğitime muhtaç öğrenciler için bir ilkokulun açılmasıydı. On beş öğrencinin ilk yıl kayıt yaptırdığı okulda, diğer derslerin yanı sıra Kürtçe ve bilgisayar dersleri veriliyor.[262]

[261] "Kobani Ready for New School Year," *ANHA*, 29 Eylül 2015, http://bit.ly/1UhoF25.
[262] Hawzhin Azeez Facebook Page, 2 Şubat 2016, http://bit.ly/28UCm2C.

Fotoğraf 41: Qamişlo’da bulunan Rojava Üniversitesi, 2017

Okul sisteminde Kürtçeye geçişi tarihsel bağlamda ele alırsak yapılan Kürtlerin tarihinde devrim niteliğinde bir gelişme olduğu tartışmasızdır. En çok konuşulan lehçe olan Kurmanci’de ilk defa büyük bir coğrafyada verilmesi ve Kürtlerin derslerin çoğunluğunu kendi anadilinde görüyor olması çok büyük bir gelişmedir. Kürtler anadilinde eğitim görüyor! Maxmur’da belli tecrübeden faydalanmış olunsa da Rojava’da gerçekleştirilen apayrı bir düzeydir.

Kamuoyunda dikkatleri çeken başka bir gelişme 2016 sonbaharında Qamişlo’da açılan Rojava üniversitesiydi. Yazın başında bir ilanla Kurmanci ders verecek elemanlara ihtiyaç olduğu duyuruldu ve bu Kuzey Kürdistan, Türkiye, Avrupa ve başka coğrafyalarda heyecan yarattı. Gerçi kimse ambargo ve savaştan dolayı gelemedi, ancak üniversite kendi imkânlarıyla beş fakülteyle (Edebiyat, Ziraat, Eğitim, Sanat ve Petrol) açıldı. Başvuru sürecinde acaba kaç genç başvurur kaygısı bir kaç hafta sonra kaybolmuştu çünkü 500 öğrenci kayıt başvurusu yapıp yeterlilik göstererek üniversiteye kabul edildiler. 2017 yılında birkaç fakültenin daha açılması büyük ihtimaldi, bunların arasında en başında adalet, sağlık ve sosyoloji geliyordu. İkinci bir üniversite Afrîn’de kısa süre daha önce açıldı. Eğitim dilinin tamamen Kürtçe olan Afrîn’de, Tıp fakültesinin olması, eğitime ayrı bir boyut getirdi.

Aslında eğitim hareketi devrimin başında üniversite kurmak istemiyordu. Okulların dışında bütün eğitimi yaşamın bütün alanlarında kurulan akademilerle gerçekleştirmek istiyordu. İddialı bu duruşa karşı toplumda yaygın olan bakış ve zihniyet bu konuda eğitim hareketinden bir taviz kopardı. Ancak bu akademilerin geri plana itildiği anlamına gelmiyor.

Bugün eğitim alanı Rojava'da ulaştığı noktayı Dildar ile konuşurken ne kadar da ayrıntılı olmaya başladığını anlayabiliyorduk. Eğitim alanı bölgeler düzeyinde bir meclis şeklinde örgütlenmektedir. Her yedi alan artı Demokratik Öz Yönetim'den eğitim komitesi ayda bir veya iki defa toplanır ve bu toplantılarda temel kararlar alınır. Pratik koordinasyonu ise Toplumsal Eğitim Komitesi (Komîteya Perwerdeya Cîvakî – KPC) üstlenir. Bahsi geçen yedi alan şu şekilde sıralanırlar:

1) Tüm faaliyetleri ilk örgütleyen SZK,

2) 2014 yılında açılan ve amacı öğretmen yetiştirmek olan Öğretmen Okulları (Peymangeh),

3) ilk 2-3 yılda öğretmenlerin örgütlenmesinde kritik rol oynayan ve bugün sendika rolünü üstlenen Öğretmenler Birliği (Yekîtyan Mamosten),

4) İlkokul, ortaokul ve liseden oluşan Okul Koordinasyonu (Dibistan),

5) Tüm toplumsal alanlarda kurulan Akademi Koordinasyonu (akademî),

6) Kökeni AZDW'ye dayanan ve kitap ve müfredatları hazırlayan Kitap Komitesi (Komîteya Pirtukan),

7) 2016 yılının başında kurulan Üniversite Koordinasyonu (Zanîngeh).

10.3 Akademiler ve toplumsal eğitim

Baas rejimi döneminde eğitim sistemi, günümüzdeki devrim açısından engelleyici bir zihniyet yarattı. Müfredat merkezi devlet tarafından dikte ediliyor, yerel inisiyatiflere ve öz-yönetime hiç alan bırakılmıyordu. Devlet okullarındaki idareciler ve öğretmenler, öğrencilere otorite korkusu aşılıyordu. Bu zihniyeti parçalamak ve yerine yeni bir paradigma yerleştirmek uzun zaman alacak gibi duruyor. Doğrusu Rojava devrimi aslında bu konuda daha işin başındadır.

Buna karşın akademiler, "halk eğitimi"nin merkezleridir ve yeni toplumun kuruluşunda önemli bir rol oynamaktadırlar. Devrimciler, aktivistler ve toplumsal hareketler ihtiyaç duyduğunda belli konular üzerine hemen toplanabilirler. Akademiler küçük veya çok geniş bir kesimin ihtiyaçlarını karşılayabilirler, herkese açıktırlar, aktivistleri ve ilgili herkesi eğitirler. Akademiler komün, halk meclisi ve diğer toplumsal hareketlerle de iletişim içinde olup eğitimi hem akademide hem de dışarda yaparlar. Bilginin insanlar arası ilişkilerde, doğayla iletişim içinde ve üretim sürecinde ortaya çıktığı ve yeniden topluma aktarılması gerektiği ilkesinden hareket eden akademiler, kendilerini bu temelde sadece aracı olarak görürler. Bunu yapmak ise eğitim yöntemlerinin, binaların ve malzemelerin kullanımının, hatta akademilerdeki gündelik yaşamın paylaşım ve yoldaşlık temelinde değiştirmeyi gerektirir. Komünal yaşam bu anlamda kritik önemdedir.

Rojava'daki akademilerin var olduğu alan sayısı onlarla ifade edilebilir, bunlardanbazıları ise şunlardır: Öz-savunma, Kadın, Jineoloji, Gençlik, Belediyeler ve Ekoloji, Asayiş, Ekonomi, Sağlık, Eğitim, Özgür Fikirler ve Düşünme, Kentleşme, Adalet, Sosyoloji, Tarih-Dil-Edebiyat, Siyaset ve Diplomasi.[263]

[263] "Dorşin Akif ile Söyleşi," Zan Enstititü, http://bit.ly/1V4WdKO.

Fotoğraf 42: Rojava’da yaygınlaşan akademilerden biri, 2015, kaynak: Birgit Haupner

Nurî Dersîmî Akademileri

Rojava’nın her büyük şehrinde, adını önemli bir Kürt entelektüelden alan Nurî Dersîmî Akademisi vardır. Nurî Dersîmî, (1893-1973) Kürt halkının dil ve kültürel hakları için mücadele etmiş ve Baas rejiminin baskı ve zulmüne asla boyun eğmemiştir. Rimelan’daki Nurî Dersîmî Akademisi’nde ders veren Dilgeş, insanlara özgürlükçü değerler aktarmayı amaçladıklarını söyledi. Yerel dillerden felsefeye, tarihten bilime kadar her konuda eğitim verdiklerini ifade etti. Hatta müfredatta Avrupa felsefesi, örneğin Decartes, Platon, Nietzsche ve Marx’ın eserleri de yer alıyor.

Rimelan’daki akademi, eskiden devlet petrol şirketinin bir yöneticisinin evi olan yüksek kalitede bir binada bulunuyor. Bu, eski iktidar elitlerine ait mekânların devrimden sonra kültür merkezlerine, halkevlerine ve eğitim kurumlarına dönüştürüldüğünün açık bir göstergesidir.

Dilgesh bize Öcalan’ın ekolojik, demokratik ve cinsiyet eşitlikçi paradigmalarının, akademinin müfredatında merkezi bir yer tuttuğunu anlattı. Derslerde Rojava’nın yeni toplumsal ve politik sistemi, demokratik etiği ve meclisleri, kadınların tarihi sıklıkla referans veriliyor.

Dilgeş, devrim sayesinde toplumun yeni bir ahlaki ve politik temele oturtulacağını düşünüyor. “Artık sınırsızca ve her şeyi sorgulayarak özgürce düşünmek istiyoruz” diyor ve şöyle devam ediyor “Amacımız, okul eğitimini sınırlı oranda genişletmek ve daha çok insanın kendilerini bilinçli özneler olarak algılamasını sağlamak.” Akademi, teknik eğitimden ziyade doğa bilimin de önemli bir rol oynayan bütüncül bir eğitim veriyor.

Akademideki sınıflar, toplumun farklı kesimlerinden gelen 15-20 kişiden oluşuyor, bir eğitim dönemi 10-25 gün sürüyor ve bu dönemde öğrencilerin temel ihtiyaçları karşılanıyor. Öğrenciler etrafı ağaçlı bahçelerle çevrili akademi binasında kalıyorlar. Akademide temel değerler aktarıldığı

için katılımcıların kültürel ve hatta politik çeşitliliği son derece önemlidir. Sadece bireyler değil gruplar da eğitime katılıyor ve sonra öğrendiklerini başkalarına öğretiyorlar.

Akademi yönetimi altı kişiden oluşuyor. Tıpkı eğitim kadrosu gibi yönetim kadrosunun da yüzde ellisi kadın. Diyalog pedagoji açısından önemli ve öğretmenler kendilerini aynı zamanda öğrenci olarak görüyor. Neredeyse haftanın her günü ders işleniyor. Öğretmenler iki günde bir değerlendirme yapıyor, okulun ve öğretmenlerin problemlerine değiniyorlar. Eleştiri ile öz-eleştiri arasında dengeyi kuruyorlar. Bu işleyiş, fakültenin gelişmeye devam etmesini sağlıyor.

Fotoğraf 43: Kasım 2016'da gerçekleşen 1. Rojava Film festivalinin afişi, 2017

Nurî Dersîmî Akademileri, halk meclisleri ve dolaysıyla TEV-DEM ile ilişki içinde, bu yüzden Demokratik Özerklik sisteminin ve demokratik öz-yönetim kurumlarının bir parçasıdır. Akademilerin temel problemi, insanların savaş ve hayatta kalma mücadelesi yüzünden eğitime tali bir önem atfedilmesidir. Ama öğretmenler, "her şeye rağmen insanları örgütlemeye ve politikleştirmeye" çalıştıklarını söylediler.

10.4 Zorluklar ve perspektifler

Dildar ile 2017'deki görüşmemizin bir kısmını Cizîre'nin Toplumsal Eğitim Merkezi'nde (KPC) merkezinde gerçekleştirdik. Anlattıklarını gözden geçirerek bazı karar ve gelişmeleri daha yakından öğrenmek için sorular ilettik. Görüşmeye yanında bulunan diğer arkadaşları da katıldı. İlk olarak 2015 sonbaharında Rojava'da birçok okulun temel eğitim dilini Kürtçeye çevrilmesine karşı Suriye devletin tepkisini sorduk. Dildar'dan ve daha sonraki günlerde birçok başka kişiden aldığımız

cevaplar devletin Kürtçe eğitime çok fazla direnmesini ön plana çıkardı. Diğer alanlarda atılan adımlara devlet az tepki verirken (örneğin sağlık ocakların veya değişik silahlı güçlerin kurulması) eğitim alanında sürekli yoğun bir mücadele içinde olduğunu öğrendik. Baas rejimi direnişi hem propagandadan hem de bizzat şantaj ve tekliflerden oluşuyordu. Propagandanın başında Baas rejiminin tamamen dışındaki eğitim kurumlarının (okul ve üniversite) vereceği karne ve sertifikaların geçerli olmayacağı geliyor. Bu ENKS'lilerin karşı propagandasına yakın bir argüman. Teklif ise tamamen KPC'nin himayesine giren okullarda olan ve olabilecek öğretmenlere yönelik. Devlet bu özgür okullarda çalışan çok sayıda Kürtçe dil dersi veren öğretmenlere çalışmamaları için maaş teklif etti ve etmeye devam ediyor. Yani rejim şunu demek istiyor: "Kürtçe ağırlıklı okullarda öğretmen olarak çalışma ve evinde otur. Aynı maaşı ben vereceğim. " Ancak buna neredeyse kimse aldırmadı. Bunun sonucunda teklifi reddedenlerin maaşı kesildi, özellikle de Cizîre'de birçok öğretmenin maaşı kesildi. Biz 2017'de Rojava'dayken, arkeolog olan 70 öğretmenin rejimden kopup özgür okullara geçmesi tartışılıyordu. Özgür okullara geçmek isteyen 70 öğretmen yeni çalışma ortamını önce tanımak istiyordu. Daha binlerce öğretmen devletten maaş almaya devam ettiği için Rojava devrimcileri ve Baas rejimi arasındaki bu mücadele bir süre devam edecek. Devlet toplum üzerinde propaganda ve korku etkisini kaybetmemek için Suriye'ye siyasi çözüm gelmeyene kadar da bu baskısına devam edecek gibi gözüküyor.

Suriye devleti yeni demokratik eğitim sistemine karşı ne tür çalışmalarda bulunduğunu sorunca çok ilgi çekici bir bilgi edindik. Suriye rejimi gelişen yeni eğitim modelinin önüne geçemeyince, savaşla birlikte Suriye'de çok sayıda çalışmalarda bulunan UNICEF'i devreye soktu. Rojava'da prensip olarak uzun süredir çalışmaya hazır olan UNICEF, Suriye rejimin onayını hep bekledi ve şimdi orada çalışmak için uygun ortam doğmuş gibiydi. Bunun üzerine UNICEF Suriye rejiminin onayı ile Rojava'ya gelip eğitim sistemine danışmanlık yapabileceğini belirtti. Ancak Dildar ve arkadaşları UNICEF'in aslında yapmak istediğinin yeni eğitim modeline müdahale olduğunu söyledi. UNICEF'in her yerde geliştirdiği model, bazı demokratik özelliklere sahip olsa da kapitalist modernitenin dışında bir şey değildi. UNICEF sözde "nötr müfredat" adı altında bir taslak sundu, bu müfredatta Baas rejimin milliyetçiliği yoktu, ama devrimin felsefesini deiçermiyordu. Bunca insanın verdiği bedel, geliştirilen siyasal sistem ve yıllardır yapılan tartışmalara yer yoktu. Sonunda hiyerarşik olan ve özgürleştirici ve radikal demokratik boyutları olan bir şeyi maddi teşviklerle Rojava'ya sokmak istedi. Bunu en başında fark eden KPC UNICEF'in teklifini reddetti.

Eğer toplumsal eğitim alanındaki aktörler dünyadaki tecrübeyi yoğun bir şekilde incelemeseydi, belki de UNICEF'in yaratacağı etkiyi bu kadar çabuk anlamıyacaklardı. 2012'den beri belli gruplar dünyanın her tarafında eğitim alanındaki olumlu pratikleri inceliyorlar. Bu yapılırken sadece Avrupa'ya bakılmıyor elbette, ayrıca dünyadaki çok daha zengin ve renkli eğitim sistemlerini de inceliyorlar.

Eğer demokratik bir eğitim sisteminden bahsediyorsak öğrencilerin kendileri de örgütlemeleri gerektiğini belirttik, bunun üzerine bize öğrencilerin okullarda 12 komitede çalışmaları olduğunu söylendi. En başta her sınıftan eş sözcüler seçiliyor, eş sözcülerin biri erkek diğeri ise kadın öğrencilerden seçiliyor çünkü sözcü tek bir kişi olsaydı bu kadın özgürleştirici felsefeye ayrı olurdu. Sınıf eş sözcüleri 1. sınıf, 2. sınıf vs. kategorilerinde örgütlü olmakla beraber değişik alanlarda da çalışmalar gelişti. Bugün neredeyse bütün okullarda sağlık, temizlik, eğitim, barış/çözüm, tamir, kültür, basın, spor gibi alanlarda komiteler bulunuyor. Temizlik komitesi okulun temizliğinde de yer alıyor, spor komitesi spor derslerinde ve eğitim komitesi derslerin şekillenmesinde söz sahibidir. Bütün bu komiteler okul öğrenci meclisinde bir araya gelip bir koordinesini seçiyor. Seçilen bu

koordine, öğrencileri bulunduğu yerleşim birimin üst öğrenci meclisinde temsil ediyor. Özetlersek, öğrenciler okullarda öz örgütlenmeyi ve tabandan demokrasiyi öğrenip içselleştiriyorlar.

Görüştüğümüz kişilere okulun demokratik dönüşümü için öğretmenlerin de kendilerini değiştirip değiştirmediklerini soruyoruz. Öğretmenlerin yetiştiği peymangeh'lerin demokratik öğretmen formasyonunda önemli olduğu belirttiler. Ancak her bir öğretmenin düzenli şekilde akademilerde devriyelere katılmasının yaygınlaştığını da hatırlattılar. Böylece sürekli bir eğitim sirkülasyonunun oluştuğu anlaşılıyor. Müfredatlarla 2013'de kurulan çalışma grupları demokratik öğretmenlik için 70 sayfalık bir yönetmenlikle 31 kriter geliştirdi.

Rojava ve özgürleştirilen diğer alanlarda eğitim sistemin son on yıllarda çürümesi elbette kendisini her alanda hissettiriyor. Kapitalist, erkekçi, egemenlik kurma ve bencillik zihniyetine karşı her an bir mücadele yürütüldüğünü herkes tarafından vurgulanılıyor. MücadeleninRojava'da genel olarak her zaman yapıldığını yaygın tartışmalardan anlıyoruz. Bu alanda büyük bir ideolojik karşı koyuş var. Son yıllarda yapılan tüm çalışmaları eleştirel bir açıdan ele almak ve zorlukları aşmak için 2017 yazında bir konferans düzenleneceği belirtildi. Bu konferans sonrası müfredatların gözden geçirilmesi ve kavramların yeniden ele alınması da gündemde. Rojava'da suç, ceza, disiplin ve terbiye kavramlarının yerine hangialternatif kullanılabilir tartışması bir süredir varmış. Bir eğitim modeli köklü olarak demokratikleştirilecekse kavramları da bu sürece dâhil etmek gerekir. 2017 Mart'ında Dildar'larla görüşürken bu kapsamda sınavların tamamen kaldırılmasına ilişkin tartışmaları ne derecede kongreye yansıyacağı belli değildi.. Yine mevcut 6+3+3 sisteminin uygun olup olmadığı konusunda bir süredir yürüyen tartışma vardı, bu konferansta tartışılacak olsa bile tartışmalar derinleşmediği müddetçe bir değişikliğe şu aşamada gidilmesi erken. Görülen o ki Rojava'daki eğitim emekçilerin önünde her şey tartışılabilir noktada. Yüzyıllar içinde gelişen bu eğitim sistemi, çocukları demokratik ve özgür birey olarak yetiştirmediği için bu tartışmaların yürütülmesianlaşılır. Bunun dışında bize konferansta eksik konularda da yeni derslerin hazırlanması ve müfredata eklenmesi kararlaştırılabileceklerini ifade ettiler. Bunun en başında ekoloji (Kürtçe: Hawirdor) geliyor. Bunu duymak bizim için çok sevindirici oldu. Sonuçta yaşamı daha bütünlüklü ele almak açısından ekoloji tartışmaları ve her şeyin ekolojik perspektiften geçmesi gerektiğini hatırlatıp görüşmemizi bitirdik.

11. Sağlık Hizmetleri

Sürdürülebilir ve ücretsiz bir sağlık sistemi oluşturmak, Rojava'daki 'Demokratik Özerklik'in temel hedeflerinden biridir. Rojava kantonlarının 'Toplumsal Sözleşmesi'nin 30. Maddesi herkes için sağlık hakkını güvence altına alır. Yeterli sağlığa erişim, yaşamı özgürce ve demokratik şekilde örgütlemenin şüphesiz olarak ön şartlarından biridir. Ama Rojava'ya uygulanan uluslararası ambargo, sağlık hizmetleri üzerinde diğer alanlara nazaran çok daha yıkıcı etkiler yarattı. Devrimden bu yana Rojava'daki sağlık politikalarını koordine edenlerden biri olan Dr. Agirî, ambargodan yüz binlerce insanın vahim düzeyde etkilendiğini açıkladı. Amûdê'de görev yapan doktorlardan biri bu durumla ilgili şu soruları sordu: "Annesinden süt ememeyen bir bebeğe yardım edememiz niye Barzani'nin Rojava Öz Yönetimiyle sorunlu olmasıyla bağlantılı? Hiç bebek maması alamayacak mıyız?"

11.1 Özgürleşmeden Önce ve Sonra

Özgürleşmeden önce Suriye'nin sağlık hizmetleri tamamen devlet kontrolü altındaydı. Sağlık hizmetleri genel olarak ücretsizdi ama özellikle kırsal kesimde yetersizdi.[264] 1990'lardan sonra devlet hastanelerinin kalitesi düşmeye başlamış ve sağlık sektöründeki neoliberal reformlar yüksek ücret karşılığında hizmet veren özel hastanelerin ve özel doktorların sayısını artırmış. 2000'lerde bazı hizmetler için düşük ücret talep edilmeye başlanmıştı.

Daha sonra 2011'de ayaklanma oldu ve 2012'nin başında Rojava'da kanton düzeyinde yeni sağlık komitelerin ilk adımları atıldı. Zira devlet bir şekilde çökerse sağlık hizmetleri devam etmeli ve toplumsal temelde yeniden inşa edilmeliydi. Bu komiteler bir ağ oluşturdu ve pratik fikirler ortaya attılar. Özgürleşme süreci başlar başlamaz, son derece değerli ve öngörülü bir stratejik hareket yarattılar.

2012'deki devrim Rojava'da devlet otoritesine son verdi, ama hastaneler ve diğer halk sağlığı binaları kapanmadı ve doktorlardan ilk etapta kaçan çok az oldu (maalesef daha sonraki süreçte tahminen yarısı burayı terk edecekti.) TEV-DEM devrimcileri, pek çok devlet kurumunu ve hizmetini tamamen kontrol altına almasına rağmen, sağlık kurumları ve hizmetinde bunu ilk etapta pek yapmadı. Sağlık hizmetleri, TEV-DEM ile birlikte çalışan ve sağlık politikalarını koordine eden sağlık komiteleri tarafından yürütüldü.

11.2 Sağlık Meclisleri ve faaliyetleri

İlk etapta bilinmesi gerekir ki sağlık komiteleri TEV-DEM'in girişimiyle kurulmuş olsa da bu kurumlar sağlık ve sağlık çalışanların özel konumundan dolayı TEV-DEM bünyesinin bir parçası olmadılar. Daha özgün statüsüyle TEV-DEM ile ancak koordineli şekilde çalışmalar yürüttüler.

Sağlık komiteleri özgürleştirmeden sonraki aylarda her eyalette (bir şehir ve çevresi) bir sağlık meclisi (Kürtçe *meclîsa tenduristî*) oluşturdular. Üç kantondaki eyaletlerde sağlık politikalarını dahasonra sağlık meclisleri yürütmeye başladı. Yeni özgürleştirilen bölgelerde sağlık hizmetleriyle ilgili hazırlıklar da bu meclisler ve onların kanton düzeyindeki koordinasyonları tarafından yapılmaya başlandı. Sağlık meclisleri kanton düzeyinde kendilerine erken bir aşamada birer tüzük

[264] Anand Grover, "Substantial Progress on Health in Syria, But More Needs to Be Done, Says UN Expert, 2010," BM İnsan Hakları Konseyi, http://bit.ly/29c3gT3.

ve program hazırladılar.[265] Meclisin bütün toplantıları halka açıktır ve tartışmalar hem yazılı hem de görsel olarak kayıt altına alınır. Eş başkanlık sistemine ve yüzde 40 kadın kotası uygulamasına göre oluşturulan sağlık meclisinin üyeleri, sağlık meclislerinin koordinasyon kurulunu seçerler.

Sağlık meclisleri, kendilerini örgütlemeleri ile Rojava'nın sağlık politikalarının en önemli parçası haline geldi. Bu meclislere hem devlet hastanelerinde hem de özel sağlık kurumlarında görev yapan doktorlar, eczacılar, laboratuvar teknisyenleri, diğer sağlık personeli, ayrıca Kürt Kızılay'ı (Heyva Sor a Kurdistanê - HSK) gibi insani yardım örgütleri katılım gösterdi. Arap ve Süryani doktorlar da bu meclislerde görev almaktadır. Sağlık alanında devletin kontrol ettiği bölgelerin dışında neredeyse bütün sağlık çalışanları temsilini buldu. Kadın meclisleri, sağlık sektöründe kadınların erkeklere göre dezavantajlı konumda olmamasını güvence altına almakta ve aynı haklara, çalışma koşullarına ve fırsatlara sahip olmalarını sağlamaktadır.

2013 yazına savaşın kızışmasına kadar üç kanton Halep'in sağlık koordinasyonlarıyla doğrudan iletişimde olup paylaşımlarda bulunuyorlardı. Bu durum 2015 yazında Kobanî ve Cizîre kantonların birleşmesiyle kısmen aşılabildi. Afrîn ise, halen izole durumda.

Sağlık meclislerinin büyük ve uzun vadeli amacı, bütün topluma ücretsiz, kaliteli ve engelsiz sağlık hizmeti geliştirmektir. Bunun sağlanması sağlık alanında demokratik yapılanmalar, coğrafyaya dağılmış, yani halka mümkün oldukça yakın noktalarda ve iyi donatılmış sağlık hizmetleri ile mümkün olduğu ifade edilmektedir.

Fotoğraf 44: Özgürleştirilen Dêrîk hastanesi, 2014

[265] "Zerg Health Assembly Was Established," *ANHA*, 31 Aralık 205, http://bit.ly/1tvkJP7.

Sağlık meclisleri, ilk aşamada üç kanton içindeki her büyük ve orta şehirde tam donanımlı bir hastane kurmayı amaçlamaktadır. Afrîn, Dêrîk, Kobanî, Qamişlo, Hesekê, Girê Spî, Serêkaniyê, ve Hesekê'de halihazırda hastaneler mevcuttur. Qamişlo'daki hastanenin dışındaki hastaneler sağlık meclislerinin kontrolü altında hizmet vermekte ve doktor yetersizliğine rağmen işlemektedirler. Kobanî'de sağlık hizmeti veren sağlık binaları İD saldırı ve işgali nedeniyle yıkılmış olmalarından dolayı iki yeni hastane inşa edildi, bunlardan biri çocuk ve doğum hastanesidir. Uluslararası destek sayesinde bir kan bankası da oluşturuldu. Dêrîk'deki devlet hastanesi hiç zarar görmedi, 2015 yılında tamamen sağlık meclisin kontrolüne girdi ve kullanılmaya devam edilmektedir. Gire Spi ve Serêkaniyê'deki devletin daha önce kurduğu hastaneler Al-Nusra ve İD şehirleri işgal ettiğinde yağmalandı, ama 2015'te yeniden donatılarak kullanıma açıldılar. Hesekê'deki hastane 2016 yazında kurtarılan kent alanı içinde olmasından dolayı el değiştirdi. Bu hastane daha önce kısıtlı hizmet veriyordu, ama en son ziyaretimizdeDemokratik Öz Yönetim'in zorlamasıyla durumunu biraz düzeltmekteydi. Qamişlo'daki hastane devletin kontrolünde ve 2-3 yıldan sonra yani 2016 yılında hizmetini tekrar çok daha iyi bir seviyeye getirebildi.

2013 yazında savaş yoğunlaşınca mevcut hastaneler ve klinikler, savaşta yaralanan herkese yeterli hizmet verebilecek kapasitede değildi, bu yüzden özel askeri hastaneler kuruldu. Qamişlo'da 2014 yazında kurulan askeri hastane yirmi altı hastayı tedavi edecek kapasiteye sahip. Benzer hastaneler 2014'te Afrîn ve 2015 yılının sonuna doğru Kobanî'de de kuruldu. Savaşın az olduğu dönemlerde bu askeri hastaneler halka da açılmakta, yani sürekli çalışmaktadırlar.

İstenilen temel sağlık hizmetinin hastanelerin dışında kasaba ve küçük yerleşim yerlerinde olansağlık ocakları üzerinden de sağlanması amaçlanıyor. Sağlık meclisleri, her ilçede en az bir sağlık merkezinin açık tutulmasını istiyor. Örgütsel güce bağlı olarak bir ilçede iki sağlık meclisine ihtiyaç vardır, Dirbesiyê bunlardan biridir.[266] Sağlık merkezlerinde büyük ameliyatlar dışında her türlü sağlık hizmeti verilmeye başlandı. Tabipler Birliği'nin sağlık meclisleriyle aldıkları karar neticesinde belli sayıda doktor, kendiişlerinden sonra haftanın belli günlerinde günde iki ya da dört saat bu merkezlerde gönüllü olarak çalışmaya başladı. Amûdê gibi bazı yerlerde sağlık meclislerinde yer alan bütün doktorlar haftanın bir günü çalışırlar. Bu sağlık merkezlerin az sayıda sabit çalışanı mevcut

Özgürleşmeden sonra doktorlardan ayrılan çok olsa da halen ciddi sayıda doktor mevcuttur. Dr. Agirî'ye göre, devrimden sonra özellikle özel klinikler artık nitelikli hizmet vermiyor ve sadece ameliyata yoğunlaşmış durumda. Bu yüzden buraların çok pahalı olduklarını söylemeye bile gerek yok. Halkın gelir durumu reel olarak düştüğünü dikkate alırsak sağlık meclislerin çalışmalarının önemi daha da artıyor.

Dr. Agiri'nin dediğine göre, Rojava'da sağlık meclislerin işlettiği hastane ve sağlık ocaklarında tedavi neredeyse ücretsiz. Sadece ödeyebilecek olanlardan tedavi için ortalama yaklaşık yarım ABD doları gibibir ücret talep ediliyor. Ancak parası olmadığı için kimsenin tedavisi bugüne kadar reddedilmemiş. Dr. Agiri bu konuda şunları söyledi: "İlk iki yılda hastane ve sağlık ocaklarında doktorlar ücretsiz çalışırken 2014 yılından beri hastadan alınan ücretin yarısı doktorlara, diğer yarısı da hastane veya sağlık merkezine kalıyor. Özel doktorlar kendi muayenelerinde ve kurdukları küçük kliniklerde bir stedavi için 3-4 dolar oranında ücret alıyor ve bu miktar çoğu kişinin ödeyemeyeceği bir ücret."

[266] "Zerg Health Assembly Was Established," *ANHA*, 31 Aralık 205, http://bit.ly/1tvkJP7.

Sağlık merkezleri için, kışın sıcak yazın da serin olan geleneksel binalarda hizmet verecek yerler bulunulmaya ve inşa edilmeye çalışılıyor. Dr. Agirî'ye göre, sağlıkla ilgili bütün planlarda tıbbi olmayan boyutlar ve ekonomik olanaklar da mutlaka dikkate alınmalı.

Tüm faaliyetler içinde eczanelerin de rolü oldukça önemlidir. Her kanton merkezinde toptancı fiyatı üzerinden satış yapan bir eczane var. Bu eczanelerde sürekli her türlü ilaç satılmasa da ilaç fiyatlarınınyükselmemesinde önemli bir role sahipler. Uzun vadeli eczane ağının daha da genişletilmesi konuşulanbir konudur. 2016'da kanton sağlık meclisinin girişimi üzerine Demokratik Özyönetimi, yeni bir karar aldı ve her eczanenin, Eczaneler Birliği'ne üye olma şartı getirildi.

Sağlık meclisleri ilk 2-3 yılda, tıbbî konularda birçok seminer ve atölye düzenlediler. Bu etkinlikler, halkevleri (*mala gel*), kadın evleri (*mala jinan*) ve gençlik merkezlerinde yapıldı. Ayrıca, binlerce genç insan kapsamlı ilk yardım kurslarına katılım gösterdi, böylece acil durumlarda nasıl davranılması gerektiğini öğrenmiş oldular. 2014'te okullarda sağlık seminerleri düzenlendi. Kadınlar için organize edilen sağlık eğitimleri, Rojava Özgür Kadınlar Vakfı (WJAR) ile ortak yürütülmekteydi. 2014 sonbaharından beri de uluslararası gönüllüler Rojava'daki eğitim çalışmalarına düzenli katkı sunmaktadır.

11.3 Özel bir kurum olarak Heyva Sor a Kurdistanê (HSK)

En baştan beri Rojava'daki sağlık siteminin önemli ayaklarından biri *Heyva Sor a Kurdistanê*'dir (HSK). HSK Avrupa'da 90'lı yılların başından beri Kürdistan'ın değişik parçalarına yönelik çalışmaktadır. Rojava özgürleşince HSK Rojava'da 2013 yılının başında örgütlenmeye başladı. Qamişlo'da Mart 2017'de görüştüğümüz HSK Cizîre Koordinatörü Ferhan, "ilk başta 6-7 kişiydik ve yoğun bir şekilde hem tartışıyor hem de pratik işlerin peşinden koşuyorduk" diye anlatmaya başladı. Çok sürmeden HSK geniş bir örgütlenme oluşturmaya başarabildi. Çok beklemeden Avrupa'dan değişik boyutta yardım kampanyaları düzenledi ve onları Rojava'daki ağı üzerinden Sağlık Meclisleriyle koordineli şekilde dağıtmaya başladı. HSK, Kuzey Kürdistan'dan da halkın yoğun protestoları sonucu Türk devleti geri adım attı ve HDP belediyeleri aracılığıyla Ocak 2013'da haftalık gelen tıbbı (artı gıda ve giyim) malzemeleri de dağıttı. Ancak 2016 yılın başında Avrupa ve Kuzey Kürdistan'dan gelen tüm bu yardımlar büyük oranda kesildiğini belirten Ferhan, bunun altından kalkabilecek bir pozisyona geldiklerini de söyledi.

Devrimin başında Rojava'nın HSK gibi örgütlü bir kuruma ihtiyacı vardı. Doktorlar veya Eczacılar Birliği devrimin ihtiyaçlarını karşılayacak pozisyonda ve olası olağanüstü durumları göğüsleyecek kapasitede değillerdi. HSK stratejik tartışmaları ve uzun vadeli planların hazırlanmasında önemli rol oynadı. Yine HSK ilk sağlık ocaklarını kuranlardan kurumlardan biriydi. Ferhan'ın belirttiğine göre sağlık ocakların sayısı 2017 Mart'ında 13'ü ulaştı. Üç kanton ve Halep'te iki tane sağlık ocağı var. Bu sağlık ocakları diğerlerine göre hizmeti artık ücretsiz vermekte. Ferhan ile yaptığımız görüşmeden çıktıktan sonra gezdiğimiz sağlık ocağında bunun böyle olduğunu kendim gözlerimizle gördük. Sağlık ocağında sürekli bir insan akışı vardı.

HSK Rojava'nın dışında Arapların yoğun yaşadığı bölgelerde de artık çalışıyor. Örneğin Tabqa'da da sağlık hizmetlerin yürümesi için aktif konumdalar. HSK'nin artan ve genişleyen bu faaliyetleri gerçekleştirmek büyüyen bir örgüt anlamına da geliyor. HSK ile çalışan kişi sayısınıntoplam 400 civarındadır.

HSK’nin bir başka özelliği, sürekli artan mültecilere ilk yardımı getiren organizasyon olmasıdır. Örneğin Heseke ve Şengal arasında bulunan Al Hol kasabasındaki kampta veya Raqqa’lıların çok sayıda bulundukları Ain İssa kampında HSK önemli rol oynamaktadır. WJAR ve kanton/bölge yönetimleri sağlık komiteleriyle bu konuda sıkı bir şekilde ortak çalışmaktalar. Bu çerçevede iyi bir görev paylaşımı önemlidir.

Son bir yılda özgürleştirilmiş alanlara gelen ve yüz binlerle ifade edilen mültecilere destek sunmak isteyen bir çok uluslararası kuruluş, HSK’yi yerel partner olarak seçmektedir. Al Hol kampında UNICEF ilk defa Rojavalı bir kurumla resmi düzeyde birlikte çalışmak zorunda kaldı. HSK’nin gösterdiği başarılı performans bunun devam edeceğini göstermektedir. Zor şartlarda tüm bunları başarabilmek HSK’yi kısa sürede ciddi oranda büyüttüğü de ortada.

Fotoğraf 45: Heyva Sor a Kurdistane’nin sağlık ocaklarından biri, 2017

11.4 Zorluklar

2014 yılında Rojava’da çok ciddi ilaç sıkıntısı vardı. Az sayıda ilaç pahalı fiyata geliyordu. Kronik hastalıkların dışında temel bazı hastalıkların tedavisinde bile zaman zaman sorunlar yaşanabiliyordu. Ancak 2017 yılında durum gözle görülür şekilde düzeldi. 2017 yılında konuştuğumuz herkes bu durumu teyit etti. Temin edilebilinecek yollar ve imkânlar arttı, bu da savunmada gösterilen başarıyla özellikle bağlantılıdır.

Qamişlo’daki tek hastane devlete ait ve bu hastaneye Qamişlo sağlık meclisi birkaç kez yardım etmek zorunda kalmış. Bugün ise hastanenin 300 faal hasta odası ve ilaç durumu çok daha iyi durumda. Yine Rojava’da ameliyat olamayan hastalar hava yoluyla ve sağlık meclislerin finansıyla Şam’a bile gönderilebiliniyor. Ancak kronik (şeker, yüksek tansiyon, karaciğer, anestezi gibi) ve özel hastalıklara karşı ilaç sıkıntısı devam ediyor. Bunun nedeni TC sınırın % 100 kapalı olması ve PDK’nin zaman zaman ve pahalı fiyata ilaç göndermesi ve başka yollardan gelen ilaçların da sınırlı ve normal fiyatın halen üstünde olmasıdır. İlaçla birlikte tıbbı aletler de büyük bir sorun teşkil

ediyor. Son iki yılda bazı ihtiyaçlar karşılansa da halen eksiklik çok. Bundan dolayı bazı ameliyatlar halen yapılamıyor.

Belki de sağlık alanını en çok etkileyen olay 1-2 yıldır ciddi oranda artan mülteci sayısıdır. Toplumun önemli kesimi dayanışma gösterse bile bu durum HSK ve bölgelerin öz yönetimlerini zorlanmaktadır. İlaçlarla birlikte çadır, battaniye gibi malzemeleri vegıda malzemelerini hazır hale getirmek bazı yer ve durumlarda olağanüstü düzeyde zor bir konu olabliyor. Kısacası var olan kıt kaynakları yoğungöçmen nüfusuyla paylaşmak ilkesel olarak doğru, ancak yine de somuta yaşamak çok zorlayıcıdır.

Başka önemli bir sorun doktor yetersizliğidir. Rojava'daki doktorların sayısı çok azdeğil (Cizîre'de 250 doktor bulunuyor) yeterince donanımlılar ancak sayı olarak yetersizler. Bölgede örneğin göğüs, damar ve sinir hastalıkları uzmanlarına ihtiyaç var. Savaş yayıldıkça ve koşulların zorluğu sabit kaldıkça birçok doktor diğer ülkelerde kolayca iş bulacaklarını düşünerek yurt dışına gitti. Dünyanın değişik ülkelerinden Rojava'da çalışmak isteyen az sayıda doktor buraya geldi.Yeni eğitimini tamamlayan doktorlar da var, ama ihtiyaç halen giderilmedi. Yaralı YPG/YPJ savaşçıları çoğunlukla acil müdahale yapılamadığı için hayatlarını kaybetmesi sorunu kısmen giderildi. Bunun çözümühem gelen doktorların hem de savaşçıların eğitilmesinde yatmaktadır.

Devrimle birlikte sağlık alanında yaşanan başka önemli sorunlardan biri de yüksek fiyatlardır. Bu yüksek rakamlar, hem ilaçların alımında hem de tedaviler için geçerli. Bunun önüne geçmek için kantonların sağlık meclisleri tarafından kurulan geniş katılımlı fiyat belirleme komisyonu kuruldu.

Fotoğraf 46: Heyva Sor a Kurdistane'nin demokratik özerk yönetimleriyle işlettiği Hol kampı – zaman zaman onbinlerce mülteci burda konaklıyor, 2017

2 Mart 2014'te Qamişlo'da düzenlenen 1. Tıp Kongresi'nde, geleneksel tıp hafızasını ve onunla bağlantılı birikimi unutmamak gerektiğinden yola çıkılarak bitkisel tedavi yöntemleri tartışıldı. Sadece modern tıpla çözümlerin yetersiz olacağını dikkate alarak bu alanda adımların atılıp yüz ve binyıllara dayanan birikimi yaymak sorumluluğu 2016 yılından beri daha sistematik ve kapsamlı şekilde tartışılmaktadır. Alternatif bitkisel tedavi yöntemlerinin geliştirilmesi ve doğal ilaç üretimine ilişkin alınan somut kararlar 2016 yılında gerçekleştirilmeye başlandı. Afrîn ve Serêkaniyê'de

alternatif sağlık üzerine birer akademi kuruldu ve 4 yıllık programlar kapsamında gençler bu akademilerde eğitim görüyor. 2017 yılının ilk yarısında toplam 60 çeşit ilaç geleneksel yöntemlere dayanılarak üretilmeye başlandı. Bu ilaçların miktarı henüz az ve ihtiyacın küçük bir oranını karşılıyorlar. Ancak önemli olan bu adımın atılması ve bundan sonra daha da geliştirilmesidir.

Sağlık alanında bilgileri yaymak için çok sayıda akademinin yanında Afrîn Üniversitesi'nde bir tıp fakültesi açıldı. 2017 sonbaharında Qamişlo'daki Rojava Üniversitesinde de bir fakülte açmak için hazırlıklar yürümekteydi

11.5 Yeniden örgütlenme çerçevesinde Sağlık Meclisleri

2014 yılının başına kadar kanton ve eyalet düzeyindeki sağlık meclisleri örgütsel olarak bağımsız olan ama TEV-DEM'in değişik yapılarıyla - mahalle meclisleri ve komün dâhil - yakın ilişki içinde çalıştılar. Demokratik Öz Yönetimler kurulduktan sonra sağlık meclisleri ilk etapta kurulan sağlık bakanlığına (sonradan komite denilmeye başlandı) resmi olarak bağlandı.

Kendi özerk yapılarını ve demokratik karar alma mekanizmalarını ilk etapta büyük oranda korumakla birlikte sağlık bakanlıklarıyla uyumluluk içinde tüm zorluk ve bilinmezliklere rağmen çalıştılar. Radikal demokrasiye ve temsili demokrasiye göre örgütlenen iki yapı birbiriyle özel olarak çatışmasa da bu çelişkiyi bir süre beraberinde taşıdı. Diğer alanlarda olduğu gibi nasıl yeniden örgütlenme olması gerektiği tartışmaları ise hiç durmadı. Bu tartışmalara rağmen, sağlık hizmetlerinde ise aksama olmadı.

Bu arada 2015 yılının Eylül ayında, Dirbesiyê'de önemli olan Cizîre Sağlık Kongresi düzenlendi ve sağlık eğitimi kalitesinin geliştirilmesi için bir sağlık akademisi açılmasına ve onunla bağlantılı çalışacak eğitim komitelerin kurulmasına karar verildi. İlk sağlık akademisi 2016 başında Kobanî'de açıldı.

25 Aralık 2015'te gerçekleştirilen Kobanî Sağlık Kongresi, Rojava'nın sağlık politikasını özetleyen bir belge yayımladı. Bu belge, sağlık hizmetleri ve "ekolojik bir toplumun kuruluşu için" bir manifesto niteliğindeydi. Belgede kadınlar sağlık hizmetlerinde öncü olarak kabul ediliyor ve tedavide "doğal bir sağlık perspektifinin" esas alındığına vurgu yapılıyordu. Sağlığın kapitalist modernite tarafından metalaştırıldığına işaret ediliyor ve bunun sağlık hizmetlerinde güvensizliğe yol açtığına dikkat çekiliyordu. Bu belgeye göre, "toplumda sağlığın ve sağlık hizmetlerinin toplumsallaşmasına dayalı" demokratik modernite, yalnızca kendinden menkul değildir, aynı zamanda Demokratik Özerklik'in inşası için zorunludur.[267]

Uzun tartışmalardan sonra 2016 yılında Rojava'daki sağlık alanının nasıl daha demokratik ve kapsayıcı örgütlenebileceği somutlaştı. Yeni örgütleme ile sağlık alanında her kesim en alttan en yukarıya doğru bütün sağlıkla ilgili karar ve uygulama mercilerinde yer alması kadar kararların en geniş demokratik şekilde verilmesi önemli. Komün, mahalle, eyalet ve kanton olmak üzere dört aşamada sağlık alanında örgütlemeler mevcut. Komünlerde genelde birkaç kişiden oluşan bir sağlık komitesi oluşturuldu. Bu sağlık komitesinin eş sözcüleri dahil herkes konsensüs şeklinde çalışmalarını yürütür. 2017 yılında komünlerin ezici çoğunluğunda bu örgütlenmeler yapıldı. Komünlerin sağlık komiteleri mahallenin (kırsal alanda "hat" denilen coğrafik oluşumda) sağlık meclisini oluştururlar. Üçüncü aşamanın, yani eyaletin, sağlık meclisi ise doğrudan komünlerde seçilen delege ve sağlık alanında mevcut tüm örgütlenmelerden seçilen delegelerden oluşur. Daha detaya inersek, eyalet sağlık meclisinde birliklerin (doktorlar, eczacılar, sağlık çalışanları vs.),

[267] "Kobani Health Congress Announced Final Declaration," *ANHA*, 27 Aralık 2015, http://bit.ly/1OvQmln.

sağlık komitesi (eski adıyla bakanlık), belediyeler, İnsan Hakları Derneği, Kürdistan Kızılayı (HSK) ve var olan başka kuruluşların delegeleri yer alır.

Kanton düzeyinde oluşturulan sağlık meclisleri de aynı prensiple oluşturulur. Her komünden delegeler doğrudan kanton sağlık meclisinde yer alması Rojava'daki diğer alanlara (eğitim, hukuk, kadın, ekonomi vs.) göre önemli bir farkıdır. Bizce devam ettirilmesi ve alınan sonuçlara göre devam ettirilip yaygınlaştırılması gereken bir yöntemdir. Afrîn Sağlık Meclisi için 1300 delege bir nevi "asamble" olarak bir araya geldi (en geç altı ayda bir bir araya gelirler) ve 67 kişilik bir üst kurulu seçti. Bu kurul çok daha düzenli bir ara gelir ve somuta ilişkin kararlar alır. Asamble ve bu üst kurulun aldığı kararların uygulaması ise üye kurumlar, yani komite, HSK, eczacılar vs., tarafından ortak bir şekilde gerçekleştirilir. 'Komite' ağırlıklı genel yapı, dış ilişkiler ve yasalarla birinci derecede ilgilenirken HSK ise mülteci ve sağlık hizmetlerin çok olduğu alanlarla ilgilenmektedir. Kesişen konular da elbette vardır. Her kesimin kabul ettiği bu demokratik formül şimdilik olumlu sonuçlar verecek işlemektedir.

Sağlık alanında son iki yılda yapılan tartışmalarda ön plana çıkan bir konu 2016 yılının ikinci yarısında karara bağlandı. Buna göre her komünde en az iki kişi temel sağlık tedavileri yapacak bilgiye erişmesi için bir hamle başlatıldı. 'Koruyucu hekimlik' yaklaşımı kapsamında yoğun bir şekilde birçok eyalette eğitimlere başlandı. Kobanî'de bu çalışma sonucu sağlık akademisinin verdiği bilgiye göre bir Komingeh'e hitap eden 14 tane 'sağlık evi' açıldı. Afrîn'de ise 4 tane sağlık evi açıldı ve yenilerin açılması için çalışmalar devam ediyor. Burada temel ilaçlar ve bazı temel tedavi imkânları oluşturuluyor. Dikkat çeken nokta ise bu sağlık evlerin komünler tarafından açılması, Sağlık komitesi veya HSK tarafından değil.

Fotoğraf 47: Heyva Sor a Kurdistane'nin işlettiği ve enternasyonalistlerin Kobanî'nin özgürleşmesinden sonra inşa ettikleri doğum hastanesi, 2017

11.6 Sağlık tartışmaları

2017 yılının başında Rojava Devrimi 5 yıldan fazla bir süreci arkasında bıraktı. Devrimin diğer alanlarında olduğu gibi devrimciler halkla birlikte ilkesel yaklaşımları temel alarak acil durumlar için çözümler geliştirmeleri hep ihtiyaç halindeydi. Ancak bu süreç Kürt Özgürlük Hareketi'nin sağlığa bakışında ciddi bir teorik ilerlemeyi de beraberinde getirdi. Temel teorik yaklaşımların geldiği aşamayı tartışmak için Qamışlo'daki sağlık akademisine gidip üç arkadaşla saatlerce oturduk. Konuşmanın başında aslında kapsamlı tartışmaların 2009'da başladığı belirtiliyor, yani Rojava Devrimi'nden çok önce.

Akademisyenler sağlık konusunda özetle şu ortak fikre sahipler: "Elbette tüm topluma ücretsiz ve çok nitelikli bir sağlık hizmeti vermek istiyoruz, ancak bunu aşan boyutlar olduğunu da söylemek gerekir. Küba, Sovyet Birliği ve 90'lara kadar birçok sosyal demokrat devlette de bu vardı. Önderliğimizin bir sözünü temel alarak yola çıktık biz: Sağlıkta bağımlılık, diğer bağımlılıkları getirir!"

Öcalan'ın bu sözü somut olarak sağlıkta en altta örgütlenmelerin yaratılması gerektiği anlamını çıkarıyor görüştüğümüz akademisyenler: "Bugünkü dünyada teknik çok ön planda, belli merkezlerde toplandı. İnsanı fizik kurallarına göre işleyen sade bir mekanizma olarak ele alan bu yaklaşım doğayı anlamlandırmıyor. Doğanda uzaklık ise hastalıkları insanlarda arttırır. Sağlığı tartışınca özgürlük kavramını da işlemek çok kritiktir. Özellikle kadın boyutuyla yaklaşmak ve eril mentaliteyi kırmak için mücadele etmek önemlidir. Kısacası şunu diyebiliriz: Doğa ve kadına yakın ve devletten uzak bir sağlık yaklaşımımız var. Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık yaklaşımı bu açıdan eksiktir."

Bunun doğru olmakla birlikte Rojava'da somuta yansımasının nasıl olması gerektiğini soruyoruz. Bu soruya cevap bulmak için amatörlük kelimesini ortaya koyuyorlar. Yakın tarihten örnekler veriyorlar. Çin'deki ayaklı doktorlar veya Venezuela örneklerinden konuşuyorlar: "Devletten uzak olmanın temel aracı demokratik karar süreçleri, kadınların aktif rol almaları ve komünleri sağlık alanında güçlendirmekten geçiyor. Rojava'da 4 bin komüne sağlığı sabırla taşımamız lazım. Sağlık alanında artık dar kesime bağlı olmaktan çıkmamız gerekiyor. Birçok ülkede sağlığı bilen bir kaç (on) bin insana milyonlar bağlıydı. Yine şifalık bizim için kritik bir konu, çünkü tüm geleneksel birikimi yeniden canlandırıp yararlı olanları sağlık sistemimizde yaygınlaştırmamız gerekir. Sağlığı bir kültür haline getirmek gerekir. Aslında yaşamımızda ilk sağlıkçılar annelerimizdir, örneğin 'sırtını örterek yat' derler çocuklarına. Bugünkü çağda bu gibi durumları sağlığı tartışınca unutuyoruz. Bu yaklaşım çerçevesinde okul ve akademilerde hipokrat yeminini ettirmiyoruz çünkü bu hemşireleri melekleştiriyor, başka ifadeyle ise köleleştiriyor."

Bundan çıkardığımız sonuç, demokratik sağlık terimin yaygınlaştırılmasıdır. En önemlisi de sağlık alanındaki bilgilerin ortaklaştırılması ve toplumun hizmetine sunulmasının şart olduğudur. Ardından bir arkadaşımızın sorması üzerine konu alternatif tıptan devam ediyoruz. Aldığımız görüş ise şu: "Toplumumuz doğal tıptan geliyor aslında. Endüstrileşme ile teknik gittikçe ön plana geliyor. Batı devletlerinde bu aşırı bir noktaya geldiği için alternatif tıp arayışları da artıyor. Bize göre hedef geleneksel bilgileri teknikle buluşturmak gerektiğidir. Bu açıdan alternatif terimi bizce eksik çünkü birini ret edip yenisini getirmeyi anımsatıyor. Batıyı reddedip eskiye dönüşün olması mümkün olmadığı ortada, ikisini bir araya getirmek lazım. Doğal tıp komitemizin konumu önemseniyor ve bu komite birçok çalışmasını nene ve dedelerimize sorarak yapıyor. Bugünkü çağda çoğu hastalığın

sosyal ve ruhsal nedenleri olduğu ortadadır. Hastalık yaratmayacak şartları toplum olarak geliştirmemiz gerekiyor. Bu da sağlık alanını aşan bir konu elbette ve toplumumuzda bu herkesi ilgilendiriyor. 2011 yılında Dersim'de yapılan bir araştırma kanser artışı tespitinde bulunuyor. Bunun nedeni insanların kaygısı ve bireyselleşmenin artmasıdır, artan kimyasallar değil."

Devrim süreçlerinde her şey, eninde sonunda zihinlerde düğümlendiği ortadadır. Sağlık hizmeti günümüzde hala devletten bekleniyor. Bu alışkanlıkların ve bağımlılığın aşılması gerekir. Karşımızda oturanlar, mutlaka başarılı olacaklarına inanıyorlar. Sovyetler Birliği veya İspanya Devrimi deneyimlerini ve pratiklerine dikkat çektiler. Bunlardan sonuç çıkarmaya başladıklarına dair sözleriyle konuşmalarını bitirdiler.

12 Demokratik-Komünal Ekonominin inşası

12.1 Baas Sömürgesi Altında Rojava'nın Ekonomisi

Suriye'de 50 ve 60'lı yılların siyasi krizleri atlatıldıktan sonra devleti ele geçiren Baas partisi, ekonomideki devletin konumunu güçlendirme politikalarını uyguladı. 60'lı yıllara kadar ekonomik ve ticari faaliyetlerin çoğunluğu tarımsal üretime dayanıyordu. Özel ekonominin alanı sınırlı tutularak Reel Sosyalizmde olduğu gibi beş ile on yıllık planlamalarla ekonomi merkeziyetçi şekilde düzenlendi. Bu kapsamda tarımsal ve endüstriyel ürünlerin nerede nasıl üretileceği detaylı şekilde planlandı ve petrole dayalı endüstri ve başka endüstriyel alanların ekonomideki rolü hızlı şekilde arttı. Ancak mevcut Suriye savaşına kadar, bir gerileme yaşasa da tarım halen bütün ekonomik gücün % 20-25'ini oluşturarak uluslararası karşılaştırmada göreceli olarak yüksek bir orana sahip.[268]

Rojava, Baas rejimi altındayken Suriye'de yarı sömürge konumundaki en yoksul bölgelerden biriydi.[269] Oysa Rojava Suriye devleti içinde Akdeniz kıyı bölgeleriyle en çok yağış alan bir bölge ve toprağı tarıma çok uygun olan bir coğrafyadır. Bundan dolayı tarımsal üretim açısından Suriye devleti Rojava'ya büyük önem vererek 70'lı yıllardan itibaren Rojava büyük değişime uğradı. Tarımsal merkezi bir planlama ile üretim artarken, endüstriyel faaliyetlere sistematik şekilde neredeyse hiç bir şekilde izin verilmedi. Baas rejimi bazı tarımsal ürünleri aktif bir şekilde yaygınlaşmasını destekleyerek diğer ürünleri sistematik şekilde geriletti. Devlet planlamasına göre Cizîrê bölgesinde tarımsal üretim sistematik olarak tek tip buğday üretimi yapıldı. Bunun yanında belli oranda pamuk üretimine dönük faaliyetler de arttırıldı. Sulamanın yapılamadığı veya yağışın az olduğu yerlerde de büyük oranda ekonomik değeri çok daha az olan arpa üretimine geçildi. Bunların dışındaki bütün ürünlerin üretimi kısa süre içinde durdurularak tarımsal çeşitlilik yok edildi. Cizîrê bölgesi 90'lı ve 2000'li yıllarda Suriye'de üretilen bütün buğdayın % 50'sine yakınını üretti[270]. Tekstil ürünleriyle ünlü Suriye'deki pamuğun yarısı da yer altı suyuyla zengin Serêkaniye ve Dirbesiye eyaletleri üretti. Bu tek tip endüstriyel tarım ile Cizîrê artık uçsuz bucaksız bir buğday tarlası görünümünü aldı. Afrîn bölgesinin tamamına yakını ise zeytin ağaçlarıyla kaplandı ve Suriye zeytinin % 25 ile 30'uburada üretilmeye başlandı. Afrîn'de zeytinin yanında az sayıda meyve üretimi devam edebildi. Kobanî bölgesinde ise buğday en çok üretilen tarımsal ürün oldu; bununla Rojava'nın buğdaydaki payı % 55'i geçti. Bunun yanında sınırlı oranda zeytin, fıstık ve arpa üretimi de Kobanî'de geliştirildi.

Endüstriyel ve monokültürel tarım kapsamında Rojava için öngörülen temel üç ürün buğday, zeytin ve pamuğun dışındaki ürünlerin ekimini durdurmanın yanında ağaçlar da sistematik şekilde kesildi. Yerleşim yerleri ve yollar dışında bütün araziler tarıma dönüştürüldü. Bu kapsamda meraların olduğu alanların tarıma açılması için saha temizliği yapıldı. Hayvancılık da bununla birlikte Rojava'da büyük oranda geliştirildi. Parseller büyütülerek azami verim alma adına ağaçlar engel olarak görüldü. Böylece biyolojik çeşitlilik de büyük oranda yok edildi. Tüm bunları hem teşvik ve kanunlar hem de şantaj ve dedikodularla gerçekleştirildi. Örneğin 2012 yılı öncesi bir ağaç

[268] GIZ – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH: Syrien, 2014, http://liportal.giz.de/syrien/wirtschaft-entwicklung

[269] Yazarların TEV-DEM ve geçici yerel yönetim temsilcileri ile 2014-2017 arası yaptığı röportajlar. Ayrıca bkz. Judit A. Szonyi, Eddy De Pauw, Roberto La Rovere ve Aden Aw-Hassan, "Poverty Mapping in Rural Syria for Enhanced Targeting," Uluslararası Tarım İktisatçıları Derneği konferansına sunulan metin, 12-18 Ağustos 2006, Avustralya, http://bit.ly/1MEHqEJ.

[270] USAID, Christopher Chapman: Syrian Agriculture – Historical and Environmental Context. June 2014. Link: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PBAAC901.pdf

yetiştirmek için üç bakanlıktan izin almak zorunluydu, bu da ağaç yetiştirmeyi imkânsız hale getiriyordu. Örgütsüz olan toplumun öz örgütlenmesi ve eleştirel bir bilincin güçlü olmadığını da düşünürsek dile getirilecek bir direniş de yaşanmadı.

Rojava halkının endüstriyel ve tek tip (monokültür) tarımı benimsemesi için Baas rejimi, üretecekleri buğday, arpa, pamuk ve zeytini satın alacağına dair taban fiyatı sözü verdi. Bununla birlikte tohumlar merkezi düzeyde kimyasal ve endüstriyel tarzda üretilip çiftçilere düşük fiyata verilmeye başlandı. Aynı yaklaşımla, kimyasal gübre belli düzeyde üretilip çiftçilere uygun fiyata satıldı. Gübre Suriye'de büyük miktarda çıkarılan fosfordan elde edildi. Böylece Rojava'nın çiftçileri kendi tohumunu ve gübresini yeniden üretmeye gerek duymadı. Çiftçilere cazip gelen bu yeni uygulama,bütün tarımın devlet tarafından kontrol altına alınması anlamına da geldi. Artık toplumun gıda üzerindeki egemenliği veya güvenliği ortadan kaldırılmıştı. Rojava'da devrime gerçekleştirilmeye başlanınca,yerel ve doğal tohum neredeyse tamamen kaybolmuştu

Rojava'da yapılan endüstriyel tarımsal üretim, savaşa kadar Suriye'nin ekonomik gücünün üçte birini oluşturuyordu.[271] Afrîn kantonu ekonomi komitesinden Dr. Ahmed Yousef, 2015 yılında yaptığı açıklamada, Rojava şu anki nüfusun iki hatta üç katını besleyebilecek güce sahipken, Suriye'de yoksulluk sınırının altında yaşayanların yüzde 60'ını hâlâ Kürtler oluşturuyor demişti.[272]

Fotoğraf 48: Cizîrê'de petrol, buğday ve sınırlı ölçekte hayvan yetiştiriciliği bir karede, 2014

[271] "Syrien," Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH (GIZ), 2014, http://bit.ly/1zTdrag

[272] Sedad Yılmaz'ın Dr. Ahmad Yousef'le yaptığı röportaj, "Wir wollen mit den Kooperativen und Kommunen die Rechte der einfachen Bevölkerung gegen die Wohlhabenden schützen," *Kurdistan Report*, no. 177 (Ocak-Şubat. 2015), http://bit.ly/1QIsjuf. Aksisi belirtilmediği takdirde alıntılar bu röportajdan yapılmıştır.

Cizîrê kantonunda 1950'lı yıllarda yapılan sondaj çalışmalarıyla birlikte, Suriye petrolü sistematik şekilde çıkarmaya başladı. Daha sonra diğer bölgelerde rezervler bulundu. Kısa sürede Suriye petrol ihraç edebilecek konuma yükselse de Irak, İran ve Körfez ülkeleriyle karşılaştırılacak rezervleri olmadı. Savaş öncesi Cizîrê bölgesinde petrol üretimi, Suriye'nin petrol üretiminin tahminen % 20-30 arası bir miktarını oluşturdu. En büyük rezerv ve üretime ise, Deyr Ez Zor vilayeti sahipti. 2002 yılı itibarıyla Suriye petrol üretimi doruk noktasına ulaşmasından sonra üretim ve rezervlerde yavaş ama belirgin bir düşüş (2010'da günlük üretim 385 bin varil) yaşadı. 2011'de halen petrol sanayisi milli gelirin dörtte birine tekabül ediyordu.[273] 2011'in öngörülerine göre Suriye 2020 yılından sonra artık ihraç edemeyecek konuma gelecekti. Rimelan ve Hesekê'nin güneyinde olan Cizîrê'deki petrol yatakları aynı zamanda ciddi bir doğal gaz rezervine de sahip. Suriye rejimi doğal gazı özellikle elektrik üretimi için kullanmayı hedeflediği için doğal gazı ihraç etmeyerek büyük elektrik santralleri kurdu. Böylece artan elektrik tüketimini karşılayabildi.

Savaştan önce Rojava'da üretilen petrol, doğal gaz, pamuk ve başka ham maddeler, işlenmek üzere bölge dışına gönderiliyordu. Çıkarılan petrol ve gaz boru hatlarıyla devletin en büyük rafinerisinin bulunduğu Humus'a transfer ediliyordu. Pamuğu ise Halep'teki sanayi alıp iplik olarak işliyordu. Aynı şekilde toplanan zeytinler de Rojava'nın dışında ağırlıklı olarak Halep'tebüyük oranda işleniliyordu. Güney, orta ve batı Suriye'nin aksine Rojava'da çok sınırlı sayıda değirmenler ve büyük un ambarları inşa edildi, bu yüzden üretilen buğdayın çoğu da Suriye'nin diğer bölgelerine aktarılıyordu. Bu ve başka ürünlerin hepsi Rojava'nın dışında bulunan endüstride kullanıma hazır hale getirilip Rojava'ya tüketim için gönderiliyordu. Rojava'da fabrika bulmak çok zor. Örneğin 2011 öncesi Dirbesiye'de kurulan bir küçük bulgur fabrikası Baas rejiminden çok zorlu ve gecikmeli bir süreç sonrası ruhsat alabildi, fakat üretimi zaman ve süresiyle sınırlı tutuldu. Bundan dolayı Rojava'da hiç bir zaman güçlü ve büyük bir burjuvazi gelişemedi. Belli oranda birikim yapanlar Rojava dışında yatırımlar yapıp göçüp gittiler.

Baas rejimi ve ona bağlı kurumlar Rojava'da inşaat sektörünü de sınırlı tuttu. Bir fiili uygulama ile Rojava'da sınıra 25 km kadar olan bir coğrafyada iki kattan yüksek yapılara çok nadiren izin verdi. Böylece hem ekonomik gelişmeyi sınırlamak hem de nüfusu sınırlı tutmak istedi.

Rojava'daki Süryaniler, Keldaniler, Ermeniler ve Araplar için, iş bulma koşulları Kürtlere göre daha avantajlıydı. Bunun böyle olması için devlet özel bir çaba da göstermekteydi, örneğin işe alımlarda Kürtleri daha az tercih ediyorlardı. Veya devlet Kürtlerin hiç ya da az yaşadığı mahallelere daha fazla önem verip yatırımlar yapardı. Bunun ikinci nedeni Süryani, Keldani ve Ermenilerin genelde zanaatkâr olmaları ve usta olarak ya da esnaf olarak çalışmalarıydı. Bunları belirtirken Arap Kemeri politikasının etkisini de burada hatırlatmakta fayda var.

Ticaret alanı, Baas rejiminin yoğun olarak kullandığı bir alan oldu. Kürdistan dört parçaya bölünmesiyle birlikte Rojava, Baas rejimin denetimine geçti. O günden beri, halk ticaretten uzak tutuldu. Ticareti daha çok tekeller ve zengin toprak sahipleri yaptı. Yani ticaret bir bakıma rejime yakın duran kesimler tarafından yapıldı. Rejim, piyasa ve pazar üzerinde kendi tekel ve rejim

[273] Hussein Almohamad and Andreas Dittmann: Oil in Syria between Terrorism and Dictatorship, Department of Geography, Justus Liebig University of Giessen, 2016. Bakınız: www.mdpi.com/2076-0760/5/2/20/pdf

yanlılarıyla denetimi sağladı. Pazar ve fiyat kontrolünü elinde tuttu. Halkın içinde olmadığı, halkın söz sahibi olmadığı bir pazar ve ticaret politikası geliştirildi.

Baas rejiminin kadını ekonomik yaşama katma biçimi, kapitalist devletten farklı değildi. Kadınları ekonomide emeğinden yararlanacak bir nesne olarak ele aldı. Ekonominin gerçek katılımcısı olan kadın ekonomiden soyutlandı. Unutulmamalı ki kadın tarihin başlangıcından bu yana ekonominin başat aktörü ve doğal toplumun ve ekolojik toplumun temel unsurudur.

Tüm bu politikalar sonucu, Kuzey Kürdistan'a benzer şekilde Rojava'nın Kürtleri de, Suriye'nin ekonomisi için büyük bir ucuz iş deposu haline geldi. Kapitalizmin yaygınlaşması, endüstrileşme ve birçok yerde halkın yoksullaşması buna neden oldu. Tarımın tek tiplik üzeri endüstrileşmesi sonucu çalışan insan sayısı yarım milyon ile sınırlı kaldı. Bu nedenle nüfusun geri kalan bölümü mecburi olarak Suriye'nin büyük kentlerine göç etmek zorunda kaldı. Buradaki Kürtler Rojava'daki ailelerine ve yakınlarına bakabilmek için para kazanmanın yollarını ucuz ve vasıfsız iş gücü olarak arıyorlardı. Zamanla birçoğu ailelerini de yanına alması sonucu Kürt nüfusunun önemli bir kısmı artık Rakka, Hama ve Minbiç gibi şehirlerde de yaşamaya başladı. Ancak en büyük Kürt nüfusu Halep ve Şam'a göçtü, 2011 yılında sadece bu iki kentte yarımşar milyon Kürt yaşamaktaydı.

Tüm bu düzenlemeler, aslında Suriye devletinin sömürgeci niteliğini yansıtıyordu. Cizîrê ekonomik kalkınma danışmanı Dozdar Hemo'nun bize rejimin Rojava'yı sistematik olarak görmezden geldğini söyledi. Dozdar Hemo ayrıca Rojava'nın kasıtlı olarak yoksul bırakıldığını ne devlet ne de özel sektörün orada yatırım yapmadığını söyledi. Cizîrê kantonun 2014 yılındaki finans bakanı Remziye Mihemed ise, bu durumu şöyle açıkladı: "Bir tekstil atölyesi kurmak için bile en fazla üç dikiş makinesi alabiliyordunuz, çünkü daha fazlasını alırsanız hemen ardından, bir ve ya iki gün sonra, rejim görevlileri gelir ve atölyeyi kapatırlardı. Rejim, halkı komünal çalışmadan alıkoymak için elinden gelen her şeyi yapıyordu, bundaki amacı ise insanların hiç bir koşulda yan yana gelmemesini ve birlikte çalışmamasını sağlamaktı. Onlar her zaman yerel popülasyonun rejime muhtaç kalmasını sağlayacak politikalar geliştirdiler."[274]

12.2 Ekonomide Temel Anlayışa Giriş

Demokratik Konfederalizm'in siyasi çözümü olan Demokratik Ulus, demokratik ve komünal bir ekonomi kurmayı hedefliyor. Abdullah Öcalan'ın dediği gibi, "özyönetimde alternatif bir ekonomik sistem zorunludur ve bu sistemde toplumun kaynakları sömürülmek yerine çoğaltılır ve böylece toplumun çeşitli ihtiyaçları karşılanır."[275]

Kürt Özgürlük Hareketi'nin (KÖH) ekonomiye ilişkin temelde geliştirdiği yaklaşımı anlamak açısından Rojava'da temel referans olan Öcalan'ın tespitlerine bakmak gerekir: "Devlet iktidarı ancak ulus-devlet olarak düzenlendiğinde kapitalist modernite, özellikle onun ekonomi üzerinde gerçekleştirdiği azami kâr ve sermaye birikimi gerçekleştirildi, yani tarih boyunca toplumun ekonomik yaşamı üzerinde en çok artı-değer gaspı söz konusu oldu. Bununla kapitalist modernite tarafından amaçlanan ve gerçekleştirilen üç ana unsur azami kâr, ulus devleti ve endüstriyalizmin doğal sonuçları yaygın düşük ücret köleliği ve muazzam işsizler ordusu oldu. Böylece toplumun ekonomik yaşam üzerindeki özgürlüğü de kalktı. Yaratılan proletaryada kadının ücretsiz veya az ücretli köleliğe mahkûm edilmesi çok önemli oldu."[276]

---

274 Remziye Mihemed, "Das Wirtschaftsmodell in Rojava, Gespräch mit Civaka Azad," *Civaka Azad*, 16 Şubat 2014.

275 Abdullah Öcalan, *Democratic Confederalism*, s. 21, http://ocalan-books.com/downloads/democratic-confederalism.pdf.

276 Abdullah Öcalan, Demokratik Ulusu, s. 41, www.ocalan-books.com/downloads/demokratik-ulus.pdf

KÖH, kısa süre içinde endüstriyalizm ile tamamen egemen hale gelen kapitalizmin toplum tarafından kabul görmesi, yeni düzenin milliyetçilik ve sözde yurtseverlikle cilalanması ile eğitimle tanrısallaştırılması dikkat çekiyor. Tüm alanlarda geliştirilen kavram, kuram ve kurumların da sistematik şekilde araçsallaştırılmasıyla ekonomi üzerinde gerçekleştirilen gasp sistemini meşrulaştırmak için kapitalizmin toplumun en ince damarlarına kadar sızması söz konusudur. Bu bağlamda Öcalan'ın yazdığı şu not önem arz ediyor: "Kapitalizm genelde sosyal bilimleri, özelde ekonomi-politik bilimini görünmez kılmak ve çarpıtmak için düzenlenmiş bir mitolojidir."

Öcalan, uygarlık tarihi boyunca Kürt toplumun karşılaştığı işgal, istila, talan, sömürgecilik ve asimilasyon uygulamalarına dikkat çeker. Kapitalist modernitenin üç ana unsurunun, yani azami kar, ulus devleti ve endüstriyalizm çarkında Kürtlerin kültürel bir soykırıma maruz kaldığına vurgu yapar. Bunun sonucunda toplumun kendine sahip çıkmaktan korkar hale getirildiğine işaret eden Öcalan şöyle devam eder: "Bu toplum, ekonomisi üzerinde hâkimiyetini ve özgür tercihini kaybetmiş, tümüyle yabancı ve işbirlikçi unsurların üçayaklı modern canavarının kontrolüne geçmiş bir toplumdur. Kadınlar tümüyle işsiz ve değersiz iş gücü haline gelirken erkekler de sözüm ona aileyi yaşatmak uğruna dünyanın dört tarafına savrulmuşlardır. Kürt toplumu üzerindeki ulus-devlet baskısı ve zulmünden çok, ekonomik araçlarına el konularak, ekonomik yaşamı denetlenerek nefessiz hale getirilmiştir. Ancak kendi kimliklerini inkâr etme temelinde egemen ulus-devletlere bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticaret ve sanayide rol oynamaları mümkün kılındı. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun en etkili aracı oldu. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu."

Demokratik Ulus sadece bu zalim politikaları durdurmakla yetinmez ayrıca toplumun yaşamı üzerinde olduğu kadar ekonomi üzerinden yeniden denetim kurmasını esas alır. Bunu da ekonomik özerklik ile sağlar. Elbette bununla kast edilen kapitalizmin her hangi bir biçimi değildir, yani ne Batıda yaygın olan özel, ne de Sovyetler Birliği'nin geliştirdiği devlet kapitalizmidir. Demokratik Ulus demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Ekolojik ve dayanışmacı toplum olma hedefi kâr, sermaye birikimi, endüstri, kalkınma, teknoloji, işletme ve mülkiyetin üzerinde duruyor. Finans ve mali sistem ekonomik verimliliğe ve işleyişe hizmet ettiği oranda geçerli kılınır. Paradan para kazanmayı en zahmetsiz sömürü tipi olarak kabul eder ki, ekonomik özerklik sisteminde bu sömürü tipi kendine yer bulamaz. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği çalışmayı bir zahmet, bir angarya olarak değil, bir özgürleşme eylemi olarak değerlendirir. Çünkü emeğin sonuçları öz kimliğine ve birey özgürlüğüne hizmet ettiğinde, bu istenilerek ve mutlulukla katlanılan bir eyleme dönüşür.

Öcalan, ekonomik özerkliğin, en az öz savunma kadar stratejik bir önem atfettiğini söyler. Toplumun varlığını sürdürebilmesi, ekonomik özerkliknehirlerin ve toprağın korunması, ormanlaştırması, ekolojiye ve komüne dayanması, toplumun beslenmesi, dolayısıyla varlığını uzun vadeli sürdürmesi ile mümkündür. Son yıllarda, Kürtler kendi demokratik ulusunu geliştirirken ulus-devletler ile görüşmeler çerçevesinde demokratik özerkliğin nasıl şekil alacağı tartışması ve pratiği kapsamında ekonomik özerkliğin vazgeçilmez olduğu KÖH tarafından gittikçe daha vurgulanmaktadır. Bu açıdan ulusal pazar olgusunu inkâr etmeyen, ama yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir ekonomi hukuku elzemdir.

KÖH tarafından hedeflenen ekonomi anlayışı, ‘demokratik ve kömünal ekonomi’ ifadesi altında özetlenebilir. Demokratik boyut, devletin değil, toplumun aktif katılımını ve kontrolünü tanımlarken, kömünal boyut ise ekonominin merkezinde temel özne olarak yerelin, özellikle de komünlerin, olması gerektiğini vurgular.

Rojava’nın bir parçası olduğu Ortadoğu’nun ekonomisi hakkında Öcalan şöyle bir analizde bulunur: “Batıda ekonomiyi, politik iktidarı elinde tutanlar belirlerken, Ortadoğu’da politik iktidarı elinde tutanlar ekonomiyi belirler. Ekonomiye has olduğu varsayılan yasalar, bu coğrayada geçerli değildir. Bir yanda küçük ölçekli eviçi üretim ve aile ekonomileri, öte yandan devlet - veya devlet yöneticilerin - eliyle işletilen bir ekonomi vardır. İkisi arasında da devlete bağımlı zanaatkârlar ve tüccarlar yer alır. Orta sınıfların kendi ekonomik potansiyeline dayanarak devlet ve siyaset üzerinde etkide bulunması konusunda az imkânları vardır.”[277] Rojava’daki ekonomiye de bu temelde tanımlamak doğru olsa da, diğer üç Kürdistan parçasını bu kategorinin dışında tutmak gerekir. Çünkü buralardaki ekonomik yapılanma sömürgeleştirilmiş bir özelliğe sahip.

Rojava’nın ekonomik olarak az gelişmişliği hem dezavantaj hem de avantajdır. Zira, Kürt halkının geleneksel toplumsal kolektivizmini yeni ve alternatif bir ekonominin inşasına kanalize edilebilirnir. Aslında geleneksel yapıları bütünleştirmek, Kürt özgürlük hareketinin gelenek ve özgürleşmeyle ilişkilendirdiği genel yaklaşımıdır. Bu yeni ekonomik yaklaşım, “toplumsal ekonomi” olarak da adlandırılır ve hem kapitalist modernitenin neoliberalizminden hem de Reel Sosyalizmin devlet kapitalizminden ayrışır. Dr. Yousef, bu konuda şunları söyledi: “Yapay ihtiyaçlar yaratılması, yeni pazar arayışları ve hiç olmadığı kadar sınırsızca büyük karlar elde edilmesi, yoksullarla zenginler arasındaki uçurumu arttırdı ve yoksulluk sınırında yaşayanların ya da açlıktan ölenlerin sayısını çoğalttı. İnsanlık artık böyle bir ekonomi politikasına bel bağlayamaz. Bu yüzden en büyük görev, kâr elde etmeye dayanmayan ve zenginliğin adil bölüşümünü hedefleyen alternatif bir ekonomi yaratmaktır.”[278]

Bu konuda ekonomi alanında çalışmalarda bulunan Kürt araştırmacı Azize Aslan şu benzer düşünceleri paylaştı:

“Kapitalizm, değişim değerini, piyasa için üretimi önceler. Tamamen kâr amaçlı üretime dayanır; toplum için değil piyasa için üretim yapılır. Ama ekonomik aktiviteler konusunda kendi adına karar alamayan bir toplum aynı zamanda kendi iş gücü hakkında da karar alamaz. İçler acısı ücretlerle çalışmaya zorlandık ama buna kayıtsız kaldık. Çok düşük karşılıklar için çalışmaya zorlandık ama her şartta bunu yapmaya devam ettik. İş güvenliği ve düzenleme olmadan enformal sektörde çalıştık ama buna aldırmadan çalışmaya devam ettik…”[279]

Afrîn ekonomi komitesi üyesi Dara Kurdaxi ise alternatif ekonomi modeli konusunda şu ifadeleri kullandı: “Tarihsel olarak ekonomi toplumdan ayrı olarak gelişti. Bu da sömürücü devletlerin ve sonunda da ekonomik liberalizmin ortaya çıkmasına yol açtı. Bunun aksine, kendi ekonomik kavramlarından uzaklaşan devlet sosyalizmi, ekonomiyi devletin bir parçasına dönüştürdü ve her şeyi devlete havale etti. Ama şu çok açık ki devlet kapitalizmi çok uluslu firmalardan, tröstlerden ve şirketlerden o kadar da farklı değil… Burada kapitalist sistemi kuramayız, çünkü bu sistem hem

[277] Abdullah Öcalan, *Bir Halkı Savunmak*, 2004, s. 268.
[278] Dr. Ahmad Yousef, *ANF*, 9 Kasım 2014.
[279] Azize Aslan, DTK’nın düzenlediği “Demokratik Ekonomi” konferası konuşması, Amed, “Hedef Komünal bir Ekonomi”, *Özgür Gündem*, 14 Temmuz 2014.

çevreye büyük zarar veriyor, hem sınıf çelişkilerini devam ettiriyor hem de sonunda sadece sermayeye hizmet ediyor… Rojava'da farklı bir model oluşturmalıyız."[280]

Toplumsal bilinci hem kapitalist hem de feodal zorunluluklardan özgürleştirecek ve böylece toplumsal bir devrim yaratacak türde bir ekonomiye ihtiyaç var. TEV-DEM ve demokratik özyönetimin diğer organlarında yürütülen tartışmalarda, demokrasiyi ekonomik yaşama doğru genişletme fikri sıkça dile getirilmekte ve "toplumsal/demokratik ve komünal ekonomi" olarak adlandırılmakta. Dr. Kurdaxi'ye göre toplumsal bir ekonomin amacı, demokratikleştirilmiş bir ekonomi yaratmaktır: "Ekonomik kalkınma, toplumu hedeflemelidir… Bu yüzden sistemimiz, katılımcı, doğal kaynakları ve güçlü bir altyapıyı destekleyen bir model olmalıdır." Demokratik ve komünal ekonomi, topluma güvenmeli ve tüm ekonomik etkinlikleri sokaklarda, köylerde, mahallelerde, kasabalarda ve kantonlarda hayata geçirmelidir.

Demokratik Özerkliğin ekonomi projesini bir adım daha ileri düşünürsek, dayanışma temelli uluslararası alternatif bir ekonomi hedefliyor. Dr. Kurdaxi "Sonunda bütün dünyanın benimseyeceği ve aslında benimsemesi gereken bir ekonomi modeli geliştirdik. Er ya da geç başarılı olacağız, çünkü bizim başarımız toplumun başarısı demek."dedi.

Demokratik ve komünal ekonomide fabrikalar da dâhil tüm kaynaklar, komünlerin ve onun oluşturduğu halk meclislerin özyönetimi altındadır. Murray Bookchin'in dediği gibi, her ekonomik varlık "kendi özgür kurumsal çerçevesinin maddi kurucusudur… -'işçiler', 'çiftçiler', 'uzmanlar' ya da belli çıkar gruplarına mensup diğer kişilere değil, vatandaşlar olarak birleşen bir vatandaş topluluğu tarafından edilen bir bütünün parçasıdır."[281] Dozdar Hemo ise 2014'te bize şunları söyledi: "Komünal, toplumsal bir ekonomi inşa ediyoruz. Herkes bu ekonomiye katılma fırsatına ve en azından ilk aşamada geçim araçlarına erişme fırsatına sahip olmalıdır."[282]

Kürt özgürlük hareketi, yaşamın temel kaynaklarına ilişkin kooperatif ve komünal yaşamı savunur. Cemil Bayık, bu konuyla şu ifadeleri kullanır: "Su, toprak ve enerji kaynakları bütün topluma aittir ve tüm toplumun yararına kullanılmalıdır. Toplum, bunların komünal mülkiyetine sahip olduğunda kimse onları sömüremez. Dahası böyle bir toplum ekonomik tahakkümün nesnesi haline gelmez. Dolaysıyla suyun, toprağın ve enerji kaynaklarının kontrolünden asla vazgeçememek gerekir. En önemlisi, suyun, toprağın ve enerji kaynaklarının kontrolü devlete ait olmamalıdır. Bunların kontrolünü talep eden devlet, despotik ve faşisttir." Bayık, herkesin bu kaynaklardan ücretsiz yararlanması gerektiği konusunda ısrarcıdır: "Kürt halkı bunlar için hiç para ödememeli. Su nasıl satılabilir? Kürt halkının ortak mülkü olan enerji de satılamaz. Kuşkusuz toplum bunların boşa harcanmasını engelleyecek yöntemler bulmalı, su ve enerji temel kaynaklardır ve satılmamalı… Hatta petrol bile Kürt halkına ait olmalıdır."[283]

Toplumun, su, toprak ve enerji kullanımı konusunda karar almasını sağlamak için, toplumun ihtiyaçlarına dair bilgi uzmanların tekelinden çıkarılmalı ve toplumsallaştırılmalıdır. Bunun için

---

280 Dr. Dara Kurdaxi, "Ekonomist Kurdaxi: Suriye karanlığa, Rojava aydınlığa gidiyor," *ANF*, 28 Kasım 2013, http://bit.ly:/1PeVWOp. Dr. Kurdaxi'den bu bölümde yapılan bütün alıntılar aynı metinden alınmıştır.

281 Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme- Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Ayrıntı Yayınları, 1999.

282 Hemo burada geçim araçları darken, diğer bölgelerden ithal edilen ürünlere bağımlı olmadan kendine yeterliliği kastediyor.

283 Cemil Bayık, "Su, Toprak ve Enerji Komünlerini Kuralım." *Yüksekova Güncel*, 11 Eylül 2014, htt://bit.ly/1Ta7bDV.

eğitim temel hedef olmalıdır. Bayık "Kooperatiflerin toplumsal bir ekonomiyi nasıl oluşturabileceği konusunda halkı eğitiyoruz. Bunu geliştirmek için de ekonomi akademileri kuruyoruz."dedi.

12.3 Özgürleşme Döneminde Ekonomi

TEV-DEM, Temmuz 2012'de Rojava özgürleşmeye başlayınca, ekonomide temel hizmetler ve üretim faaliyetlerinin sorumluğunu üstlendi. Üretim faaliyetlerinin çökmesini veya dar bir grubun kontrolüne geçmesini önleme konusunda önemli bir sorumluluğu vardı. 2011'deki devrim süreciyle birlikte mahalle ve ilçelerde halk meclisleri kapsamında kurulan ekonomi komiteleri, özgürleşme sürecinde yaşanan gelişmelere uyum açısında büyük bir avantaj sağladı. 2011'de küçük ve dar kapsamda kurulmuş olsa da ekonomi komiteleri, özgürleşmeyle ekonominin nasıl olabileceğine dair tartışmalar ve bazı küçük ölçekli çalışmalar yürütüyordu. Mahalle düzeyinde olsa da ekonomik anlamda bazı çalışmaların yürütülmesi bu komitelerde yer alan aktivistlerin ekonomiyi daha iyi anlamaları konusunda önemli bir katkı sunuyordu. Bu kişiler devlet otoritesinin zayıflamasıyla pratikte ekonominin ne olduğunu, Rojava'da ekonominin Baas devletine nasıl bağımlı hale getirildiğini gördü. Bu süreç, aynı zamanda eski ekonomik yapının, yeni ekonomi modelin önünde çok ama çok büyük bir sorun olduğunu ortaya çıkardı.

Özgürleşmeyle birlikte TEV-DEM tarafından atılan ilk önemli adımlardan biri fiyat kontrolünü yürürlüğe koymak oldu. Özgürleşen her şehrin ikinci gününde ekonomi komiteleri tarafından belirlenen tavan fiyatlar pazarda ve iş sektöründe uygulanmaya başlandı. Fiyat kontrolü konusu daha önceki devrimlerde önemli bir konu olduğundan dolayı özgürleşme öncesi gündeme girmişti, ayrıca 2012 yılıyla birlikte Suriye'nin ekonomisi zaten ciddi olarak sallanmaya başlanmıştı. Rojava'nın ekonomik olarak zayıf bir bölge olduğunu ve üretilen ürünlerde pek bir çeşitliliğe sahip olmadığını da dikkate alındığında, bu konunun daha da kritik bir konu olacağı anlaşılıyordu. Fiyat kontrolü adımı, savaş fırsatçılarının devletin çöküşünden kaynaklı durumdan nemalanmak isteyenleri durdurdu. Başka bir deyişle spekülatörlerin gıdaları ve tıbbi malzemeleri depolayıp fiyatları uçurarak kâr elde etmelerini büyük oranda engelledi. TEV-DEM'in ekonomi komiteleri tarafından fiyatlar kontrol altına alındı. Örneğin Afrîn'de bir çuval unun fiyatı pazarda bir kış içinde 3.000 Suriye Lirası'ndan 6.000 Suriye Lirası'na çıktı. Ama fiyat kontrolleri sayesinde bu fiyat 4.100 Suriye Lirası'nda sabitlendi. Bunun üzerinde bir fiyatla un satılmasına izin verilmedi.[284]

Özgürleşmeyle TEV-DEM'den atılan ikinci ve çok hayati adım ise, devletin kontrolündeki ekonomi ve temel hizmetleri düzenleyen kurum, kamusal şirket, depo, araç ve topraklara el koymak oldu. Bu konuda da imkân ve kapasiteye göre belli tartışma ve hazırlıklar yapıldı. Fakat bu adım atılınca yine de çok büyük zorluklarla karşılaşıldı. Süreç çok hızlı ilerliyordu ve tecrübe yok gibiydi. Devletin elindeki kurum, şirket ve depolar toplumsallaştırılınca burada çalışan uzman elemanların birçoğu ayrıldı. Teknik ve uzman elemanların çoğu bu bölgedendeğildiler, rejim bu uzmanları Rojava dışından getirmişti ve böylece yerel halk bu kurum ve hizmetlerin yönetiminden büyük oranda dışlanmıştı. Özgürleşmeyle birlikte bu elemanların çoğu Baas rejimiyle birlikte gittiler. Rojava'lı olan uzman ve teknik elemanların önemli bir kısmı da, orta sınıfa ait olmalarının da etkisiyle hemen olmasa da zamanla Rojava'yı terk ettiler. Kısa süre içinde eleman sorununa ek olarak yedek parça temini de eklendi. Devletten kontrolü alınan kurum, şirket, araç ve depoların çoğunun sağlıklı olarak sürekliişletilmesi ciddi sorun teşkil etmiş olsa da büyük emek verilerek bu kurumların verdiği hizmetlerde çöküş engellenebildi. Özellikle ilk aylar çok kritikti, zamanla demokratik, geniş katılımlı ve daha etkili yönetimle sorunlar yavaş da olsa çözülmeye başlandı.

[284] Dr. Ahmad Yousef, *ANF*, 9 Kasım 2014.

Uzman eleman sorunu kendisini en çok petrol konusunda gösterdi. Rejimden 2012/2013 kışından itibaren adım adım özgürleştirilen Rimelan petrol ve doğal gaz yataklarından çıkarılan ham petrol hiç bir şekilde kullanılamıyordu. Rojava'da hiç bir rafine sistemi olmadığından dolayı tarımsal üretim, ulaşım, ısınma, elektrik üretimi ve küçük ölçekli sanayi için gerekli olan mazot ve benzinde çok ciddi sıkıntılar yaşandı. Akaryakıt depoların da bulunmaması sonucu, özgürleşmeden kısa sonra çok yüksek fiyata mazot ve benzin bulunabiliyordu. Bu da ya Suriye'nin diğer bölgelerinden tüccar ve kaçakçılar aracılığıyla geliyordu ya da bazı kişiler tarafından riskli ve doğayı aşırı kirletecek şekilde rafine ediliyordu. Çok sürmeden rafine sorunu 2013 yazında kaçmayan bazı teknik personelin katkısı ve yaratıcılık ile çözülebildi: Rimelan'da ham petrolün mazota rafine edilmesi başladı. Rafine edilen petrol Cizîrê'de düşük fiyata topluma satılmaya başlanınca 2013 sonbaharından itibaren çok ciddi rahatlama sağlandı. Mazot fiyatının birçok ürün ve ekonomik faaliyet üzerinde doğrudan etkisi olduğu için ucuz satılması çok önemli ve stratejik bir karardı. Kobanî ve özellikle Afrîn'de diğer savaş grupların bölgelerinden gönderilmesiyle mazot fiyatı düştü. Ama Cizîrê'ye nazaran hala yüksekti. Mazot rafine edilmesinin savunma açısından da önemli olduğunu belirtmekte fayda var. Artık sayısı artan araçlarla hareketlilik daha rahat sağlanılıyordu. Rafine konusu başarı olarak kabul görse de rafine edilen mazotun kalitesi iyi değildi ve uzun vadede jeneratörlere, araçlara ve makinelere zarar veriyordu. Sürekli rafine kalitesini arttırmak için çaba gösterildi. Ancak bu konuda sınırlı oranda mesafe alındı.

Fotoğraf 49: Faaliyette olan bir benzin istasyonu, 2017

Akaryakıt sorunu, kısa süre içinde belli oranda çözülse de gıda konusunda çözümler orta-uzun vadeli olduğu ortadaydı. Rojava'nın kendisinin üretmediği ve kısa sürede üretemeyeceği tüm ürünler dışarıdan gelmeye devam etmesi gerekiyordu. Ancak bundan belki daha kritik olan

Rojava’da büyük miktarda üretilen ürünlerin, en başta buğday, zeytin ve pamuğun, Rojava’da işletilme kapasitesinin olmamasıydı. Buğday tüm Suriye’ye yetecek kadar olması tek başına pek anlam ifade etmiyordu. Hızlı bir şekilde yerelde ekonomi komiteleriya da özel girişimciler bir kaç değirmen inşa ettiler. Bunun acilyeti vardı. Çünkü var olan un ambarları sınırlıydı ve ancak bir yıllık stok vardı. Aldar Xelil ile Mayıs 2014’te yaptığımız röportajda un ambarları konusunda önemli bir noktaya daha dikkat çekti: “Bir kaç un ambarını da özgürleştirmemiz bizi sevindirdi. Bu ambarları işleten personel gitmesi de bunu değiştirmedi. Ancak bir süre sonra unun çürüdüğünü görünce şaşırdık. Hemen araştırdık bu konuyu ve anladık ki gerekli olan unu karıştırma gibi bazı yöntemleri uygulamamıştık. Şansımıza fazla kayıp olmadan bu sorunu atlatabildik.”

Fotoğraf 50: Cizîre bölgesinde 41 un ambarından biri, 2017

Zeytin için de aynı durum söz konusuydu, üretilen zeytinler devletten alınıp Halep’teki işletmelerde zeytinyağına çevriliyordu. 2013 yılından itibaren Halep’ten savaşın çok yoğun olmasının etkisiyle birçok zeytin yağı işletmesi Afrîn’e geldi ve bu sorun böylece büyük oranda çözüme ulaştı. Pamuk üretimi ise 2013 yılıyla birlikte durma noktasına geldi. Bunun nedenleri arasında yeterince yer altı suyun çekilememesi, Halep’teki pamuk/tekstil fabrikaların artık işlememesi ve elbette bu kadar üretilen pamuğa Rojava’da ihtiyacın olmamasıydı. Ancak Rojava’daki pamuk atölyelerin ihtiyacı kadar pamuk üretildi ki bu da önceki duruma göre çok küçük miktardı ve üretimin ancak%5’ine denk geliyordu.

2013 yılına kadar üç kanton arasında Rojava’da çok bulunan zeytin, buğday, un ve mazot gibi ürünler naklediliyordu. Ara bölgelerdeki silahlı gruplar belli para karşılığında geçişe izin veriyordu. İD’nin güçlenmesi ve üç kanton arasındaki bölgeleri ele geçirmesiyle, 2013 sonbaharından itibaren bu durum değişmeye başladı ve imkânsız hale geldi. 2014’ün başında ÖSO ve El Akrad Cephesi, İD’yi Azez’den çıkarmasıyla Afrîn’de tekrar biraz rahatlanma yaşandı.

Devrim ve özellikle savaş bazı bölgelerde tarımsal arazileri ciddi oranda etkiledi. Bu alanların arasında Serekaniye, Til Temir ve tabi ki Kobanî var. İD işgalini yaşayan Kobanî kantonunda 1,6 milyon zeytin ağacından 500 ile 600 bini yok edildi.

Rojava’da bulunmayan ve talebi olan çoğu ürünler özgürleşme sonrası, Türkiye sınır kapıları hariç hemen her taraftan getiriliyordu. Bunu getirenler ağırlıklı olarak tüccarlar olduğu için ürünler yüksek fiyata satılıyordu. Meyveler devrim öncesi olduğu gibi Lazkiye’den gelmeye devam ediyordu. Sebze ise, Suriye’nın Fırat vadisi ile Güney Kürdistan üzeri geliyordu. Güney Kürdistan’dan gelen sebzenin hepsi İran veya Türkiye’de üretiliyordu. Sebze ve meyve ticaretinin miktarında değişiklikler sürekli olsa da, güzergâh konusunda fazla değişime uğramadan devam ediyor. Giyim ve temizlik ürünleri ise, Suriye’deki tekstil sanayisinin gerilemesiyle artık dışarıdan gelmeye başlamıştı. İnşaat faaliyetleri için kritik olan çimentonun bir kısmı Suriye’nin diğer bölgelerinden gelmeye devam etti. Daha sonra İran ve Türkiye’den de Güney Kürdistan üzerinden gelmeye başladı.

Cizîrê ve Kobanî ekonomisinin bel kemiği olan buğday üretiminde devrim süreciyle birlikte düşüş yaşandı. Devrim öncesi Cizîrê’de yıllık üretim 2 miyon ton iken bu miktar bir kaç yıl sonra yaklaşık yarı yarıya düşütü. Bunun birçok nedeni vardı. Ama Baas rejimi büyük miktarda buğdayı Rojava’dan almasaydı çok daha büyük bir düşüş yaşanırdı. Bunun nedeni Rojava nüfusunun yıllık buğday ihtiyacı ortalama 300 bin tonu geçmemesidir

Rojava’ya ilk yıllarda gidenler, ilgi çekici bir gelişme daha gördüler. 2013 ve özellikle 2014’te üç kantonda da bir inşaat patlaması yaşandı. Bu inşaat patlamasının bir nedeni, Baas rejiminin Türkiye sınırına yakın bölgede iki kattan fazla ev yapımı yasağının kalkması bu gelişmede önemli etkisiydi. Birçok yerde dört katlı yeni binalar yapılıyor ya da iki katlı olanların üzerine iki kat daha çıkılıyordu. 2014’de şehirleri gezerken her şehir ve kasaba adeta inşaat alanına dönmüştü. Bunun ikinci nedeni ise Suriye’nin diğer bölgelerinden Rojava’ya çok fazla insanın göç etmiş olmasıydı.

Cizîrê şehir merkezinde 2014 Mayıs’ında yürürken, tüm zorluklara rağmen belli bir ekonomik canlılık olduğunu fark ettik. Bu canlılığı dükkânların içinde olan ithal edilen yeterli miktarda ve çok çeşit mallara baktığımızda anlayabiliyorduk. Ancak, herkes buralardan istediğini alamıyordu. Az gelirliler daha çok pazarı tercih ediyordu. Ayrıca şehir merkezinde dolaşırken bazı iş yerlerin kapandığını da görebildik. Kapalı olan dükkânlar tüm dükkânların % 10’una denk geliyordu. Şehir merkezinde ekonomi konusunda dikkatimizi çeken başka bir boyut is ekonomiyi canlı tutan üreticilerdi. Her sabah yüzlerce çiftçi, yetiştirdikleri ürünleri satmak ya da temel geçim ürünlerini almak için şehirlere akın ediyor ve sokaklar kalabalıklaştırıyordu.

Özgürleşme süreciyle Rojava’da sınıfsal yapıda ve mülkiyette değişimler sınırlı oranda yaşandı. Mülkiyet konusunda yaşanan en önemli değişiklik, yukarıda belirtildiği üzere devletin elindeki mal varlıkların TEV-DEM’in eline geçmesiydi. Sayısı sınırlı olan ve çoğu Cizîre’de bulunan büyük toprak sahiplerinin mülkiyetlerine dokunulmadı. Tarımsal üretimin yavaş yavaş düşmesiyle büyük toprak sahiplerinin konumu biraz daha zayıfladı. Sınırlı oranda var olan burjuvazinin özel mülkiyetine de dokunulmadı. Dokunulmamasına rağmen zengin diye tanımlayabileceğimiz kesimlerin önemli bir kısmı özgürleşme ve savaşın yakınlaşmasıyla Rojava’dan ayrıldı. Rojava’nın yeni zenginleri ambargodan faydalanantüccarlar oldu. Düşmanlarla çevrili Rojava’dan sadece kendi bölgesindeki tüccarlarla sıkı iletişim içinde olanlara ticaret izni verilmesi bunda etkili oldu. Çünkü TEV-DEM ekonomi komiteleri, doğrudan veya dolaylı şekilde ticaret yapamıyorlardı. Alt ve orta denilen sınıflarda pek bir değişiklik yaşanmadı. Ama bunların hepsi enflasyon ve artmayan maaşlarla yavaş yavaş kendisini gösteren belli bir yoksullaşma sürecine girdi. Rojava’da 2014 yılına kadar ekonomi, devrimi yürüten TEV-DEM tarafından koordine edilse de, devrim sürecinin dışında kalan kesimlerin ekonomik faaliyetlerini engelleyecek müdahalelerde bulunulmadı.

Demokratik ve komünal ekonomi amaç olarak ifade edilip ilkeleri belirlenmiş olsa da ekonominin somut olarak nasıl örgütleneceği sorusuna cevaplar aranmaktaydı. Ancak bu konuda dünyada örnek alınacak bir pratik yoktu. Bu yüzden mali ve teknik kaynakların çok kısıtlı olması ve buna ek olarak ambargonun da uygulanması, bu sürecin zorluk ve belirsizliklerini artırdı. “Süreç yavaş ilerlemek zorundaydı” diyor devrim sürecini en baştan beri yaşayanlar. Çünkü mevcut ekonomik kurumlar ve işleyiş biçimi, ilk etapta hala devam ediyordu. Bunun yanında ürünlerde yeteri kadar verim alınamıyordu. En önemlisi de ambargo uygulaması giderek artıyordu. Buna rağmen ihtiyaç olan ürünlerin ithalatı sağlandı ve toplumun beslenmesi önünde ciddi bir engel olmadı. Elbette bu kontrollü süreçte adaletsizliklerin büyümesinin de önüne geçildi. Bu konu üzerindeTEV-DEM’in mahalle, eyalet, kanton ve Rojava düzeyindeki ekonomi komiteleri çalışıyordu. Ekonomi komiteleri bulundukları yerlerde ekonomiyi, en başta tarımda olmak üzere üretim artışını canlandırmak için hareket ediyorlardı. Bir yerde üretim artınca bu kendisini topluma kısa sürede hissettiriyordu.

Somut hedefler arasında en yoksul insanlara mahalle meclisleri veya komünler üzeri geçici de olsa destek olabilmek, duyarlı insanlara kooperatifler kurulmasını teşvik etmek ve afet ile savaş durumları için temel gıda maddelerinde bir depolama hedeflendi. Yine temel araç ve gereçler de temin edilmeye çalışılıyordu. Bu konularda söz konusu istenilen başarı fazla olmasa da Rojava’da hiçkimse ciddi açlık çekmedi. Hem örgütsel yapılarla hem de toplumda olan dayanışmayla bunun önüne genelde geçildi. Ancak kritik bir sorun olan üretim araçların temini ise gelişen ambargodan dolayı ilk yıllarda neredeyse hiç mümkün olmadı.

12.4 Ambargo

Rojava devriminin karşıtları savaş açarak ve şoven-gerici gruplar aracılığıylahazırladıkları saldırılar iledevrimi boğmak istediler. İnsani ve ekonomik ambargo Rojava’da ikinci önemli bir saldırı aracıolarak kullanılıyor.. Bu politikanın başını Türk devleti çekiyor.

AKP hükümeti, Suriye’de savaşın başlamasıyla en başından beri Rojava’nın kendisini özerk şekilde örgütlenmesini hiç bir şekilde kabul etmedi. Rojava’yı ÖSO gibi kendi denetimine almak istedi. Rojava’lı devrimciler, dayatmaları kabul etmeyip kendi topraklarını özgürleştirmeye başlaması, TC’nin büyük tepkisine neden oldu. TC kendi sınırında yer alan ve PKK önderi Abdullah Öcalan’dan esinlenen Demokratik Özerklik Projesi’ne tahammül göstermeyip düşmanca tavır aldı. Türk hükümeti, özgürleştirilen bütün bölgelerde özgürleşmeden bir kaç gün bile geçmeden sınır kapılarını kapattı. Hatta bazı sınır kapıları hem ticarete ve insan geçişine tamamen kapattı ve bazı kapıları sadece sınırlı insan geçişlerine açık bıraktı. Dirbesiye/Şenyurt ile Kobanî sınır kapılarında mülteciler, TC’ye kontrollü geçebilirken, Rojava’ya prensipte hiç kimsenin geçişine izin verilmedi. Sınır kapılarının ticarete tamamen kapatılmasından dolayı Rojava’da acil ihtiyaç duyulan mallar, az miktarda ve çok yüksek fiyatla sınırdan kaçak olarak geçirilmeye başlandı. Eskiden beri kaçakçılık yapanlar olsa da 2012 yılıyla birlikte bu sayı ciddi oranda arttı. Kaçakçılar, hayatlarını riske atarak bunu yapıyorlardı. Kuzey Kürdistan’da savaşın olmadığı dönemde de hemen her hafta sınır ticareti yapanlara ve göçmenlere Türk askerleri tarafından ateş açıldığı bildiriliyordu.

2013 Ocak ayıyla birlikte Kuzey Kürdistan’daki savaş, fiili olarak ateşkes sürecine girmesinin de etkisiyle Kuzeyli Kürtler, yönünü Rojava’daki kritikleşen gıda ve sağlık durumuna daha fazla çektiler. Yaptıkları yürüyüşlerle Rojava sınırındaki kapıların açılmasını talep ettiler. Özellikle Qamişlo’nun ikiz kardeşi olan Nisebîn halkı, ısrarlı yürüyüşleriyle 2013 Mart’ında Türk devletin geri adım atmasını sağladı. Bu tepkilerin ardından Kürtler, sınırdan haftalık olarak belli oranda ilaç

ve gıdanın geçmesini 2015 yılına kadar başarabildiler. Devletin bunu kabul etmesinin nedeni yeniden başlayan ateşkes ve görüşmelerden ziyade halkın güçlü tepkisinin bir isyana neden olmasını engellemekti. Devlet bu geçişi kabul etti ama bir şart sundu bu şart ise bu geçişlerin basına yansımamasıydı. Demokratik Toplum Kongresi'nin (DTK) koordinasyonunda gıda ve ilaçlar, organize edilip devletin sıkı kontrolünden geçerek Kobanî ve Dirbesiye/Şenyurt sınır kapıları üzeri Rojava'ya teslim edildi.

Güney Kürdistan'daki Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY), Cizîrê'nin özgürleşmesinden bir süre sonra Semalka köyünün yakınındaki Dicle nehri üzerinde yüzen bir seyyar köprü kurdu ve bu köprü resmi olarak 16 Ocak 2013 tarihinde açıldı. Güney Kürdistan'da Fişxabur olarak bilinen bu sınır kapısı resmi bir geçiş değildi. Bu yüzden 2012-2013 döneminde özgürleştirilmiş Rojava ve Güney Kürdistan arasında Semalka/Fişxabur'da yeni bir sınır kapısı kuruldu. Rojava devrimine en başından beri mesafeli duran KBY'e bağlı birçok kurum ve Rojava sınır bölgesini kontrolünü elinde tutan PDK, bu sınır kapısını sınırlı düzeyde insani ve özel geçişlere izin verdi. Özellikle de sınırı ticarete kapalı tuttuldu.[285]. Rojava'dan sivillerin Güney Kürdistan'a geçişine kontrollü ve sınırlı izin veren KBY, 2013 ile 2014 yılları arasında ara sırabazı insani gıda ve tıbbi malzemelere de geçiş izni veriyordu. Rojava yönetimi TEV-DEM ise en başından beri bu sınır kapısının ticarete de açılmasını talep etse de PDK, bunu kabul etmedi. YNK ve KBY'de yer alan diğer partiler hem hükümetin küçük partnerleri oldukları için, hem de Rojava sınırında herhangi siyasi veya askeri bir etkinlikleri olmadığı için Fişxabur sınır kapısının açılmasında etkileri olmadı. Başta YNK,Gorran sınır kapısının daha fazla açılmasını kamuoyunda talep etmelerine rağmen pratikte hiç birşey değişmedi. İlk baştan beri Semalka/Fişxabur sınır kapısının geçirgenliği Rojava ile PDK/ENKS arasındaki siyasi ilişkilere bağlıydı. İlişkiler iyi olunca, örneğin Yüksek Kürt Konseyi (DBK) belli bir işleyişe sahip olunca, "kontrollü ambargo" diyebileceğimiz sınırdaki durum gıda ve tıbbi yardımlar ile bazı araç gereçler geçebiliyordu. Bazen KBY'nin buğday ve hayvan ihtiyacı olunca ticaret kapsamında değerlendirilebilen bir durum bir söz konusu oluyordu. Fakat iyi ilişkilerin olduğu zamanlarda çok istisnai durumlarda üretim araçlarına bile izin verilmedi. Rojava'da hiç sanayinin olmadığını düşünürsek bu nokta kritik bir mesele. Ancak 2014 Ocak ayında Rojava'da Demokratik Öz Yönetimler ilan edilince ve BDK, artık tamamen anlamsız kılınınca, sınırda mal ve insan geçişler hissedilir şekilde kısıtlandı. O aylar sağlık sektöründe ciddi sıkıntılar ile daha çok kendisini göstermeye başladı. Tavrını gittikçe sertleştiren PDK, Mart 2014'de kontrolündeki 20 km'lik sınır boyunca hendek kazmaya bile başladı. Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta var: Modern tarihte ilk defa iki Kürdistan parçasının özgürleşmesi tüm Kürtler ve devrimciler açısından sevindirici durum olması gerekirken, bir taraf dar siyasi çıkarlar için kontrollü bir ambargo uygulaması tarihe olumsuz anlamda geçmiş oldu.

İD Ağustos 2014'te Güney Kürdistan'a kapsamlı saldırılar düzenleyince askeri ve siyasi dengeler değişse de Semalka sınır kapısı Peşmergenin elinde kalmaya devam etti. Bu yeni süreçle birlikte ambargo tekrardan biraz hafifledi. Ekim 2014'de Dohuk anlaşmasıyla biraz daha bir rahatlanma yaşandı, ama sınır kapısı normal ticarete açılmadı. Kobanî direnişinin dünyanın ilgisini çekmesiyle 2015 yılıyla uluslararası geçişler de hissedilir şekilde Rojava'ya Semalka kapısı üzerinden arttı. Kuzey Kürdistan'da savaş başlayana kadar bu durum aşağı yukarı bu şekilde devam etti. KBY'nin böylesi ambargoyu uygulaması elbette PDK'nin Türkiye ile girdiği yakın işbirliğiyle de alakası vardı. 2011 sonrası Türk hükümetinin Rojava ve Suriye politikasına PDK'ın büyük oranda uyum

[285] Bakınız: http://gazeteport.com/haber/index.php?id=142726

göstermesi kapsamında kontrollü ambargoyu anlamak gerekir. KBY'nin Başkanı Barzani, sıklıkla bağımsız olduklarını dillendirse de uzun zamandır Ankara'nın doğrudan etkisine girmeye başlamıştı. Kısa sürede siyasi ve özellikle ekonomik olarak ciddi düzeydebağımlı hale gelen PDK'ın bu sürece paralel olarak Irak merkezi hükümetiyle ilişkileri bozulmaya başladı. Güney Kürdistan petrolün dışında tarım dâhil neredeyse hiçbir ekonomik değer üretmemesi sonucu her şeyi petrolden gelen dolarla ithal ediyor. İthalatın ve sermaye yatırımının çoğu Türkiye üzerinden Güney Kürdistan'a ulaşıyor, ikinci sırada ise İran var.[286][299] Bu ekonomik bağımlılığı dikkate alarak değerlendirmelerin yapılmasının faydalı olacaktır.

2015 yılında PDK'nin eline geçen Til Koçer sınır kapısı bir uluslararası resmi sınır kapısı olmasına rağmen hiç bir zaman sivil ve ticari amaçlı kullanılmadı. Bu sınır kapısı 2014 yılının Şubat ve Haziran ayları arasında Irak merkezi hükümeti ve Rojava öz yönetimi arasında sınırlı oranda açıldı ve Rojava'nın bazı ihtiyaçlarını buradan karşılandı.

TC ve PDK'nin dışında Suriye'deki savaşan güçlerin neredeyse hepsi de, Rojava ve özgürleştirilmiş diğer Kuzey Suriye bölgelerine karşı ambargo uyguladılar. Ancak kapsamı zaman zaman siyasi ve askeri şart ve gelişmelere göre sürekli değişmekteydi. Baas rejiminin Rojava'ya yaklaşımı PDK'nin tavrına benzerlik göstermektedir. Kontrollü ve sınırlı bir ambargo ile ticari ilişkilerin hiç bir zaman kopmamasının Baas rejiminin bazı önemli çıkarlarıyla açıklayabiliriz. En başından beri Baas rejimi, Rojava ile ilişkileri koparmadı. Yakın bir zamanda tekrar tüm Suriye devlet topraklarına hakim olacağı yönünde iddiasını ve inancını halka pompalamaya çalıştı. Rojava buğdayının, rejimin kontrolündeki halkın beslenmesi açısından çok önemli olması bu çıkarlar içinde bir ağırlığı var. Sınırlı oranda ve yüksek ücret karşılığında olsa da Baas rejimi Qamişlo havaalanını kullanarak birçok ürünü getirip Rojava'ya satıyor. Ancak bunlar arasında üretim araçların olmaması dikkat çekicidir. PDK gibi Baas rejimi de özgür Kuzey Suriye'yi kendisine ekonomik olarak mümkün oldukça bağlı tutup asla kendi ayakları üzerinde ekonomik olarak da durmasını istememektedir.

Fotoğraf 51: Cerablus ile Minbiç arası Sacur deresi üzerindeki sınır-ticaret kapısı, 2017

[286] Soner Çağatay, Christina Bache Fidan ve Ege Cansu Saçıkara, "Turkey and the KRG: An Undeclared Economic Commonwealth," Washington Intitute, 16 Mart 2015, http://bit.ly/28uy2z6.

Eğer Türkiye ve Güney Kürdistan Rojava'ya sınırları kapatmamış olsaydı, İD, E-Nusra ve diğer gerici gruplar Rojava'ya 2012-2015 yıllarında böyle kapsamlı şekilde saldıramazlardı ve Rojava kendisini çok daha iyi savunabilirdi. Üç kantonun birbirini destekleyememesi, yani daha eşit koşullarda kendisini savunamaması, bu saldırıları kolaylaştırdı. Rojava tüm ekonomik ve askeri kapasite ve kaynaklarını üç kanton için de eşit düzeyde kullanarak Kobanî ve Til Temir gibi yerlerin yıkılmasını belli oranda önlenebilirdi.

Kuzey Kürdistan'da Türk devleti Kürtlere 2015 yazında tekrar açıktan savaş açması Rojava'ya karşı politikasının da daha sertleşmesine neden oldu. Düşmanca siyasetinde AKP 1 Kasım 2015 seçimlerini kazandıktan sonra Kobanî'deki sınır kapısını tamamen kapattı ve bütün insani yardımların geçişini engelledi. Dirbesiye/Şenyurt kapısı da bütün insani geçişlere kapatılmasıyla Türk devletinin Rojava'ya karşı ambargosu mutlak bir hal aldı. Sınır kapıların kapatılmasına paralel olarak Türk ordusu sınır boyunca Rojava'ya neredeyse provokasyon amaçlı günlük ateş açmaya ve 2013 yılında inşaatına başladığı sınır duvarını çok daha hızlı inşa etmeye başladı. Buna ek olarak sınırı iki taraftan kaçak şekilde geçmek isteyen herkese 2015/2016 kışından itibaren istisnasız ateş açtı ve kaçakçılığın tamamen durmasına neden oldu.

Türk devleti sadece kendi sınırlarını kapatıp şiddet uygulamayla yetinmedi. Aynı zamanda PDK'yi de Rojava'ya karşı daha sert tutum takınması konusunda sıkıştırdı. Stratejisini tamamen Türkiye'ye dayarak hareket eden PDK, sadece Rojava'da değil bir bütün olarak Kürt Özgürlük Hareketi'ne karşı daha sertleşti. PDK, uygun zamanı bekleyerek Mart 2016'de Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nun ilanı yapıldıktan hemen sonra, Semalka sınır kapısını tamamen kapatarak hiç bir mal ve insanın geçişine izin vermedi. Gerekçe olarak da Rojava Özyönetimi'nin 2014 imzalanan Dohuk Anlaşması'nı ihlal ettiği ileri sürüldü. Bu kapatmanın Rojava'nın Cizîrê ve Kobanî kantonları üzerinde çok kritik etkisi oldu ve bazı ürünlerin tedarik edilmesinde çok sıkıntısı yaşandı. Örneğin şeker krizi ortaya çıktı. Çünkü Rojava'daşeker hiç üretilmemekte ve tüccarlar fiyatın artmasını amaçlayarak ellerindeki şekeri piyasadan büyük oranda çektiler. Rojava'da üretilmeyen diğer ürünler hemen kaybolmadı ama fiyatları kısa sürede arttı çünkü 2016 ilkbaharında Cizîrê ve Kobanî henüz tamamen İD tarafından kuşatılmamıştı. İD bölgelerinden ise çok kısıtlı veya kaçak şekilde bazı ürünler Cizîrê ve Kobanî'ye getiriliyordu. PDK bu ambargoyu Güney Kürdistan'da artan tepkilerden sonra 2016 Haziran'ında hafifletmek zorunda kaldı, ambargoyu ayakta tutacak gerekçesi olmadığı için küçük bir geri adım attı. Ancak PDK her zamandan daha çok Güney'den Rojava'ya geçen malların sadece kendisine yakın tüccarlar tarafından nakledilmesine dikkat etti; YNK'ye yakın tüccarlara bile izin vermedi. Fiyatlar da önceki döneme göre biraz daha arttırıldı. Bununla Rojava'nın sömürüsü biraz daha arttı. Yine Rojava'dan sivillerin Güney Kürdistan'a geçmesi çok daha zorlaştırıldı. PDK 2016 Mart'ından sonra uluslararası basına geçişleri de büyük oranda kapattı, sadece bazı büyük basın kuruluşlarına bazen izin vermeye başladı. PDK'nin iyi ilişkiye sahip birkaç uluslararası düzeyde hümaniter alanda çalışan STK de geçebilme hakkına artık sahipti. Tüm bu yeni uygulamalarla Rojava ile dayanışmak isteyen veya sempatiyle bakan kişi ve kuruluşlara artık geçiş izni hiç bir şekilde verilmedi.

Rojava'nın üç kantonunun böyle kuşatılması, Rojava'nın kâr ve rant amacıyla ekonomik olarak ileri düzeyde sömürülmesine de neden oldu. Rojava'ya kamyonla meyve-sebze, giyim, teknik eşya, temizlik malzeme ve diğer malları getirmek için çok yüksek rüşvetler ödeniliyor ve bu mallar Rojava'ya ulaştığında yüksek fiyatlara satılıyor. TicaretGüney Kürdistan, Suriye, Türkiye ve İran'da

iyi ilişkileri olan kişiler tarafından yapılmakta, elde edilen kâr Rojava dışına aktarılıyor. İhtiyaç olan ürünler geniş halk kesimleri tarafından yüksek fiyata satın alınıyor. Bazı ürünler fiyat kontrollerin olduğu dükkânlarda değil de karaborsada fahiş fiyatlara satılıyor. Bu gelişmeye paralel olarak özgür Kuzey Suriye'de üretilen ve ihraç edilebilecek petrol gibi ürünlerin çoğu ambargodan dolayı hiç bir yerde satılamıyor. İstisna olan buğday, Baas rejimi tarafından satın alınıyor, fakat bunun getirisi de sınırlıdır çünkü ton başına verilen fiyat savaşla beraber düşük seviyede seyrediyor. Tarif edilen bu politika sonucu zaten alım gücü düşük olan halkın kaynakları Rojava dışına çıkarılmakta ve Rojava ekonomik olarak aşırı derecede sömürülmektedir.

2017 Ekim'de Irak hükümeti Kerkük ve başka bölgeleri Güney Kürdistan'lı güçlerin elinden alınmasından sonra PDK ve YNK zayıf düşünce 2018 Nisan'ıyla Semalka sınır kapısından geçmek biraz daha mümkün oldu. Ticari olarak çok şey değişmese de Güney'den Rojava'ya insani geçişler biraz daha kolaylaştırıldı. Kontrollü ambargo ise, en başta üretim araçları konusunda, dayatılmaya devam ediliyor.

Fotoğraf 52: Qamişlo'nun bir mahallesinde küçük bir pazar, 2017

Ambargonun Rojava ve Kuzey Suriye ekonomisi üzerinde olumsuz etkilerini konuşurken savaştan da bahsetmek gerekir. Özgürleşmeden kısa süre sonra başlayan savaş sonucu bazı şehir ve alanlar saldırı ve işgal altında yıkıma uğramaktadır. Bunun en bilinen örneği % 70-80 yıkılan Kobanî şehri ve kısmen köyleridir. Kobanî'den önce Serêkaniye şehri 2012 sonunda ve 2013 yazında yaşanan savaşta ciddi oranda yıkıldı. Yine Til Temir eyalet merkezi ve onlarca köy 2015 ilkbaharında yaşanan İD işgalinde yıkım gördü. Minbiç şehrinde yüzlerce bina yıkılmış olsa da bu tüm şehrin

ancak % 10'una denk geliyor. Tabqa şehri de özgürleştirilirken bu oranda tahribat gördü. En büyük yıkımı tartışmasız Rakka şehri 2017 özgürleştirilirken yaşadı. Yaşanan tüm bu yıkımlarda sadece konut alanları işgalci güçler tarafından bilinçli şekilde yıkılmadı. Kamusal yapılar, yollar, üretim araçları, elektrik santralleri ve hatları ve diğer alt yapılar da çoğu zaman hedefe alındı. İD, El Kaide grupları çok sistematik şekilde özgür Kuzey Suriye'ye karşı bu yaklaşımı gösterdi. Bu kapsamlı yıkımlar özgürleşme sonrası ekonomik yaşamın yeniden toparlanıp geliştirilmesi önünde ciddi sorun olarak hala devam ediyor. Ambargo ve mali kaynak sorunlarından dolayı bunların tamiri veya yeniden inşası çok zaman ve enerji almaktadır.

Savaş başka bir boyutuyla da ekonomiyi zorlamaktadır. Saldırılar her taraftan sürekli gelebileceğinden dolayı savunmaya çok zaman, enerji ve kaynak harcanmaktadır. Bu çerçevede elde edilen parasal gelirin çoğunluğu savunmaya harcandığını Rojava'da değişik siyasi temsilciler tarafından çokça duyduk. Savunmaya harcanan paralar eğitim, sağlık, konut, beslenme ve alt yapıya harcanabilseydi ekonomi çok daha iyi bir noktada olurdu.

12.5 Ekonominin yeniden örgütlenmesi

Ekonomi alanın nasıl örgütleneceğine dair tartışmalar kazanılan tecrübeler ile her yıl daha ileri bir noktaya taşınabildi. Kürt Özgürlük Hareketi'nin Kuzey ve Güney Kürdistan'da yürüttüğü tartışma ve pratiklerin de Rojava'nın ekonomi politikasının zamanla belirlenmesinde etkili oldu. Kuzey Kürdistan'da 2010 yılından beri alternatif ekonominin yoğun şekilde tartışılıp projelerle hayata geçirilmeye çalışıldığını hatırlatalım.

Cizîre Ekonomi Komitesi'nden Ahmet Husen ile 2017 sonbaharında görüştük. Husen, ekonominin örgütlenmesine ilişkin şunları belirtti:

"Siyasal olarak bizi zorlayan ambargoyu aşmak için elimizden gelen fazla bir şey olmasa da demokratik ve komünal ekonomiyi örgütlemek en temel karşı koyuş aracıdır. Bu çözüm yoluyla devrim siyasal olarak kendini güvenceye almayı hedefliyor. Bu temelde toplumla birlikte kendi kendine yeterli hale gelmek hedefiyle imkânlarımıza yönelme yaklaşımını belirledik. Bir toplumun ihtiyacı olan temel ürünleri belirleyip Rojava'da üretmek ve dışarıdan ne kadar baskı ve ambargo uygulanırsa uygulansın kendine yeterli duruma gelme amacındayız."

Bu sözlerden anlaşılan - ki bu bizim de Rojava'daki izlenimiz oldu - ambargodan kaynaklı yaşanan zorluklar demokratik ekonomi ve kendi kendine yeterlilik hedefini güçlendiren bir faktör oldu. Yeni ekonomi politikasının geliştirilip uygulanmasının önündeki engeller sadece ambargo ve savaş değil, aynı zamanda en az 50 yıldır Baas rejimin geliştirdiği merkeziyetçi, devletçi ve kapitalist ekonomik sistemidir. Rojava'nın Suriye ekonomik sistemin bir yan ve tarımsal üretimle sınırlandırılmış alanı olması devrimcilerin işini çok zorlaştırmaktadır. Üç tarımsal ürün ve petrolün üretimi dışında başka bir fonksiyonu olmayan Rojava ekonomisinin çeşitliliği ve zenginliği aslında silinmiştir. Baas rejimi bu siyasetle toplumda oturtmaya çalıştığı kapitalist mantalitenin aşılması elbette ayrı bir zorluktur. Toplumun devrimcilerin yoğun ve ısrarlı çabasıyla yılların geçmesiyle yeni yeni değişip kendisine inanması söz konusu olmaktadır. Her şeyin önce kafada bittiğini hatırlatalım. Ek olarak belirtilmesi gereken olumsuz ve ekonomik faaliyetleri sınırlandıran bir faktör daha var, o da azalan yer altı suyu ve akarsulardır. Azalan su varlıkları beslenme ve hijyenik şartları (hıfzısıhha) zorlayıp tarımı ve sanayiyi sınırlandırıyor.

Görüşmemizde, Ahmet Husen, sözlerine şunları da ekledi: "Üretim alanlarını toprakla sınırlı olmaktan çıkarmak, sanayi ve ticaret alanlarından ticareti geliştirmek, kooperatif ve kadın

ekonomisi çalışmalarıyla toplumun üretim potansiyelini aktifleştirmek amacındayız. Üretimi sadece maddi üretim anlamında değil toplumun zihniyet ve ahlak-moral değerleri anlamında da geliştirmemiz gerekiyor. Ahlaki ve moral değerlerle çerçevelenmemiş bir maddi üretim demokratik toplum inşasında olumlu bir rol oynayamaz. Bu nedenle bir taraftan üretime yönelmeye çalışırken diğer taraftan bunun toplumsal ahlakını geliştirmeye çalışıyoruz. Toplumun kültürel olarak demokratik üretime yatkınlığı örgütlenmede ve kendini katmada bir düzey açığa çıkarmaktadır."

Ahmet Husen'ın bize söylediği bu sözü Rojava'da birçok yerde duyarsınız: "Rojava devrimi bir şeyi yıkıp hemen yerine yeni bir sistemi kurmayı hedeflemektense onun yerine toplumun kendisini yeniden üretip doğal zeminine oturtmaya çalışmaktadır." Dolaysıyla bu devrimde eskiye ait olan yani toplumsal olan birçok şey halen varlığını sürdürmektedir. Cizîre ekonomi komitesinden Serfiraz ile 2017 yılında görüştüğümüzde bu duruma ilişkin Rojava'da kapitalizm, sosyalizm ve komünalizmin bir arada yaşadığını ve bu konuda açık konuşmak istediklerini belirtti. Bu bakış açısıyla Rojava'da sistemsel olarak yeniyi örgütlemek ve toplumsal yapı ile iradeyi açığa çıkarma çabası yoğundur. Toplum kendi ihtiyaçlarını örgütleme politikası olarak ekonomiye etkisini karar gücünde ve örgütlemede açığa çıkarmaktadır. Karar mercinde kendisi yer aldığı gibi bir de üretimi de kendisi yapmaktadır. Farklı bir tanımlama ile ekonomideki genel amacı kısa, orta ve uzun vadede halkın güncel ve pratik ihtiyaçlarına cevap olmak kadar, adil, paylaşmaya ve dayanışmaya dayalı ekolojik bir toplum ekonomisi ve pazarı oluşturmaktır.

Bu çerçevede hareket edip hedefleri başarılı şekilde gerçekleştirmek için ekonomi alanın devrimin ilerleyen yıllarında nasıl örgütlendiği sorusu hayatidir. Ekonomi alanı demokratik öz yönetimin bir alanı olarak yeniden örgütlenmesi 2015 yılıyla gerçekleştirilmeye tam olarak başlandı.

En alttan başlarsak her komünde temel altı komiteden biri olarak örgütlenen "ekolojik ekonomi" komitelerinden başlamak gerekir. Bu komite komünün koordinasyonunda iki eş sözcüsüyle yer alır ve tüm komüne karşı hesap verir. Şehirde, mahalle ve kırsalda hat olan ikinci seviyedeki ekonomi komiteleri hem komünlerdeki ekolojik ekonomi komiteleri tarafından hem de kendi seviyesindeki halk meclisi üyelerinden oluşturulur; elbette kendi seviyesindeki halk meclisine karşı da sorumlu olur. Onun üstünde eyalet gelir. Ancak eyalette bir "ekonomi meclisi" ve onun koordinasyonu olan "ekonomi komitesi" bulunmaktadır. Aynı yaklaşım kanton ve bölge seviyeleri için de geçerlidir. Basında son yıllarda çokça bahsedilen Cizîre Kantonu Ekonomi Komitesi, Cizîre Ekonomi Meclisi üyeleri tarafından seçilen bir yasama organıdır.

Eyalet, kanton, bölge ve Kuzey Suriye seviyelerindeki ekonomi meclislerin üyeleri temel olarak beş sektörden oluşuyor. Bu beş sektör tüm özgür Kuzey Suriye'de aynıdır: Sanayi, ticaret, tarım, kooperatif ve kadın ekonomisi. Buna bir de idari, hukuki ve yereldeki tanımıyla 'mahmuyet' sektörünü – ki buna kanton düzeyinde 2014'te kurulan demokratik öz yönetimler de dâhil - eklemek lazım. Temsiliyette hiç bir sektörün diğerlerine göre marjinal bir konumda olmamasına ve herkesin ciddiye alınmasına dikkat edilir. Kararlar mümkün oldukça büyük çoğunluk ve hatta konsensüs ile alınır. Böylece hiç bir sektörün dışlanmasına veya bir-iki sektörün diğerleri üzerinde hakimiyet kurmasına kolay kolay olanak tanınmıyor. Rojava devriminde toplum bir bütün olarak alındığını düşünüldüğünde bu yaklaşım anlaşılırdır. Her kesimin ekonomik yaşamda yer alması ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kapasiteye ulaşması hedeflenerek herkesin yoksulluk ve bağımlılıktan çıkması sağlanmaktadır.

Anlaşıldığı üzere farklı toplumsal kesim, cinsiyet ve sınıfları temsil edenler ortak bir meclis ve komitede birlikte çalışırlar. En başından beri her kesimin karar alma süreçlerinde aktif bir şekilde yer alınmasına özen gösterildi. Ticaret ve sanayi sektöründe bulunanların çoğunluğu – herkes

demiyoruz - ya küçük kapitalisttir ya da öyle olmayı istemektedir. Bu kesimin karşısında kolektif üretim ve geniş kesimleri ekonomik faaliyetlere özne olarak katmaya çalışan kooperatif ve kadın ekonomisi durmaktadır. Tarım ise daha karmaşık bir yapıdır.

Tüccarlar ve özel şirket sahipleri dünyanın her yerinde olduğu gibi Rojava'da da işlerini genelde kâr amaçlı yaparlar, küçük esnaflar ise ağırlıklı olarak iyi bir geçimi daha çok hedeflerler. Geliştirilen sistemle onlara sosyal sorumluluk hatırlatılıp önlerine yüksek sosyal ve ekolojik kriterler konulmaya başlandığını söyleyebiliriz(bizim izlenimlerine göre bu yönde halen atılması gereken bir çok adım var). Bu biraz geleneksel sosyal demokratik ekonomilere ilk etapta benzeyebilir, ama unutulmamalı ki aynı zamanda kooperatifler ve kadın ekonomisi siyasi organlar tarafından aktif desteklenmektedir. Komünler ve halk meclisleri ile onların çatısı altında çalışan ekonomi komiteleri bu yönde gittikçe artan bir çaba içindeler. Kapitalist ülkelerde en çok özel şirketlere destekler verilirken, Kuzey Suriye'deki 'demokratik ve komünal ekonomide' kooperatif ve kolektif ekonomik faaliyetler, daha çok ön plana alınıp desteklenmektedir. Başka bir karşılaştırma yapılırsa, Avrupa'daki merkantilizm döneminde (1500-1800) devletler ekonomide üretimi bir burjuvazi yaratılarak ve daha sonra Sovyetler Birliği'nde devlet şirketleriyle geliştirilirken, Rojava'da ise üretim kooperatiflerle arttırılmak isteniliyor.

Ahmet Husen ve Serfiraz gibi ekonomi alanında çalışanlardan aldığımız yorumlar, gözlem ve bizzat yerindeki incelemelerden ekonomide somut hedefleri şöyle de toparlayabiliriz: a) kendine yeterlilik (geçimlilik), b) ithalattan bağımsızlık, c) küçük ve ekolojik endüstri ve d) doğanın onarımı ve savunması. Rojava'da toplumun tüm olumsuz ve yıkıcı gelişmelere rağmen doğaya halen belli oranda yakın olması bu hedefleri gerçekleştirmek açısından avantajdır. Avrupa yaşayan toplumların çoğu ya da büyük kentlerde yaşayanlar ise toprak ve doğaya çok daha uzaktırlar. Diğer bir avantajın burjuvazinin zayıf ve toplum üzerindeki etkisinin sınırlı olmasıdır. Başka bir deyimle burjuvazi devrimcilerin kontrolü altındadır. Pazar, kazanç ve özel mülkiyete doğrudan bir karşıtlık yok, ama tekelleşme kesinlikle reddedilmektedir. Böyle olmasaydı burjuvazi öyle bir güç biriktirir ki toplumu rehin alabilir.

"Kendimize ve paradigmamıza çok güveniyoruz." diyen Serfiraz adımları yavaşça ve toplumu da ikna ederek attıklarına vurgu yaparak şunu belirtti: "Demokratik modernite gelecek yüz yıllarda kapitalist modernite ile iç içe yaşayacağını bilerek hareket edeceğiz." Rojavalı devrimciler, çözümlerin hızlı gelişmeyeceğini belirtiyorlar. Buna yönelik adımların eğitim ve ikna yöntemiyle uzun vadeli bir plan dâhilinde yapılması gerektiğine vurgu yapıyorlar.

Eğitimden bahsedince eleman sorunu konusu Rojava'da iken sürekli gündemdeydi. Ahmet Husen'den bu yönde sorduğumuz soruya şu cevabı alıyoruz: "Nitelikli ve yetkin ekonomi kadroları yaratmak için yerelden yoğun bir şekilde ekonomi eğitimini geliştirmeye çalışıyoruz. İnsanların diplomalarına vs. bakmadan, yeteneklerine göre çalışmalara katarak pratik içerisinde ekonomi kadrolarını yaratmaya çalışıyoruz. Her üretici aynı zamanda bir eğitim adayıdır. Bizim için eğitim ve toplumsal örgütlenme ekonomiyi geliştirmenin alt yapısıdır. Toplumun üretiminin bir elde birikmesini engellemektir."

Eğitim, uzman eleman ve ekonomi kadrolarından bahsederken konu teknik ve mühendisliğe ister istemez geliyor. Rojava'da sanayi ve teknik birikimle uzman elemanların neredeyse hiç olmaması eğitimledoğrudan ilişkili bir konudur. Bu durum devrim açısından en azından kısa-orta vadede bir dezavantajdır. Bununla ilgili Serfiraz, "Tekniği geliştirmeye çalışıyoruz, ama şartları göz önünde

bulundurunca düşük düzeyde” diyor. Bu konuda Abdullah Öcalan 2000’lerin sonuna doğru ortaya attığı bir terim hemen aklımıza gelmektedir. Ekolojik Endüstriyalizm. Bununla neler kastedildiğini Rojava’da ve bir çok yerde Kürt Özgürlük Hareketi’nin ve başka ekonomi-ekoloji aktivistlerle çokça tartışıyoruz. Özetlersek bununla amaçlanan hem kapitalist endüstriyalizme karşı olunsa da teknik ve endüstriden vazgeçmemek hem de ihtiyaçlar temelinde ve doğayla saygılı bir denge temelinde üretimde bulunmaktır. Öncelikli olarak endüstride tekelleşmenin önü alınması gerekir. Endüstrinin, demokratik bir toplumun elinde olup yerel ve bölgesel ekonomi döngüleri ön plana çıkarmak zorundadır. Eğer toplum az enerji ve madde tüketiktiğinde, önemli ekosistemlere ne pahasına olursa olsun hiç dokunulmadığında ve endüstride en verimli-ulaşılabilir teknoloji kullandığında ekolojik endüstriyalizmden bahsetmek mümkün. Verimli ve herkese ulaşılabilir teknolojiden bahsedince aslında “eko-teknoloji” terimini kullanmakta da fayda var. Çünkü teknoloji geliştirilirken doğa ve çevreye en az zararı vermelidir.[287] Böyle bir perspektifin şimdiden Rojava ve Kürt Özgürlük Hareketi’nde güçlü şekilde ifade edilmesi ve bunu her üretim eyleminde temel kriter olması hayli önemlidir.

Rojava ve diğer özgür Kuzey Suriye bölgelerinde kooperatifler stratejik olarak geliştirilerek üstte ifade edilen amaç ve somut hedeflere ulaşılmak isteniliyor. Kooperatifler ekonomi bağlamında ilerletilen tüm siyasal sistemde çok kritik bir yere sahipler. Rojava’da geliştirilen bu yeni sistemi Abdullah Öcalan’ın da dile getirdiği dört temel taş ile ifade edebiliriz: Meclis – Komün – Akademi – Kooperatif!

Ekonomik gelişme doğrudan demokrasi ve eğitim ile ilişkilendirildiğini bu özetten tespit edebiliriz. Bunu çok ama çok önemli görüp reel sosyalizmde bunun çok önemli bir eksiklik olduğunu dile getirmek lazım. Eğer gerçek, yani radikal, demokrasi gelişecekse, halk meclisleri ve komünler gibi oluşturulan demokratik organlar ekonomi üzerinde de temel kararları vermelidir.

12.6 Toprak ve Tarım

Rojava’da ekonominin temeli tarıma dayanıyorsa kooperatifler tartışmasız olarak özellikle tarımda geliştirilmelidir. Bunun başka yolu yok, ancak diğer alanlar da ihmal edilmemelidir. Toprağa dayanarak üretimi demokratikleştirerek ve çeşitlendirerek arttırılması kooperatifler aracılığıyla olacağı ortadadır. Mevcut çiftçi ve toprak dağılımı ile de bu hedeflere ulaşmak imkânsız değil fakat çok daha zorlu ve zaman alacaktır.

Bu noktada toprak dağılımı konusuna dikkat çekmek istiyoruz. Çünkü toprak dağılımın Rojava’da nasıl zorlu bir konu olduğunu her yaptığımız görüşme ve konuşma sırasında gittikçe daha fazla anladık. Toprak dağılımın Rojava ve tüm Suriye devletinde son bir yüzyılda nasıl geliştiğini ele alarak bugüne gelmekte fayda var. Osmanlı sömürgeciliği döneminde toprak tapusu yoktu ve toprak adaletsiz şekilde paylaşılmıştı. Bundan dolayı Fransız sömürgecileri de 20’lı yıllarla beraber kendine yakın duran kesim ve güçlere verimli toprakların çoğunu dağıttılar. Bununla sadece %12’si Rojava’da olmak üzere bütün tarım alanların % 90’ına 40 büyük aile sahip oldu. Bunlar bir kısmı kentlerde yaşayan belli ileri gelen ailelerdi (ki bu Rojava için tamamen geçerli) bir kısmı da bedevi ailelerdi. İkinci dünya savaşıyla birlikte dikkat çekici bir gelişme Cizîre’de yaşandı: Bugünkü TC topraklarından buraya göç eden Ermeni, Süryani ve Kürtler, Osmanlı döneminin son iki-üç yüzyılında terk edilen büyük miktarda tarım alanlarını tekrardan işletmeye başladı. Böylece Cizîre endüstrileşmeden önce Suriye tarımında önemli bir yere geldi.

[287] Yazarların Cizîrê’deki ekonomi meclisi üyeleri ile yaptığı söyleşi, 2 Kasım 2015.

Suriye devlet kurulunca kısa sürede toprak reformu milliyetçi hükümetlerin önemli konusu haline geldi ve 1958, 1963 ve 1966'da toprak reform hamleleri başlatıldı. Büyük toprak sahiplerinden 30 hektarın dışındaki tarım alanları elinden alındı. 1970'de tamamlanan ancak sıkıntılı ve gecikmeli gerçekleştirilen reform sonucu 1,5 milyon hektar alan devletin eline geçti, 443 bin hektar[288] ise küçük çiftçilere dağıtıldı. Küçük çiftçilere bu topraklar ağırlıklı süresiz anlaşmalarla verildi ki buna "intifa" deniliyor. Ancak bu verilen topraklar belli oranda verimsizdi ve Suriye kırsalında yaşayan halkın üçte biri ise bu reformdan hiç faydalanmadı. Yine de küçük ve orta ölçekli çiftçiler önemli oranda güçlendirildiğini söyleyebiliriz.

Rojava'da görüştüğümüz birkaç kişi Rojava'da toprakların yaklaşık yüzde 80'i Suriye rejimi altında kamulaştırıldığından bahsetti. Toprak dağılımından bahsedince Arap Kemerini de dile getirmek lazım. TC sınırı boyunca baraj göllerin altındaki köyler Kürtlerin elinden alınıp verimli toprakların ciddi bir kısmı Arap köylülerine verilmiş . Bunlara "Maxmuriye" denilir. Buradan sürülen Kürt köylülerine başka yerlerde zorla göç ettirilmiş başka insanların toprakları verilmiş.

Devletin, toprak reformu sonucu ele geçirdiği topraklar üzerine kurduğu büyük çiftliklerin hemen hepsi kısa sürede zarar etti. Planlanan üretim ve verimliliğe hiç bir zaman ulaşılamadı. Bundan dolayı devlet zamanla doğrudan işlettiği toprak miktarı azaltarak özel şahıslara kiraladı. Toprak reformunu takip eden on yıllarda bazı aileler Rojava'da satın alımlarıyla büyük toprak sahibi konuma gelmişler. Bu iki gelişmeyle Rojava'da tekrar "toprak ağa"sı söz konusu olmuş. Bu büyük toprak sahipleri ellerindeki tarım alanların bir kısmını köylülere kiralamaya başlamış.

Fotoğraf 53: Heseke'de kentin tam ortasında akarsu yakınında bahçecilik yeniden yapılıyor, 2017

Tarım arazilerin dağılımı ve başka konularda daha geniş bilgi alabilmek için Cizîre Ekonomi Meclisi Komitesi çatısı altında Qamişlo'da kurulan tarım merkezinden Ahmet ile görüştük. Tarım alanı ekonominin altı sektöründen biri, kendisi de 8 alt sektörden oluşuyor. Konuşmanın başında Ahmet, Rojava'da devrim öncesi genel olarak beş çeşit arazi statüsü olduğunu belirtiyor: Özel

[288] Bakınız LIP Portal: https://www.liportal.de/syrien/wirtschaft-entwicklung/

mülkiyet, 2) İntifa – bütün tarım alanın % 65'i, 3) Maxmuriye – Cizire'nin % 10'una yakını, 4) Devletin işlettiği tarım arazisi, 5) Wadayet - büyük toprak sahiplerinin köylülere kiraladığı arazi. Bu beş kategorinin daha birçok alt kategorilerin olmasının da etkisiyle hayli karmaşık bir durum söz konusu olduğu kesin. Karmaşıklığın bir önemli nedeni Maxmuri konusunda olduğu gibi ciddi haksızlıkların olmasıdır.

Özgürleşme süreciyle birçok değişiklik yaşandı. En büyük değişiklik yukarıda belirtilen devletin işlettiği arazilere TEV-DEM tarafından el konulmasıydı. Burada söz konusu olan toplam 50 bin hektartır, bu da tüm tarım arazilerin % 5'ine denk geliyor. İkinci gelişme intifa ve Maxmurilerin elindeki tarım arazilerin satmaya başlanmasıydı. Birçoğunun satıştaki motivasyonu özel şahıslardan gelebilecek olası şiddet veya intikam veya siyasi bir güç tarafından olası bir el koyma öncesi belli bir para sahibi olmaktı. Fakat Maxmuriler topraklarını satınca eski sahipleri topraklarını geri isteyerek karşı çıktı. Bu gibi çatışmaları derinleştirmemek için TEV-DEM, 2013 yılında beş yıllığına akıllı bir adım atarak bütün toprak satışlarını durdurdu. Bunun ardından arazi sorunlarına uzun vadeli çözüm bulmak için her eyalette toprak komitesi (Komîteya Axalî) kuruldu. Bütün sorunlarla bu toprak komiteleri ilgileniyor. 2016 yılında basında çok tartışılan bir konuya da bu komite bakıyor. Yurt dışında olanların, özellikle de Avrupa'ya gidenlerin, topraklarını bu komite alıp işletiyor. Sahibi döndüğü gibi kendi toprağına yerleşme hakkına sahiptir. Bu komitenin ilgilendiği başka bir konu ise, devletin haksız şekilde el koyduğu toprakların sahibine geri verilmesidir. İD'lilerin toprakları varsa onlara da bu komitenin kararıyla el konulabilir. Basında çıkan bazı haberler üzerine YPG/-J'nin elinde topraklar var mı diye soruyoruz. Ahmet, bunun doğru olmadığını, sadece askeri noktaların YPG/-J'nin kontrolünde olduğunu söyledi.

Zaman zaman Rojava dışında konuşulan konulardan biri büyük toprak sahiplerin varlığı ve ellerinde bulundurdukları arazilerdir. Bunu birçok kişiye sorduysak da kimse kolay kolay somut bilgi veremedi. Ahmet, Cizîre'de her eyalette iki ile dört büyük toprak sahibi olduğunu belirtti. Bu toprakların ise, genellikle toprak reformu sonrası satın alma yoluyla gerçekleştiğine dikkat çekti. Ve şu eklemede bulundu:"Bu topraklarda, 1000 ile 1500 hektar tarım arazisi bulunuyor." Cizîre'de 500 bin hektar arazi olduğunu dikkate alırsak bu rakam yaklaşık bütün arazinin % 10'a denk geliyor. Kobanî ve Afrîn'de büyük toprak sahiplerin ellerindeki arazinin ancak % 2-4'te kaldığını düşünürsek bütün Rojava'da bu oran % 5'inbiraz üstünde kalıyor. Cizîre'de bütün toprak sahiplerine bakarsak çoğu çiftçinin 10 ile 40 hektar arası arazisi var olduğunu söyleyebiliriz.

Rojava'daki köy, şehir ve kurumları dolaşırken, tarım arazilerinin yağış alma açısından beş kategoriye ayrıldığını çok defa duyduk. TC sınırından güneye doğru neredeyse paralel olarak kategoriler bulunmaktadır. En kuzeydeki araziler en verimli arazilerdir. Heseke şehri çevresi ağırlıklı olarak beşinci, yani en düşük kategori içinde yer alıyor. Bu kategorizasyon, Baas rejiminden kalma. Ama tarım arazisini değerlendirmek halen geçerliliğini korumaktadır.

Özgürleşmeyle birlikte Şam'dan gelen tohum, gübre ve diğer kimyasal tarım girdilerinde azalmanın da etkisiyle Cizîre tarım komitesi bunların ve mazotun dağıtımı düzenlemeye başladı. Tohum, gübre ve mazot çiftçilere verilirken her dönüm başı herkese verilen azami miktarlar bellidir. Ancak dönümlerde yukarı doğru da sınır var. Yani bir büyük toprak sahibi bütün arazisi için tohum, gübre ve mazotu tarım merkezinden uygun fiyata alamamaktadır. Bunun amacı zengini daha fazla zengin etmemektir.

Özgürleştirilen Rojava ve Kuzey Suriye'nin diğer bölgelerinde ekonomi alanında belirlenen somut hedefler olan kendine yeterlilik (geçimlik) ve ithalattan bağımsızlığa ulaşmak için her yerde çok yoğun çaba var. Tartışmaların odağındaki bu hedeflere ulaşmak için tahılın çeşitlendirilmesi kadar sebze üretimin artması da çok önemlidir. Sebze üretimi Rojava'da büyük oranda kaybolmuş olsa da bu konuda bilgi tamamen kaybolmadı. 50 yaşın üstündeki insanların birçoğu çocuk veya genç iken bizzat sebze ürettikleri için sebze üretimini devrimle birlikte arttırmak çok zor olmadı. Ekonomi komitelerin önemli gündem maddelerinden biri olan sebze üretim artışı en başta siyasi kurumlar tarafından kendi merkezlerindeki avlu ve bahçelerinde geliştirildi. Doğrusu küçücük de olsa eğer bir arazisi varsa her kurum mutlaka bu arazilere sebze ekti ve bu toplum tarafından görüldü. Ekonomi komiteleri bunun propagandasını özellikle köylülere yaptılar çünkü sebze üretimi arttırmak için en büyük potansiyel köylerdedir. Birkaç yıl geçtikten sonra gerçekten köylüler kendi evlerin etrafında sebze üretimini hızlı bir şekilde arttırdılar. Köyler gözle görülür şekilde yeşillenmeyle birlikte oralarda yaşayan halk gıdalarını çeşitlendirdi. Kentlerde ise 2015 yılıyla birlikte sadece avlularda değil, balkonlarda ve hatta binaların çatılarında da sebze ekilmeye başlandı. Qamişlo'da buna birçok yerde bizzat şahit olduk. Bu gelişmeler sonucu 2017 yılına vardığımızda sevindirici şekilde artık Rojava kendi sebze ihtiyacını yaz ve sonbahar ayları için büyük oranda karşılayabiliyordu.

Fotoğraf 54: Çatılarda bile sebze üretimi yayılıyor, 2017

Ancak kışın ve ilkbaharın başlarında sebzede dışa bağımlılık devam ettiğinden dolayı sera bahçeciliği bir kaç yıldır gündemde. 2014 yılından beri bir kaç seracılık projesi hayata geçirilmeye başlandı. İlk iki yılda birçok sera denemesi tecrübesizlikten dolayı başarısızlığa uğradıysa da 2016 yılıyla birlikte sera alanında ilk ciddi başarılar elde edildi. Seranın yapıldığı arazi 2017 Cizîre bölgesinde ekonomi komitesinin arazisinde 10 hektarı geçmiyordu. Fakat bu miktar kış ihtiyacın hissedilir bir kısmını karşılayabiliyordu. 2017 yılında bize söylenen seracılığın çok aşırı geliştirilmek istenmediği, sadece temel ihtiyacı karşılayacak miktardakalmasıydı.Sınırlı

tutulmasının nedeni seracılığın Rojava şartlarında pahalı ve zor olduğu kadar suyun ve mazotun da sınırlı olmasıydı. Zorluklar arasında ısınma sisteminin verimli ve etkili bir şekilde yapılması, uygun malzemelerin bulunması ile sebzeyi doğru şekilde ekilmesi gelmektedir. Her şeyden zor olan önce seracılık konusunda bilgiyi Rojava şartlarında anlamaktır.

Ekonomi komitesinin dışında 2015 yılından beri birçok çiftçide çok küçük çapta sera denemeleri görüldü. Yukarıda bahsi geçen zorluklar nedeniyle çiftçiler için başarılı bir dönemin geride kaldığı söylenemez.

Fotoğraf 55: Seracılık yavaş ve kontrollü geliştiriliyor, 2017

12.7 Kooperatifler

TEV-DEM tarafından bugüne kadar el konulan toprağın (el konulma aşamalı gerçekleştirildi) çoğu, 42 bin hektar ile Cizîre'de idi. Cizîre'de toplam 500 bin hektar tarım arazisi var. Buradan hareketle, bu rakam toplam tarım arazinin % 8-9'una denk geliyor. Diğer iki kantonda el konulan toprak çok daha az ve toplam 10 bin hektarı geçmiyor.

Özgürleşmeyle birlikte devletin işlettiği topraklara el konulunca hemen bu topraklar üzerinde akla kooperatifler kurmak geldi. Ancak tam nasıl işleyeceği konusunda fikirler çok somut değildi ve özellikle tecrübe yoktu. Yine de 2013 yılında tecrübe edinme ve toprakların boş kalmaması amaçlı ilk girişimler başladı. Dêrîk'te bulunan Cizîre Ekonomi Merkezi'nden Dozdar Hemo, bu süreci

şöyle açıkladı: “Rejim çıkarıldığında devlet tarafından el konulmuş, aslında topluma ve halka ait olan arazileri, yoksullara ve şehit ailelerine verdik. Her aileye ilk etapta bir ile dört hektar arazi işletmek için verdik.”[289] TEV-DEM ekonomi komitesinin eline geçen tarım arazileri hem ihtiyacı olan ailelere verildi hem de komünler ve başka öz örgütlenme komiteleri aracılığıyla ilk tarım kooperatifleri kuruldu.

Kooperatiflerin sayısı 2013 ve 2014’te sınırlıydı, sayıları onlarla ancak ifade ediliyordu. Üstelik Rojava ekonomisi içinde pek önemli bir konumu yoktu. Sonuçta bunlar aynı zamanda tecrübe edinmek ve gidilecek yolu daha iyi belirlemek amaçlı kuruldu. Ekonomi komitelerin elindeki tarım arazileri ilk yıllarda genelde bir yıllığına kooperatif ve ihtiyacı olan belli ailelere verildi. İlk tarım kooperatifleri kurulunca ve ailelere araziler verilince ekonomi komiteleri onlara aktif destek de verdi. Bu kapsamda tohum, gübre ve temel iş araçlarıyla ekin süreci için traktörler gibi ihtiyaçlar da giderildi. Böylece hazır bir sermaye olmaksızın kooperatifçiliğe herkes katılabildi. Karşılığında ürünün % 10-20’si gibi bir miktar ilgili ekonomi komitelerine verildi.

2014 ilkbaharında Rojava’da bulunurken, kentlerde de kooperatiflerin kurulduğunu gördük. Bunlar arasında ilk göze çarpan kadınların birçok kentte kurdukları fırın kooperatifleriydi. Serêkaniye’de örneğin ziyaret ettiğimiz fırın kadın kooperatifinde dört kadın çalışmaktaydı ve toplumdan çok ilgiolduğunu belirttiler. Tarım kooperatiflerin dışında dikiş, tekstil, elbise dağıtma, peynir, temizlik, eczane alanlarında kooperatiflerin kurulduğunu bizzat yerinde gördük.

Kobanî’nin başarılı şekilde İD’ye karşı savunulması sonrası 2015 yılında ekonomi ve kooperatif tartışmaları daha üst aşamaya geçti. İki yıllık tecrübe sonucu bazı sonuçlar çıkarılma amaçlı tartışmalar ekonomi alanındaki insanlar tarafından başlatıldı. Bu yeni süreç dünyada çok sayıda insan ve hareketin Rojava devrimine ilgi göstermesine ve onların tecrübelerinin Rojava’ya akmasına denk geldi. Bu da tartışmaları daha da zenginleştirdi. Rojava’da artık hemen her toplumsal alan ve hareket kooperatifleri stratejik bir örgütlenme aracı olarak tartışmaya başlandı. 2015 yılın sonuna doğru bir kooperatif sözleşmesinin de hazırlanması gündeme geldi ve bu yönlü çalışmalar başlandı.

2015 yılı savunma konusunda başarılı olsa da aynı zamanda ekonomik zorlukların ve özellikle ekonomik ambargonun kendisini çok güçlü gösterdiği bir yıldı. Rojava’nın Cizîre ve Kobanî bölgelerine gelen ürünlerin çoğu Güney Kürdistan’lı ve PDK’ye çok yakın tüccarlarla mümkün oluyordu. Güney’lı tüccarlar getirdikleri ürünleri Rojava’da sadece belli, yani kendisine yakın, tüccarlara veriyordu. Ondan sonra normal esnaf bu ürünleri alıp topluma satabiliyordu. Bu durum Rojava’da talep edilen ürünlerin yüksek fiyata satılmasına neden oluyordu. Rojava ve Güney’de belli sayıda tüccarlar bu ticaretle çok fazla kazanmaya başlayınca ellerine bir baskı aracı da geçiyordu. Çünkü henüz Rojava’da ihtiyaç olan ürünleri çoğu halen üretilemiyordu.

İşte bu durumu aşmak için Cizîre ekonomi komitesi 2015 yılında Hevgirtin adı altında bir “kooperatif”in kurulmasına ön ayak oldu. On bin kadar insan normal bir maaştan biraz az bir miktar para ile bir ara gelip Hevgirtin’ı tüccarların Rojava’yı aşırı sömürmesine karşı kuruldu. Her para katan karşılığında birer hisse aldı. Hevgirtin’in amacı satış kuruluşu olarak tekelleşmeyi ve pazardaki rantı, tefeciliği ve karaborsayı kırmak ile topluma ucuz ve kaliteli ürün sunmaktır. Başka bir deyişle savaş koşullarında halkın üzerinden rant elde etmek isteyenlere fırsat vermemektir. Ekonomi komitesinin ticaret komitesinin bir üyesi olarak çalışmalara dahil olan Hevgirtin, eyalet

[289] Dozdar Hemo, Derik, Mayıs 2014. Ayrıca bkz. “Blick nach Kobanî –Reisebericht eines Aktivisten der Karakök Autonome.” *Libertare Aktion Winterthur*, http://bit.ly/1QA8eX6.

merkezlerinde açtığı marketler aracılığıyla bu amaçlarını gerçekleştirmek için yola koyuldu. Gerçekten de kurulduğu zaman Güney Kürdistan'dan ucuz ürün getirip esnaflar ve marketler aracılığıyla doğrudan halka sattı. Buna örnek olarak da bin Suriye lirasına yükselen şeker fiyatını Hevgirtin'in tedbirleriyle 300 liraya düşürülmesidir.[290] Hevgirtin'ıın koordinasyonunda yer alan Enter, bu konuyu şu sözlerle açtı: "Hevgirtin marketleriyle rekabeti de geliştirmeyi hedefliyoruz. Diğer kesimleri daha kaliteli ürün çıkarması için teşvik edeceğiz. Sonuçta kazanan halk olacaktır''. Ancak Hevgirtin Güney Kürdistan'dan doğrudan ticaret yoluyla ürün getirilmesinin önüne siyasi gerekçelerle PDK geçince Hevgirtin'in büyümesi sınırlandırıldı. Artık öyle pek ucuza ürün topluma sunamıyor. Sadece marketler aracılığıyla üyelere alış fiyatına ürünleri vermeye başladı. Diğer insanlar biraz daha pahalıya alışveriş yapmak zorunda kalınca üyelerin dışında az insan Hevgirtin'in marketlerine gelmeye başladı. Yine de marketler ayakta ve her şehir ve büyük kasabada mevcut.

Hevgirtin çok önemli ama tartışmasız bir kuruluş da değil. Kooperatif olduğunu söylese de aslında devrimci anlamda kooperatif değil. Bunun nedeni çok açık: Kuruluşunda on bin olan üye sayısı, şimdi ise 20 bin civarında ve bu üyelerher yılın sonunda kazançtan bir pay alıyorlar. Yine Hevgirtin için maaşlı insanlar çalışıyor. Bunu yöneten seçilen bir yönetim var. Üyeler ise birkaç ayda yapılan toplantıların dışında herhangi bir çalışma veya emekte bulunmuyorlar. Güçlü sosyal kriterler olsa da yönetim kazanç almak da istiyor. Başka tanımıyla Hevgirtin bir "kooperatif şirket"olduğunu söyleyebiliriz. Hevgirtin'ın şirket özelliği de olsa onu normal şirketlerle karşılaştırmak yanlıştır. Hevgirtin Rojava ekonomisinin kritik bir aşamasında kurulan ve dışa bağımlı tüccarların ekonomiyi rehin almasının önüne geçilmesinde belli bir role sahip bir kurumdur. Hevgirtin'ın toplumda ciddi bir karşılığı da var ve kendini devrimin bir parçası olarak görüyor. 20 bin üye toplam 25 bin hisseyi paylaşıyor, bir kişi en fazla beş hisseye sahip olabilmesiyle Hevgirtin içinde özel bir konuma gelemiyor.

Fotoğraf 56: Hevgirtin Kooperatifin marketlerinden biri, 2017

[290] Yeni Özgür Politika, 15.04.2016: Rojava ekonomik devrime hazırlanıyor. Link: http://yeniozgurpolitika.com/index.php?rupel=nuce&id=54044

Hevgirtin yöntemiyle bir başka önemli “kooperatif” 2016 yılının ortasında Dirbesiye’nin güneyinde Qesrik kuruldu. Bu kooperatif kısa sürede 5300’e ulaşan üyelerinin her birine 100 Dolara yakın bir pay veriyor. 13 bin hektar üzerine kurulan ve Til Temir eyalet sınırlarına da giren kooperatif tarımsal üretimin yanında hayvancılık da yapmaktadır. Yüze yakın çalışanı ile kısa sürede bu arazi üzerinde ciddi bir üretime ulaşıld; ki bu da bölgenin faydasına oldu[291]. Bunu sekiz yıllık bir planlama ile organize ediyorlar. Gelecek yıllardaki üretimin daha da artması bekleniyor. Ürünler yereldeki pazarlara da sunularak fiyatların düşmesine ve güvenilir ürünün yaygınlaşmasına katkı sunuyor. Ancak Qesrik ne kadar topluma yararlı olsa da, Hevgirtin gibi keskin anlamda bir kooperatif değil.

Kooperatiflere bir başka örnek ise Hayvancılık ve Süt Ürünleri Kooperatifi ‘dir.Bu kooperatif Qamişlo’da 2016 yılında bin 500 kişinin katılımıyla kuruldu. Bu “kooperatif” Qamişlo Halk Meclisi’nin girişimiyle başlatıldı. Kooperatifin hayvancılık adına Qamişlo için önemli olduğunu kaydeden Halk Meclisi çalışanı İbrahim, kentte süt ve süt ürünlerinin fiyatlarının yüksek olmasından dolayı böyle bir projeyi hayata geçirdiklerini ve bu çalışma ile fiyatları her ailenin ekonomisine uygun bir düzeye çekmeyi ümit ettiklerini belirtti.[292] Kooperatifte, 400’den fazla hayvanın bakımı ve besinin yapılması için kentin 12 kilometre uzağında bulunan Niqare Köyü’nde bir mezra bu kooperatif için tahsis edildi.

Bu tür büyük “kooperatifler” kurulunca çok zaman geçmeden eleştiriler gelmeye başladı. Eleştirilerin merkezinde, bu tür ekonomik yapıların - belli bir gerekliliği olsa da – aslında kooperatif olmadıkları yönündeki görüşlerdi. Kooperatif fikrinin bunlarla birlikte daha da karmaşık hale geldiği tartışma konusu yapıldı. Hatta bu yapıların daha küçük ve komünlere yakın kooperatiflerin kurulup yaygınlaşmasının önünde bir engel de olduğu tespiti yapıldı. Bununla birlikte bu yaklaşım ile kapitalist mentaliteyi yenmenin yetersiz kalınacağına dikkat çekildi. Sınıfsal bilinç ve devrimci duruşa yakın çevrelerden bu tür eleştiriler özellikle geldi. Bu çerçevede Dr. Yousef şunları belirtti: “Kooperatifler ve komünler sayesinde, varlıklı kesimler karşısında sıradan halkın haklarını korumak istiyoruz. Gerçekçi bir ekonomi, birikim ve artı değer hırsızlığına dayanmak yerine yeniden bölüşüm ve kullanım üzerine dayanmalıdır. Yerel ekonomik kurumlar, topluma da doğaya da zarar vermemelidir.”

2016 yılı boyunca bu konuda tüm yapılarda yoğun tartışma ve eleştiriler yaşandı. Bunun sonucunda 2016 yılın başında hazırlanan ilk kooperatif sözleşmesi yoğun eleştiriye tabi tutuldu ve yeni bir taslak hazırlanmaya başlandı. 2016 Kasım’ında geçerliliğini halen koruyan kooperatif sözleşmesi, birçok toplumsal alanın uzun tartışmalarından sonra kantonların ekonomi meclisleri ve sonrasında demokratik öz yönetimler tarafından kabul edildi. Bundan sonra kurulacak her bir kooperatif bu sözleşmede belirtilen şartlara uyması gerekir. Buna uymayanlar kendilerine kooperatif diyemeyecek ve onun yerine çok ortaklı şirket gibi tanımlamalar kullanacaktır.

Kuzey Suriye Kooperatif Sözleşmesinde kooperatiflerin belli açıklaması yapılan “demokratik ve komünal ekonomi”nin temel ayakları oldukları belirtilip hangi kriterleri yerine getirmeleri sıralanmaktadır. Sözleşmenin girişinde yer alan bir cümle, aslında tüm sözleşmeyi özetlemektedir: “Kooperatif, kâr değil; toplumun temel ihtiyaçlarını karşılama amacı taşıyan; bunu da ortak çalışma,

[291] Daha fazla bilgi için bakınız: https://cooperativeeconomy.info/kasrek-cooperative-begins-harvest/

[292] Özgürlükçü Demokrasi: Rojava’da kooperatifçilik büyüyor; 8.1.2017, http://demokrasi44.com/2017/01/08/rojavada-kooperatifler-buyuyor/

paylaşım, dayanışma ve öz-yönetime dayalı olarak gerçekleştiren toplumsal bir örgütlenmedir." Sözleşmedeki ilkeler, toplumsal mücadele ile olan bağları ortaya koyuyor: “Tarihsel toplumun ekonomi geleneği ile demokratik-toplumsal direnişlerin ekonomi deneyimlerini ve son iki yüzyıldaki kooperatif deneyimlerinin, özgür birey-demokratik toplum hedeflerini sahiplenir. Bunların ahlaki-politik toplumun gelişimine hizmet eden yönlerini esas alır." Sözleşmede devamlı üyelerin sadece oy vermekle yükümlü olan pasif öğeler değil, aktif ve tamamlayan özneler olup kooperatifin yönetilmesi ve yürütülmesinin sorumluluğuna dikkat çekiliyor. Bu tanımlama Hevgirtin ve Qesrik tarzı yapılanmaların bu tanımlamada eksik kaldığını ve bundan sonra kooperatif tanımlamanın dışında olduğunu açıkça ortaya koydu. Bununla birlikte kooperatiflerin komünlerle bağlantı kurma şartı da getirildi ve bu da yapılacak ekonomik faaliyetin demokratik işleyişin parçası olduğunu ortaya koyuyor. Dünyada Bask ülkesinde 60 yıl önce kurulan ve kendi dışındakilerine bir özel şirket gibi hareket eden Mondragon örneğini düşünürsek, geniş demokratik halk örgütlenmesiyle kooperatiflerin ilişkilendirilerek ekonomi ve demokrasi arasında güçlü bir bağ kurulduğunu ifade edebiliriz.

Kooperatifler kendi aralarında faaliyet türü, üretim dalı, bölgesel ve hatta Kuzey Suriye dışındaki kooperatiflerle ulusal ve uluslararası birlikler oluşturabilmesinin önündeki tek sınır ekonomik alanda tekel veya hegemonya kurulmamasıdır. Bu belirleme son on yıllarda uluslararası düzeyde elde edilen tecrübeden de gelmektedir. Kooperatiflerin bir başka hayati ilkesi, diğer toplumsal alanlarda olduğu gibi özgür bir toplum için kadın iradesinin özgürleştirilmesini esas alınmasıdır. Talep edilse de kadınların aktif katılımı kurulacak kooperatiflerde sağlanması gerektiği ve bu kooperatiflerde kadın kotasının olması gerektiği sözleşmede yer almadı.

Bir kooperatifin kurulması için sekiz kişi yeterlidir. Kooperatif üyeleri birer eş sözcü olmak üzere bir koordinasyonu/yönetim tarzını demokratik şeffaf olma şartıyla genel kurulda belirleyip seçerler. Önemli olan herkesin en az bir çalışmada yer alacak şekilde kolektif çalışma tarzının üretim, paylaşım ve faydalanmada hayata geçirilmesidir. Pazarların oluşturulması bir veya birkaç kooperatifin tekelinde olmaması, yereldeki toplulukların da aktif ve eşit düzeyde yer alması gerekli bir esastır.

Kooperatifler aşağıdan yukarıya doğru Yerel Kooperatifler, Yerel Kooperatifler Birliği (Kürtçe: Mala Kooperatifen), Bölge (Kanton) Kooperatifler Birliği (Yekitiyen Kooperatifen) ve Federasyon Kooperatifler Birliği (Federasyona Kooperatifen) olarak örgütlenir. Yerel Kooperatifler Birliği (Mala Kooperatifen) bulunduğu eyalette kurulmuş olan tüm kooperatiflerden oluşur. Kendisini kooperatif olarak tanımlayan ve bunun sonucu ‘Kuzey Suriye Kooperatif Sözleşmesi’ni kabul eden her ekonomik oluşum Yerel Kooperatifler Birliği’nde yer alır ve eş sözcüleriyle temsil edilir. 2016 yılın sonunda özgürleştirilen Kuzey Suriye’de Yerel Kooperatifler Birlikleri kurulmaya başlandı ve 2017 yazına kadar aşağı yukarı her bir eyalette bu kuruluş tamamlandı. İlk Bölge (Kanton) Kooperatifler Birliği (Yekitiyen Kooperatife) Ocak 2017’ta Cizîre’dekuruldu.

Fotoğraf 57: Cizîre Kantonu Kooperatif Birliği (Yekîtiyen Kooperatifen) çalışanları, 2017

Yerel Kooperatifler Birliklerin yönetimlerin temsil edildiği Cizîre Bölge Kooperatifler Birliği'ni 2017 Mart'ında ziyaret edebilme imkânına sahip olduk. Her şeyin daha işin başlangıcında olduğu gözle görülür olmasına ve birçok çalışmanın hayata geçirilememesine rağmen görüştüğümüz dokuz kişi çok heyecanlıydı. Uzun süren pratik ve tartışmalardan sonra nihayet kooperatifler örgütlenmeye başladığı bir andı. Kendi görevlerini tanımlarken şunları diyorlardı: "Yerel Kooperatifler Birlikleriyle ortaklaşa olarak kooperatifleri çok boyutlu, ister teknik olsun, isterse de örgütsel olsun destekliyoruz.. Kooperatif kurmak isteyenler olursa onlarıaktif olarak destekleriz. Henüz kooperatif kurulmadığı ve önemli gördüğümüz üretim, hizmet vs. alanlarındaki girişimleri de ileride başlatacağız. Her bir ekonomik alanda kooperatifleri adım adım yaymak istiyoruz. Bu eğitimle olacağı için süreç yavaş işleyebilir."

Kooperatif sözleşmesine göre her bir kooperatif yıllık net gelirin % 50'sinin üyelere kalmaması uzunca önemli gerekçelere dayandırılarak kararlaştırıldı. Bir yıllık ürünün paylaşılıp sonraki yıllarda kooperatifin yerinde sayması veya gerilemesi istenilmiyor. Bu yüzden gelirin % 25'ini her bir kooperatif kendi kasasına koyup yatırım için kullanıyor. Gelirin % 20'si ilgili eyaletin ekonomi meclisine aktarılıyor ve %5'lik bölümünü kooperatif çalışmalarının geliştirilmesi için ayrılıyor. Yerel Kooperatifler Birliği tarafından toplanan % 1'lik oran Yerel Kooperatifler Birliğine kalıyor. Bölge Kooperatifler Birliği'ne % 2 ve Federasyon Kooperatifler Birliği'ne % 2 aktarılıyor.

Kooperatif sözleşmesi kabul edildikten sonra bütün kooperatif alanı yeni örgütlenme sürecine girdi. İlk adım olarak ekonomi meclislerin ellerinde olan tarım arazileri, 2017 yılı itibariyle bu yeni kooperatif sözleşmesine göre üç yıllığına ihtiyacı olan insanlara verildi. Bu uygulama daha önce bir yılı kapsıyordu. Bunun için ilgili arazi etrafında bulunan komünler ihtiyacı en çok olan insanları seçip bir kooperatif oluşturdu. 2017 yılında 35 bin hektardan fazla tarım arazisi ihtiyacı olan

köylülere, kooperatif sözleşmesine uygun şekilde verildi. Geri kalan 15 bin hektar arazi ise ekonomi meclisleri tarafından değişik amaçlarla (yerel tohumların yeniden üretimi, çiftçilerin üretmediği ürünler, seracılık vs.) kullanılmaktadır.

2016 yılına gelindiğinde küçük toprak sahibi köylüler kooperatif sözleşmesi temelinde ilk kooperatiflerini kurdular. Henüz sayıları az ancak bu adımın atılması nitelik açısından önemli çünkü bu insanlar tamamen kendi inisiyatifleriyle bu adımı atanlardır. Her hangi bir dayatma ve özel teşviklerle yürüyen bir süreç değildi. Küçük çiftçilerin kendi kararlarıyla kooperatifler kurması, Rojava'da eğitim çalışmaların ve siyaseten gelinen sürecin olgunluğunu da göstermektedir. Küçük çiftçilerin kooperatifleşme sürecine dâhil edilmesi yukarıda bahsi geçen tarım kooperatiflerin başarılı çalışmasının büyük bir etkisi oldu. Sonuçta köylüler, en çok başarılı pratiğe bakarlar. Küçük toprak sahibi çiftçilerin – ki bunların bütün köylülerin ezici çoğunluğudur – gelecek yıllarda bu konuda daha fazla kooperatif kurmasıyla asıl olarak tarımın çoğunda dayanışma ve kolektivizm egemen kılacaktır.

Aslında komünlerin ekonomi komitelerini daha detaylı incelersek her bir ekonomi komitesinin bir kooperatif boyutu olduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Komünlerin ekonomi komiteleri, düzenli yaptıkları ortak toplu satın alma (bulgur, şeker, tuz vs.), kantonların ekonomi komitelerinden ucuza aldıkları mazotu komünde her haneye eşit miktarda ulaştırma ve gerekli durumda komünde en yoksullarla dayanışma gösterme çalışmalarıyla ekonomide ortaklaşmanın önemli adımlarını atıyorlar. Burada kapitalist ve bencillik mantaliteye karşı dayanışma ve kolektif ruh ve bilinç alttan da olsa geniş toplumsal kesimlere veriliyor.

Komün ve kooperatiflerin bu denli bir biriyle ilişkilendirilmesi demokrasiye ekonominin güçlü şekilde dâhil edilmesidir. Bu kapsamda belirtmek gerekir ki kapitalist ekonomide yaygın olan rekabeti sınırlandırmak ve toplumsal eşitliği sağlamak için kooperatifler inşa etmek de önemlidir. Bu yüzden kolhoz benzeri kolektif çiftlikler veya Mondragon modellerinin yanı sıra kapitalist ve devlet eliyle planlanan ekonomik üretim tarzları da reddediliyor. Bu modeller merkeziyetçi olduğu için Rojava'da eleştiriliyorlar.

Rojava devrimini sözde devrimci veya sol bir bakış açısıyla eleştiren kesimlerin birçoğu, komün ve kooperatifleri, özgürleşme sürecinde devletin çökmesiyle temel ihtiyaçları karşılamak için kurulmuş ve PYD tarafından tamamen kontrol edilen acil araçlar olarak tanımladılar. Ancak komün ve kooperatiflerin sayısı arttıkça ve onlar üzerindeki tartışma derinleştikçe bu defa onları yeni sistem içinde rolünün güçsüzlüğüne dikkat çekip ilginin azalacağını belirtmeye başladılar. Yaşanan sorunları ve çelişkileri inkâr etmemekle birlikte komün ve kooperatiflerin akademi ve halk meclisleriyle birlikte devrim sürecinin stratejik taşları olduğu gittikçe ortaya çıktığı çok rahat anlaşılmaktadır.

Kooperatiflere işsizlik açısından bakmaktan da fayda var. Yepyeni bir ekonomi modeli ile işsizlik sorununa yeni bir çözüm getirilmek isteniliyor. Dr. Yousef, bu durumu şöyle açıkladı: "Komünler, kooperatifler ve ihtiyaç temelli ekonomi sayesinde herkes kendince üretime katılabilir, kim istekliyse ona yer var ve dışlanmaz; böylece işsizlik ortadan kalkabilir. Komünlerin kurulduğu yerlerde, işsizliğin bizzat kapitalist sistemin sonucu olduğu giderek daha da açık hale geliyor."[293] Dr. Yousef, bu konuda Afrîn'i örnek vererek sözlerine şöyle devam etti: "Devrimden önce Afrîn

[293] Dr. Ahmad Yousef, *ANF*, 9 Kasım 2014.

kantonunda yaşayan 450.000 kişi için çok az sayıda iş vardı, işsizlik yaygın olduğu için sürekli dışa göç vardı. Bugün ise göçlerle nüfus ikiye katlanmış olmasına rağmen pratik olarak herkes için iş mevcut.”

Kooperatif sözleşmesinin kabul görmesiyle tartışmalara yeni bir boyut daha katıldı. O da mevcut “kamusal işletmelerin” kooperatiflere çevrilerek halka gerçek anlamda verilmesidir. Ekonomi meclislerin ellerinde çok sayıda kamusal işletme/şirket var. Uzun vadeli amaç reel/devlet sosyalizminde olduğu gibi amacın ekonomide büyük bir devlet sektörünü oluşturmamak olduğuna göre bu adımın er veya geç kaçınılmaz olduğu ortadadır. Ancak kamusal işletmelerin kooperatifleştirilmesi konusunda dünyada çok sınırlı başarılı tecrübe olduğunu da dikkate alırsak bu konuda Rojava’da çok dikkatli hareket edildiğini belirtelim. Ekonomi alanında yer alanlar genişçe tartışıp bunu ilk olarak pilot projelerde uygulamak istiyorlar. Dêrîk kentinde bulunan mercimek fabrikası bunun için seçilen pilot projedir. On çalışanı bulunan bu küçük fabrikaya Cizîre kantonunda üretilen mercimek getirilip işleniyor ve on işçi maaşını ekonomi meclisinden alıyor. Bu fabrika başarılı şekilde kooperatifleştirilirse daha büyük işletmeler de söz konusu olabilir. Eğer olumlu tecrübeler elde edinilirse büyük ihtimalle en son petrol sanayisine sıra gelir. Sonuçlarını hep birlikte takip edeceğiz.

20-21 Ekim 2017 tarihlerinde, kooperatif örgütlenmesi belli bir aşamaya ulaştıktan sonra tüm Kuzey Suriye Demokratik Federasyonundan 200 delegenin katılımıyla Dêrîk‘te 1. Kooperatifler Konferansı gerçekleştirildi. Konferansta, son yılların pratiği tartışılıp eksiklikler ele alındı. Daha sonra geleceğe yönelik her zamandan daha kapsamlı planlamalar yapıldı. Planlamada ön plana çıkan konular arasında eğitimin süreklileştirilmesi, hayvancılığın geliştirilmesi amaçlı kooperatiflerin kurulması yer aldı. Bunun yanında, ilaç üretimi ve seracılık alanında da kooperatiflerin hayata geçirilmesi ve her kooperatifin kendisine bir tüzük hazırlaması gerektiğine vurgu yapıldı. Buna ek olarak kooperatifler tarafından üretilen ürünlerin topluma daha sağlıklı ve doğrudan ulaştırmak için satış kooperatiflerin kurulması kararlaştırıldı. 2017’de Rojava’da bulunurken bu konu kendisini çok önemli bir sorun ve ihtiyaç olarak gösterdiğini hatırlatmak gereki ayrıca bunun kooperatif ekonomisi açısından çok kritik bir adım olacağını belirtmek gerekir.

Bu konferansta aslında çok tartışılan ama konferens sonrası alınan kararlara yansımayan bir konuda daha var. O da Hevgirtin ve Qesrik gibi daha önce binlerce kişi tarafından kurulan “kooperatiflerdir”. Konferansta tartışılanlar ışığında bu tarz çok sahipli işletmelerin yakın bir zamanda gerçek anlamda kooperatif sözleşmesi doğrultusunda yeniden düzenlemesi talep edildi. Daha önce de değişik ortamlarda bu dile getirilmişti ve yazarlar olarak bu duruma birkaç kez şahit olmuştuk. Bundan sonra kooperatifler birlikleri ve ekonomi meclisleri söz konusu “kooperatiflerle”konumları hakkında en az çatışmalı ve kabul edilir şekilde tartışma gerçekleştirip makul olanı hayata geçirebileceklerini belirlemeleri lazım. Bunun nasıl yapılacağını merakla bekleyip görmeklazım. Gerçekten başarılırsa bu çok ayrı bir tecrübe olacaktır.

Tüm yaşanan gelişmelere rağmen Cizire Ekonomi Komitesi’nden Ahmet Husen, Rojava’daki kooperatiflerin teorik olarak belli ölçüleri oluşmuş olmasına rağmen pratik olarak sorunları bulunduğunu vurgulayıp“Kooperatifleri tüm köy ve mahallelere kadar geliştirmek amacındayız. Daha önce Baas rejimine ait olup özgürleşmeden sonra el koyduğumuz toprakları da çok aşacak

şekilde, tüm tarım alanların % 50'sini kapsayacak kadar, kooperatifleri yaymak istiyoruz. Kooperatif örgütlenmesi bu açılıma göre düzenlenmiştir. Demokratik Öz Yönetim de kendi yasal çerçevede kooperatiflere kolaylaştırıcı rol oynamakta, gümrük vs. alanlarda indirim yapmakta ve kooperatif ürünlerinin pazarlanması konusunda pazar bulmakta yardımcı olmaktadır."dedi

Kuzey Suriye Demokratik Federasyonunda kooperatifler kategorik olarak tarım (ziraat), sanayi, ticaret, hayvancılık, sağlık ve kadın kooperatifleri (içinde çeşitlik barındırmakla beraber) biçiminde örgütleniyorlar. Ziraat kooperatifleri ekolojik bir tarım perspektifiyle tüm üreticileri kooperatifler etrafında toplamak için çalışmaktadır. Sanayi kooperatifleri gelişme aşamasındadır. Demokratik öz yönetimin elinde bulunan bazı fabrikaları kooperatifleştirerek halka mal etme projeleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca ihtiyaç olan ürünlerin üretim araçları temin edilirse bu ürünlerin kooperatif tarzında üretilmesi hedeflenmektedir. Ticaret kooperatifleri pazarda oluşmuş olan ve savaşında tetiklediği tüccar hâkimiyetini kırmak, tekel oluşumunun önüne geçmek ve pazardaki kar ve fiyat istikrarını makul ölçülere çekme temelinde örgütlenmektedir. Konferansta da alınan karara göre kooperatiflerin ürettiği ürünü halka pazarlamak amaçlı ticari olan satış kooperatifler hedeflenmektedir. Bu çerçevede daha önce oluşturulan ve binlerce kişinin üye olduğu kooperatifler yeniden düzenlenip daha küçük kooperatiflere bölünüp kooperatif sözleşmesine uygun hale getirilmesi hazırlığı başlatıldı.

Hayvancılık kooperatifleri, sınırlı ve yaygınlaştırılması çalışılıyor. Hayvancılığı bilimsel temellerde yeniden diriltmeye çalışıyoruz. Amaç her şehir ve eyaletin hayvancılık alanında kendi kendine yeterli hale gelmesini sağlamaktır. Sağlık kooperatifleri yeni yeni gelişiyor. İlk etapta halkın sağlıklı ilaçlara ulaşmasını istiniliyor. Savaş süreci ve ambargodan kaynaklı olarak halk sağlıklı ilaçlara ulaşmakta zorlanıyor. Ulaştığında ise ilaç fiyatları çok pahalı oluyor ve bu fiyatı çok az kişi karşılayabiliyor. Buna çözüm bulmak amacıyla tek elden ve sağlıklı ilaçlar getirilip uygun fiyatlarla halka ulaştırma amacıyla kooperatif oluşturuldu. Amaç önümüzdeki süreçte kendi ilacını da üretebilen sağlık kooperatiflerini yaygınlaştırılmasıdır.

Kadın kooperatifleri tabi ki genel kooperatif örgütlenmesinin olduğu gibi kendisini tarım, ticaret, sanayi, hayvancılık, sağlık vs. kooperatif alanlarında örgütlemektedir. Bütün üretim, planlama ve çalışmalar sadece üye olan kadınlar tarafından geliştirilmektedir. Kadının ekonomik yaşamın tüm alanlarına demokratik olarak katılımı sağlanması amaçlanmaktadır. 2017 yılında kadın kooperatiflerinde üye olan kadın sayısı 6 bini aşmıştı.

12.7.1 Kadın Kooperatifleri

10 Haziran 2012'de Qamişlo'da, Kongreya Star'ın ekonomi komitesi ilk kez toplandı. Kadın kooperatiflerinin kuruluşunu desteklemek ve onlarla birlikte çalışmak için her şehirde kadın ekonomi komitelerinin kurulmasına karar verildi. Yani özgürleşmenin başlamasından önce bu adım atıldı.

Rojava'da kadınların yaygınca bir işte çalışması yeni bir sürecin başlangıcıdır. Özgürleşmeden önce çok az sayıda kadın, meslek edinip öğretmen, doktor veya avukat olabiliyordu. Kadınların ezici çoğunluğu okuma yazmayı öğrense de ekonomik olarak eşlerine veya ailelerine bağımlıydı. Yaptıkları işler ise ev işleriyle sınırlıydı. Dêrîk'te 2014'de Kongreya Star'ın ekonomi temsilcilerinden biri durumu şöyle anlattı: "Kadınlar ne kendi topraklarına sahip olma ne de para kazanma şansları var. Bu iki problem için de önerdiğimiz çözüm kadın kooperatifleri. On kadını bir

araya getiriyoruz ve onlarla nasıl bir iş yapabilecekleri hususunda karar vermeleri için konuşuyoruz. Çalışır ve işler duruma gelene kadar onlara projelerini geliştirme ve hayata geçirme konusunda yardım ediyoruz. Şu anda savaş içerisinde olduğumuzdan bu zor ama yine de çabalıyoruz. Topraksız kadınlara toprak veriyoruz ve onu işlemeye başlayabilmeleri için yardım ediyoruz."

Bu sözler söylenirken Rojava'da kadın kooperatif sayısı on beşi ve üye sayıları birkaç yüzü geçmiyordu. 2017 yılında ise bu sayı onlarca kooperatif ve binlerce üye ile ifade ediliyordu. Üç yıl içinde hem nicel olarak hem de niteliksel olarak büyük gelişmeler yaşandı.

Kooperatifler, üretimi, çalışmayı ve emeği yeniden örgütleme gibi bir işleve ve sorumluluğa sahiptir. Yani Rojava'da özellikle de evde çalışan kadınların aile için yaptığı işler görünmez, kooperatifler bu karşılığı ödenmeyen işin, tanınmasını sağlama konusunda etkin bir rol üstlendi. "Ev işi başta olmak üzere 'görünmez' bütün işlerin toplumsallaştırılmasını istiyoruz" diyen iktisatçı Azize Aslan'a bu konuda şu önemli noktalara vurgu yaptı: "Kadınlar niçin evde çamaşır yıkamak için çamaşır makinesi kullanmalı? Neden köyün veya mahallenin ortak bir çamaşırhanesi olmasın? Neden kreşler veya ortak mutfaklar kurulmasın?... Tüm bunlar, patriyarkayı, 'erkek' işi ve 'kadın' işi ayrımına dayalı cinsiyetçiliği ortadan kaldırmanın yoludur."[294]

Kadın kooperatifleri hem eyalet düzeyindeki kooperatif birliklerinde üyeler, hem de Kongreya Star tarafından kurulan Kadın Ekonomisinde yer alıyorlar. Aşağıda kadın kooperatiflerden birkaç tanesine dair gözlemlerimiz yer alıyor.

Warşîn, Qamişlo'da Bir Dikiş Kooperatifi: Kongreya Star'ın ilk büyük projelerinden biri de Warşîn ismi adı altında Qamişlo'da açılan bir dikiş kooperatifidir. Çoğu Halep, Şam, Rakka ve İdlip'den sürülmüş yirmi üç Kürt ve Arap kadın ve iki erkek geçimini buradan sağlıyor. İdlip'den gelmiş Arap bir kadın olan Fatma Sihade yer aldığı kooperatife ilişkin şunları belirtti: "Şehrimizde savaş olduğundan Qamişlo'ya geldik. Arap olmama rağmen burada ayrımcılığa uğramadan iş bulabildim. Burası Arapların ve Kürtlerin eşit bir şekilde birlikte yaşayacakları bir Suriye için atılmış bir adımdır." Warşîn'in Sözcüsü Naima Bektaş, bu projenin mültecilere Rojava'daki yaşamla ilgili bir bakış açısı kazandırmaya dönük olduğuna dikkat çekti.

Ekim 2013'te iki dikiş makinesi ve dört çalışanla fabrikanın temelleri atıldı. 2014'de ise Cizîrê kantonu için giysi üreten yirmi beş işçi ve kırk tane makine var. Günde sekiz saat çalışıyorlar ve her hafta giysi için iki bin parça kumaş üretiyorlar. Makinelerden bir tanesi de Asayîş üniformalarına rütbe işaretleri dikmek için kullanılıyor.

Var olan problemlerden bazıları ambargoya dayanıyor. Naime Bektaş, yakınarak şunları anlattı: "Bütün Qamişlo için kıyafet üretebilecek durumdayız. Ama yeterli miktarda kumaş elimize geçmiyor. Halep tekstil ticaret merkezi ve şimdi çeteler tarafından kontrol ediliyor. Bu kumaşlar şimdi uçakla Şam'dan yüksek ücretle getiriliyor. Ayrıca ambargo yüzünden pamuğu burada işleyebileceğimiz makineler mevcut değil ve getiremiyoruz da. Daha çok makineye sahip olsaydık Rojava'nın diğer bölgelerine de yüksek kaliteli kıyafet sağlayabilirdik."

Dêrîk'de Bir Peynir Kooperatifi: Dêrîk'deki küçük bir peynir kooperatifinde, beş kadın peynir ve yoğurt üretip bunu marketlere satıyorlar. Kooperatifin bir üyesi olan Bermal'in aktarımıyla, "Kendimizi ve ailelerimizi geçindirebiliyoruz. Kongreya Star'ın ekonomi komitesi bize süt sağlıyor. Bizde kazancımızın bir kısmını onlara veriyoruz. Bu oldukça adaletli bir sistemdir." Bir diğer

[294] Azize Aslan, 2014 DTK konferansı konuşması.

kooperatif üyesi olan Gülbahar da, şunları anlattı: “Aynı zamanda geleneksel peynir üretim yöntemlerini korumaya çalışıyoruz. Peynirimize çok fazla talep var - çok daha fazlasını da satabiliriz.”

Fotoğraf 58: Dêrîk Peynir Kooperatifi, 2014

Qamişlo ve Tirbespî arasında bir Mercimek Kooperatifi: Daha önce devlete ait olan kırk iki metrekarelik bir alan devrimden sonra kamulaştırıldı. Şimdi yaklaşık yetmiş beş kadının çalıştığı beş kooperatife tahsis edilmiş durumda. Ziyaret ettiğimiz kooperatif mercimek üretiyor ve burada beş kadın çalışıyor. Yatırım yapmışlar, toprağı işlemişler ve şimdi ücretlerini alabilecekler. Bu kooperatifler Kongreya Star tarafından kurulmuş ve eyalet kadın meclisiyle sıkı ortaklık içindedir.

Serêkaniyê’de Kadınlar Fırını: Savaştan kısmen harap olmuş Serêkaniyê’de bir kadın fırını 2014 yılının başında açıldı. Altı kadın günde yaklaşık altı yüz tane ekmek üretiyor. Genç kadınlardan bir tanesi şöyle anlattı: “Özgürleşmeden sonra kadın evinin (Mala Jin) yardımıyla bu projeyi oluşturduk. Fırının eski sahibi çete üyesiydi ve Türkiye’ye kaçtı. Sabahları saat yediden ona kadar satış yapıyoruz. Bir ekmeğin fiyatı on lira.” İşletme, bir kooperatif şeklinde onu kuran kadınlara ait. Fırıncıların güven içinde öngördükleri gibi “Savaş esnasında cephede savaşan arkadaşlarımıza destek olmak için çok fazla ekmek pişirdik. Şu anki durumumuz rejim döneminkinden çok daha iyi. Rejim zamanında kadınların çalışma olanakları çok sınırlıydı. Hâlâ engeller var ve Arap kadınlarının toplumsal durumları birçoğunun çalışmadığını ortaya koyuyor. Ama şu anki pratiğimiz zamanla onları da etkileyecek.”

Fotoğraf 59: Serêkaniyê'de Kadınların işlettiği Fırın, 2014

Derna Köyünde Bir Fırın: Qamişlo ve Tirbespî arasında bulunan küçük bir köy olan Derna'da Kongreya Star başka bir fırın kooperatifine daha hayat verdi. Bu kooperatif çevredeki altı köye ekmek sağlıyor. Fırıncılar sabah çalışmaya başlıyor ve öğleden sonra ikinci bir vardiya çalışmaya başlıyor. Bir köy sakini olan Gulinda çalışmalarını şöyle aktardı: "Her şey elle yapılıyor; hiç makine yok." Bir ekmek 15 Suriye lirasına mal oluyor. Bunun kadın hareketi tarafından desteklenen insani bir proje olduğunu söyleyen Kongreya Star temsilcisi Silvan'ın söylediği gibi "Bu çok mantıklı". Köyde şu anda yalnızca 200 ev kalmış, Gulinda 1963 yılında toprağın tamamen devlet tarafından zapt edildiğini ifade edip, "O zaman hiçbir şeyimiz kalmamıştı. Şimdi burada sadece kadınlar ve çocuklar yaşıyorlar. Diğer herkes gitti. Herkes buradan gittiği için üzgünüz. Neredeyse bütün alan yeni Arap yerleşimleri inşa etmek için yeniden dağıtıldı. Köyümüz şu an hem Arapça hem de Kürtçe iki isme sahip. Arap köyleri gelişti ama Kürtlere hiç bir şey kalmadı."dedi. Ocak ayının başında sekiz kadının ve dört erkeğin çalıştığını söyleyen Silvan sözlerine şöyle devam etti: "Makinemiz olmadığı için yalnızca altı köyün ihtiyacını karşılayabiliyoruz. Makinelerimiz olsaydı çok daha fazla üretim yapabilirdik."

Amûdê Yakınlarında Bir Tarım Kooperatifi: Amûdê'nin dışında öğle vakti bir tarım kooperatifini ziyaret ettik. Amûdê'deki Kongreya Star üyesi Medya kooperatif hakkında bize şu bilgileri verdi: "İneklerimiz, yer fıstığımız ve soğanımız var. Toprak aslında özel bir mülktür. Kongreya Star tohumları getiriyor, toprak sahibi de su pompası için mazot sağlıyor ve biz kendi emek gücümüzü ortaya koyuyoruz. Rojava'daki ürün çeşitliliğini arttırmaya çalışıyoruz ki ithal ürünlere bağımlılığımız ortadan kalksın. Şu anda burada bu toprakta ne yetiştirilebileceğinin analizi yapan

bir kaç ziraat mühendisi var. Yer fıstığı üretmeye başlamamızla bu toprağa ilk defa yer fıstığı ekildi. Mercimek için de aynı durum geçerli. Ambargo yüzünden gübre ve böcek ilaçları çok pahalı ama şanslıyız ki geçen kış çok soğuk geçti ve bu yıl böcek ilacına ihtiyaç kalmadı. Böcek ilaçları ve gübreler öncesine göre dört kat daha pahalı satılıyor.

Yer fıstığı yetiştirme fikri medyadan çıktı ve Kongreya Star bu fikri destekledi. Yer fıstığına ek olarak, pazar için karnı bahar gibi sebzeler de yetiştirmek istiyoruz. Özellikle kış için, Ekim'den Aralık ayına kadar bu üretimçok iyi olur. Aynı zamanda Tirbespi'de 480 ağaçlık bir zeytin kooperatifi var. Kazancın %30'u Kongreya Star'a ayrılıyor ve %70'i kooperatife kalıyor."

Fotoğraf 60: Bir Kadın Tarım Kooperatifi, 2014

Tirbespî'de bir Eczane: Bir mahallenin kadın meclisi Tirbespî'de küçük bir eczane açmış. Bu elli kadın tarafından başlatılan bir kooperatiftir. Her bir kadın eczaneyi açmak için 15,000 Suriye lirası ödemiş. Ürünlerin bir kısmı toptan satışla Qamişlo'dan alınıyor. Kadınlar elde ettikleri geliri paylaşıyorlar. Yakında yan tarafta bir kıyafet mağazası açacaklar ve onun da kazancını paylaşacaklar. Ama şiddetle de karşı karşıyalar. İki ay önce bu dükkânlara bombalı saldırı yapıldı, kooperatiften bir kadın hayatını kaybetti.

Dêrîk'te Aralık 2016'da sekiz kadının kendi girişimiyle bir **turşu kooperatifi** kuruldu. Kiraladıkları yerde eşit düzeyde çalışan kadınlar yeni Kooperatif Sözleşmesini en baştan beri otomatik olarak uyguladılar. Kısa sürede iyi ilgi gören kooperatifte kadınlar günlük bir kaç saatliğine çalışıyorlar.

Dêrîk'te 2015 yılında sekiz kadın, Kürtçe "**Karargaha Şîr Mast**" olarak tanımlanan bir süt ve yoğurt kooperatifini kurdu. Kiraladıkları yerde ürettikleri yoğurtan önce kendi ihtiyaçlarını alıp geri kalanını satıyorlar. Bu kooperatifte her kadın eşit düzeyde çalışıyor. Kooperatif ucuza aldığı sütü yoğurda çevirip günde 200 kg yoğurt üretiyor. Kooperatif kurulurken kadın ekonomi komitesi bir hibe ve bir kredi ile destekte bulundu. Zaman içinde kooperatif krediyi geri ödedi.

Adar Fırın kooperatifi 2016 yılında Dêrîk’te on kadının bir ara gelmesiyle kuruldu. Ancak on üyeden beşi bir maaş karşılığında çalışmaktadır. Birkaç defa çalışan kadınlarda değişiklik oldu, yani çalışan biri çalışmayı bıraktığında, başka bir kadın üye onun yerine çalışmaya başlıyor. Her gün işe sabah saat 4.30’ta başlayıp saat 14’de bitince genelde 350 ile 400 ekmek pişirilmiş oluyor. Değişik ekmek çeşitleri pişirildiği için de fırın çok ilgi görüp iyi satış yapmaktadır.

Yine Dêrîk’te Nergiz isminde bir deterjan kooperatifi de mevcuttur. On kadının çalıştığı kooperatif henüz üretimini organik maddelerle yapmamaktadır. Bunun nedeni kimyasal maddelerin daha ucuz olup ürünlerin satışının çok daha kolay olmasıdır. Bu örnek bazı kooperatiflerde üretimin henüz ekolojik kriterlere göre yapılmadığını da göstermektedir..

12.7.2 Karma Kooperatifler

Kooperatif Sözleşmesinin kabul edildiktensonra kooperatif adı altında kurulan bütün işletmelerdeki üye sayısı 40 bini buldu. Bunun ancak bir kaç bin üyesi kooperatif sözleşmesine uygun çalışıyordu. 2017 yılına gelindiğinde bu sayı 50 bini buldu ve hızlı olmasa da artmaya devam etti. Bunun nedeni 2017 yılıyla birlikte ekonomi komiteleri ellerindeki tarım arazilerin sadece kooperatif sözleşmesine uygun işletmek amaçlı verilmesinden kaynaklanıyor. Cizîre Ekonomi Komitesine göre bütün bu işletmelerin kooperatif sözleşmesine uygun halen getirmek 2020 yılına kadar sürebilirmiş.

Kobanî‘de 2017 yılının başında kurulan “Şehîd Newres” isimli bir tarım kooperatifini ziyaret ettik. Oraya vardığımızda dört kişi arazide çalışıyordu. Ekonomi komitesinden üç yıllığına aldıkları arazi Kobanî‘nin batısında Fırat Nehrine 2-3 km uzaklıkta bulunuyor. İlk yıl vahşi (açık) sulamaya dayalı buğday, arpa ve kimyon ekildi. Kuyuyla 35 m yerin altından su çıkarıldığı için ileride kısmi sulamayla verimi yüksek başka ürünler de ekilebilinir. Toplam 11 kooperatif üyesinden sadece ikisi kadın olsa da, bunlardan biri eş sözcü olarak seçilmiş. 15 günde bir yaptıkları toplantılarda temel kararları alıyor. 11 kooperatif üyesi arazinin etrafında bulunan üç değişik komünden seçilmiş. Bu seçilenler kendi köylerinin en yoksulları olmasından dolayı bu durumun komünlerde yakın bir zamanda haneler arasında ekonomik olarak daha dengeli bir durum yaratması bekleniyor.

Fotoğraf 61: Kobanî'deki Şehîd Newres kooperatifin üyeleri çalışırken, 2017

Şehîd Newres kooperatifini gördükten sonra bulunduğu hatın halk evine (Mala Gel) gittik. 85 köyün merkezi olan bu hatta toplam 31 tarım kooperatifi var. 21'i ağırlıklı buğday, arpa, nohut, mercimek ve kimyon üretirken on kooperatif fıstık ve zeytin üretiyor. 300'den fazla üyenin hepsi bizzat üretimde çalıştığı bu kooperatiflerin her birinin eş sözcüleri var. 62 kişi düzenli toplanıp kooperatiflerin sorunlarını tartışıp çözüm üretmeye çalışıp iki kişiyi Kobanî Ekonomi Meclisine delege olarak gönderiyorlar. Bu hatta bulunan kooperatiflerin hepsi ürettikleri ürünlerin satışını kendi imkânlarıyla yapıyorlar, yani bu ürünleri ya tüccarlara ya da bizzat yerel pazarda tüketicilere satıyorlar. Fakat görüştüğümüz Şehîd Newres kooperatifi ileride ürünlerini tüketiciye ulaştırmak amaçlı bir yeni kooperatifleşme olabileceğini de belirtti.

2017 yılında, Şehîd Newres'e benzer bir kaç kooperatifi daha görüp ziyaret edebildik. Bu kooperatiflerde de durumun benzer olduğunu belirtebiliriz.

Karma kooperatifler arasında gittikçe önem kazanan alanlardan biri enerji alanıdır. Yerel düzeyde küçük ihtiyaçları karşılayacak enerji üretimin nasıl sağlanacağına ilişkin ilk çalışmalar devam ediyor. 2015 yılında Afrîn'in bir kaç noktasında güneş panelleriyle enerji üretimine geçildi, bu kapsamda ilk olarak kamusal binaların çatıları kullanıldı. 2018 yılıyla birlikte Cizîre'de bir enerji kooperatifinin temelleri atıldı. Bu çalışmanın içinde 2017 sonunda kurulan ve çok sayıda dış

ülkelerden devrimin parçası olmaya gelen insanlardan oluşan enternasyonalist komün[295] de bulunmaktadır.

12.8 Kooperatiflerle gelişen ekonomi

Kooperatiflerin özgürleştirilen bütün Kuzey Suriye'de yaygınlaşmasıyla ekonomideki tartışmaların seyri de toplum içinde çok değişmeye başladı. İlk yıllarda fiili olarak yürütülen sosyal demokratik ekonomi politikası artık yeni bir nitelik kazanmaya başladı. İlk yıllarda toplumun çoğunluğunun talep edip tartıştığı konular TEV-DEM veya Demokratik Öz Yönetimin iş alanları yaratması, sosyal yardımlarda bulunması ve sağlık-ulaşım-eğitim-konut gibi alanlarda temel hizmetleri yerine getirmesiydi. Devrimin ikinci aşamasında ise toplumun önemli kesimi artık ekonominin ilerlemesi için kendileri de özel girişimcilik yerine dayanışmacı bir perspektifle bir şeyler yapabileceğini anlamaya başladı. Bu olumlu bir kırılma noktasıdır, yani onlarca yıldır egemen olan kapitalist mantalitenin aşılmaya başlamasıdır. Bunun arkasında yılların emeği ve ısrarı olduğunu hatırlatalım.

2017 yılında ekonomi politikaları yeni bir aşamaya gelindi. Kooperatifler yaygınlaştı. Bunun üzerine yeni bir sözleşme hayata geçirildi. Bu sözleşmeye göre, üç yıl boyunca 150'den fazla tarım kooperatifi kolektif bir üretim yapacak. Bundan da pratik sonuçlar elde edilmeye çalışılacak. Sürekli bir tartışma ve eleştiri-özeleştiri süreci söz konusu olduğunu unutmayalım. Bu süre içinde tarım ve diğer üretim yapan kooperatiflerin ürünlerini topluma doğrudan ve geniş şekilde sunulması bekleniyor. Toplum çok daha rahat ve anlaşılır biçimde kooperatiflerin ürünlerini alabilecek. Yine enerji, teknoloji, hizmet, eğitim, sağlık gibi alanlarda yepyeni kooperatiflerin ortaya çıkması beklenmektedir. Uzun vadeli hedeflenen ise, tüm ekonomik alanlarda kooperatiflerin de hissedilir bir şekilde var olmasıdır. Tüm bu gelişmeler tüketicide zamanla bilincin gelişmesine katkı sunması bekleniliyor vebu da yine üreticiye olumlu olarak yansımış olacak.

Tarım kooperatiflerin 2017 yılıyla birlikte bütün tarım sektörünü de etkilemeye başladığını söyleyebiliriz. Birkaç yıl içinde küçük çiftçilerin kooperatifleşmesi hissedilir bir noktaya geleceğini bekletebiliriz. Ancak tarımda hedeflenen % 50 kooperatifleşmenin çok daha uzun süreceğini tahmin etmek zor değil. Çoğunluk olmasa da niteliği ve yön vericiliğiyle tarım kooperatifleri diğer tüm büyük ve küçük çiftçileri etkileyebilecek kapasiteye sahiptir. Tarım sektörü ekonomi içinde tartışılmaz olarak bel kemiği olduğundan özel bir ilgiyi de haliyle hak ediyor. 2015 yılıyla aslında tarım alanında birçok gelişme yaşandı ve ilk başlarda bu gelişmelerde kooperatiflerin rolü yoktu,daha çok ekonomi meclislerinin karar ve uygulamalarıyla bu değişimler hayat buldu. İkinci aşamada kooperatiflerin etkisi rol oynamaya başladı.

Tarımda en önemli hedef kendi yeterlilik ve ithalattan bağımsızlık olarak ifade edildiğinden dolayı ilk hedeflenen ürün çeşitliliğini sebzenin ve başka ürünlerin üretiminiarttırmaktır. Bunun başka anlamı buğday, pamuk ve zeytin üretimin düşürülmesidir. Yukarıda dile getirdiğimiz gibi bu düşüş zaten devrim süreciyle birlikte yaşanmaktadır. Ancak burada önemli olan belli bir planlama ve çerçeve ile çiftçileri Rojava pazarı için başka ürünlere adım adım yöneltmek ve bunun uzun vadeli olmasını sağlamaktır. Özgür Kuzey Suriye'nin bütün ekonomi meclisleri 2015 yılıyla birlikte stratejik planlamalar yapmaya da başladılar. Bu kapsamda ürün çeşitliliğiyle birlikte hangi ürünün ne kadar ve nerede zorlaşan şartlara ve ihtiyaçlara göre üretileceği tartışıldı ve ekolojik perspektif de dahil edilerek genel bir çerçeve de çizildi. Ancak ambargo ve sürekli savaştan kaynaklı olarak

[295] Bakınız: www.internationalistcommune.com

ciddi ilerlemeler kaydedilse de ekolojik perspektif istenilen düzeyde hayat bulmadı. Cizîre ekonomi komitesinden Ahmet Husen yine de bu genel çerçeveyi zaman zaman gündemlerine alıp güncelleştiklerini vurguladı.

Özgürleşmeden beş yıl sonra Rojava'da zorluk ve kıtlığın da ötesinde çok sayıda çiftçi üç ürünün dışında en çok mercimek, nohut, kimyon ve kısmen patates gibi tahıl ürünlerine yöneldi. Bu dört tahıl çeşidinin ekilmesi buğdaya benzer bir miktarda suya ihtiyaç duydukları ve toplumda talep olduğu için çok zor olmadı. Gezdiğimiz çok sayıda köyde birçok çiftçi bu dört ürünü sınırlı miktarda kendi ihtiyacı veya yerel pazar için ektiğini tespit edebildik. Dêrîk'teki mercimek fabrikasını incelerken fabrikanın çalışanları Rojava'da üretilen mercimeğin Rojava toplumuna yeterli olduğunu belirtmişlerdi. Nohut bütün Suriye mutfağında uzun geçmişi olduğu için fazla beklenilmeden ekildi. Patates ise henüz tam yeterli düzeyde ekilmese de önemli bir ihtiyacı karşılıyor. En ilgiyi çeken ise kimyonun ciddi oranda ekilmesidir. Ekonomi meclisi çalışanları bu kimyon üretiminin ürünün kolay satılmasıyla alakalı olduğunu belirttiler. Tahılda çeşitliliğini arttırmayı daha da geliştirmek için 2017 yılıyla birlikte tarım kooperatifleri öncü bir rol almaya başladılar. Mercimek, nohut, kimyon ve patatesin dışında başka ihtiyaç duyulan ürünleri de imkanlar dahilinde ekerek ve satarak diğer tüm çiftçilere örnek oluyorlar.

Fotoğraf 62: Tohum merkezinde hem mevcut hibrid tohumların kontrollü üretimi yapılıyor hem de yerel-organik tohumlar ekiliyor, 2017

Yem ve yağ gibi ihtiyaçları karşılamak için çiftçilerin mevcut şartlar altında az ektikleri tahıl ürünlerini ise ekonomi komiteleri pilot projelerle kendi tarım arazilerinde üretmeye başladılar. Bunların arasında en çok sulama isteyen mısır, ayçiçek ve soya fasulyesi bulunuyor. Bu ürünlerdeneme amaçlı toplam 350 hektar alan üzerinde ekildi . 2016 yılında ekonomi komitesi tarafından biçilen 800 ton mısıra ek olarak 700 ton mısır çiftçilerce ekilip biçildi. 1500 ton mısır Rojava için tabi ki Rojava yeterli değil, ama yine de şu başlangıç için yeterlidir.

2016 yılıyla birlikte, tarımın Suriye merkezi hükümetinden bağımsızlaşması için bazı kritik adımlar atıldı. Bu adımlardan biri tohum merkezinin kurulmasıdır. Baas rejiminin gönderdiği tohumlara daha az bağımlı olmak için ilk olarak önemli bir miktarda tohum toplu olarak satın alınıp Rojava'da yeniden üretilmek amaçlı ekildi. Böylece Rojava'daki çiftçiler artık tohumları tüccarlardan değil, doğrudan ekonomi komitesinin kurduğu merkezlerden alıyor. Tüm Cizîre bölgesine tohum dağıtan ve Amude'de bulunan tohum merkezini 2017 yılında ziyaret edip çalışmaları inceledik. Düşük ücretle verilen tohumlar organik ve yerel değil ve genelde sadece beş yıl boyunca yeniden üretilebilme potansiyeline sahipler. Ancak bu merkezle tohumlar üzerinde sınırlı da olsa belli denetim mekanizmasına sahip olundu. Şam tarafından gönderilen tohumların göderilmesi kesilse bile Rojava ertesi yıl aç kalmaz. Bu merkezin dışında daha stratejik adım ise Rojava'da sayısı çok azalsa da yerel tohumların toplanılıp 2016 yılıyla birlikte yeniden üretilmesidir. Rojava'ya yakın Kuzey Kürdistan'dan da belli sayı ve çeşitlilikte tohum da getirildi. Burada Kuzey Kürdistan'daki yerel tohum kaybı, Rojava'ya göre daha az olduğunu hatırlatalım. 2017 yılında yeniden üretim biraz daha genişletildi ancak deneme süreci devam ediyordu. Sonuçta bu yerel tohumlar ne derece yaygınca üretilebileceği araştırılıyordu. Anlaşılan o ki yerel tohumların Rojava'da yaygınlaşması en az bir kaç yıl daha sürecektir.

Fotoğraf 63: Til Temir'de olduğu gibi gübre 2016 yılından beri organik olarak artık özgürleştirilen bölgede de üretliyor, 2017

Tohumun dışında ikinci önemli adım ise gübrenin de artık Rojava'da üretilmesidir. Endüstriyel tarıma geçişle çiftçiler artık gübreyi kendi üretmeyip ucuza Baas rejiminden aldıkları için bu adım da zordu. 2016 yılıyla birlikte Til Temir yakınlarında bir büyük alanda kurulan b'r merkezde organik olarak gübre üretilmeye başlandı. Tarım ve doğada artı kalan organik maddeler toplanılıp ciddi bir miktarda organik gübre üretilebildi. Bu gübre çiftçilere ucuza verilmeye başlandı ve iyi sonuçlar alındı. İkinci gübre üretim ve depolama merkezi 2018 yılında Tirbespî yakınlarında

kuruldu. Uzun vadeli hedef ise her eyaletin kendine böyle bir gübre merkezini kurabilmesi ve hatta köylülerin kendi gübrelerini belli oranda olsa da üretebilmesidir.

Hem tohumun hem de gübrenin yerelde üretilmesi gıda üretiminde bağımsızlığa çok önemli bir adım, ikisinin organik olarak gerçekleştirilebilmesi ise çok daha sağlıklı beslenmeye önemli bir katkıdır.

2016 yılıyla birlikte ekmek politikasında bir değişikliğe gidildi. Daha önce Baas rejimince üretilen ekmek ciddi oranda sübvanse edildiği için çok ucuza satılıyordu. Ancak ekonomi meclisleri bu sübvansiyonun Rojava ekonomisi için büyük yük olduğu (her yıl on milyonlarca Suriye Lirasından bahsediliyor) ve ucuz olduğu için çok israf edildiği için adım adım fiyatları yükseltmeye başladılar. Rojava'da bize anlatıldığına göre, 2017 yılında 50 Liraya satılan ve 14 taneden oluşan bir paket ekmeğin gerçek üretim maliyeti 200 Liraya yakınmış. 2017 yılında bu fiyat 100 Liraya çıkarıldı. Öncesinden nedenini toplumla çokça tartışılmasının da etkisiyle tepki ve eleştiri sınırlı kaldı. Açıklanan gerekçede bir kaç istisna dışında bütün ürünlerin gerçek fiyatına satılması ile ekmek çeşitliliğin ve kalitesinin artması belirtildi. Gerçekten de Rojava şehirlerin sokaklarında dolaşırsanız artan fırınları (özel ve kooperatif) ekmek çeşitleriyle görebilirsiniz. Baas rejiminin neredeyse yok ettiği ekmek kültürü tekrar canlanmaktadır.

Fotoğraf 64: Tüm Suriye'de olduğu gibi özgürleştirilen bölgenin her şehrinde bir büyük ekmek fırını var, 2017

Başka önemli bir sorun olan hayvancılıkta da gelişmeler söz konusu. Hayvancılığın 70'li yıllarla beraber gerilemesinin bir önemli nedeni mera alanların tarım alanlarına çevrilmesiydi, diğer önemli nedeni ise Baas rejiminin hayvancılık yapanlara hiç bir destek verilmemesiydi. Bunun sonucunda et

ve süt ürünlerin fiyatları özgürleşme süreciyle çok yükseldi. Böylece, Rojava'daki özgürleşme süreciyle kamuoyunun fazla dikkatini çekmeyen bir olumsuz gelişme daha söz konusu oldu. Güney Kürdistan'lı tüccarlar, PDK'nin desteğiyle Rojava'daki sürüleri komple satın almak için büyük çabalar gösterdiler; bu satışlar ambargodan muaf tutuldu. Amaç var olan hayvancılığı da tamamen marjinalleştirmekti. 2014 yılıyla birlikte demokratik öz yönetim büyük miktarda hayvan satışının önüne geçmek için kararlar aldı. Tarım alanları ezici çoğunlukla özel mal varlığı olduğundan dolayı alanların meralara çevrilmesi çok zor bir görevdi. Baas rejiminden alınan arazilerin az kısmı meracılığa açıldı, ancak bu araziler bu sorunu çözecek miktarda değiller. En mantıklı çözüm çiftçilerin bir kısmını hayvancılığa da sevk etmektir. Örneğin bir veya bir kaç köy ortak bir mera alanı belirleyip hayvancılığı geliştirebilirler. Kurulan bazı kooperatifler diğer çiftçilere örnek olması için bu sistemi uygulamak için çalışmalara başladılar.

Fotoğraf 65: Sık olmasa da görülen davarlardan biri, 2017

Tarım araçları ve makinelerin bakımı da ayrı bir sorundur. 2015 yılına kadar ambargo çok sıkı değilken bazı araç-motoru getirmeyi ihmal ettiklerini belirten Cizîre ekonomi komitesinden Hasan, büyük bir çaba sonucu Qamişlo'da bir tarım araç bakım ve onarım yeri açabildiklerini belirtti. Bunu diğer bölge ve eyaletlere de yaymak gereklidir çünkü bütün bölge tarım alanından oluşuyor. Bu konuda durumun niye çok sıkıntılı olduğunu, Hesêke'de on yıllar önce devletin kurduğu tarım araç bakım ve onarım tesisi 2013 yılında Al Nusra çeteleri tarafından nasıl tahrip edildiğini, gözlerimizle gördüğümüzde anladık. Ortada değerlendirilecek hiç bir şey kalmamıştı, bakırdan kablolar bile zaman içerisinde çalınmıştı.

Tarımda tahlil ve araştırma konusu da önemlikonulardan biridir. Bu amaçla, 2015 yılında Cizîre Kantonu'nu kapsayan bir tarım araştırma ve tahlil merkezi Hesêke'de kuruldu. Ziyaret ettiğimiz bu merkezde toplam değişik mesleklere sahip 10 kişi çalışmaktaydı. Çalışan ekip sürekli toprak ve su

tahlilini sürekli yapıyorlardı ve2017 yılıyla birlikte fosfor, nitrat, oksijen, tuz vs. ölçümlerine de başladılar. Ekipte yer alanlar, TC sınırına yakın olan tahlillerin sonuçların iyi olduğunu söylediler. Ancak Heseke çevresinde, yani güneye doğru, tahlil sonuçlarının çok sorunlu olduğuna dikkat çektiler. Bunun başlıca nedeninin azalan yağış olduğunu ifade ettiler. Bu merkezlerin daha iyi ve kapsamlı çalışmaları için sürekli yeni genç insanlara eğitim veriliyordu

Bu tahlil ve araştırma merkezini 2017 Mart'ında ziyaret ettiğimizdebütün köyleri gezip temel bilgileri toplamanın merkezin bir başka önemli çalışma olduğunu gördük. Baas rejimi hiç bir bilgi ve belgeyi demokratik öz yönetimle paylaşmadığından ve yönetimin elinde çok sınırlı istatistiksel bilgi bulunduğundan dolayı bu çalışma zorunluluk olarak kendisini dayatmaktadır. Görüştüğümüz kişiler 2017 yazına kadar bu çalışmanın Cizîre için biteceğini öngördüler. Bu verilerle 2018 yılına doğru daha iyi planlama yapılacağı beklentisinin büyük olduğunu hemen anlayabildik.

Tarım tahlil ve araştırma merkezi ile birçok yerde dile getirilen sulama meselesini de ele aldık. Bizim merakımız azalan su varlıklarına rağmen planlanan sulamanın ne derece geliştirilmek istendiğiydi. 2000'lere kadar yapılan sulamanın artık hiç bir şekilde mümkün olmadığını söyledik. Araştırma merkezi üyeleri söylediklerimize onay verircesine şunları söylediler: " Hesêke eyaletinin ancak % 25'ini etkili, bu yüzden su tasarruf yöntemlerini önümüze hedef olarak koyuyoruz. Eskiye oranla kullanmak istediğimiz su ancak % 10-15'e tekabül ediyor. Bu su oranını elde edebilirsek başarılı oluruz. Düşünün ki Hesêke etrafında üç baraj tamamen kurudu, yer altı suyunu neredeyse hiç kullanamıyoruz. Şedade baraj gölünü sulama için yasakladık, bu su sadece Şedade çevresinin içme suyu olarak kullanılıyor. Hol kasabasına yakın Xatuniye Gölünde su az kaldı, bu da Hol'da içme su olarak kullanılıyor." Bu sözler gerçekçiliği ve aynı zamanda dramatik durumu gözler önüne seriyor.

2007'ye kadar hasadı yüksek olan tarım merkezi olan Hesêke, artık eskisi gibi tarımsal üretimde bulunamıyor. Bundan dolayı ekonomi meclisi bu eyaleti Cizîre bölgesinin sanayi merkezi olarak geliştirmeyi hedefliyor. Bunun için şehrin çıkışında sanayi bölgesi olarak ön görülen bir alan hazırlandı bile. Hesêke'nin sanayi merkezi olmasının bir başka nedeni Baas rejimi tarafından da bazı sanayi tesislerin buraya kurulmuş olmasıdır. Bunların çoğu savaşla birlikte her ne kadar yıkılmış olsa da bir temel söz konusudur.

Fotoğraf 66: Yağmur sulaması buğday için yaygın olan yöntemdi 2011'e kadar, devrimle bu sınırlanmış olsa da yer yer görülüyor, 2014

2017 yılında Rojava'da iken uzun süredir kurulması planlanan ve hazırlıkları yapılan bir ay çiçeği üretim tesisinin araç ve makinelerine ulaşıldığı haberi alıyoruz. Araç ve makinelerin bir yıldır Güney Kürdistan'da bekletildiği ve ancak daha sonra birçok girişim sonuncunda haraç ödenerek elde edildiğini öğrendik. Hâlbuki bu araç ve makinelerinsatın alınmadan elde edilebileceğinedair söz alınmıştı ama kötü şans sonucu 2016 Mart'ında sıkılaştırılan ambargoya denk geldiği için alınamamıştı. PDK'nin ve Baas rejiminin uyguladığı ambargo olmasaydı, başka kritik üretim araçları da satın alınıp getirilecek ve ihtiyaç duyulan birçok ürün Rojava'da üretilecekti. Bu zorluktan dolayı bu süreç çok yavaş ilerliyor. Ancak Minbiç'in 2016 Ağustos'unda özgürleştirilmesinden sonra TC ve PDK'nin uyguladığı ambargonun yükü biraz da olsa kırılabildi ve üretim araçları olmasa da, daha fazla ihtiyaç duyulan ürünlerin temin edilme imkânı ortaya çıktı.

Su meselesinden belki daha çok konuşulan konu Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nda günlük hayat ve ekonomide tartışılan elektrik sorunudur. Hatlardaki çok sınırlı elektrik enerjisinden dolayı yaşamın hemen her alanında sınırlama yaşanıyor. Bu uygulama, konutlardaki yaşamdan, tarıma, ticarete ve sanayiye kadar uzanıyor. Sorunun kaynağında Baas rejiminin kurduğu merkezi elektrik üretim ve dağıtım sistemi, daha sonra savaş esnasında santrallerde yaşanan yıkım ve özgürleşmeyle dayatılan ambargo bulunmaktadır. Toplum bu zorluğa anlam verse de 2016 yılıyla demokratik öz yönetimden daha yüksek sesle taleplerde bulunmaya başladı. Fırat Nehri üzerindeki Tişrin Barajı'nın 2015 Aralık ayında özgürleştirilmesinden sonra 2013 yılında kurulan doğal gaza dayanarak çalışan 80 MW'lık santralin (PDK ile ilişkiler göreceli olarak iyi olduğu bir dönemde ele geçirilebilindi) dışında ilk çalışan büyük elektrik santrali ele geçirildi. İki üç ayda tamiri yapılan Tişrin Barajı'nın HES'i ile ortalama üretilen 100-120 MW (tam kapasitesi 650 MW olan HES sadece ilk kurulduğu 80'li yıllarda zaman zaman tam çalışıyordu) elektrik enerjisi sayesinde Kobanî ve Minbiç bölgelerin temel elektrik ihtiyacı karşılandı. Bu elektrik Cizîre bölgesine hiç bir şekilde yetmediği için Cizîre'de, günlük hatlardan gelen 2-3 saatlik merkezi enerjinin dışında jeneratörler kullanılmaya devam ediliyor.

Fotoğraf 67: Tişrin Barajı ve Hidroelektrik Santrali, 2017

Mazota dayalı jeneratörler, Cizîre bölgesinin her yerinde öylesine yaygın ki şehirlerde dolaşınca her büyük sokakta mutlaka en az bir tane görürsünüz. Öyle ki Rojava devrimi bir çok kişi tarafından mecazi anlamda dizel ile eşdeğer olarak tanımlanmaktadır. Alternatifler üretilmeyene kadar bu durum devam edecek. Nisan 2017'de özgürleştirilen Tabqa Barajı'nın HES'i yakında çalıştırılsa bile buradan elde edilecek elektrik, beklendiğinden de az olacak. Çünkü Fırat suyunun debisi düşük ve son 20 yılda ortalama elektrik üretimi 300 MW'ı geçmiyordu. TC'nin son yıllarda Fırat suyunu düzenli şekilde ciddi oranda kestiğini de hesaba katarsak 200 MW kapasiteden hareket etmeliyiz. Öncelikli sıranın Tabqa ve Rakka olacağını da dikkate alırsak Cizîre bölgesine buradan gönderilen elektrik yetmeyecek.

Bu durumda iki alternatif ortaya çıkıyor, birinci alternatif elektriği yenilenebilir enerji olarak tanımlanan yöntemleri geliştirmek, ikincisi ise elektrik kullanımında tasarruflu olmak. Güneş ve rüzgârdan faydalanmak için irade ve teknik bilgiye erişim gereklidir. Biyokütleden yararlanmak için yeterince organik maddeye ihtiyaç duyuluyor. Bu da gübre üretiminden dolayı sınırlanacak gibi duruyor. Güneş ve rüzgâr enerjitürlerinin yaygınlaşması en iyimser durumda çok sayıda yıl gerektirir. Konut, ticaret, sanayi ve tarımdaki elektirik kullanımda tasarufta bulunmak ve az veya hiç elektrik gerektirmeyecek çözümler bulmak önemlidir. İşte bu tartışma 2016 yılıyla birlikte artık tüm Rojava'da yayılmaya başladı. 2017 yılında her yerde bu çerçevede tartışan onlarca insanları gördük. Önemli olan ilk etapta toplumun girişimde bulunabilecekkesiminde bir bilincin geliştirilmesidir. Bu anlamda gidişatın kötü olmadığını belirtebiliriz.

Elektrik konusunda karşılaştığımız önemli bir uygulama her daireye 10 amper sınırlaması getirilmesidir. Kobanî kantonu elektrik kurumundan Fehed Muhamed ve Mahmud Ebdi ile yaptığımız görüşmede bunu öğrenmemiz Rojava'da yürütülen geniş tartışmalardan ne gibi önemli sonuçlar çıkabileceğini görüyoruz. 10 amper bir buzdolabı, TV, 2-3 ampül ve bir çamaşır makinesinin çalıştırılması için yeterliymiş.

Enerjiden bahsettik ama ısınma konusuna pek değinmedik. Çünkü bu on yıllardır Suriye devleti sınırları içinde mazotla çalışan sobalarla gerçekleştiriliyor ve özgür Kuzey Suriye'de mazot, bazı önemli sorunlar yaşansa da ihtiyacı karşılayacak kadar bulunmaktadır. Mazotla çalışan sobalar ideal bir çözüm elbette değil, ancak savaş ve ambargo ortamında farklı bir kaynak bulmak veya geliştirmek zordur. Bu konuda yapılacak en iyi şey konutlarda ısı kaybının önüne geçip sade yöntemlerle izolasyonu geliştirmektir.

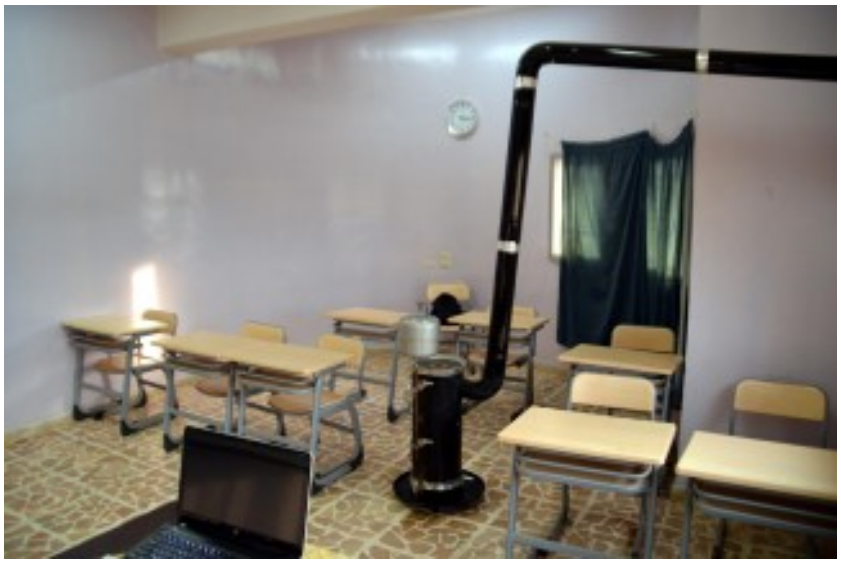

Fotoğraf 68: Mazotla çalıştırılan sobalar her evde kullanılır, 2017

2017 yazında gelen sıcaklarla birlikte elektrik sorunu kendisini doğrudan hissettirince Qamişlo'nın birçok mahallesinde protestolar gerçekleştirildi. Yıllardır sabırla çözüm bekleyen toplumun bir kısmı eleştirisini bu şekilde dile getirildi. O ara telefonda konuştuğumuz birçok Rojavalı aktivist bu protestolara katıldıklarını belirttiler. 2016 yılıyla birlikte mazota dayalı jeneratörler çok yayılsa da elektrik sorunu ciddi anlamda çözülemedi. Bazı sokaklar yaşayan insanlar, özellikle en yoksullar, yeterli kapasitede jeneratöre ulaşamadılar. Ulaşsa bile jeneratörler günün belli saatlerinde çalışıyorlar ve sık sık bozuluyorlar.

2016 yılıyla birlikte mazot üretimi nüfusun artmasından dolayı arttırıldı. Minbiç'in özgürleştirilmesi 2016/2017 kışında ısınma konusunda biraz sıkıntı yarattı. İlk yıllarda Cizîre'de tüm petrol kuyuların ancak %10-15'i çalıştırılırken bu oran bazen %30'ları bile aştı. Ancak 2017 yılında Dera Zor bölgesinde yeni petrol ve doğal gaz alanların özgürleştirilmesiyle tekrar bir rahatlanma yaşandı. Fazla petrol üretimin özellikle ekolojik nedenlerden dolayı şu aşamada pek istenilmediği belirtmek gerekir. Artı kalan katı maddenin bir kısmı asfalt üretiminde kullanılsa da, geride ciddi oranda Bitumen maddesinin koyu ve atık maddesi kalıyor. Devam eden ambargo ve bitumenin farklı amaçlar için kullanılmamasından dolayı büyük kazılan havuzlara akıtılmaktadır. Bitumen koyu ve katı olsa da uzun vadeli yer altı suyunu kirletmektedir.

Baas rejimi ile Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu arasında özellikle buğday üzerinde ekonomik ilişkiler hep devam etti. Ancak iki güç arasında buğday konusu bile bir çatışma alanı haline geldi. Bize anlatılana göre 2016 sonbaharında buğdayı Cizîre'den her yıl olduğu satın almadan önce dolar Suriye Lirası karşısında çok değerlenince Baas rejimi buğdayın alış maliyeti ciddi oranda düşürdü. Bunun üzeri Cizîre'nin demokratik öz yönetimi satış esnasında buğdaya el koyup rejime vermedi aksi taktirdeçiftçiler ve tüm toplum büyük kayıp yaşayacaktı. Rejim ile yapılan pazarlıklar sonucu buğdaya muhtaç olan Baas rejimi geri adım atınca satış gerçekleştirildi. Bu örnek Suriye'de yürüyen ticaretin bazen nasıl yürüdüğünü gösteriyor.

2017 yazına doğru Suriye Lirası 2011 yılından beri ilk defa dolara karşı ciddi olarak stabilize olup hatta az değer kazanınca, tüm Suriye'de olduğu gibi Kuzey Suriye'de eldeki paranın reel değeri arttı. Kuzey Suriye'de 60-100 Dollar arası seyreden maaşlar ayrıca artınca eldeki Suriye Lira'sının reel değeri %50 kadar arttı ve ticaretin çoğu dolar üzeri yürüdüğü için toplumun çoğu küçük de olsa nefes alabildi. 2018 yılının başında dolar birkaç aylığına artış gösterse de tekrar 2017 yılının seviyesine indi. Dolar karşısında kaybın olmaması ekonomik gelişmeler açısından olumlu bir gelişmeydi. Bu gelişmeye ek olarak 2017 Mart'ından beri Baas rejimi ile Kobanî, Cizîre ve Minbiç arasındaki kara yolun açılması da bir olumlu etkisi oldu. İki taraf arası ticaret, üretim araçlarını kapsamasa da ve rejim tarafından kontrollü ambargo devam etse de daha da kolaylaştı. Afrîn ve Halep ile Kuzey Suriye'nin diğer bölgeleri arasında ticaret belli oranda doğrudan mümkün olabildi. Örneğin Afrîn'de biriken milyonlarca litre zeytinyağının önemli bir kısmı diğer bölgelere gönderildi. Yine buğday ve petrol gibi ürünler Afrîn ve Şehba'ya gönderilebilindi. Bu ekonomik canlanmayı 2017 yazıyla birlikte özgürleştirilen Kuzey Suriye'nin çarşı ve pazarlarında bizzat görmemiz mümkün oldu.

Rojava'nın ekonomisi genel olarak uluslararası düzlemde tartışılınca, en sık sorulan sorulardan bir tanesi şu oluyor: "Dışarıdan gelip yatırım yapan şirket var mı?". Sürekli dayatılan savaş ve

ambargoyu dikkate alırsak en azından 2018 yılın başına kadar dış devletlerden gelen herhangi bir özel yatırım yoktu. Elbette, Rojava'ya gelip ortamı yoklayıp imkânları sınayanlar oldu. Bugüne kadar dış devlet kaynaklı (ister Ortadoğulu ister Batılı olsun) özel yatırımların Rojava'da gerçekleşmemesinin nedeni, ilgi gösteren şirketlerin istememesi kadar, Demokratik Öz Yönetim'in bunu kabul etmemesidir. Dışarıdan gelen özel yatırımlara kapı açılması kısa sürede ne tür riskli gelişmelere ve toplumun yaklaşımında olumsuzluklara yol açabileceği bilinciyle pek istenilmedi. Ayrıca Suriye rejimin bu konuda çok hassas olduğu da ayrı bir faktördür. Uzunca tartışılan bu konu 2017 yılında Demokratik Öz Yönetimler tarafından kabul edilen bir yasayla yasal açıdan bir sonuca bağlandı. Bu yeni yasaya göre dış devletlerden şirketler Kuzey Suriye Demokratik Federasyonunda bir yatırıma % 49 oranla dâhil olabilir. % 51'lik pay ise Kuzey Suriyeli bir kamusal işletme, özel işletme veya kooperatife ait olmalıdır. Uluslararası tanımlamada Joint Venture olarak geçen bu olanakla yatırım artık mümkün, ancak 2018 yazına kadar bunun gerçekleşmediğini belirtebiliriz. Bu siyasi ve kapsamlı bir çözüm gelmeyene kadar da pek beklenmiyor.

2017 yılında sıkça ekonomi alanında çalışan ve çalışmayan birçok kişiden duyduğumuz bir başka kaygı ise Rojava'da satılan ürünlerin kalitesiydi. Ambargodan kaynaklı olarak Rojava'ya gelen neredeyse her ürüne geçit veriliyor, fakat gıda mühendisi gibi uzman elemanların ve kapasitenin eksikliğinden dolayı kalite kontrolü yapılamıyor. Böylesi bir kontrol önemli bir ihtiyaç olarak kendisini gittikçe daha fazla gösteriyor. Çünkü başta TC ve İran'dan olmak üzere kalitesi düşük ürünler özgür Kuzey Suriye pazarına bilinçli bir şekilde gönderiliyor. Tarihi geçmiş ve satılamayan ürünler imha edilmek yerine buraya gönderiliyor. Bunun olumsuz etkilerini, en başta toplum sağlığında görmekteyiz. Çok acımasız şekilde devletler ve kar peşinde olan şirketlerin bunu yapmaları maalesef bizi şaşırtmıyor.

2015 yılında Rojava'ya girmiş ürünlerin piyasadaki kalitesi ve denetimi ise Temwin adlı birim tarafından yapılmaya başlandı. Her eyalette örgütlenen Temwin üyeleri, üretimin niteliğini ve koşullarını denetleyerek, kontrollerini yapıyor, gerektiğinde yaptırımda bulunması görevini taşıyorlar. Yaptığımız görüşme ve izlenimlerden elde ettiğimiz bilgiye göre, henüz çok kapsamlı ve uluslararası standartlara uygunbir denetime ulaşılmamış olsa da ciddi bir ilerleme söz konusu.

12.8 Özet, Zorluklar ve Geleceğe Bakış

Rojava devrim sürecinde TEV-DEM örgütlenmeye başlayınca kısa sürede ekonomi politikası da geliştirildi. En başından beri devrimciler ne neoliberal aşamaya geçmiş kapitalizmi ne de bir nevi devlet kapitalizmi olan reel sosyalizmi savundu. Bunların yerine alternatif demokratik bir ekonomi modelini tercih ettiler. Bu çok iddialı bir yaklaşımdı ve son iki yüz yıllık insanlık tarihine bakarsak bunun ilk olmadığını da görebiliriz. Kendisini Kürt Özgürlük Hareketi'nin ideolojik çizgisinde gören TEV-DEM, bu iddiasını 2005 yılında Abdullah Öcalan tarafından ilan edilen Demokratik Konfederalizm'den aldı. Buna göre ekonomi toplum ve demokrasi ile birlikte ele alınıyor ve perspektif "demokratik komünal ekonomi" olarak ifade ediliyor. Hedeflenen ekonomi politikasında kooperatifler stratejik araç rolüne sahipler.

İlk yıllarda henüz Suriye'deki savaşın nereye evrileceği ve Rojava'nın durumu çok belirsizdi. Bunun yanında demokratik-komünal bir ekonominin nasıl uygulanacağına dair somut pratikler de yoktu. TEV-DEM, bu koşullar altında, somut eylem planı olmadan, yaptığı yoğun tartışmalar sonucunda Rojava'daki ekonomi modeline dair fikirlerin ilk adımı oldu. Dünyada referans

alabileceği örnekler çok azdı ve var olan pratikler de Rojava/Suriye şartlarına pek uymadığı kabul ediliyordu.ve aslında onlar da pek uymuyordu. Yine de bir yerden başlanması lazımdı ve 2013-2015 yılları arasında onlarca kooperatifler kuruldu, bu kooperatifler aracılığıylailk ciddi tecrübeler edinildi. 2016 yılında kabul gören Kooperatif Sözleşmesi hem dünyada hem de Rojava'da yaşanan eksikliklere cevap olmaya çalışmaktadır. Bundan sonra kooperatifleri komünlerden ayrı tutmak zor olacak ve bunlar aracılığıyla demokratik kontrol daha kolay olacak. Kooperatifler demokratik, dayanışmacı ve katılımcı bir ekonomiye gidişte önemli bir role sahipler. Rojava ve hatta özgürleştirilen diğer Kuzey Suriye topraklarındaki ekonomi tartışmalarında artık kooperatifleri dışlamak zordur.

Kooperatif alanındaki bu gelişmelerle birlikte sayısı az olmayan kamusal şirket ve işletmeleri de tartışmak gerekir. Başta petrol olmak üzere, Demokratik Öz Yönetimlerin kontrolündeki birçok kilit alan, kamusal şirketler tarafından işletiliyor. Bunların işletilmesi de o kadar kolay olmuyor. Öncelikle savaş ve ambargo ortamının devam etmesinden dolayı, bu işletmeleri kooperatiflere dönüştürmek çok zahmetli. Bu nedenle bu dönemde belirsiz bir süreç kendisini gösteriyor. Bu sebepten dolayı kamusal işletmelerin hâkim olduğu ekonomi alanları, kısa ve orta vadede nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda toplum ve onun siyasal örgütlenmeleri tarafından tartışılması elzemdir. Çalışanların hakları ve şeffaflık gibi konular er ya da geç toplum tarafından güçlü şekilde gündeme getirilmelidir. Şu bir gerçek ki; kapitalizmle birlikte yaygın olan ekonomi modelinin etkisi bir süre daha sürecek. Bu yüzden özel şirketlerin nasıl kontrol edileceği ve sosyal ve ekolojik kritelerine göre nasıl bir faaliyet içinde olacağı konuları yine bu tartışmalara dahil edilmeli. Başta tüccarlar olmak üzere kapitalist şirketlerin karını artırma ve tekelleşmeyle toplumu baskılayıcı konuma gelmeleri önlenmelidir. Bu konuda hassasiyet yüksek olsa da risk henüz tamamen atlatılmış değil. Kamusal işletmeler ve özellikle özel şirketler için çok hayati bir gelişme olan sendikalaşmayı da geliştirmek lazım. 2016'da temeli atılan sendikalar her tarafa yayılmalı çünkü çok sayıda sektör ve küçük şirketlerde çalışan on binlerce insanın çalışma hakları sınırlı düzeyde dikkate alınıyor. Güçlü sendikalaşma toplumun bir bütünü için tartışmasız olarak her açıdan sağlıklıdır.

Özgür Kuzey Suriye, öngördüğü ekonomik modeli hayata geçirmede oldukça iddialıdır. Tıpkı Kürt Özgürlük Hareketi'nin bölgesel ve uluslararası güçlerden bağımsız olarak verdiği mücadele ekonomisini bu güçlerden bağımsız olarak örgütlemek istemesi gibi. Ekonomik olarak bağımsız olan siyaseten de çok daha bağımsız olur ilkesinden hareket ediyor. Ekonomide kendine yeterlilik ve ithalattan bağımsızlık ısrarla geliştirilmek isteniliyor. Mevcut dünya ekonomisi neoliberal aşamaya çoktan geçip malların serbest dolaşımı yaygınlaşsa da, bu hedef akıllı bir politika ile gerçekleştirilebilir. Bunun temel anahtarı her alanda özellikle kooperatifler ve kamusal işletmelerle üretimde bulunmaktır.

Fotoğraf 69: Özgür Suriye’de 2016 yılında kurulan ilk yeni sendika Kedkar’ın Qamişlo’daki merkezi, 2017

Rojava’da uygulanan ekonomik modelin dünya tarihinde daha önce uygulanmadığını varsayarak, alternatif ve dayanışmacı ekonomiye önem verenler açısından çok kıymetlı bir tecrübe ve model olduğu ortadadır. Rojava ekonomi konusunda dünyadaki tüm model ve deneylerden faydalanarak insan sömürüsünü en düşük seviyeye indirip tutmaya çalışarak ekonomik ürünleri en geniş şekilde topluma yaymaya çalışıyor. Ekonomik çerçeve çok iyi oluşturulmuş ve birçok stratejik adım atılmış olsa da farklı alanlarda uluslararası düzeyde dayanışma çok önemlidir.

Özgürleştirilen Rojava/Kuzey Suriye’de hedeflenen demokratik ve komünal ekonomi modelinin önünde sayısız zorluk var. Çok az sayıda olan sosyal devrimlerin ekonomik açıdan şimdiye kadar bu kadar zorlukla karşılaşmadığını söyleyebiliriz.. Baas rejimin geliştirdiği merkeziyetçi ve devletçi kapitalist ekonomisi bir mentalite sorunudur. Veyıllarca birikilmiş kapitalist alışkanlıklar toplumda kökleşmiş durumda. Rojava özgürleştirildikten hemen sonra dayatılan ambargo ve savaş ise doğrudan baskı ve tehdit olarak karşı-devrimci bütün güçler tarafından ayakta tutuluyor. Bunların yanında elektrik ve su sorunu, hemen hemen bütün ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi ve ihtiyaçların karşılanmasının önünde çok ciddi bir problem olarakdurmaktadır. En başta su, enerji ve gıda konusunda üretilecek çözümler ekonominin seyrini çok etkileyeceği ortadadır. Bunların kapsamlı çözümü kısa süreli mümkün değildir veRojava kendi karar ve olanaklarıyla bu zorlukları tamamen aşamaz. Ancak stratejik hareket ederek adım adım bu zorlukları küçültülebilir.

Bu konularda ekolojik bir perspektifle stratejik olarak hareket etmesi uzun vadeli kazanç olacaktır. Dünyanın çoğu ekonomisinde ekoloji ekonomide bir sınırlayıcı faktör olarak görülürken Rojava ekolojik üretimi ve yaşamı geliştirerek bunu bir avantaja çevirmelidir. Bunun siyasi-ideolojik temeli

mevcut, bazı önemli projeler hayata geçirildi, şimdi bunun yol ve yöntemlerini emek, fikir ve ısrarla gerçekleştirme zamanıdır.

ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyon güçleriyle askeri işbirliği 2014'den beri devam etmesi ekonomik veya siyasi alana yayılmadı. Herhangi bir ekonomik destek ve ambargonun kaldırılması yönünde girişimler olmadı. Sadece özgürleştirilen Rakka için teknik ve mali destekler verildiğini öğrendik. Genel olarak demokrasi, halkların kardeşliği ve kadınları özgürlüğü istenilmemesi uluslararası koalisyon güçlerinden destek alınmamasının bir nedenidir. Bunun bir diğer nedeni isegerçek anlamda geliştirilen bağımsız siyasi yapıların hep engelleniyor olmasıdır

Demokratik Öz Yönetim ve belediye gelirlerin ezici çoğunluğu petrol satışına dayanıyor. Diğer ekonomik faaliyetlerin payı son yıllarda çok sınırlı ölçüde arttı. Tek kaynaklı gelir durumu riskli olduğu ortada, uzun vadeli petrol satışı devam eder mi diye bir garanti yok. Bundan dolayı 2017'de vergilendirme yasasının hazırlanıp kabul edilmesi çok önemlidir. Detaylarını henüz bilmemekle beraber verginin adil ve sosyal bir şekilde, yani az gelirli insanlardan yüzdelik olarak az ve çok gelirli şirket ve insanlardan yüzdelik olarak yüksek, alınmaya başlanması çok kritik bir adımdır.

Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nun yakın bir zamanda statüye ulaşıp ulaşmayacağını, ulaşsa bile nasıl olacağını şimdiden öngörmek zor. Bu belirsizliklere rağmen, bu dönemde ekonomi alanında hedeflenen düşüncenin hayata geçirilme çabası arttırılması gerekirlir. Bir çeşit siyasi çözüm geltirilse bu büyük ihtimalle Suriye devleti çerçevesinde olur. Özgür Kuzey Suriye'nin ekonomik pazarı, hem Suriyeli hem de uluslararası şirketlere az veya orta düzeyde açılacağı beklenmelidir. Ambargonun kalkmasının yeni olanaklar sağlayacağı kesindir. Ama aynı zamanda birçok ucuz ürün ve şirketler de gelecek ve kapitalizm ile daha fazla iç içe bir ekonominin gelişmesi kaçınılmaz olacak. Onlara karşı nasıl önlem alınacağı çok kritik bir soru işaretidir. Özellikle son yıllarda kurulan ve daha da arttırılması beklenen kooperatifler gelecek sermaye pazarı içinde nasıl desteklenip ve nasıl korunacağı bir soru olarak ortada duruyor. Gelişen dayanışmacı ekonomi alanı kendisini koruyabilip ve hatta gelişebilecek mi? Bu yıllarda atılan temeller ve alınacak kararlar bu ihtimali dikkate alınarak alındığını Rojava'da birçok defa duyduk. Gerçekten gidilen yol ve alınan tedbirler doğru mu, onu o zaman öğreneceğiz.

Mevcut ortamda zaten Güney Kürdistan ve Baas rejimi üzerinden çok sayıda ürün neredeyse sıfır gümrükle ithal ediliyor. Demokratik Öz Yönetimler ithal edilen ürün ve miktarlarını belli oranda kontrol ediyor. Sadece gerekli olan ürünlere izin veriliyor. Bir siyasi anlaşma ile bu kontrol mekanizması ortadan kalkabilir – kalmayabilir de.

Tarihte sosyal devrimler, genelde askeri olmaktan ziyade ekonomik olarak ilk etapta iddia ettikleri anlamlarını yitirdiler. Bu devrimleri sırasıyla burada saymaya gerek duymuyoruz. Rojava'nın şansı, bu konunun küresel düzeyde ve Kürt Özgürlük Hareketinde çok eleştirildiği bir dönemde denk gelmesi. Bunun tekrarlanmaması için ellerinden gelen her şeyi yapmalılar. Ancak bu yetmeyebilir. Rojava ve Kuzey Suriye dışında yaşayan ve bu devrimi destekleyen herkes en güçlü dayanışmayı göstermelidir.

13. Ekolojik Zorluklar

Bu bölüm, Rojava'nın yeni toplumsal yapılanma sürecinde yaşadığı ekolojik sorun ve zorluklara odaklanıyor. Rojava Devrimi ile birlikte ekolojik açıdan bazı olumlu gelişmeler olsa da, genel olarak çözülmesi gereken eski ve yeni zorluklar halen mevcut. Doğrudan hissedilen en önemli ekolojik sorunlar, enerji, tarım, atık katı madde ve su tasfiyesi, yapılaşma ve devam eden savaş. Bunun temelinde bütün yaşamı ve zihniyeti ekolojik prensipler temelinde dönüştürme fikri yatmaktadır.

Ortadoğu'nun geneli gibi Baas rejimin de ekolojik perspektifi ve siyaseti yoktu. Geliştirilen üretim, tüketim, beslenme ve taşımacılığının insan ve doğa üzerindeki çeşitli sonuçları üzerine pek düşünülmüyor ve az sayıda iyileştirici önlemler alınıyordu. Baas rejimi açısından öncelik, doğal unsurları (doğal kaynakları) en yüksek verimlilikle çıkarıp kullanmak, yüksek seviyede tarımsal üretimi gerçekleştirmek ve niteliği görece düşük kamu hizmetlerini en az kaynakla sürdürmekti. Bu politika Suriye devletinin sınırları içindeki tüm bölgeler için geçerliydi. Ancak bir sömürge statüsündeki Rojava'da bu çok daha katı ve baskıcı şekilde uygulanıyordu.

13.1 Ekolojik Toplum Anlayışı

Kürt Özgürlük Hareketi (KÖH), 90'lı yıllarda dünyada derinleşen ekolojik krizi tahlil etmeye başladı. Bunu patriyarkal-hiyerarşik yapıyla, bilhassa kapitalist modernite ve onun son evresi olan neoliberal siyasal-ekonomik sistemle ilişkilendirdi. 90'lı yıllarda özellikle Öcalan tarafından yürütülen ekolojik eleştiri kesin olsa da toplum tarafından benimsenen stratejik bir yaklaşım olarak pek benimsenmedi. Ancak bu analizle neredeyse Kuzey Kürdistan ve Türkiye'nin bütün sol-devrimci hareketlerinden kendisini olumlu anlamda ayrıştırıyordu. KÖH, başından itibaren ekosistemleri barındırdığı canlı varlıklarla ve iklimsel dengenin korunması vurgusuyla, Kürt toplumunun küçük bir kısmında da olsa ekolojik bilincin yerleşmesini sağladı. Erken yürüttüğü bu tartışmaların da etkisiyle, 1999'da Bakur'da savaşın durmasıyla KÖH tarafından tartışması yürütülen yeni stratejik ve ideolojik yönelimde ekolojik boyut önem kazandı. 2005 Newroz'unda Öcalan'ın ilan ettiği yeni siyasal çözüm konsepti olan Demokratik Konfederalizm'in paradigmasında demokratik ve cinsiyet özgürlükçülüğün yanı sıra ekoloji üçüncü temel ayak oldu.

Geliştirilen ekolojik anlayışın temelinde doğanın insan bedeni ve insanların doğanın parçası olduğu tespiti yatar. Bu yaklaşıma göre insan toplulukları doğadaki unsurlardan temel ihtiyaçları karşılayacak kadar yararlanırlar. Doğa ile denge içinde bir yaşam iledoğa kendisini sürekli yeniden üretebilir ve ekosistemleri yaşatır. Uygarlıkların ortaya çıkmasıyla bu denge bozulmaya başladı. Uygarlıkların gelişmesinin temelinde ise anaerkil ilişkiler sisteminden ataerkilliğe geçiş yatar. Ataerkillik de hem hiyerarşiye hem de kurumsallaşan iktidara neden olarak insanın insana yabancılaşmasını beraberinde getirdi. Sonraki adım ise uygarlıkların geliştirilmesiydi. Kurulan uygarlıklar ise kısa süre sonra devlet yapılanmalarını örgütlediler. Bunu yaparken doğayı ciddi olarak sömürmeye başlayarak insanın doğadan yabancılaşmasının ilk adımlarını attılar. Kapitalist moderniteye ve onun ürünü olan ulus-devlete geçişle sömürü ve baskı düzeni daha da artarak doğanın sistematik ve kapsamlı sömürü ve yıkımına neden oldu. Yüzlerce milyon insanın yaşam şartları, hızla artan ekolojik yıkımdan dolayı on yıllardır olumsuz etkilenmektedir. 21. yüzyılda

gelinen aşamada iklim değişikliğin de hızlanmasıyla ekolojikdengenin tamamen çökmesine az kaldı.

KÖH bu tarihsel analize dayanarak, insan ve doğa arası dengeyi doğa aleyhine gittikçe hızlı bir şekilde bozan kapitalist modernite ve mevcut enerji ve madde tüketim düzeyini –başka bir ifadeyle tüketim çılgınlığını- sert bir şekilde eleştirir. Bunun önüne geçmenin yolu mevcut enerji ve madde tüketim düzeyinin, dünyadaki bütün insanların ihtiyaçlarının eşitçe karşılanacağı şekilde düzenlenmesi geçmektedir. Bunu başarmak için bir bütünsel yaklaşım çerçevesinde toplum ve ekoloji kadar radikal demokrasi ve cinsiyet özgürlüğü temelinde örgütlenmesi gerekmektedir. Hedefimiz özgür ve eşit bir toplum ise, her türlü eylem ve ilişki biçiminde ekolojik yaklaşımın, kadın özgürlüğü gibi temel kriter olması gerekir. . Ahlaki ve politik, yani bilinçlenen toplumla doğanın savunması ve ekolojik yaşamın yeniden kurulması ancak mümkündür. Kurulması hedeflenen ve kısmen gerçekleştirilen yeni toplumsal modelde, 30-40 yıl öncesine kadar özellikleri Kürdistan'da yaygın olan doğal ve dayanışmacı toplumsal ilişkileri de referans almak gerekir. Son on yıllarda kaybettiklerimiz tahminimizden çok daha fazladır.

Fotoğraf 70: Qamişlo'nun en eski ve en büyük parkı, 2017

Fotoğraf 71: Kobani’nun en eski ve en büyük parkı, 2017

Rojava’dan önce KÖH’ün ilk güçlendiği Kürdistan parçası olan Bakur'da ekoloji bilinci ve yaşamı geliştirmek için çalışmalar 1999 yılında geniş toplumsal alanda uygulanma imkanı buldu. 1999 yılında hem PKK’nin savaşı durdurması hem de yerel seçimlerde legal siyasi partinin (HADEP) çok sayıda belediyeyi kazanmasıyla bu mümkün oldu. İlk yıllarda ekoloijye dair yaklaşım ve söylemler hem belediyeler hem de siyasal örgütlenmelerde çoğu zaman biçimsel ve yüzeysel olmaktan öteye gitmemiş olsa bile bu kısa süre içinde hızlı değişime uğradı. Bunun iki temel nedeni var. Birincisi, 2000’lerle birlikte KÖH çatısında binlerce aktivistin ekolojiyi de barındıran yoğun okumalar yapmasıydı. Bu bakış açısı içinde siyasi düşünce olarak ‘toplumsal ekoloji’ de yer alıyordu. İkincisi ise, ilk defa Bakur’da yürütülen ekolojik mücadelelerin, en başta ekolojik-sosyal-kültürel yıkım getiren Ilısu ve Munzur üzerindeki barajlara karşı olanlar, toplumsal karşılık bulmasıydı. Toplumda ekolojik ve kültürel bilinci hissedilir şekilde arttıran bu mücadeleler başka ekoloji motivasyonlu mücadelelerin de önünü açtı. Bu da çok gerekliydi çünkü neoliberal kapitalizm Bakur'a artık tamamen girmişti. Binlerce yatırım projesiyle geniş coğrafyaları tahrip edilmekteydi, yine kentler kapitalist sistem çerçevesinde yeniden düzenleniyordu. Bu da kapitalist zihniyeti toplum içinde yayılması KÖH’ün tabanını ve en başta belediye olmak üzere kurumlarını da etkilemekteydi.

Israrlı mücadele sonucu 2010’larda Bakur düzeyinde ekoloji alanın özgün olarak örgütlenmesi mümkün oldu. Gerçek bir toplumsal hareket olarak ekoloji KÖH çatısı altında ekolojik bilinci daha fazla yayılmayı başarabildi. Bakur’da elde edilen tecrübe, sağlam şekilde sistematikleştirilen bir konseptin somut pratiğe dönüştürülmesinin ne kadar zor olduğunu gösterdi. Toplumda ekolojik bilincin yerleşmesi ve ekolojik bir yaşamın kuruluşu hayli zorlu bir süreçve eğitim ile pratik uygulamalar bu amaç doğrultusunda vazgeçilmez araçlardır.

Rojava için temelde aynı tespitler geçerli, ancak ayırt eden bazı özellikler de mevcut. Devrimle birlikte hızlı bir siyasal-toplumsal bilinçlenme süreci başladı. Ancak Rojava toplumu, Bakur ile karşılaştırıldığında, ekolojik konusunu eleştirel biçimde göreceli olarak daha yeni ele almaktadırlar. Kıt imkânlarla elde edilen önemli sonuçlarının dikkate değer olduğu bir coğrafyadan söz ediyoruz. Rojava'da ekolojik bilinci çok yüksek olan bir siyasi hareket, ekolojik bilinci çok düşük olan toplumu – devrimin başlarında bu konuda Ortadoğu'daki toplumlardan pek de farkı yoktu - köklü bir ekolojik bilinç ve hareket değişikliğine çekmeye çalışıyor.

Rojava'da ekoloji hareketinin öncelikle tarım ve su meseleleriyle başlayıp, çöp ve petrol meselelerine doğru genişlemesi gerekir.

13.2 Endüstriyel Tarım ve Bioçeşitlilik Kaybı

70'lı yıllarla birlikte Baas rejimi Rojava'nın neredeyse bütün coğrafyasını tarımsal alana çevirdi. Endüstriyel tarımı tek tip kültür olarak Suriye'nin ihtiyacını karşılayıp ihracat yapacak şekilde yaygınlaştırdı. Afrîn bölgesi, Akdeniz iklimi nedeniyle zeytin ve az oranda üzüm ve nar gibi meyve üretimine tahsis edildi. Bölgenin üçte birini kaplayan ormanlar tren yolların yapımında kullanılmak üzere büyük oranda kesilip yerine devasa zeytin ağacı çiftlikleri kurularak zengin biyolojik çeşitlilik önemli ölçüde azaltıldı. Düzlükten oluşan Cizîre bölgesi ise, göz alabildiğine uzanan tek bir tarlaya benzer şekilde buğday üretimine dönüştürüldü. Serêkaniye ve kısmen Dirbesiye'de ise pamuk yaygın olarak üretilmeye başlatıldı. Ancak bu Cizîre bölgesinin % 15'ini geçmiyordu. Kobanî bölgesi büyük oranda buğday ve kısmen zeytin yetiştirmek için kullanılmaktaydı. Rojava'nın dışında Suriye'nin Akdeniz bölgeleri büyük oranda meyve üretimine geçti.

Suriye Devleti çiftçilerin istenilen ürünlerden başka bir şey yetiştirmemelerini güvence almak için farklı stratejiler kullandı. Devletin talep ettiği ürünleri ekenlere, ucuza tohum, kimyasal gübre ve ilaç desteği verilecekti ve ürünün hepsini devlet önceden belirlediği fiyata satın alacaktı. Bunu kabul edenler oldu. Ancak dayatılan birçok şartı yerine getirmek zorunda kaldılar. Ayrıca yasal belirlemelerle tam ikna olmamış çiftçileri istediği hizaya getiriyordu. Buna ek olarak dedikodular da yayıyordu. Örneğin 1970'lerde Türkiye sınırı tarafındaki domateslerde hastalık olduğunu, eğer Rojava'da domates ekimi yapılırsa bu hastalığın yayılabileceğine ve ekinleri yıllarca yok edebileceğine dair bir takım söylentiler çıkardı. Tüm bu siyasetin sonucunda domates dışında tüm meyve ve sebzeler "gönüllü olarak" ekilmeye başlandı. Tarımın monokültür haline gelmesi sonucu tarımsal miras ciddi kayba uğradı. En başta yerel ve organik tohumlar tamamen kaybolmayla karşı karşıya geldiler.

Endüstriyel tarım gelmeden önce 20. yüzyılın ortalarına kadar bioçeşitlilik dikkate alınırdı. Amude'ye yakın bir yerde seksen yıl kadar önce bile sulak alanlara sahip ve ceylanların gezindiği bir orman vardı. Ancak zaman geçtikçe bu güzel hayvanlar ya ormanların kesilmesi ya da avlanma sonucunda yok oldu ve yirminci yüzyılda soyları tükendi. 90'lı yıllara gelindiğinde coğrafyanın hepsi tarım, yerleşim, yol veya madencilik için kullanılmaya başlandı. Bioçeşitlilik Afrîn'in bazı küçük bölgeleri dışında büyük oranda kayboldu. Doğal ormanların geri kalanların hepsi kesildi; daha sonra Cizîre'de iki noktada küçük endemik ağaçlardan oluşmayan ormanlar dikildi. Hayvanlar için Dêrîk eyaletin dışında neredeyse hiç mera kalmamıştı ve hayvancılık epey gerilemişti.

Fotoğraf 72: Karaço dağı eteklerinde çam ağaşlarından ekilen bir küçük orman alanı, 2017

Devrim süreciyle birlikte tarımda ciddi değişiklikler ortaya çıktı. Savaş, ambargo ve ekonomik krizden dolayı işletilen tarımsal alan miktarında ve tarımsal üründe gerileme yaşandı. Mazot ve teknik bakım sıkıntılarından dolayı da sulama ciddi oranda geriledi. Kimyasal gübre ve ilaca erişim zorlaştı ve onun yerine kısmen kendi olanaklarla doğal gübre kullanıldı. Ancak buğdayda % 50'yi bulan gerileme Rojava ve Kuzey Suriye'de gıda güvenliğini tehlikeye sokmadı. Yer altı suyu seviyesinin 70'li yıllardan beri aşırı sümürülmesi düşüşe neden oldu ve suyaerişimin zorlaşmasından dolayı pamuk üretiminde % 90 düşüş yaşandı. Hasatta nicel düşüşe paralel olarak tarımda çeşitlilik ve nadas da arttı. Örneğin çiftçilerin birçoğu kendi sebzesini üretip köylerine ağaçlar ektiler. Tüm bunların sonucu olarak topraklar ve yer altı suları daha az zehirlenip dinlenme ve rehabilite imkânını bulmaya başladılar. Bunun bioçeşitliliğe de kısmen olumlu etkisi oldu.

Ekolojik açıdan yukarıda belirtilen bazı olumlu gelişmeler yaşansa da bunun yeterli olmadığı Rojava'nın devrimcileri tarafından belirtilmekte ve çözüm yolları aranmaktadır. Doğanın canlılığa geri dönmesinin önündeki engelleri kaldırmak kadar aktif desteklere ve eylemlere de ihtiyaç duyuluyor. Çünkü on yıllar boyunca ekolojik yıkım ve kayıp çok ileri düzeyde yaşandı. Ayrıca iklimin yarı kurak olması ve iklim değişikliğiyle yağışın azalması sonucu doğanın kendi gücüyle tekrar doğal dengeyi yakalaması hayli güçtür. Nicel ve nitel olarak bunu başarması zordur. Tartışılan politikalardan biri ağaçlandırmayı geniş coğrafyaya çiftçilerle birlikte uyum içinde yaymaktır. Bütün coğrafya yüz binlerce çiftçinin elinde olduğuna göre ancak uyum ve desteklerle tarımsal alanın bir kısmı ağaçlandırma, mera ve başka kullanımlar için ayrılması mümkündür. Ekolojik kadar sosyal durumları dikkate alan bütünlüklü yaklaşım gereklidir.

Ağaçlandırma ve genel olarak bitki örtüsünün geri getirilmesinin başarısını yüksek tutmak için yerli ve endemik türlere ağırlık vermek lazım. Bu çerçevede Derîk yakınlarında bulunan iki ormanlık alanın uzun vadeli dönüşümü bile düşünülebilir. Bu yöntem her ne kadar zor ve pahalı olsa da ve zaman alsa da uzun vadede bioçeşitliliğin arttırmasında başarıyı getirir. Zenginleştirilen bitki örtüsünün bir önemli yararı daha var. O da yağışın artmasına neden olmasıdır. Ayrıca iklim değişikliğini düşününce sıcaklık artışının önüne de geçilmesi beklenmektedir. Bunlara ek olarak coğrafyanın estetiği de kesinlikle artar.

13.3 Su Kıtlıkları

Su doğanın ve barındırdığı bitki, hayvan ve insanların kendilerini yaşatma ve yeniden üretme açısından hava, güneş ve toprakla birlikte en temel kriterlerden biridir. Su hem en temel gıdamız hem de sağlık-temizlik açısından vazgeçilmez unsurumuzdur. Dünyanın her tarafında olduğu gibi bu Rojava'da da herkes için bir temel yaşam hakkıdır. Yine suyun sınırlı ve üretilemez (çoğaltılamaz) olduğunu Rojava örneğinde çok iyi görebilmekteyiz.

Rojava’nın Cizîre ve Kobanî bölgelerinde yağış Kürdistan ölçeğinde düşüktür. Bu durum, Suriye ölçeğinde normal sayılır ve genelde yıllık yağış oranı 200 ile 450 mm arasındadır. Cizîre bölgesinde en çok yağış alan eyalet Dêrîk'tir. Güneye doğru ilerledikçebu oran düşmektedir, örneğin Qamişlo 400 mm yağış alırken, Hesekê bunun ancak yarısını almaktadır. Afrîn bölgesinde ise yağış miktarı ortalama 500-600 mm arasında olduğu için suyu daha fazladır. Rojava'nın bulunduğu coğrafyanın su varlıkları Bakur ile doğrudan bağlantı içindedir. Rojava’nın bütün akarsuları Bakur’dan, yani kuzey yönünden gelmektedir. Bununla bağlantılı şekilde yer altı suyu da kuzeyden Rojava’ya doğru akmaktadır. Fırat ve Dicle nehirlerin dışında çok sayıda dere de Rojava’ya akmaktadır. Afrîn'in en önemli akarsuyu olan Afrîn suyu Antep ilinden gelmektedir. Oradan doğuya doğru gidersek Şehba ve Minbiç bölgesinde dikkate alınacak bir dere olan Sacur vardır. Cerablus'un 30 km batısında Antep ilinden gelip Minbiç’in kuzeyinden Fırat'a akmaktadır. Fırat'tan sonra Kobanî'yi de kapsayacak şekilde doğuya doğru uzun bir mesafede, Girê Spî de dâhil olmak üzere önemli bir dere yoktur. Sadece Urfa merkezden Gri Sipiden geçen bir dere akmaktadır. Bu coğrafyada yağış çok az olmasından dolayı Serêkaniye'ye kadar olan bölgede söz edilebilinecek birakarsumevcut değildir.. Cizîre bölgesinin batısında bulunan Serêkaniye'de, Fırat ve Dicle'den sonra Rojava'nın en büyük akarsuyu olan Xabur geçmektedir. Karacadağ'ın eteklerinden beslenen Xabur Suyu tarih boyunca bölgenin bilinen önemli bir su kaynağıdır. Serêkaniye'de yer alan yer altı su varlıklarıXabur Suyu’nu beslemekte ve şehrin güneydoğusunda bulunan Hesekê kentine doğru akmaktadır. Mardin dağlarında kaynağı olan Çaxçax deresi Qamişlo'dan akarak Hesekê'de Xabur Suyu ile birleşip Deyr Ez Zor'a doğru akar. Çaxçax gibi Mardin dağlarından beslenen bir kaç dere daha var, ama bunlar arasında bahsedilmesi gereken Dêrîk'e yakın noktadan Hesekê kentine doğru akan Rumzian deresedir.

Rojava’nın insanları yüzyıllardır su ihtiyacını büyük oranda yer altı su kaynaklarından temin ediyorlar. Yer altı su seviyesi çoğu zaman 5-20 metre derinliğinde olduğunu düşünürsek bunun çok zor olmadığını anlayabiliriz. Suriye devleti kapitalist üretimi ve ilişkileri geliştirince suya erişimde adaletsizlik ve sorunlar ortaya çıktı. Özellikle yukarıda bahsi geçen endüstriyel tarımın geliştirilmesi sonucu su kaynakları azalıp kirlenmeye başlandı. Su varlıkları ve içme suyu şebekeleri özelleştirilmemiş olsa da tarımda kapitalizmin uygulanmasının sonuçları bütün Rojava ve Suriye için vahim oldu.

Fotoğraf 73: Su krizi sonucu artık Mayıs ayında Serekaniye’de Xabur nehirinin yatağında su yok, 2014

Bütün Rojava büyük bir tarımsal monokültür coğrafyaya çevrilip en başta yer altı suları olmak üzere su kaynakları aşırı oranda kullanıldı. İhracat amaçlı tarımda özellikle aşırı şekilde kullanıldı. Öyleki kaynaklar kendini yenilemeyecek noktaya geldi. Yer altı su seviyesi ciddi oranda düştü. Daha önce köyler kendi imkânlarıyla kuyular kazarken, kentlerin büyümesi, özellikle yaygın sulamayla birlikte motorlar kullanılıp daha fazla ve daha derinden su çıkarılmaya başlandılar. Devlet lisanslarla kuyuların sayısını kontrol etse de birçok kuyunun açılmasına izin verdi ve sonuçta yer altı su seviyesi ciddi düştü. Yaptığımız görüşmelere ve edindiğimiz izlenimlere göre su çıkarmak için artık sınıra yakın yerlerde 100-200 metre aşağı inmek gerekiyor, daha güneyde 200-400 metre kadar inmek lazım. Yer altı suyunun düşmesiyle akarsu yataklarında akan suda da ciddi düşüş yaşanmaktadır. Çünkü ikisi birbiriyle doğrudan bağlantı içindeler.

Su miktarın azalmasının yanında ikinci önemli sorun su kalitesinin düşüşüdür. Tarımda kullanılan kimyasal gübre ve ilaçlar ya yer altı sularına karışmakta ya da drenaj suyu olarak akarsu yataklarına akıtılmaktadır.

Su varlıkların kuruması ve kirletilmesinin tek nedeni Suriye devletinin uyguladığı politikalar değildir. Suriye ve Irak devletleri sınırları içinde yaşayan halkların suya erişim hakkını hiç dikkate almayan Türk devleti ikinci önemli suçludur. Bakur’da son on yıllarda onlarca barajın inşa edilmesiyle çok yoğun sulamaya dayalı monokültürel tarım yaygınlaşmaktadır. Büyük baraj göllerine sahip barajlar Rojava ve Suriye’ye akan bütün nehir ve büyük dereler üzerinde kuruldu. En başta Fırat olmak üzere bu barajlarla Rojava’ya bırakılan su oranında hissedilir düşüş 90’lı yıllardan beri gittikçe artan şekilde yaşanmaktadır. Rojava’ya akan suyun azalmasında, Bakur coğrafyasına yayılan ve yer altı sularından alınan sularla sağlanan büyük sulamanın payı da dikkate alınmalıdır. Türk Devleti, 2000’den sonra sayısı hızla artan kuyularla ilgili herhangi bir kontrol uygulamıyor. Uydu görüntülerinde sınırın kuzey tarafında yeşil alanların çok daha fazla olduğu görülmektedir.

Su krizinin üçüncü ve karşılaştırma içinde ikincil olan nedeni küresel iklim değişikliği sonucu Ortadoğu ve Kürdistan'da etkili olan yağışta düşüştür. Yağışlarda Bakur ve Rojava'da 90'lı yılların sonundan itibaren % 10 civarında düşüş yaşamaktadır. Yapılan tüm küresel araştırmalara göre bu düşüş Mezopotamya havzasında önümüzdeki 30-40 yıl içinde % 25-40'u bulması çok muhtemeldir. Yani bu coğrafyayı yağış ve onun getireceği etkiler konusunda daha zor günler beklemektedir.

Üç nedenli su krizi 2000'lerin başında kendisini adım adım açıkça göstermeye başladı; 2007 yılıyla beraber Cizîre ve Kobanî ile onları çevreleyen Deyr Ez-Zor ve Rakka bölgelerinde kuraklık dramatik bir şekilde baş gösterdi. Devlet büyük yatırım projeleriyle sulu tarımı artırma çalışmaları içindeyken, tam tersi bir durum yaşanıp tarımsal üretimde ciddi düşüş yaşanıp kentlerin içme suyu riske girdi. En başta küçük dereler kuruduve yer altı su seviyeleri daha hızla düştü. İlk olarak Bakur-Rojava sınırına uzak yerler etkilendi. En başta Cizîre bölgesinin güneyi (en başta Hesekê) bu gelişmeden etkilendi. Artık daha derin kuyu kazma da işe yaramadı. Çünkü aşırı azalan yer altı suları tuzlandı ve Xabur deresinin suyu yazın derecik konumuna düştü. İçme suyu sorunun çözmek için 2000'lerin sonunda Serêkaniye'de yeni kuyular açılıp bir kanal ile Hesekê'ye taşındı. Buna rağmen 200 bini aşan nüfuslu Hesekê'ye 2013 yılından itibaren üç günde bir ancak 6 saat boyunca içme suyu verilmektedir. Bundan dolayı kentte her bina çatısında kendisine ait bir su deposu kurup gelen suyu depolamaktatır. Hesekê yakınlarında 80'li yıllarda üç baraj inşa edildi ve bu barajlarla Xabur vadisi boyunca tarım alanlarının sulamasını geliştirilmek istendi. Fakat 2010 yılında bu barajlarda artık su neredeyse kalmamıştı. 2014'de bu barajları ziyaret ettiğimiz bu barajların göllerinde neredeyse su yoktu. Kobanî şehrinin içme suyu da artık kuyulardan sağlanamıyordu ve devlet Tişrin Barajı gölü kıyılarına kuyular inşa ederek suyu şehre taşıdı. Bu kuyular 2014 yılının sonunda İD tarafından tahrip edilse de kısa sürede tamir edildi ve hala kullanılmaya devam edilmektedir. Qamişlo'nun içme suyunu yaz aylarında da sağlama almak için Dêrîk ve Tirbespî yakınlarında birer baraj kuruldu. Devlet Hesekê'nin güneyinde Xabur üzerinde kurduğu büyük Şedade barajıyla su akışını aşağı, yani Deyr Ez Zor'a doğru yöneltti böylelikle vadinin sulamasını sağlama almak istiyordu. Ancak bu büyük baraj da sadece ilk yıllarında yüksek oranda doluluk oranına sahip oldu, ondan sonra bir daha tam olarak dolmadı. Bu barajı 2017 yılında ziyaret ettiğimizde az su kaldığını gördük ve bu barajın artık sadece Şedade halkına içme suyu verme amaçlı kullanıldığını öğrendik. Devletin bir projesi vardı, Baas rejimi bu projeyle Cizîre bölgesinin güneyindeki su krizini tümden çözmek istiyordu. Projenin amacı Dicle Nehri'nden büyük miktarda suyu çevirip bir kanal ile Hesekê'ye kadar taşımaktı. 100 milyon Euro'luk projenin inşaatı TC'nin onayıyla 2010'da başladı. Ancak savaştan dolayı yarısı bile tamamlanmadan ortada kaldı.

Fotoğraf 74: Hesekê şehrinin kuzeybatısında 80’li yıllarda inşa edilen baraj gölünde uzun süredir su yok, 2014

Kronikleşen su krizi Rojava devrimin başlaması ile kendisini tamamen dışa vurdu ve Rojava'ya kuzeyden akan derelerin çoğunun kurumasına neden oldu. Mitolojide önemli yeri olan Xabur suyu bile artık sadece kış aylarında akıp ilkbahardan sonra Serêkaniye'den hemen sonra kurumaktadır. Fırat ve Dicle’nin dışında sadece Çaxçax ve Afrîn akarsularında bütün yıl boyunca su mevcut. Ancak bu iki akarsu artan kentleşme ve endüstriyel tarım sonucu gittikçe kirletilmiştir, bu kirliliğin nedeninin çoğu Bakur’dan kaynaklanmaktadır.

Rojava toprakların çoğunda tarih boyunca yağışa dayalı tarım (düşük seviyede olsa da) mümkün olmuştur. Şu anda sulama sıkıntısından dolayı Hesekê, Til Temir, Kobanî'nin önemli kısımlarında tahıl ürünlerinden sadece arpa ekilmektedir. Devrimle birlikte Rojava'da kuyular üzerindeki kontrol ortadan kalkmış, amadevlet sisteminin çökmesine rağmen daha fazla ve daha derin kuyular inşa edilmedi. Araç-gereç, bakım-onarım ve mazotun sınırlı olmasıyla 2013 yılıyla birlikte kuyuların sayısında hissedilir düşüş söz konusu oldu. Sadece ekonomik gücü olan çok az sayıda çiftçi su kuyularını devamlı çalıştırıyor ve su temininde fazla gerileme yaşamadı. Bu da ancak tarım alanların en fazla % 10'una denk gelmektedir. Savaşın Til Temir, Hesekê ve Kobanî gibi yaygın olduğu alanlarda sulama sistemlerin çoğu tahrip edildiği için içme suyu dışarıdan taşınarak getirilmeye başlandı.

Fotoğraf 75: Suyun aşırı tüketilmesi sonucu kullanılmaz hale gelen vahşi sulama kanalları, Hesekê, 2017

İçme suyunun durumuna yakından bakarsak yer altı suyunun kalitesi Rojava'da genelde iyi olduğunu ve küçük bir arıtma işlemiyle içilebilir kıvama geldiğini söyleyebiliriz. Savaş ve devrimin başlamasıyla çoğunlukla başka yerlerden gelen mühendis ve teknik elemanların birçoğu kaçtı. İçme ve atık su sistemleri geri kalan personel tarafından işletilmeye devam edildi. Bunun sonucunda işletmelerde bazı eksikler ortaya çıkmış ve bakım istenilen düzeyde yapılamamış olmasına rağmen şehirlerin içme suyu devamlı sağlandı. 2015 yılında bir uzman ekip tarafından yapılan deneylerde Serêkaniye ve Derîk'in içme suyunda mikrop tespit edilmedi.[296] Ancak görülen başka bir sorun ise, su dağıtımında kullanılan pompa ve boruların zamanla eskimesi, bundan kaynaklı su kalitesinin düşmesi ve su kaybının artmasıdır. Ambargo ve bunun sonucu yedek parçalara erişimsizlik ne kadar uzun devam ederse bu risk o derecede artar.

İçme suyunun gölgesinde kalan başka önemli bir sorun ise, atık suların arıtılmadan deşarj edilmesidir. Örneğin Qamişlo ve Serêkaniye'nin atık su arıtma tesisleri artık çalışmamakta ve atık sular kanalizasyon sistemi aracılığıyla toplandıktan sonra Xabur ve Çaxçax akarsularına bırakılıyor. Akarsularda su akışının ortalama olarak azaldığından ve sutaşıma kapasitesi düştüğünden, akarsular atık suları bir süredir taşıyamıyor.

Rojava'nın Kobanî bölgesi ve Minbiç'te yaşanan su kıtlığı, TC'nin 2016 yılından itibaren Fırat suyunu düzenli şekilde kesmesiyle dramatik hale geldi. 2015 Aralık ayında özgürleştirilen Tişrin Barajı iki ay içinde onarılıp çalışmaya başladı. Ancak TC, 2016 Nisan'ından yazın sonuna kadar, yani sulamaya ihtiyaç olduğu zaman, suyu ciddi oranda kesti ve bunu 2017 ve 2018 yıllarında tekrarladı. Atatürk Barajı'nın işletilmesiyle, TC Suriye'ye tek taraflı dayatılan sözleşme ile verdiği saniyede 500 metreküp (m2/s) su miktarını 2016 yılıyla ciddi oranda düşürdü. On yıllar önce ortalama 750 m2/s civarında akan Fırat Nehri'nden 2016 yılından beri yılın 7-8 ayı 250-300 m2/s düzeyinde TC'den Suriye'ye su akmaktadır. Bunu yaparken hiç bir bilgilendirilme veya açıklama

[296] Aynı deneyler Qamişlo ve diğer kentlerde yapılmadı.

yapılmamaktadır. Bu açıkça temel yaşam hakkına kasıt ve uluslararası anlaşma ve kriterlere göre suçtur. Suriye rejimi de bu konuda şimdiye kadar hiç bir adım atmadı. Suyun bu derece kesilmesinin çok yönlü etkileri vardır. Nehir veya baraj gölü boyunca tarımda hissedilir düşüş yaşanmakta, Kobanî şehri içme suyu tedariğinde aylarca ciddi sıkıntı çekmekteve Tişrin Barajı'ndan elde edilen elektrik yarı yarıya düşmektedir. Bu barajdan gelen elektrik ile 2016 yılından beri Kobanî ve Minbiç bölgelerinin temel elektrik ihtiyacı karşılanıyor.

Su krizine karşı atılan ve atılması gereken adımlar

100 bin nüfuslu Nusaybin, arıtılmamış lağımlarını nehre boşalttığı için Çaxçax suyunun kalitesi kötü durumda. Bunu önlemek için bir arıtma tesisi planlandı. Ama tesisin inşaatı finansal zorluklar nedeniyle yıllardır bekletilmekte. Dereden akan suyun düşük kaliteli olması, sağlık açısından hayal edilemeyecek kötü sonuçlar yaratabilir. Çocukların burada yüzmesi çok risklidir. Yıllarca bakım olmadığı için kentte derenin kıyıları çöple doldu. Qamişlo belediyesiyle 2014 yaptığımız görüşmede buna çözüm aradıklarını belirtiyorlardı. 2017 yılında tekrar aynı dereyi gördüğümüzde dere yatağında çok az çöp vardı. Pek kimse de çöpünü atmıyordu, çevredeki toplum artık çevreye sahip çıkmaya başlıyordu. Kısıtlı finansal ve teknik imkânlara rağmen suyun kalitesi arttırılamıyorsa bile en azından kent içinde en iyi şartları yaratıp ekolojik (bununla bağlantılı sağlık) bilinci arttırılıyor.

Cizîre Demokratik Özyönetimi Yerel Yönetimler Komitesi'nde çalışan Nidal ile 2017'de bu konuda detaylı görüşme yaptık. Nidal, sorunun ve risklerin çok ileri düzeyde olduğuna dikkat çekti. Su konusu başlı başına stratejik bir alan olduğunu kabul ederek özellikle içme suyu çok kritik bir konu olarak ele alınıyor. Nidal, atık su sorunu imkânsızlıklardan dolayı geri planda kaldığını hatırlattı. Nidal ayrıca 2017 yılında HSD (QSD) tarafından kurtarılan yerleşim yerlerinde içme suyu sistemlerini tamir edip işletmeyle çok uğraştıklarını da ekledi.

Türkiye'nin ve Rojava'nın yanlış su politikaları tamamen geri çevrilse ve daha fazla yağış gerçekleşse bile, yer altı sularının eski seviyelere dönmesi on yıllar sürecektir. Yer altı suyunun çoğunluğu Kuzey Kürdistan'dan aktığı için Rojava'nın kendi başına yapabilecekleri sınırlıdır. Yine de Rojava'daki demokratik öz yönetiminin, sorunu hafifletmek için kuyuların sayısını ve kapasitesini düzenlemek gibi önlemler alması gerekir.

Kontrol ve yasal düzenlemeler getirmenin yanı sıra farkındalığın da arttırılması gerekiliyor. İnsanları suyu daha az ve daha verimli kullanma konusunda eğitmek, kuralları çiğneyenleri cezalandırmaktan daha etkili olacaktır. Bununla birlikte Rojava'nın ekilebilir arazilerinin bir kısmında sulamanın durdurulmasının da planlanması gerekiliyor. Daha önce belirtildiği üzere çok fazla miktarda buğday ekimi yapılıyor, ama sulama suyunun azalması yüzünden ekinlerin çeşitlendirilme sürecinin engellenmemesi gerekiliyor. Yeni ekinlerin çok az sulama gerektiren veya hiç gerektirmeyenlerden seçilmesi lazım. Daha verimli sulama teknolojileri de tartışılmalı, ancak yine ambargo bunu kısa vadede zor kılıyor.

Fotoğraf 76: “Su yaşamdır, yaşamı savun” duvar yazısı, Qamişlo, 2017

13.4 Atık Tasfiyesi

Bir diğer önemli ekolojik zorluk, aynı zamanda sağlık sorunu da olan yerleşim yerlerinde temizlik ve atık (çöp) tasfiyesidir. Rojava’nın belediye idarelerinin sorumluluğunda olan atık tasfiye sistemi, 2012 Temmuz Devrimi’nin ardından birçok şehirde durdu. Afrîn, Derîk ve Kobanî gibi şehirlerde belediye idaresi neredeyse aynı personelle devam etmesinin de avantajıyla kısa süre sonra çöpün toplanması ve tasfiyesine devam etti. Ancak Qamişlo’da aylarca birçok sorun yaşandı. Suriye Devleti, kendisine bağlı belediye personelini ve denetimdeki araçları kendi kontrolündeki birkaç mahalleye çektiği için, 2012’in yaz ve sonbaharında birçok Qamişlo mahallesinde çöpler toplanmadı. Ancak birkaç hafta sonra Devrimci Gençlik çöpleri toplamak için bir kampanya düzenledi. Yekîtiya Star da kampanyaya katılarak farkındalığı artırdı ve bu kampanya Qamişlo ve ihtiyaç olan diğer yerlerde yeni belediye idarelerinin kurulma sürecini hızlandırdı.

2014’e gelindiğinde Rojava’daki her bölge çöplerin toplanması ve tasfiyesi işinde hizmetlerin kaliteli olmasa da sürdürüldüğü bir sisteme sahipti. Pikaplar, kamyonetler ve bekolar çöp kamyonu olarak yeniden düzenlendi. Qamişlo belediye idaresinin ona yakın aracı bulunuyor. Ancak istenilen kadar verimli şekilde çalışamıyor ve zaman zaman tamire ihtiyaç duyuyorlar. Savaş ve ambargo sebebiyle çöp kamyonlarını ve araçlarını kullanmak zor oluyor. Toplanan çöpler çukurlara getiriliyor ve buralara boşaltılıp büyük oranda yakılıyor. Şu anda kullanılan çukurların neredeyse tamamı 2012’den önce kazılmıştı. Kısacası çöp toplama ve tasfiye sisteminde çok fazla şey değişmiş değil.

Bu kontrolsüz boşaltma alanları bölgedeki tüm yaşam formları için ciddi sağlık ve ekolojik sorunlar teşkil ediyorlar. Yeraltı sularının kirletme ihtimalinin yanı sıra, yerleşim yerlerinin yakınındaki alanlar, uçuşan çöpler ve zararlı kokular nedeniyle insan ve hayvan sağlığını tehlikeye atıyorlar. Qamişlo'da boşaltma alanından bir kilometre bile uzakta olmayan içme suyu kuyularını gördük. Yakında bulunan Amudê gibi yerleşim yerlerinin atıklarının da toplandığı Cizîrê'deki en büyük boşaltım alanı, araştırma yapılmadan söylenmesi zor olsa da Qamişlo'nun su kaynağı için tehlike arz ediyor. Bölgesel sağlık konseylerindeki doktorlar şehirdeki çocukların suyla taşınan hastalıklardan ortalamadan daha fazla etkilendiğini söyledi. Qamişlo'nun çöp çukurları olası tehlikeler bilinmesine rağmen 1999'da kazıldı. İçme suyu kuyuları ise otuz yıldan fazladır kullanılıyor.

Belediye idaresi çeşitli çözümleri tartışıyor. Daha basit, ucuz ve iyi bir çözüm ise, şehrin daha güneyinde, içme suyu kuyularından uzakta yeni bir çukur açmak. Orada uygun bir yer mevcut, ama yine de bundan doğrudan etkilenecek iki köy var.

Bu kolay çözümden daha pahalı olmasına rağmen daha mantıklı olan çözüm, mevcut çöp boşaltma alanının hemen yanındaki kısmen inşa edilmiş katı atık bertaraf tesisini tamamlamak olacaktır. Suriye'deki savaş ve Rojava Devrimi projeyi 2012 yılında durdurdu. Ancak sağlık hizmeti uzmanlarının bize söylediğine göre şu anda yüzde 75'i tamamlanmış durumda. Finansal kaynak olsa, bu tesisi tamamlayacak bir şirket bulunsa veya gerekli teknik malzemeler getirilmeye çalışılsa bile, ambargo yüzünden gerekli ekipmanların ve makinelerin kantonlara girmesi büyük ihtimalle engellenecektir. Ayrıca projenin belgeleri ve projeyi inşa edenlerin ortada olmadıkları için hangi ekipman ve makinelerin gerektiği bile belli değil. Tesisi idare etmek için gereken uzmanların da Rojava'da bulunması da pek mümkün değil. En azından biz böyle kişileri duymadık veya görmedik.

Fotoğraf 77: Qamişlo kenti çöpünün dökülüp yakıldığı alan, 2014

Tüm sorun ve risklerin yanında Rojava’daki atık sorununun bir pozitif tarafı da var. Kurtuluştan beri ambargo sebebiyle Türkiye’den ve Güney Kürdistan’dan gelen ürün miktarı o kadar azaldı ki atık oluşumu önemli ölçüde düştü. Bu konuda bir istatistik vermek zor olsa da, çöp miktarı öncekine göre neredeyse yarı yarıya azaldığını söyleyebiliriz. Ayrıca kıtlık ekonomisi nedeniyle insanlar kullandıkları ürünleri, ambalajları, metalleri, kabloları, ahşapları kısacası her şeyi yeniden işleyerek tekrar kullanıyorlar. Ancak Rojava’ya hâlâ bazı ürünler çok sayıda girebiliyor,başta plastik torbalar olmak üzere belli ürünleri çöp olarak birçok yerde görebiliyorsunuz. Örneğin birçok şehrin hemen dışında yüzlerce, binlerce plastik torba açık alanda dağılmış şekilde rüzgârla savruluyor. Bunu en açık ve korkutucu şekilde Hesekê'nin 5-10 km kuzeyinde uzanan kara yolu boyunca görebildik.

13.5 Hava Kirliliği

Fotoğraf 78: Kentlerdeki havayı kirleten dizel jeneratörlerden biri, 2017

Cizîrê’de çok fazla miktarda dizel rafine edildiği ve tüketildiği için şehirlerdeki hava kalitesi çok ciddi oranda riskli hale gelmiş durumda. İnsanların dizel araçları kullanmaya başlamasıylaulaşımda benzin kullanımı hayli azaldı. Rafine edilen dizelin yaygın biçimde kullanılabilmesi yüzünden devrimden sonra otomobil ve diğer araçların sayısı pek azalmadı. Bunun yanı sıra düşük teknolojiyle rafine edilen ham petrol kullanımı, hava kirliliğini artırıyor. Daha da sorunlu olan şey, hane ve iş yerlerine günde ancak beş saat süreyle elektrik verilmesi, günün diğer saatlerinde dükkân ve binalarda dizel ile çalıştırılan jeneratör sayısında artış olmasıdır. Bu jeneratörleri hemen hemen

bütün sokaklarda görebilir ve gürültülerini duyabilirsiniz. Bunlar hava kirliliğindeki artışa neden olmanın yanı sıra yüksek seviyede gürültü kirliliğine deneden oluyorlar. Her iki sorun da insan sağlığına ciddi zarar veriyorlar. Bu durum ne kadar uzun süre devam ederse, yani alternatifler bulunup hayata geçirilmese, sonuçları da o kadar ağır olacak.

13.6 Petrol ve Enerji

Ham petrolün çıkarılması, rafine edilmesi ve dağıtımı ciddi bir ekolojik yıkıma neden oluyor. Cizîrê'nin petrol kuyularının çoğu Tirbespî ve Dêrîk arasında, Rimelan şehrinin yakınında bulunuyor. Başka yerlerde olduğu gibi Rojava'daki petrol ekonomisi de geniş araziler üzerinde olumsuz etkiler yaratıyor. Yalnızca üretim tesisi değil, rafine aşaması ve nakliyesi de toprağı kirletiyor. Cizîrê'de çıkarılan petrol 2011'e kadar Humus'ta, Rojava dışında rafine ediliyordu. Devrimle birlikte Cizîrê bu işlemi kendi içinde yapma kapasitesini elde etti. Ancak kıtlıktan dolayı çevresel standartlar çok az karşılanabildi. Dolaysıyla toprak standardın üstünde kirletiliyor. Rafine sonucu oluşan atık suyun yakındaki akarsuya boşaltılıyor olması da en az bu kadar kötü. Atık su çok büyük miktarda değil, ama tüm akarsuda hayatı yok etmeye yetiyor. Akarsu, Rimelan'ın güneybatısından Hesekê'ye kadar neredeyse hiç balık olmadan akıyor. Bu su onlarca kilometre boyunca sulama için kullanılamıyor. Çocuklar bu akarsuda oynadıklarında tehlikeye düşüyorlar.

Halk meclisleri ve toplum bu tehditlerin farkındalar. Teknik imkânlar ve kapasite eksik olmasaydı bir şeyler yapılmış olacağı defalarca vurgulandı. Ambargo ve savaş sebebiyle yakın gelecekte ekolojik standartları koruma yönünde hiçbir şey yapılamıyor. Cizîrê kantonu Çevre Bakanı Lokman Ahde ile yaptığımız bir görüşmede, Ahde bu sorunun altını özellikle çizdi ve diğer sorumlularla birlikte insanları ekolojik tehlike konusunda bilgilendirmeye çalıştıklarını, ama bu kadar kısa vadede ne kadar etkili olduklarının tartışılır olduğunu dile getirdi. Genel olarak Cizîrê halkı bir ikilemle karşı karşıya. Ya petrolü rafine edip kendileri için elektrik ve ısı enerjisi elde edecek ve savunmada da kritik olan araçlara yakıt sağlayacak ya da enerji ve araç yakıtı elde etmekten vazgeçip ciddi ekolojik yıkımdan kaçınacaklar. Birincisini tercih ederlerse, doğaya ve insanların sağlığına verilen zararlar kabullenmek zorundalar. Öte yandan ikincinin tercih edilmesi, Rojava'nın savunmasının ve ekonomisinin ciddi bir şekilde sınırlandırılması anlamına gelir. Çelişki öngörülür gelecekte çözülemeyecek, ancak kısa vadede olumsuz etkiler en aza indirilebilir. Bu riskler konusunda ise, insanlar bilgilendirilebilinir. İmkânlar ve finansal kaynaklar sınırlı olsa bile uygun önlemler alınabilinir.

Fotoğraf 79: Cizire’nin doğu ve güneyinde petrol kuyularına yol boyunca rastlamak kolay, 2017

13.7 Ekolojinin örgütlenmesi

Ekoloji alanı Rojava’da nasıl örgütlendiği, ekolojik toplumu somut olarak en çok kimlerin savunduğu konusu önemlidir. Ekolojik toplum tezini geliştirip yeni kurulan siyasi sistemde ilke olarak belirlemek şüphesiz birinci atılması adımdır. Ancak yaşam ve siyasetin değişik alanlarındaki uygulamaların gerçekten de ekolojik esaslara göre yapılıp yapılmadığını denetleyebilmek ve bunun böyle olmasını kampanya ve kamuoyu çalışmalarıyla takip etmek ikinci önemli adımdır. Buna ek olarak ekoloji eğitiminin güçlü bir şekilde ele alınması hayatidir.

Devrim öncesi Rojava’da ekoloji ve çevresel konularda çalışma yapan sivil toplum kuruluşları yok denecek kadar az idi. Rojava’da bir çok yerde çalışma yapan sivil toplum kuruluşları olup olmadığını sorduk, aktistlerden duyduğumuz tek örnek tıpçıların Qamişlo’da kurduğu bir derneğin kısmi çalışmalar yapmasıydı. Özgürleşmeden bir süre sonra 2013 yılında ekoloji alanı yerel yönetimlere dahil edildi. Bunda Kuzey Kürdistan tecrübesinin de belli düzeyde etkili olduğunu belirtmek gerekir. Orada 2000’li yılların başında DTK çerçevesinde ekoloji ilk olarak yerel yönetimlerle ele alındı, çok daha sonra ayrı bir alan olarak örgütlenmeye başlandı. ‘Yerel Yönetimler ve Ekoloji’ adıyla tartışmalar başlatıldı ve belediye çalışmaları için ekolojk ilkeler belirlendi. Devrimin ilk süreçlerinde ekolojik toplumu çok kapsamlı şekilde teorik ve pratik olarak tartışan bir başka alan kadın hareketidir. Yaptığı tüm çalışmalarda diğer alanlara nazaran çok daha fazla ekolojik bir bilinç ile hareket etti. Kadın Evleri ve diğer kurumlarında ekolojik bilincin yansımalarını görmek mümkündür. Buna bir örnek 2017 yılında inşaatı başlatılan ilk kadın köyü Jinwar’ın sağlam ekolojik esaslara göre hayata geçirilmesidir. Toplumun en çok ezilen kesimi olan emekçi kadınlar doğanın ve doğal yaşamın savunucusu olmaktadır. 2015 yılıyla ekolojik bilinç genel olarak daha da gelişti ve ekolojik paradigma ekonomi alanında da ciddi olarak tartışıldı. Yapılan planlama ve uygulamalarda gittikçe daha fazla dikkate alındı. Uygulanan bir çok yeni proje ve uygulamada ekolojik kriterler – her zaman olmasa da – temel alındı. Örneğin üretilen gübrenin organik olması veya yerel tohumların toplanılıp yeniden üretilmesi dile getirilmesi gerekilir. 2018 yılına gelindiğinde enternasyonalistlerin kurduğu enternasyonalist komünün ‘Rojava’yı Yeniden Yeşillendir’ (Make Rojava Green Again) kampanyasına başlaması ekolojik bilincin geliştiğinin

başka bir ifadesidir. Bu kampanya ile amaçlanan on binlerce ağacın yeniden dikilmesiyle bölgeyi ormanlaştırmak,meyve ağacı ekimini desteklemek ve ekolojik kriterlere göre düzenlemektir.

Tüm bu gelişmeler ve verilen eğitimlerle birlikte ekoloji artık Rojava'da çok daha güçlü konuma geldi ve ekolojik toplumun nasıl olması gerektiği yönünde tartışmalar artmaktadır. Çok daha somut fikirler ve projeler tartışılıp uygulanması noktasına gelindi. Buna rağmen tartışmasız olarak ekoloji alanın özgün olarak örgütlenmesi gerekmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, gelişmelerin kendisi bile bu ekolojik bakış açısını ve mantığını dayatmaktadır. Kuzey Kürdistan'a bakarsak bu gelişme 2012 yılıyla beraber yaşandı ve 2015'de çok güçlendi. Önümüzdeki aylarda ve yıllarda bunun gerçekleşmesi durumunda buna hiç de şaşırmamak lazım. Ekoloji alanı tüm farklılığı ile ayrı örgütlenirse Rojava'da yaşam ve siyasetin tüm alanları ekolojik yaşamı çok daha fazla kavrar ve ona göre hareket ederler. Ekolojik alanda ilerlemenin sağlanması için de, ekstra çaba ve eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi gereliliktir.

13.7.1 Rojava'yı Yeniden Yeşillendirelim Kampanyası (Make Rojava Green Again)

2018 yılında ekoloji alanında yeni bir oluşum Rojava'yı Yeniden Yeşillendirelim Kampanyası (MRGA) ile ortaya çıktı. Rojava'da neden bu oluşuma gittiklerini kendi açıklamalarından okuyalım:

Uzun yıllardır dünyanin dört bir yanından gelen enternasyonalistler olarak Rojava'nın farklı yapılarında yer alıyoruz. Kürt Özgürlük Hareketi'nin devrimci perspektifinden esinlenerek öğrenmek, mevcut çalışmaları desteklemek ve geliştirmek amacıyla burada bulunuyoruz. Hedefimiz Enternasyonalizmin yeni neslini örgütleyerek kapitalist moderniteye meydan okumak.

2017 senesinin ilk aylarında Rojava Gençlik Hareketi (YCR/YJC) desteğiyle Enternasyonalist Komün'ü kurduk. Bugüne dek çalışmalarımız eğitim, delege seyahatleri, dil kursları ve Rojava'daki enternasyonalistler için ilk sivil akademiyi kurma çerçevesinde gerçekleşti.

Fotoğraf 80: Rojava'yı Yeniden Yeşillendirelim Kampanyası'nın logosu

<u>Devrimin Önemli Ayağı: Ekoloji</u>

Doğayla yabancılaşmış insan kendisine de yabancılaşmıştır, kendi kendisini yok eden insan! – Hiç bir sistem bu bağlantıyı kapitalist modernite kadar görünür kılmadı: Çevresel yıkım ve ekolojik krizler insanlara uygulanan sömürü ve zulümle adeta kol kola gezmekte. Maksimum kâr odaklı acımasız zihniyet, gezegeni uçurumun kenarına, insanları da savaş, açlık ve sosyal buhranlar kaosuna sürükledi. Bu nedenle kadın özgürlüğü ve yaşam alanlarının kapsamlı bir demokratikleşmeye tabî tutulması kadar ekolojik, sosyal bir sistemin geliştirebilmesi de Rojava'da

devrimin temel ayağını oluşturuyor. Konu salt tabiatı koruma ve zararı azaltma değil, doğa ve insan arasında bozulmuş olan dengenin de yeniden sağlanması; Yani “tekrar bilinçli ve aydın bir bileşimle doğal ve organik bir toplum olabilme” (Abdullah Öcalan).

Savaş ile Ambargo Arasında Rojava’da Ekolojik Çalışmalar

Rojava´daki ekolojik çalışmalar, Türkiye ve Suriye’nin Rojava devrimini askeri, siyasi ve ekonomik saldırılarla boğma çabasının yanında IŞİD’e karşı verilen savaş ve Güney Kürdistan`da KDP destekli ambargo nedeniyle çok zor koşullarda gerçekleşiyor. Doğa koruma alanları yaratmaktan çevre sağlığına zarar vermeyecek atık arıtma yöntemleri ve ağaçlandırma gibi çeşitli projelere rağmen demokratik özerklik yapılanması ciddi çelişkiler ve kısıtlamalar yaşamaktadır.

Bölgesel komitelerin çalışmaları ve projeleri sıkça başlangıç aşamasından çıkamamış veya planlamanın ötesine geçememiştir. Devrimin ‘ekolojik devrimi’ yeni emeklemeye başlıyor: Başta mali kaynaklar olmak üzere gerekli teknoloji, uzman görüşü ve fikirleri ile yeterli toplum bilinci konusunda eksiklikler yaşanıyor.

Ekolojik Devrime Katkımız “Make Rojava Green Again“

Bizler Rojava`nın Enternasyonalist Komünü olarak Kuzey Suriye’deki ekolojik devrime bir katkı sunmak amacıyla Cizîre Kantonu Ekoloji ve Doğayı Koruma Komiteleri işbirliğinde „Make Rojava Green Again“ adlı uzun vadeli kampanyayı başlattık. Kampanya 3 farklı noktayı içeriyor:

1. Genel sosyal konseptler ve benzer projelere örnek teşkil edecek ve ekolojik yaşam perspektifine uygun bir Enternasyonalist Akademi kurmak. Yerel halkta ve enternasyonalistlerde ekolojik toplum inşası bilincini güçlendirmek icin eğitimler vermek

2. Ağaçlandırmaya yönelik ekolojik projelere doğrudan katılım ve Enternasyonalist Akademi‘nin bir bölümünde fidanlik inşa etmek

3. Demokratik Özerklik yapılanmaları içerisinde yürütülen ve gelecekte yürütülecek olan projelere mali destek sunmak. Uzun vadeli bir perspektifle ekolojik bir Kuzey Suriye inşası icin aktivist, bilim insanı ve uzmanlar ile Rojava komiteleri ve kurumları arasında bilgi akışını sağlamak.

„Make Rojava Green Again“ – kampanyasının ilk iki somut projesi:

* Kavramların pratikte ekolojik yaşama uyarlanması ve yanı sıra Enternasyonalist Akademi’ye bağlı fidanlığın kurulması. 2018’in ilkbaharında akademinin arazi kompleksinde 2 bin ağaç, fidanlıkta ise 50 bin vejetatif yöntemle bitki çogaltmasını sağlayan çelik dikilecek.

* Cizîre Kantonu’nda bulunan Derik kentindeki `Hayaka` doğa rezervinin ağaçlandırılmasına pratik ve maddi destek sunmak. Önümüzdeki 5 yıl içinde Sefan Gölü kıyılarına 50 binden fazla ağaç dikilmesi öngörülüyor.

Fidanlık ve doğa rezervinde ortaya çıkacak kolektif emek hem akademinin pratik eğitiminin bir parçası hem de toplumun kurumsal ve sosyal yapısı için somut bir dayanışma pratiği oluşturacak.

„Make Rojava Green Again“ Uluslararası Dayanışma Köprüsü

Kuzey Suriye`deki devrimi ve ekolojik çalışmayı desteklemenin yolları şöyle;

• Gazeteci, siyasetçi ve halkın yoğun ilgisini üzerinde toplayabilen buna benzer kişilerle bağlantı kurmak veya aracılık etmek

• Kampanya ile ilgili haber ve röportajları medyada yayınlamak

• Enternasyonalist Komün ile ilgili şahıs/grup/kurum ve organizasyonlar arasında temas kurulmasını sağlamak

• Rojava Devrimi yapıları içerisinde bizzat yer almak

• Aktivistler, uzmanlar ve bilim insanları arasında tarım ve ormancılık, su kaynakları sağlamak ve sürdürülebilir enerji üretimi gibi konularda bilgi transferini oluşturmak

• Bilgileri kendi aileniz, çevrenizdeki arkadaş ve tanıdıklarınızla paylaşmak

• Çalışmalara maddi bağışta bulunmak

Fotoğraf 81: Derik yakınındaki arazide enternasyonalistler çalışırken, 2019, Kaynak: MRGA

13.8 Kısa bir sonuç

Tüm dayatma, kısıtlama ve zorluklara rağmen Rojava'daki halk kendi ihtiyaçlarını asgari düzeyde de olsa karşılayabiliyor. Kimse aç değil. Herkes eşit düzeyde suya (çok kaliteli olmasa da) erişebiliyor. Ekmek ve mazot çok ucuz. Bunu başarmasının bir nedeni güçlü bir siyasi yapılanması ve iradeye sahip olmasından kaynaklanıyor. Diğer bir nedeni de gösterdikleri büyük yaratıcılık ve ısrarla yürüttükleri mücadeledir.

Temel haklara erişim sağlanırken doğaya verilen zararlar imkânlar dâhilinde artan bir bilinçle sınırlandırılmaya çalışılıyor. Bunun için okul, akademi, komün ve halk meclislerinde ekolojk bilincin geliştirilmesi konusundaki çaba, yavaş yavaş gelişme kaydediyor. Ancak yine de bazı ekonomik faaliyetler ve konularda büyük ekolojik tahribat önlenemiyor. Buna rağmenbir kısmı çok

planlanmış olmasa da devrimle birlikte başka konularda ekolojik tahribat hissedilir şekilde geriledi. Rojava toplumu adım adım daha ekolojik olmaya çalışsa da, ambargo ve Rojava'ya dayatılan savaş çok önemli sınırlandırma faktörleridir. Bu faktörleri unutmadan belli çözümler çok geciktirmeden sağlanması gerekilir. Burada ekonomi alanı çok önemli bir alan olarak durmaktadır, belediye alanından belki daha da önemlidir. Tartışmalar daha ilerlerse ve bazı teknik alanlarda daha iyi bir bilgi ve uzmanlığa erişilirse, ekolojik tahribat ve sağlık alanındaki riskler her şeye rağmen sınırlandırılabilinir. Yine eğitim alanında ekolojik paradigmanın da işlenmesi özellikle genç kuşak üzerindeki etkisini çok yakında çok daha fazla göreceğiz.

Ekolojik bilinç ve uygulamalar/projeler konusunda Rojava'nın dışında yaşayan insan ve gruplar da bir katkı sunabilir. Dünyanın birçok ülkesinde ciddi çaba ve projeler var. Bunlar hayata geçerse, Rojava daha güzel ve yaşamın mümkün olduğu nadir yerlerden biri olabilir. Rojava’da gerçekten artan ve yayılan ekolojik bir bilinç var ve muhafazakar-neoliberal güç odaklarının etkisi yok denecek kadar az.

14. Devrimin Jeostratejik Yaklaşımı ve İttifaklar

14.1 Jeopolitik Çerçeve

Birinci Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu en etkili emperyalist güçler olan Birleşik Krallık (Büyük Britanya) ile Fransa arasında kendi çıkarlarına göre devletlere ayrıldı. Bu yapılırken, halklara hiç bir şekilde danışılmadı. Tarihsel ve etnik-dini toplumsal yapılar da dikkate alınmadı. Kurulan ulus devletlerin başına despotlar getirilince farklı kültürel ve sosyal grupların temel kolektif hakları dikkate alınmadı. Bunların başında, yaşadıkları coğrafyanın dört devlete paylaştırılan Kürtler geliyor. Ortadoğu'nun yeni ulus-devletlere bölüştürülmesiyle tüm bölgenin zengin petrol ve doğal gaz yatakların uluslararası şirketlerce sömürüsünün önü açıldı. Emperyalist güçlerin etkisinin dışında 60'lı yıllarda devletlerin başına gelen güçler, aynı zihniyet temelinde ulus-devlet ve kapitalist yaklaşım sergilediler. Sorunlara kalıcı ve demokratik çözümler getirmediler. Tam tersine, halk üzerindeki baskıyı daha da arttırdılar. Bu durum bugünlere kadar devam etti ve Reel Sosyalizmin çöküşünden de pek etkilenmedi.[297]

70'li yıllarla beraber özellikle Sovyetler Birliği ve Ortadoğu'da sol-devrimci güçlerin etkisini kırmak için NATO devletleri ve Ortadoğu'da onların etkisinde olan ulus devletler, İslamiyeti ve özellikle islamcılığı kendi emelleri uğruna araçsallaştırmaya başladı. Buna paralel olarak Ortadoğu'da NATO veya başka güçlü devletlerin kontrolünde olmayan İran'lı mollalar gibi gerici-şoven 'islamcı' çevreler de güç kazanmaya başladı. İslamcı kesimlerin güçlenmesinin nedenleri, Batılı devletlerin Ortadoğu'daki sömürgeciliği, ardınan post-sömürgeci diktatör rejimlerin toplum üzerindeki baskısı ve yine halkı pek örgütleyemeyen ve demokratik çözümler geliştiremeyen sol-devrimci güçlerin zayıflığında aranmalıdır.

11 Eylül 2001 saldırıları ile bu gerici-şoven güçler daha önce destek gördükleri NATO devletlerine saldırılar düzenlemeye başladılar. 2003'de ABD Irak'ı işgal etmesiyle Ortadoğu'daki dengeleri değiştirmeye başladı. Şiiliği araçsallaştıran güçlerin, en başında yer alanİran devleti, Ortadoğu'da daha fazla güç kazanmaya başladı. Ancak buna paralel olarak Türkiye ve Suudi Arabistan devletleri de yeniden daha güçlü şekilde örgütlediler. 2011'de Kuzey Afrika'da başlayan ve Batı Asya'ya yayılan geniş halk ayaklanmaları ile birlikte NATO kaynaklı yeniden dizayn, kısa süreliğine devre dışı kaldı. NATO güçleri, rejimler devrilip sarsılmaya başlanınca Mısır, Libya ve Suriye'de devreye girip, Türkiye ve Suudi Arabistan ile birlikte yeniden dizaynı kendi çıkarlarına göre yön vermeye başladı. Ancak patlak veren savaşlar uzadı çünkü bütün uluslararası ve bölgesel güçler bütün varlıklarıyla bu kaotik durumu kendi lehine çevirmek istediler. Sahada gördüğümüz demografik yapının değişmesinde önemli rol oynayan her aşırı İslamcı (en başta Müslüman Kardeşler ve Selefiler) örgütün arkasında genelde bölgesel ve uluslararası güçler durmaktadır. Rojava Devrimi ise bu gerici bloklara karşı ortaya çıkan örgütlü ve belli bir başarı sağlayabilen bir çizgidir.

Kürt Özgürlük Hareketi (KÖH) Ortadoğu'da yaşanan durumu, bundan dolayı 'Üçüncü Dünya Savaşı' olarak da tanımlamaktadır. PKK yöneticilerinden Rıza Altun Ortadoğu'yu anlamak açısından sadece "Şii" ve "Sünni" blok şekilde düşünmenin çok yetersiz olacağını belirtip şunları dile getirdi: "Ortadoğu, 3. Dünya Savaşı'nın kendisini en fazla hissettirdiği coğrafyadır ve şimdiye kadar görmediğimiz birçok şeyi şimdi görebiliriz. Örneğin bütün güç ve aktörler açısından bu savaşta kendi çizgilerini güçlendirmenin çok karmaşık taktik ve stratejik ilişkilerine tanık olabiliriz. Çünkü sahada yaşanan gerçeklik çok karmaşıktır. Sahada temel üç çizgi vardır. Biri uluslararası

[297] Haluk Gerger, Kurdistan Report 174, 19.6.2014.

emperyalist çizgi ve onun güçleridir. Bunun temsilini ABD, Rusya ve AB devletleri yapmaktadır. İkinci çizgi bölgesel statükocu güçlerdir. Bunların temsilciliğini de Türkiye, İran ve Suudi Arabistan gibi güçler yapmaktadır. Üçüncü çizgiyse sosyalizm, demokrasi ve özgürlük çizgisidir. Bunun temsilciliğini de PKK öncülüğündeki sol ve sosyalist hareket ve toplumsal kesimler yapmaktadır. Bu üç çizgi ve güçleri hem bir birleriyle, hem de özellikle ilk iki çizgi kendi aralarında çatışmaktadır. Dolayısıyla bu çizgiler, çelişki ve çıkarlarının önceliğine göre sürekli olarak değişik ilişki ve ittifaklar geliştirebiliyorlar. Herkes birbirleriyle hem çatışmalı hem de ilişki ve ittifaka açık vaziyette durmaktadır. Bizim 3. Dünya Savaşı tanımlamamız bu gerçeklere dayanıyor. Bu 3. Dünya Savaşı'nın tanımlamasıyla hareket ettiğimiz zaman burada birçok yeni stratejik, taktiksel ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Ve birçok güç kendi stratejisine ulaşmak için sanki çelişki gibi görünen birçok taktiksel ilişki içine girerek yol almak zorundadır. Bu herkes için geçerlidir. Bu siyasetin doğasında var, diplomasinin doğasında var. Bunu beklemek gerekiyor. Onun için sadece görüntüde ortaya çıkmış bazı siyasi ve askeri durumlara bakarak nitelendirmelerde bulunmak çok yüzeysel ve dar bir yaklaşım olabilir.

Meseleye doğru yaklaşmak şu anlama geliyor; dünyada kapitalist sisteminin içine girmiş olduğu derin ve yapısal bir kriz vardır. Bu kriz, dünya genelinde yaşanmaktadır ama kendisini en çok hissettirdiği yer Ortadoğu'dur. Ortadoğu zemininde yürüyen savaş siyasi olduğu kadar askeri olarak da bir çatışmalı hali yaşıyor. Yani burada sadece bir ideolojik ve siyasi yaklaşım yeterli değildir. Aynı zamanda örgütsel ve askeri olarak da pozisyon almak gerekiyor ki bu var olan şeylere karşı sürekli mücadele etmek, değiştirmek, dönüştürmeyi içermek bunun yerine de yeniden bir yapılandırmayı geliştirmektir. Bu pratik süreç doğru ele alınamaz ve kendi gelişim diyalektiğinin çok iyi bir uygulaması ortaya çıkarılamazsa, dogmatik yaklaşımla büyük bir tasfiyeye yol açabilir. Özgürlük çizgisinin kendisini hiç ifade edemediği bir duruma yol açabilir. O zaman sahayı çok yerinde görmek, tanımak gerekiyor. Neye karşı ne zaman ne yapmak gerektiğine çok iyi karar vermek gerekir. Ele geçirilen bir kazanım ve mevziinin de nasıl korunacağı ve sosyalizmin tesis ve inşa edilmesinde nasıl kullanılacağı çok iyi değerlendirmelidir. Eğer böyle bakmazsak biz ne burada özgürlük çizgisini anlayabiliriz ne bölgesel statükocu güçlerin durumunu çok iyi anlayabiliriz ne de uluslararası emperyalizmin durumunu çok iyi anlayabiliriz. Hepsini birbirine karıştırarak ama içine de girmeden, dışında da kalarak sadece teoriksel yaklaşımlarla büyük bir özgürlükçüymüşüz gibi bir görüntü versek de gerçekte buradaki halkın yürüttüğü mücadele ve direnişe en büyük haksızlığı yapmış oluruz."[298]

Bu yaklaşım temelinde Rojava'daki devrimci güçler 2011 yılıyla birlikte doğru bir pozisyon alarak KÖH'ün on yıllara dayanan tecrübesinden doğrudan faydalandı. Rojava ve Suriyeli örgütlere özgü hareket tarzının dışına çıktığı için önce ciddiye alınmadı. Sonra başarılara imza atınca en ağır şekilde ve kafa karıştırıcı şekilde suçlamalarla karşı karşıya kaldı. Mesafeli duran amadüşmanlık beslemeyen güçler ve çevreler ise zamanla PYD ve TEV-DEM'in üçüncü özgün ve devrimci çizgisini görüp devrim sürecine katıldılar. Böylece, Rojava Devrimi ile 2011 ilkbaharında dile getirilen Suriye Devrimi gerçek anlamda hayat bulmaya başladı.

14.2 Suriye İsyanın Militarize Edilmesi ve Gericileştirilmesi

Süriye'de Mart 2011'de başlayan ayaklanma Sünni çoğunluk tarafından başlatılsa da diğer etnisite ve inançlar da belli düzeyde katılım gösterdi. Özgürlük ve demokrasi taleplerinin vurgusu güçlüydü.

[298] ANF, Rıza Altun ile röportaj, Kasım 2017: Ortadoğu'da ilk kez özgürlük Alanları Oluşturuluyor. Link: https://anfturkce.net/guncel/altun-ortadogu-da-ilk-kez-oezguerluek-alanlari-olusturuluyor-98755

Devlet hızla yayılan isyanları şiddetle bastırmaya çalışması ve kısa sürede belli örgütlülüğü hazır bulunan Müslüman Kardeşler ile Ortadoğu'da bazı Sünni devletlerin devreye girip isyanları araçsallaştırmasıyla isyan 2011 yazında iç savaşa dönüşmeye başladı. 29 Temmuz 2011'de ilan edilen Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), hızla çeşitli güçlerin müttefik gücü olarak büyüdü ve amacın Baas rejimi devirmek olduğunu açıkça beyan etti. İç savaş kızışarak devam ettiği ve rejim dehşet verici katliamlar yaptığı için çok fazla sayıda Suriyeli üst ve alt rütbeli asker ÖSO'ya akın etti. İddia edilenin aksine ÖSO'da çok sınırlı düzeyde Hristiyan, Kürt ve Sünnü-Arap olan diğer kesimler yer aldı. En başından beri ÖSO komutanları ve çoğu yerel grubları, Batı, Körfez ve Türkiye istihbarat servislerinin etkisindeydi. Yerellerde silahı eline alan isyancıların oluşturduğu çok sayıda grup da ÖSO'nun çatısı altına girdi. Buna sadece dağınık şekilde bazı küçük silahlı gruplar ve 2011 yazında öz savunma temelinde kendini örgütlemeye başlayan Kürtler uzak durdu. "Uzun vadede Suriye'yi istikrarsızlaştırmayı planlayan ABD ve Suudi Arabistan gibi devletler" bu durumu kendileri için bir fırsat olarak gördü.[299]

ÖSO'nun kuruluşundan kısa süre sonra 23 Ağustos 2011'de Suriye Ulusal Konseyi (SUK) İstanbul'da kuruldu. Suriye'nin muhalefetinin çoğunluğunu bir arada topladığını iddia eden SUK, esas olarak Türkiye'nin pratik öncülüğünde NATO, Suudi Arabistan ve Katar tarafından destekleniyordu.[300][313] Müslüman Kardeşlerin arkasında en çok duran ve stratejik ilişkileri bulunan Türkiye ve Katar devletleriydi. SUK'ta Müslüman Kardeşler'in hâkim konumunu Bilim ve Politika Vakfı'ndan Petra Becker şöyle gözlemliyor: "Suriye Ulusal Konseyi'nin 320 üyesinin 78'i Müslüman Kardeşler'dendi. Bunlardan 58'inin Müslüman Kardeşlerin kurduğu değişik kuruluşlardan gelmeleri dikkat çekiciydi. Bu sayı konseyde hâkim olmak için yeterliydi. Müslüman Kardeşler aynı zamanda ÖSO'nun içinde bulunan en örgütlü kesimidir."[301]

Suriye'de 2011 yılında muhalif ama silaha başvurmayan ve alternatif bir yol takip eden bir oluşum daha ortaya çıktı. Bu oluşumun adı Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi'ydi (NCC). Sol, milliyetçi kesimler ve PYD'den oluşan 11 partilik bu ittifak, inanç-etnisite ayrımına, şiddetin kullanımına ve uluslararası müdahalelere karşı durup Suriye'nin siyasi bir süreçle demokratikleşmesini talep etti. Ancak PYD'nin dışında NCC'deki partilerin hepsi toplumda pek bir karşılık bulamadı. Devlet 2012'de NCC'nin bir kaç üyesinitutukladı ve bunun etkisiyle talepleri hiç ciddiye almadı. Savaşın kızışmasıyla gittikçe geri plana düşen NCC ayrıca birçok üye partinin Arap milliyetçi duruşu sonucu 2014 yazında fiilen dağılma noktasına geldi. Ne ÖSO ne de SUK hiç bir zaman ciddi bir şekilde NCC ile bir iletişim kurup tartışmak istedi.

Haziran 2012'de SUK'un Süryani üyesi Bassam İshak ve bir grup SUK'u reforme etmeye çalıştı. Bassam İshak'ınanlattığına göre SUK kurulurken "fikir esasında Suriye'deki tüm kimliklerin ve tüm devrimci güçlerin kapsamaktı. Ancak azınlıkları çok sınırlı olarak temsil eden SUK çok kısa zamanda Suriye'deki durumu çoktan domine etmeye başlamış İslami unsurlarınkontrolüne girdi."[302] Sonuçta reform başarısızlıkla sonuçlandı ve bundan sonra, SUK ve ÖSO'nun bileşenleri daha fazla Sünni olup daha da "selefi/cihadi İslamcılık" yolundan gitti. Bu çabaların olduğu dönemde Suriye'de halk ayaklanmaları şeklindeki isyan artık durma noktasına gelmişti ve askeri çatışmalar

---

299 Karin Leukefeld, "Vom Aufstand zum Krieg," der. Fritz Edlinger ve Tyma Kraitt, S*yrien: Hintergründe, Analysen, Berichte* (Viyana, 2013), s. 62.

300 Bu tarih SUK'un gayriresmi kurulma (kurulduğunu duyurma) tarihidir. SUK'un resmi kuruluş ve ilk kongre tarihi ise 19 Aralık 2011'dir ve kongre Tunus'ta gerçekleşmiştir.

301 Petra Becker, "Die syrische Muslimbruderschaft bleibt ein wichtiger Akteur," *SWP-Aktuell,* no. 52 (Ağustos 2013), s. 1-2, http://bit.ly/1QJtz0a.

302 Bassam Ishak'la röportaj, Michael Knapp, "Den Wunsch des Volkes nach einem demokratischen, pluralistischen und säkularen Syrien verwirklichen," *Civaka Azad,* 4 Haziran 2014, http://bit.ly/1It9Y2m.

gündemi belirliyordu. Rojava dışında devrimci-demokrat sivil/sosyal hareketler hem Baas rejimi hem de "İslamcı" silahlı örgütler tarafından geriletilme ve daraltılma sürecine girmişti. Rojava'yı ayrı tutarsak Suriye'de bir devrim sürecinden bahsetmek giderek zorlaşıyordu.

Kasım 2012'de yapılan bir toplantıyla kurulan Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler, Ulusal Koalisyonu'na (Etilaf) katıldı. Suriye muhalefet güçlerinin İslamcı ve şovenleştirilmesine öncülük eden toplantıya Katar ev sahipliği yaptı. Suudi Arabistan, Katar ve Türkiye, seküler güçlerce İslamcılaştırmayı engellemeye yönelik her türlü girişimi önledi.[303] [304]

Sünni siyasal ittifak Esad rejimine karşı en çok umut vaat eden kesim olduğu için Batı İslamcılaşmayı hoş gördü, en azından görmezden geldi. Çünkü ancak cihatçıların da dâhil olduğu bir ittifak Suriye'de Baas rejimini düşürebilirdi. Bu konuda önemli think-thank kuruluşu olan ABD Uluslararası İlişkiler Konseyi'nden Ed Husain, Ağustos 2012'de şunları belirtiyordu: "Suriyeli muhalifler El Kaide olmasaydı çok daha zayıf olacaktı. ÖSO'nun birlikleri yorgun, dağınık, çatışmalı ve etkili değil... El Kaide'lilerin katılımı ise motivasyonu yükseltti, tecrübe ve hırsı getirdi, Körfez ülkelerden para akışını arttırdı ve en önemlisi ölümcül sonuçlara neden oldu. Kısaca ÖSO'ya El Kaide gereklidir."[305]

Etilaf'ın kuruluşundan kısa süre sonra Aralık 2012'de Türkiye/Antakya'da, ÖSO ve diğer silahlı muhalif güçler için yeni bir emir-komuta zinciri yapılandırmak maksadıyla Yüksek Askeri Şura (YAŞ) kuruldu. YAŞ'a çok sayıda selefi ve cihatçı grup da katıldı.[306] YAŞ'ın kurulması bir anlamda 2012 yılı boyunca silahlı muhalefet genel olarak büyüse de, ÖSO'nun adım adım gerilemesinin ve selefi-cihatçı grupların güçlü şekilde ortaya çıkışının da ifadesiydi. Bu gelişmelere paralel olarak 2012 Aralık ayının başında ABD, El Nusra'yı terör örgütleri listesine aldığında Etilaf'ın o zamanki başkanı Ahmet Moas El-Hatip bu kararın geri alınmasını güçlü bir dille talep etti. El Nusra El Kaide'ye biat etmesi ve uluslararası kamuoyunun bunu talep etmesi sonucu ABD bu kararı geri almak zorunda olduğunu hatırlatalım bu noktada. Sonuçta "ılımlı muhalefete" verilen silah, askeri eğitim ve para yardımından El Nusra'nın da faydalandığını biliyordu.

ÖSO, ortaya çıktıktan sonra kısa süre sonra şoven selefi-cihatçı silahlı gruplarla uzun süredir etkin işbirliği geliştirmekten hiç çekinmedi. Kendisi kadar bu gruplar da aynı bölgesel ve uluslararası güçler tarafından destekleniyordu. ÖSO'nun Kuzey Suriye'deki askeri operasyonlarından sorumlu olan ve ÖSO'nun askeri karargâhının şeflerinden ve aynı zamanda (Müslüman Kardeşler ile beraber konumlanmış ve Katar tarafından desteklenen) Liva el-Tevhid komutanı olan Abdülcabbar El-Akidi'nin, 29 Mart 2013 tarihli bir röportajında El-Nusra hakkında söyledikleri bunu teyit eder gibiydi: "Onlar bizim partnerimiz. Biz onları siz Batı'dakilerden çok farklı görüyoruz. Bizim için onlar terörist değil! Sonuçta Esad'ı devirme gayesini taşıyorlar!"[307]

Uzun ismiyle Cephet El-Nusra li-Ahli aş-Şam (Suriye Halkı Destek Cephesi), El-Kaide lideri Ayman al-Zawahiri'ye bağlı Suriyeli Ebu Muhamed El-Cevlani tarafından oluşturulduğunu ve Irak'tan "Irak İslam Devleti" (bugünkü İD'nin dayandığı örgüt) desteğiyle Suriye'ye geçtiğini hatırlatalım. El-Nusra 2011 sonbaharından itibaren Suriye'de varlık göstermeye başlasa da Ocak

303 Petra Becker, "Die syrische Muslimbruderschaft bleibt ein wichtiger Akteur," *SWP-Aktuell*, no. 52 (Ağustos 2013), s. 1-2, http://bit.ly/1QJtz0a.

304 Charles R. Lister, *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency* (New York: Oxford University Press, 2016), s 26.

305 Die Welt gazetesinde 13.8.2012 tarihli alıntı: Werner Ruf. In: Fritz Edlinger/Tyma Kraitt: Syrien. Hintergründe, Analysen, Berichte, Viyana 2013, S. 166.

306 Lund, "Syria's Salafi Insurgents," s. 12.

307 Armbruster, *Brennpunkt Nahost*, yer. 1290.

2012'de ilanını resmen yaptı. 2012 yılın sonundan itibaren El Nusra Baas rejimine karşı, başta Kuzey Suriye'de olmak üzere savaşan örgütler arasında en güçlüsü konumuna geldi.

ÖSO'nun içinden doğup hızla güçlenen selefi-cihatçı "Suriye İslami Kurtuluş Cehesi"ne (SLIF) özellikle Türkiye ve Suudi Arabistan devletleri destek veriyordu. Buna paralel olarak İslami bir devlet kurmayı ilan eden Suriye İslami Cephe (SIF) 21.12.2012 tarihinde ilan edildi. Ahrar (Ehrar) Ar-Şam'ın başını çektiği SIF'in El Nusra ile olan sıkı ilişkileri dikkat çekiyordu ve özellikle Türkiye ile Katar'dan halka dağıtmak üzere yardım paketleri aldıkları birçok defa görüldü. Güçlenen ve savaşçı sayısı 40 bini bulan SLIF ÖSO'dan ayrılıp SIF ile birleşip 22 Kasım 2013'de İslami Cepheyi (IF) ilan ettiler. Başkent Şam çevresinde güçlü olan Ceyş El İslam'ın (İslam Ordusu) da dahil olduğu İF, kurulduğu aylarda tahminen 45 bin savaşçıyla en büyük selefi-cihatçı örgüt konumuna yükseldi. Birkaç hafta geçmeden 13.12.2013 tarihinde ÖSO'nun ana karargâhını resmi açıklamalara göre basıp NATO devletlerin verdikleri silahlara el koydular. Ancak bu baskın esnasında çatışma ve karşılıklı anlaşma olup olmadığı hayli tartışıldı.

Geniş ve Suriye coğrafyasına dağınık bir ittifak olan IF, El Nusra ve İD'ye olan tutumunda sürekli değişen yaklaşımları söz konusuydu. Bunun önemli bir nedeni arkalarında durup silah ve para yardımını yapan güçlerin çıkarlarını temel alarak tutum belirlemeleriydi. Örneğin 2014 başında IF ve El Nusra İD'ye karşı birlikte hareket etmeye başladılar ve Halep çevresindeki bazı noktalardan İD'yi çıkarmayı başardılar. Ama zaman zaman ve bölgeye göre IF, Suudi Arabistan ve Katar'ın gönderdikleri silah ve paraları El Nusra ve İD'ye ulaştırmada aracı da olabiliyordu. Fakat IF'in bu kadar güç arasındaki dengeli duruşu iyi gitmedi, yine hedeflediği örgütsel birliği de yakalayamadı ve 2014'ün yazında yaşanan genel siyasi gelişmelerin de etkisiyle gücünü büyük oranda kaybedip ikiye bölündü. 2014'ün sonuna doğrı Suriye'de IF adıyla hareket eden selefi-cihatçı koalisyon kalmadı ve üye grupları başka silahlı koalisyonlara dâhil oldular.

Rojava Devrimi dışında kalan kimi bazı milliyetçi ve dinci Kürt grup ve partiler 2012 yılından itibaren Suriye'de değişik silahlı örgütlerle birlikte hareket ettiler. Örneğin sayısı sınırlı olan Kürt İslam Cephesi İF'nin kuruluşundan itibaren yer aldı. Pêşverû (Gelecek) hareketi ise ÖSO'ya yakın durup Türkiye'nin politikalarını destekledi. ÖSO ile birlikte Etilaf'a da bağlıdır ve Rojava Devrimi'ni redeeden en keskin Kürt gruplarından biridir. Avrupa'daki medyası sayesinde, cihatçıların işlediği suçları meşrulaştırdığı ve Rojava'ya karşı propaganda yürüttüğü biliniliyor. Merkezleri Almanya'da olan *Kurdwatch* websitesinin Pêşverû hareketi ile kadro bağı vardır. Site ufak partilerinin Avrupa kamuoyu nezdinde haklı görülmesi maksadıyla görünürde objektif gerçekler sunma iddiasındadır ve Etilaf'ın Kürt özgürlük hareketini reddi yönündeki görüşlerini paylaşmaktadır.

14.3 Serêkaniyê işgali ile Rojava'ya Karşı Başlayan Saldırılar

Rojava'nın devrimci güçleri en baştan beri başkalarıyla askeri çatışmalardan kaçınmaya çalışıyordu. YPG, çok taraflı ortak bir savunma gücü oluşturma niyetindeydi, ama bölgeyi iç savaşa sürükleyebilecek ÖSO gibi güçlere tolerans göstermiyordu.[308] El-Nusra ve ÖSO, Rojava'ya karşı ortak bir düşmanlık besliyordu. ÖSO komutanı El-Akidi, Rojava karşıtı politikalarını şöyle özetlemişti: "Kürtler bir devlet kurdular. Suriye'yi böldürmeyeceğiz."[309] Bu tez, Türkiye'de Kürt düşmanlığı için de kullanılan alışageldik bir sözdür. Türkiye ve Körfez Devletleri tarafından

[308] Anja Flach, *Frauen in der kurdischen Guerilla: Motivation, Identität und Geschlechterverhältnis* (Cologne, 2007).
[309] Mutlu Çiviroğlu, "Nusra'nin Amaci Devlet Kurmakti," *Yükesova Haber,* 9 Ağustos 2013, http://bit.ly/1C1Qbm2.

desteklenen şovenist güçler, Rojava'nın özgürleştirilmesinden kısa süre sonra üç kantona karşı daha saldırgan bir tutum sergilemeye başladı.

Kasım 2012'de 3.000 kadar ağır silahlı cihatçı, en başta El-Nusra ve ÖSO'nun Suriye İslami Kurtuluş Cephesi (SİKC) gibi bazı kesimler, hatta bazı İD birlikleri, Kuzey Kürdistan'ın (Bakur) Ceylanpınar ilçesinden sınırı geçerek sınıra bitişik Serêkaniyê'ye saldırdı. TC tarafından aktif desteklenen kapsamlı saldırının ikinci adımı Qamişlo'ya ilerlemek ve Cizîrê'deki özyönetimi düşürmek olarak planlanmıştı.[310] Üç örgüt rekabet içinde olsalar da konu Rojava olunca bir ortak zeminde buluşmak kolay oluyor. Dört gün şehirde bulunan rejim askerlerine karşı süren savaştan sonra Serêkaniyê işgal edildi. İşgal "ÖSO'nun Ras Al-Ayn'ı özgürleştirmesi" olarak duyuruldu. Ancak bu "özgürleştirme", katliama ve yıkıma yol açtı ve şeriat kanunlarını uygulamaya neden oldu. Pêşverû'dan Meşal Temo Tuhayları'nın da dâhil olduğu işgal aylarca Serêkaniyê devam etti.[311]

Ancak YPG kentin doğu çıkışındaki sanayi alanını hiç terk etmemişti (2017 yılında kitabımız yazarlardan biri Rojava'ya gittiğinde bu direnişte yer alıp olan bitenigözlemlediOradan direnişi tüm zorlukları aşarak kısa sürede örgütleyip sekiz aylık süreçte aşama aşama Serêkaniyê'yi özgürleştirdi (bkz. 8.4) ve zulüm getiren çeteleri oradan çıkardı. Kitabın yazarlarından biri Ekim 2013'te şehri ziyaret ettiğinde, düzinelerce Sünni Arap, Hıristiyan, Yezidi ve Kürt tanık, cihatçıların estirdiği terörü ona anlattılar. Şehirdeki çoğu duvarın üzerinde kanla yazılmış "Kesip öldürmek için geldik" sözleri vardı. Cihatçılar tarafından işgal edilmiş bir mahkemede, binlerce cihatçının Türk sınırını geçerek geldiğini gösteren ve El-Nusra tarafından imzalanmış belgeler bulundu.

Serêkaniyê'nin tamamen özgürleştirilmesinden birkaç gün sonra 26 Temmuz 2013'de yetmiş ÖSO komutanı SUK liderleriyle Antep'te buluştu ve Rojava'ya karşı bir bildiri yayınladılar. Üç gün sonra ABD Kongresi, ÖSO'ya silah sevkiyatını onaylamasının bu toplantıyla bağlantısı doğrudan kurmak zor olsa da bu karara etkisi bir şekilde olmuştur.[312] ÖSO komutanı Abdülcabbar el-Akidi toplantıda şunları belirtmişti: "Ne kadar askeri malzememiz varsa alın. Ne zaman PKK'yi dinlesek, bizi sırtımızdan bıçaklıyor. Bundan sonra merhamet edilmeyecek. Acıma olmayacak. Eğer imkânımız olursa köklerini kurutacağız."[313] ANHA haber ajansı, bu toplantıda bazılarının, Kürtler'in Suriye'den atılmasının ve toptan imha edilmesinin zamanının artık geldiğini bile iddia edecek hale geldiğini bildiriyordu. Bu haber ÖSO askeri şurasının Kürt halkını imha ile tehdit eden bir başka üyesinin, Abdülcabbar el-İlkeli'nin, yayınladığı video mesajı tarafından doğrulanıyordu.[314]

31 Temmuz ve 1 Ağustos 2013 tarihlerinde, ÖSO' ve el-Nûsra güçleri, Kürt Özgürlük Birlikleri(ENKS'deki Azadî Partisi'ne bağlı) ile beraber, Halep yakınlarındaki Til Hasil ve Til Haran köylerinde bir katliam gerçekleştirdiler. Katliamın nedeni isekurbanlarının solcu Kürt PYD'ye yakın olmalarıydı.[315] Bu katliamdan sağ kurtulanlarla yaptığımız röportajda, El-Nusra ve

---

310 Nils Metzger, "In Syriens Kurdengebieten herrscht ein brüchiger Friede," *Die Zeit*, Mar. 4, 2013, http://bit.ly/1S8Vo4R.

311 Ronahi TV El-Nusra ve Meşal Temo Tugayları'nın Serêkaniyê'deki işbirliğini gösteren bir vieo yayınlamıştı. Bu videoda Usame el-Halili'ye benzeyen birisi, Tev-Dem bayrağının yakılması sırasında cihatçılarla birlikte gözükmekteydi. Video kaynağı kalite açısından sorunlu gözüktüğünden, videonun bu yorumunun şahsıma iletilmiş tanıklıklarla desteklendiğini de söylemeliyim. Plana Dagirkirina, *YouTube*, 23 Kasım 2012, http://bit.ly/1IxSCBB. Usame el-Hilali ismi, Mayıs 2013'te YPG'ye karşı el-Nusra ile birlikte savaşımıyla tekrar öne çıkacaktı. Rodi Khalil, "Recent Fighting in Til Tamir Escalates," *Kurdish Blogger*, 3 Mayıs 2013, http://bit.ly/1GAVcJo.

312 Tabassum Zakaria ve Suzan Cornwell, "U.S. Congressional Hurdles Lifted on Arming Syrian Rebels," *AraNews*, 23 Temmuz 2013, http://bit.ly/1QssAqr.

313 "ÖSO Komutanı: PKK'nın kökünü kurutacağız," *Sabah*, 8 Ağustos 2013, http://bit.ly/1B6sYnM.

314 "Freie syrische Armee und Islamisten erklären den KurdInnen den Krieg," Civaka Azad, 4 Ağustos 2013, http://bit.ly/1Rpfta7.

315 "Kürtlere saldırı kararı Antep'te alındı!" *ANF News*, 2 Ağustos 2013, http://bit.ly/28YphTQ.

ÖSO'nun, Til Haran'a saldırmadan önce oradaki Kürtler'e "kâfir" dediklerini ve onları rejimle işbirliği yapmakla suçladıklarını bildirdiler. Ancak buranın halkı kendi kasabasını savunmada başarılı oldu. Diğer kasaba Til Hasil'a yönelen çetelerin saldırılarından sağ kalanlardan biri, bize, "El-Nusra ve ÖSO, Til Hasil'a girdiğinde, cami hoparlörlerinden Kürt kadınlarının, Kürt evlerinin ve Kürt mallarının *helal* olduğunu duyurdular. Ve sonra Til Hasil ve Til Haran'ı ablukaya aldılar. Kimse dışarı çıkamıyordu. Keskin nişancılar kaçan sivilleri vurdular. Kadınları yakaladılar, işkence ve tecavüz ettiler. Yağmaladılar. Çocukları bile öldürdüler. Yakaladıklarının Apocu olup olmadığını bile sormadılar, Kürt olmaları yeterliydi… *Halk Evi'nde* çalışanlar saldırılacak ilk kişilerdi."[316] Bu saldırı sırasında yaklaşık yetmiş insan katledildi, kasabalar özyönetim dâhilinde olmadığı için katledilen kişi sayısı tam bilinmiyor. Yüzlerce insan bu saldırı sırasında kaçırıldı. Bu katliamdan sağ kurtulanlarla yapılan röportajlara göre, Til Hasil ve Til Haran'daki bu katliama ENKS militanları da katılmıştı.[317]

Til Haran ve Til Hasil katliamı yapıldığında Afrîn ve özellikle Cizîre bölgelerine karşı selefi-cihatçı grupların öncülüğünde ÖSO, El Nusra ve İD ortaklaşa saldırılar başlattılar. Cizîre'de saldırı bölgenin neredeyse her cephesinde gerçekleşti. Ancak en büyük saldırı Tirbespî ve Derîk eyaletlerine (ilçelerine) Güney Kürdistan'la olan bağlantıyı kesmek ve petrol bölgesini ele geçirmek amaçlı yapıldı. Haftalarca süren çatışmalar sonucu üç örgüt, YPG/YGJ tarafından eski cephe hatının da gerisine doğru püskürtüldü. Bu başarılı direniş sonucu ÖSO ve El Nusra bir daha Rojava'ya karşı böyle bir saldırı yürütemez konuma düştü. Ancak onların yerini çok daha şiddetli ve zalimce İD aldı.

14.4 İslam Devleti (İD/İŞİD/DAİŞ)

Ortadoğu'daki insanlar tarafından genelde DAİŞ olarak ifade edilen İD'nin kökleri ABD öncülüğündeki 2003 Irak işgaline dayanır. Ağustos 2003'te Afganistan'da savaşmış Ürdünlü Abu Musab al-Zarqawi 'Tevhit ve Cihat' örgütünü kurarak, işgal güçlerinin yanı sıra yeni Irak hükümeti ile başta Irak Şiileri olmak üzere toplumun çoğunluğunu hedef alan bir grup olarak kuruldu. Elemanları arasında eski Baas rejimin çok sayıda askeri ve teknokratı da yer aldı. Ekim 2006'da El-Kaide, Irak'ta birkaç Sünni kabileyle ve diğer isyancılarla bir araya geldi ve Mutayibben Koalisyonu'nu oluşturdu. Bu koalisyon kendisini Irak İslam Devleti olarak ilan etti.[318] Ancak 2010 tarihine gelindiğinde örgüt epey zayıflamıştı ve Iraklı Abu Bakr al-Bağdadi örgütün başına geçti. Suriye'de isyan 2011 yılında savaşa dönüşünce İİD, Suriye savaşına El Kaide merkeziyle ortaklık içinde dâhil olmayı planlamaya başladı. Bununla Suriye'li olan ve 2011 yılına kadar İİD ile birlikte savaşan Cevlani görevlendirildi. 2012 Ocak ayında El Nusra Suriye'de kuruluşunu ilan edip kısa sürede çok güçlendi, ancak İİD'nin kontrolüne girmektense El Kaide'ye biat etti. İİD'nin El Nusra ve El Kaide ile arası açılmaya başladı. Bu anlaşmazlığın sonucu da 2012 sonbaharında IID, ismini Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) olarak değiştirip Suriye savaşına güçlü şekilde Irak'tan binlerce savaşçısıyla gelerek girdi. Ortada bir iktidar savaşı vardı. Bu arada 2011 sonundan itibaren ID Irak'ta yeniden güçlenme sürecine girmişti. ABD'nin 2011'de Irak'tan geri çekilmesi ve El Maliki hükümetinin Sünnilere karşı baskıcı siyaseti bunu kolaylaştırıyordu.

---

316 Til Hasil ve Til Karan'dan sağ kurtulanlarla yapılan yayımlanmamış röportaj, Michael Knapp, Qamişlo, Kasım 2013.

317 A.g.e.

318 Daniel Steinvorth, "Eine Söldnerarmee im Dienste des 'Kalifen,'" *Neue Zürcher Zeitung*, 16 Kasım 2015, http://bit.ly/1RhcC1Z.

Suriye'de ilk dönemde El Nusra ile çoğu zaman hareket eden İD, Suriyeli silahlı muhalefetin ele geçirdiği alanlarda kaotik ve çeteci idariler oluşturmasından çok daha 'katı ve disiplinli' duruşu ve sistematik propagandasıyla kısa sürede toplumun belli bir beğenisini topladı. Önce Suriye'nin Doğu ve Kuzey şehirlerinde kendisini destekçi olarak sunarak yönetimlere ortak oluyordu, sonra mevkisini en etkili şekilde kullanıyor ve diğer grupları adım adım diskalifiye ediyordu. Bunu yapabilmesinin nedenleri arasında yıllarca Irak'taki savaş tecrübesi kadar özel hazırlıklar ve kısa sürede anormal şekilde büyüyen kapasiteler yatıyordu. Güçlenen İD'in lideri El Bağdadi, 2013 ilkbaharından itibaren El Nusra'dan itaat talep ederek El Kaide ile de arasını açtı. Genişlettiği iktidar alanlarını gerekçelendirmek için de teolojik olarak farklı ve daha aşırı yorumlara başvurdu. İD'in farkı başka alanlarda da vardı, en başta gelenler şunlardı: Çöle çok etkili uyarlanmış savaş stratejisi, elindeki güçlü silahlar, örgütün katı düzeni, istihbarat ağı, propaganda faaliyetleri, medyanın kullanılması, kontrol altındaki yerleşim yerlerinde kurduğu idaresi ve elbette parası. İD'in kısa sürede bu kadar güçlenmesi her şeyden önce para, silah, eğitim ve sevkiyatın her türlüsünü sağlayan Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar üçlüsüne borçludur. Bu üç devlet olmaksızın asla 2014 yılındaki çıkışını yapamazdı.

2013 Ağustos'unda İD (Suriye/Rojava ve Ortadoğu'da ağırlıklı olarak DAİŞ diye tanımlanır) Rakka'yı tamamen ele geçirerek Suriye'de baş döndürücü güçlenmesini hızlandırdı. İD rejimden ziyade devlete muhalif olan herkese saldırıp büyük oranda geriletti, Kürtlerin dışında herkese karşı büyük başarılar elde etti.2014 Ocak ayında YPG/YPJ cihatçı ve diğer silahlı muhalefet örgütlerle bazı bölgelerde ortaklaşarak İD'in büyümesini coğrafik olarak büyük oranda durdurabildi. Ancak Haziran 2014'te İD 1,8 milyon nüfusuyla Irak'ın ikinci büyük şehri olan Musul'u bir gün içinde ele geçirmesiyle Suriye ve Irak'ta dengeleri tamamen değişti. Musul'da ele geçen silahlarla, yayılan korku ile ve büyük propaganda eşliğinde Irak'ın en az üçte biri kısa sürede İD'in eline geçtikten sonra 28 Haziran'da, Ramazan'ın ilk gününde, İD kendisini tüm cihanda halifeliğin temsilcisi olarak ilan etti ve ismini İslam Devleti (İD) olarak değiştirdi. *Hilafet* sözcüğü yedinci ve sekizinci yüzyıllardaki İslami yayılmacılığını çağrıştırır. İD "büyük Suriye" (Biladü'ş-Şam) veya bugünkü Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin/İsrail devletlerini içeren coğrafyayı ele geçirerek, kurmak istiyor ve kendini İslami dünya imparatorluğunun hükümranlığının merkezine almayı hedefliyordu. *Hilafet* sözcüğünü kullanan İD, birçok dindar Müslümanın, Batı devletlerinin Ortadoğu üzerinde bir yüzyıl süren baskı ve talanından sonra, kültürel otantiklik, dini saflık ve siyasi birliktelik isteklerine sesleniyordu.[319]

[319] Stephan Rosiny, "'Des kaliphen neue Kleider': Der Islamische Staat in Iraq und Syrien," *GIGA* (German Institute of Global and Area Studies) *Focus: Nahost*, no. 6 (2014), http://bit.ly/1Baw0Yf.

Fotoğraf 82: Til Temir'de DAİŞ'in saldırısı sonucu 30 insanın katledildiği yer, 2017

İD en güçlü dönemini yaşadığı Eylül 2014'te, internette, fonda İslami müzik (İD'nin savaş marşları) çalarken, hareket halindeki arabaların içindeki elemanları yayaları ve sürücüleri yarı-otomatik silahlarla taradığı videolar dolaşıyordu. Bundan birkaç gün sonra ise İD internet sitesinde kurşunla delik deşik edilmiş yüzlerce Irak askerinin fotoğrafları yayımlandı.[320] Tarihin çok az dönemlerinde görünen bu zulüm ve vahşet İD tarafınca uygulanan bir psikolojik savaşın aracı oldu ve 14. yüzyıldaki Moğolları hatırlatıyordu. Çok sayıda ülkeyi istila eden Moğollar öldürdükleri askerlerin kemiklerini, ele geçirdikleri kentlerin etrafında asarlardı. Hatta bundan yapılar inşa ediyorlardı. Sonra esir tuttukları bir kaç askeri serbest bırakıyorlardı ve bunun amacı geniş çevreye korku yaymaktı. Aynısını İD de uyguladı; korkuyu etrafa saçmak için işkence, infaz ve diğer uygulamalarının gösterildiği videolar çekti ve bunları internette etkili şekilde yaydı. Bu çerçevede Haziran 2015'da Kobanî'ye sızan İD çeteleri, 200'den fazla sivili katlederken birçok hanede bazı çocukların kaçmasına olanak tanıdı böylece bu vahşetin yayılmasını sağladı. İD'nin askeri stratejisini geliştirirken 7. ve 8. yüzyılın İslam fetih orduları ve Nazi Almanya'sından da apaçık şekilde faydalandı. Bunu başarılı şekilde uygularken eski Iraklı Baas subaylarının dışında ona destek veren devletlerin tecrübesinden de yararlandı. Kısa sürede öyle korku yayıyordu ki Suriye ve Irak'ta El Nusra dâhil silahlı örgütlerin hepsi korkmaya başladı. Suriye ve Irak devletinin orduları da birçok defa yakınlaşan İD'ye karşı çatışmayarak kaçtı. En baştan beri geri adım atmayan ve kahramanca direnen tek güç YPG ve YPJ ile PKK oldu. Teknik olanakları ayrı tutarsak savaşçı gücü bakımından en etkili savaşan Kürt Özgürlük Hareketi ve İD'nin olduğunu söyleyebiliriz.

İD'liler diğer rakip Selefi ve cihatçı örgütlenmelere karşı da özel bir gaddarlık içerisindeler ve bunlara karşı sıkça bombalı araçlar kullanıyor, intihar eylemleri gerçekleştiriyor ve cinayetler işliyorlar. Aynı zalimliği, kendi savaşçılarına karşı da gösterilip onları davahşice öldürebiliyorlar: "Gruplardan ayrılmak isteyenler üst düzey *dewle* (devlet) üyeleri tarafından amansızca katledilirler"

320 *Bkz.* "The Failed Crusade," *Dabiq*, no. 4 http://bit.ly/1HErIte

diyor İD'den kaçmayı başarmış bir firari.[321] İD'ye göre iyi savaş performansı göstermeyenler veya intihar eylemini yapmak istemeyenler de farklı şekilde cezalandırılabiliyor.

Fotoğraf 83 (2x): İD'nin Gire Spî ve Kobanî cephesinde 2014 başında kazdığı 3 km uzunluğunda tünelin girişi ve üstten açılan kısmı, 2017

İD, çok katı kurallar çerçevesinde kendine savaşçı topluyordu, kişisel olarak İD'ye katılacak olan herkesin yeni bir dünyanın yaratılmasından ruhsal vemaddi çıkar veya güç sağlayacağını belirten çekici mesajlar yayınlıyordu. İD'nin üyeleri Suriye'de savaşmaya başlayınca ağırlık Iraklıydı ancak içinde dünyanın birçok ülkesinden savaşçıların sayısı göz ardı edilemeyecek kadar dikkat çekiyordu. Serêkaniyê'de bazı YPJ savaşçıları bize, İD savaşçıların hepsinin paralı asker olduğunu, diğer örgütlere göre iki kat aylık aldıklarını anlattılar. Bu durumun İD'ye katılanlar için önemli bir cazibe noktası olduğunu belirten YPG savaşçıları, katılımın özellikle de 2013 yazıyla birlikte arttığını ifade ettiler. Katılmaya zorlananların sayısı çoğaldığını, zorlananların arasında önemli bir kısmının çocuk olduğunu belirttiler. Böylece çok motiveli savaşçıların yanında artık çok sayıda yetersiz askeri eğitim almış elemanları olduklarına işaret ettiler. Bundan dolayı zorluklarla karşılaşanların örgütü hızlıca terk ettiğini aktardılar. Pek çok yabancı genç cihatçı İD'ye ve onun uzlaşımsız şiddetini çevreleyen vahiysel atmosfere hevesle karşılık veriyordu. "Til Koçer özgürleştiği zaman," diye sözlerine başlayan YPJ komutanı Rûken Jîrik, "İslamcıların cesetlerini kontrol ettik ve çoğunun Afganistan, Libya, Pakistan, Türkiye ve Avrupa'dan geldiğini fark ettik. Çoğu Kuzey Afrika ve Türkiye'den geliyordu, ama Çeçenistan ve Avrupa'dan gelenler de vardı. Hatta birisi Çinliydi."dedi. YPG'ye göre, sadece 2013 yılında yakalanan 587 cihatçıdan yalnızca 91'i Suriye doğumluydu.[322] Bu da İD'nin başından itibaren çok kapsamlı ve sistematik şekilde dünyanın birçok ülkesinden gençleri savaşa çekmeyi başarabildiğini gösteriyordu. Suriye'den

[321] Abu Hassan Karimov al Azeri, eski İD üyesi, röportaj, 9 Mayıs 2014, blog, http://bit.ly/1B7xJNL; Sherko Omer, "'It Was Never My Intention to Join ISIS: Interview with a Former Member of Islamic State," *Newsweek*, 6 Kasım 2014, http://bit.ly/1FJXaS9.

katılanların ezici çoğunluğu ya para için ya da İD tarafından zorla çocuk yaşta alınıyordu. İD'nin yabancı sayısı özellikle 2014 yılıyla dünyada çok tanınmasıyla daha da arttı. Yabancı savaşçıların çoğu uzun süre sorunsuz şekilde Türkiye üzerinden Suriye'ye giriş yaptığı sayısız belge ve haberlerle kanıtlandı.

İD'nin Suriye ve Irak'ta, çoğunluğu dünyanın başka ülkelerinden gelmiş ve 2015 yılında belki de 100 bini bulmuş silahlı savaşçısı olduğu düşünülüyor. Serêkaniyê'deki YPJ savaşçıları, İD savaşçılarının birçoğunun daha çocuk[323] olmasını zorunluluğun yanında biraz da saflık olarak tanımlayıp yakalanan İD'liler karşısında şefkat gösterme eğilimdeler, "ama gençlerimizden beşinin boğazını kesmiş on altı yaşında bir çocukla ne yapabiliriz ki?" diyor Axîn Amed. "İŞİD savaşçıların çoğu ölüme aldırışsızca gidiyorlar" diye devam edip ve ekiliyor:"Uğruna savaştıkları ülke ile ilgili bir fikirleri olmadan savaşıyorlar."

Gerçekten de, yerli halkla aralarında bir bağ bulunmaması, onların bunca acımasız ve kontrolsüz şekilde davranmalarının en büyük nedeni durumunda. YPG'nin 2015'e kadar Cizîrê'deki en uzak batı karakolu olan Til Xenzir'in komutanının bize dediğine göre, yakaladıkları bazı cihatçılar İsrail için savaştıklarını zannediyorlarmış. Yıl 2018'e gelindiğinde QSD'nin (Suriye Demokratik Güçleri - Türkçe: SDG, Kürtçe: HSD - *Hêzên Sûriya Demokratîk*; Arapça: QSD - *Quwwāt Sūriyā ad-dīmuqrāṭīya*) elinde sayısı kesin belirtilmemiş olsa da en az iki bin İD'li yakalandığı tahmin ediliyor[324]. QSD özellikle Suriye'li ve genç olanların iyi yaklaşım ve ikna ile yaşama tekrar kazanılma konusunda büyük bir çaba görebiliyor. Çok sayıda yakalanan Suriyeli İD'li savaşçı, eğer yaptıkları konusunda ikna edici öz eleştiri verip bazı eğitimler almayı kabul ederlerse Suriye'deki ailelerle iletişime geçilerek serbest bırakıldığına birçok haberle, özellikle de 2017 ve 2018 yıllarında, tanık oldu. Bu yöntemin ilgili toplumsal kesimler tarafından olumlu karşılandığı da gelen haberler arasında. QSD'nin elinde bulunan esirlerin bir bölümünün Avrupa vatandaşı olması, konunun uluslararası kamuoyunda tartışılmasına neden oldu. Genel eğilim gaddarlık uygulamış ve faşist bir sistemin parçası olmuş bu insanlarla ne yapılacağına ilişkindir. Bazı Batılı devletler Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu yetkilileriyle iletişime geçerken bazı devletler devrimsel sürece karşıt duruşlarından dolayı mesafeli durmaktalar. Birinci gruba Fransa dâhil iken ikinci gruba Almanya devleti dâhildir. 2017 yılında YPG/YPJ'den aldığımızdeğişik röportajlarda denildiğine göre esir alınanların önemli bir kısmı İD zihniyetinden o kadar çok zehirlenmiş ki bunların tekrar topluma kazandırılmaları ya uzun süre alacak ya da ömür boyu hapiste kalacaklar gibi gözüküyorlar.

322 Michael Knapp, "Ausschliesslich zum Schutz der Bevölkerung Agieren," *Kurdistan Report*, no. 172 (Mart-Nisan 2014), http://bit.ly/1QpZ4lc

323 Abu Mohammed, "Syrian Children the Fuel of Bombing," *Raqqa News*, 6 Ekim 2015, http://bit.ly/1SUkvrN.

324 En az 2017 yılında 1300 civarı İD'li yakalandı.

Fotoğraf 84: DAİŞ'in Minbiç'de işkence sonrası ve öncesi esirler için kullandığı hüçreler, 2017

14.5 ENKS ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY)

En başta İD ve El Nusra olmak üzere cihatçı ve terörist örgütlerin saldırıları tüm Kürtlere yönelik olduğu için YPG/YPJ Kürtlerden kendi iç hasımlıklarını ortadan kaldırıp tehlikeye karşı birleşmelerini istedi. ENKS ise bunu reddedip Rojava'nın savunmasına katılmadı ve tamamen Barzani'nin liderliğindeki PDK'nin kontrolünde hareket etti.

Sekiz partiden oluşan ENKS'de üç etkili parti olan Azadî (lideri: Mustafa Cuma), PDK-S/El Parti (lideri: Abdulhakim Başar) ve Yekîtî bir araya gelip 2015'de PDK-S'de birleştiler. Sözcülüğünü İbrahim Biro'nun yaptığı ENKS'nin tüm liderleri, Güney Kürdistan'da PDK himayesindedirler. 2012 Hewler Anlaşmasıyla oluşturulan Yüksek Kürt Konseyi ve 2014 Ekim'de yapılan Dohuk Anlaşmasıyla ENKS, PDK'nin Güney Kürdistan'da eğittiği 'Rojava Peşmergesi'nin YPG/YPJ'den ayrı askeri güç olarak Rojava'ya girmesini dayattı. Yine Rojava'yı Güney Kürdistan'da olduğu gibi ikili iktidarla yönetmek istiyordu. Bu ve başka talepler YPG/YPJ ve Demokratik Öz Yönetim (DÖY) tarafından kabul edilmeyince, PDK'nin bastırmasıyla ENKS karşıt duruşuna devam edip her türlü siyasi sürece katılmayı geri çevirdi. Rojava ve Kuzey Suriye'de ortak siyasi sürece neredeyse herkes dâhil olmaya başlarken, ENKS inatla her şeyden uzak durdu. Kendi parti ve derneklerini bile DÖY'de kayıt ettirmeyip sürekli bir gerginlik yaratma peşinde oldu.

ENKS, Güney Kürdistan yönetimin (KBY) başını çeken PDK tarafından Rojava'ya karşı uygulanan ambargoyu her zaman destekledi ve hatta ekonomik sorunlardan en başta PYD olmak üzere DÖY'ü suçluyordu. El Parti Politbüro üyesi Muhammed İsmail, bize 2014 yılında ambargo konusunda şunları söyledi: "Türkiye ve Güney Kürdistan'dan Rojava'ya yardım ürünlerin geçişine izin veremeyiz. Çünkü gelen her şeyi PYD kendi kontrolü altına alıp halka dağıtarak halkındesteğini alıyor."

Zamanla ve özellikle de 2015'de Bakur'da TC Kürtlere karşı savaşı başlatmasıyla ENKS, PDK paralelinde Türk devletinin etkisine çok daha açık hale geldi. ENKS DÖY'ü Baas rejimiyle birlikte çalıştığı ve Suriye devrimine ihanet ettiği propagandasını daha fazla yapmaya başladı. Hâlbuki Wikileas belgeleri, El Parti'nin Başkanı Abdulhekim Başar'ın 2009 yılında hem CIA hem de Baas rejimine bilgiler sızdırdığını ortaya koydu.[325] Ayrıca Rojava Devrimi'nin Kuzey Suriye'nin diğer bölgelerine yayılıp Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu ilan edildikten sonra TEV-DEM'i 'yeterince Kürt' olmamakla suçlamaya başladı. Ancak ENKS sözde 'devrimci' ve 'Kürtçü' görünüp el altından Kürtlerin en büyük düşmanı TC ile sıkı ilişkiye çoktan girmişti.

2015 yılından itibaren Rojava'ya ayrı bir askeri güç olarak giremeyeceği anlaşılınca, Rojava Peşmergeleri'nin bir kısmı, TC'nin koordinasyonuyla Halep bölgesine geçti ve QSD güçlerine karşı yürütülen saldırıların bir parçası oldu. YPG/YPJ denetiminde olan Halep'in Şex Maqsud mahallesine yapılan saldırılarda Rojava Peşmergeleri de yer aldı. Bu güçler, özellikle de 2016 yılında şoven-gerici silahlı örgütlerce yapılan günlük saldırılarda bulundu. Siyasi temsiliyetini ENKS'nin yaptığı Rojava Peşmergeleri Ahrar El Şam ile El Nusra ile birlikte Şex Maqsud halkına acımasızca saldırdılar, bu saldırılar sırasında kimyasal silahlar bile kullandılar. BM'nin de savaş suçu olarak gördüğü bu saldırılar sonucu bir yıl içinde yüzden fazla sivil katledildi.[326] Yine Rojava Peşmergeleri, 2016 yazında TC'nin Cerablus ve Al Bab arasında 'Fırat Kalkanı' adlı yürüttüğü işgal hareketinde bazı birlikleriyle yer aldığına dair YP/YPJ ve DÖY tarafından bilgiler paylaşıldı. 2018 Ocak ayında TC Afrin'e geniş kapsamlı işgal girişimine başlayınca ENKS bu saldırıya temel olarak karşı çıkış nedeni olarak PYD'nin bundan güçlenmesini ileri sürdü[327]. Bu da ENKS'nin dar bakış açısını ortaya koyuyordu. Afrin savaşına karşı genelde sustuğu için Şubat 2018'de onlarca kişi ENKS'li partilerden istifa ederek ENKS'nin yaşadığı dramı ortaya koydu.

Rojava'yı istikrarsızlaştırmak amacı için ENKS Güney Kürdistan'daki Kürt Bölgesel Yönetimi (KBY) tarafından uzun süredir kullanıldığını belirtmek gerekir. Ocak 2014'te Dêrîk merkezinde Kongreya Star bürosunun önünde bomba yüklü bir araç patladı. Bir baba ve çocuğu öldü, bütün kenti panik kapladı. KBY, Güney Kürdistan sınırını açtı ve pek çok insan oraya kaçtı. Birkaç ay sonra oraya gittiğimizde Kongreya Star'dan Berivan, ambargo yüzünden eğitimli insanların, doktor ve mühendislerin, Güney Kürdistan'da daha iyi maaşla iş bulmak için bölgeyi terk ettiğini anlattı. Abdulhakim Başer'in PDK-S'sine üye olan Beşir Abdülmecid Musa, Rojava'da özyönetime karşı bombalı saldırı hazırlığı içindeyken yakalandığında PDK ve ENKS'nin düşmanlığı iyice su yüzüne çıktı. Musa, bunu bize karşı bir görüşmede itiraf etti ve Güney Kürdistan'da PDK'nin gizli servisinde çalıştığını detaylıca anlattı.[328] 2014 yılında Rojava'ya karşı işlenen suç ve terör eylemleri açığa çıkınca, ENKS'nin halk desteği azalınca ve Asayiş de bu saldırılara karşı gerekli tedbirleri alınca sonraki yıllarda PDK/ENKS tarafından bu tür eylemler azalıp durma noktasına geldi. Ancak ENKS'nin ideolojik ve siyasi karşıtlığı daha da arttı.

2015 yılında PDK ve TC'nin bastırmasıyla ENKS Suriye Muhalif ve Devrimciler Koalisyonu'na (Etilaf) üye oldu. Bu gelişme, ENKS'nin Rojava Devrimi'nden ve toplumundan uzaklaşmasının

---

325 Bakınız: wikileaks.org/cable/2009/11/09DAMASCUS826.html

326 "YPG Says Islamists Fired Chemical Weapons at Kurdish Neighborhood of Aleppo," *Rudaw*, 9 Mart 2016, http://bit.ly/2963jPy; "Amnesty: Attacks on Aleppo's Kurdish Section Amount to 'War Crimes'" *Rudaw*, 13 Mayıs 2016, http://bit.ly/29413Yd; "'Chemical Gas Attack' on Kurdish-held Area of Aleppo Says Kurdish Red Crescent," *International Business Times*, 7 Nisan 2016, http://bit.ly/29413Yd.

327 Bakınız: Gazete Duvar, 19.01.2018: https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2018/01/19/enks-afrin-saldirisi-pydyi-guclendirir/

328 Anja Flach and Michael Knapp, "Der Fall Beshir Abdulmecid Mussa—Starke Hinweise auf Verstrickung der südkurdische regierung in Bombenanschläge in Rojava," 26 Mayıs 2014, http://bit.ly/1Ua98MK.

başka bir adımı oldu. Bu katılımla birlikte TC ve Etilaf dâhil şoven-gerici Suriye muhalefeti, Kürtlerden de destek gördüklerine dair propagandasını daha aktif yürütmeye başladılar. Örneğin Cenevre ve Astana/Soçi görüşmelerine "Kürtlerin de katıldığı" iddia edildi ve bu ENKS'nin Etilaf'a katılımı sayesinde bu iddia güçlü bir şekilde ifade edildi; ancak bu propagandayı sadece propagandayı yapanlar ciddiye aldı onun dışında pek kimse bunu ciddiye almış gibi gözükmüyordu.

ENKS ve PDK'nin devrim karşıtı duruşuna rağmen İD Haziran 2014'de Musul'u ele geçirince, YPG Güney Kürdistan'ı Peşmerge ile birlikte savunmaya hazır olduğunu duyurdu. YPG bir açıklama yaparak şunları söyledi: "Biz YPG olarak bu aşırı gruplara karşı (Rojava'da) on sekiz ayı aşkın bir süredir mücadele ediyoruz. Defalarca bu çetelerin amaçlarının Kürt halkının imhası olduğunu duyurduk. Bu çetelere karşı verdiğimiz direnişte önemli kazanım ve deneyimler edindik ve savaşçılarımız çetelere karşı kahramanca savaştı." YPG partilerden bağımsız olarak ortak düşman karşısında birlik ve mücadele çağrısı yaptı.[329]

Ama bu birlik sağlanamadı. Yazar Dilar Dirik, Barzani'nin liderliğindeki KBY'nin "Türkiye, Suriye ve İran'daki Kürtlere karşı etkin bir politik dışlama ve düşmanlık" sergilediğini belirtti.[330] Aslında KBY, Rojava'ya uygulanan ve belli durumlarda kendi dar politik çıkarlarına göre gevşettiği ya da sıkılaştırdığı ambargonun sorumluluğuna ortak olmuştur. Semelka üzerindeki dubalı köprüden geçişi kendi isteğine göre bir açıp bir kapatmıştır. Şubat 2014'te KBY, görünüşte cihatçılara karşı bir savunma hattı oluşturmak iddiasıyla sınırı boyunca yirmi kilometreden uzunluğunda bir hendek kazmaya başladı. Ama gerçekte sınır ticaretini engellemek ve ambargoyu kapsamını genişletmek istiyordu. Kazılan hendeğe tepkiler sert oldu. Buna karşı protestolar ve yürüyüşler yapıldı. KYB, Haziran 2014'de İD Musul'u almasıyla hendeği tamamlayamadı.

KBY hükümeti, Bağdat hükümetinden bağımsız olmasından keyifle bahsederken, gerçekte ise küresel düzeyde ABD ve bölgesel düzeyde özellikle Türkiye'ye bağımlıdır. Yine İran ile ciddi ekonomik ilişkileri söz konusudur. Kendi ayakları üzerinde fazla duramadığını 2017 Eylül'ünde yapılan bağımsızlık referandum sonrasındaki haftalarda gördük. Güney Kürdistan'ın sistemi temelde, yönetimdeki en büyük iki parti olan PDK ve YNK'nin, petrol gelirlerinden (tüm gelirlerin %95'i) elde edilen serveti destekçilerine dağıttığı bir patronaj sistemidir. Dilar Dirik'in gözlemlerine göre, PDK "özgürlüğü 'bağımsız' petrol satışları, lüks oteller ve alışveriş merkezleri tarafından idealize edilen bir kapitalist ekonomik büyüme olarak tanımlarken, [1920'lerde] çizilen sınırları aktif olarak desteklemekte ve dolayısıyla Kürt halkına yönelik baskı politikalarına katkı sunmaktadır". 2014 ekonomik krizine kadar ve kısmen de 2017'de Kerkük'ün Irak rejimine karşı kaybedilmesiyle kadar KDP, petrol zengini Kürt Bölgesel Yönetimi'nin neo-feodal bir "yeni Dubai"ye dönüşmesini teşvik ediyordu. Bu petrol zenginliğine Rojava'nın Rimelan çevresindeki petrolün de eklenmesi, Rojava politikasında önemli bir motivasyon olarak kavramak gerekir.

PDK'nin yaklaşımı ortadadır. Demokratik Özerklik, kapitalist-patriyarkal bir ulus devlet hedefleyen KBY sistemine bir meydan okumadır ve bu nedenle bedeli ne olursa olsun yıkılmalıdır. Güney Kürdistan'da yaşayan, ama ne KDP'ye bağlı ne de YNK'ye bağlı olanlar, toplumsal olarak dışlanmışlardır. 2013 İnsan Hakları Raporu'na göre Kürdistan Bölgesel Yönetimi sistemi, kendini sürdürmek için son derece gelişmiş güvenlik aygıtları kullanmaktadır. Protestoculara karşı sürekli şiddet ve baskı uygulamakta ve basın özgürlüğünü katı biçimde sınırlamaktadır.[331]

---

329 "Rojava YPG Proposes Joint Action with South Kurdistan Peshmerga Against ISIS Terrosits," *Kurdsistan Tribune*, 10 Haziran 2014, http://bit.ly/1IRT53u.

330 Dilar Dirik, "Islamischer Staat, kurdische (Un-)abhängigkeit und das Versagen des Nationalstaatsparadigmas," *Kurdistan Report*, sayı 175 (Eylül-Ekim 2014), http://bit.ly/1Gb7h4E.

331 "Iraqi Kurdistan: Free Speech Under Attack," Human Rights Watch, 10 Şubat 2013, http://bit.ly/1B3xF1z.

Fotoğraf 85: Güney Kürdistan hükümeti Rojava sınırında hendek kazmasına karşı Qamişlo'da protesto, 2014

Ağustos 2014'te İD, Güney Kürdistan'a büyük askeri bir saldırı başlattı. Peşmergelerin çoğu onları durdurmaya gönülsüzdü ya da durduramıyordu. KBY tarafından yardıma çağrılan PKK gerillaları, ilk olarak konumlandıkları alan Maxmur oldu. Maxmur Musul'dan başkent Hewler'e giden yol üzerinde 50 km uzaklıkta ve Bakur'lu 12 bin mültecinin de bir örgütlü kampta yaşadığı bir kasabadır. Peşmergeler, PKK'lilerin gelişiyle İD'yi Hewler'e 15 km yaklaştıktan sonra ancak durdurabildi. PKK'nin konumladığı ikinci alan YNK savaşçıları ile Kerkük'ün batısındaki cephe oldu. Kısa sürede iki güç ortakça İD buradan da geri püskürtülerek çok kültürlü Kerkük şehrine sokmamayı başardı.[332] Irak ordusu Ekim 2017'de Kerkük'e saldırana kadar PKK gerillaları Kerkük bölgesinde İD'ye karşı koydu.

2014 Ağustos'un başında İD Güney Kürdistan'a saldırırken, bir kolu da 300 binden fazla Ezidi'nin yaşadığı Şengal'e yöneldi. Burada ağırlığı PDK'lilerden oluşan Peşmerge gücü savaştırılmadı ve Ezidi nüfusu neredeyse savunmasız bırakıldı. Bu on bin Yezidi'nin katledilmesine yol açtı. Şengal dağına kaçan 80 bin kadar Ezidi, PKK gerillaları ve ikinci gün Rojava'dan koridor açan YPG/YPJ'liler tarafından kurtarıldı. Nilüfer Koç'a göre, Barzani bu katliamın sorumlusuydu ve bunu şu sözlerle dile getirmişti: "İD'in Sancar'a, Mahmur'a ve Rabia'ya yönelik saldırıları gösterdi ki, Peşmerge güçlerinin 200.000 askerden oluştuğu söylense de, Barzani ülkesini yönetmekten acizdir. Yalnızca Peşmerge güçleri değil güvenlik güçleri de yürütme tarafından kontrol ediliyor. O yüzden siyasi karar vericilerin sorumluluğu taşıması gerekmektedir."[333]

[332] *Millyet.com.tr,* 13 Ağustos 2014, http://bit.ly/1B3y8kp.

[333] Songül Karabulut ve Nilüfer Koç, „Gute Zeiten für die Kurden – schlechte Zeiten für die Türkei," *Kurdistan Report,* no. 176 (Kasım-Aralık 2014), http://bit.ly/1cJKJ0l.

Güney Kürdistan'daki ikinci güç olan YNK ise İD'ye karşı en başta Şengal'de direniş gösterilmediği için özeleştiri yaptı. Kerkük valisi Necmeddin Kerim, KDP'nin daha önce PYD ve YPG'yi "anti-demokratik" olmakla suçlamasının hatalı olduğunu kabul etti. "PYD ve YPG'yi anlamadık ve hata yaptık. Onlar yıllarca İD'ye karşı direnirken, bir milyon Irak askerinden oluşan orduyla biz birkaç saat bile dayanamadık."[334]

Kobanî savaşı sırasında ABD, politikalarını değiştirmesi ve sembolik de olsa YPG/YPJ'yi desteklemesi için KBY'ye baskı yaptı. Kasım 2014'te Barzani ambargoyu biraz gevşetti ve bazı ürünlerin Rojava'ya geçirilmesine izin verdi. Tıpkı PKK'nin Maxmur'daki başarılı savunması gibi, Kobanî'nin de başarılı bir şekle savunulması, PDK'yi kendi politikaları üzerinde yeniden düşünmeye zorladı. Peşmerge, HPG, YJA Star, YPG ve YPJ savaşçılarından oluşan İD karşıtı birleşik cephe tartışılmaya açıldı. Bu gelişmeler sonucu ENKS bile, Rojava özyönetimi ile birlikte çalışmayı red etmesine rağmen, 22 Ekim 2014 tarihli Dohuk Anlaşması'na dâhil oldu.

Ama anlaşma uzun sürmeyecekti. 2015 yazında Şengal bölgesi henüz tam özgürleştirilmemişken, PDK, Demokratik Özerkliğin hayat bulmasını engellemek için türlü yollara başvurdu. Bu engellemelerden biri de, YBŞ'nin (Yekiniyen Berxwedana Şengal – Şengal Direniş Güçleri) savunduğu bölgeye uyguladığı ambargo oldu. Zamanla PDK Peşmergeleri, diğer bölgelerden gelen Kürt savunma güçlerinin erişimini ve değişik ihtiyaçların ulaşmasını engellemek için ambargoyu sertleştirdi. 2015 Kasım'da Şengal şehri ve çevresi özgürleştirilirken Barzani bunun sadece kendisine bağlı Peşmergelerin yaptığını iddia edip Şengal şehrinin ilk olarak YBŞ/HPG/YPG/YPJ güçleri tarafından kurtarıldığını inkar etti.

14.6. Kobanî Savaşı

15 Eylül 2014'te İD Kobanî Kantonu'nu hedef alan ve nihai olarak yalnızca kantonu değil tüm Kuzey Suriye'yi ele geçirmeyi hedefleyen kapsamlı bir saldırı başlattı. Bu amaçla İD, Musul'daki Irak ordusunun depolarından yağmalanan ABD üretimi ağır silahların da dâhil olduğu, modern teçhizatlı silahlar ve en az elli tank ile birlikte saldırdı. Saldırı başladıktan sonra İD böbürlenerek Kobanî'yi iki haftada ele geçireceğini ilan etti. Üç hafta içinde üç yüzden fazla sayıda köyü ve şehrin bir kısmını hızla işgal etti. Eline geçirdiği çok sayıda sivili katletti ve yüz binlerce insanın bölgeden kaçmasına sebep oldu.

O zamana kadar Kobanî iki yıldan fazladır başarılı şekilde cihatçı ve başka şoven kesimlerin saldırılarına direniyordu. Ama dünya bunu nihayet o zamanfark etti. İD'nin bu büyük saldırısından sadece birkaç gün evvel, daha önce ÖSO'nun çatısında yer alan bazı gruplarla birlikte Burkan El-Fırat adı altında Kuzey Suriye'de halkların ortak savunmasının ilk temeli atıldı. Bu QSD'nin bir nevi ilk nüvesiydi. İD Kobanî'ye yaklaştıkça ve dünyada Kürtler dostlarıyla protesto edince Eylül'ün sonuna doğru dünya kamuoyunun gözleri Kobanî'ye kenetlenmişti. Uluslararası basın sınırın TC tarafında 'basın tepesi' adlı bir tepede İD'nin Kobanî saldırılarını daha iyi izlemek için konumlandı. Sadece bir kaç yüz metre ileride, YPG ve YPJ'nin birkaç bin savaşçısının yanı sıra siviller, daha önce hiçbir ordunun durduramadığı rakiplerine karşı azimli ve kararlı bir direniş sergilediler. Neredeyse hiç ağır silahları yoktu. Türk hükümeti ise, toplanan binlerce insanı sınırdan uzak tutup İD'ye her an yardım etmeye hazırmışçasına sınıra tanklarını yığdı.

Kürt tarafının başından beri tek bir isteği vardı: Başka türlü ulaşmanın imkânsız olduğu Kobanî'ye yardım ulaştırılmasını sağlamak için bir koridor açılması. İD şehri üç taraflı bir ablukaya

[334] Kerkük valisi, "IŞİD'le savaşan YPG'ye karşı hata ettik," *DIHA*, 12 Haziran 2014.

aldığından, koridor yalnızca TC tarafından açılabilirdi. Ancak Türk hükümeti, yalnızca koridor oluşturmayı değil, şehre zaruri yardım malzemelerinin, besinlerin, yapı malzemelerinin ve ilaçların bile alınmasını büyük oranda reddetti. Yardım ulaştırmaya gelenler, Türk askerleri tarafından hemen engelleniyordu, polis gaz bombası atıyor ve gerçek silah kullanıyordu. Örneğin Uluslararası yardım kuruluşu Medico International yalnızca birkaç ambulansın şehre alınması için bileyetkililerle aylarca tartışma yürüttü. O dönemin PYD Eşbaşkanı Salih Müslim durumu, kısa ve öz bir şekilde, şöyle açıklıyordu: "Türkler Kürdofobi'den muzdaripler, olay sadece bundan ibaret".[335]

Pek çok kişi, İD'nin durdurulamayacağını sanıyordu ve İD, Kobanî halkını paniğe sokmaya ve boyun eğdirmeye çalışıyordu. Erdoğan hükümeti, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry gibi, Kobanî'nin düşeceğini ilan ediyordu. O günlerde ABD Kobanî çevresindeki İD güçlerine karşı hava saldırısı gerçekleştirmiyordu ve İD rahatça takviye yapabiliyordu. Ama YPG/YPJ savaşmaya devam etti. YPG/YPJ'nin dokuz kişiden oluşan birliğinden biri, Kobanî'den birkaç kilometre uzaklıktaki Zerzûri köyünde İD'ye karşı mevzi almıştı. Otuz iki saatten daha uzun bir süre büyük bir İD birliğini Kobanî'den uzak tutmayı başarmıştı. İD köydeki okulu ele geçirmeye çalışırken, silahları tükenen bu YPG/YPJ birliği kendini patlattı ve İD'nin eline düşmedi. Onların bu adanmışlığı, Kobanî'de YPG/YPJ savaşçıların direnişe ilham verdi. Ön plana çıkan direniş abidesi kendi bedenini patlatarak İD tankını Mîştenur tepesinin önünde durduran Arîn Mirkan oldu.

Fotoğraf 87: Kobanî savaşında şehit düşen Arin Mirkan heykelinin bulunduğu meydanı inşasının son aşaması, 2017

Dünya Kobanî'yi savunan direnişçilerine saygı duyarken, İD Türkiye'den savunma ve yardım almaya devam etti.[336] İD savaşçıları Kobanî şehrine yakın yerlerde bile neredeyse hiç zorlanmadan

[335] Salih Müslim, röportajı yapan Özlem Topçu, "Die Türken leiden unter Kurdophobie," *Die Zeit*, 14 Ekim 2014, http://bit.ly/1G5rNR7.

[336] David L. Phillips, "Research Paper: ISIS-Turkey Links," *Huffington Post*, 7 Mart 2016, http://huff.to/1Iaatvo; Barney Guiton, "'ISIS Sees Turkey as Its Ally': Former Islamic State Member Reveals Turkish Army Cooperation,"

Türkiye sınırından geçebiliyorlardı; ki bunu bir çok basın kuruluşu kayıtlarla belgeledi. Türkiye'de Kürtler ve demokrat kesimlerin AKP hükümetinin İD'ye yardımın durdurulmasını talep ederken dünya basının çoğu bu talepleri incelemeden bu kesimlerin Türk hükümetinin Kobanî'ye destek vermesini talep ettiklerini belirtiyorlardı. Erdoğan Kobanî saldırı altındayken, TC sınırı boyunca onlarca kilometre genişliğinde bir tampon bölge talep ediyordu. Bu demokratik özyönetimleri tamamen yok edecek ve Rojava'yı bütünüyle Türk kontrolüne tabi kılacak bir projeydi. Erdoğan bu ısrarı güçlendirmek için PYD ve YPG'yi PKK ile aynı olduğuna dair konuşmalar yapıp, bunların hepsini İD ile eşitliyor ve terörist diye tanımlıyordu. Ancak Erdoğan'ın bu önerileri ABD tarafından daha önce olduğu gibi Kobanî savaşı esnasında da kabul edilmedi.

Bu çaresiz durum ve hükümetlerin sessizliği nedeniyle, neredeyse tüm Bakur ve Türkiye'nin birçok şehrinde milyonlarca insan Türk hükümetinin Kobanî'de İD'ye desteğine karşı ve dünyanın adım atması için gösteriler yaptı. 6-8 Ekim 2014 tarihlerinde Türkiye ve Kürdistan tarihinin en büyük halk ayaklanmalarından biri yaşandı. Ancak Türk devleti her zamanki zalimliğiyle saldırdı ve kırktan fazla göstericiyi öldürdü.[337]

O zamanlar Kobanî'nin düşmemesi yönündeki kamuoyu baskısı öyle artmıştı ki ABD kendi güvenilirliğini riske atmak istemiyorsa buna daha fazla kulaklarını tıkayamazdı. Bunun üzerine 8 Ekim'den itibaren ABD öncülüğündeki Uluslararası Koalisyon İD'yi Kobanî şehir ve çevresinde de vurmaya ve Kobanî üzerinde bazı yardımlar atmaya başladı. Pozisyonunu değiştirmesi için baskı altında olan Erdoğan, 140 PDK ve YNK Peşmergesi'nin 31 Ekim 2014'de Kobanî savunması için Türkiye üzerinden ağır silahlarla Kobanî'ye geçmesine izin verdi. İkinci bir ekip daha sonra gelip top atışlarıyla Kobanî'nin savunmasında yer aldı.

Newsweek (Avrupa baskısı), 7 Kasım 2014, http://bit.ly/1GfVQsK; ve "Turkey Supports IS, Wants to Revive Ottoman Empire—Syria's UN Envoy," *RT*, 30 Aralık 2015, http://bit.ly/1JINlpO.

337 Hannah Strange, "Battle for Kobane Rages and Protests Against Turkey's 'Inaction' End in Kurdish Deaths," *VICE News*, 8 Ekim 2014, http://bit.ly/291K4sR.

Fotoğraf 88: Kobanî savaşı sonucu yıkılan mahallelerden biri açık hava müzesine çevriliyor, 2017

Nihayet işgale karşı yaklaşık dört aylık direniş sonucu 27 Ocak 2015 tarihinde, dört aylık şiddetli çatışmalardan sonra, Kobanî kenti İD'den tamamen özgürleşti. İki-üç haftalık süre içinde Kobanî kantonun 365 köyünün çoğu İD'den temizlenmişti. İD sürekli geri çekiliyordu. Kürtler ve dostları her yerde bayram havasındaydı, ancak Kobanî sakinleri için savaş pahalıya mal oldu. Toplam bin civarında YPG/YPJ savaşçısı hayatını kaybetti ve yüzlerce Bakur'lu da buna dâhil oldu. Kentte binaların üçte ikisi yıkıldı ve köylerin çoğunda mayınlama yapılıp binaların önemli bir kısmı zarar gördü. Yine tarımda iki yılın hasadı kayboldu.

Kobanî direnişi, İD'nin 2013-2014'de gelişen yenilmezlik mitini paramparça ederek İD karşıtı savaşı başka bir noktaya taşıdı. Kobanî İD'nin Stalingrad'ı oldu! İD'nin sonunun başlangıcı olduğunu rahatlıkla diyebiliriz.

"Batı devletleri, kendi müttefiklerinin elleriyle gönderilen tüm silah ve yardımların nasıl aşırı örgütlerin eline geçip bu kadar vakit neden elleri kolları bağlı oturdu diye kendisine bir sormalıdır" diye not düşen *Franfurter Allgemeine Zeitung*'dan Rainer Hermann, "Batı Suriye'de neyin mevzubahis olduğunu artık anlamalı ve politikasını değiştirmelidir."dedi.[338]

Kobanî hemen yeniden inşa sürecine büyük bir hamle ile girdi, ama onun düşmanları karşıt hamleleri planladılar. 26 Haziran 2015'da İD'ye bağlı iki grup güneyden Kobanî'ye gizli şekilde girerken üçüncü grup Türkiye'nin Mürşitpınar sınır kapısından doğrudan kente girip siviller arasında katliam yaptı. İD teröristleri, tıraş olmuş ve YPG üniformaları giymişlerdi. Kobanî'deki evlere girdiler ve iki günde içinde çoğu çocuk olmak üzere 288'den fazla sivili öldürdüler.[339] Bu katliam Kobanî halkını korkutmayı ve onları destekleyenlerin bölgeyi terk etmesini sağlamayı amaçlıyordu.

Türkiye'nin desteği olmasaydı ve İD'ye resmi sınır kapılarından geçme izni verilmeseydi bu katliam gerçekleşemezdi. Katliamı gözleriyle gören birinin dile getirdiği gibi, "Docka silahıyla dolu beş İD arabasının Türk sınırından geçmesi ve kimsenin onları durdurmaması nasıl mümkün olabilir? İD ve AKP aynı zihniyet yapısına sahip."[340] İD teröristleri sadece Türk sınırından Kobanî'ye geçmekle kalmadı, çatışmadan mağlup gelince sınırı tekrar geçerek Türkiye'ye geri de döndüler. Bu katliama rağmen Kobanî halkının ezici çoğunluğu 2015 yılında topraklarına geri döndü.

Köylerde, cihatçıların ayrılırken döşedikleri mayınlar tarım üretimini neredeyse imkânsız hale getirdi. Neredeyse her hafta insanlar mayına ya da İD'nin bıraktığı diğer patlayıcılara basarak hayatını kaybetti. 2015 yazında Kobanî ve Cizîrê coğrafi olarak birleştikten sonra, Kobanî'nin 2015 ve 2016 yıllarında çoğu yiyecek ihtiyacını Cizîrê kantonundan sağladı. 2017 yılıyla birlikte artık kendi gıda ihtiyacını fazlasıyla üretiyor.[341]

338 Rainer Hermann, "Terrorstaat Irak," *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11 Haziran 2014, http://bit.ly/1G5hOLP.

339 Hawzhin Azeezmir, a Kurdish Australian member of the Kobanî Reconstruction Board, reported on his Facebook page, 23 Mayıs 2016, http://bit.ly/28YXLuO.

340 Kobanê'de yazarların görüştüğü tanıklar, 31 Ekim 2015.

341 Hawzhin Azeez, a Kurdish Australian member of the Kobanî Reconstruction Board, reported on his Facebook page, 23 Mayıs 2016, http://bit.ly/28YXLuO.

Fotoğraf 89: Kobanî'den ayrılınca görülen levha – genelde giriş levhası gösterilir basında, 2017

14.7 AKP'nin Kürt Özgürlük Hareketiyle mücadelesi ve Suriye Savaşının Kobanî Direnişi sonrası gelişimi

Demokratik Öz Yönetimi'nin Güney Kürdistan ile sınır kapısı Semalka'daki insan ve mal geçişi için ara sıra kolaylaştırılsa da, ambargo hiç bir zaman tamamıyla kalkmadı. Türkiye'ye açılan sınır kapıları, 2015 yılın sonundan itibaren tamamen kapatılarak yüzde % 100 bir ambargo uygulandı. Başından beri TC, Rojava'ya karşı düşmanca tutumu vardı. 2012 sonundan itibaren değişik şoven-miliyetçi-selefi örgütlerin Rojava'ya saldırmasında önemli sorumluluk aldı. Buna rağmen 2015 yılının sonbaharına kadar birçok defa sınırlı oranda tıbbi ve insanı yardımların karşıya geçmesine olanak tanıyordu. Ancak Suriye vatandaşı olmayanlar, bir kaçının özel izin alarak geçmesinin dışında, TC'den Suriye'ye geçemediler. Ama kaçak yolları kullanarak geçenler de vardı. 2011-2015 yılları arasında sınırdan kaçak yollarla geçmek isteyenler katledilmişti. Örneğin Mayıs 2014'te Rojava'da bulunduğumuz sırada Türk askerleri, Avrupa'ya, onları bekleyen eşinin yanına gitme umuduyla yola çıkan bir anneyi ve iki çocuğunu vurdu. Birçok kişinin iki yöne doğru kaçak geçtiği doğruydu. Bu engelin nedeni Bakur halkının protestoları ve en başta Öcalan olmak üzere KÖH ile 2013 başından beri yürütülen siyasi görüşmelerdi. TC'nin bu görüşmelerdeki bir amacı Rojava'daki demokratik öz yönetimi Etilaf'a yakınlaştırıp veya onun himayesine sokmaya çalışmasıydı. Bunu sürekli talep edip Suriye'de desteklediği şoven-selefi cihatçıları da tehdit olarak kullanıyordu. Bu amaçla PYD eski Eşbaşkan Salih Müslüm'i bile bir kaç defa Ankara'ya görüşmelere davet etti. Rojava halkı üzerinde etkisi çok büyük olan Öcalan, Rojava'yı kırmızıçizgi olarak kabul ediyordu. Yaptığı görüşmelerde bu konuda sert tavırlar takındığı biliniyor. Başka bir ifade ile TC'nin amacı hem Bakur hem de Rojava'da KÖH'ü, kendi bölgesel hegemonya politikalarına az bir yer vererek dâhil etmeye çalışmaktı. KÖH ise Türk-Kürt ittifakını bir demokrasi ittifakı olarak gelişmesini istiyordu ama AKP buna hiç gelmedi. Kısaca ya Rojava'yı imha ettirecekti ya da kendi çıkarlarına göre pozisyon aldırtacaktı. Ancak TC bunu başaramadı. Üstelik İD'nin Kobanî işgal girişimi boşa düşünce, savaşa göre kendisini yeniden dizayn etmeye başladı. 2015 yılına girildiğinde görüşmeler bir süre devam etse de seçimler yaklaşınca devletin Kürtlere ve HDP'ye karşı provokasyonları arttı. Buna rağmen 7 Haziran seçimlerinde HDP büyük başarı sağlayabildi ve AKP parlamentoda

çoğunluğunu kaybetti. Üstüne Kobanî ve Cizîre kantonları 15 Haziran'da birleşince Erdoğan rejimi artık hazırlığı yaptığı savaşı kesinleştirdi. AKP rejimi kaybedeceğini anladığı için, görüşmeler ve siyasi süreçlerle KÖH'e ve onunla birlikte hareket eden dostlara karşı hem Türkiye sınırları hem de Suriye sınırları içinde böylesi bir savaş kararı alındı.

20 Temmuz 2015 tarihinde TC'nin İD'lilere, Kobanî ile dayanışmak için Suruç'a gelen 33 genci katletmesinden iki gün sonra Urfa'nın Ceylanpınar ilçesinde iki polis öldürüldü. Halen bu şaibeli olayın aydınlatılmasının önüne geçen AKP-MHP koalisyonu için Ceylanpınar, Bakur'da bugüne kadar devam eden savaşın başlamasına gerekçe oldu. 24 Temmuz 2015 günü Kürt gerillasının merkezlerinden biri olan Kandil dağlarına TC'nin o tarihe kadar en büyük hava saldırısıyla savaş patlak verdi. Ardından gelişen gözaltı ve baskılara karşı onlarca şehirde halk, öz savunma temelinde direnişe geçti ve 'Demokratik Öz Yönetim' ilan etti. Dağlarda TSK ile HPG arasındaki çatışmalar kısa sürede çok yayıldı. AKP hükümeti bu savaşta zorlanınca 2015 sonbaharına doğru MHP ile fiili ittifak kurarak ve derin devlette etkili olan Ergenekon'cuları da yanına alarak Türk şovenizmini derinleştirdi. İD'ye 10 Ekim 2015'de Ankara'da 102 kişinin hayatını kaybettiği bir katliam daha yaptırarak 1 Kasım 2015'de tekrarlanan seçimlerle TBMM'de tekrar çoğunluğu kazandı. Birkaç hafta sonra başta Cizre, Silopi ve Sur olmak üzere yedi şehre kendi mahallelerini savunan insanlara orduyla yöneldi. Şırnak'ın Dicle mahallesinden Şoreşger Dêrik, bize şunları anlattı: "silahlı güçler, sorgusuz sualsiz saldırdı. Bu işgalci güce karşı hayatta kalmak için hendekler kazdık… Burada direnen sadece YPS değildi. İnsanlar birlikte savaştı, omuz omuza… Katliamla karşı karşıyaydık. Artık yeter diyorduk." Yine Sur'dan Şerife "Türk başbakan ve cumhurbaşkanı, PKK'nin burada olduğunu söylüyor, ama Sur'da PKK yok, biz halkız. Çocuklarımızı, kendimizi ve mahallemizi savunuyoruz. Biz halkız ve burada duruyoruz. Ölümden korkmuyoruz. Ne olursa olsun, kaybedecek hiçbir şeyimiz yok"dedi. TC aylarca süren büyük direnişi ancak en az 400 sivilin öldürüldüğü katliamlarla durdurabilse de aslında Sur, Nusaybin, Şırnak ve Cizre'de siyaseten yenildi.

Krizin yaşandığı TC'de, 15 Temmuz 2016'da yapılan darbe girişiminin hemen sonrası AKP rejimi OHAL ilan ederek asıl darbeyi başlattı. Darbeyi yapmakla suçladığı Gülen tarikatına yönelse de aslında KÖH ve demokratik-devrimci güçlere zalimce yöneldi. Siyasi tutuklu sayısı on bini geçti, DBP/HDP'nin bütün belediyelerine kayyumlarla zorla el konuldu ve belediye eş başkanların onlarcası tutuklandı. Bununla birlikte Kasım 2016'den beri HDP'nin eş başkanları ile ortalama on milletvekili cezaevinde bulunmaktadır. Belediyelerden 3 binden fazla insanın işine son verilirken memurlardan da binlercesi yasalara aykırı bir şekilde işinden atıldı. Yüzlerce dernek ve neredeyse sol-demokratik basının hepsi hem Türkiye hem de Bakur'da kapatıldı. Tutuklu gazeteci sayısı 120 ile 170 arasında gidip geliyor. Bakur halkı ve Türkiye'deki demokratik-sol kesim sokağa pek çıkamasa da direniş değişik şekiller alarak devam ediyor. Afrîn işgal harekâtıyla baskılar daha da arttı ve özellikle Bakur'daki durum faşizm seviyesine ulaştığını belirtmek abartılı olmaz. Ekonomik olarak sürekli sallanan AKP-MHP rejiminin aldığı destek yavaş yavaş azalıyor ve kendisini terörle zorla ayakta tutmaktadır. Ayakta kalmasının bir nedeni uluslararası güçlerin AKP rejimine ekonomik olarak yönelmemesi ve hatta ticari işbirliği arttıracak ilişkilere girmeleridir.

Türk hükümetinin Suriye isyanların başlamasından sonra stratejisi çok açıktı. İsyanı militarize ederek ve kanlı savaşa dönüştürerek Baas rejimini devirip büyük oranda kendisi ile ortakları Suudi Arabistan ve Katar'a bağlı bir yönetim kurmak istiyordu. Böylece Ortadoğu'da güçlü bir oyuncu olup sömürü pastasının bir kısmına sahip olacaktı. Bu planları devreye soktuğu sıralarda, Osmanlı mirasına sürekli atıfta bulundu ve Müslüman Kardeşler ile stratejik bir ittifaka girdi. Bölgesel emperyalist güç olma hedefinin önündeki en önemli engel ise KÖH'tü.

2013’den itibaren noktasal düzeyde 911 km uzunluğundaki sınıra inşa edilen duvar, 2015 sonbaharıyla sistematik şekilde inşa edilmeye başlandı. 2018 yılın başında 750 km’den fazlası inşa edilmişti. 2016 başında AB ile mülteci anlaşmasının da etkisiyle 2016 Ocak ayından itibaren Suriye’den TC’ye geçişleri daha fazla kontrol altına aldı. Artık hiç kimsenin sınırı izinsiz geçmesine izin verilmiyordu. O zamandanberi sayıları yüzleri bulan Suriye’li insan, sınırda TC ordusu tarafından öldürüldü. Yakalananların bazıları ise, katledildi[342]. Bundan dolayı Afrîn kantonu yönetimi, kendi coğrafyasında yaşayanların artık resmi izin olmadan ayrılmalarını yasakladı. Bunun amacı, onları Türkiye sınırında, Akdeniz’de ya da Avrupa’da başlarına gelebilecek kötü şeylerden korumaktı.[343]

Fotoğraf 90: Türk devleti Rojava sınırı boyunca duvar inşa ederken, 2017

Türkiye sınırının özgürleştirilen bölgelerde yaşayan halklara kapalı olmasına rağmen şoven ve selefi cihatçılara açıktı. Öyle ki dünyada en sıkı izlenen sınırlardan biri olmasına karşın, binlerce silahlı İD, El-Nusra ve diğer çetelerin üyeleri, Türk askerlerinin gözetim ve kontrolünde lojistik, taşıma, barınma ve eğitim desteği alma amacıyla hiç gizlenmeden sınırı geçiyordu. Suriye’den yaralı dönenler Antep ve Hatay gibi illerdeki hastanelerde tedavi ediliyordu. Çetelerin elindeki bölgelere sürekli gıda, sağlık ve alt yapı yardımları da yapılmaya başlandı. Dönemin içişleri bakanı Muammer Güler, Hatay valisine, savaşçılara lojistik destek, nakliye, ulaşım ve talim konularında destek vermesi hususunda direktif veriyordu.[344] Bu direktifler, Türk istihbaratının desteğiyle yerine getiriliyordu.[345] Örneğin Antep (Dîlok) yakınlarındaki Karkamış mülteci kampı, İD savaşçılarının eğitimi için uzun süre kullanıldı.[346] YPG/YPJ Gire Spî‘yi Haziran 2015’de özgürleştirdiğinde İD’ye gönderilen 24 ton amonyum nitrat tespit ettiler. Üzerinde resmi olarak insani yardım amaçlı kullanılan gübre yazan bu amonyum nitratı, İD’nin askeri amaç için kullandığı biliniyor. TC’nin İD ve diğer çetelere desteği çokça kanıtlanmış olsa da bir olay Türkiye içinde çok tartışma konusu

342 Suriye İnsan Hakları Gözlem Raporu, Anna Reimann und Raniah Salloum, “Syrische Flüchtlinge in der Türkei: An der Grenze droht der Tod,” *Der Spiegel*, 11 Mayıs 2016, http://bit.ly/28XL8z5.

343 Suriye İnsan Hakları Gözlem Raporu, Anna Reimann und Raniah Salloum, “Syrische Flüchtlinge in der Türkei: An der Grenze droht der Tod,” *Der Spiegel*, 11 Mayıs 2016, http://bit.ly/28XL8z5.

344 “Lekolin genelgeye ulaştı,” *Yeni Özgur Politika*, 27 Temmuz, 2014.

345 Jörg Armbruster, *Brennpunkt Nahost: Die Zerstörung Syriens und das Versagen des Westens* (Frankfurt, 2013), loc. 1766.

346 Bu İnsan Hakları Derneği (IHD) raporu tarafından da belgelenmiştir. *Bkz.* “İHD raporu: IŞİD Türkiye‘yi lojistik üs olarak kullanıyor,” DIHA, 25 Haziran 2014.

oldu. 19 Ocak 2014'te, Antep'te bir tır durduruldu ve bu tırın Türk istihbaratı MİT için sınır kasabası Reyhanlı'ya patlayıcı taşıdığı anlaşıldı. Tır sürücüsü, oraya vardığında patlayıcıları El-Nusra'ya teslim edecek olduğunu itiraf etti.[347] AKP ayuka çıkmış bu ilişkileri saklamak ve intikam almak için sonraki yıllarda soruşturma açan savcı ve gazetecileri yargılayıp cezaevine attı.

Ekim 2015'te Til Abyad'ı ziyaret ettiğimiz sırada bu yardımları kendi gözlerimizle gördük. Daha önce kente elektrik Türkiye'den verilirken, Haziran 2015'te YPG/YPJ kenti kurtardıktan sonra TC elektriği kesti. TC'nin bu yardımları olmasa tüm bu şoven-milliyetçi-gerici silahlı örgütler uzun vadeli ne QSD güçlerine ne de Suriye ordusuna karşı asla direnirlerdi ve çoktan yok olmuşlardı.

Fotoğraf 91: İD eğitim kampında keşifte bulunan pakette "Suudi Arabistan ve Türkiye El Ele" yazısı, 2014

Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in AKP ile ilişkileri eskiye dayanır. Ancak 2012'de Mısır'da halk hareketi başladığı sıralarda, ilişkiler daha aktif hale geldi. Eski Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi AKP'nin kongrelerine pek çok defa katıldı. Ancak Mursi, Temmuz 2013'te ABD ve Suudi Arabistan destekli bir askeri darbe ile devrildi. Bu durum Müslüman Kardeşler ile Türkiye'nin Orta Doğu'daki pozisyonunu zayıflattı. Bu darbenin bir sonucu olarak, Müslüman Kardeşler, ÖSO'nun Yüksek Askeri Şurası ve SUK'ta ve Etilaf'ta da etkisini kaybetti.[348]

TC, El-Nusra, İD ve diğer şoven-milliyetçi-gerici güçleri aktif olarak desteklese de, kendisine ve Katar'a bağlı örgütler oluşturma yoluna tam anlamıyla 2013 yılında girdi. İD ve El-Nusra 26.07.2016 tarihinde ismini Fetih El-Şam (Şam Fethi Cephesi) olarak değiştirdi. Daha sonra 2017 yılında birçok başka küçük grupla bir araya gelerek, Heyet Tahrir El- Şam'ı (HTŞ) oluşturdu. TC, bu gruplara, taktik ve strateji gereği de hep destek verdi. 2011'de ortaya çıkan Ahrar el-Şam (Şam'ın Hürleri İslam Hareketi), 2012 yılıyla birlikte TC tarafından aktif bir şekilde desteklendi ve bir nevi tamamen zapt edildi. Böyle bir örgütü tamamen kontrol ederek diğer şoven selefi cihatçı kesimlere kendi ajandasını daha iyi dayatabilme imkânı buldu. 2013 yılının başına geldiğimizde Suriye İslami Cephe (SİF)'in başını çekip El-Nusra ve ÖSO'dan sonra Baas rejimine karşı savaşan en büyük silahlı örgüt konumuna geldi. Ahrar el-Şam resmi olarak El-Kaide'ye bağlı olmasa da

347 Nick Brauns, "An der Brust der AKP," *Kurdistan Report, sayı* 175 (Eylül-Ekim 2014), http://bit.ly/1IWHvnG.
348 Lund, "Syria's Salafi Insurgents."

onun ideolojisini benimsiyor. Araştırmacı Guido Stineberg, Ahrar el-Şam'ı "ideolojik olarak" El-Nusra'ya 'yakın' buluyor.[349]

2014 yılında Baas rejimi, kendisini biraz stabilize etmeyi başardı. Bu esnada TC, Suudi Arabistan ve Katar ile yeni bir hamle yaparak, Ahrar el-Şam ve El-Nusra liderliğinde Fetih Ordusu'nu kurdular. Özellikle İdlib'de güçlü olan iki örgüt Fetih Ordusu altında bol miktarda silah alarak bir hafta içinde İdlib şehrini ele geçirip Suriye rejimini zor durumda bıraktılar. Baas rejiminin 2015'de İD ile yoğun bir savaşa da girdiğini dikkate almamız lazım. Bu hamle ile Baas rejimini halen devirmenin öncelik olduğunu da bu 'Sünni blok' ortaya koydu. İdlib'ten sonra 2015 yazında Fetih Ordusu Afrîn'e iki yıl aradan sonra başka bir saldırı başlattı, ama bu saldırı pek tutulmadığıiçin kısa sürede vazgeçildi.[350]

Eylül 2015'de Rusya, Baas rejimini ayakta tutmak için savaşa aktif bir şekilde dâhil olunca Suriye'de savaş dengeleri ciddi değişime uğradı. İran 2012 yılında beri birçok ülkeden on binlerce paralı asker örgütleyip kendi özel savaş ekipleriyle Suriye'ye gönderdi. Rusya ise havadan aktif destek vermeye başladı. 2015'in sonunda itibaren Baas rejimi, Rusya ve İran'ın aktif desteğiyle adım adım coğrafyayı kendi kontrolüne tekrar aldı. Ancak bunu sadece askeri başarıya bağlamak yanlış olur. Rusya TC ile sıkı ekonomik ilişkilerini ve TC'nin köklü Kürt düşmanlığını kullanarak TC aracılığıyla Halep'i büyük oranda geri kazandı. TC, kontrolündeki Ahrar El-Şam'ı Halep'ten çıkardı. El-Nusra ve diğerleri fazla direnemedi. Ancak karşılığında Cerablus'tan Ezaz'a kadar olan coğrafyayı TC'ye ve onun kontrolündeki çetelere teslim etti. ABD de buna kendi çıkarları için sustu.

Baas rejimin tekrar güçlenmesinin ikinci temel askeri nedeni QSD'nin Suriye'nin kuzeyinde İD'ye karşı askeri başarısıdır. İD, QSD'ye karşı kaybettikçe Baas rejimi, doğusundan gelen askeri baskıdan kurtuldu ve ikinci aşamada Deyr Ez Zor'a kadar olan coğrafyayı ele geçirdi. YPG/YPJ/QSD'nin 2014'ten itibaren büyük direnişi olmasaydı, İD büyük ihtimalle Baas rejimini çoktan kıstırmıştı ve belki de bir kaç bölgede kuşatmıştı.

2015 ve özellikle 2016'daki gelişmeler, TC'nin Suriye'de devre dışı kalmasını beraberinde getirdi. TC Rusya ile yaşadığı askeri uçak krizini, 2016 yazına doğru tavizler vererek sıkı bir işbirliğine dönüştürdü. Halep'in karşılığında Kuzey Şehba'yı (Cerablus-Al Bab-Ezaz üçgeni) almak için, 2016'da ilan edilen Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nu (KSDF) baskılamaya devam etti. TC'ye göre bedeli ne olursa olsun Afrîn ve Kobanî'nin birleşmesi engellenmeliydi. 'Fırat Kalkanı Operasyonu' adı verilen işgal harekâtı, tamamlandığında, TC, 2017 yılının başından itibaren Minbiç ve Afrîn'e odaklanmaya başlandı. Bunu yaparken de, Rusya ile ABD arasında küresel ve Ortadoğu düzeyinde artan çelişkilerinden faydalanmaya çalıştı ve KÖH-KSDF'e karşı rahatça saldırabilmesi için çok sayıda ekonomik ve siyasi taviz vermeye başladı.

TC'nin Afrîn ve Kobanî'nin birleşmesini engelleyip Şehba bölgesi ile Afrîn ve Minbiç'i kontrol altına almak kullandığı gerekçeler arasında Türkmenler de var. 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, 1877-78 Rus-Türk savaşını kaybettikten sonra, belli sayıda Türkmen mültecileri Suriye'ye yerleştirildi. Bugünkü Suriye Türkmenleri, Osmanlı İmparatorluğu çöktükten sonra Suriye'de kalan bu mültecilerin torunlarıdır. Suriye devleti sınırları içinde yaşayan Türkmenlerin sayısı tahminen 100 ile 200 bin arasındadır. Türkmenlerin önemli bir kısmı Afrîn ve Kobanî arasındaki topraklarda

---

349 Guido Steinberg, "Ahrar ash-Sham: Die syrischen Taliban", *SWP-Aktuell*, 28 Nisan 2016.

350 "Turkey Strikes Kurdish City of Afrin Northern Syria, Civilian Casualties Reported," *Aranews*, 19 Şubat 2016, http://bit.ly/1UcnyOJ; "Syria Calls on UN to Condemn Turkish Attacks on Kurds," *Al Jazeera*, 15 Şubat 2016, http://bit.ly/1VhEXnx.

bulunan 150 Türkmen köyünde yaşıyor. Türk devleti, Kuzey Şehba'yı ele geçirdikten sonra bu köylerde, kontrolündeki Türkmen milis güçlerine katılmaları yönünde baskılar uygulamaya başladı. YPG/YPJ hakkında yalan haberler yayıp, Türkmenlere maddi olanaklar sundu. İşgal ettiği bölgede kendisine destek veren Türkmenlere özel roller verdi. Bununla birlikte bu alanda 60'ın üstündeki Kürt köylerinden Kobanî ve Afrîn'e ciddi bir göç yaşandı. Minbiç'teki Türkmenlerin çoğu ise, TC'nin zalimliğini gördükleri için özgürleşme sonrası oluşturulan Minbiç Demokratik Öz Yönetiminde aktif yer aldı. Şubat 2017'de yazarlarımızdan birinin Minbiç'i ziyaret ettiğinde oradaki insanlarla konuştuktan sonra bu tespiti yaptı.[351]

TC kontrolündeki Türkmen milislerin, bugün büyük çoğunluğu emekli Türk askerlerinden, özel kuvvetlerden oluşan ve aşırı sağcı kadroların denetiminde olan on bin savaşçısı olduğu tahmin ediliyor. Çoğu Yeni Osmanlıcı Sultan Murat Tugayı bayrağı altında savaşmakta, Türk istihbarat servisi ile çok sıkı ilişki içinde[352] ve Ahrar El-Şam ile El-Nusra Cephesi ile birlikte Kuzey Şehba'da bulunup KSDF bölgelerine karşı savaşmaktadır.[353] Bazı savaşçıların ise Sultan Murat Tugayı'ında Orta Asya'dan getirdiği yönünde haber ve kanıtlar gelmektedir.

14.8 Suriye Demokratik Güçleri

BM himayesinde ve uluslararası güçlerin katılımıyla Suriye'de bir çözüm aramak amacıyla Cenevre'de Ocak-Şubat 2016'da üçüncü tur görüşmelere başlandı. Batılı devletler tarafından terörist olarak görülmeyen ama El-Nusra ile sık sık birlikte çalışan Ahrar El-Şam ve Ceyş El-İslam, katılımcı olarak bu görüşmelere dâhil edildi.[354] Ama Rojava'daki demokratik öz yönetimi, Türk hükümetinin Kürt karşıtlığı gerekçe gösterilerek görüşmelerden dışlandı.

Hâlbuki o zamanlar Rojava devriminin çok yayılıp güçlendiği bir dönemdi. Kobanî tamamen özgürleştirildikten sonra hızlı bir şekilde 2015'ın sonuna doğru Kobanî ve Cizîre kantonların güneyinde çoğunlukla Arapların yaşadığı büyük alanlar özgürleştirildi. Bunların arasında Sarrin, Ain İssa, Til Temis, El Hol, Şedade gibi yerler vardı. Arapların da artan katılımıyla 30 Ekim 2015'de Demokratik Suriye Güçleri (Kürtçe: HSD - *Hêzên Sûriya Demokratîk*; Arapça: QSD - *Quwwāt Sūriyā ad-dīmuqrāṭīya* , Türkçe: SDG) ilan edildi. Her açıdan QSD'nin bel kemiğini oluşturan YPG ve YPJ olsa da kısa sürede binlerce Arap QSD'ye dâhil oldu. Kısa süre sonra 10 Aralık 2015 tarihinde Dêrîk'te Demokratik Suriye Meclisi (MSD) çok sayıda yeni grubun katılımıyla ilan edildi. MSD bütün Suriye'ye yönelik demokratik perspektifi geliştirmekle yükümlü bir kurum olarak inşa edildi. 2016 başındaki Cenevre görüşmelerine sadece MSD'de yer alan bazı Kürt olmayan şahıslara özel davetiye gelince KSDF ve MSD'de yer alan hiç kimse görüşmelere katılım göstermedi. 17 Mart 2016'ta Suriye'de demokratik, federatif, çok etnisiteli ve çok inançlı bir alternatif arayışına dönük somut adımlar atıldı. 'Rojava/Kuzey Suriye Federal Sistemi kuruldu. Daha sonra bu isim Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu (KSDF) şeklinde değiştirildi.

Bazı ABD generallerin kamuoyunda iddia ettiğinin aksine QSD Rojava devrimiyle birlikte gelişen sürecin mantıklı bir adımıdır. QSD askeri yardımların daha rahat verilmesi için ABD'nin kurduğu bir yapı değildi. 2014 Ocak'ta ilan edilen Demokratik Öz Yönetimler kendilerini salt bir Kürdistani

---

351 Ercan Ayboga: A Trip to Liberated Minbiç. OpenDemocracy, 27.06.2017. Link: https://www.opendemocracy.net/north-africa-west-asia/ercan-ayboga/trip-to-liberated-minbic-in-northern-syria-from-hell-to-paradise

352 Michael Knapp, "Spiel mit dem Feuer," *Kurdistan Report*, no. 181 (Eylül-Ekim 2015), http://bit.ly/1RyBtOJ.

353 "Halep'te Ansar Al-Seria Operasyon Odasi Kuruldu," Türkmen Ajans, 2 Temmuz 2015, http://bit.ly/1QDtTlR.

354 Karen Zraick, "Syria Talks Are complicated by Competing Opposition groups," *New York Times*, 29 Ocak 2016, http://nyti.ms/298QsS1.

oluşum olarak tanımlamaktan çekindiler. 2014 yılıyla birlikte YPG ve YPJ'ye tüm halklardan katılımlar ortaya çıkmaya başlamıştı. İD'nin Kobanî'ye karşı başlattığı büyük saldırıdan birkaç gün önce YPG/YPJ ve eski ÖSO'lu grupların oluşturduğu 'Burkan El-Fırat' ile QSD'nin aslında temeli atıldı.

2016'da QSD hızla büyüdüve İD'ye karşı bütün hamlelerinde başarılı oldu. Bunu yaparken ABD öncülüğündeki Uluslararası Koalisyonun hava desteğini aktif bir şekilde gördü. 2016 yılı Uluslararası Koalisyonla askeri ilişkilerin belli düzeyde geliştiği bir yıldı. 2016 ilkbaharıyla birlikte Uluslararası Koalisyon ve QSD arasında hangi yöne hamlelerin yapılacağı tartışma konusu oldu. QSD daha çok Afrîn'e doğru alanları özgürleştirmek isterken ABD Rakka'yı hedef gösteriyordu. ABD'nin bu tutumunda temel olarak üç neden vardı: 1) Rusya ile yapılan zimni anlaşmaya göre Fırat Nehri iki gücün sınırıydı. TC 2015 sonundan itibaren Fırat Nehri'ni kırmızıçizgi olarak ilan edip, ABD'ye bu yönlü taleplerde bulunuyordu. 2) petrol ve gaz varlıklarının çoğu Fırat Nehri'nin doğusunda yer alıyordu. 3) ABD, Afrîn ile coğrafik olarak birleşen ve Şehba'yı da kapsayan KSDF projesinin daha çok güçlenmesini istemiyordu. Böylece KSDF/QSD üzerinde daha fazla baskı kurma olanağına sahip olmayı planlıyordu.

Fotoğraf 92: Özgürleştirilen Minbiç Öz Yönetimi Koordinasyonu üyeleri ile görüşme yapılırken, 2017

QSD, ABD'nin desteği olmadan 31 Mayıs 2016'te Minbiç hamlesini başlattı – hâlbuki ABD bir hafta önce Rakka hamlesi başladığı ilan edilmişti. Minbiç hareketi iyi gittiğini gören ABD, birkaç gün sonra QSD'ye havadan destek verdi ve zorlu bir özgürleştirme süreci sonucu 300'ün üzerinde şehit verilerek 12 Ağustos 2016'de Minbiç kenti özgürleştirildi. Minbiç'te kurulan demokratik öz yönetim kısa sürede geniş bir bölgede Araplar ve diğer halklar üzerinde çok olumlu bir etki bıraktı. QSD gittikçe daha da büyüdü ve 2017 yılının başına gelindiğinde savaşçıların yarısı Araplardan

oluşuyordu. Artık sıkça telafuz edilen ‘QSD var da ama savaşçıların %90’ını yine YPG’li’ sözü geçerli değildi.

Bakur’daki savaşı başlattıktan sonra QSD’nin de hızla güçlendiğini gören TC, QSD güçlerine karşı günlük silahlı atış yapmaya başladı. Zaman zaman ağır silahlar da kullanılarak QSD provoke edilmek isteniyordu. TC rejimi sözde bir QSD’nin saldırdığını kamuoyuna gösterip niyeti Rojava’ya girmekti. Ama QSD bir süre sonra küçük çapta geri atış yapsa da provokasyona gelmedi.

İD denetimindeki Şehba’nın da QSD tarafından özgürleştirileceğini gören TC, Haziran 2016’den itibaren Rusya ile hızlı bir yakınlaşmaya girdi. Halep’ten kendi kontrolündeki selefi-cihatçı grupları çekerek Halep’in Baas rejiminin elinde geçmesindeki kolaylaştırdı. TC’nin bu çıkışına karşın Rusya, TSK’nin Kuzey Şehba bölgesinin işgal edilmesine onay verdi. ABD de bunu aktif şekilde destekledi. İki büyük emperyalist gücün birleştiği nokta KSDF/QSD’nin daha fazla güçlenmemesiydi. 26.08.2016 tarihinde Kuzey Şehba’ya giren TSK’ye karşı QSD Cerablus çevresinde belli düzeyde dirense de, İD’nin dolaylı şekilde TSK ile işbirliği içinde olması (en başta Cerablus’un savaşılmadan teslim edilmesi) ve ABD’nin de ‘arabulucu’ olarak devreye girmesi QSD’nin burdaki işini zorlaştırdı. İlk defa QSD ile ABD ilişkileri geçici olsa da sarsıldı ve kamuoyuna yansımasa da ciddi tartışmalar yaşandı. TSK Al Bab’a yaklaştıkça QSD hem Afrîn hem de Minbiç tarafından ilerlemeye çalıştı. Ama İD, TSK’ye göstermediği direnişi QSD’ye karşı gösterdi. Sonuçta İD 3 ay iyi direnmesine rağmen Şubat 2017 sonunda bir gün içinde Al Bab’ı TSK ve onunla birlikte hareket eden silahlı gruplara teslim etti. Güneyden de Baas rejimi Halep tarafından İD’ye karşı savaşarak Minbiç’in güneyine doğru ilerledi. Böylece Afrîn ve Kobanî kantonların birleşmesinin önüne geçildi.

TC’nin Rusya’ya yakınlaşmasıyla Aralık 2016’da İran’ın da katılımıyla ‘Astana görüşmeleri’ adı altında yeni bir süreç başlatıldı. Bu üç devlet garantör olarak Baas rejimi ile silahlı şoven-gerici muhalefet arası siyasal diyalog başlatmayı hedefliyordu. Resmi olarak Cenevre görüşmelerine hazırlık adı altında yürüyen bu sürece KSDF temsilcileri dâhil edilmedi. Rusya ikili olarak KSDF ile görüşse de TC’nin itirazından dolayı KSDF’yi çağıramadı. En azından Rusya’nın açıklaması bu yöndeydi. Astana süreci, Heyet Tahrir El-Şam ittifakının dışında şoven-gerici muhalefetin çoğunluğu toplantılara katılsa da, beklendiği üzere pek sonuç çıkmadı. 2018 Ocak ayının sonunda Rusya’nın Soçi kentinde yapılan ‘Suriye Halkları Kongresi’ne KSDF, Rusya’nın TC’nin Afrîn işgal hareketine verdiği destekten dolayı katılmayınca yine bir araya gelenlerin Suriye halklarını temsil boyutu çok cılız kaldı. Oluşturulan Anayasa ve diğer Komisyonlardan hiç bir umut doğmadı.

Fotoğraf 93: Özgürleştirilen Ain İssa’da QSD güçlerinin bulunduğu Suriye ordusunun eski askeri karargahını ziyaret ettik, 2017

QSD-ABD ilişkilerinde 2016 sonbaharında Rakka tekrar gündeme girdi ve Kasım 2016'da Rakka hamlesinin birinci etabı başladı. TC, ABD'nin Rakka operasyonun kendisiyle yapılması için aylarca çok uğraştı, çok sayıda teklif götürdü, ama başarılı olmadı. Eğer başarılı olsaydı, TC'nin QSD ile çatışma durumu Rakka operasyonunu ve sonrası için problem oluştururduolurdu. 2017 ilkbaharına kadar Rakka'nın çevresi ve stratejik Tabqa şehri İD'den özgürleştirildi. Mayıs 2017'de sulama, içme ve elektrik üretimi amaçlı kullanılan Suriye'nin en büyük barajı Tabqa da özgürleştirildi. Tabqa Barajı ve şehrinin özgürleştirmesi için Mart ayında Tabqa Barajı gölünün batısına geçilmesi daha sonra Baas rejimiyle bazı gerginliklere neden olsa da bu gerginlik daha sonra yatıştırıldı.

Bu arada ABD'de Donald Trump başkanlık koltuğuna oturmasıyla ABD'nin QSD'ye verdiği askeri yardımlar arttı. Hâlbuki AKP rejimi Trump hükümetinin yardımları arttırmak yerine kesmesini bekliyordu ve bunun için Erdoğan 2017 yılı içinde iki defa Trump ile yüz yüze görüştü. QSD'ye mühimmatın dışında zırhlı araçlar, kamyonetler, uzun namlulu hafif silahlar, anti mayın ve birçok küçük araç gereçler verildi. Uluslararası düzeyde yapılan haberlerde bunların arasında ağır silahlar olup olmadığına dair çok haber yapılsa da görüntü ve incelemelerden anlaşıldığı kadarıyla bu haberlerin pek doğru olmadığıdır. Aynı zamanda ABD ordusu, QSD'nin kontrol ettiği bölgenin on ile 14 noktasında daha sonra sayısı iki bine ulaşan askerlerini bulundurmaya başladı.

6 Haziran 2017'de nihayet Rakka şehrine karşı özgürleşme hamlesi başladı. İlk defa Uluslararası Koalisyon askerleri az sayıda (yüzlerce) da olsa karadaki operasyona katıldı. Özgürleşme tarihi 17 Ekim'e kadar çok zorlu bir süreç geride bırakıldı.Zor bir süreçti çünkü İD, her şeyiyle direndi veyüz binlerce insan geçici de olsa evini terk edip kamplara yerleşti. Şehirde yapıların tahminen yarısı ağırlıklı olarak hava bombardımandan dolayı yıkıldı. 650 QSD savaşçısı hayatını kaybetti. Rakka'nın özgürleşmesini ana meydanda kutlayan QSD güçlerinin resimleri dünya gündemine oturdu. Rakka daha özgürleşmeden bir ay önce QSD, Deyr Ez Zor'un kuzeyinde Cizire Fırtınası hamlesini başlattı. Çünkü Baas rejimi, batı yönünden Deyr Ez Zor kentine doğru beklenmedik şekilde hızla ilerlemekteydi. İD QSD'ye karşı direnmek için tüm gücünü ortaya koydu. Ama çoğu yerlerde üç aylık süreçteyenilgiye uğradı. QSD Fırat Nehri boyunca yerleşim yerleriyle birlikte sulanan tarım alanları ile Suriye'nin en büyük gaz tesislerini özgürleştirdi. Suriye rejimi birkaç defa QSD'nin noktalarına saldırıda bulunsa da başarılı olamadı. 2018 yılına gelindiğinde İD halen Irak sınırına yakın Fırat Vadisi'nin küçük bir kısmı, Irak sınırında bir hatı ve Deyr Ez Zor kentinin batısındaki bir çöl bölgesini kontrol altında tutuyordu. Burada birkaç bin İD savaşçısı olduğu tahmin ediliyor. Bunun dışında binlerce savaşçısının ortadan yok olması onların TC gibi devletler üzerinden dünyaya yayıldığıdüşünülüyor, ki böyle haberler gittikçe artmaktadır.

İD'nin başkenti Rakka ve Deyr Ez Zor vilayetinin kuzeyinin özgürleştirilmesi her açıdan KSDF ve demokratik Suriye perspektifi için büyük bir başarı oldu. Artık Suriye denilince bu demokratik güç olmadan çözümün olmayacağını daha iyi anlaşıldı. Fakat uluslararası ana akım basınında bu coğrafyada yaşanan devrimci gelişmeler, pek de işlenmedi. Tartışmaların büyük bölümü, QSD'nin ABD ile askeri işbirliğinin niteliği ve bunun Türkiye ile yaratacağı sorunlar konusunda oldu. Batı medyası, bunun yanında ABD ve Rusya'nın Suriye ve Ortadoğu'daki çıkar çatışmasını işledi.

Fotoğraf 94: Özgürleştrilen Rakka’da sevinç gösterisinde bulunan QSD’liler, 2017, kaynak: internet/anonim

Devrimin ilerleyen yıllarında QSD’de ve devrimin diğer alanlarında yer alan enternasyonalistlerin katılım oranı düşüş göstermedi. Bu da devrimin dünyaya halen ilham kaynağı potansiyelini taşıdığını göstermektedir. Neredeyse her ay bir veya iki enternasyonalist KSDF’de, aktif savaşarak hayatını kaybetmekte. Bunun dışında değişik kurumlarda çalışan enternasyonalistlerin sayısı da dikkate alınır düzeydedir. Enternasyonalistlerden söz ederken, Türkiye’den gelen yüzlerce insanı buna dâhil etmiyoruz. Çünkü bu devrim, Kürdistan ve Suriye’nin dışında ilk etki yapabileceği coğrafya Türkiye’dir ve Türkiye’li devrimcilerin bu devrimi kendi devrimi gibi sahiplenmesi gerekmektedir.

14.8 TC’nin Afrîn İşgal Saldırısı ve ‘Çağın Direnişi’

İD 2017 yılının sonunda tamamen Irak’ta ve büyük oranda Suriye’de kontrol ettiği toprakları kaybettikten sonra Suriye’deki yerel, bölgesel ve uluslararası güçlerin kapışması daha açık hale geldi. Aslında bu bekleniyordu ama bu hızda keskinleşmesi beklenilmiyorsu. Bu kapışmada KSDF ayrı bir tutum sergiledi. Öncelikle Suriye’de demokratik siyasi bir çözüme vurgu yaptı. Baas-İran-Rusya ile TC-Katar-selefiler blokları birbiriyle savaşmayı tercih ettiler. Uluslararası koalisyonun başını çeken ABD, Afrîn ve Şehba dışındaki QSD güçlerini 2018 yılına geldiğimizde destekledi. Ancak bunun bir siyasi destek olmadığını belirtmek gerekir. ABD, Suriye üzerine uluslararası düzeyde yürütülen tartışmalarda KSDF’nin muhatap kabul edilmesini talep etmedi. Rusya ise, ABD’nin tersine, Kürtlerin siyasi çözümde yer almaları gerektiği yönünde çağrılar yaptı. ABD’nin Suriye’ye ilişkin hedefleri aslında temel olarak biliniyor ancak somut olarak ne yapacağı belirsiz.

KSDF/QSD 2017 yılı boyunca, Baas rejimiyle olası yeni demokratik bir siyasi süreci tartışırken, Rusya moderatörlük yapıyordu. 2017 yılının sonuna doğru Rusya, Astana süreci kapsamında Soçi'de 'Suriye Halklar Kongresi' düzenleyeceğini ilan etti ve TC'nin açıkça karşı çıkmasına rağmen Kürtlerin ve KSDF'nin davet edilmesini önerdi. Astana süreci kapsamında 2017 yılında bazı bölgelerde (Dara, Tanf ve Güney Hama 'da olduğu gibi) fiili ateşkes ilan edilse de, Baas rejimi Rusya ve İran ile birlikte başka bölgelerde askeri operasyonlarına yoğun şekilde devam ediyordu. Tam bu esnada TC, ABD'li generallerin Suriye'ye ilişkin açıklamalarını gerekçe göstererek, Ocak 2018'in ortasına doğru Afrîn'e askeri işgal hareketini gündeme getirdi. 2017 Temmuz'unda da Afrîn'e askeri saldırıyı gündemleştirdi, ama Rusya'dan izin çıkmadığından dolayı birkaç hafta içinde vazgeçti. 2017 yazı ile 2018 Ocak ayı arasında Suriye sahasında bir çok gelişme yaşanmasıyla şartlar değişti ve TC açısından daha uygun hale geldi. TC, Afrin'e askeri harekâtı konusunda Rusya ile günler süren pazarlıklar yürüttü. Afrîn'in üç noktasında asker bulunduran ve hava sahasını kontrol eden Rusya, istediğini TC'den alarak askerlerini Afrîn'den geri çekti. Askerlerini çekip Afrîn hava sahasını TC'ye açtıktan sonra, 20 Ocak 2018 tarihinde Türk ordusu yıllardır hazırlığını yaptığı işgal harekâtını Afrîn'e karşı başlattı.

Hava filosunun yarısını kullanarak havadan yoğun saldıran Türk ordusu koordine ettiği çetelerle saldırıya geçti. TC, Suriye'nin her yerinden getirdiği şoven ve selefi-cihatçı savaşçıları ÖSO adı altında öne sürdü. Kendi kayıplarını düşük tutmaya çalışıp işgalci olarak görünmemeye çabalıyordu. Ancak daha ilk gün Afrîn sınırlarında büyük bir direniş duvarıyla karşılaştı ve büyük kayıplar verdi. TC beklediği hızlı zaferini elde etmediği gibiilk haftalarda getirdiği binin üzerinde İD, El-Nusra, Ahrar El-Şam, Sultan Murat Tugayları'nden gelen çete üyelerini kaybetti ve ancak sınırdan 5 km ilerleyebildi.

Fotoğraf 95: Afrîn'e karşı işgal savaşı devam ederken Afrîn'de büyük yürüyüşlerden biri, 2018, kaynak: anonim/internet

Afrîn bir bütün olarak direndi. Dünyaya öz örgütlenmesini geliştiren bir toplumun bütün cesaretini ve dayanışmasını gösterdi. TC gibi zalimce saldıran ve yüksek teknoloji kullanan ordulara direnebileceğini dünyaya bir kez dahagösterdi. YPG ve YPJ cephede direnirken, Asayiş ve HPC hemen arkalarında görevler üstlendi. Komün ve meclisler direnişi örgütlemek için erzak ve üretimi ayakta tuttu ve mitingler düzenledi. Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'ndan neredeyse haftalık on binlerce insan gelip dayanışmada bulunuyordu. Afrîn'den kaçan hiç olmadı. İşgal riski olan yerleşim yerlerinden insanlar örgütlü şekilde daha güvenli alanlara alındı. Bunlara paralel olarak dünyada Kürtler ve dostları düzenli olarak sokaklara çıkıp kamuoyunu duyarlı hale getirmeye ve dayanışmayı yükseltmeye çalıştılar. Özellikle Avrupa'da yüz binlerce insan sokağa çıktı. Güney Kürdistan'da bir kaç defa on binlerce insan yürüyüşlerde toplandı. Bazı ülke ve şehirlerde gösterilen dayanışma Kobanî direnişi döneminden daha fazlaydı. Ancak bu defa dünya basını Afrîn için sınırlı duyarlık gösterdi. İlk iki-üç haftada ön sıralarda Afrîn haber olarak geçerken sonra neredeyse kayboldu. Bu defa Suriye ve dünyadaki koşullar ve çıkarlar çok değişmişti ve Rojava Devrimi lehine pek işlemedi. İD çok zayıflatılmıştı, Suriye'de Baas rejimi İran ve Rusya'nın desteğiyle ilerliyordu. ABD, İD yenilgisinden sonra İran'ı geriletmeye çabalıyordu. Kürtler Suriye'de epey güçlenmişti ve TC, Kürtlere her yerde bütün gücünü kullanarak açıkça saldırıyordu.

Rusya Afrîn karşılığında TC'den çok sayıda taviz kopardığı ortadaydı. Bunlardan biri ekonomik projelerdi. Bunların başında da S-400 füzelerin satın alınması ve Rusya petrol ve gazını taşıyacak enerji hatların Türkiye'den geçmesine izin verilmesi vardı. Afrîn işgaline paralel biçimde Baas rejimi, Rusya ile Doğu Şam bölgelerine saldırdı.TC ise koruduğu gruplara destek vermemeye başladı. OnlarıDoğu Şam'dan ayrılmaya zorladı. Halep benzeri bir 'kirli alış-veriş' söz konusuydu

Afrîn işgaline ne ABD ne de diğer Batılı hükümetler, işgali açıkça desteklemese de çok net karşıt duruş gösterdi. Hükümetler, kendi dar çıkarlarını ve TC ile siyasi-ekonomik ilişkileri gözeterek ve savaşın gidişatını bekleyerek susmayı tercih ettiler. Kamuoyundan gelen eleştiriler üzerine bazı hafif eleştirel açıklamalarda bulundular. ABD, Afrîn'in aktif olduğu bölgenin dışında olduğunu belirtmekle yetindi. Almanya kendi kamuoyuna yalan söyleyerek aralıksız şekilde TC'ye silah sattı. Fransa BM Güvenlik Konseyi nezdinde bir girişimde bulunmaya kalkıştı, ama TC devreye girerek muhtemelen bir taviz vererek geri adım atmasını sağladı.

ABD ve Rusya'nın Afrîn'in işgal edilmesine 20 Ocak 2018 öncesinden fiilen anlaştıklarını belirtebiliriz. Birçok değişik çıkarın yanında ikisi bir ortak çıkarı paylaşıyorlardı: Suriye'de demokratik güçler fazla güçlenmemeli ve kontrol edilmeliydi. Kast edilen elbette Rojava Devrimi sonucu kurulan Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu (KSDF) ve onun şovenizm ve din aşırılıkçılığına karşı halklar arası ördüğü kardeşlik bağıydı. Rusya KSDF'nin Baas rejimi karşısında fazla güçlü olmamasını istedi. ABD de kendi ayakları üzerinde duran ve kontrol edilemeyen bir KSDF istemedi. Çünkü onu kendi çıkarları için araçsallaştırmayı hedefliyordu.

KSDF, uluslararası güçlerin böyle davranacağını en baştan bilerek Suriye hükümetinin TC'nin işgaline açıkça karşı çıkıp harekete geçmesi için Suriye rejimi ile Ocak ve Şubat 2018'de görüşmeler yürüttü.. Suriye'ye TC'nin işgal ettiği bir yeri çok zor bırakan bir devlet olduğunu ve Rusya'nın da çıkarları uğruna buna göz yumacağı hatırlatılsa da Suriye devleti adım atmadı. Dört yıl boyunca kuşatma altında olan ve sadece Afrîn sayesinde ayakta kalan Nubl ve Zahra kasabalarından birkaç yüz milisin Afrîn'deki direnişe katılmasına izin verdi. Baas rejimi Minbiç'ten Afrîn'e insan geçişine direniş boyunca izin vermiş olsa da, silahların, özellikle de ağır silahların geçişine hiç izin vermedi. Verseydi Afrîn'de direniş TC ordusuna karşı başarılı olabilirdi

Mart 2018’ta TC ordusu sistematik ve aşırı bombardımanla çok sayıda sivili katletti. Hastaneleri vurdu, su ve elektrik sistemlerini tahrip etti. Bununla birlikte binlerce çete üyesini cepheye sürdü. Daha önce kent savaşına hazırlandığını belirten QSD, 17 Mart 2018 günü 150 bin sivil ile birlikte kenti terk etti ve kent TC ile çetelerin eline geçti. Bu karar çokça tartışılsa da bu kararla kentin fiziki yıkımının ve binlerce sivilin ölmesinin önüne geçildi. Demokratik Öz Yönetimin açıklamasına göre, bu tarihe kadar Afrîn kantonunda 300’e yakın sivil ve 800 civarında QSD’li hayatını kaybetmiş; askeri kayıpların yarısından fazlası direnişin son günlerinde meydana geldi.

QSD Afrîn kenti ve yakın çevresinden geri çekilse de Afrîn kantonun güneydoğusunda birkaç köy ile Şehba bölgesini ellerinde bulundurmaya devam etti. Til Rıfat kasabasına yakın bir yerde 140 bin sivilin yerleştiği kamplar kuruldu. 17 Mart 2018 sonrası ilk 2-3 hafta QSD Afrîn’in bazı kırsal bölgelerinde yoğun bir şekilde direnmeye devam etti ve işgalcilere kayıplar yaşattı. Ardından işgalci güçlere karşı saldırılar azaldı, ama bir reorganizasyon sonucu Haziran ayının ortasında QSD, tekrar işgalcilere karşı eylemlerini arttırdı. Bunun bir nedeni işgalci çetelerin halen Afrîn kantonunda yaşayan en az 250 bin sivile karşı artan savaş suçlarıdır. Yüzden fazla sivil katledildi ve fidye amaçlı yüzlercesi de kaçırıldı. Hedefte kadınlar özellikle var, onlarca tecavüz vakası basına yansıdı, onlarca kadın da kaçırıldı. Halen Afrîn’de yaşayan binlerce Ezidi ve Aleviler, çetelerin özel hedefinde. Doğa ve yaşam kaynaklarına karşı da sistematik bir saldırı var. Onbinlerce zeytin ağacı işgalle birlikte yok edilmekte. Bazı yerlerde halkın evleri de yıkılmaktadır. Tüm bu savaş suçları TC ordusunun sadece onayıyla değil, daha çok körüklemesiyle gerçekleştirildi. Amaç çok açık ve bu amaç TC tarafından da dile getirildi: Afrîn’i Kürtsüzleştirmek ve çeteleri aileleriyle birlikte oraya yerleştirmek. İşgalle birlikte 2018 yazına kadar on binlerce çete üyelerinin aileleriyle birlikte Afrîn’e yerleştirildiği tahmin edilmektedir.

Afrîn’de devam eden direniş Afrîn’den vazgeçilmediği anlamına gelmekte olduğu için direnişin uzun süreceğini göstermektedir. Suriye ve Ortadoğu’da koşulların hızlı bir şekilde değiştiğini de dikkate alırsak Afrîn’e dönüş bir olasılık olarak önümüzde durmaktadır. Bunun bir ön şartı kesinlikle direnişin devam etmesi ve Kürtlerin Afrîn’den vazgeçmemesidir.

Afrîn’de devam eden direniş ayrıca TC’yi Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu’nun diğer bölgelerine olası işgal girişimini de zorlaştırmaktadır.

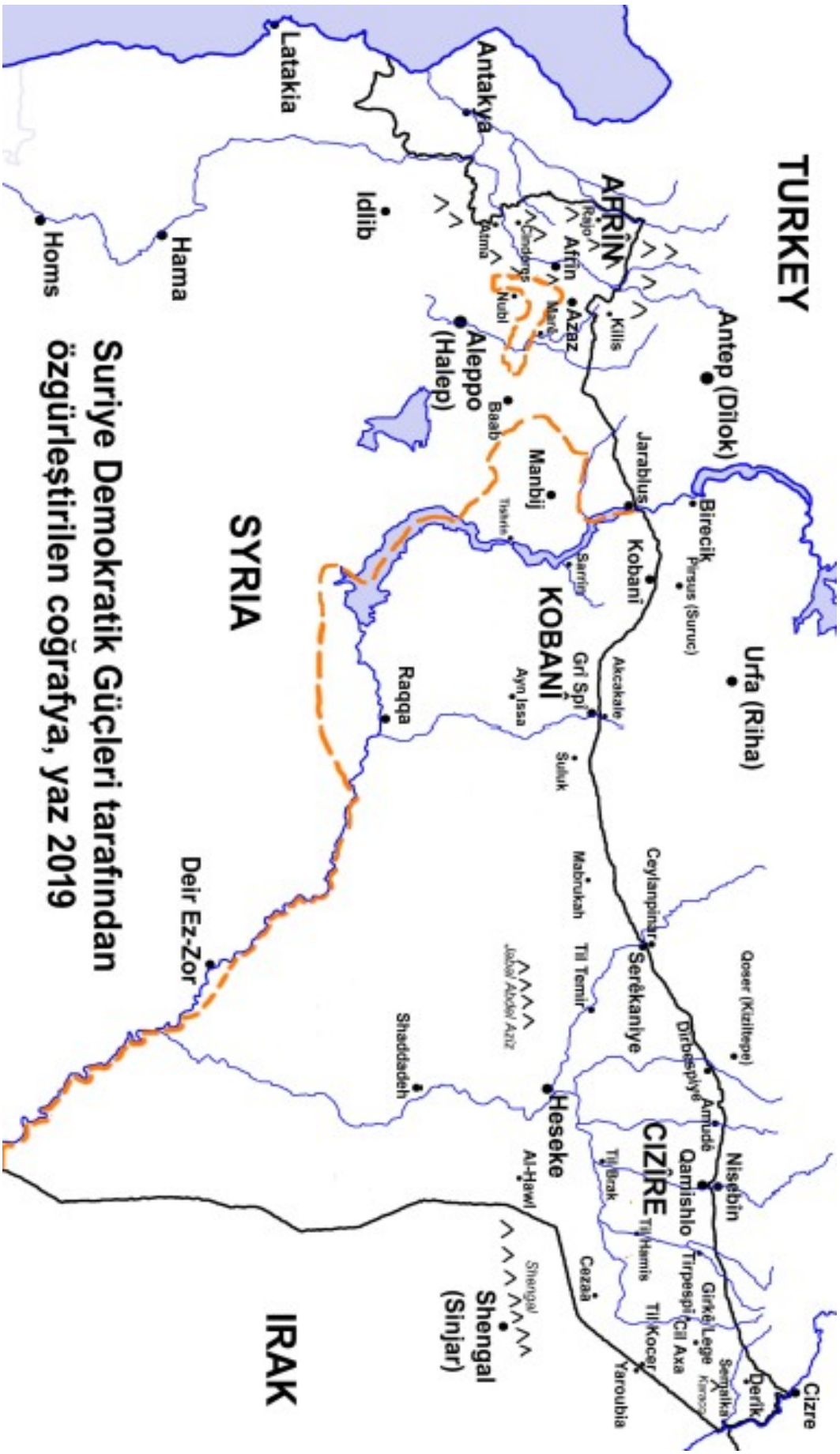

Fotoğraf 96: Suriye Demokratik Güçleri tarafından özgürleştirilen coğrafyanın haritasi, 201915. Çözüm Girişimleri ve Devrimin Perspektifleri

15.1 Rojava ve Hegemonik Güçler

Ortadoğu, farklı küresel hegemonik güçlerin çıkarlarının birbiriyle çatıştığı bir yerdir. Yerel ve bölgesel güçler, uluslararası güç bloklarından birine ya boyun eğerek ya da doğrudan teba olarak hizmet etmeye zorlanırlar.

2011'de Suriye'de iç savaş başladığında, Suriye toprakları aynı zamanda bölgesel ve uluslararası emperyalist güçlerin kapıştığı bir alana dönüştü. Bir yandan NATO devletleri ve TC, Suudi Arabistan ve Katar gibi "Sünni" müttefiklerin oluşturduğu bölgesel destekçileri, diğer taraftan Rusya, Çin, İran ve diğer "Şii" müttefiklerin karşı karşıya geldiği bir alan oldu. İlham Ahmed 2014 yazında bu durumu "Her güçlü ülkenin Suriye için kendi planı var" diye özetledi.[355] "Burada sadece halkın ayaklanmasından ya da bir iç savaştan söz etmiyoruz. Dış güçler de burada çok önemli bir rol oynuyorlar. Savaşın bir Rusya cephesi bir de Batı cephesi var. Bütün bu güçler Suriye'de kendilerine uygun bir sistem kurmaya çalışıyor ve hepsi de Suriye üzerindeki etkilerini kaybetmekten korkuyorlar. Çünkü kaybederlerse, Ortadoğu üzerindeki etkilerini de kaybederler ve pastadan elde edebilecekleri paydan vazgeçmeleri gerekir."[356] Mezhebi araçsallaştıran blokların oluşumu, Ortadoğu'nun trajik tarihinin bir sonucudur. Jeopolitik çatışmalar, etnik ve dini mezhepçilik üzerinde yürütülür ve bunun üzerinde örgütlenmiş çeşitli insanlar birbirleriyle savaşmaları için kışkırtılır. Kürt Ulusal Kongresi'nden Nilüfer Koç ise, gözlemlerini şu şekilde aktarır: "… salt bir iktidar mücadelesidir; bir nevi Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlayan üçüncü dünyanın paylaşım savaşıdır. Pek çok yerde aynı anda vuku bulan açık yüzü olmayan bir savaştır. Bölgede müdahil devletlerin demografik yapısı, gelen sığınmacı dalgalarıyla belirlenecektir. El-Kaide, El-Nusra Cephesi, İslam Devleti, Hamas, ve Hizbullah gibi örgütler daha büyük kuvvetler adına bir temsilci savaşı yürütmektedir."[357]

Kürt Özgürlük Hareketi (KÖH) 1980'lerin başından beri, savaşan hegemonik güçlerin herhangi birinin aracı haline gelmeden büyük bir beceriyle bu mayın tarlasında kendi güç ve yöntemiyle mücadele ediyor. KÖH, toplumsal cinsiyet özgürlüğü, komünal ekonomi, radikal demokrasi ve ekolojik bir toplumu yaratmak amacıyla adım adım ilerliyor. Her mücadele alanını ve dönemini kendi örgütsel yapılarını yaymak için kullanıyor. YPG/YPJ'nin en güçlü döneminde bile KÖH eşitlikçi, barışçıl bir çözümden yanadır. Türk devlet güçleriyle yalnızca etkin bir özsavunma düzleminde savaşıyor. Hareket, sabırla haklarını talep ediyor, onlar için mücadele ediyor ve onları genişletmeye çalışıyor.

Bazı sol kesimler, Kürt yanlısı partilerin Türkiye'nin parlamenter sisteminde yükselişe geçmesine kuşkuyla yaklaşıyor. Ama biz bunun çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Sussex Üniversitesi'nden Dr. Kamran Matin, 2014 yılının sonunda Kürt hareketi konusunda şu yorumu yapmıştı:"PKK'nin askeri cesareti, örgütsel gücü ve Kandil Dağları'ndaki kontrol gücüyle birleşen bu partiler, Türkiye'deki Kürt özgürlük hareketine uluslararası ve bölgesel çatışmaları kendi ilerici, toplumsal ve politik amaçları lehine kullandıkları üst düzey ve karmaşık bir diplomasiyi hayata geçirme olanağını sağladılar. Sonuç etkileyici oldu. Bu partiler, NATO'nun en büyük ikinci ordusuna sahip devleti bir barış ya da 'çözüm' sürecine zorladı ve tam da varlıkları nedeniyle Türk politikasında beklenmedik bir demokratik gelişme yarattılar."[358]

---

355 İlham Ahmed şu an Suriye Demokratik Konseyi'nin (SDK).

356 "Die Revolution in Westkurdistan—Teil 2," *Civaka Azad*, n.d., http://bit.ly/1R84Y8g.

357 Nilüfer Koç, "Die Rückkehr des hegemonialen Krieges in Kurdistan," *Kurdistan Report*, no. 175 (Eylül-Ekim. 2014), http://bit.ly/1MFMmcs.

358 Dr. Kamran Matin, "Kobanê: Was steckt alles in diesem Namen?" *Kurdistan Report*, no. 176 (Kasım-Aralık 2014), http://bit.ly/1cmEuj8.

2015 yılındaki Haziran seçimleri, TC'nin 2013'de başlayan müzakere sürecinin kendisine pek faydalı olmadığını düşünmesine neden olup "müzakereleri" bitirdi ve tekrar savaşa yöneldi. Savaş ve ırkçılıkla legal sahayı gittikçe HDP ve sol güçlere kapatıyor. Ancak halen ayakta olan birçok kurumu savunan bir örgütlülük var, bu da büyük halk gücünden geliyor. Devlet baskısını arttırsa da KÖH ile büyük oranda kesişen HDP tabanını kaybetmedi. HDP, devlet terörü ile dışlanabiliyor ve parlamentoda çok sınırlı amaçlara ulaşabiliyor. Ama onun toplumsal önemi, ırkçılık, patriyarka ve neoliberal kapitalizmi alt etmek için farklı kültürlerden insanları ve farklı eğilimlerdeki sol partileri bir ittifak içinde bir araya getirmesidir. Bu konuda önemli başarısı olduğunu kabul etmek gerekir. Aynı zamanda HDP'nin legal sahanın tek mücadele alanı olmadığını da eklemek gerekir. Türkiye ve özellikle Avrupa'daki bazı sol kesimler, bu yaklaşımı anlayamamakta ve KÖH'nin barış yönünde gösterdiği sürekli çabayı devrim hedeflerine ters, hatta zaman zaman "ihanet" olarak görmektedirler. Bu dogmatik, muhafazakâr, Avrupa merkezci ve ulusalcı bakış açısı, devrim mücadelesi ve strateji taktiği açısından ve asıl amacı bölgedeki bütün halkların yaşamını koruması olan bir özgürlük hareketini mahkûm ettiğinden dolayı yanlıştır.

Ekim 2014'te dünya kamuoyunu, İD'ye karşı mücadelede ABD öncülüğündeki koalisyonu Kobanê savunmasında sınırlı işbirliği yapmaya ittiğinde, solcular arasında başka bir tartışma ortaya çıktı. Rojava halkı bu gelişmeyi memnuniyetle karşıladı. Çünkü yıllardır süren duymamazlık büyük oranda kırılmıştı. Artan ABD desteği, İD'ye karşı mücadelede pozitif bir etki yaratması ve başka olanaklar sunmasına rağmen, KÖH açısından tehlikeler de barındırmakta. Çünkü bu işbirliğine rağmen kapitalist modernite güçleri, KÖH'u kendisine bağlama amacından asla vazgeçmeyecektir. Bu işbirliğin Özgür Kuzey Suriye'ye sunduğu bazı önemli taktiksel ve yararlı ittifak olanakları en iyi şekilde değerlendirilirse, bu askeri işbirliğinden uzun vadeli az zararla çıkılabilinir. Bel kemiğini YPG ve YPJ tarafından oluşturan QSD, İD'ye karşı en etkili gücü temsil edip Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nun (KSDF) oluşmasını mümkün kılan en önemli faktörlerden biridir. KSDF'nin kapsadığı bölge tüm Suriye devleti coğrafyasının dörtte birine denk geliyor. KSDF beş milyon insanı barındırıyor ve savaş ve ambargo şartlarında gayet başarılı bir demokratik yönetim kurdu. Bundan dolayı Suriye'nin başka bölgelerinden yüz binler kendi iradeleriyle buraya göç etti. Ne Suriye rejimi ne de hiçbir bölgesel veya uluslararası güç, sevmese de KSDF'yi görmezden gelebiliyor. Hâlbuki Suriye savaşının ilk yıllarında Rojava Devrimi inkâr edilmişti.

Rusya, Suriye'deki savaşa 2015 sonbaharında dâhil olduğunda bazı kesimler Rojava'nın Rusya ile ABD arasında seçim yapmak zorunda kaldığını düşündü. Ama Rojava, KSDF'ye dönüşerek üçüncü yolda ısrar etmeye devam etti. İD'ye karşı yürütülen savaşta dış güçlerinin çıkarlarının aracı olmayacaktı. Bu yaklaşım uluslararası güçler ile geçici, taktiksel ve/veya düşük seviyeli ilişkilerin olmayacağı anlamına da gelmiyor. KCK başkanı Cemil Bayık'ın BBC Türkçe'ye söylediği gibi, "Ne Rusya'nın ne de ABD'nin yanındayız… Bizi tanımayanı biz de tanımayız. Bundan sonra kimse Kürtlerle sadece taktiksel ittifak yapamaz. O günler geçti. Kim ki hâlâ 'hadi Kürtleri kullanalım, onlar iyi savaşçılar, hadi onları savaşa sokalım ve kendi ekonomik ve askeri çıkarlarımızı geliştirelim' diyorsa hata yapar. Kürtler eskisi gibi değil. Kürtler artık kaderleriniellerine aldı. Kim bizimle stratejik bağlar kurarsa o kazanır."

Kuşkusuz bu bağımsız ve iradeli kalma yaklaşımı, Rojava/KSDF için bazı riskleri de beraberinde getiriyor. İki uluslararası güçten birinin boyunduruğu altına girmek bir açıdan koruma ve tanıma getirebilir. Ama öte yandan karşı bloktaki güçlerle çatışmanın sistematik hale gelmesine de neden olabilir. İD karşıtı uluslararası koalisyondan ABD ve Fransa, QSD ile birlikte çalışmaya devam ediyorlar. Ama yine de NATO üyesi TC'nin Rojava'ya yaptığı saldırılara sessiz kalıyorlar. Afrîn

işgalini TC Rusya ile birlikte planlamasına rağmen NATO devletlerin hepsi bölgesel ve uluslararası çıkarları için bu işgale sessiz kaldı. Bu söz konusu çıkarlar devletlerin ve egemen kesimlerin çıkarlarıdır, halkların çıkarları olmadığını vurgulayalım.

Bize göre Rojava Devrimi, 1930'larda İspanya Devrimi gibi ileri düzeyde özgürlükçü, halkçı ve antifaşist bir projedir. Çağına göre çok ileri olan ve insanlık tarihinde kolay kolay ele geçmeyen bir olanaktır. Fransa ve Birleşik Krallık gibi kapitalist batı devletler, resmi olarak tarafsız pozisyonlarıyla İspanya Devrimiyle ilişkileri sınırladı. Hatta kısmi ambargo uygulayarak bu devrimi yalnız bıraktılar. Bu durum, Almanya ve İtalya'dan çok aktif destek gören Franco faşizminin gelmesine yol açtı. Bu Batılı devletler, devrim bastırıldıktan sonra Franco rejimini sorunsuz şekilde tanıdılar. Rojava Devrimi son yıllarda tarihte en çok İspanya devrimiyle karşılaştırılmaktadır. Farklılıklar olmakla birlikte Rojava Devrimi'ne ortak özelliklere sahip 'İspanya Devrimi'dir. İkisi de on yılların bir mücadele birikimine dayansa da şovenist akımların ve faşizmin güçlendiği dönemde siyasi çelişkilerden faydalanarak ortaya çıktılar. İki devrim de tabandaki doğrudan demokrasiye önem vererek partinin rolünü sınırladı. İkisine de uluslararası desteği olan sert faşist güçler saldırdı ve ikisi de ambargo ile yüz yüze kaldı.

Şimdi QSD'nin askeri olarak ABD-Fransa ile işbirliği tartışmasına bu tarih ışığında bakmak gerekiyor. Eğer ABD, 30'lu yıllarda askeri olarak çok sıkışan İspanya Cumhuriyeti'ne silah göndermiş olsaydı, o zaman büyük ihtimalle sınırlı sayıda solcu insan bunu protesto ederdi. İlk bakışta çelişkili de olsa, o zamanlar İspanya'da gerçekleşmeyen şey, bugün Rojava için gerçekleşiyor. Diğer kantonlardan izole olmuş, eşit şartlarda kendisini savunamayan ve ciddi uluslararası destek gören devrimci bir proje olan Kobanî, 2014 sonbaharında İD faşizmi tarafından yok edilme ihtimali ile karşı karşıya kaldı. ABD'nin askeri desteği olmasaydı sadece Kobanî değil, bütün Rojava'nın yenilme ihtimali yüksekti. 1936-37'de İspanya için yapıldığı gibi, bütün hümanistler kendi hükümetlerine, özellikle de Rojava'nın yıkılmasını tercih eden hükümetlere, Rojava'yı desteklemek için baskı yapmalı ve Suriye'de Baas rejimi, TC, İD ve Al Nusra (HTŞ) gibi gerici güçlere verilen desteklerin geri çektirmelidir. ABD ve Peşmerge'nin Kobanê'yi desteklemelerinin temel nedeni, YPG/YPJ'nin Kobanê'yi cesurca savunmasıyla Avrupa, Türkiye ve dünya çapında kamuoyunun uluslararası baskısı ve insanların protestosuydu. Buna benzer bir şeyin yakın tarihte başarıldığı aklımıza gelmiyor. Elbette bu kararda ABD'nin kısa ve uzun vadeli birçok çıkarı da etkili olmasını göz ardı edilemez. Stratejik olmamakla birlikte bu desteğin İD'nin yenilmesine kadar devam edeceğini öngörebiliriz. Cemil Bayık'ın dediği gibi, İD'yi yaratanlar şimdi İD'yi yenmek için yardımı sunuyorlar.[359]

Kamran Matin, Rojava'nın Batılı solcular için ne anlama geldiğini şöyle açıklıyor: "Solcu düşmanı Türk hükümetinin açıkça karşı çıkışı ve ABD öncülüğündeki koalisyonun YPG/YPJ'yi desteklemedeki isteksizliği ki bu isteksizlik ancak Avrupa'daki Kürt kamuoyunun baskısıyla aşılabilmiştir. Düşünüldüğünde, batı ülkelerdeki solun, ABD öncülüğündeki koalisyonu baskılayıp Kobanî'yi savunanlara koşulsuz askeri-lojistik yardım sağlamasında başarılı olması, solun bütünlüklü anti-emperyalist stratejisinde önemli bir taktik zaferiydi. Bu yüzden sol, Kobanî'yi savunanlara batının askeri yardımda bulunmasını tamamen dışlamamalı. Daha ziyade böyle bir desteğin somut koşullar ve ortamına ile siyasi projenin kapsamına ve harekete odaklanmalı.

[359] Cemil Bayık, "IŞİD'i büyüten güçler kurtarıcı olmak istiyor!" *Yüksekova Haber,* Aug. 24, 2014, http://bit.ly/1O3JOpi.

Bununla birlikte, aslında yardım edenlerin siyasi hedeflerini boşa çıkaran bu tür bir sınırlı yardımın demokratik ve sol bir proje için kullanılmasının olası sonuçlarını dikkatlice incelemelidir.”[360]

Bu çerçeveden bakarsak demokratik özerkliğin hayat bulduğu bölgelerin uluslararası düzeyde kabul görmesi için çaba gösterilmesi ve bununla meşruiyetin artması büyük önem taşımaktadır. Kabul görülmesi devletler kadar basın, sivil toplum ve genel kamuoyu için de önemlidir. Hatta devletlere adım attıracak olan da budur. Meşruiyet ve destek ne kadar artarsa, düşman güçlerin saldırıları o kadar zorlaşır. TC’nin Afrîn işgal hareketinde batı kamuoyunda belli tepkiler vardı. Ancak bu tepkiler batılı hükümetleri zorlama konusunda yeterli olmadı.

Ayrıca KSDF yönetimi, çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmasına rağmen, uluslararası yardım örgütlerinin Kuzey Suriye’deki mültecilere destek sağlaması resmi olarak hâlâ engellenmektedir. İnsani yardım örgütleri, Suriye devletinden bütün yardımlar için onay istemektedir. Ama KSDF için böyle bir izin alınamamaktadır. Bundan dolayı UNHCR, Kızılhaç ve devletlere bağlı yardım kuruluşları, KSDF’de sayısı artan mültecilere yardım etmemektedir. Hâlbuki İdlib ve Dera’da Baas rejimin kontrolünde olmayan bölgelere bu kuruluşlar yıllardır büyük miktarda yardımlarını göndermektedirler. İkili yaklaşım söz konusu olduğu ortadadır. Buna karşın hükümetlere bağlı olmayan birkaç yardım kuruluşu ve belediye 2016 yılından beri KSDF’deki mültecilere desteklerini arttırdılar ve bu da bölgeye kısmi olarak rahatlık getirebildi.

Özgürleşmeden sonra önce Demokratik Öz Yönetim ve sonrasında KSDF’nin Suriye rejimi ile ilişkisi karşılıklı kabule dayanmaktadır. Eğer rejim, KSDF’yi meşru görmüyorsa, KSDF de Suriye rejimini tam kabul etmeyecektir. Haziran 2014’te ve Nisan 2016’da Suriye başkanlık ve meclis seçimleri yapıldığında, Baas rejimin Qamişlo ve Heseke’deki kontrolündeki mahallelerinde yaşayan rejim taraftarları, oy kullandı. Fakat özgürleştirilen bölgelerde seçimlerin organize edilmesine izin verilmedi. Benzer bir durum, Cenevre’de BM gözetiminde yürüyen görüşmelerde de gözlemlendi. Bu görüşmelerin amacı, şovenist Suriye Ulusal Koalisyonu’nu, İslamcı-cihatçı muhalefet ittifakını ve Suriye hükümetini iç savaşa bir çözüm bulana kadar tartışmak üzere bir araya getirmekti. Rojava/KSDF yönetimi, her seferinde bu görüşmelere üçüncü güç olarak katılmanın yollarını aradı. Ama en başta TC olmak üzere birçok güç Rojava/KSDF’ye sadece “muhalefet”e dâhil edilmesini ön gördü. Bu ancak büyüyen bir coğrafyada bir önemli gerçeğin reddi olacaktı, bundan dolayı asla kabul edilmedi. Bu talep, Türkiye ve Suriye’nin sadece Kürtlere değil Süryanilere ve diğer etnik-dini gruplara yönelik dayatmacı asimilasyon politikalarını sürdürmelerinin ifadesiydi.

ABD, Rusya ve BM yürütülen bütün bu görüşmelerde Kürtlerin kendi kimlik ve diğer halklarla oluşturdukları yapılarıyla katılmaları konusunda ısrarcı olmayınca aslında bu talebe onay verdiler. ABD QSD ile askeri olarak işbirliği yapmasına rağmen kamuoyunda neredeyse bu konuda hiç açıklama yapmayarak KSDF’ye siyasi destek vermeyeceğini belirtti. KSDF olmadan Suriye’de gerçek ve sağlıklı bir çözüm mümkün olmayacağını herkes bildiği için aslında açıkça söylenmese de Cenevre ve Astana görümeleri çözümsüzlükte ısrarın devamıdır. Çözümden taraf olduklarını gösteren devletler aynı anda sahada kendi lehine koşulları değiştirmenin peşindeler.

ABD gibi hegemonik bir politik güç, eğer alternatif bir hareketi marjinalleştirilemezse, kriminalize edilemezse, ya da ortadan kaldırılamazsa, o hareketi orta-uzun vadeli bağımlı kılmak ve hareketin devrimci/özgürlükçü niteliğini boşaltmak için belli bir aşamada ya da kritik bir zamanda o hareketle işbirliği yapmanın yararlı olabileceğini düşünür. Rojava’da bu tehlikenin farkında olan ve kendi bağımsız pozisyonlarını başarıyla koruduklarını belirten sayısız aktivistle görüştük. Rojava’da aktivistlerin hepsi ABD ile askeri işbirliğinin faydalı olduğunu söylesede bu işbirliğinin her an

[360] Matin, “Kobanê: Was steckt alles in diesem Namen?”

bitebileceğini de hemenarkasından belirttir. Rojava'da geleceğe yönelik siyasi, sosyal, ekonomik ve diğer alanlarda yürütülen tartışmalar ABD ile işbirliğine hiç bir şekilde dayanmıyor ve tamamen kendi toplumsal gücünü esas alıyor.

Devrimin başarılı olması için Rojava'nın dış güçlere bağımlı olmaması ve halka yaslanması gerektiğinin altını çizen TEV-DEM üyesi Aldar Xelîl "Rejim, muhalifler, ama aynı zamanda uluslararası güçler, bugün kendi çıkarları doğrultusunda sizi destekleyebilirler, ama yarın güç ilişkileri değiştiğinde düşünceleri de değişebilir. Bu yüzden sadece halkın desteğine güveniyoruz. Kendi geleceğimizi halkla ve onun güçleriyle kuracağız."dedi.[361]

15.2 Suriye İçinde Çözüm Girişimi ve Önerileri

Suriye'de KÖH ve müttefiklerinin, barış ve diyaloğa dayalı siyasi çözüm çabalarını üç döneme ayırabiliriz. Birinci dönem, Rojava'nın özgürleşmesinden sonra başlayan süreci, yani TEV-DEM'in yönettiği dönemi kapsıyor. Sürecin nereye gideceği çok belirsizdi ve Rojava dışında Kürtleri fazla ciddiye alan ya da onlardan bahseden yoktu. Baas rejimi ile görüşmeler olsa da, bunlar ateşkes ve günlük konu ve ihtiyaçlar etrafında dönüyordu, ittifaktan ise hiç bahsedilmiyordu. TEV-DEM'de yer alan PYD ve iki Kürt siyasi parti, Suriye'de savaşın başlamasından sonra kurulan "Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi"nde (NCC) yer alıp savaşın daha fazla derinleşmeden bir diyalog sürecin başlatılması için çabalıyorlardı. NCC'nin çözüm önerileri, büyüyen savaş, güçlenen Al Nusra ve İD karşısında ve Baas rejimin baskısı altında Suriye içinde gittikçe etkisini kaybetti. Uluslararası arenada NCC, daha büyük olan Batılı ve onlarca başka devlet tarafından kabul gören Suriye Ulusal Konseyi ve Etilaf karşısında da zayıf kaldı ve uluslararası ilgi hiç göremedi.

İkinci dönem ise, 2014 Ocak ayında ilan edilen Demokratik Özerklik sürecini kapsıyor. Bu dönem, kabul edilen Toplumsal Sözleşme ve üç kanton şeklinde örgütlenen Demokratik Öz Yönetimler (DÖY) ile başladı. Kendisini demokratik bir Suriye'nin parçası olarak gören ve ulus-devleti reddeden DÖY'ler, üç kantonda toplumun büyük çoğunluğun desteğini almayı başardı. Bütün kesimlerin katılımı ile kurulan bu özyönetim varlığı ile başlı başına Suriye'ye bir örnek oldu. Al Nusra ve İD dışındaki bütün hareketlere diyalog çağrısı yapıldı. Ancak güçlü bir çözüm konseptine sahip olmasına rağmen Suriye içinde keskinleşen savaş ve yıkım ile artan aşırılıkçı görüşlerden dolayı az ilgi gördü. Zaten Pan-Arabizm ile on yıllardır yoğrulan bir toplum çoğunluğunun, Kürtler ve ittifak ettiği güçlerin önerdiği bir projeyi, kısa sürede kabul etmesini beklemek hayalperestlik olurdu. DÖY'ler Suriye'de ittifaklar kurmak için büyük çaba verdi. Baas rejimi DÖY'lerin ne olduğunu toplumun öğrenmemesi için basına ya hiç ya da yanıltılarak yer verdi. Şovenist-selefi güçler ise zaten öncesinden de olduğu gibi Rojava'ya düşmanca bakıyorlardı. 2011 yılıyla Suriye'nin birçok yerinde kurulan ve 2014 yılına gelindiğinde Yerel Koordinasyon Komiteleri gibi marjinalleşen sivil oluşumlar ve bazı şovenist olmayan ÖSO grupları bu projeye ilgi göstermeye başladılar. Ama savaşın yıkıcılığı ve kısıtlı olan yüz yüze ilişkilerden dolayı bu çok sınırlı kaldı. Bu kesimlerde Kobanî'deki başarılı direnişi, Rojava'da gelişen modele algının değişmesine yardımcı oldu. Özellikle Rojava'ya bitişik ve yakın bölgelerde bu olumlu etki daha fazla söz konusuydu.

Üçüncü döneme giriş, QSD ve MSD'nin 2015 yılının sonunda kurulmasıyla başladı. 2014-2015 yıllarında Suriye toprakları savaş ve yıkımdan daha da çok etkilenirken, Rojava'da büyük adımlar atılmaya devam edildi. Kürtlerin Araplar, Süryaniler, Keldaniler, Ermeninler ve Türkmenler ile

[361] Alıntılayan Mako Qoçgirî, "Aus der Kraft der eigenen Bevölkerung—Die Revolution in Rojava schreitet voran" *Kurdistan Report,* no. 172 (Mart-Nisan 2014), http://bit.ly/1IrNfGz.

yaptığı işbirliği, Til Abyad'in özgürleştirilmesiyle yayılıp derinleşti. Kürtlerin çoğunluk olmadığı bölgeler özgürleştirildi. Bu gelişmeler hızla ilerlerken, 17 Mart 2016'da toplumun büyük kesiminin desteklediği, KSDF'nin kuruluşu ilan edildi. Bu yeni bir toplum projesinin manifestosu niteliğindedir. Çok kimlikli, demokratik, federal (ademi merkeziyetçiliği de aşan), kadınların eşit olduğu, ekolojik bir Suriye'nin inşasını hedefliyor. Bununla yeni modelin tüm Suriye için daha elle tutulur olması amaçlanıyor. Suriye içinde savaş yürüten neredeyse hiç bir güç bu yeni toplum projesine yanıt vermedi. Bu da zaten bekleniliyordu. KSDF'de yer alanlar için önemli olan Suriye toplumun demokratik federal bir Suriye fikrini benimseyip kabul etmesiydi. Özgürleşme 2016 yazında Minbiç'i de kapsayınca, bu yeni modelin, ilk defa bütün Suriye için uygulanabilir olduğunu gösterildi. Bu bütün Suriye'de bir umut ışığı olmaya başladı. Minbiç halkların ortakça ve özgürce yaşayabileceği bir örnek olduğunu kısa sürede gösterdi. Ortak yönetimin dışında ekonomi canlandı ve çok sayıda mülteci buraya geldi. Artık Rojava'dan uzak şehir ve bölgeler Demokratik Özerklik'ten ilham alıyordu. Güney Suriye'de Dürzilerin çoğunlukta yaşadığı Süveyde (As Suwayda) eyaletinde bir şehir Eylül 2015'te bir çeşit özyönetim ilan etti. Süveyde'den kimi siyasi delegeler, destek ve bilgi paylaşımı yapmak amaçlı Rojava'yı ziyaret ettiler. Demokratik Özerklik modeli olgunlaşıyordu. 2016 yılında Suriye'de belli gücü olan Suriye Gelecek Hareketi de KSDF ile görüşüp bir protokol bir imzaladı. 2014 yılında Suriyeli Kadınlar İnisiyatifi tüm Suriye'de kadın gruplarına ulaşmaya çalışıyordu. Ancak 2017 yılına gelindiğinde bu gerçek bir oluşuma evrildi ve Suriye Kadın Meclisi kuruldu. Bu meclis KSDF'nin özellikle Arap bölgelerinde yaygınca örgütlenmek için çalışmalar yürütmektedir.[362] Görüldüğü üzere KSDF içindeki oluşumlar kendi bölgesinin dışında Suriye'nin diğer yerlerinde destek ve ittifaklar aramakta ve bunu kabul etmeyecekkesimler içinde meşruiyetini genişletmeye çalışmaktadır.

KSDF giderek toplumda meşruluk kazandıktan sonra, Rusya öncülüğünde, Baas rejimi ile müzakereler başladı. Bu görüşmeler, kamuoyuna açıklanmasa da, iki taraf da, müzakereleri inkâr etmedi. 2016 yılındaki görüşmelerden çok sonuç çıkmamış olmalı ki; 2017 yılında bu müzakerelere devam edildi. Öğrendiğimize göre 2016 yılında Baas rejimi masa başında kabul ettiği temel noktaların başında Kürtçe geliyordu. Rejim, Kürtçe'nin ana dilde eğitimi kabul ediyordu. Bunun yanında belediyelere daha fazla yetki de yine rejim tarafından kabul gören noktalar arasındaydı. Ancak fiili olarak var olan bölgesel özerklik ve tüm Suriye'yi etkileyecek demokratikleşmede adım atılmayınca müzakereler ilerlemedi. 2017 yılında ise farklı bir durum vardı. KSDF çok daha güçlendi ve ABD ile askeri işbirliği daha da ilerledi. Ancak Baas rejimi de biraz daha kendisini toparlamıştı. 2017 yılında KSDF karşısında, Baas rejimi bölgesel özerkliği de kabul etti, ancak sadece Rojava'nın üç kantonu Afrîn, Kobanî ve Cizîre için bölgesel özerkliği kabul etti. Ama buna karşılık arapların çoğunlukta olduğu bölgeleri, özellikle de petrol, doğal gaz ve büyük barajların olduğu Rakka ve Deyr Ez Zor'un kuzeyinin devredilmesini şartını öne sürdü. Böylece KSDF'nin geliştirdiği demokratik "Demokratik-Federal Suriye" fikri boşa çıkarılacaktı. 2017 yılındaki görüşmeler de sonuç vermemesinin bir başka nedeni Rusya'nın TC ile geliştirdiği yakın işbirliğiydi. Rusya, KSDF'yi TC'nin Afrîn'e saldırması önündeki engelleri kaldırmakla tehdit ediyordu. İran devleti de 2017 yılında bölgesel ve küresel düzeyde başka çıkarları olduğu için ve ABD ile arasındaki gerilim arttığı için Rusya'nın yaynında durdu. Bu ortamda iki devlet de Suriye'de şu aşamada Baas rejimi ile KSDF arasında bir çözüm olmasını istememeleri belirleyicidir. Rusya ve İran'a aslında tamamen teslim olmuş Baas rejimi, bu ikisinin onayı olmadan bir çözüm

[362] Bknz: ANHA, 13.08.2018. http://www.hawarnews.com/tr/haber/suriye-kadin-meclisi-minbicde-buro-acti-h2920.html

geliştiremez. İradesi ve vizyonu olsaydı cesur adımlar atar ve ABD'ye öyle fazla bağımlı olmayan KSDF'nin dışında Suriye halkların daha fazla desteğini alırdı.

Görülen o ki 2018 yılında Rusya, Rojava'yı işgal etmeyi 2015 yılından beri açıkça ilan eden azgın TC devletinin Afrine'e saldırı planına, aldığı bedel karşılığında onay verdi. Afrîn'in işgal edilmesi KSDF ile Baas rejimin ilişkilerini gerdi, ama koparmadı. 2018 yazına gelindiğinde ikisi arasında tekrar müzakereler başladı bu defa bu müzakereler kamuoyuna kısaca da olsa açıklandı. Bu görüşmelerin başarılı olup olmamasını elbette Rusya-ABD ikilisinin yaklaşımı belirliyordu. KSDF kendi başına iradeyi gösterip çözüme gidebilirdi. Ama Baas rejimi o iradeye sahip değildi ve Rusya'nın ve kısmen de İran'ın onayını alması gerekiyordu.

Sürmekte olan vahşi savaş ve ülke içindeki ve dışındaki milyonlarca mülteci dikkate alındığında, demokratik bir siyasi çözüm, çoğu insana gerçek dışı gibi geliyor. Ancak unutmayalım ki gelinen noktada Suriye'de iki temel güç kaldı. Baas rejimi ve KSDF. Al Nusra, İD ve diğer islamcı-selefi güçler İdlib'in dışında yok olmayla karşı karşıyalar. KSDF/QSD bu denli güçlü olduğu bir noktada elbette çözümü zorlaması lazım. Mevcut uluslararası konjünktürde çatışma ve gerilimler artsa bile Suriye'de KSDF ve Baas rejimi dışında kimse kalmadığından ve ABD-Rusya tüm çelişkilerine rağmen belli bir çözümü ileri düzeyde tartıştıklarından dolayı bir siyasi çözüm olasıdır. Unutmayalım ki Rusya, İran ve ABD açısından Suriye'deki savaşın pahalı olduğu ve uzun vadeli bunu devam ettirmeninçok maliyetli olduğudur. 2017 yılının sonunda İD Suriye'de Rakka'yı tamamen ve Deyr Ez Zor'u büyük oranda kaybettiğinde birçok yorumcu çözümün çok yakın olduğunu belirtti. Ancak en başta Rusya-İran-Baas olmak üzere, savaşa dâhil olan bütün güçler, dengeleri kendi lehine çevirmek için sahada bir daha yüklendiler. Bunun sonucu olarak Afrîn işgali ile Doğu Şam-Hama-Dara operasyonları gerçekleştirildi. Baas rejiminin önünde tek İdlib kaldı, ama orada TC olduğundan dolayı 2018 yazında yapılan değerlendirmeler yakın bir zamanda operasyon olmayacağı yönünde. Geri kalan iki temel güce dönersek: Ya yakında KSDF ile Suriye devleti arasında bir siyasi çözüm olacak ya da ikisi arasında gerilim daha da artacak ve belki kapsamlı çatışmalara da neden olacak.

15.3 Uluslararası Dayanışma

Rojava'daki aktivistlerle her buluşmamızda, onlara en iyi dayanışma şeklinin nasıl olacağını soruyorduk. En sık duyduğumuz cevap şuydu: "Kendi ülkenizde güçlü devrimci hareketler inşa edin." Bu cevap, dayanışma kavramını yeniden ele almamıza yol açtı. "batı solu"nun tarihinde, dayanışma çoğu zaman "özne-nesne" ilişkisi anlamında kullanıldı. Dayanışmanın "nesne"si, yaşanan güçlü bir özgürlükçü harekete olan özlem ve ihtiyacın bir yansıması olarak duruyor. Batının büyük şehirlerinde yaşayan solcular, kendilerini bu bölgelerdeki "yoksullar"a yardım ederek ele aldıkları uluslararası dayanışma, geleneksel olarak sanayileşmemiş ve tarihsel olarak sömürülmüş ülkeler üzerinden yürütülen sömürgeci perspektifi yeniden üretir. Bu tek yanlı ve sorunlu yaklaşım, zamanla her iki tarafın da beklentilerini şekillendirdi. Öyle ki, bu beklentiler her iki taraf için de genelde karşılık bulmaz ve hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır. Beklentiler, tek yönlü aktarımla batıda romantizme kaydı ve güney ülkelerinde ise maddi talepleri ön plana çıkaran bir gerçeklik üzerinde kendini üretti. Bu sorunlu yaklaşım, batıda on yıllar içinde çoğu dayanışma hareketinde ortaya çıktı ve dünyada dayanışma içinde bulunan veya bulunmak isteyen sol kesimleri de etkiledi. Bu Türkiye'deki solun Latin Amerika, Afrika veya Asya tartışma ve çalışmalarına da yayıldığını görebiliyoruz.

Oysa Rojava'daki devrimci aktivistlere göre, dayanışma demek siyasal hareketi hep birlikte küresel düzeyde inşa edip birbirinden öğrenmek ve birbirini desteklemektir. Yani iki yönlü ve değiş-tokuşun olduğu bir ilişki örmek lazım. Kobanî'de İD'ye karşı elde edilen zafer, Rojava projesinin zaferidir. Bu sayede çatışmalı ve baskıcı rejimlerin hâkim olduğu bir bölgede, güçlü bir sol ve özgürlükçü alternatif bir siyasi yapı kuruldu. Kobanî'de başarılı direniş, Rojava'yı batıdaki televizyon ekranlarına taşıdı ve uluslararası dayanışma hızla büyüttü. Aralarında Avustralya, Almanya, Yunanistan ve Latin Amerika olan dünyanın birçok ülkesinden gelen gönüllüler, Rojava'nın askeri savunmasına katıldı. Bazıları hayatını kaybetti, bazıları hala savaşıyor. Diğerleri isetıbbi yardım sağlayarak ya da altyapı projelerine dâhil olarak Rojava'nın yeniden inşasına yönelik çalışmalara ya yerinde katılıyorlar, ya da dışarıdan kampanyalar yürüterek katılıyorlar.

Dünyadaki solcular için Rojava ile dayanışma, bir yardımseverlik sorunu değil, bir gerekliliktir. Zapatistalar, dünyadaki birçok solcu harekete uzun ve zorlu bir emeğin sonucunda kendi bakış açılarını ve hedeflerini kısmen de olsa zamanla aktardılar. Kürdistan'lı devrimciler, kendi toplumsal bakış açılarının dayanışma içinde yeniden örülmesini önemsiyor. Dayanışmak isteyen herkes, kendini yardımseverliğin ötesinde görüyorsa, öncelikle insanlık tarihindeki mücadele deneyimlerinden kendine göre sonuç çıkaran Demokratik Konfederalizm öğretisi ve Rojava modelinin temelini oluşturan politik içerik hakkında kendilerini donatmalıdırlar. Bu model, geniş bir nüfus içinde hayat buluyor. Deneme yanılma yoluyla da yolunu bulup ilerleyerek sürekli artan bir birikim ortaya çıkarıyor. Teorinin yanında devrimci pratiği öğrenmek de hayatidir. Dünyada birçok sol harekette mevcut olan örgütsel ve teorik karışıklık ve zayıflık, kapitalist moderniteye somut bir alternatif olan Demokratik Özerklik vasıtasıyla bir nebze de olsa aşılabilir. Aşılması için belki gerekli olan ilk şey, devrim ve toplumun dönüştürülmesinin mümkün olduğuna içten inanmaktır.

Fotoğraf 97: Enternasyonalist merkezde Rojava'da şehit düşen Kevin'in duvar resmi, 2017

Görülen o ki solcular için Rojava ile dayanışma, bir yardımseverlik sorunu değil, bir gerekliliktir. Batı metropollerindeki solcular yaşadıkları marjinal durum gittikçe derinleşirken, eski sömürge ve daha güney ülkelerde devrimci pratikler yeniden örgütlenme için umuda ve yol göstericiliğe sahip olabilir. Batının solcuların, öğrenebileceklerinin yanında aktarabilecekleri bilgi ve pratikler vardır.

KÖH'nin bir özelliği, Demokratik Konfederalizm ilanında sonra teoriden pratiğe doğru bir yöntem izlemesidir. Bakur ve özellikle Rojava devrimiyle, bu süreci hızlandırıldı. Buna rağmen birçok alanda uygulamada hala sorunlar yaşanmaya devam ediyor. Genel teoriden ziyade belirli konularda ciddi bir tartışmaya ve ilerlemeye ihtiyaç duyuyor. Özellikle bilgisayar alanı, ekoloji, kooperatifçilik, ekolojik tarım, alternatif sağlık ve eğitim alanında bu ihtiyaç hissediliyor. Elbette bu bir süreç ve yaşanan tartışmalar ve deneyimler aktarılmaya devam ediliyor. Bugünkü aşamasında Rojava'nın sadece maddi desteğe değil, her türlü uzmana ihtiyacı vardır. Doktorlara, elektrik, bilgisayar ve makine mühendislerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bazı alanda zanaatkârlara, ekolojik perspektifli ziraatçılara, kooperatifçilikte tecrübe edinenlere ve Demokratik Özerkliği inşa etmek için çalışmaya hazır bütün insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. 2016 yılıyla birlikte kooperatifçilik Rojava'da daha da ön plana çıktı. Artan kooperatifler nasıl daha iyi koordine olabilir ve ekonomi alanında hangi kooperatifler nasıl kurulabilir tartışmaları devam ediyor. KSDF beslenme konusunda, kendine yeterliliği başarabilmek için tarımın yeniden örgütlenmesine devam ediyor, ama hala ciddi eksiklikler sahip.

Rojava'ya gitmeden de Rojava'da uygulanacak farklı projeler için de kampanyalar yürütülmektedir. Bu daha da arttırılırsa bunun iki yararı olur;Hem Rojava'da somut bir destek sağlanmış hem de kampanya üzerinden çok daha geniş kesimlere ulaşılıp bir bilgilendirme yapılmış olur. Tıbbi ve insani yardımlar savaş devam ettikçe çök önemli olmaya devam ediyor. Afrîn'den 2018 Mart ayında yaşanan göç bunu gösterdi. Sağlık alanın kapasitesinin artması kritiktir.

KSDF'ye uygulanan ambargo nedeniyle Kobanî gibi yerlerde yeniden inşa faaliyetleri geriye dönen herkesin ihtiyacını karşılayacak kadar hızlı ilerlemiyor. Kobanî'de aktivisit olan Beritan var olan durumu şöyle açıklamıştı: "Uluslararası dayanışma bize güven verdi ve pek çok insan şehre geri döndü. Yeniden inşa için çok umutluyuz. Şimdi kış geliyor ve henüz hiçbir şey hazır değil. Binlerce insan çadırlarda yaşamak zorunda."[363]

Rojava ve KSDF'nin ihtiyaç duyduğu bir başka şey ise, siyasal sistemin meşruiyetini güçlendirmektir. Bu devrim ve örülen üçüncü yol ne kadar çok tanınırsa ve kabul görürlürse o kadar çok devrim karşıtlarının Rojava'ya propaganda yoluyla ve bizzat fiili olarak saldırıları zorlaşır. TC ve onun yakın destekçileri bunun için Kobanî direnişinden beri sistematik olarak uğraşmaktadırlar. ABD liderliğindeki uluslararası koalisyona dâhil olmalarına rağmen batılı ve birçok başka devlet, 2017 yılı itibariyle özellikle tekrar Rojava devrimini kriminalize etmek istemektedirler. Kriminalizasyon dolaylı yürüyor. Çoğu zaman Suriye konu olunca Rojava veya KSDF'den hiç bahsedilmiyor. Basında Rojava'daki uygulamaları eleştiren belirli antipropaganda amaçlı haberler yaygınlaştırılıyor. Siyasette ortada olan kesimlerin olası Rojava girişimleri alttan alta boşa çıkarılıyor. Bu kriminalizasyon özellikle 90'lı yıllardan beri geliştirilen PKK yasağı üzerinden yürütülüyor. Bu açıdan temel talepler arasında Almanya'nın PKK üzerindeki yasakları kaldırması, PKK'nın Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nin "terörist örgütler" listesinden çıkarılması ve Türkiye gibi devletlere silah ihracatının sonlandırılması talepleri olmalıdır.

2016/2017 yılıyla birlikte Rojava'dan dönenlere karşı Avrupa'da keyfi şekilde davalar açılıyor ve bazı kişiler belli süreliğine cezaevine bile atılıyor. Bunun amacı Rojava devrimi ile olan dayanışmayı sınırlandırmak olduğu ortadadır. Devletin kendisi İD'ye karşı koalisyonun içinde, ama kendi vatandaşı bizzat İD'ye karşı savaşırsa bunu suç sayıyor. Bu çelişkidir elbette, ama devletler kendilerinin ikiyüzlü olduklarını gizlemek istemektedirler. Buna karşı faaliyetler çok kritik ve güçlü olmalıdır. Bu artarsa Rojava'ya hümaniter amaçlı giden herkes de yakında yargılanabilir.

[363] Yazarın yaptığı röportaj, 31 Ekim 2015.

Aslında Kobanî direnişi ile dünyada gelişen büyük dayanışma dalgasını kırmak için ilk adım TC devleti tarafından atıldı. Türkiye'de Kobanî'yi sahiplenen çok geniş kesim oldu, solun çoğu artık Rojava devrimini görmeye başladı. 24 Temmuz 2015'de Suruç'ta bombalanarak öldürülen otuz dört sosyalist gencin Kobanî'de bir yetimhane inşa etmek için yoldayken, Rojava'yla büyüyen dayanışmanın ve yardımların kesilmesini isteyenlerin hedefi haline geldi. Hem ambargo politikası hem de bu vahşi saldırı, İD'ye silah göndermek mümkünken, Kobanê'ye yiyecek ve ilaç yardımı yapmanın imkânsız olduğunu gösterdi. Kapitalist modernitenin bakış açısından bakıldığında Ortadoğu'da devrimci bir alternatifin oluşması, baskınrejimleri şoka sokacak ve bunun Avrupa ve dünyanın geri kalanında yaratacağı öngörülemez sonuçları mevcuttur. Hegemonik güçler, hatta derin farklılıklarına rağmen Baas ve Erdoğan rejimleri bile, Rojava projesini engelleme ya da ortadan kaldırmak için elinden geleni ardına koymayacaklardır.

Fotoğraf 98: Rojava ile ilgili enternasyonalistler tarafından sıkça kullanılan resimlerden biri

15.4 Komunalizm ya da Barbarlık

PYD'nin eski Eşbaşkanı Asya Abdullah şöyle demişti: "Her geçen gün daha iyi şeyler olacağına inanıyoruz. Toplum kendi geleceğine yön verme kararlılığını sürdürüp bunun için mücadele ettikçe, daha iyi bir hayatı kurmak için daha fazla deneyim kazanıyor. Şu an Suriye halkları büyük sıkıntılar yaşıyor ama bu sıkıntılar özgürlüğün bedelidir."[364]

Devrimler ilerleyen güçlerin, bir coğrafya üzerinde hâkimiyetini sağladığı gün tamamlanmazlar. Aslında tam olarak o gün başlarlar. Devrimci parti iktidarı elinde tuttuğunda, geniş halk kitlelerini karar verme mekanizmalarından dışlandığında ve dolaysıyla kendisiyle onlar arasında bir ayrıma sebep olduğunda, devrimler başarısızlığa mahkûm olur. Rojava'da merkezinde TEV-DEM'in olduğu demokrasi hareketi, kuruluşundan beri reel sosyalizmi, eleştirel tarzda ele alır ve devrimler

[364] Asya Abdullah, Pinar Öğünç röpörtajı, "Kadın özgür değilse demokrasi olmaz" *Radikal*, Ağustos 22, 2013, http://bit.ly/1QovIQD.

tarihinde tekrar eden hatalardan kaçınma yollarını tartışarak sürdürmektedir. 2018 yılına kadar Rojava'da gösterdiği pratiği ile farklı bir yolu belli bir başarıyla gerçekleştirdiğini gördük.

Rojava'da toplumun iradesi, partilerden ziyade komün ve halk meclislerinde angaje olmuş insanlar ile yüksek mercilerde yer almak üzere doğrudan seçilmiş ve her zaman doğrudan kontrol edilen delegeler tarafından ifade edilir. Kurulan yeni siyasal sistem, tabandan başlayarak tüm nüfusu farklı sahalarda ve düzeylerde örgütleme ve doğrudan demokratik karar alma süreçlerine herkesi dâhil etmeyi hedefliyor. Bu çaba içinde en temel örgütlenme birimi olan komünler, zamanla toplum içinde önemli konuma geldi. Hatta demokratik konfederalizm düşüncesinin merkezine oturdu diyebiliriz. Komünlerde TEV-DEM'e ilk etaplarda yakınlık hissetmeyen insanlar bile köy, sokak ve halk örgütlenmesiyle kendinlerindeki potansiyeli görüyor ve bu örgütlenmeyi savunuyorlar. Komünlerin devrim süreci içinde güçlenmesinden önce Rojava'da kadınların öz örgütlenmeleri toplum tarafından hissedildi. Kadınların her yerde var olmaları ve kendi öz kurumlarını yaratmaları inanılmaz bir mentalite değişikliğine neden oldu ve muhafazakârlığı yıkmada öncü rolü üstlendiler. 2018 yılına gelindiğinde kadınlar olmadan herhangi bir siyasi, toplumsal veya ekonomik oluşumu artık düşünmek imkânsız hale geldi. Demokratik, özgür ve eşit bir toplum isteniliyorsa, bağımsız ekonomi şarttır. Özellikle de Rojava'ya uygulanan ambargo ve devam eden savaş ortamında, mümkün oldukça kendine yetencek kadar üretimi arttırıp çeşitlendirilmeye çalışılmalıdır.. Bu hedefe ulaşmak için de kooperatifleremerkezi ve stratejik bir rol düşüyor. Kooperatiflerin ciddi olarak ekonominin tüm alanlarına yayılması zaman alacağından dolayı kamu kuruluşlar ve özel şirketler bir süre ekonomide güçlü rol oynayacaklar. Önemli olan ısrar, komün ve eğitimle kooperatifleri istikrarlı şekilde yaymak ve toplum tarafından benimsenmesini sağlamaktır. Demokratik-komünal ekonomi örülerek ekonomik sıkıntıların derinleşmesi önlenebiliniyor ve ekonomik durumun düzelmesi konusunda ilk adımlar da hayat buluyor.

Elbette yıllarca Baas diktatörlüğü altında deneyimsiz ve politik olarak hareketsiz bırakılan Rojava halkı, eskiye dayanan muhafazakâr yapıyı terk etmekte zorlandığı için hala pratikte birçok problem yaşanmaya devam ediyor. En angaje olmuş aktivistler bile, belli aralıklarla hata yapabilirler. Eski sistemden gelen düşünme biçimlerinin ve alışkanlıklarının geride kalması hayli zaman alacağa benziyor. Çünkü bu insanlığın gelişim diyalektiğinde her zaman var olmuştur. Rojava devriminin birçok devrimden farkı, 2011 öncesi PKK/PYD çalışmalarına dayandığını, Kuzey Kürdistan'daki örgütlenme tecrübesinden ve aslında son 200 yılın dünyadaki tüm devrimci deneylerden yararlandığını burada hatırlatalım. Bu yararlanma olmasaydı Mısır, Tunus ve Libya'da olduğu gibi ilerici kadın örgütleri ve demokratik örgütler itilip kakılırdı ve Rojava'da selefiler, ÖSO ya da PDK gibi güçler iktidarı zor kullanarak ele geçirirdi.

Devrimler, tarihte birçok defa olduğu gibi dışarıdan gelen saldırılar nedeniyle de başarısızlığa uğrar. Rojava devrimin ilk yıllarında şoven ve kapitalist modernite güçleri selefilere yağdırdıkları silahlarla ve parayla şiddetsiz devrimi ezmeye çalıştılar. Ama başaramadılar. İD bunun son aşamasıydı. Devrim uluslararası ve bölgesel güçlerin çelişkilerinden faydalanmaya devam etti ve Rojava dışına çıktı. Kuzey Suriye'nin başka bölgelerinde yaşayan halkları ciddi biçimde örgütleyip ilerletti. Bunu gören TC, tüm kozlarını oynayarak doğrudan devreye girip bazı bölgeleri işgal etti. Devrimi ezmek için bütün uluslararası ve bölgesel güçler de rollerini yerine getirdiler ve zaman zaman TC'nin önündeki engelleri kaldırıp belirli bölgelere saldırmasına imkân verdiler. Aslında hepsi havuç ve sopa siyasetini uygulamak istiyorlar. Halklar devrimle kazanılmış değerleri ve ana yurtlarınını savunmaya devam edip büyük bedeller ödüyorlar. Güçlü örgütlenmeler yaratıldığı, daha iyi bir yaşam tasavvurunun açıklandığı ve örgütler fikirlerin pratiğe dökülmesi için kullanıldığı

takdirde, kadınlar, gençler ve toplumların diğer bileşenleri gelecekte ezilmeyeceklerinden emin olacaklardır. Dahası devrimin zaferle sonuçlanacağına duyulan bu güven, Suriye'de, Orta Doğu'da ve ötesine ilham kaynağı olması bakımından oldukça önemlidir. Rojava'daki halkların çoğu devrim başarılarının tüm bölge için bir model teşkil ettiğini samimiyetle savunmaktadır. Onlar da biliyor ki, devrimin orta-uzun vadeli devam etmesi aslında Ortadoğu bölgesine yayılmasıyla artmaktadır.

Orta Doğu'nun son derece heterojen bir bölge olması, başka bir nesnel alternatifin olmadığı bilincini harekete geçirmektedir. Diğer bir deyişle, Komünalizm ya da Barbarlık. Kürt Özgürlük Hareketi tekrar tekrar yenilgilerin üstesinden gelerek ilerlemesini sürdürebilen bir devrimci oluşumdur. Kuzey Kürdistan, tekrar eden baskı dalgasından zarar gördüğü halde, buradaki insanlar Demokratik Özerkliği geliştirmeye ve güçlendirmeye devam ediyorlar; tıpkı Şengal'de, Mahmur mülteci kampında, Güney Kürdistan'ın Medya Savunma Alanı'nda ve başka yerlerde olduğu gibi. Devrim halkların kalplerini ve akıllarını kazanan bir güçtür. PKK kurucularından Mazlum Doğan'ın söylediği gibi "Biz hayatı, uğruna ölünecek kadar çok seviyoruz." Rojava'da halklar kendilerini bütünüyle yeniden inşa ediyor, bu özgürlük projesi koşulsuz bir dayanışmaya ihtiyaç duyuyor. Devrimin ayakta tutulması gerekir. Bu dayanışmayı ve özgürlüğü yaşamak isteyen bütün halkların umududur. Ekolojik ve özgür müşterek bir yaşam için umudun ayakta tutulması elzemdir.

Fotoğraf 98: Rojava ve Kuzey Suriye savunma güçleri, çizen Janet Biehl

Son Söz

Cemil Bayık, Şubat 2014

ORTADOĞU'DA KAOSTAN NASIL ÇIKILIR?

'Geçmiş'i büyük, 'şimdi'si küçük ve alabildiğine dağınık olan Ortadoğu yaşadığı 'şimdi'de tarihin önüne biriktirdiği onca sorunu çözebilecek mi? Kendisini 'potansiyel' ile 'olan' arasındaki uçurumdan doğan bu çelişkili halden kurtarabilecek mi? Sorunlarını çözmek, bunalımını aşmak ve kaostan çıkmak için çırpınan Ortadoğu, her anı büyük bedellere mal olan bu mücadelesinde başarıya ulaşabilecek mi? Doğu Afrika'dan sonra insanlığın ikinci beşiği olan Ortadoğu ne zaman durulacak? Daha da önemlisi, durulması için gerekli olan nedir? Ne yapmalı ki bu boğazlaşma ve nereye gittiği ve daha ne kadar süreceği belli olmayan kaos sonlansın?

Dünyanın nabzının attığı yer olan Ortadoğu'nun durulmasının aslında gezegenimizin durulması anlamına geldiğini hepimiz biliyoruz. İnsanlık olarak yedi bin yıl öncesinde kaybettik, hem de bu topraklarda kaybettik. Toplumumuzu parçalayanlar çıktı, bütünlüğümüzü kaybettik. Özgür-eş yaşamı kaybettik, insan türünün ikilisi olan kadınlar ve erkekler olarak birbirimize yabancılaştık, birbirimizi kaybettik. Ana-çocuk denklemindeki doğa-insan birliğini kaybettik, geldiğimiz kaynağa yabancılaştık. Sapkın 'insan'ın ürünü olan toplumsal sorunları önümüzde buluverdik, tüm oluş bu sorunlarla yüz yüze geldi. Ve sonrasında insanlık yaşanan, yaşanmakta olan onca kırım, kıyım, katliam ve acı ile karşı karşıya kaldı.

Bu sorunlu oluş mevcut durumda Ortadoğu'nun tüm toplumlarını sorunlu kılmıştır. Sorun'dan kasıt sadece kangrenleşmiş İsrail-Filistin, Kürt-Türk, Kürt-Arap, Kürt-Fars sorunları değildir; Asurilerin, Süryanilerin, Ermenilerin ve daha nicelerinin bildiğimiz etnik sorunları veya pek çok dinsel ve mezhepsel sorunlar da değildir. Kastımız tüm bu sorunların yanı sıra her toplumun kendi içinde yaşadığı sorunlardır. Her toplum sorunlu ve özgürlük herkese gereklidir.

Çare Arayışları

Kuşkusuz bu toplumsal sorunlara çare aranmıştır, hâlâ aranmaktadır. Aranan çözümler iki yoldan olmuştur: Egemenlerin sorunların çözümüne verdikleri cevap, tarih boyunca hep hegemonyayı arttırma ve pekiştirme temelinde olmuştur. 'Ne kadar hegemonikleşirsen, o kadar sorunları çözersin' anlayışı tüm egemenlerin bugün de sürdürdüğü temel düstur olmuştur. Bunun sonucu ise köleliğin derinleşmesi, genelleşmesi ve sorunların boyutlanarak toplumun ve doğanın kaldıramayacağı hacme varması olmuştur.

Hegemonik sistemin karşıt kutbunda yer alan toplumsal güçlerin büyük bir kısmının toplumsal sorunlara verdikleri cevap ise efendi ile kölenin yerini değiştirmenin ötesine geçmemiştir. Bunun pratik olarak ifadesi de devletleşmek olmuştur. Bu nedenle de harcanan onca büyük emek ve kahramanca mücadele, amaç olan eşit ve özgür bir yaşamı ve dünyayı inşa edememiştir. Öncüllerimizin ve benzerlerimizin arayıp da bulamadığı çözümü, çareyi acaba nerede aramalıyız? Bizi düzlüğe çıkaracak olan yol hangi yoldur?

Ortadoğu'nun tüm toplumsal sorunların kaynağı olan ve devlete çıkan iktidarcı ve devletçi zihniyetle mevcut olandan farklı bir şekilde varlık bulamayacağı açıktır. Kendini iktidarcı ve

devletçi paradigmanın sınırlarından koparamayan, sorunların çözümünü iktidar olmakta arayan bir yaklaşımla bugün ne dış müdahalelerin ne de bu müdahalelere karşı koyanların kalıcı çözümler üretmesi mümkündür. Bu yüzden şu an yaşanan durum, sorunların her iki halde de farklı tonlarda devam ettirilmesidir. Sorun üreten bir zihniyetle aynı sorunlara çözümler üretmek mümkün değildir. Bu nedenle hem kapitalist modernitenin hegemonik güçlerinin hem bölgedeki despotizmi temsil eden statükoculuğun, hem de bu kargaşa ortamından bir tepki ve provokasyon hareketi olarak çıkan iktidarcı-devletçi İslam güçlerinin başarılı olmaları imkansızdır.

Ortadoğu toplumlarının sorunu iktidar ve devlet sahibi olamamalarından kaynaklanmıyor, tersine bu toplumların iktidarcı-devletçi bir zihniyet tarafından inşa edilmiş olmalarından kaynaklanıyor. Halkın yaşamına, aile ilişkilerine, cinslerin konumlanmasına, çevre halklarla ilişkilenme tarzına egemenlerce şekil verilmiştir. Halklar milliyetçilik ve mezhepçilik aldatmalarıyla egemenlerin gerçek niyetlerinden ve bolluk içindeki yaşamının kaynağına dair bihaber kılınmaktadır. Bunu Kürt toplumu da dâhil tüm Ortadoğu toplumlarında farklı tonlarda da olsa görmekteyiz. Sorun iktidarcılığı deşifre edemeyen, ondan kopamayan, ona koşan ve halkların en büyük düşmanı olan iktidarcılık tarafından belirlenen, demokratik olmayan yaşam tarzıdır ve onun doğal sonucu olarak gelişen demokratik olmayan siyasettir; halkın demokratik örgütlenmesinin devlete mahkûm olmaksızın halk tarafından gerçekleştirilememesidir. O halde gerçek çözüm nerededir?

Çözümün Yolu

Çözüm toplumun komünal ve demokratik olan özüne uygun bir yaşamı devlet-dışı bir şekilde örgütlemesidir. ‘Ne kadar az toplum o kadar çok devlet’ formülü, yerini ‘ne kadar az devlet o kadar çok toplum’ formülüne bırakmak zorundadır. Çözüm bunda yatmaktadır. Çünkü halklar sorun yaratmazlar, halklar birlikte yaşar ve birbirini tamamlarlar. Halkların gerçek yaşamı özgürlük bilincine göre yaşamak anlamına gelen ahlaklı yaşamdır.

Nasıl ki devlet sadece bir siyasi kurum değilse ve devlet kendisini zihniyette ve yaşamda kurumlaştırmışsa, Ortadoğu’da halkların sorunlarına çözüm üretmek de sadece yeni siyasal modellerle olmaz. Siyasal modellerin gerçekleştirici gücü de zihniyettir. Ardında iktidarcı devletçi zihniyetten kopmamış, güçlü bir zihniyet örgüsü olmayan bir siyasi modelin herhangi bir toplumsal sorunu çözmesi mümkün değildir. Sorun siyasal modelin despotik olup olmamasıyla da izah edilemeyecek kadar kapsamlı ve derindir. Ortadoğu’ya gerekli olan şey, iktidarı hedeflemeyen siyasi kalkışmanın yanında, yaşamda yeni değerler, özü komün yaşam olan ahlakı ve özgürlük bilincini esas almadır. Sorunların aşılması, yeni yaşam değerleri yaratmak suretiyle yeni bir insan ve toplum inşasıyla mümkün olur. Ortadoğu’nun tümünde bir kalkışma ve sorunlara çözüm arayışı söz konusu olsa da mevcut durumda Kürtler gerçek bir alternatif çözüme en yakın dinamik güç konumundadır.

Kürtlerde Beliren Öncülük

Kürt halkı iktidara ve devlete koşmanın, onu hedeflemenin, hatta devlet kurmanın, halkların sorunlarını çözmek bir yana tüm sorunların kaynağı olduğunu tarihten ve güncelden pek çok örnekle öğrenerek kendisini bundan kurtarmıştır. İktidarcılık ve devletçilik halklara ait olgular değildir. Halklar sömürgeci ve gaspçı değildir ve olmamıştır. Halkların eğilimi her zaman eşitçe yaşamak olmuştur. Kaldı ki devletlerin ya da ulusun devleti olduğu iddia edilen devlet tipinin egemenlerin çıkarlarını örtbas etmek için halklarını uyutmada kullandıkları bir form olduğu tüm

devletçi sistemlerde görülmektedir. Zira devletin bulaştığı her toplum kendi içinde yığınca toplumsal sorunlarla yaşamaktadır. Devlet demek insanlığın insan eliyle yaratılan sorunlar altında adeta boğulması demektir.

Kürt halkı bugün örgütlenmemiş tek bir birey kalmayacak kadar toplumdaki herkesin örgütlenmesini öngörmekte; yaşamını ilgilendiren konularda söz sahibi olmak, dahası belirleyen olmak için çalışmaktadır. Birkaç yılda bir yapılan ve demokrasi oyunu anlamına gelen seçimlerle seçilen temsilcilerin halkı temsil edemeyeceğini bilerek kendi demokrasilerini kendileri kurmaktadır. Her yönlü bir yaşam ortaklığı ve idari sistem anlamına gelen komünlerden tutalım, tüm kararları kendisinin aldığı meclislere kadar devlet dışı halk örgütlülüğünü kurmaktadır. Devletin sınırları içinde, ama onun sisteminin dışında bir sistemi kurmaktadır. Bu yönüyle gerçekleştirdiği şey sistemiktir. Kürt halkı demokratik modernite kuramını bedenleştirmekte ve görünür kılmaktadır. Gerektiği kadar sivil toplum örgütünü kurmakta, dayanışma yerleri oluşturmakta, sorumlu yurttaş inşa ederek onların yaşama katılımlarını komünler ve meclisler aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Tüm kurumları inisiyatifli kılarken, tümünü birbiri karşısında sorumlu, birbirini bütünlemesi ve tamamlaması gereken birimler olarak ele almaktadır. Halkın bu kendini idare ediş biçimine demokratik konfederalizm (demokratik komünalizm) demektedir. Demokratik boyut sistemin özünü, değerini ve niteliğini oluştururken, konfederalizm boyutu bütünü oluşturan birimlerin birbiriyle ilişki diyalektiğini oluşturmaktadır.

Kürtlerin hem kendileri hem de tüm toplumlar için sorunlardan kurtulmanın formülü ve özü komünal olan yaşamın kurulması için esas aldıkları bu toplumsal örgütlülüğü gerçeğe en yakın şekilde gerçekleştirdikleri yer ise Rojava'dır. Kürtler devlete karşı toplumun güçlenerek kendi yaşamını kendisinin kurması anlamına gelen özgürlük devrimini burada gerçekleştirmektedir.

Rojava Devriminin Zihniyeti

Bu devrimi gerçekleştiren zihniyet, özgür birey-yurttaş ve demokratik komün yaşamına dayanır. Birey ve toplumu hiyerarşik devletçi sistemin yaptığı gibi birbirine karşıt iki olgu olarak ele almamaktadır. Birey ve toplumu ana-çocuk denklemi çerçevesinde ele alarak, bunların bir bütün olduğunu ve özgürlüğün birlikte gerçekleştiğini değerlendirmektedir. Yaşamın hakikatinin de komün kültürü olduğunu belirlemektedir. Atomlardan insana, topluma ve evrene kadar tüm oluşların komün-topluluk temelinde gerçekleştiğini bilerek, yaşanması gereken yaşamı komünal demokratik yaşam olarak bellemektedir. Dayanışmayı, birlikte oluşumu, bir ve bütün olmayı varoluşun özü olarak görerek yaşamı parçalamadan onu bir organizma gibi değerlendirmektedir. Özgür yaşamın varoluşun özüne uygun gerçekleşmesi halinde mümkün olacağını bilerek, yaşamın tüm alanlarında devlet-dışı bir şekilde örgütleyerek yaşamı inşa etmeye çalışmakta, devleti toplumun dışına çıkarmaktadır.

Rojava Devrimi egemenlerce uydurulan insanlara her zaman bir çoban gerektiği yönündeki yalanın yerine, tüm insanların varoluşsal olarak evrenin en yetkin bir gerçekleşmesi olduğunu belirtmektedir. İnsanların milyonlarca yıl kendi kendini yönettiğini, özyönetimin her oluşta var olduğunu, insan türünde de gerçek yaşamın ancak özyönetimle gerçekleşeceğini bilmektedir. Bu nedenle egemenler tarafından toplumun ve bireyin yönetilmesini insanın sürüleştirilmesi ve özünden uzaklaştırılması olarak değerlendirmekte; kendi kendini yöneten ve kendi yaşamını örgütleyen insan-toplum gerçekliğini inşa etmeyi esas almaktadır. Günümüz itibariyle bunun adına da demokratik özerklik demektedir. Oluşun var oluşsal olarak özerk, farklı olduğunu belirterek,

özerkliği kendi olmayı mümkün kılacak yegâne yol olarak değerlendirmektedir. Böylelikle özerkliği, daha doğrusu demokratik özerkliği felsefi bir temele oturtmaktadır. Bu özerkliği de üzerinde yaşanılan toprakların sınırlarını çizen devletlerin yaklaşımlarına bağlı olmaksızın gerçekleştirmektedir. Devletlerin toplumun farklılığını ve ifade özgürlüğünü tanıması halinde demokratik özerkliği devletle olan siyasi ilişkiler bağlamında gerçekleştirmeyi öngörürken, devletlerin toplumun haklarını tanımaması halinde de -tıpkı şu an gerçekleştiği gibi- bizzat kendisi bunu gerçekleştirmektedir. Böylelikle ne pahasına olursa olsun kendilik –xwebûn- çerçevesinde demokratik özerkliği inşa etmeyi, ayakta tutmayı ve bunu tüm insanlığa göstermeyi esas almaktadır.

Yaşamı Doğru Kurmak

Theodor Adorno'nun 'yanlış hayat doğru yaşanmaz' özdeyişinde olduğu gibi, Rojava Devrimi işe yaşamı doğru kurmakla başlar. Zihniyetin temel yaratıcı özelliğinden hareketle hiyerarşik-devletçi sistemin zihinsel yapılanmasının dışına çıkmayı, oluşun doğasından çıkardığı hakikatin rejimini esas almayı her şeyin merkezine koyar. Enerji-madde, anlam-yapı, teori-pratik bütünlüğünden yola çıkarak, toplumun ve insanın doğasından çıkan hakikat rejimiyle bütünlüklü yaşamı inşa etmeyi insanca yaşamın esası olarak görür. Bu nedenle de hiyerarşik devletçi sistemden ve onun güncel plandaki versiyonu olan kapitalist modernitenin anlamsallık ve yapısallıklarından arınma ve kopmayı yeniden insanlaşma ve toplumlaşma için olmazsa olmaz kabilinde görür. Kapitalist modernitenin insana ve topluma içirtildiği bir zehir olarak görüp bu zehrin kusulmasını, ondan kaçılmasını, sadece bununla da yetinmeyerek bunun alternatifini oluşturmayı yaşamın kendisi olarak beller. Bu yönüyle de yaşam dediği şey, özünde yeni bir toplumsallaşma ve insanlaşma olmaktadır.

Bu yaşamda eğitimin -tıpkı şimdi yapılmaya çalışıldığı gibi- devletçi-egemenlikçi sistemden alınarak, toplumun kendisinin bizzat üstlenip yürüttüğü ve geleceği de garantileyecek en kutsal çalışma olarak bellenmesi vardır. Sıfat ve etnisitesine bakılmaksızın eğitimin iktidarcı-devletçi sistemin elinden alınması, kendi olmak -xwebûn- için olmazsa olmaz kabilinde bir görevdir.

Düşüncenin öneminin bilincinde olarak, sistemin düşün ve zihniyet dünyasını ele geçirerek hasta ettiği insanın özüne uygun bir düşünce yapılanmasıyla sağlığına kavuşabileceğine inanır. Kapitalist modernitenin varoluşsal olarak hastalık üreten, tedavi edemeyecek ve edilemeyecek bir sistem olduğunu değerlendirir. İnsan sağlığı üzerinden ticaret ve rant devşirmenin yapıldığı günümüz dünyasında yaşam felsefesindeki ve insan yaklaşımındaki düzeltmeyle birlikte gerekli yapısallıklara giderek sistem dışı bir oluşuma gidilmeye çalışılmaktadır.

Bu sistemde 'ev yasası' anlamına gelen 'ekonomi'nin egemenlerin elinden çıkarılması, onlara bağımlı olmaktan çıkılması yine olmazsa olmaz kabilindedir. On bin yıl öncesinde insanlığı doyurmuş bu topraklar başta olmak üzere her yerde beslenme işi olarak de ele alınabilecek olan ekonominin topluma devrine ihtiyaç vardır. Devrimimiz kârcılık olarak tanımlanabilecek olan sistemin ekonomi anlayışını aşarak, topluluk ekonomisinin geliştirilmesini esas alır. Kapitalizmin sarıp sarmaladığı günümüz dünyasında tüm zorluklara rağmen, Rojava'da da yapılmaya çalışılan bu olmaktadır. "Çalışmak özgürlüktür" felsefesiyle toplumun ekonomi üzerinde denetimini yeniden kurmak için ekonomik özerkliği ulus-devletle demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşma olarak görür. Demokrasinin ekonomiye yansıma biçimi olan ekolojik endüstriyi, kâr amaçlı olmayan ve toplumsal dayanışmaya hizmet eden toplumsal pazar ve komün ekonomisini

geliştirmeyi, ekonomik sorunları aşmanın çaresi olarak gören devrim zihniyeti tüm boğma ve etkisizleştirme çabalarına rağmen bunu pratikleştirmeye çalışmaktadır.

Devrimimiz toplumsal doğanın kurallı yaşamına ahlak, devlet iktidarının kurallı eylem alanına ise hukuk dediğinden, tercihini ahlaktan yana yapar. Ahlakı toplumun varoluş haline bağlayarak tarihini toplumsallığın tarihi olarak belirlerken, hukukun ömrünü devletçi sistemle başlatır. Temel sorun çözücü unsur olarak ahlakı gördüğü gibi, ahlaktan uzaklaşmayı da toplumsal sorunların kaynağı olarak görür. Bu nedenle de iktidarcı-devletçi sistemden kalma ve olası yeni sorunların çözümünde ahlaka başvurur. Ahlakı hukuktan daha güçlü, eski ve etkili olarak görür. Devletin hukukla olan direkt bağını, onunla toplumun ve bireyin her şeyine müdahale ettiğini ve meşruiyet sağlamaya çalıştığını bilerek, kendi içinde hukuka yer verme yanlısı değildir.

Birlikte yaşadığı ulus-devletlerin de demokratik özerkliği esas alan ve bu yönüyle inkâr sisteminden vazgeçtikleri bir anayasa yapmaya gelmelerini birlikte yaşamın asgari yolu sayar. ‘Devlet + demokrasi’ formülasyonu çerçevesindeki bir yaşamın ancak böyle mümkün olabileceğini tüm egemen devletlere dayatır, bunun için mücadele eder. Bugün Rojava’da hem Suriye devletine hem de uluslararası güçlere Kürtlerin dayattığı tam da budur. Sınırlara dokunmaksızın, birlikte yaşamın asgari koşulu olarak demokratik özerklik statülerinin tanınması ve bunun anayasal güvenceye alınması olmaktadır. Rejimin buna uymamasıhalinde de bu statüyü bizzat gerçekleştirmeyi özgürce yaşamın tek yolu olarak görmektedir. Şu an yaşanan da bu olmaktadır.

Yaşamı Doğru Savunmak

Rojava toplumu bu statüyü ve öngörülen yaşamı tüm boyutlarıyla koruyabilmek için de meşru savunma savaşı vermektedir. Devrimi doğuran ve yürüten zihniyet meşru savunmayı felsefi temelde ele alarak, varoluşun ‘kendi’ olarak kalması için gerekli bir hak ve görev biçiminde görmektedir. Bunu gerçekleştirmek için bir ordu oluşumundan ziyade, toplumun tüm üyeleriyle birlikte kendini savunur ve korur hale gelmesini temel koşul sayar. YPG tam da böylesi bir düşünceden çıkmış bir örgütlenmedir. YPG sömürmeyi, ele geçirmeyi, zorla her şeyi elde etmeyi hedeflemiyor; tam tersine toplumun değerlerini, yaşamını ve varlığını korumayı amaçlayan bir örgütlenme olmaktadır. Toplumun dışında ve üstünde olmayan, bizzat toplum tarafından oluşturulan bu özelliğinden ötürü de yenilmezdir, etkilidir. Doğru düşünce doğru pratiğe götürmekte, içeriden ve dışarıdan bir seferberlik halinde yapılan saldırılara, büyük yönelimlere, kuşatmalara ve tüm olanaksızlıklara rağmen gün geçtikçe güçlenen yine halk savunma birlikleri olmaktadır. Sahip olduğu demokratik ulusçu zihniyet nedeniyle de kendisini sadece bir etnisite ile sınırlandırmayıp, tüm toplumların ve farklılıkların temel güvencesi haline gelmeyi başarmıştır. En büyük güç olarak insanı gören zihniyeti takip ettiğinden ve toplumsallığın insan türünün varoluş koşulu olduğu gerçeğiyle hareket ettiğinden, devrim kendisini koruyabilmekte ve gelişimini sürdürmektedir.

Bu devrimi doğuran ve geliştiren zihniyeti ve zaferi dar anlamda askeri ve siyasi başarılarda görmez. Tarihten ve var olan zaçıkardığı dersler temelinde esas olanın mevcut sistemi yıkıp aynı zihniyetle yerine yenisini kurmak olmadığını bilir. Halk devrimlerinden 20. yüzyılı saran ulusal kurtuluş hareketlerine, oradan da reel sosyalist gerçekleşmeye kadar tüm devrimlerin sistem-içileşmelerinin temel nedeni olarak bu devrimlerin bir kültüre dönüşmemesini görür. Toplumun yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak tanımladığı kültür alanındaki zaferi en büyük zafer, yenilgiyi de en büyük yenilgi olarak beller. Kültürü de toplumun doğası olarak tanımlayarak, yine sistemden kopuşu temel çıkış noktası olarak görür. ‘Demokratik komünal kültür’ kavramını kültüre

dair herhangi bir kavramsallaştırma olarak değil, kültürün kendisi olarak okur ve bunun bedeni olarak da buna uygun sanat ve edebiyatı görür. Bu nedenle de alternatifini geliştirerek özü kültürsüzlük ve sanatsızlık olan kapitalist modernitenin etkisini kırmayı temel devrim işi olarak beller. Bir halk devrimi olan Rojava Devrimini kalıcı kılmanın ve daha da geliştirmenin arayışını bu bağlama oturtur.

Demokratik Ulusun Devrimi

Devrimimiz günümüzde Ortadoğu'da yaşanan sorunların sorumlusu olarak ulus-devlet paradigmasını görür. Buna bulduğu çare, toplumsal doğadan çıkan demokratik ulusun kavramsallaşmasıdır. Rojava Devrimini doğuran ve olası yeni devrimleri doğuracak olan zihniyet demokratik ulus zihniyetidir. Bu zihniyet, ulusu devlete ait olmaktan çıkarmanın yanı sıra, bir kan bağı oluşumu olarak da görmez. Yani aynı etnisiteden olmayı ulus olabilmek için şart olarak görmez. Ulus anlayışını demokratik ulus olarak tanımlayarak, merkezine demokratik komünal kültür etrafında biraraya gelmiş toplumu koyar. Bu nedenle de kendisini aynı zamanda 'kültür ulusu' olarak tanımlar. Bu ulus anlayışında cinse, dine, ideolojiye, etnisiteye bakılmaz; ahlak ve politika olarak belirlediği insan ve toplum doğasına ne kadar uygun olunduğuna bakılır. Böylelikle toplumsal doğaya uygun davranan herkesi bağrında taşır. O nedenle de Rojava Devrimi sadece Kürtlerin devrimi değildir. Bu devrimin öncülüğünü Kürtler yapıyor olabilir, ama Kürtler bunu milliyetçi bir yaklaşımla gerçekleştirmemektedir. Halk Meclisi, Kürt Yüksek Konseyi, 'Demokratik Suriye, Özerk Kürdistan' söylemlerinin tümü, tüm halklara ve farklılıklara hitap eden bir diplomasinin yapılması toplumun çoklu bir doğasının olduğunu bilen bir zihniyetin ürünüdür. Tüm diplomatik kuşatılmışlığa, uygulanan tecride, Kürt kapitalist modernitesini temsil eden KDP ve onun çizgisindekilerin uğraşlarına rağmen, gelişen yine de Rojava diplomasisi olmaktadır. Bunda hem her şeye rağmen devrimin ayakta durabiliyor, gelişiyor oluşu, hem de yürüttüğü diplomasinin doğruluğu etkilidir. Bu zihniyet kapitalist modernist güçlerin ve onların kabuğu Kürt olan versiyonlarının söyledikleri gibi antidemokratik değildir; kültürel soykırıma hizmet etmediği, toplumsallığa hizmet ettiği müddetçe herkesin kendisini sonuna kadar gerçekleştirdiği bir yapıdadır. Farklılıkların eşitçe birliğini yaşam felsefesi haline getirmiş bir haldedir.

Bütün bunların yanı sıra ulusal çıkarlardan ziyade toplumun ahlaki ve politik karakterine vurgunun daha fazla yapıldığı bu zihniyette, 'aşırı ulusallık vurgusu' ve 'toplumun ulus yönünü göz ardı etmek' gibi temel iki yanlışa da kesinlikle düşülmez.

Kadın Devrimi

Rojava devrimi ,bir kadın devrimi olarak varolmakla kendinigarantiye almakta ve kalıcılaştırmaktadır. Merkezi uygarlık sisteminin yaratıcısı 'kurnaz ve güçlü erkek' iken, demokratik uygarlık sisteminin kurucusu da kadındır. Kuşkusuz bu erkeksiz bir sistem değildir, ancak kadının belirleyiciliğinde gerçekleşen bir yaşaminşaasıdır. Yaşamın kendisi daha çok dişilik etrafında gerçekleşmektedir. Merkezi uygarlık sisteminin bu kadar acımasız, anormal ve şiddet yüklü olmasının özünde kendi doğasından ve kadından uzaklaşmış sapkın erkeğin ruh hali ve pratiği vardır. Merkezi uygarlık sistemi anti-yaşam sistemidir. Bunun doruğunu temsil eden kapitalist modernitenin insanlığa ve her türden oluşuma yok olmaktan başka vereceği bir şeyi yoktur. Bunu günümüzün ekolojik sürdürülemezliğinde, yaşam çevresinin korkunç ölçüde tahrip edilmiş olmasında en açık biçimde görmek mümkündür. Erkek egemen zihniyetin ve pratiğin geldiği nokta,

insan da dâhil olmak üzere tüm oluşum ekosistemiyle oynamadır, var kalmayı tehlikeye atmadır. Bunu önlemenin yolu, kadının duygu yüklü zekâsına göre oluşmaktan geçer.

Rojava Devrimini yapan ve sürdüren zihniyet, özgür-eş yaşamı, yaşamın üzerine kurulacağı gerçek temel olarak belirlemekle birlikte, tüm devrimlerin en çok da bu konuda egemen erkek zihniyetinin etkisinde kaldıklarından dolayı başarmadıklarına inanır. O nedenle de kadının kendi özüne dönmesini, yaşamın her alanıyla yeniden bir buluşmayı sağlamasını, erkeğin de iktidarcı sistemin yarattığı kadın-erkek algılarını terk ederek, yaşamın merkezi olarak kadını görecek bir hale gelmesini gerçek devrim olarak görmektedir. Bunu dar anlamda hakkı yenmişin hakkının geri verilmesi biçiminde burjuva ölçülerinde yapmamaktadır. Yaşamı yeniden ama bu defa tıpkı toplumsal sorunların çok daha az görüldüğü ilk toplumsallaşma dönemindeki gibi kadının etrafında, öncülüğünde kurmayı en temel kurtuluş yolu olarak görmektedir. Kadının devrimi bu kadar sahiplenmesinin, yetmiş yaşındaki anaların bile silah kuşanarak toplumu savunma işine girişmelerinin nedeni kadın sisteminin gerçekleşiyor oluşudur. Kadın içinde olmadığı ve başkalarına ait bir sistemin nöbetini tutmamakta, ona hizmet etmemektedir. Kendi sistemini bizzat kendisi kurmakta, hem de bunu en aktif bir şekilde yapmaktadır. Zaten dikkatlice bakıldığında, Rojava Devriminin benzerlerinden en büyük farkının bu olduğu görülecektir.

Fotoğraf 99: Rojava’da bir YPJ üssünden güneş batışı, 2014

Doğru Devrim Anlayışı

İşte tüm bunları yapan bir zihniyet ve onunla uyum içindeki pratikleşmedir. Bu açık ki yeni bir yaşam kuruluşudur, yeni bir paradigma ve toplumsal sistemdir. Hiyerarşik devletçi sistemin hegemonik olanından tutalım da en cılız olanına kadar bir bütün halinde saldırıya geçmesinin altında yatan temel etken, Rojava Devriminin temsil ettiği bu evrensel karakterdir. Bir sistemsel

çıkış halinde gerçekleşen Rojava Devrimine karşı savaş ve mücadele de sistematik olmaktadır. Kürt kapitalist modernitesi de dâhil kapitalist modernitenin topyekün saldırısının altında bu gerçeklik yatmaktadır. Ancak evrende var olmanın şartı maddenin enerjiye, yapının anlama, bedenin ruha uygun oluşudur. Kapitalist modernite her şeyiyle toplumsal doğaya uygun değildir, toplum bu sistemle daha fazla yaşayamayacaktır. Yaşaması halinde toplumun fiziki yok oluşu da kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle de oluşum dili, evrenin gerçekleşme biçimi, kendisini toplumun doğasına dayandırmış olan Rojava Devriminin var olacağına en büyük felsefi altyapı olmaktadır. Yani sistemlerin kurucu gücü olan hakikat rejimi bize Rojava Devrimini gerçekleştiren zihniyetin, ona uygun davranılması halinde başaracağını söylemektedir. Rojava Devrimi şimdiden yeni bir yaşam ve dünya inşasında insanlık adına Fransız ve Rus devrimlerinden daha etkili sonuçlar yaratacağını göstermiştir. Tüm boğma çabalarına rağmen bu devrim başta Ortadoğu halkları olmak üzere tüm insanlık için bir yıldız gibi parlamaktadır ve parlayacaktır.

Gücünü hiyerarşik devletçi sistemin dışında bir yaşamın inşasından alan Rojava Devrimi Ortadoğu'yu kaostan çıkaracak gerçek çaredir. Elbirliğiyle bu devrimi korumak, onu sahiplenmek halklar açısından günlerini ve geleceklerini garantiye almanın da gerçek yoludur.